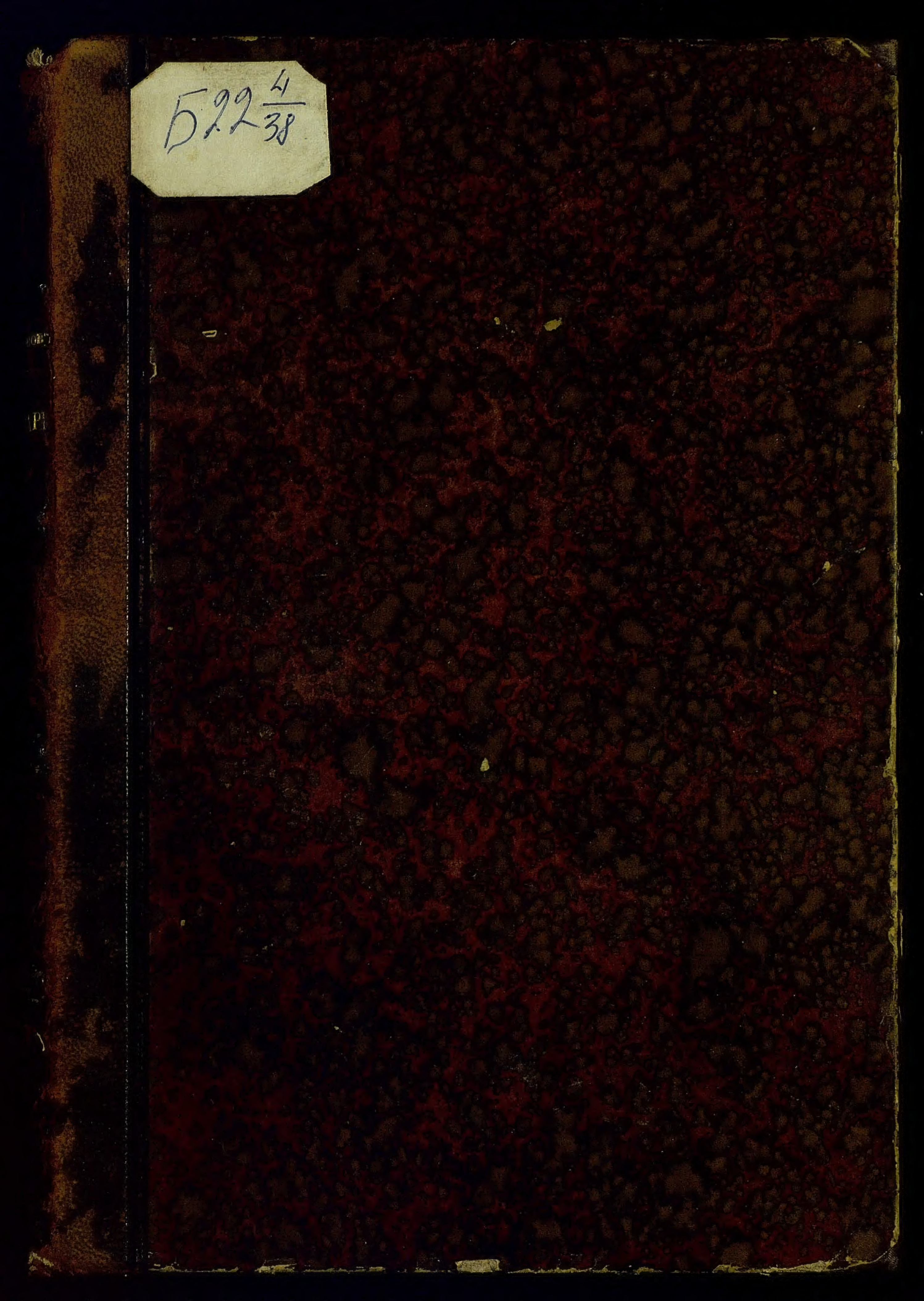

Ф. М. ПИСКУНОВЪ.

МАЛОРОССІЙСКО-ЧЕРВОНОРУССКІЙ СЛОВАРЬ

ЖИВАГО И АКТОВАГО ЯЗЫКА.

Изданіе 2-е, значительно дополненное.

Собственность книгопродавца—типографа Е. Я. Федорова.

КІЕВЪ.
Типографія Е. Я. Федорова, Крещатикская площадь соб. домъ.
1882 г.

СЛОВАРЬ

живаго народнаго, письменнаго и актоваго языка
русскихъ южанъ
Россійской и Австро-Венгерской имперіи.

СЛОВНИКЪ

живоі народнеі, пісьменноі і актовоі мови
руських югівщанъ
Россійськоі і Австрійсько-Венґерськоі цесаріі.

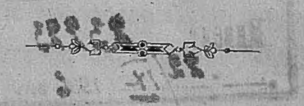

Составилъ

Фортунатъ Пискуновъ.

Изданіе второе,

исправленное и значительно пополненное.

КІЕВЪ
Типографія Е. Я. Федорова, Крещатицкая площадь собств. домъ.
1882.

Дозволено цензурою. Кіевъ, 26 марта 1882 г.

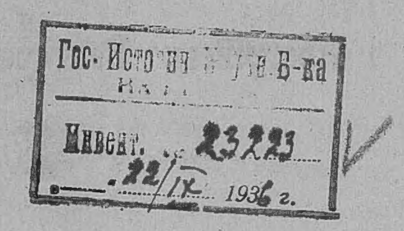

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Скорая распродажа перваго изданія моего южно-русскаго словаря изданнаго въ 1873 г. одесскимъ книгопродавцемъ г. Распоповымъ даетъ мнѣ смѣлость выпустить въ свѣтъ и второе изданіе моего труда, который я совершенно передѣлалъ и пополнилъ большимъ количествомъ словъ собранныхъ мною въ продолженіи двухъ слишкомъ лѣтъ со времени перваго изданія моего словаря. Всѣхъ словъ находящихся въ столбцахъ моего нынѣшняго словаря нѣсколько больше 15 тысячъ. Словарь мой содержитъ въ себѣ слова живаго и мертваго языка; слова южно-русскія и иностранныя—польскія, нѣмецкія, латинскія и проч.—которыя получили, такъ сказать, право гражданства, натурализовались въ устахъ Южно-Русовъ и употребляются ими наравнѣ съ туземными или же содержатся въ древнихъ разнаго рода актахъ: универсалахъ, грамотахъ, записяхъ и прочихъ актовыхъ документахъ, а также въ лѣтописяхъ, мемуарахъ и другихъ письменныхъ памятникахъ: польскаго владычества, казачества и гетманскаго правленія, а также и другихъ эпохъ исторической жизни русскаго—юга.

Матеріалами при составленіи и пополненіи моего труда послужили: (кромѣ моего словаря перваго изданія и собранія словъ записанныхъ мною непосредственно изъ устъ народа) а) Записки Юго-западнаго Отдѣла Императорскаго Русскаго Географическаго Общества. Томъ I за 1873 г., б) книга Н. Закревскаго Старосвѣтскій Бандуриста, в) южно-русскіе журналы Основа и Правда, г) всѣ изданные до сего времени въ Россіи и Австро-Венгріи сборники южно-русскихъ народныхъ пѣсень (Жигота Паули, Олескаго, Метлинскаго, Кулиша, Максимовича, Цертелева, Лукашевича, Гатцука, Чубинскаго, Лисенко, Рубца, Едлички, Антоновича и Драгоманова и прочихъ собирателей и издателей), а также сборники пословицъ, загадокъ (Сементовскаго, Шишацкаго—Ильича, Номиса, Гатцука, Ильковича и другихъ); южно-русскія сказки Рудченко и д) сочиненія южно-русскихъ пасателей: Котляревскаго, Устіяновича, Квитки, Шевченка, Кухаренка, Марка-Вовчка,

Кулиша, Стороженка, Максимовича, Гребенки, Боровиковскаго, Глѣбова, Бѣлецкаго-Носенка, Метлинскаго, Ю. Федьковича, Гулака-Артемовскаго, Галки (Костомарова), Гречулевича, Цисся, братьевъ Карпенко, Лозицкаго, Ганны Барвинокъ, Номиса, Стеценка, Левицкаго, Старицкаго, Раевскаго, Подушки, Правды, Кузьменка, Кулика, и всѣхъ другихъ дѣятелей южно-русской литературы въ Россіи и Австро-Венгріи; но тѣмъ не менѣе мой словарь еще очень далекъ, отъ той полноты, какую бы я желалъ ему сообщить и на составленіе котораго я надѣюсь посвятить всю мою жизнь въ надѣждѣ издать въ будущемъ возможно полный трудъ для силъ одного человѣка, а теперь я пока ограничиваюсь изданіемъ въ свѣтъ, того что уже сдѣлалъ и чѣмъ отъ души радъ буду услужить дѣлу южно-русской лексикографіи.

Южно-русскій языкъ по сію пору ожидаетъ еще филологической разработки; онъ не нарѣчіе происшедшее отъ искаженія русскаго языка, какъ это утверждаютъ круглые невѣжды, а самобытный языкъ *) въ которомъ нужно искать древнѣйшихъ элементовъ русскаго слова; онъ существовалъ на русскомъ югѣ прежде чѣмъ зародилась историческая жизнь въ Русской Землѣ и сама земля эта пошла отсюда съ юга на сѣверъ, доказательствомъ чему можетъ служить тотъ всѣмъ общеизвѣстный фактъ, что новгородское нарѣчіе почти тождественно съ южно-русскимъ языкомъ и есть какъ бы его отрасль; люди знающіе хорошо Новгородцевъ говорятъ, что слушая Новгородца, кажется будто слушаешъ рѣчь Южно-Руса натурализовавшагося на сѣверѣ. Южно-русскій языкъ въ древнія времена былъ универсальнымъ языкомъ всей Руси и отъ него произошелъ современный русскій языкъ, который образовался по мѣрѣ того какъ сѣверъ колонизировался южанами эмигрировавшими туда и слившимися съ туземцами въ одну масу изъ которой сформировалось великорусское племя поглотившее немало чужеплеменныхъ элементовъ, современемъ славянская филологія докажетъ это такъ, какъ доказано въ ариѳметикѣ, что $2\times2=4$. Южно-русскія слова и формы оборотовъ рѣчи свойственныя южно-русскому языку находятся въ древнѣйшихъ памятникахъ славянской письменности: въ Остромировомъ Евангеліи 1057 г. обоихъ Сборникахъ писаныхъ черноризцемъ Іоанномъ 1073 и 1076 г. и Несторовой Лѣтописи, въ житіяхъ Св. Ѳеодосія, Бориса и Глѣба, въ Крылоскомъ Евангеліи 1143 г. Общникѣ XII-го столѣтія, хранящемся въ Вѣнѣ, въ сочиненіяхъ Кирилла Туровскаго, Даніила Заточника, въ путешествіи Игумена Даніила, въ Словѣ

*) См. начатки Рус. филологіи М. А. Максимовича.

о полку Игоря, Ипатіевской Лѣтописи и во многихъ другихъ памятникахъ письменности XI и XII вѣка; въ древнихъ колядкахъ; въ рукописи Ефрема Сирина 1370 г. въ грамотахъ князей Володимирскихъ и Галицкихъ XIV в. Вотъ напримѣръ нѣсколько южно-русскихъ словъ часто встрѣчаемыхъ каждымъ въ церковно-славянскихъ книгахъ безъ всякаго измѣненія: *глумитися, треба, чути, яко, богатство, тим, паска, укуні.* Г. Гатцукъ въ сборникѣ своемъ. *Ужинок рідного поля* говоритъ: *Тим же часом* (т. е. въ XVI вѣкѣ) *Ляшки добре живилися коло нас достотнею нашою мовою,.... перетягли з неї до себе богато слов і наш одяжний посполюдний споряд і наші пісні.* Это правда; но правда и то, что южно-русскій языкъ принялъ въ свою очередь много словъ и польскихъ; впрочемъ вопросъ объ томъ кто больше у кого позаимствовалъ Поляки ли у насъ или мы у Поляковъ, а также принадлежитъ ли какое либо данное слово къ польскому или южно-русскому языку, можетъ рѣшить только будущая славянская филологія; но теперъ этотъ важный вопросъ по неволѣ долженъ оставаться открытымъ, Богъ вѣсть какое время, по недостатку точныхъ филологическихъ изслѣдованій въ области славянскихъ языковъ.

Южно-русскій языкъ главнымъ образомъ распадается только на два нарѣчія: западное и восточное: т. е. австрійско-украинское или червоно-русское галицкое и русско-украинское или маллороссійское; разница между ними самая незначительная во всѣхъ отношеніяхъ.

Привожу для примѣра образцы червоно-русской и малорусской рѣчи.

Червоно-русское.	**Малорусское.**
Як ся набуло, так ся ізбуло.	Як набулося, такъ ізбулося.
Свій хоч не заплаче, то ся скривить; хоч ся не скривить, то не висміе.	Свій хоч не запла че, то скривиться; хоч не скривиться, то не висміе.
Та скажи мні, дівко, правду, в кім ты ся кохаеш?	Та скажи мені, дівко, правду в кім ти кохаешся?
Най ся твое меле—не вибірай.	Хай твое мелеться—не вибірай.
Кому ся веде, тому ся і когутнесе.	Кому ведеться, тому і когут несеться.
Кому ся змоле, тобі ся скрутить.	Кому змелеться, тобі скрутиться.
Найби го чорт на глибоке не носив, то би він ся не втопив.	Хай би его чортъ на глибоке не носив, тоб він не втопивсь.
Де ся двом варить, третій ся поживить.	Де двом вариться, третій поживиться.
Добре ся шрітп в чужім.	Добре шірітися въ чужім.

Южно-русская азбука.

А, а.
Б, б.
В, в.
Ġ, ġ. — Г. г.
Г, г. — Н. h.
Д, д.
Е, е. ё. — Е. е. *іо.*
Ж, ж.
З, з.
И, и. — ы.
Й, й.
І, і. — И. и.
К, к.
Л, л.
М, м.
Н, н.
О, о.
П, п.
Р, р.
С, с.
Т, т.
У, у.
Ф, ф. — хв.
Х, х.
Ц, ц.
Ч, ч.
Ш, ш.
Щ, щ. — сч.
Ъ, ъ.
Ь, ь.
Э, э, є, послѣдняя форма є употребляетъ лишь въ концѣ словъ, напримѣръ *синє море, сірє гусиня.*
Ю, ю.
Я, я.

А.

А—союзъ и, да, или, но, даже.

1.

Ой біжить, біжить да дівчинонька.
А як рибонька вьется.

2.

Ти мене да додержала,
А до білого світа.

3.

А чи ти ж не бачиш, що він вже переставився.

4.

А не дай Боже ще вітру, той горобина ніч буде.

5.

Усі добре по ярмаркували, а Ярема купив бриль.

Аба̀з—прочь! (на ягнятъ)

Аба̀хта—гауптвахта.

Абѐтка, абѐточка—азбука, азбучка.

Абѐтло—алфавитъ.

Абѐтловий—алфавитный.

Абетний—азбучный.

Абеца̀дло=**абѐтло.** См. выше.

Абеца̀дловий=**абѐтловий.** См. выше.

Аби—союзъ лишь бы, чтобы.

Аби були побрязкачи, то будуть и послухачи. Посл. *Аби лиха на знати, треба своім плугом та своій ниві орати* Погов.

Абиб—лишь бы-бъ.

Абиде—гдѣ-нибудь, лишь бы гдѣ.

Абим—нар. развѣ. *Або ти старий, абим тя просив.* Погов.

Абир!—прочь! (на овецъ).

Абисьмо—(Австр. Укр.) дабы.

Абисьте—(Австр. Укр.) чтобъ вы.

Абито—чтобы, только бы.

Аби-то-де—лишь бы то гдѣ, гдѣ нибудь.

Аби-то-хто—кто-нибудь.

Аби-то-як—лишь бы то какъ, какъ нибудь.

Аби-хто—кто нибудь.

Аби-що—лишь бы что, что нибудь.

Абишо—**аби-що.** *Да відчепися гаспиде, хай тобі абищо.*

Аби-як—какъ нибудь, на скорую руку.

Аби-який—какой нибудь.

Або̀—союзъ или, либо. *Або грай або гроши відай. Або зиськ, або страта. Або зелене жати, або нічого не мати.* Погов.

Або̀-шо, або̀-що—что-ли, что-иное. *Цур тобі від мене йди вже додому або що.*

Абренунціация—(акт. сл. abrenuntiatio) отказъ, отреченіе отъ правъ.

Абрикоз—дерево Prunus Armeniaca L; иначе еще—*дзарзари*

Авдотки, удотки—растеніе Trollius europaeus L.

Авизія—вѣдомости, газета.

Аврукати—воркотать по голубиному.

Голубки сизі тоді прилітали.
Калинки віти кругом обсідали,
На еі віточках аврукали мило,
Чудовну казку мені говорили.

И. Верхратській.

Автентик—(акт. сл. autentyk) дипломъ на должность Вознаго.

Автентичний—(акт. сл. autenticus, autentyczny) подлинный.
Авулом—нар. оптомъ, разомъ, съ-обща.
Авульний=огульний. См. *О.*
Авшпург—Аугсбургъ.
Авшпурьскій—Аугсбургскій. *Авшпу́рьскоі роботи тарілка.* Марковичъ.
Аґрус, агрус—крыжовникъ Ribus grossullaria L.
Аґрусний, аґрусовий—крыжовничный.
Ага—(съ татарскаго) дворянинъ, баринъ.
Агиля—прочь! (на гусей).
Агу!—междометіе ау!
Агуш!—крикъ на курей, мухъ, воробьевъ и на публичныхъ женщинъ въ Подольской губерніи.
Адàлі—на конецъ, далѣе.
Адамàшка, адамàшок—дамаская матерія, весьма плотная съ узорами того же цвѣта; въ старину бывшая въ великомъ уваженіи.
Адамашковий—сдѣланный изъ дамаской матеріи.
Адамова голова—растеніе Eryngium campestre L. *Пьютъ и обкурюють, коли трудно родять.* Пов.
Адамове ребро—растеніе Thysellinum palustre L.
Адвѐрсор—(акт. сл.) противникъ.
Адвиталія—(акт. сл. advitalitas) право пожизненнаго владѣнія имуществомъ.
Адѐлі,=адàлі. См. выше.
Адже—вѣдь.
Аджѐж—вѣдь-же, однако, но.
Администрация—(акт. сл.) королевская грамота о назначеніи какого-либо лица завѣдывающимъ епископскими, митрополичьими или архимандритскими имѣніями.
Администратор—(акт. сл.) управляющій.
Адуз!—кишь! (на голубей).
Аѐр—трава Acorus calamus; иначе по Южно—русски—*гавъяр, шувар, лепеха, татарське зілле, жидівська лепеха.*
Аєрів, аєрний—аерный.
Аж—союзъ даже, пока.
Долина глибока, калина висока.
Аж додолу віття гнуться.
А в тиі дівчини, а в тиі молодоі.
Аж на землю слези ллютця. Пѣс.
Ажѐ—а какъ, же, притомъ.
Аже не статечная приязнь вовку збараном, так християнинові з бусурманом. Лѣт. Самов.
Ажѐж—нар. безъ сомнѣнія, именно, подлино.
Аж'-ось, аж-осьде, аж-осьдечки—какъ вдругъ, какъ вотъ, вотъ гдѣ. *Про вовка помовка аж-ось і він.* Погов.
Аж-поки—докудова, до какихъ поръ.
Аж-поти—по сюда, до сихъ поръ, по это мѣсто.
Азàж, азàлї—союзъ развѣ, такъ-ли, или
Азалі не велику славу мав Князь Острозський? Азаж не був утіхою і підпорою всіх правовірних? Ис. Копинскій.
Азàсї, азàсь—не мѣшайся, не суйся.
Азась тобі до неі понебрате!
Азіят—азіатъ, изувѣръ.
Після Азіята піде Царь на людоіда. Раевскій.
Азòк—буква А, уменьшительно въ дѣтскомъ говорѣ.
Азуєь=атпрусь! См, выше.
Азям—цѣнная восточная вещь: коверъ, сѣдло, кинжалъ, и проч.
Азямський—восточный.
Айва—растеніе Cydonia vulgaris Pers.
Акаж—дерево Anacardium occidentale L. съ рода тарпентиновыхъ; иначе по—Южно-русски—*нирочник.*
Акація біла—робинія Robinia Pseudo—Acacia L.

Акація жовта—желтая акація Caragana arborescens L.

Акєць!—прочь! вонъ! (на телятъ).

Аккорд—(акт. сл.) капитуляція, примиріе. *Варшава три штурми отразила, але звонтпивши на аккорд здалася.* Величко.

Акт протестації—краткая жалоба заносимая на первыхъ порахъ, чтобы не пропустить срока.

Акт экзекуторіальний—актъ составлявшійся судомъ освоихъ дѣйствіяхъ для приведенія въ исполненіе судебнаго рѣшенія или объ оказанномъ ему при этомъ сопротивленіи.

Акти — acta, книги присутственныхъ мѣстъ для записыванія въ нихъ документовъ, которые такимъ только образомъ получали законную силу. Актовыя книги были: 1) *Акти метраки Литовськоі і коронноі,* находившіеся въ вѣдѣніи канцлера. 2) *Акти трибунальскиі;* 3) *Акти гродськиі* и 4) *Акти земськиі*—находившіеся въ судахъ тѣхъ же названій; кромѣ того города и мѣстечки, имѣвшія самостоятельное управленіе, имѣли и свои 5) *Акти містськиі.*

Активанє—пріобщеніе къ актамъ.

Актиковати—пріобщать къ актамъ.

Актор—(акт. сл. actor) истецъ.

Акторат—(акт. сл. Actoratus actoratus) участіе лица въ дѣлѣ въ качествѣ истца.

Акулька—растеніе Scutellaria hastaefolia L.

Акцессорія—(акт. сл. Accessorium.) такъ называлась всякая формальность, которою та или другая сторона обязана была исполнить предварительно разсмотрѣнія дѣла по существу, и несоблюденіе которой могло повести къ отказу суда отъ таковаго разсмотрѣнія. Если же несоблюденіе истцомъ акцессорій было доказано отвѣтчикомъ, послѣ судебнаго рѣшенія, то съ истца взыскивался штрафъ. Акцессоріями были: опредѣленіе компетентнаго суда, т. е. такого, которому дѣло подсудно, доставленіе позва въ законный срокъ, предъявленіе законной довѣренности, если дѣло велось чрезъ повѣреннаго и т. под.

Але—союзъ но; и чтожъ, какъ бы не такъ.

Алёр—безпорядокъ, неурядица.

Алёрний—безпорядочный.

Алёрничати—производить безпорядокъ.

Алес—(Австр. Укр). да вѣдь ты.

Алеута—лютня.

На ɡаночку малеванім
Цар-цесарь ходив
На залотій алеуті
Дві пісні він грав,
Вего личко крівавее.
Він го утерав. Ю. Федьковичъ.

Алешто!—вотъ ужъ! какъ же!

Аломий—лимонъ Citrus medica Riss.

Алуні—орѣшина Coryllus avellana L.

Альбо—або. См. выше.

Альбовім—союзъ и такъ, ибо, развѣ. *Альбовім як тое може статися?* Мазепа.

Альборачей—(акт. сл.) нар. скорѣе, справедливѣе.

Альботеж—союзъ или и то.

Алькоба—альковъ.

Альтана—веранда, балконъ.

Альтей—растеніе Alhaea officinalis L; иначе по—Украински—*проскурняк, рожа.*

Альтембас—родъ парчи.

Альтембасовий—парчевый.

Аляр—**алёр.** См. выше.

Алярний=**алерний.** См. выше.

Амбитний—гордый, высокомѣрный.

Амбитность—гордость, высокомѣріе.

Амбона—трибуна, кафедра, амвонъ.

Анахтема—отверженный, анафема

Анахтемський—анафемскій.

Анґелія, Анґелянія,—Англія.

Анґелянець, Анґелянин—Англичанинъ.

Анґелянка—Англичанка.

Анґелянський—Англійскій.

Ангелія=**Анґелія**. См. выше.

Ангельскій=**Аґелянський**. См. выше.

Ангельчик—(акт. сл.) Англичанинъ.

Анис—растеніе Pimpinella aromatica M. B.

Ані—нар. не, ни. *Ані до ради ані до звади.* Погов.

Анікогісінько—нар. совершенно никого.

Анімуш—(акт. сл. animus) духъ, мужество.

Анічогісінько—нар. совершенно ничего.

Аннуата—(акт. сл. Annuata). 1) Сумма годичнаго дохода; 2) годичный доходъ, получаемый съ капитала, подареннаго кому—нибудь подъ условіемъ выдачи дарителю такого пожизненнаго пансіона.

Анолем—(акт. сл.) лишь только.

Антал—Венгерская мѣра вина. *Венгерське продавалось 1755 р. антал по 20 рублів.* Марковичъ.

Антецессор—предшественникъ.

Антипко—1) бѣсъ; 2) дерево Prunus Mahaleb L. иначе еще оно называется—*куґ, куґина.*

Антипковий—бѣсовскій; сдѣланный изъ антипковаго дерева.

Ануко—нука, нужъ.

Ануко пий!-хоть на силу!

Ю. Федьковичъ.

Анумо—а нуте, давайте, станемъ.

Апарамѐнт—(акт. сл. Aparament) церковныя одежды.

Апараментарь — шьющій церковныя одежды.

Аппаритор—(акт. сл. apparitor) Возный состоявшій при извѣстномъ судѣ и исполнявшій его порученія назывался аппариторомъ этого суда.

Аппробата—(акт. сл. aprobatio) подтвержденіе судомъ прежняго своего рѣшенія; подтвержденіе такого-жэ рѣшенія судомъ высшей инстанціи.

Апроте—нар. между тѣмъ.

Аранда, оранда—1) Арендное пользованіе имѣніемъ. 2) Откупъ на право торговли въ имѣніи горячими напитками.

Арандарь, рандарь—Откупщикъ права пропинаціи, т. е. продажи спиртныхъ напитковъ въ имѣніи.

Арап—1) Негръ. 2. Черная собака.

Арапія, Арапська Земля—Негритянская страна.

Арапка—1) Негретянка. 2) Черная сука.

Арапський—Негритянскій.

Арґоль—нива, поле.

Арґот, арґат—батракъ.

Арґатовати—батрачничать.

Арендовець—арендаторъ.

Арѐндове—арендная плата.

Арешт—1) наложеніе ареста, запрещенія на имущество 2) Отдача на поруки.

Арешт справи—Если при неявкѣ отвѣтчика, состоялось заочное судебное рѣшеніе, то оно не считалось еще окончательно состоявшимся до вечера, «do godziny zwykley aresztowey», въ этотъ промежутокъ времени отвѣтчикъ имѣлъ право явиться и «aresztowâć spawę», и дѣло вслѣдствіе этого откладывалось для вторичнаго разбирательства въ присутствіи отвѣтчика.

Арештант—арестантъ.

Арештантка—арестантка.

Арештанський—арестанскій.

Арештовати—вооружить. *Галера гармата арештована.* Д. про Кішку.

Аркуш, аркушець, аркушик—листъ, листокъ.

Армàта, гармàта — (акт. сл. armata) пушка.

Арматний—артиллерійскій.

Армтиниця—1) Артиллерійскій дворъ, гдѣ хранятся пушки. 1) Артиллерія.

Армàтований—вооруженный.

Арматовàнє—вооруженіе.

Арматовати—вооружать.

Армистиціум—(акт. сл.) перемиріе.

Арнаута—пшеница арнаутка Triticum vulgare vill.

Артикул—членъ, пунктъ, статья, параграфъ, отдѣлъ.

Артикули військовиї Гетьманьскиі—дисциплинарные и уголовные законы, постановленные для войскъ сеймомъ 1609 года.

Артус—антидоръ.

Архимандрита—архимандритъ.

Арцѐмпікѐс—нар. отлично, превосходно.

Арци—(отъ Греческ. архе) главный.

Арцибіскуп—католическій Архіепископъ.

Арцибіскупський—архіепископскій.

Арцибіскупство—архіепископство, архіепископія.

Арцибіскупщина—архіепископское владѣніе или помѣстіе.

Арцирабин—старшій раввинъ.

Арцирабинський—архираввинскій.

Арцишахрай—первѣйшій плутъ, мошенникъ.

Аршиник, арсѐник—мышьякъ отъ Латинскаго Arsenicum.

Арья!—прочь! (на свиней.)

Арэшт—нар. баста, довольно.

Асà—**абир!** См. выше.

Асаул, осаул—чиновникъ смотрѣвшій за исправностью въ козацкомъ войскѣ

Асаул Генеральний—блюститель исправности и порядка во всѣхъ полкахъ гетманіи.

Асаул Полковий—блюститель въ Полковой Области.

Асаул Компанійський—блюститель въ конницѣ.

Ассаул сотенний—младшій офицеръ въ Сотнѣ.

Асаула, осаула—штабъ, свита.

Крикнув Швачка та на осаулу:
„Из коней додолу.
Ох не даймося, панове молодці,
Ми москалям у неволю! Пѣс.

Ассекурàтор—поручитель, обезпечитель.

Ассекурація—(акт. сл. assecuratio) обязательство что либо исполнить, или чего-либо не дѣлать.

Ассессорський суд—высшій королевскій судъ для мѣщанъ, королевскихъ городовъ и для бояръ.

Ассистенція—1) свита, спутники, *Зо всею своею ассистенціею рушивши, Гетьман, прибув...* Ханенко. 2) Assistentia de jure debita. Лица, находившіеся въ какой-либо юридической зависимости отъ другихъ не имѣли права вести дѣлъ, совершать документовъ и вообще являться въ судъ, безъ разрѣшенія тѣхъ отъ кого они зависѣли. Присутствіе при нихъ въ судѣ этихъ послѣднихъ лицъ и составляло для нихъ «assistentiam jure debitam“. Такъ, жена или дѣти должны были являтся cum assistentia отца семьи, крестяне, при помѣщикѣ, монахи при игуменѣ, малолѣтные—при опекунахъ и т. д. Въ такой формулѣ они призывались въ судъ (въ позвахъ).

Ассистовати—присутствовать, находиться, быть при чемъ.

Ассисторія — резиденція, присутствіе, мѣсто пребываніе.

Ассігнація—(акт. сл. Assignatio, assygnacya.) распоряженіе гетмана о назначеніи мѣста квартированія для извѣстнаго отряда войскъ.

Астерія—вокзалъ, гостинница.

Астерській—вокзальный.

Ата̂ман, ота̂ман,—предводитель, глава начальникъ.

Ата̂ман Генеральний—начальникъ артиллеріи при гетманахъ.

Ата̂ман Полковий—смотритель за пушками въ полковой области.

Ата̂ман Сотенний—первый человѣкъ послѣ Сотника.

Ата̂ман жолдатський—начальникъ гетманской дворцовой стражи.

Ата̂ман Кошо̂вий—глава козаковъ бывшей Земли Войска Запорожскаго.

Ата̂ман Курі̂нний—начальникъ Сѣчеваго *Куріня.* См. *К.*

Ата̂ман Городовий—полицiймейстеръ.

Ата̂ман сільський—сельскій начальникъ.

Ата̂ман чумацький—предводитель чумацкаго каравана.

Ата̂манния, ота̂манния—(собират.) предводители.

Атамапувати — предводительствовать, главенствовать.

Ата̂сь!—акишь! (на утокъ.)

Атгере̂нт—(акт. сл. отъ adhaereo, прилипать) послѣдователь, подлипало. *Виговський до адгерентов своіх писав.* Величко.

Атени—городъ Афины.

Атерника—родъ рыбы въ родѣ Краснопёрокъ.

Атестація—(акт. сл. Atestatio, atestacya) удостовѣреніе. свидѣтельство.

Атласики—растеніе бархатцы.

Атласовий—атласный.

Атпрусь—прочь! (на кошекъ).

Атра—невѣстка; иначе по—Украински *—невіхна, невістка.*

Атрамент—чернила.

Атраментовий—чернильный.

Атрин — невѣстчинъ, принадлежащій невѣсткѣ.

Ажуёж, авжёж—разумѣется, вотъ уже; но ужъ; да. *Авжеж: не все битимуть, колись і перестануть. Авжеж мені сяя морква!—Буде за що моркву скромадити*

Афектовати—(акт. сл. Effectus) уважать.

Аца̂ри—кленъ Acer platanus.

Ацарновий—кленовый.

Аце̂т, оце̂т—уксусъ.

Ацетове дре̂во—уксусное дерево.

Аціба!—прочь, вонъ (на собакъ.)

Ач!—ишь! смотри!

Аче̂й!—авось, можетъ быть.

Струни мої, струни золотиі!
Заграйте мні стиха,
Ачей козак нетяжнице позабуде лиха.
Пѣс.

Ачко̂львек—(акт. сл.) хотя, нѣсколько. *Ачкольвек хорий на тілі, але здоровий на умислі.*

Ач-як—ишь какъ.

Ач-який—ишь какой.

Ашо̂? а-що̂?—а что? и что?

Аште—союзъ если.

Аще—еще.

Б.

Ба̂ба—1) старуха, нищая, повивальная бабка, акушерка. 2. Трусъ. 3. Родъ большихъ грушъ. 4, Орудія для вколачиванія свай. 5. Куча снѣжныхъ шаровъ наваленныхъ одинъ на другой.

Ба̂ба—шарпанина—родъ аладій.

Баба̂к—сурокъ.

Бабах!—междом. бубухъ!
Бабешки—потроха, внутренности.
Бабин—бабушкинъ, принадлежащій бабушкѣ.
Бабинець—паперть, женское отдѣленіе въ церкви.
Бабине літо—лѣтающая въ воздухѣ паутина.
Бабити—акушерствовать.
Бабишник—растеніе Berteroa incana Dec; иначе по Южно-русски-*толань, ікавка.*
Бабка—желѣзная петля на платьѣ. 2) Маленькая наковальня, которой набиваютъ косы. 4, Стрекоза. 4. Родъ рыбы. 5, Попутникъ (Славян, троскотъ) Plantago. 6, Игра камышками и черепками. 7, Извѣстная косточка изъ ноги вола, свиньи и проч. 8) Растеніе Boletus Scaber Bull. 9) Мать отца или матери, уменьшит. *бабуня, бабуся, бабусенька, бабусечка.*
Бабки—растеніе Nuphar luteum Smith. *Саму квітку називають бабки, глечики жовті, лататтє жовтє, водяний мак; плід називають збанок, а листя капелюші, корінь називаєтця у Київі товстун.*
Бабувати—**бабити.** См. выше.
Бабчук—растеніе mygdalus nanna L, иначе по—Южно-русски—*дівочакров, заячі оріхшки, черсаки.*
Бавелна—хлопокъ.
Бавелняний—хлопчато-бумажный.
Бавелнянка—бумазея.
Бавити—занимать; няньчить.
Бавитися — тьця — забавляться, проводить время въ чемъ, медлить.
Бавка—занятіе, забава.
Бавольна, бавон, бавовна, бавуна—хлопчатая бумага.
Бавуняний=**бавельняний** См. выше.
Богатий вечор, Святий вечор—24-е Декабря, канунъ предъ Рождествомъ Христовымъ.
Багатирь—богатый человѣкъ.
Его багатирем славлять.
Багатирка—богачка.
Багато, багацько—нар. много, вдоволь.
Багатолічний—многочисленный.
Багатолічность—многочисленность.
Багаття—огонь, костёръ.

Велів богаття розводить,
Щоб Троянський флот спалить.
Котляревській.

Багатьмо—нар. множество, сила.
Багач—1) огонь. 2) Богачъ.
Багачка=**багатирка.** См. выше.
Баглай—лѣнь. *Баглаі напали, байдики бити.*
Багливий—лѣнивый, нерадивый.
Багливик, багливець—лѣнтяй.
Багнет—(Австр. Укр.) штыкъ.

Ступився він на багнеті,
На хвильку заснув, I. Федькович.
Завтра рано поточуться
Червоні, червоні,
Три дунаі!... одна кулька
Оден багнет в груди—
Щастя, доля, лихо, горе,
Піска, там, люде,
Усе, усе закопають,
Ув одну могилу. Ю. Федькович.

Багнистий—илистый, грязный, болотный.
Багно, багнюка—1) размокшій гной, или навозъ, большая вязкая грязь. 2) *Багно, багун, душистий багун*—растеніе Ledum palustre L.
Багновиця—грязная лужа, болото.
Багняний=**багнистий.** См. выше.
Баговіння—водоросли.
Рибалка несе на сорочку баговіння зеленого. Т. Шевченко.
Багр—яркокрасный, багровый цвѣтъ.
Далі, далі, одне небо
Багром румяніє. I. Федкович.

Багрий—красный, багряный.
Пояс, багрий шовковий.
Багрій—свѣтлобурый волъ.
Багрінь—пурпуръ; пунсовая краска.
Багул—тюкъ.
Бада́—помѣха.
Ба̀дё, ба́тё—батюшка, батинька.
Бадёристий—молодцоватый.
Бадёритися—тьця — мужаться, храбриться, удавать съ себя молодца.
Бадёрний—ловкій, смѣтливый, проворный.
Бадилина, бадилинка—стебель, стебелёкъ
Бадилле—я—усохшіе травянистые стебли.
Баёвий—байковый, изъ байки сдѣланный.
Бажаний—желанный.
Бажанне—я—страстное, сильное желаніе.
Бажати—страстно желать, сильно хотѣть.
Базалуччя—хламъ.
Базар—рынокъ.
Базарника—1) взятка, пеня, штрафъ, за причиненное увѣчье, раны. 2) Пустяки, пустой подарокъ, игрушки.
Базікати—болтать, переливать изъ пустаго въ порожнее.
Базник—растеніе изъ ягодъ, котораго добывается сокъ, употребляемый на окрашиваніе тканей въ черный цвѣтъ.
Базува́ти—калякать, болтать.
Бай—сказочникъ.
Байба́к=баба́к. См. выше.
Байбара́к—крытый тулупъ.
Дав байбарак з покриттям киндяковим. Маркович.
Ба́йда—краюха хлѣба.
Байда́к—барка, одно-мачтовое рѣчное судно.
Байдуже!—нар. нужды нѣтъ, всё равно; горя мало; Сравнит. ст. *байдужіше.*—
Байдужний — равнодушный, безучастный.
Байдужність—равнодушіе, безразличіе, безучастность.
Ба́йка—басня, легенда, сказка.
Байківниця—баснословъ, зборникъ басенъ и легендъ.
Ба́йрак—лѣсная долина, оврагъ покрытый лѣсомъ; иначе по-Южно-русски—*луг.*
Ой не шуми луже,
Зелений байраче:
Не плач, не журися,
Молодий козаче. Пѣс.
Байрачок хорошенький був, потім запустили. Хіба хто не хотів то не рубав, або не пас. Хазяїн потім байрачок гарненько вичистив на садивще дерева и обкопав ще ровом.
Номис.
Байстрюк—сынъ прижитый внѣ брака.
Байстрючка — не законно - рожденная дочь.
Байстря—(общ. рода) не-законно-прижитое дитя.
Ба́йще!—еще бъ!
Ба́к, па́к—ка, же, то, бы, бъ.
Дивись бак чого їй заманулося.
Хиба пак не бачиш, яка фуда.
Бака́й—яма въ болотѣ.
Бака́лся, бака́лія—(Лат. Baccalia) овощи.
Бакалійний—овощный.
Бакалійщик—продавецъ овощей.
Бакалійщиця—продавщица овощей.
Бакаляр—1) бакалавръ. 2) Педантъ-учитель. 3) Дякъ. 4) Школьникъ.
Бакалярка—1) учительница-педантка. 2) Школярка. 3) Дьячиха.
Бакалярство—1) степень бакалавра. 2) Педанство. 3) Званіе дьячка. 4) Школьничество.

Ба́ки—ротъ (въ насмѣшку) *Він ему не в чім не повірить, баки ему забъе.* Квітка.

Бакір—*на бакір*—т. е. на бекрень.

Баклажани — патлажаны Lycopersicum esculentum Mill.

Бакун, батюн—очень крѣпкій табакъ Nicotiana rustica L.

Балаболка—бубенчикъ.

Бала́бух, бала́бушок—комъ, комокъ.

Бала́бухи—галушки съ чеснокомъ.

Бала́бушка—малая сдобная булочка

Балагула—крытый еврейскій фургонъ.

Балаканне—я—разговоръ, говоръ.

Балакати—бесѣдовать, разговаривать.

Балакливий—говорливый.

Балаклій—говорунъ.

Балакучий=**балакливий** См. выше.

Баламут—возмущеніе, возстаніе, мятежъ волненіе.

Бала́мута—1) возмутитель, бунтовщикъ, 2) Родъ карточной игры.

Баламутити—возмущать, мѣшать, волновать.

Ба́ли—росказни.

Ба́лія—1) кадь для моченія бѣлья. 2) Вмѣстилище для мельничнаго камня.

Ба́лка—степной оврагъ, образованный теченіемъ рѣки.

Балувати—пировать, веселиться.

Ба́ляка—безтолковый разговоръ.

Баляндра́си, балянтра́си — тары-бары, болтовня, чепуха, вздоръ.

Баляс—шумъ.

Баляси—1) перила. 2) Вздоръ, болтовня; *баляси точити* — болтать вздоръ; *баляси підпускати*—обманывать.

Балясник — шалунъ, проказникъ, говорунъ.

Балясниця—проказница, болтунья, шалунья.

Балясувати—шумѣть.

Бамбиза—(общ. рода) неуклюжій и возрастный.

Ба́нда—гурьба, шайка, домъ терпимости.

Бандор—глава банды.

Бандура—музыкальный инструментъ въ родѣ торбана, съ металическими струнами; иначе по—Южно-русски—*кобза.*

Бандуриста—рапсодъ, менестрель, трубадуръ; иначе по—Южно-русски—*кобзарь.*

Банелюк—пустая книга.

Банелюки—околесица, чушь, исторія, вздорный вымыслъ, глупая рѣчь.

Баніцийний—изгнанный, отчуждённый, преданный анафемѣ, проклятію, безчестію. *Що завжди в уничиженії баніцийнім вічнім пребувають.* Пасквиль на Мазепу 1691 г.

Баніция — изгнаніе, остракизмъ; отъ Латинскаго banitio и Польскаго banicya.

Банни—(Австр. Укр.) страшный жалкій.

Ба́нно—нар грустно, жалко, страшно. *Мині банно за ним друже.*
Ю. Федькович.

Ба́нта, ба́нтина—поперечный брусъ (легень) связывающій два стропила.

Банувати—грустить, жалѣть. *Тай стали над убитим вони банувать.* Ю. Федькович.

Ба́нька — стекляной шаръ, которымъ разглаживаютъ *намітки* т. е. покрывало изъ грубой кисеи.

Банькатий—глазастый человѣкъ.

Банькач=**банькатий.** См. выше.

Баньки—1) глаза. 2) Глазныя орбиты.

Баня—1) куполъ, 2) Шаръ. 3) Небольшой кувшинъ.

Баняк—выпуклый мѣдный сосудъ.

Бараболя—картофель Solanum tuberosum L; иначе по—Южно-русски—

бараболя, бульба, гортопля, картопля, картофій.

Іхав Ляшок морквяний,
А кін бураковий...
Пістоляmа з качана,
Кулі з бараболі. Пѣс.

Баранець—1) бекасъ. 2) Снарядъ для подъёма тяжестей. 2) *Баранець, борзілле*—растеніе Lycopodium complatanum L.

Баранок—1) крендель. 2) Родъ теплой одежды.

Баранчя—барашекъ.

Барасулі—большое желто-цвѣтное монисто.

Барбак—гарусъ (?)

Барбара—кнутъ.

Барбарис, байбарис—дерево Berberis Vulgaris L; иначе по Южно-русски —*мокриш.*

Барва—1) краска. 2) Одежда для солдатъ. 3) Ливрея для прислуги.

Краль Собіеський барву и плату грошевую Сердюкам давши, удержав при собі. Величко.

Барвистий—яркоцвѣтный.

Барвінець, барвінка—1) вѣнокъ изъ барвинка. 2) Грядка гдѣ растётъ барвинокъ.

Барвінковий—сдѣланный изъ барвинка

Барвінок—растеніе Vinca minor L; коему Южно-Русы присвоили названіе *хрещатаго*, по звѣздистому расположенію стеблей, и *зеленого*, по причинѣ неувядаемости, стелется по во всѣ стороны, отличается густою зеленью своихъ листьевъ и служитъ въ пѣсняхъ символомъ брака.

Барда—1) маленькая желѣзная сѣкира съ изогнутою ручкою. 2) Краюха хлѣба. 3) Заторъ, растворъ хлѣба съ водою на винокуренныхъ заводахъ для выгонки водки; 4) Остатокъ отъ перегонки. 5) Какъ питье для скота. 6) Также родъ пивнаго питья изъ ячменной или житней муки для бѣдныхъ людей.

Бардичка-не большой топоръ.

То тож, тобі, дівко, раз буде наука;
Гей Боже, як затну бардичку до бука,
Та далі до дівки, та в личенько: цям!
Рціт самі: не треба огрози дівкам?
І. Федьковичъ.

Барзі, бардзій—нар. болѣе, особенно.

А барзі своего здоровья же можеш певен бути. Мазепа.

Барзо—нар. очень.

Бари—(иносказат.) волки.

Барило, барилля, барильце, барилечко—(отъ французск. Le baril) бочка, бочонокъ, бочоночекъ.

Барити—медлить, задерживать.

Баритися—тьця — медлиться, останавливаться.

Баришовати—барышничать.

Барініє—я—замедленіе, остановка.

Баркан, паркан—заборъ, ограда.

Барлога—лужа грязи.

Барложитися—тьця—валятся въ лужѣ, прохлаждаться, говорится о свиньяхъ.

Барма—1) жалаванье подчиненнымъ состоящее въ деньгахъ и вещахъ Марковичъ. ст. I. 66, 254, т. II. 300 и пр. 2) Одежды. 3) Рыба барма.

Барма—городъ Варна.

Барок—мѣсто прикрѣпленія постороноку пристяжки.

Барса—барсъ.

Бартоломій—Варѳоломѣй.

Бас—виліончель.

Баса—нар. басомъ.

Басамань—синякъ, слѣдъ отъ удара.

Басаманити—производить синяки, бить до синяковъ.

Басан—(отъ Французск. la basane) вычиненная овечья кожа.

И пояси шалевиі и басани зелениі. І. Галка.

Баснстий—віолончелистъ.

Баскалитися—тьця—артачиться, метаться, рваться.

Баский—ретивый. *Прутко один проти другого коні баськії погнали.* Галка.

Басбвани коні—галопирующія лошади.

Басовати—становиться на дыбы, артачиться и рѣзвиться (о лошадяхъ) гордо выступать, надуто вести себя. *Будка проіхала,.... коні басували і лакизка ззаду куняв.* Номис.

Басок—металическая струна.

Басоля—бас. См. выше.

Тепер мені не до солі.

Коли грають на басолі. Пѣс.

Баталія—сраженіе, иначе по—Южнорусски—*боіще, плік.*

Батіг, батог, батожок, батюга—плеть, плетка; кнутъ.

Батова, батава—фаланга, баталіонъ декаре; строй въ 3 шеренги въ Запорожскихъ войскахъ.

Батовати—1) строить батаву или фалангу. 2) Связывать лошадей поводами.

Батовня—нѣсколько лошадей связанныхъ одна съ другою поводами и на вьюченныхъ.

Батоги—растеніе Chondrilla juncea L.

Батожити—бить плетью.

Батьківство—отечество.

Батьківщанець—патріотъ.

Батьківщина—отцёвщина.

Батько—отецъ, батюшка.

Батьковбивство—отцеубійство.

Батьковбивця—отцеубійца.

Бахматий—неуклюжій, неповоротливый.

Бахур—любовникъ.

Бахурка—любовница.

Бахуровати — таскаться, волочиться, заводить любовныя интрижки.

Бацнути—хлопнуть, сильно ударить.

Бацькати—стрѣлять.

Бач!—ишь! смотри!

Бача—видѣніе.

Баченне—я—вниманіе; зрѣніе.

В превесокее монаршее полецаем баченне і призріние. Самойлович. 1686 р.

Бачити—зрѣть, увидѣть.

Бачится —тьця—видѣться,

Бачний — осмотрительный, осторожный; видимый.

Бачность—осмотрительность, осторожность, видимость.

Бачця—сдаётся, кажется.

Баша—паша.

Башлбвка—раздача, дѣлежъ добычи.

З скотів і овець кримсъких на всі курені Січовиі довольную учинивши башловку . . Величко.

Башта, башточка—башня, башенька.

Баштан—бакша, огородъ, плантація.

Баштанний дід—чучело, выставляемое на огородахъ, чтобы отвадить воробьёвъ и другихъ птицъ.

Баштанник—огородникъ.

Баштанниця—огородница.

Баштановий—бакшевой.

Баштовий—тюремный, башенный.

Баштовий — тюремщикъ, башенный стражъ.

Баюра, балюра—бугоръ, выбой, рытвина.

Хто ж заснув тут сиротою

Під баюрою сирою? Щоголев.

Бгати—сплетать, подгибать, загибать, (говорится преимущественно о хлѣбѣ):

Ніхто не вгадае

Хто в нас шишки бгае. Посл.

Бджола̀—пчела.
Бджоло̀ве очко̀ве—подать съ ульевъ.
Бджоляник—садъ гдѣ разводятъ пчелъ.
Бѐбехи— 1) подвздохи, сила, внутренности, кишки. 2) Подушки и перины; *бебехи надсадити*—отбить, отвалять бока. *А Хома знай его бебехами годуе.*
Бебехнути—сильно ударить.
Бебехнутись —тьця—сильно удариться, упасть со всего размаху.
Бевзь—простофиля, дуракъ.
Бѐвка—мучной растворъ, которымъ кормятъ обыкновенно собакъ, а иногда и телятъ.
Бевкати—звонить протяжно въ колоколъ
Бедра—(иносказат.) коза.
Бедренець—оборванецъ.
Бедринець—растеніе Cicuta verosa L.; иначе по—Южно-русски—*віха, вомига.*
Без—сирень.
Безба̀тченко—байстрюк. См. выше.
Безважний—невѣсомый.
Безважність—невѣсомость.
Безваргий—безгубый.
Безверху—нар. безъ кровли, безъ крыши.
Безвершки—растеніе Veronica Chamaedrys L.; иначе по—Южно-русски—*клад, привopотки.*
Безвіддуху—нар. безъ отдыха.
Безвіддя—безводіе.
Безвість—неизвѣстная страна; пустыня.
Безвісти—нар безслѣдно.
Безвістний — неизвѣстный, неизвѣданный, безслѣдный.
Безвітря—безвѣтріе.
Безвонтпливий—несомнѣнный.
Безвонтпливость—несомнѣнность.
Безглуздий — глупый, безумный, безтолковый.
Безглуздя—глупость, безуміе, безтолковость.
Безголо̀вья—1) бѣда, мука, несчастіе 2) Анархія, безначаліе.
Бездольний—несчастливый.
Бездольність — отсутствіе счастія или удачи.
Безѐцний—безчестный, подлый.
Безживний—омертвѣлый, безжизненный.
Безживність—омертвѣлость, безжизненность.
Бѐзжурний—беззаботный.
Безжурно—нар. беззаботно.
Безклубий—безъ бедра.
Безконечник—родъ писанки.
Безкраїй, безкрийй—безконечный, безпредѣльный.
Безкрий—нар. безпредѣльно.
Безкрилий—безкрыльный.
Безличний — безстыдный, развратный, безсовѣстный.
Безличник—безстыдникъ, развратникъ.
Безличниця—безстыдница, развратница,
Безлік—нар. множество, безъ счету.
Безлічний—неизчислимый.
Безлюддя—безлюдье, пустыня.
Безмаль—нар. почти, безъ малаго.
Безмір, безмірья—безпредѣльное пространство,
Безмірний—безпредѣльный, безмѣрный.
Безнага̀нний—непорочный.
Безнадійний—безнадежный.
Безнадійность—безнадёжность.
Бѐзнаміру—нар. нечаянно, ненамѣренно, случайно.
Безнапасний—безпечальный.
Безнапасно—нар. безпечально.
Безневинний—невинный, невиновный.
Безневинность — невиновность, невинность.
Безневинне—нар. безъ вины, безневинно.
Бѐзоборо̀нний—беззащитный.
Безодний—бездонный.
Безодня—бездна.

Безосяжний—необъемлемый, неизмѣримый.

Безошкульний—безобидный.

Базнерестаньці, безнерестанно — нар. постоянно, во всякое время не переставая.

Безпереч—нар. безпрекословно.

Безпешний—безопасный.

Безпешно—нар. безопасно.

Безправъя, безправиця—анархія, безначаліе, беззаконіе, несправедливость, неправосудіе.

Безпреміниий—непремѣнный.

Безпреміино — нар. непремѣнно, безъ отлагательства.

Безпритулку—нар. безъ пріюта; безъ мѣста или пристанища.

Безпритульний—безпріютный

Безпутя—нар. изъ рукъ вонъ глупо; безъ смысла, безъ границъ.

Безпуття—є—безпутица, скверная дорога.

Безрік—вѣчность.

Безрода—сирота.

Безсмертки—растеніе Xeranthemum radiatum Lam.

Безсоромітний—безстыдный.

Безсоромітне—нар. безстыдно.

Без'сорому—нар. не стѣсняясь приличіями.

Безсумлінний—безсовѣстный.

Безсумління—нар. безсовѣстно.

Безсумний—беззаботный, безпечальный.

Безсумність—беззаботность, безпечальность.

Безсумне—нар. беззаботно, безпечально.

Безталанний—несчастный.

Безталанне—я—несчастіе.

Безтравиця, безтравья — недостатокъ въ травѣ, неурожай травы.

Безтямлий — бесмыслящій, непонимающій.

Безтямлость—безсмысліе, непониманіе.

Безу — бузина Sambucus nigra L.

Бейкатися—тьця — шляться, возиться, ломать голову, тратить время попусту.

Бекет—пикетъ.

Бекеша—родъ кафтана или сюртука.

Белебень—усторонье, выгонъ, *жить на белебені*—значить жить на концѣ села или хутора.

Белець—(акт. сл. belec) мѣра жидкости въ 8 квартъ.

Бель—1) бѣлыя нитки. 2) Бѣлизна.

Бельбахи=**бебехи**. См. выше.

Белькот—лепетаніе, кипѣніе, шумѣніе.

Белькотати — бормотать, шумѣть, заикаться, ругать, говорить на непонятномъ (иностранномъ) языкѣ.

Бельмес—болванъ.

Бенg—(съ цыган. яз.) чортъ, злой духъ.

Бенефиція—(акт. сл. Beneficium juris) льгота, по которой лицо занятое отправленіемъ какой либо должности, имѣло право, въ случаѣ требованія явки его въ судъ требовать отсрочки дѣла.

Бенкель—родъ сукна. *Купив штуку бенкелю за 8 рублів.* Маркович.

Бенкет—пир, балъ, пирушка, банкетъ.

Бенкетарь—гуляка, сластолюбецъ.

Бенкетарка—разгульная женщина, сластолюбка.

Бенкетуванне—я—пированіе, веселіе.

Бенкетувати—пировать, веселиться.

Бенкарт=**байстря**. См. выше.

Беньдюги—роспуски, родъ повозки ломовыхъ извощиковъ въ Петербургѣ и Москвѣ.

Бера—большая груша.

Бервено—бревно.

Бердо—1) гребень въ машинѣ ткачей.
Тобі мати, нити й бердечко.
Мені давай полотенечко. Пѣс.

2) Крикъ часовыхъ соотвѣтствующій крику: *слушай.*

Бердовати—кричать: *слушай*, перекликаться. Говорится о часовыхъ.

Берег—край, обрѣзъ; подолъ женскаго платья.

Берега пуститися—изнемогать, потерять надежду.

Берегти—беречь, сохранять.

Бережа—жерёбая.

Бережений — осторожный, осмотрительный, остерегающійся. *Береженого й Бог береже.* Погов.

Бережина—берегъ, береговая линія, земля покрывающаяся водою во время половодія

Береза, березина—берёза Betula alba L.

Берѐзка—полевая повелика Convolvulus arvensis; L; иначе по—Южно-русски—*берізка, повійка.*

Берѐзка болотня—растеніе Betula humilis Schrank.

Берека — растеніе Primus torminalis Ehrh.; иначе по—Южно-русски—*богошник, богорсжник.*

Беремя—бремя.

Бересклет—растеніе Evonimus verrucosus Scop.; иначе по—Южно-русски—*бересклеп, бризлелина, бруслевина, бруслина, проскурина.*

Берест, берестина—дерево Ulmus campestris L.; иначе по—Южно-русски—*ульм.*

Беркий—всасывающій, вбирающій, втягивающій.

Беркиць — междоим. выражающее моментъ паденія.

Та беркиць їй у ноги щоб помилувала.

Берлин—карета; вагонъ.

Берло—1) власть. 2) Скипетръ, держава

Берловладця—государь, скиптродержецъ.

Бесѣда—1) названіе украинскаго свадебнаго обычая, отбывающагося на второй или третій день послѣ брака и состоящаго въ томъ, что толпа женатыхъ мужчинъ и замужнихъ женщинъ съ музыкою ходитъ по улицамъ, поя пѣсни и танцуя по дорогѣ; при чемъ заходитъ по очереди въ дома всѣхъ членовъ *бесѣди* за угощеніемъ. Хожденіе *бесѣди* по домамъ называется *перезвою.* 2) Карнавалъ. 3) Пирушка. 4) Пріятный разговоръ.

Бесиво—растеніе Hyosciamus niger L.; иначе по—Южно-русски—*блекота.*

Бескѐда, безкѐда, бескѐт—пустое мѣсто, пропасть, яръ. *Блукати по скелям і бескедам.*

Бесперечь—нар. сплошь да рядомъ, безпрестанно.

Бета—умѣніе.

Бетонька — буквица отъ Латинскаго betonica officinalis.

Бѐх—растеніе Cicuta verosa L.; иначе по—Южно-русски—*віха. вомига.*

Про це зілле різні ходять росказн. Про него так росказували: Раз чорт щось провиноватився Савці козаку от він єго кажуть взяв та й посадив у той комиш, що коло ставу; привъязав до пенька, до гори ногами, да й каже: от сатане будеш сидіти, поки мині чого не зробиш. Просився, просився лихий, а Савка і слухати не хоче. Сиди, сатано, каже: дай годі. Не довго лихий сидів, як тілько стало смеркать найшла ляхів страшенна сила. Походили кругом погляділи, дай давай по своему гуляти. Ось перед світом о других півнях, чорт прикликав до себе другого чорта та й посилає єго до Савки. Скажи, каже єму, що я можу вчинити добре діло. Пішов чорт за Савкою. Приходить Савка, от

чорт ёму й говорить: „Хоч, каже, пусти мене, щось цікаве скажу.“—„Ну, кажи“! „Ні, перше пусти.“—„Ні, перше кажи, що ти мині зробиш.“—От чорт і починае ёму росказувати. „Оттут, каже, каже, за байраком гуляють ляхи, а коні їх в яру. Хоч до їдного всіх, переловим, та вже й погуляем!“—„Чи не брешеш? каже Савка, підожди піду подивлюся.“ Тишком-нишком, та попід байраками пробрався до самісіньких ляхів, бачить правда, музика грае, а у ляхів лядське гуляння. Ну, дума собі Савка, справлюсь я й безъ него, гадав зібрати своїх, та одігнати коней, а тоді й на ляхів. Аж не на ёго вийшло: приходить до коней, аж стережуть добре; тоді він до чорта. Ну, сатана, що хоч роби, а щоб ляхи були наші. „Я все зроблю, чорт говорить, тілько відпусти на волю.“ Савка добре знав чортову натуру збрешеш, каже, і не пустив ёго, а лучче скажи своїм чортам, нехай вони діло зроблять, а як зроблять, тоді я тебе пущу. Нічого робити, він свиснув, злетілись чортяки, от він і послав їх до самоі чортихи у самісіньке пекло, а Савці загадав зібрати своїх. Недовго барились чорти, принесли зілле, посіяли оттам у бальці по над ставом, де паслися ляхівські коні, і як бачиш поросло це саме зілля. Коні йдуть, а воно стогне: бех, бе-ех, бе-ех, бех, і тепер як коняка на ёго наступить, або почнеш рвати ёго, то воно дума, що це ляхівські коні, та й стогне: бе-ех. Через те ёго і звуть *бех*, а коні ляхівські наївшись доволі повипричувались. Тоді Савка зкозаками на ляхів, ті до коней, глядь аж вони лежять, а животи як колоди ім порозпірало. Тоді козаки ляшків повъязали та назбиткувавшись добре— став ними загатили, а сами гарно погулявши задумали по тім і чорта відпустити

Проце зілле різні ходять росказні; сливе в кожному повіті инші; їх можно звести до того, що народ дуже гарно знае, що це отрута і що мабудь сила скоту вже пропала, а може ним частесенько користуються знахарі, а може в війнах чи не потребляли ёго. Кажуть, що воно говорить і скликуе худобу. Зап. Юго-Запад. От. Рус. Импер. Географ. Общества т. I. 1873 г.

Бехание-я—сильная стукотня.

Бехати—сильно стучать.

Бецман—лѣнивый здоровякъ.

Бецманка—лѣнивая здоровячка.

Бецманський—болванскій.

Бечівка—верёвка, бичева.

Бешиха—рожа (накожная болѣзнь).

Бешишник—растеніе Chenopodium hybridum.

Бешкет—сумбуръ, страхъ, перетруска, передряга, насмѣшка.

Бештати—ругать, бранить.

Бещсстє—безчестіе.

Бжола—**бджола**. См. выше.

Бзюк—дерево Sambucus Ebulus L.; иначе по-Южно-русски—*ялова бузина*.

Би—союзъ чтобы.

Коби хоть тілько щастя в Бога мати,
Би можна було,—вже мі доста жити.
I. Федькович.

Бидло—рогатый скотъ.

Бидлячій—скотской, животный.

Бикове—(акт. сл. bykowe) штрафъ налагавшійся помѣщикомъ на крестьянина, если въ домѣ послѣдняго дѣвушка оказалась беременною.

Бикус—родъ соуса; искрошенное и въ квасу варенное мясо.

Билина, билинка, билинонька—стебель, стебелёкъ.

Билинарь—ботаникъ.

Билинарія—ботаника.

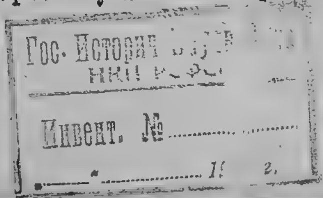

Билиско—травянистая нива.
Билиця—1) быль. 2) Растеніе Artemisia campestre. L.
Бильцѐ—перила, край у колыбели, спинка у кровати и т. под.
Бим—союзъ бы.
Раднiший бим був перед сiм умерти. Хотiв бим спитатися. Кочубей
Бинаймнiй—(акт. сл.) нар. нисколько, рѣшительно ничего; ни мало; тѣмъ менѣе, по крайнѣй мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.
Бинда, биндиця—лента, ленточка.
Биндик—связка или пучекъ лентъ.
Биржаник—городской извощикъ.
Бирка—1) овца. 2) Неряха. 3) Баранья шапка.
Шапка бирка,
Зверху дiрка,
Травою пошита,
Вiтром пiдбита.
Куди вiе, туди й провiвае,
Козака молодого прохоложае. *Дума.*
Бирчiй—(акт. сл.) сборщикъ податей.
Бирючина—растеніе Legistrum vulgare L.
Бись—(Австр. Укр.) чтобъ ты.
Бисьмо—(Австр. Укр.) чтобъ мы.
Бисьте—(Австр. Укр.) чтобъ вы.
Битункар—(акт. сл. Bitunkarz) войсковой чиновникъ, распредѣлявшiй военную добычу между солдатами.
Бичача трава—растеніе Ononis spinosa L.
Бичiвник—барокъ.
Бичiвниця—верёвочная лавка.
Бичня—загонъ для воловъ.
Бичовий—пристяжной.
Бичок—родъ рыбы водящейся въ устьяхъ большихъ рѣкъ Южной Руси: Днѣстра, Бога и Днѣпра Gobius et Coffus. 2) Родъ танца.
Бичувати—поганять воловъ бичемъ.
Бiбки—1) родъ пряностей. 2) Овечій или козлиный помётъ.
Бiбула—макулятурная, завёрточная бумага.
Бiг—Богъ.
Бiг—Ме!—ей Богу!
Бiга, бiганька—ломъ, ломикъ.
Бiганина—суматоха.
Бiганнє—я—бѣготня.
Бiгати—бѣгать.
Бiглець—расторопный, способный.
Бiлець, сказано, во всiх рiчах.
Бiгма—божба, клятва.
Бiгматися—тьця—божиться, клясться.
Бiговиско—гипподромъ, мѣсто для бѣговъ или скачекъ.
Бiгось—родъ кушанья.
Бiгти—бѣжать.
Бiгун—1) полюсъ. 2) Верея или косякъ у дверей.
Бiгунка—1) паровозъ. 2) Поносъ, дисентерія. *Вiйсько велику труднiсть мало от хороб великих, а найбiльше от бiгунки.* Лѣт. Самов. 74.
Бiгцем—нар. бѣгомъ.
Бiда—1) несчастіе. 2) Повозка о 2-хъ колёсахъ. 3) Женскiй половой органъ.
Бiдаха—бѣдняга.
Бiдити, бiдкати—бѣдствовать.
Бiдкатися—тьця—печалиться, скорбѣть, нуждаться, бѣдствовать.
А я бiдкаюся деб менi молотка взяти.
Бiдниця—несчастная.
Где есть бiдниця такая.
Як я Россiя Малая. Вірша 1718 р.
Бiдолака, бiдолаха—бiдаха. См. выше.
Бiдолашний — несчастный, бѣдствующій.
Бiдота—пролетаріатъ.
Бiдотник—пролетарій.
Бiдотниця—пролетаріатка.
Бiдувати—бѣдствовать.

Біждеревочок—(Австр. Укр.) Божье дерево.

Бізун—(съ Цыганск. яз.) плеть.

Біййько—нар. страшно.

Бійка—драка, ссора.

Бік—бокъ, сторона, партія.

Біла буквиця—растеніе Primula officinalis L.; иначе по-Южно-русски—*Божа ручка, медяник—зілле, медяничка, сорочі лапки;* Var. duplex. *лиферія.*

Біла корогва—бѣлое національное знамя, бывшаго Украинско - Запорожскаго Казачества, при гетманахъ.

Біла кропива—растеніе Lamium album L.; иначе по-Южно-русски—*глуха кропива, мертвяк.*

Біла куряча сліпота—растеніе Anemone sylvestris L.

Біла річка—такъ называлась прежде рѣка Ворскла.

Біла смородина—смородина. Rhus rubrum L.; иначе по-Южно-русски—*альба, помушор.* Бессарабія.

Білий буркун—растеніе Melilotus alba Lam.

Білий залізняк—растеніе Marrubium perigrinum L; иначе по-Южно русски—*перекоп.*

Білий маточник—растеніе Parnassia palustris L.

Білий мох—растеніе Cetraria rangeferina L.

Білий тиждень—седьмая или страстная недѣля Великаго поста.

Білиі ягоди—Syphorycarpus racemosus Mich.

Білити—бѣлить, дѣлать бѣлымъ

Біляця—непостриженная монахиня, бѣлица.

Білизна—бѣльё.

Білісінький—совершенно бѣлый.

Білісінько—нар. совсѣмъ бѣло.

Білка—1) бѣлка. 2) Растеніе Jurinaea cyanoides Dec.; иначе по Южно-русски—*наголоватки.*

Білоголовник—растеніе Achillea Millefolium L.; иначе по Южно-русски—*деревій, крвавник, серпоріз.*

Білозор—1) блондинъ. 2) Растеніе Parnassia palustris L.; иначе по-Украински—*білий маточник, гадай зілле.*

Білозорець—родъ сокола.

Білозорий—свѣтлоглазый.

Білоок—родъ рыбы Abramis sopa Pall.

Білувати—снимать кожу съ животнаго.

Білуха—бѣлянка, блондинка.

Більшати—увеличиваться.

Більший—большій.

Біля—нар. около, возлѣ.

Білявий—блондинъ, бѣлый.

Білявина—блондинка.

Ідем коню у-гостину,
До дівчини—білявини.
І. Верхратський.

Біляк—родъ зайца.

Білянка—растеніе Agaricus subdulcis Bull.

Бімбувати—пыхтѣть, гордиться, чваниться.

Біс—бѣсъ, дьяволъ.

Біс-древо—растеніе Datura stramonium L.

Біссрис-древо—дерево Tamarix tentrandra Roll; иначе; по-Украински—*тамарикс.*

Біска пускати—куры строить, соблазнять.

Бісів—бѣсовскій, дьявольскій.

Бісове ребро—растеніе Valeriana officinalis L.; иначе по Южно-русски—*смердючка, стоян.*

Бісурка—бѣсовка.

Біяк—большой деревянный молотъ.

Блаватас—голубая шелковая матерія.

Благання-я—мольба, молитва, просьба.

Благати—просить, упрашивать, умолять, угождать, ублажать.

Благач—проситель, молитель.

Благачка—упрашивающая, умоляющая, просительница.

Благовісник—Архангелъ Гавріилъ.

Благовіститель—Іоаннъ Предтеча.

Благовіщенне — праздникъ Благовѣщенія, 25-е Марта.

Благодій, благодіяч—благодѣтель, благочестивый человѣкъ.

Благодійка, благодіячка — благодѣтельница, благочестивая, добродѣтельная.

Благодійство, благодія — добродѣтель, благостыня, доброе дѣло или поступокъ.

Благущий—умоляющій.

Блазень—1) молокососъ. 2) Баловень, баловникъ. глупецъ.

Блазеньский—ребяческій, шутовской.

Блазеньство—блажь, шалость, глупость, ребячество.

Блакіть—синева, лазурь.

Блакітний—голубой, лазуревый.

Блакітність—голубой цвѣтъ.

Блакітновий—голубоватый.

Блейвас—свинцовыя бѣлила.

Блекіть—растеніе Conium maculatum.

Блѐклий—увядшій.

Блекнути—увядать, поблекнуть.

Блѐкот, блѐкота—растеніе Hyosciamus niger.

Блендати—медленно идти съ трудомъ, тащиться.

Ближче, ближченько—нар. ближе.

Ближчий—ближайшій.

Близна—рубецъ, слѣды, раны.

Бликати—мигать глазами со стыда; не смотрѣть прямо.

Блимати—мигать глазами. *Одним оком блима.* Т. Шевченко.

Блинець, млинець—aладь, млинокъ.

Блиск—блескъ.

Блискавка—молнія.

Блискавиця—зарница.

Блискати—блистать, сверкать. Показываться и исчезать (объ огнѣ.)

Блискучий—блестящій.

Блища—1) блёстка. 2) Сіяніе.

Блищак—свѣтящійся жучекъ.

Блищати—блистать.

Блідавий, блідий, бліддий—блѣдный

Блоховник—растеніе Mentha Pulegium L.; иначе по-Южно-русски—*полій.*

Блощиця—клопъ.

Блуд—заблужденіе.

Блудити—блуждать, сбиться съ дороги, плутать.

Блудяжка—блудница, блуждающая. *Коси різали блудяжкам, другі у кона стояли.* Макаровський.

Блукавий—блуждающій.

Чому душі блукавії шукають покоя?
М. Устиянович.

Блуканина, блукание—блужданье, шлянье.

Блукати — шляться, таскаться, сбиться съ пути; бродить безъ цѣли.

Блювати—рвать, блевать.

Блювоти—рвоты. *У его блювоти з опою.*

Блювотина—выблеванное вещество.

Блюзник—кощунъ, богохулъ,

Блюзнити — кощунствовать, богохульствовать.

Блюзниця—кощунка, богохулка.

Блюзнірство—кощунство, богохульство *Нехай будеть проклят, поки аж блюзнірства своего перестанеть.* Уст. Луц. Брат. 1623.

Блявдати—чавкать.

Блягузкати—1) нескладно говорить. 2) Врать, наговаривать. *Велику дуже нісенітницю він блягузкае.*

Блядка—растеніе Meretrix scortum.

Блякавз—блокгаузъ. *Козаки Турецький*

блякавз підкопали. Лѣт. Самов. 85.
Блякувати—поблекнуть, потерять цвѣтъ.
Бляха—металическая дощечка.
Бляхар—1) жестяныхъ дѣлъ мастеръ. 2) Торговецъ жестью и листовымъ желѣзомъ.
Бляхарня—мастерская или заводъ жестяныхъ вещей.
Бляхований—чеканенный, покрытый жестью.
Бляхувати—покрывать жестью, или листовымъ желѣзомъ.
Бляшаний—жестяной.
Бляшанка—жестяное издѣліе.
Бо—союзъ потому что, ибо.
Боб, біб—бобы, Vicinia Faba L.
Бобовник—растеніе Menyanthes trifoliata L.; иначе по-Украински—*трифолія.*
Бованіти—виднѣться вдали; казаться въ видѣ призрака. *Як чорне бованіло море.*
Бовван—волна.

Шалений вихор завиває,
Шумлять сердито боввани.
І. Верхратський.

Бо́вдур—1) рыбачій длинный шестъ съ булавою. 2) Дымовая труба выплетенная отъ полу сѣней до крыши. 3) Болванъ; велпканъ.
Бовім — (акт сл.) союзъ ибо, потому что.
Бо́вкнути—ударить въ колоколъ.
Бовкун—волъ запряженный въ одиночку
Бовта́тися-тьця—полоскаться въ водѣ, болтаться; шляться.
Богатітися-тьця—обогащаться.
Богда́н—суженный, Богомданный.
Богданка—суженная.
Богівниця—молельня.
Богівський—божескій.
Боголюдина—Богочеловѣкъ, Іисусъ Христосъ.
Богомаз—плохой иконный мастеръ.
Поки Бога змалює, а чорта зъість.
Богородицька трава—Богородичная трава Thymus serpyllum L.
Богородишна коса—растеніе Astragalus Cicer L.
Богошник—берека. См. выше.
Бодай! богдай!—Дай Богъ! О если бы! *Бодай тобі Івго з твоєю правдою.* Квітка.
Бодна́рь—обручникъ, бочаръ.
Бодна́ренко—сынъ бочара.
Бодна́риха—жена бочара.
Бодна́рівна—дочь бочара.
Бо́дня—кадь съ крышкою и замкомъ.
Олеся у комору та хутчій до бодні.
Шишацький.
Бодяга—растеніе употребляемое противъ ревматизма Spongia fluviatilis L.; иначе по-Южно-русски—*водяна губка, надошник.*
Бодяк—сорная трава Carduus nutans L.; иначе по-Южно-русски—*рипьях, скин.*
Бодян—бодьянъ Stern Anis, Pimpinella Anisum.
Боёванне-я—турниръ.
Божа благодать—растеніе Gratiola officinalis L.
Божа ручка—растеніе Primula officinalis L.
Божевільний—шальной, сумазбродный
Божевільня—домъ умалишенныхъ.
Боже дерево—дерево Artemisia procera W.
Боженько, бозя—(дѣтское) Богъ.
Божник, божниця—кіотъ для образовъ; полки на которыя ставятъ образа.
Божо—нар. по-божески.
Божок—малый идолъ.
Боз білий—бѣлые бобы.
Боз Турецький—цвѣтущіе турецкіе бобы.

Бок, бік—1) бокъ, сторона, партія. 2) Особа. *Писан лист о вигодней господі для особ при Паньском боку обрітающихся.* Ханенко.

Бокатка—(Австр. Укр.) ведро, ушатъ. *В кожній хатці по бокатці.* Посл.

Боклаг—боченокъ въ которомъ носятъ сбитень и у котораго дно больше чѣмъ его длина.

Болвохвальці—идолопоклонники.

Болесний, болістний—болѣзненный.

Болесть, болість—1) болѣзнь. 2) Чувство скорби.

Болиголов — растеніе Conium maculatum L.; иначе по-Южно-русски—*буглав, омег, сикавка, свистюля, блекота.*

Болізько, болесно—нар. больно.

Болона—выросшее дерево, брусъ.

Прибіжи коню, до двору,
Та вдарь копитом в болону. Пѣс.

Болоничейко—поле находящіеся вблизи города.

Вийшли в чісте поле, в болоничейко.
Галиц. пѣс.

Болоня—лугъ.

Болотні оріхі — растеніе Trapa natans L.; иначе по-Южно-русски—*водяні оріхи, котелки, рогульки, чортові оріхі.*

Болотні півники—растеніе Iris Pseudo-Acorus L.; иначе—*лепешняк, ужачки.*

Болотній пух—растеніе Eriophorum latifolium Hoppe.

Болотня жеруха — растеніе Cardamine pratensis L.

Болотяна сосенка — растеніе Hippuris Vulgaris L.; иначе по-Южно-русски —*хвостняк.*

Болотяний—болотный.

Болючий, болячий,—болящій, больной.

Болючка, болячка — чирей, золотуха, струпъ.

Бомага—документъ, бумага.

Бондарь=**боднарь.** См. выше.

Бор, бір—сосна, сосновый лѣсъ.

Бор-зілле — растеніе Lycopodium complatanum L.

Бора—боря.

Борва—Борей, сѣверный холодный вѣтеръ.

Борвій—ураганъ; иначе по-Южно-русски—*хурія.*

Бор—(отъ нѣмец Borg, Borgen) ссуда, отданіе, или взятіе взаймы. *Борі умер, зачекай не жие.* Посл.

Борець—1) борецъ, боксёръ. 2) Растеніе Aconitum Napellus L.; иначе по-Южно-русски—*тоя.*

Боржій—нар. скорѣе; отъ церковно-славянскаго *борзо. Дак боржій покиньте.*

Борзо — нар. скоро, быстро; сравнит. ст. *боржій, борше. Боржій обідати готуй. Хто борше насипле той борше змеле.*

Борікати—бодать рогами.

Боровий—сосновый, лѣсной.

Боровий богун—растеніе Daphne cneorum L.

Боровий підбіл — растеніе Centaurea Marschaliana Spr.; иначе по-Южно-русски—*порушник.*

Боровик — грибъ Boletus edulis L.; а также растеніе *боровий підбіл.* См. выше.

Боровє зілле—растеніе Setaria italica P. de Beau.

Борода лісова — растеніе Usnea barbata L.

Борода чортова—растеніе Vincetoxicum officinale L. Moench.

Бородавник— растеніе Clematis vitabla L.

Бородата трава—Andropogon Ischaemum L.

Бородач=**Борода чортова**, См. выше

Борозѐнний—1) дѣлающій борозды т. е. волъ. *Попав, як в ярмоборозенний.* Посл.

Борбна—апологія, защита, диспутъ. 2) Соха, борона.

Борбнець—защитникъ.

Боронити—1) защищать, охранять. 2) Воспрещать. 3) Пахать сохою.

Бороти—бороть.

Бороття=**борня.** См. выше.

Бѐрсатися-тьця—метаться въ разныя стороны.

Бортяник—пасѣшникъ.

Борше—нар. скорѣе.

Борщ—растеніе Heracleum Sibiricum L.

Борюкати=**борікати.** См. выше.

Босака, босаком, босоніч, босопож—нар. босикомъ.

Босий—босой.

Босбрка—низшая степень вѣдьмы.

Бось—(Австр. Укр.) ты еси.

Пригомублю тя серденько,
Бось кохана, бось миленька,
Ти зоре моя. І. Верхратський.

Ботва, ботвина—свекловичный листъ.

Боцюн, боцян—цапля.

Бочалка—бывшая мѣра жидкостей, отъ слова бочка. *Бочалка меду по 2 р. 15 к. ведерко.* Марковичъ.

Боя, боіще—сраженіе, битва.

Боягуз—трусъ.

Боягузка—трусиха.

Боязкий, боязний—пугливый, боязливый.

Боязко, боязно—нар. робко, страшно, пугливо.

Бояри—1) женихова свита на сватьбѣ. 2) Разсыльные казаки прошлаго столѣтія.

Боярин—(акт. сл.) боярами назывались служилые люди, не пользовавшіеся правами дворянства, а только личной свободой; сверхъ обязанности являться на военную службу, они въ послѣдствіи были обложены нѣкоторыми повинностями въ пользу замка, а иногда и въ пользу старосты; нѣкоторые бояре, въ замѣнъ службы, обязаны были ѣздить съ письмами и т. под. и такіе назывались *боярами путними.*

Бояришник — дерево Crathaegus monogyna Jacq.

Боярія—аристократія московская.

Боясть—боязнь, трусость,

Брага—родъ квасу дѣлаемаго изъ проса.

Браговар—котелъ, въ которомъ кипитъ заторъ.

Бражний—свойственный брагѣ, куражный.

Бражник—1) чанъ для барды. 2) Кутила.

Бражничати—кутить, гулять.

Бразолія—1) Бразилія. 2) Родъ краски фернамбуку, темносиній сандалъ.

Брак—1) недостача. 2) Безличный глаголъ недостаетъ, нѣтъ.

Брама—крѣпостныя городскія или монастырскія ворота.

Брама славутня—тріумфальныя ворота М. Старицький

Брамний—привратникъ.

Брамурт—красная краска.

Брандюши, брандюшки—растеніе Crocus reticulatus L.; иначе по-Южно-русски—*просуринка, просурень, просерень, сиротень, дристокоз.*

Брандюши білі—растеніе Ornitogalum umbellatum L.

Бранець—1) плѣнникъ. 2) Рекрутъ.

Бранецький—плѣническій; рекрутскій.

Бранка—1) плѣнница. 2) Рекрутскій наборъ: *Либонь бранка у нас буде сю зіму.* Народ. погов.

Брань трава—растеніе Polemonium coeruleum L.
Браскнути—1) зазвучать. 2) Разбухнуть.
Брáт-у-других—двоюродный братъ, кузенъ.
Братак, братач—пріятель, другъ.
Братанич—племянникъ по брату.
Братачка—пріятельница, подруга.
Братерьство — братскій союзъ, товарищество.
Братерьский—братскій, товарищескій.
Братина, братóва—братняя жена.
Братися-тьця — соединяться, вступать въ бракъ.
Братишек—(съ презрѣніемъ) братецъ.
Братівщина—1) наслѣдство послѣ брата. 2) Военная дружина.
Братки, братіки—растеніе Viola tricolor L.
Браткó—братецъ.
Братовбивство—братоубійство.
Братовбиський—братоубійственный.
Братовбивця—братоубійца,
Братовизна=**братівщина**. См. выше.
Браток лісовий — растеніе Viola sylvestris Lam.
Бревкало—(общ. рода.) прожора.
Бревкати—жрать.
Брезговáти—брезгать, пренебрегать.
Бренькач—мѣдная монета.
Брехати—1) лгать, врать. 2) Лаять (о собакахъ и лисицахъ),

Брёхатися-тьця — барахтаться, пробираться. *Пійшов чавкать і брёхатьця осоками та очеретами до лоз і долісів.* Номис.

Брехачка—лгунья, врунья.
Брёхнути — бросить, кинуть. *Брёхнув оберемок об землю.* Номис.
Брехнути—соврать.
Брехня—ложь, вранье.
Брехун—лжецъ.
Брехунівка—имя вымышленной деревни, въ которой живутъ одни только лгуны. *Ащо люде добрі, чи не з Брехунівки ви?* Квітка.
Брехунка, брехуха=**брехáчка**. См. выше.
Брид—стыдъ, срамъ.
Бридити—гнушаться, опротивѣться.
Бридкий — гадкій, скверный, отвратительный.
Бридко—нар. гадко, скверно, отвратительно.
Бридкость—гадость, омерзѣніе.
Бридливий—брезгливый.
Бриднути—надоѣсть, опостыть.
Бридня, бредня—пустяки, вздоръ, мелочь, побасёнка, вранье, вымыслъ, бредни; уменьш. *бриденька.* *Не що дня-бридня.*

Бризлелина—растеніе Evonimus verrucosus Scop.; иначе по-Южно-русски —*проскурина, бруслилина, бруслевина, бересклет, вересклет.*

Брикати—лягать ногами.
Брикливость—ляганіе задними ногами, въ переносномъ смыслѣ: капризы, причуды.
Брила—глыба.
Бриль — круглая шляпа съ большими полями изъ соломы, войлока и т. п.
Бринзя, бриндзя—соленый овечій сыръ.
Бриніти—созрѣвать, темнѣть,
Бринтал — 1) колокольный языкъ. 2) Большой гвоздь.
Брита—кусокъ холста въ три полотнища.
Бришкати—чваниться.
Бровá—бровь.
Броварник—пивоваръ.
Броварь, броварня—пивоварня.
Бровенята—бровки, брови.
Бровкó — одна изъ самыхъ употребительныхъ кличекъ собаки.

Бро̀їти—колобродить, причинять безпорядокъ.
Бро̀ск—звукъ.
Броска̀ти—звучать.
Броскіть—звучность.
Броста̀тися-тьця—развѣтвляться, разростаться; выбрасывать почки (одерев).
Бро̀сток—почка, отпрыскъ.
Бруд, бруда—гуща, нечистота.
Брудити—пачкать, грязнить.
Брудний—грязный, нечистый.
Брузумѐнт—позументъ.
Брукати—играть зубами.
Бруква—брюква Brassica Napus rapifera.
Брунелька—растеніе Brunella vulgaris Benth.
Брунька—древесная почка.
Брус—точило.
Брусилина — растеніе Evonimus europaeus L.; иначе по-Южно-русски—*вовче лико, вовчі сережки, саклак.*
Брусквина—дерево Persica vulgaris Mill.
Бруслина=**бризлелина.** См. выше.
Брусниця — брусника Vaccinium vitis igaea L.
Брусова̀ти—пировать на свадьбѣ. **Квітка.**
Брусувати—точить.
Брязкало, брящкальце — побрякушка, гремушка, дѣтская игрушка съ колокольчикомъ.
Брязкати—бряцать, шумѣть.
Брязкити—бренчалки.

У дудки грали
І в брязкити брязжчали. Пѣс.

Брязкіт—бряцаніе, звонъ, трескъ.
Брязкотати=**брязкати.** См. выше.
Брязкотило=**брязкало.** См. выше.
Брякати—стучать.
Брямий—бравый.
Бряск—блескъ.

Розлетілись орла сизі—
Де рожевий сяе бряск.
І. Верхратький.

Брякин=**абрикоз.** См. *А.*
Брякиновий—абрикосовый.
Буба—(дѣтск. сл.) 1) ягода. 2) Рана.
Бубен—горохъ.

Як бубен синя стала вся.
Котляревський.

Бублейниця, бублѐшниця—булочница.
Бублики—баранки.
Бублиця, біблиця—рыба Leuscíscus rutilis L.
Бубни—котлы, литавры.
Бубнити—бить въ литавры.
Бубнявити—1) бухнуть какъ горохъ. 2) Говорить въ носъ.
Бубовник—растеніе Rhinanthus major Ehrh.
Бубонь—(Австр. Укр.) турецкій барабанъ, бубенъ.

А синички-бубівнички в бубонь вибивають. Пѣс.

Бубоньці—бубёнчики.
Бувалець—бывалый.
Бувальщина—быль, былина, былое.
Буванітя=**бованіти.** См. выше.
Бува̀ти—бывать.
Буга—плакса.
Буга̀й—1) быкъ-птица. 2) Быкъ.

А бугай бугу гне чайку в дугу. Пѣс.
Запряжу я бугая,
Куди люде, туди й я. Пѣс.

Буглав—растеніе вонючка Conium maculatum.
Буда—заводъ для выдѣлки поташа.
Буда̀—1) шатеръ, шалашъ. 2) Крытая повозка.
Будар, будара—крытый фургонъ, кибитка, тарантасъ.
Будденъ—будній день.
Буде—1) нар. довольно. 2) Глаголъ будетъ.
Будѐнний—будній.
Будженина—копченное мясо, соленая свинина.

Будинок—домъ, замокъ, теремъ.
Будівля—зданіе, строеніе.
Будка—кибитка.
Будова, будовання-я—зданіе, строеніе.
Будовництво—архитектура.
Будовниця—строительница.
Будовничий — архитекторъ, строитель, зодчій.
Будра—растеніе Glichoma hederacea L.; иначе по-Южно-русски—*котики, кошача мьята, кошачки, кошачник, росхідник.*
Будучій—существующій, находящійся.
Будяк—1) чортополохъ Xanthium spinosum L. 2) Растеніе Carduus. 3) Все колючее на растеніи.
Будяк жовтоцвітний—растеніе Senecio vernalis L.
Буза—осадокъ.
Буздигарня—пустая неопрятная комната
Буздихан—татарскій кинжалъ.
Бузина—дерево Sambucus nigra L.
Бузівок—перезимованный телёнокъ.
Бузок, без—сирень Syringa vulgaris L
Бузувір—бусурманъ.
Бузувірів, бузувірський—бусурманскій.
Бузувірка—бусурманка, тиранка.
Бузько—аистъ Ciconia.
На одній сіножаті і віл пасеться і бузько жаби ловить. Посл.
Бузю—(Австр. Укр.) поцѣлуй.
Буйнестер—буйный вѣтеръ.

Гулящий вітер Буйнестер
Заніс по-над море
Той пісні скарги, тую скорбь
У дикі пущі—гори. І. Верхратський.

Буйний — сильный, крѣпкій, крупный, непокорный.
Буйно—нар. сильно, непокорно.
Буйность—буйство, дерзость, наглость, плодовитость, крайняя свобода.
Буість—духъ непокорности.
Бук, фаг—дерево Fagus Sylvatica L.
Буквиця=**бетонька.** См. выше.
Буквиця біла—растеніе Primula officinalis L.
Буки—буквы, азбука.
Буки—**барабан**—**башта**—вздоръ, нелѣпость, ложь. Погов.
Букіер=**бакір.** См. выше.
Буковий—сдѣланный изъ буковаго дерева
Буковина—Южно-русская правинція носящая титулъ воеводства и принадлежащая нынѣ вмѣстѣ съ Галиціею и Лодомиріею Австро-Венгріи; названіе свое получила отъ множества росшихъ въ ней въ старину буковыхъ лѣсовъ. а прежде она называлась Покутьемъ.
Була, було, був—была, было, былъ.
Булава — атрибутъ гетманскаго сапа; она состояла изъ серебряной, позолоченной палки съ яблокомъ на верху. На яблокѣ была надпись, обозначавшая имя гетмана, а также годъ и число ея полученія отъ народной рады. Яблоко украшалось бирюзой и лалами, а на верху его ставился крестъ. Въ Москвѣ въ Оружейной палатѣ хранятся булавы нѣкоторыхъ гетмановъ.
Букшпан—буксъ Bucus sempervirens.
Булдимка, булдимок—родъ короткаго ружья употреблявшагося запорожскими пастухами.
Булка—бѣлый хлѣбъ, а также мячъ.
Булобан—болванъ.
Бульба=**бараболя.** См. выше.
Бульбаха, бульбашка, булька—водяной пузырь.
Булькот—шипѣніе, клокотаніе.
Булькотати—клокотать шипѣть.
Аж бульбашки забулькотіли. Пье горілочку з барильця; горілочка буль, буль, а такому-то *сім дуль.*—Погов.

Бундючний, бундячний—падутый, роскошный.

Бундячитися-тьця—чваниться, гордиться, дуться. *Він таке бундячне весілля уджигнè що ну.* Котляревський.

Бунтовливий — мятежный, непокорный, бунтующій

Бунтовливость — мятежность, непокорность.

Бунтовник—бунтовщикъ, мятежникъ.

Бунтовниця—бунтовщица, мятежница.

Бунтовничий—мятежническій.

Бунчик — 1) 12 нитокъ мониста. 2) Связка бисеру.

Бунчуг—знакъ гетманскаго сана; онъ состоялъ изъ длиннаго древка съ насажденнымъ на него золотымъ яблокомъ съ бѣлымъ султаномъ изъ конскаго волоса, какъ знакъ гетманскаго сана, бунчукъ во время походовъ ставился передъ палаткою гетмана. Во время сраженій и торжествъ. онп возились передъ гетманомъ. Въ полкахъ бунчукъ употреблялся въ числѣ знаменъ.

Бунчужний — блюститель гетманскаго бунчука, бунчугоносецъ.

Бунчуковий Товариш—чиновникъ при Гетманскомъ штандартѣ.

Бунчукове товариство—гетманская свита или штабъ.

Бургра̀бій—(акт. сл. burgrabia) урядникъ назначавшійся гродскимъ старостою, и въ случаѣ отсутствія послѣдняго, исполнявшій его должность

Бург, борг—употребляется въ формѣность. — *На бургі, набор*—т. е. въ долгъ, въ кредитъ.

Бургомистр, бурмистр—(акт. сл. burmister) высшій урядникъ въ королевскихъ городахъ избиравшійся мѣщанами и вѣдавшій дѣла, мѣщанскаго городскаго общества.

Бурграбство — градоначальство, комендантство.

Бургувати, борговати — выдавать па burh.; давать взаймы, давать въ кредитъ.

Бурдей—домъ терпимости.

Бурдейка — дѣвушка изъ дома терпимости.

Бурдюк—пастушья котомка.

Буремний—революціонный.

Бурити—волновать.

Буритися-тьця—волноваться.

Буріння-є—волненіе.

Бурк—мощеная улица.

Бурка—эпанча, валеная изъ шерсти, отъ дождя.

Буркований—мощенный.

Бурковаппє—мощеніе, выкладка.

Бурковати—разсуждать, бранить.

Буркòвина — плащъ, бурка.

Буркун—ворчунъ

Буркун-зіллє—растеніе Melilotus caerulea Lam.; иначе по-Южно-русски—*гуньба.*

Буркутіти—ворковать.

Бурла̀ка—бурлакъ.

Бурлакова̀ти—бродяжничать.

Бурсак-спудея — ученикъ. *Для справовання школи ректор маеть як дидаскала такі спудев постерегати.* Уст. Луц. Брат. 1624 г.

Бурт—огорожа. 3) Край чего-либо. 3) Костёръ.

Бурти—насыпи изъ золы.

Буртись!—междоим., булькъ!

Бурулька—1) малый горшокъ. 2) Сосулька изъ лёду.

Бурун—валъ, волна.

Бурундук—растеніе Medicago falcata L.

Бурханина—штурмъ морской.

Бурхати—1) бросать, швырять. 2) Проливать, лить.

Бурхливий—бушующій.

Бурчаннє—ворчаніе.
Бурчати—ворчать.
Бурштин=**брущтин.** См. выше.
Бурьма—революція
Бурьмак, бурьмій—революціонеръ.
Бурьмачка—революціонерка.
Буряк—свекла Beta vulgaris L.
Буряки, бурячки—растеніе Polygonum orientale L.
Бурячник—растеніе Borrago officinalis L.
Бусел, бусоль, бусько, буська, бузько, бушля—цапля.
Буськи—растеніе Erodium cicutarum L.
Бута—молдавскій возъ.
Бути, буть—глаголъ вспомогат. быть
Бути—сапожки, ботинки.
Бутилочня тиква—растеніе Lagenaria Vulgaris Ler.
Бутирння—хламъ.
Бутніти—усиливаться, увеличиваться.

Іде він аж люнув страшенний сплав,
Ріка нібы море шуміе,
А повінь все гірше бутніе.

Буттє-я—жизнь, существованіе.
Буханець, боханець—маленькій, хлѣбъ.
Буханка, бухинка—пухлый пшеничный хлѣбъ.
Бухикати—кашлять.
Буцім—союзъ какъ будто, словно.
Буча, бута—содомъ, кутерьма.
Бучний—пышный, важный громкій.
Бучно—пышно, славно важно.
Бучо̂к—большая палка.
Бучуля—(Австр. Укр.) корова.
Буяра—большая рѣчная лодка.

В.

В—предлогъ въ, у.
Ваба—1) прелести, красота. 2) Родъ матеріи. Величко.
Ва̂бити—привлекать, прельщать, манить
Вага́—тяжесть, вѣсъ.
Ва́га—вниманіе, значеніе, достоинство; цѣна, почтеніе.
Вагадло—маятникъ въ часахъ.
Ваган, ваганок—корытце употребляемое вмѣсто миски.
Вагатися-тьця—колебаться.
Ваги—большіе вѣсы; иначе по-Южнорусски—*терези*; а малые вѣсы, называются—*шальки.*
Ваго̂ви дзиґари—стѣнные часы.
Ваго̂вий—продаваемый на вѣсъ.
Ваго̂м дати—отвѣсить; дать извѣстное количество вѣсомъ; дать на вѣсъ.
Вагота̂—тяжесть, вѣсъ.

Звелів водам згромадитись на хмарах.
Іваготи не чують, не порвуцця.

П. Ратай.

Вада—вредъ
Вадити—вредить.
Вадко—нар. тошно, вредно.
Вадливий—вредный, дурной.
Важення-є—взвѣшиваніе.
Ва̂жити—взвѣшивать, вѣсить уважать, считать.
Важитися-тьця—осмѣливаться, дерзать, отваживаться.
Важний—тяжелый.
Важко—нар. тяжело, тяжко.
Важливий—тяжеловѣсный.
Важниця—1) большіе вѣсы для взвѣшиванія соли. 2) Рычагъ для подьёма тяжестей.
Важня—мѣсто на торговой площади гдѣ находилось магистратскіе вѣсы.
Вайда—растеніе Isatis Tinctoria L.
Ваканціо̂вий—вакантный.
Ваканція — (акт. сл.) освобожденіе отъ чего; свободное время.
Ваксований—вычищенный ваксою.

І остроги побіляні і чоботи ваксовані, П.

Вал—1) несученныя нитки, спряденныя изъ охлопковъ, шнурокъ. 2) Воз-

вышеніе, бастіоны. 3) Скошенное сѣно, первоначально лежащее *в валах* собираемое послѣ *в копиці.*
Валандатися-тьця—барахтаться, коверкаться, протягиваться, бродить.
Валантанне-я—медленность.
Валантатися-тьця—медлить, вяло работать.
Валасатися-тьця—странствовать,
Валець—цилиндръ.
Валечний—(акт. сл. waleczny). 1) Прилагательное, означавшее лицо военнаго званія. 2) Славный, храбрый, воинственный.
Валити—1) разрушать. 2) Изготовлять *вал* См. выше.
Валк, валка—1) борьба. 2) Комъ, 2) 3) Партія, артель, кучка людей идущихъ вмѣстѣ. 4) Чумацкій обозъ, въ которомъ всегда на первомъ возѣ помѣщается пѣтухъ, замѣняющій чумакамъ барометръ и часы.
Валовий—сдѣланный изъ грубыхъ нитокъ т. е. *вала.*
Валька—комъ.
Валькований—смазанный, вымазанный (о хатахъ и печахъ).
Вальковати, валькувати—1) катать, выкатывать. 2) Бить, колотить. 3) Смазывать, вымазывать.
Валькою нестися—ѣхать во весь опоръ.
Вальний—главный, общій.
Посилали депутатів в Варшаву на сойм вальний. Кониcський.
Валява—1) нар. сила, куча, множество. 2) Развалины, мусоръ. 3) Поле сраженія съ неубранными тѣлами.
Валяний—пряденый.
Вандри — (Австр. Укр.) бродяжество, шлянье, кочеваніе; иначе по-Украински—*мандри.*
Вандровати — бродяжничать, кочевать, путешествовать.

Ваппик—растеніе ландышъ.
Ваппяник—торговецъ известью.
Ваппа—известь; отъ церковно-Славянскаго—*вапи*, краски.
Вапнець—калій.
Вапповий, вапняний—извѣстковый.
Вапнярка—яма съ извѣстью.
Вар—кипятокъ; иначе по-Южно-руски—*окріп.*
Варенпки—родъ Малоросійскихъ и Червоно-Русскихъ макароповъ; на прѣсномъ тѣстѣ варенные съ творогомъ пирожки, подаются съ масломъ и сметаною, а также и съ ягодами.
Вареницi—родъ галушекъ, варёныя лепёшки.
Варенуха, варена—водка или наливка съ сухими плодами, медомъ, пряпымъ кореньемъ и проч. Поставленная въ горшкѣ на цѣлую ночь въ горячую печь. *Наварили доброї вареної; як то вона випьется.* Посл.
Варивo, варево—сваренная пища.
Варистий—предметъ для варенья и мѣсто гдѣ варятъ.
Вармія—армія.
арнак—клейменный каторжникъ.
Старий недобиток варнак
Мені росказував оттак. Шевченко.
Варноване—(акт. сл.) предостереженіе.
Варнякати — разглагольствовать, несскладно говорить.
Варовати—остерегаться, условливаться, предупреждать, просить.
Варoватися-тьця — 1) дожидаться. 2) Беречься, остерегаться, медлить.
Козаченьку, сватай, не варуйся. Нѣс.
Варувався кия, та палкою дістав. Посл.
Варт—стоитъ, достоинъ, заслуживаетъ.
Варта—сторожа, конвой, караулъ.
Вартовати—стеречь, беречь, хранить.
Вартовий—часовой, сторожевой, караульный.

Варуватися-тьця — намѣриваться, желать, собираться.

Варунок — (акт. сл.) предостереженіе; условіе.

Варяниці=**вареиниці**. См. выше.

Васильки—цвѣты Centaurea Cyanus.

Вастокротно—нар. многократно.

Вастокротне люде убогиі воплять і ускаржаютьця. Орлик.

Вата́г, ватажо́к—предводитель, руководитель, зачинщикъ.

Вата́жка — пастухъ стада, а также старшина, начальникъ.

Ватра—горнъ печной, печь.

Вахлай—болванъ

Вашець—(акт. сл.) сударь, Ваша Милость

Вбагнути—понять, разрѣшить.

Вбача́ти—усматривать, предвидѣть.

Вбачливий — осмотрительный, внимательный, старательный.

Вбачливо—нар. осмотрительно, внимательно, старательно.

Вбива́тися-тьця—заботиться, пектись,

Вбивство—убійство.

Вбивця—убійца.

Вбитки—бить яйца о Святой.

Хлопці на вбитки бились крашанками

Вбір, вбра́ння-я—одѣваніе.

Вбірати—1) одѣвать, убирать, наряжать. 2) Всасывать, втягивать.

Вбіратися-тьця—одѣваться.

Вблажа́ти—умилостивлять, примирять.

Вбра́тися-тьця—1) нарядиться. 2) Удалиться.

Ввага—вниманіе.

Вважа́ти—уважать, считать важнымъ.

Ввільнути—уйти, удрать.

Ввічливий—привѣтливый, льстивый, любезный.

Вво́лити—исполнить чью либо волю или желаніе.

Вгав—воздержаніе, усталость, покой, задержаніе.

Вгава́ти—отдыхать, уставать, переставать.

Вгада́ти—угадать.

Вгамова—усмиреніе, упокоеніе.

Вгамо́вати—усмирить, угомонить, успокоить.

Вгамова́тися-тьця — утихнуть, успокоиться, перестать, удерживать, задержать.

Вгіддя, вгоддя—условіе.

Вглядіти—высмотрѣть, увидѣть.

Впоко́бити—устроить, уладить, дѣлать что хорошо.

Вда́вати — доносить, выдавать, выставлять, притворяться, казаться.

Вда̀ватися-тьця — *вда̀ватися ввi-що* — предаваться чему-либо; удаваться.

Вдаля—разстояніе, отдаленіе.

Вда̀не—стеченіе обстоятельствъ, поводъ, причина.

Вдати—представить, изобразить, приспособить.

Вдатися-тьця—сходствовать.

Вдатний—способный.

Вда̀ха—(общ. рода) способный, удавшійся.

Вда̀ча—характеръ.

Вдивлятися-тьця—всматриваться.

Вдивовижу—*навдивовижу*—наудивленіе; *невдивовижу* — нар. неудивительно, не диковина.

Вдира̀тися-тьця—вмѣшиваться, неправильно овладѣвать, втѣсняться.

Вдираючись до угодій наших. Мазепа.

Вдіяти—сдѣлать, совершить.

Вдо̀вж—нар. вдоль.

Вдовиця, удова—вдова.

Вдовиченко—сынъ вдовы.

Вдовівна—дочь вдовы.

Вдовольнитися-тьця — удовольствоваться, удовлетвориться.

Вдовушки—растеніе Knautia sylvatica Dub.

Вдруге—нар. въ другой разъ.
Вдяганне-я=вбірання-є. См. выше.
Вдягати—одѣвать, надѣвать.
Вдячний—благодарный.
Вдячность, вдяка—благодарность, благодареніе.
Вдячне—нар. съ благодарностью, признательно.
Вегеря, векгеря—родъ танца.
Ведерковий—мѣряемый ведромъ.
Ведеркове—пошлина отъ ведра.
Ведлуг—(акт. сл.) нар. по силѣ, въ силу.
Ведмедь, відьмідь—медвѣдь.
Ведмеже вухо—растеніе Salvia Aethiopis L.
Ведмежина—растеніе Rubus corylifolius Bess.
Вежа, веза—башня, тюрьма; иначе по-Южно-русски—*бакшта*, *башта*.
Велет—великанъ, исполинъ.
Велети—разрѣзные въ жупанахъ рукава.
Велетний—грандіозный.
Великдень—Свѣтлое Христово Воскресеніе.
Велико—нар. много, дорого, сильно, крѣпко.
Великодні Свята—Недѣля Пасхи.
Великодній—пасхальный,
Великомовний—многорѣчивый.
Великомовність—многословіе, многорѣчивость.
Великонний, величенький—очень большой.
Велитень—великанъ атлетъ — иногда геній.
Величенний—огромный, громадный.
Величній—величественный.
Велький—(Австр. Укр.) великій.
Вельми—нар. очень, весьма.
Вельможний—знатный, превосходительный.
Вельможность—знатность, именитость; *Ваша Вельможность* — Ваше Превосходительство.
Вельце—нар. весьма, очень.
Вендровати—путешествовать.
Венерація—(акт. сл. veneratio) почтеніе.
Венеря—Венера.
Верба—ветла, ива Salix fragilis L.
Вербич, вербниця – суббота 6 недѣли Великаго поста.
Вербний тиждень—6-я недѣля Великаго поста.
Верболіз, верболоз—ива Salix Capraea L.
Вербунка, вербунок—собираніе солдатъ посредствомъ разнаго рода приманокъ.
Вередливий—капризный.
Вередник—растеніе Thlaspi arvense L.; иначе по-Южно-русски—*талабан*, *чорне ребро.* 2) Капризникъ.
Вередниця, вередливиця—капризница.
Вередування—капризы.
Вередувати—капризничать, прихотничать, пренебрегать.
Веремій, веремія—1) вздоръ, колобродъ. 2) Дождь, вихорь, буря; *крутить веремія* — дѣлать быстрыя атаки; дѣлать ловкіе маневры.
Верес, верiс, верос—растеніе Calluna vulgaris Salisb.
Верск—шумъ, крикъ.
Вересклеп — растеніе Evonimus verrucosus Scop.
Верещати—пронзительно кричать,
Верженний—устремленный, направленный

Та за думи сумненькиі
Вержені в облоки
Та за жалі гореньки
Слёзаві тотоки. М. Устияновичъ.

Верлань—крикунъ.
Вермьяний—краснощекій.
Вернути—возвратить, воротить, отдать, повернуть.

Вернутий—возвращенный, ворочепный.

Вернутися-тьця—возвратиться.

Верпякати—болтать.

Верстать—верстакъ.

Верства́—верста.

Верта́ти—возвращать, отдавать обратно.

Вертатися-тьця—возвращаться.

Верте́п—1) пещера, уединенное мѣсто, пуща, пустыня. 2) Кукольная комедія.

Вертіло—блокъ.

Верть—междоименіе выражающее моментъ вращенія чего нибудь, или быстрый поворотъ. *Круть, верть в черепочку смерть.* Загадка.

Весь—село, поселеніе.

Веселка—радуга.

Весе́лка чортова—растеніе Phallus caninus L.

Весе́лка вонюча—растеніе Phallus impudicus.

Весілле-я—свадебное пиршество.

Весільний—свадебный.

Весняк—поселянинъ, крестьянинъ.

Веснянки—весеннія пѣсни, которыя поютъ дѣвушки, собираясь по вечерамъ, начиная съ Марта до Троицына дня.

Веспол—(акт. сл.) нар. обще, вмѣстѣ.

Весполочний — общій, соединённый, дружный.

Вет за вет—соотвѣтствуетъ выраженію, какъ аукнется, такъ и откликнется.

Ветхій деньми—очень старый.

Вже́—союзъ уже.

Вжива́ти—употреблять, пользоваться, наслаждаться.

Вжинок, ужинок—прибыль жатвы, получаемой сверхъ посѣва. Гатцук.

Вжиток—употребленіе, потребленіе.

Вза́води—*навзаводах*—во всѣ повода, во весь опоръ, сколько мочи.

Взаміт—нар. сплошъ да рядомъ, безъ разбору.

Вгзлядом — нар. по поводу. *Небійтеся взглядом Шведів.* Мазепа т. е. въ отношеніи Шведовъ будьте покойны. *Сёгож числа був сам Ясновельможний у Графа Головкина взглядом присланного вчора листа о Полковнику Лубенському.* Ханенко.

Взгоржа́ти—презирать.

Вздогоньці—доганяя.

Вздріти—узрѣть.

Вздрячка—сказать или сдѣлать, что либо въ глаза.

Взмінка—упоминаніе, препоминаніе. *О том засъ трупі Золотаре́нка взмінку положу, що ся стало на погребі оного.* Лѣт. Самов.

Взмінковати—намекать, помпнать.

Взміряти—намѣреваться, направляться. *Рушив ку Паволочі, взміряючи на поле Гончариха.* Величко.

Взна́к=**на́взнак.** См. Н.

Взрушити—нарушить.

Взрушонний—нарушенный.

Взяти—взять. Плеоназмъ.
Взяв заплакав тай пішов. Пѣс.
Взяв да й вмер мо́вчки.

Взятися-тьця—сдѣлаться, стать; *взявся водо́ю*—покрылся водою.

Вибава—выводъ, истребленіе, уничтоженіе.

Вибавити—вывесть, истребить, уничтожить

Вибада́нє—изысканіе, изслѣдованіе.

Вибада́тися-тьця—(акт. сл.) доискаться, узнать.

Вибандурити—выливать, вычистить.

Вибача́ти, вибачити—извинять, прощать, снисходить, смотрѣть сквозь пальцы, недосматривать.

Вибе́йкатися-тьця — вылѣзть, выкарабкаться.

Виблюнути—выблевать, выплюнуть.

Виборний—1) избранный, избирательный. 2) Сельскій атаманъ, реестровый козакъ.

Вибрікувати — брыкать, бить задними ногами; здравствовать.

Вибрудок—грязный осадокъ.

Вибувати—выживать, выбывать.

Вибудований—воздвигнутый, выстроенный.

Вибудовати — выстроить, воздвигнуть, построить.

Вибухнути—1) взойти распухнуть. 2) Открыться, явиться, развратиться.

Вивага—выручка, помощь.

Виважати — выругать, избавлять, помогать.

Виважений—1) выученный, избавленный. 2) Взвѣшенный, вывѣшенный.

Виважовати—выручать, взвѣшивать.

Виважчик—избавитель, выручитель.

Виважчиця—избавительница.

Вивапленпй—выбѣленный извѣстью.

Виваплювати—бѣлить, щекатурить.

Виверт—отворотъ, а чаще вычетъ.

Вивертати—выворачивать, отсчитывать, вычитывать.

Вивертатися-тьця—изворачиваться.

Вивідач—шпіонъ, лазутчикъ.

Вивішник—растеніе Gerum urbanum L.; иначе по-Южно-русски-*гравилат*, *гребінник*.

Виволожити, воложити—1) когда собаки, или волки, на кого кругомъ нападутъ. 2) Утомить, шалить, издѣваться надъ кѣмъ.

Вивчити—выучить, научить.

Вигад, вигадка—вымыслъ, содержащій въ себѣ повѣсть, шутку и прочее; фабула.

Вигаданий—выдуманный, придуманный, изобрѣтённый.

Вигадати—выдумать.

Вигадовати—выдумывать, разсказывать.

Вигляд—видъ,

Виглядати—высматривать.

Вигнанець—изгнанникъ.

Виговор—изъятіе.

Вигодовати—вскормить, воспитать.

Вигойковати, вигойкувати—громко пѣть съ крикомъ.

Вигон—устороньe, пастьбище.

Вигортатися-тьця—освобождаться, разрывать.

Виготовати—приготовить.

Вигравати—выигрывать что, наигрывать на чѣмъ, гарцовать на конѣ.

Вигребатися-тьця — выбираться, убпраться.

Вигребти—отыскать, выгорнуть, очистить

Вигримляти—издавать громы, гремѣть.

Вигромадити—выгресть, собирать въ кучу

Вигукнути, вигуковати—позвать, крикнуть, выкрикивать.

Вид—1) лице, физіономія. 2) Паспортъ.

Видавання—выдача.

Видавця—издатель, выдаватель.

Видання-я—изданіе.

Видати—издать, выдать.

Видатися-тьця — выпасть, выйти, выдаться, случиться.

Видатчик—издатель.

Видатчиця—издательница.

Видибати—выходить, восходить.

Видибуляти—выходиться, учиться ходить.

Видима—(съ Чешск. яз.) идеалъ.

Видирати—забирать, отыскивать, находить, добывать.

Виділ — отдѣлъ, учрежденіе, вндѣлъ вільвові.

Виділ Товариства Имени Шевченка.

Видкий—видный, видѣмый.

Видко—нар. видно.

Видовиско—зрѣлище.

Видок—(акт. сл.) видъ, предлогъ, про-

спектъ, мнѣніе.

Хоч не для потужної війни, але так гля самого видоку. Самолович 1686 р.

Видоптати—вытоптать, вытолочь.

Видрюковати—отпечатать.

Видряпати—выцарапать.

Видужати—выздоровѣть.

Видумованне — (Авст. Укр.) вымыслъ, выдумка.

Видурювати—выманывать.

Видющий—очевидный, видимый, видящій

Видюща смерть страшна. Погов.

Вижей—(акт. сл.) нар. выше.

Вижей писаннее і нижей реченое.

Вижившене—содержаніе, прокормленіе.

Вижлуктіти—съ жадностью випить.

Вижмок—выжимки.

Визви—вызовъ.

Визвіздити—выговаривать, укорять, бранить.

Визвіритися-тьця—озлобиться.

Визволений—освобожденный, отпущенный, свободный.

Визволити—освободить, спасти.

Виздатка—предположеніе, произведеніе.

Виздоза—растеніе Tagetes execta L. иначе—по-Южно-русски — *купчаки, гвоздики.*

Визерунок—виньетка, маленькая гравюра

Визирати—высматривать, выглядывать.

Визитовати—посѣщать, дѣлать визиты.

Визнавки віри—догматы вѣры, исповѣданіе.

Визнака—означеніе, знакъ.

Визнати—разузнать, развѣдать.

Визнаття—развѣды.

Визначатися-тьця—обнаруживаться, показываться.

Виймати—вынимать.

Вийстє, вийстя, війстє—1) выходъ. 2) Происхожденіе.

Виканючити—вымолить, униженно выпросить.

Викидка—шутка, угара, шарлатанство.

Виклик—вызовъ.

Викликаний—вызваный.

Викликати—вызывать, кликать.

Виконати — исполнить, сдѣлать окончить.

Викорпати—выковырять.

Викоханий—взлелѣянный.

Викохати—взлелѣять, хорошо воспитать, выкормить.

Викохач—воспитатель.

Викоштувати—выпить, испробовать, отвѣдать.

Викочувати—выкатывать.

Викрочати — извиваться, уклоняться, уступать.

Викрутас—вихиляс. См. ниже.

Вила—рогатина.

Вилаяти—выбранить.

Вилети—прорѣзные откидные рукава у контуша.

Вилизнутися-тьця—ускользнуть, исчезнуть.

Вилинати—вылетать, появляться, прилетать.

Виличній—величественный.

Виличность—величественность, величіе.

Вилки—ухватъ.

Вилупити—произвесть на свѣтъ. Говорится о животныхъ.

Вилуск—трескъ.

Вилучати—отлучать, исключать.

Вилущити—очистить отъ шелухи.

Вилущувати—уничтожать, убивать.

Виляти—высматривать, выжидать, устраняться.

Вимагати—домогаться, вынуждать, требовать.

Вимазати—1) вымазать, окрасить. 2) Истребить, изгладить.

Вимечений—изгнанный, исключенный.

Вимик—исключеніе, выдѣлъ.

Вимикати—выключать, исключать, выдѣлять.
Вимикнутий—исключенный, выдѣленный
Вимірятися-тьця—1) измѣрять 2) Оправдываться.
Виличати—отмѣчать, выдѣлять, класть замѣтки.
Вимова — 1) произношеніе, выговоръ, акцентъ. 2) Ограниченіе, изъятіе.
Вимовити—произнесть, выговорить, сказать.
Вимовка—отговорка, предлогъ.
Вимовлений — выговоренный, произнесённый, сказанный.
Вимовляти—выговаривать, упрекать.
Вина—1) см. *заклад;* 2) вина, проступокъ. 3) Взысканіе, наказаніе. *„Попасти в вини правние“* — навлечь на себя наказаніе.
Винагорода—награда.
Винайдовати—отыскать, найти.
Винайтися—(гл. средн.) найтись.
Винець—алкоголь
Винищити—разорить.
Винний—виновный, должный.
Винник—винокуръ.
Винниця—винокурня.
Виноватець, **виноватник** — виновный, преступникъ.
Виновати, виноватити—обвинять, винить
Виноватниця—виновница.
Виновачений—обвиняемый.
Виношувати—выносить, вытаскивать.
Винити—вынуть.
Випадок—случай, приключеніе.
Випал—выжга.
Випалений—выжженный, выгорѣвшій.
Випалювати—выжигать, сжигать.
Випередки—гонка; *бігати на випередки* —бѣгать взапуски.
Виперти—изгнать, выжить.
Випестити—взлелѣять.
Випинатися-тьця—вытягиваться.
Випис—выпись, засвидѣтельствованная копія документа выданная изъ актовой книги.
Випит, випитанне-я—вывѣдъ.
Випитаний—вывѣданный.
Випитати—вывѣдать.
Випитовати—выспрашивать.
Випікати—выжигать, укорять.
Виплодок—отродокъ, дурной плодъ.
Виповняти—исполнять, наполнять.
Виповнятися-тьця—исполняться, выравниваться, наполняться.
Випогодитися-тьця—распогодиться, выясниться.
Випороток—негодяй, человѣкъ пошлаго происхожденія.
Виправа—приданное, преимущественно движимость, гардеробъ и т. п.
Виправити—1) выправить, сдѣлать прямымъ. 2) Отправить, отослать. 3) Выговорить, расказать, описать, подстрекать. 4) Возвратить свое, выхлопотать.
Виправляти — отправлять, провожать; выравнивать.
Випраний—выстиранный, вымытый.
Випровадити—1) произвесть. 2) Избавить. *З під тяжкаго на тот час панування Польского випровадив.* Орлик.
Випростанне—освобожденіе, изъятіе.
Випростати —высвободить.
Випростатися-тьця—выпрямиться.
Випручувати—ускользнуть, вырваться.
Випучити—пучить глаза.
Випьяти—вытянуть, натянуть.
Виражавати—оказывать.
Виразний—явственный, выразительный.
Вираховати—вычислить, высчитать, вычесть, исключить.
Врачковати—ползать на колѣнахъ. *Иноді всю хату стара виречкує.* Номис.
Вирей, вирей, вирій—ирій. См. И.
Вирівняти—выровнять.

Вирлобкий—пучеглазый.
Виробня = робільня. См. Р.
Виробщик—производитель, фабрикантъ, заводчикъ.
Виродок—чудакъ, уродъ. *В семьї не без виродка.* Погов.
Вироїти—произвести рой; породить, появить на свѣтъ.
Вирок—1) приговоръ, рѣшеніе. 2) Отреченіе отъ правъ на имущество.
Вироковий запис—(акт. сл.) документъ, по которому дочь, вышедшая замужъ и получившая достаточное приданое, отказывалась отъ своихъ правъ на участіе въ наслѣдованіи остального родительскаго имущества.
Виросток—выдѣланная телячья кожа.
Вироюватися-тьця — происходить, рождаться, выходить.
Вируга—вытѣсненіе, изгнаніе, остракизмъ.
Вируговати, виругувати — вытѣснять, подвергать остракизму, исключать. *Аби віра Римська з Швеції виругованая, знову була принята і впроважена.* Величко.
Да той же Бальцер виругував пана Осаула, з двора його. Ханенко.
Виряжати — отправлять, провожать, брать, давать все нужное для путешествія.
Вирятовувати—спасать, избавлять.
Вирячити = випучити. См. выше.
Вирячкуватий—большеглазый
Висвідчити—выслѣдить, изобличить.
Висектовий—высокосный; отъ Латинскаго—Bisssectus. *Літо було весектове.* Величко.
Висеп, висип—островъ.
Висикака—выскочка, бойкій, дерзкій.
Висиплятися-тьця — выспаться, высыпаться.
Висіти—висѣть.
Вислебезовати—высказать, выяснить.
Вислобонити—освободить.
Висловка — изображеніе чего словами. *Важко ковизти над усіма там висловками.* Гатцук.
Вислуга—(акт. сл.) имѣніе кому либо пожалованное за военныя заслуги.
Вислухач—слушатель.
Висмикати—выдергивать.
Висмоктати—высосать.
Високодумний—гордый.
Високость = виша. См. ниже.
Висолопити—выказать языкъ.
Виспа—(акт. сл.) островъ. *Переплинувши море достигнули виспи.* Величко.
Виспіватися-тьця — усовершенствоваться въ пѣніи. Говорится о пѣвчихъ птичкахъ.
Виспівувати—распѣвать.
Вистачати—поставлять, вознаграждать, доставлять, производить, отдуваться.
Вистачене—поставка, доставка, изданіе.
Вистинати—вырубать, истребить, избить.
Вистрашити—устрашить.
Вистриб—скачокъ.
Вистрибувати—скакать, прыгать, находиться въ добромъ здравіи.
Вистрочити—вышить.
Вистряхнути—вытряхнуть.
Виступ—проступокъ, преступленіе.
Виступний—виноватый, преступный, порочный.
Виступок — проступокъ, вина, порокъ, преступленіе.
Виступцем—нар. поступью, пятясь. *Виступцем, виступцем до дверей, а далі й шмигнув із хати.*
Виступці—туфли; *попросити на виступці*—показать двери.
Висякатися-тьця—высморкать носъ.
Витальня—гостинница.
Витикати—вынимать пробку.

Витинати—истребить, снять голову.
Витинка—фокусъ, штука.
Витівати—затѣвать.
Витівки—затѣи.
Витратити—истребить, издержать.
Витребеньки — выдумки, забобоны, закуски.
Витребеньковати — капризничать, прихотничать.
Витрикуш—гасильщикъ. *Скорбниця загорілася з неосторожності витрикуша, же там свічи клав на полиці не загасивши добре.* Лѣт. Самовидца.
Витримати—удержать, вытерпѣть.
Витришки—*витришки продавати*—зѣвать, ротозѣйничать.
Витришковатий—**вирячковатий**. См. выше.
Витрищати — высовывать, выказывать, выпучить.
Витрівати—выдержать, выждать.
Витрусити—отыскать, открыть.
Витручати—отрицать, вычитать. *Жадних ёму пожитків невимовляючи, і невитручаючи, увесь наклад ёго гинути немасть.*
Витупцëвати—топтать погами.
Витурляти, витуряти—выгонять, выживать.
Витягти—вытащить.
Витяжки—экстрактъ.
Вия, війя—дышло въ воловьемъ возѣ.
Виява—открытіе.
Вівдя—Евдокія.
Вівсюг—растеніе Avena fatua L.
Вівтарь—алтарь жертвенникъ.
Вівтарний—алтарный, жертвенный.
Вівторок—вторникъ.
Вівця—овца; иначе-*овця, бирка, овечка.*
Вівчарик—1) бекасъ. 2) Овечій пастухъ
Від—предлогъ отъ.
Віда, відство відомство—вѣдомство.
Відборона—защита, оборона.
Відбрëховатися-тьця—вывëртываться.
Відвадити—отвадить.
Відволати, відволодати — привести въ чувство, спасти.
Відгадати—отгадать.
Відгомон—отголосокъ.

І протяжнії тиї вої,
І розпачливий той стон—
В сколиханій груді моїй
Вічний найдуть відгомон.
І. Верхратський.

Віддюбарити—поколотить, наказать.
Віддячити—отблагодарить.
Відëлка—вилка.
Відень, Відня—городъ Вѣна.
Уступаючи позад до Відня столиці Цесарьскої. Величко.
Де ж ти нічку заночував
Сердешний Іване.
Чи у полі, чи у дома,
Чи на царській брамі.
Серед Відня на шельваху—
Заплакані очі! Ю. Федьковичъ.
Відимус—(акт. сл. Vidimus, Widymusz) 1) цензорская подпись, судейское позволеніе. 2) Засвидѣтельствованная копія, списокъ, противень. *Відимус книг кгродських Замку Господарського, повіту Пінського.* Чинъ Львов. Брат. 1668 г.
Сей відимус під печатью земською Воïводства Миньского, стороні потребуючій есть видан. Репротест. па Тишковича 1619 року.
Відки, відкіль-я—откуда, отколь.
Відкрутити—избавить, вызволить.
Відлога—родъ капюшона, пришитаго къ *кобеняку.* См. К.
Відьма—вѣдьма; *Киïвська відьма*—бранное слово.
Відьмак—оборотень,

Відьмене зілле—растеніе Circaea lutitiana L.

Відьмувати—заниматься колдовствомъ.

Відношенне-я—отношеніе.

Відпочити—отдыхать.

Відпочівка—отдыхъ.

Відрадісний—отрадный.

Відрадісно—нар. отрадно.

Відро, відерце—ведро, ведерко.

Відсі, відсіль-я—нар. отсюда, отсюдова, отъ этого мѣста

Відсолити—отвязать.

Відти, відтіль-я—нар. о томъ, оттуда.

Ой не відти місяць світить,
Відкіль ясни зірки. Пѣсн.

Відтикати—откупоривать открывать.

Відусіль-я — нар. со всѣхъ сторонъ, отовсюду.

Відутіль—нар. оттудова.

Віж—урядникъ, которому поручались разнаго рода освидѣтельствованія, осмотры на мѣстѣ, разслѣдованія и т. под Вожи посылавшіеся отъ суда съ этою цѣлью, а равно для предъявленія позвовъ и т. под., назывались *віжами—поїздниками*, или просто—*поїздниками*. Позднѣе обязанности вижей исполняли возные.

Віжки, віжечки—возжи, возжечки.

Віжливий—вѣдущій, знающій.

Віз—1) возъ. 2) Созвѣздіе. Б. Медвѣдицы

Візія—(акт. сл. visio) донесеніе урядника о произведенномъ имъ осмотрѣ или освидѣтельствованіи, если этотъ осмотръ касался убытковъ, грабежа и т. под.

Вій—фантастическій чародѣй, начальникъ гномовъ, у котораго вѣки на глазахъ простираются до самыхъ ногъ. См. повѣсть Вій у Гоголя.

Військо, військо—войско, армія, рать.

Військовий—воинскій, войсковой.

Військовий-товариш—унтеръ-офицеръ.

Військовик—солдатъ, военный человѣкъ.

Війсте=вийсте. См. выше.

Війся—ободъ у колеса.

Вії—рѣсницы, вѣки.

Вікно, віконечко, віконце—окно, оконце, окошечко.

Віко—крышка; *віко трунне*—гробовая крышка.

Віковати—жить; вѣчно жить.

Віконниця—ставень.

Вікопомний—вѣчный, незабвенный, достойный вѣчной памяти.

Нехай станетьця на вікопомную памятку. Орлик.

Вікуїстий—вѣчный.

Вільний—свободный.

Вільно—нар. вольно, свободно.

Вільность—свобода, воля, вольность.

Вільце, вілець, вілечко—свадебное деревце, стоящее на столѣ въ домѣ невѣсты украшенное ленточками и и разноцвѣтными бумажками. *Кликали дівок вілечки вити.* Пѣс.

Вільчура, вельчура—волчья шуба.

Покроїли мені вільчуру лямпертовую і шляпрок з блакитного штофу. Маркович.

Він, єн, вона, вна, воно, вно, вони вни—личныя мѣстоименія: онъ, она, оно, они, онѣ.

Вінець, вінчик—вѣнецъ, вѣнчикъ, что кладутъ мертвецамъ на головы.

Вінички, полева нехворощ — растеніе Artemisia scoparia Waldst et Kit.

Віно — 1) приданное за невѣстою. 2) Пиковыя карты.

Віновий—пиковый.

Віновка, вінівка—пиковая карта.

Вінце—ободокъ.

Віншовати—пожелать кому счастія, поздравить съ чѣмъ. *Генеральнії особи віншовали пану Гетьману.*

Вір—водоворотъ.

Віра—исповѣданіе, вѣра, клятва, присяга; *віру учинити*—присягать, принесть клятвенное обѣщаніе. Актъ, 1663 г. *на віру дати* — повѣрить, дать въ долгъ.

Вірбіль—барабанный бой.
За хмаров невидко; за вірблем нечуть. Ю. Федькович.

Вірник—послѣдователь, адептъ.

Вірша—стихотвореніе по большей части поздравительное.

Віршний—писанный стихами.

Віршник—поэтъ стихотворець.

Віршниця—поэтесса, декламаторша.

Віршовати — говорить поздравительные стихи.

Віршомаз—стихоплетъ.

Віршоництво—стихотворство.

Віршувальник—декламаторъ, поздравительнаго стихотворенія.

Вісень—осень.

Вісім—восемь.

Вісімнадцять—18.

Вістка—извѣстіе, вѣсть.

Вістковати—извѣщать.

Вістниця, вістовниця—вѣстница.

Вістун, вістник—вѣстникъ.

Вісьмерик—жерновой, камень въ 8 четвертей.

Вісьта—(Австр. Укр.) крикъ для понужденія лошади своротить влѣво.

Віта, віть—отростокъ, вѣтвь.
І калина прийнялася, віти распустила. Т. Шевченко.

Вітаннє-я—пріёмъ.

Вітати — привѣтствовать, принимать, угощать.

Вітер, вітерець, вітрець—вѣтеръ, вѣтерокъ.

Вітка—1) древесная вѣтка. 2) Рѣчной рукавъ, притокъ. *Тиї всі вітки впадають в Великую Воду, а з неі гирла в Дніпр, от самоі Січи.* Величко.

Вітки=**відки.** См. выше.

Вітрило—духъ воздуха.

Вітряк—вѣтрянная мельница.
Раз крила в вітряка гуділи й гоготали,
Що все село вони насущним годували;
А камінь, пьятерня, колесо мовчали.
Приказують, що: хто мовчить
Той двох навчить Л. Боровиковський.

Вітрянка—вѣтряная погода.

Вітряно, вітро—нар. вѣтряно (о погодѣ).

Віттепер, відтепер—нар. съ этой поры. съ этого времени; уменш. *відтепереньки, відтеперечка, відтеперечки.*

Віяти—вѣять.

Віятися-тьця—шляться, блуждать, распространяться. *За часу з Чигирина вибірайся, де хоч, війся!—Поголоски в Криму віютьця.* Величко.

Вквічати—убрать цвѣтами.

Вквічатися-тьця — увѣнчаться, украситься цвѣтами.

Вкинутися-тьця—нечаянно напасть.

Вкладка—взносъ.

Вкласти—уложить, убить.

Вклепатися-тьця — обознаться, ошибиться.

Вкликати—зазывать, взывать.

Вклонитися-тьця—поклониться.

Вкраяний—урѣзанный, початой.

Вкраяти—урѣзать, отрѣзать, почать.

Вкрочати—вступать, входить.
Не можеть уже в его державу безпечне вкрочати. Величко.

Вкрутити—закрутить, укоротить; *вкрутити хвоста* — значитъ сбить спѣсь.

Вкупі—нар. вмѣстѣ, совмѣстно.

Вкупу—нар. въ одно мѣсто, кучами.

Владга, владза—(акт. сл.) власть, сила.

Владичній — властительскій, господствующій.

Владичность—господство, властвованіе.

Владнути — (акт. сл.) владѣть. *Своїми границями владнути повинна.* Справа 1605. г.

Власкавити—уласкать, умаслить.

Власнє—нар. собственно, именно, какъ бы.

Власний—собственный, вольный настоящій.

Власність, власность—собственность.

Власноручнє—нар. собственноручно.

Властомавний—властный.

Властомавця—властвтельная особа, владыка.

Влѐстити—уласкать.

Влестіння—прельщеніе, обманъ.

Влещати=улещати. См. У.

Вливок — передача; *вливок права* — 1) передача, переуступка права, преимущественно на полученіе долга, на арендное владѣніе имѣніемъ и т. под.; 2) актъ этой передачи.

Влитися-тьця—облиться.

Вліво—нар. влѣво.

Вліворуч—нар. въ лѣвую руку.

Влітку — нар. лѣтомъ, лѣтнею порою.

Влука—попадъ.

Влучати — попадать, находить. *Як пье, то не промивае; як бье, то дббре влучае.* Посл.

Влучити — попасть въ цѣль, улучшить время.

Влiяти—(Австр. Укр) налить, влить.

Вмѐрти, умѐрати—умереть, умирать.

Вмлівий—могущій, умѣющій.

Вмова—уговоръ условіе.

Вмовитися-тьця — уговориться, условиться.

Вмовлений—условленный, уговоренный.

Вмовляти — уговаривать, усовѣщевать, успокоивать.

Вмовний—условный.

В-моготу, в-могу—нар. подъ силу, подъ стать.

Вмбра—смѣхъ.

Вновити—обновить.

Вовк, вівк, вовк-сіроманець — волкъ, сѣрый-волкъ.

Вовкодухий — злой, лютий, сердитый какъ волкъ.

Вовконог — растеніе цыганикъ Lycopus exaltatus.

Вовкулака—оборотень, упырь, человѣкъ превратившійся въ волка.

Вовна—овечья шерсть.

Вовнянка — грибъ Agaricus nectator Bull.

Вовся—нар. совершенно вовсе.

Вовтузитися-тьця—барахтаться, показывать видъ сопротивленія.

Вовча лапа — растеніе Trollius europaeus. L.

Вовча стопа=волосник. См. ниже.

Вовча ступа=вовконог. См. выше.

Вовча трава—растеніе Ononis spinosa L.

Вовче лико—растеніе Daphne mezereum L.

Вовче тіло — растеніе Comarum palustre L.

Вовчі лапки — растеніе Geranium pratense L.

Вовчі серги=саклак. См. С.

Вовчі ягоди=чернець. См. Ч.

Вовчок—1) растеніе Orobanche ramosa L. 2) Волчокъ.

Вовчуг—растеніе Ononis hircina Jacq. *Від вовчих мишаїв.*

Вовчуга—растеніе Geranium palustre L.

Вогничок—растеніе смолка.

Вогняний—огненный.

Вогонь—огонь.

Водковати—пить водку, завтракать, быть на водкѣ, на закускѣ.

Водограй—фонтанъ.

Водойма—бассейнъ, водоёмъ.

Водохрище—освященіе воды на праздникъ Крещенія Господня.
Водопійло—спускъ къ водопою.
Водяна губка — прѣсноводный полипъ Spongia fluviatilis L.
Водяна жеруха — растеніе Cardamine amara L.
Водяна кропива—растеніе Ceratophillum demersum L.; иначе по-Украински—*кушір, кропивки.*
Водяний мак—растеніе Nymphaea alba L.; иначе по-Украински—*водяна лілея, водяна лопушина, лататтє, ґуски.*
Водяна мьята—растеніе Mentha aquatica L.; иначе по-Украински—*полій.*
Водяний омег—растеніе Oenanthe Phellandrium Lam.
Водяни оріхи—Trapa natans L.
Водяний щавель—растеніе Rumex Hydrolapathum L.
Водяник, водянчик—сосудъ съ водою, сосудъ для воды.
Водянка—растеніе Empetrum nigrum L.
Воєвник—боецъ, рубака.
Воєвниця—дебоширка.
Воздобний—красивый, удалой. *Кінь під ним воздобний.* Дума.
Возний—См. *Віж.* Кромѣ обязанностей вижа, возные имѣли еще власть исполнительную, замѣнивши собой въ томъ отношеніи „*дітських*“; они дѣлали объявленія, вводы во владѣніе, освидѣтельствованія, разносили позвы, присутствовали при передачахъ имѣній по судебнымъ рѣшеніямъ и вообще при судахъ, вызывали тяжущихся по разбирательству, объявляли (публиковали) рѣшенія и проч.
Возниця, возничій—кучеръ, погонщикъ.
Возовиця—перевозка чего либо.
Возок, візок—малый возъ.
Войсковиця—ополченіе, миллиція.
Войт, війт—предсѣдатель магистрата; глава купцовъ и мѣщанъ; избирался изъ среды ихъ пожизненно. Предсѣдатель городскихъ судовъ; въ сёлахъ урядникъ, поставленный помѣщикомъ.
Воївода=**палатин.** См. *П.*
Волати—взывать, сильно просить, требовать, кричать.
Волити—желать.
Воло—зобъ.
Волове око—растеніе Aster Amellus L.
Воловий язик=**румянка.** См. *Р.*
Воловик—работникъ смотрящій за волами.
Володарь—обладатель, владѣлецъ.
Володарство—владычество, владѣніе.
Воложити=**виволожити.** См. выше.
Волок—неводъ, бредень.
Волока—тяга, грузъ.
Волоки—завязки, обовязи у лаптей.
Волокита—судебная проволочка.
Волос—болѣзнь ногтоѣда; *волос виливати*—припаркою лѣчить ногтоѣду.
Волосистий молочай—растеніе Euphorbia Villosa Waldstvet Kit.
Волосник—1) шпиньёнъ. 2) Растеніе Geranium sanguineum L.; иначе по-Южно-русски—*вовча стопа, ґостівник, мир-зіллє.*
Волосниця—растеніе Poa memoralis L.
Волосня, волосінь—конскій волосъ.
Волосожар—созвѣздіе Плеяды.
Волосся—волоса.
Волоський горіх—грецкій орѣхъ Juglans regia L.
Волот—колоссъ, гигантъ.
Волотний—колосальный.
Волоття—буксированіе.
Волох—1) Румынъ. 2) Валашской породы баранъ.

Волохатий—косматый, обросшій волосами, мохнатый.

Волохач—растеніе Amarantus retroflexus L.

Волоцюга — волокита, бродяга, волочага.

Волочити—буксировать, тащить.

Волошка, волошечка—1) Валашка. 2) Цвѣтокъ Trifolium alpestre L.

Волошки—васильки Gentaurea Cyanus.

Волощина—Румынія.

Воля, волонька—свобода, воля.

Вомига—бех. См. *Б.*

Вомпити — уступать, струсить, сомнѣваться.

Вонка—(Австр. Укр.) вонъ, прочь.

Пусти мя вонка.

Вонний—ароматный, благовонный.

Вонтпити—думать, усомниться, перѣшиться.

Вонтпливость—сомнѣніе, упыніе.

Вонючка—растеніе Cimicifuga faetida L.

Ворган—органъ.

Воріжка, ворожка, ворожка-знатниця—ворожея, знахарка.

Ворітця, ворітечка—небольшіе ворота.

Ворог—врагъ, непріятель.

Вороговати—непріятельствовать.

Ворожбит—колдунъ.

Ворожда—(собират.) враги.

Від ворожди страшних оков
Родина наша гине.
І. Верхратський.

Ворожити—гадать.

Ворожия—вражья сила.

Воронець—1) вороной конь. 2) Растеніе Paeonia.

Вороняче око—растеніе Paris quadrifolia L.

Воротта—возвратъ, возвращеніе.

Буде каяння, та воротта небуде. Погов.

Ворох—куча; стогъ смолоченнаго хлѣба.

Ворохнутися-тьця—повернуться.

Ворочок—мѣшочекъ для сыра или пшена.

Ворсянка—растеніе Dipracus tullonum Mill.

Ворье—частоколъ.

Воряга—плутъ.

Воряк—мѣшокъ, въ который насыпаютъ лошадямъ овёсъ.

Восна, віспа—оспа.

Воспять—нар. обратно.

Востатку—нар. наконецъ.

Востокротне—нар. сторично.

Воювати—воевать.

Вояк—воинъ солдатъ.

Впад—упадокъ, паденіе.

Впадати—падать, приходиться, приличествовать.

Впаки—нар. противъ, напротивъ.

Впамятку—нар. памятно.

Впановатися-ться—утвердиться въ господствѣ или барствѣ.

Впектися-тьця—врѣзаться въ память, надоѣсть.

Вперьшу—нар. вначалѣ, въ первый разъ.

Впиватися-тьця — напиваться до пьяна.

Впин—сопротивленіе, остереженіе, удержаніе.

Нема впину вдовиному сину Пѣсн.

Впиняти—удерживать.

Вплив—нар. вплавь, по теченію воды.

Вповага—уваженіе.

Вповажати—уважать, чтить.

Вповажний—уважительный.

Вподобати—полюбить.

Впорати—покончить.

Впоратися-тьця—управиться.

Впоряжати—устраивать, приводить въ порядокъ.

Впоряженний—упорядоченный, устроенный.

Вправити—1) вставить, вдѣлать; 2)

исполнить что по приказу, заставить. 3) Опредѣлить къ должности. *Вправлен до канцелярії військової.* Величко.

Вирядобити—снабдить, устроить.

Вировадити—ввести, склонить, привесть, втеребить.

Впродовж—нар. въ продолженіи чего-либо.

Враже́ний — вражескій. *Замишляючи з враже́ної своєї хитрості.* Мазепа.

Враження—впечатлѣніе.

Вра́за—обида, оскорбленіе; рана.

Вра́зити—ранить, уколоть.

Вранішній—утренній; *вранішне суто*—утреній нарядъ.

Вра́нці—нар. рано, утромъ, поутру.

Врачитися-ться—воротиться.

Врѐт—(акт. ст.) фруктовый паркъ.

Врѐшті—нар. наконецъ, въ результатѣ.

Вроба—вдѣлка.

Вробити—заработать; вдѣлать.

Вроблений—вдѣланный.

Вро́да—красота, пригожество.

Вродли́вий—красивый, пригожій, счастливый.

Врозь—нар. порознь.

Вро́стич—нар. въ разсыпную.

Врубати—врубить.

Вряди-годи—нар. изрѣдка.

Всевла́дза, всевладность—всевластность, всемогущество.

Всевла́дний—всевластный, всемогущій.

Всєдійма—исторія (по Куцому) иначе по-Украински — *дієпись, история, сторія, славута.*

Всилу—нар. едва, насилу.

Всипати—влить.

Всипляти—спать, досыпать.

Всісти—сѣсть.

Всказовати—говорить чрезъ посредника. *Чому хан нечинить отвіта на мої слова, котриї я через тебе всказовав.* Мазепа.

Вску́бнути—ущипнуть, потянуть за волоса.

Всміти—осмѣлиться, поспѣть.

Всмішка—усмѣшка, улыбка.

Вспа́к—нар назадъ, навыворотъ, задомъ. напротивъ.

Все йде вспак, пішло на псі. Посл.

Вспала́ти—воспламениться.

Вспинити—остановить.

Вспи́нячки—нар. медленно.

Вспокійний—спокойный.

Вспра́вки—нар. истинно, дѣйствительно.

Встерегти—подкараулить.

Встигнути—поспѣть.

Встид—стыдъ.

Встрѐнт—отпоръ. *Встрент учинити.* Величко.

Встромити—вонзить, всадить, воткнуть,

Встрявати—вмѣшиваться.

Встря́ти—завязнуть.

Всту́п—вступленіе, входъ, вліяніе, причина ко вмѣшательству.

Всту́пне—плата при вступленіи въ какое-либо общество, братство.

Вчиняти—причинять.

Всяко́во—нар. различно, хорошо и худо.

Вта́рчка — нападеніе, впаденіе, вторженіе въ чужую сторону.

Втекти—уйти, убѣжать.

Втиски—притѣсненіе, нужда, тѣснота.

Втиха́ти—утихать.

Втихомирити=утихомирити См. *У.*

Втіка́ти—убѣгать.

Втікач—бѣглецъ.

Втікачка—бѣглянка.

Втішити—утѣшить.

Втішка—забава.

Втішний—забавный.

Воткну́ти=уткнути. См. *У.*

В-торік—нар. прошлаго года.

Второнати—понять.

Второчній—прошлогодній.

Втрапити—потрафить, попасть, улучить.

Втриматися-тьця—(иносказ.), влюбиться, привязаться!

Втручарний—втискивающійся, вторгающійся.

Втручати—безпокоить.

Втручатися-тьця—вмѣшиваться.

Втяти—съумѣть

Втятий—сдѣланный, совершенный.

Вугілля—уголь.

Вудвуд—(Галицк.) удодъ.

Красне пірья на вудвуді, але сам смердить. Посл.

Вулиця=юлиця. См. *Ю.*

Вхекатися-тьця—умориться, устать.

Вхибити—пропустить.

Вхітний—усладительный.

Вхіття—наслажденіе, удовольствіе.

Входини, вхідчини—освященіе дома и угощеніе на новосельи.

Вхопити—схватить.

Вхоплений—схваченний.

Вхопляти—схватывать.

Вцале — (акт. сл.) нар. вполнѣ, совсѣмъ.

Вцінований—оцѣненный.

Вчати, вчинати—начинать.

Вчення—ученіе.

Вчеповатися-тьця—(акт. сл.) вмѣшаться, задѣвать.

Вчесні=завчасу. См. *З.*

Вчинити — сдѣлать, поступить, причинить.

Вчинок—поступокъ, дѣло, фактъ.

Вчиняти—*вчиняти діжу*—замѣсить тѣсто въ кадкѣ, и сбить.

Вчистити—хорошо исполнить, хватить.

Вчити—учить, наставлять.

Вчовпати — понять уразумѣть, разобрать.

Вчора—нар. вчера, вечоръ.

Вчуття—чувства сердечныя.

Вчути—услышать.

Вчутий—услышанный.

Вшелякий—(Галицк.) всякій.

Вшестя-є—Духовъ День. *Не буде сего як Вшестя в середу.* Посл.

Вшетечний—(акт. сл.) безчестный, постыдный, подлый.

Вшетечниця посполіта—публичная развратница.

Вшетечность—развратъ, своеволіе.

Вшиковати — поставить въ боевой порядокъ, дисциплинировать, устроить.

Вшкварити=ушкварити. См. *У.*

Вшкодити—причинить вредъ, убытокъ, непріятность.

Вшпигнути—уколоть, уязвить.

Вшукати—найти, открыть.

Вщати=вчати. См. выше.

Вщатися-тьця—начинаться.

Вщинати=вчинати, См. выше.

Вьюнок — растеніе Convolvulus sepium L.

Вьяз — дерево Ustilago Maydis L. и U. Carbo Tul.

Вьязи—шея, затылокъ.

Вяднути—увядать.

Нехай невяднеть вінець зготованний таковим душам. П. Могила 1640.

Вяз, вязина — дерево илемъ Ulmus campestris.

Вьязень—узникъ, невольникъ, заключенный.

Вязення — темничное заключеніе или плѣнъ. *Аби тебе до вязення не сажали. Справа 1605 р.*

Вязіль — растеніе Trifolium flexosum F.

Вялторнест—валторнисть.

G.

G—предлогъ къ.

Прим. Буква g употребляется только въ словахъ устарѣвшихъ, актовыхъ и заимствованныхъ изъ иностранныхъ языковъ, польскаго, латинскаго, нѣмецкаго и проч.

Gазѣта—газета.

Gазетарка—газетная бумага.

Gазетниця—продавщица газетъ.

Gазетовий—газетный.

Gалаgан—головня съ искрами.

Ще ж незгасло gалаgаном
Козацькее сонце. П. Кулiш.

Gалgан—(акт. сл.) негодяй.

Gáнок, gáнки, gáночки—навѣсъ, подъѣздъ, балконъ, крыльце, галлерея.

Gáс—галунъ, позументъ.

Gатýнок—сортъ, родъ.

Gвáлт—тревога, насиліе, шумъ, отъ нѣмецкаго Gevalt.

Gвалтовáти — будоражить, тревожить, шумѣть.

Gвалтовний—безпокойный, тревожный.

Великою Руïною прозвав наський мир gвалтовні часи Хмельнищини морів і чвар.

Gварáнція—ручательство, гарантія отъ французскаго Le garantie.

Gварнизон—гарнизонъ.

Gди—(акт. сл.) когда.

Gдирáти—болтать, бранить, выговаривать, ворчать.

Gдýля — продолговатыя груши Malum Cydonium.

Gеgáти—кричать по гусиному.

Gеgу!—междоим. выражающее собою гусиный крикъ.

Gемайн, gемайнер—(Австр. Укр.) воинскій нижній урядникъ.

Сивий маïор на передi—
За столом авдитор;
Штирі шаржi, два gемайнi—
Всі будуть судити
Арештанта молодого—
Иване, Иване!—
Заздвонили у хоромах
Голосні кайдани;
Маïор плюнув, gемайнери
Повтерали слëзи.
Ю. Федьковичъ.

Gерегá—(Австр. Укр.) досчатое колесо, для игры дѣтей.

Gирлиgа, дирлиgа — кій съ булавою, пастушескій посохъ.

Gлі—(акт. сл.) нар. подлѣ, возлѣ.

Gля—(акт. сл.) союзъ для.

Gмин—(акт. сл.) толпа черни.

Челядь превеликим gмином іде осип під стіни. Величко.

Gнипець—сапожническій короткій ножъ

Gніп—кривой садовничій ножъ.

Gнôт, gнôтик—свѣтильня.

Gôнт, гôнт—дрань, которой кроютъ кровли.

Gонта, гонта, гонтарь — производитель драницы.

Gонтовий—покрытый дранью или сдѣланный изъ нея.

Gравіра, gравірка—гравюра, гравюрка.

Gравіровáти—гравировать.

Gравірця, gравір—гравёръ.

Gрáділь—плуговой дышелъ.

Gрасеі — (съ цыганск. яз.) любимица, фаворитка.

Не зачіпай бо то дадосова gрасеі.

Gрáти, gратованнея-є — желѣзная оконная рѣшетка.

Gратованний—снабженный рѣшеткою.

Gратовáти—снабжать рѣшетками.

Gрèцький—превосходный, отличный.

Gречний—порядочный, учтивый, вѣжливый.

Ґречность — добропорядочность, достоинство, вѣжливость, учтивость.
Ґрече—нар. порядкомъ, сильно, на славу
Ґризет—франц. Etoffe grisâtre матерія миньёная, т. е. сотканая изъ ниток двухъ различныхъ цвѣтовъ, двуличная или двухцвѣтная.
Ґризе̂товий—сдѣланный изъ гризета.
Ґринджо́ла-и, ґринджоля́та — простые дѣтскіе санки.
Ґродзь, ґродечек—(акт. сл.) загородь, мѣсто обнесенное заборомъ.
Хлопець з ґродечка стрелявши запалив хату. Маркович.
Ґрон—кругъ, общество.
Ґро̂на—виноградная кисть, гроздь.
Ґру́нт, кґру́нт—мѣсто, усадьба; основаніе.
Ґрунтова̂ти—класть основу.
Ґрунто̂вий — крестьянинъ получившій отъ кого-либо усадьбу или поле за извѣстный отработокъ.
Ґу́дзь, ґу́дзик—пуговица, пуговка.
Ґутур—(Австр. Укр) тетеревъ, глухарь
Ґшта̂лт—видъ, фигура, образъ, манера.

Г.

Га́?—союзъ а, что?
Га́ба — такъ называлось въ XVIII ст. грубое сукно бѣлаго цвѣта; парча, пелена, покрывало.
Габа́ти—пакостить, дразнить.
Габелковий — сафьянный (?); *габелковий черевик.*
Габит—чинъ монашескій, одежда монаховъ.
Приняв на себе габит чернечий.
Величко.
Габя́к—суконный кафтанъ изъ бѣлаго сукна.
Всім в габяки козацьким строем з рогами устроенними. Ханенко.

Га̂ва—ворона,
Га̂вкати — лаять (о собакахъ и лисицахъ).
Гавко̂тня—собачій лай.
Гавкучий—много лающій.
Гавр—гайворон. См. ниже.
Гавра—берлога, логовище.

Бусёк сяде на хаті,
Медвідь гавру розмече,
Пчілка почне гуляти,
Соловій защебече. Устиянович.

Гавьяр—аер. См. *А.*
Гагара—дикая утка.
Гадай-зілле — растеніе Parnassia palustris L.
Гада́ти—1) думать, загадывать, болтать, 2) Ворожить.
Га́дина—пресмыкающееся, змѣя.
Гадка—думка, мысль, забота, мечта, фантазія.
Гадю́ка—змѣя, гадина.
Гадюча морква — растеніе Peucedanum Oreoselinum Moench; иначе по-Украински—*смовдь, мовдь.*
Гадючий—змѣиный.
Гадючий горошок — растеніе Vicia Cracca L; иначе еще называется—*горобиний или горобъячий горошок.*
Гадючий просурень—растеніе Bulbocodium ruthenicum Bunge.
Гадючник—растеніе Spiraea Filipendula L; иначе по-Украински—*воронець, липка, талабан, тарлабан, починочки.—Коли укусить гадюка, то беруть усе зілля і прикладають припарку. Кажуть, що на другий день і сліду рани не буде.* Народ пов.
Гаёк—рощица, лѣсокъ.
Газда́—(Австр. Укр.) хозяинъ, господинъ. *Тяжко там украсти де газда злодій.*

Гáздати—хозяйничать, распоряжаться.
Гай—роща.
Гай-гáй!—жаль! междоим., удивленія и сожалѣнія.
Гайворон—грачъ, лѣсной воронъ.
Гайдамака — мятежный крестьянинъ, разбойникъ.
Гайдамаччина—1) крестьянское возстаніе. 2) Собирательное *гайдамаки*.
Гайдýк — 1) великорослый служитель. 2) Родъ танца.
Гайдука садити—танцевать въ присядку.
Гáйно—безпорядокъ, берлога, опустошеніе.
Гайнованне—приведеніе въ безпорядокъ, загрязненіе; мотовство, растрачиваніе
Гайновáти — повѣсничать, мотать, растрачивать.
Гайнути—дать драла, быстро побѣжать. махнуть.
Гайстер—однолѣтнее растеніе со звѣздообразными цвѣтами Aster Chinensis и Aster Amellus.
Гаївка—1) хороводная игра въ Подольской губерніи въ недѣлю пасхи. 2) Лѣсна нимфа, лѣсной сильеръ. 3) Гуляніе въ рощѣ.
Гак, гачок — 1) желѣзный крюкъ на концѣ багра судоваго или пожарнаго. 2) Зубецъ на острогѣ. 3) Порядочной величины крючекъ у уды для живца. 4) Загнутые концы у подковы.
Гаківниця—пушка.

Як понесуть товариша
В новую світлицю,
Загомонять самопали,
Гукнуть гаківниці Т. Шевченко.

Галанці—панталоны въ обтяжку.
Галас — крикъ, шумъ, неспокойствіе, драка.
Галасúти, галасовáти, галясовати—голосить, вопіять, кричать, буянить, бѣситься.
Галѐвати—тащить, что либо. *Галѐвали літо ціле по полю.*
Галич—собират. галки, вороны.
Галиччина—Галиція.
Галка—1) ворона. 2) Всякое круглое тѣло, шарикъ, пуговица, орѣхъ, набалдашникъ; мускатный орѣхъ. *Кругла як галка. Жидівки шкляною галкою викачують свої шлеєри.. Бунчуг з позлотистою галкою зіло майстерно зроблений.* Величко. 3. Пѣсня *Галка.*

Ой полетú, полетú, да чорная гáлка.
Да на Дін рúби їсти,
Ой принесú, принесú, да чорная галка
Од Кошовóго вісти!
—Да вжѐж мѐні нелітати—
Да Нін рúби їсти,
Да вжѐж мѐні неносúти
Од Кошовóго вісти!
Ой ви запорóзці, ой ви молодúї!
Повдавались одúн в одного,
Як брáття рідниї.
Ой ви запорóзці, ой ви молодúї!
Дѐж вáші кóні?
Наші коні в пáна на припоні,
Самú-ж ми в нéволі.
Ой ви запорóзці, ой ви молодúї!
Дéж вáші ýзди?
Наші ýзди в коней на занýзді!
Сами-ж ми у нужді!
Ой ви запорóзці, ой ви молодиї!
Деж вáші спúси?
Наші спúси у пáна устрісі,
Сами-ж ми улісі!
Ой ви запорóзці, ой ви молодиї!
Деж вáші ручнúці?
Наші ручнúці у пáна в світлиці,
Самú-ж ми в темнúці!
Ой ви запорóзці, ой ви молóдиї
Деж вáші жупáни?
—Наші жупáни поносúли пáни,
Самú-ж ми пропáли

Ой полетú, полетú, да чóрная гáлка,
Да на Дін рúби їсти!
Ой принесú, принесú, да чóрная гáлка,
Од Кошовóго вісти!
Да вжеж мені нелітати
Да на Дін рúби їсти,
Да вжеж мені не носúти,
Од Кошовóго вісти!

Гáлочка — миленькая, голубочка; собственно птица *Гáлка;* множест. *галки, гави, галич.*

Галýз, галýзка, галýзь—вѣтвь.
Убогого і галуззе тяне. Погов.
На галузі сорока скреготче.

Галýза — 1) чрезвычайный шалунъ 2) Глупый, безтолковый.

Галýзоване — бездѣльничанье, шаловство. *Галýзоване твое не доведе тебе до добра.*

Галýзоватий—1) шаловливый, склонный къ шалостямъ; 2) Своевольный.

Галýн—квасцы Alaun.

Галýшки — вареное тѣсто съ гречаной или пшеничной муки въ чечевицеобразной формѣ.

Галшка—(акт. сл.) Анна.

Гальмо—изъянъ, недостатокъ.

Гальмовáти, гальмувáти—1) браковать, порочить, находить недостатки. 2) Тормошить, торопиться, навязывать себѣ что, пріобрѣтать.

Гáля—Анюта.

Галяра, галера — рѣчная плоскодонная лодка большихъ размѣровъ.

Галяс—чернильные орѣшки.

Галясовати=галасити. См. выше.

Галясовий — изъ чернильныхъ орѣшковъ составленный. *Галясовий атрамент.*

Гам—крикъ, шумъ.

Гамазѐя, гамазія—магазинъ.

Гамалúк—задняя часть шеи.

Гамаликовáтий, гамаликуватий — смуглый; толстошейный.
Народ по тих хуторах гарний, одягний, гамаликуватий. П. Куліш.

Гáман, гаманець — (отъ собственнаго имени Амманъ) 1) Презрѣнный человѣкъ. *Усі кричять на ёго, як на гамана. Напали, як на гамана якого.* 2) Злой. *Попадися тілько в руки тому гаманові, то залле в шкуру сала.* 3) Кожанная сумка для табаку, огнива и проч.

Гаманщик—карманний воръ.

Гаманщиця—карманщица, воровка.

Гáмкати—готовиться съѣсть.
І гамка їсти здалека. Котляревськиий.

Гамовáнне — усмиреніе шума, драки, гнѣва, страстей и проч.
Ніякого гамовання не слухають; своє поганяють.

Гамовáти—усмирять, останавливать.

Гамор—стая.
Над тином опустілим галок гамор грае.
М. Шашкевич.

Гаморити—шумѣть, кричать.

Гáмуз—мязга.

Гáн—поношеніе, безславіе, позоръ.

Гáна—укоризна, порицаніе.

Гандель—1) мѣна товаровъ или вещей 2) Торговля.

Ганебний—достойный порицанія.

Ганебность—охужденіе.

Гáнити—порицать, злословить.

Гáнки=ganки. См. G.

Гáнна, Галшка, Гáндзя, Ганнуся, Галя, Ганнýлька—Анна, Аннушка, Анюта.

Гáнус — 1) растеніе Anthriscus Sylvestris Hoffm; иначе по-Южно-русски —*борщівник* (по Роговичу). 2) Растеніе Pimpinella Anisum. (по Закревскому.

Ганчірка, ганчірочка—тряпка, тряпочка.

Ганьба—надменность, укоризна; порицаніе, брань, поруганіе, хула.
Ганя́ти—бѣгать, гнать, гонять.
Га́нка, Га́на, Ганўся—Агафія, Агаша.
Гапли́к—крючокъ у платья; *утяти до гапликів*—глупо что сдѣлать или сказать
Гапликовий—снабженный крючками (о платьѣ).
Гапта́рь, гафта́рь—золотошвей.
Гапта̀рка, гафтарка—золотошвея.
Гапто́ваний, гафто́ваний—вышитый золотомъ, серебромъ, шелками.
Гапто̀ва̀ти, гафто̀ва̀ти — 1) вышивать чѣмъ-либо. 2) Истреблять, убивать. —„*Ох Максиме Залізняку!*
Ходімо в Смілу ляхів гафтовати,
А після тої поживи
Підемо Умань штурмовати.“
Гайдамац. пѣс.
Гаразд—спокойствіе
Учинилась мому серцю
З гараздом розлука. Шашкевич.
Га́рап—(акт. сл.) грабительство, рабозй; собственно истребленіе дичи собаками. *Вже по гарапі*—уже поздно.
Гара̀пник—кнутъ, арапникъ.
Гара̀пник у табунщиків довжиною в три сажені.
Га̀рба—большая крытая повозка.
Га́рбати—хватать.
Гарбуз—тыква Cucurbita Melopepo L.
Гарбуза́ піднести́—отказать въ сватовствѣ
Гард—такъ назывались рыбные заводы въ Землѣ Войска Запорожскаго, или точнѣе сказать притоны рыболовъ, такъ напр. былъ *гард* на Бугѣ и проч.
Гардова̀ти—гулять.
Га̀рдовина — растеніе Viburnum Lantana L.
Гаріль—былинка, частичка, вообще ничтожная вещь.
Гаркебу́з — родъ ружья отъ французскаго L'arquerbuse.
Гарку́ша—извѣстный Украинскій разбойникъ конца XVIII в., имя котораго сдѣлалось нарицательнымъ.
Гарма́та—пушка.
Гарматерія—артиллерія.
Гарматій, гармаш—пушкарь.
Гарматійський—артиллерійскій.
Гарматний—пушечный.
Гарматня — 1) батаре́я. 2) Пушечный литейный заводъ.
Гарми́дер—суматоха, шумъ, тревога.
Га̀рний—хорошій, красивый, превосходный, отличный.
Гарніти—хорошѣть.
Га̀рно, гарнѐнько, гарнѐсенько — нар. хорошо, превосходно.
Гарт—закалка.
Гартова̀ти—сообщать большую твердость
Гарто́хля—картофель.
Гарцѐвник—шутникъ, потѣшный.
Гарцѐвниця—шутница.
Гарцюва́ти—рыскать на конѣ.
Гарча̀ти—ворчать, говорится о собакахъ.
Гаря́чий—запальчивый.
Гас—выстрѣлъ.
Гаса̀ти—бѣгать, скакать, метаться.
Гасити—тушить.
Га́сло—сигналъ, пароль, лозунгъ.
Горе, горе лукавому,
Що в-гасло неволі
Обертае хрест всечестний,—
Гасло правди й волі! І. Галка.
Га́спид—дьяволъ, демонъ.
Гаспидський—демонскій.
Гатинець—растеніе Chenopodium Bonus Henrichus L.
Гати́ти—*гати́ти гре́блю*—дѣлать плотину
Га́тка—плотина, насыпь.
Гау—междоим. ау!
Гафтарь=**гаптарь**. См. выше.
Га́х!—междоиметіе ахъ!
Гахати, гахнути—ахать, ахнуть.
Гацинт—гіацинтъ.

Гачок=**гак.** См. выше.
Гаянка—замедленіе, задержаніе.
Гаяти—замедлять, задерживать.
Гаятися-тьця—медлиться, терять время.
Гваранція=**gваранція.** См. G.
Гварнизон=**gварнизон.** См. G.
Гвер—(Гуцульск.) киверъ (?)
Утер собі і личенько,
Утер сі і гвер,
Кров точиця по мармурі;
А жовняр умер. І. Федькович.
Гвоздики—растеніе Tagetes erecta L., иначе по-Украински—*купчаки, виздоза.*
Гвоздички—растеніе Tagetes patula L.; иначе еще—*чорнобривець.*
Гди—когда.
Гдирати=**gдирати.** См. G.
Гдуля=**gдуля.** См. G.
Гев, гӧв—(Галиц.) нар. тутъ, здѣсь.
Гѐвал — самый простой мужикъ; иначе по-Южно-русски—*мугир.*
Гевальний—грубый, необтесанный, необразованный.
Гегу!=**gegy!** См. G.
Гедзатися-тьця—капризничать.
Гей!—междом. эй, пошелъ.
Гей воли сиві й полови! Пѣс.
Зажурилась Україна, що нігде прожити;
Гей витоптала орда кіньми маленькиї діти,
Ой маленьких витопала, великих забрала.
Назад руки постягала, під хана погнала. Пѣс.
Гейби—союзъ словно, будто.
Гѐйкати — погонять воловъ, реченіемъ *гей-гей!*
Гемон=**гаспид.** См. выше.
Гемонський=**гаспидський.** См. выше.
Ген—нар. далеко, вонъ.
Ген-ген—нар. очень далеко.
Генерал—(акт. сл. generał) 1) нѣкоторые воеводы носили титулъ генерала своей земли; 2) такъ назывались Возные цѣлаго воеводства или нѣскольких; 3) вся совокупность (дворянства) извѣстнаго воеводства или земли.
Генеральная канцелярія—главное присутственное мѣсто въ гетманіи.
Генеральна старшина — главные чины гетманскаго правительства.
Генеральний—главный.
Генеральний обозний—гетманскій Генералъ—Фельдцейхмейстеръ.
Генеральний отаман—главный начальникъ гетманской артиллеріи.
Генеральний писарь—Министръ Внутреннихъ Дѣлъ и Канцлеръ гетманскій
Генеральний суд — главный судъ, верховное судилище гетманіи соотвѣтствующее нынѣшнему сенату.
Генеральнаго суда писарь — секретарь главнаго Малороссійскаго Суда.
Генеральний суддя—Президентъ Генеральнаго Суда.
Гѐпнути—упасть съ ногъ; сильно стукнуть
Гепнутися-тьця—упасть со всего размаху
Герега=**gерега.** См. G.
Герець—военная вылазка. *Іде на коня під час потреби, Золотаренка на герцу пострелену у ногу з мушкета.* Лѣт. Самов.
Герсонути—удрать, убѣжать, убѣжать.
Герц—(акт. сл.) арена, ристалище, поприще.
Герцир=**ширмір.** См. *Ш.*
Гетера—гризетка.
Геть, геть-те—поди прочъ, подите прочъ подите вонъ; убирайся, убирайтесь.
Гетьман — 1) пожизненный президентъ военной республики въ Украинѣ. 2) Военний министръ и главнокомандующій войсками въ чинѣ Гене-

ралъ-Фельдмаршала въ Польшѣ и Литвѣ. *Примѣч.* слово *Гетьман* по толкованію М. А. Максимовича произошло отъ слова Гедиминъ, а по толкованію другихъ отъ древне-Скандинавскаго Headman или нѣмецкаго Haŭptmann

Гетьман-Наказний — Вице-Гетманъ; ему вручались дѣла правленія въ случаѣ отлучки Гетмана изъ столицы, или болѣзни его.

Гетьман—Польний—военачальникъ, которому передавалась власть надъ войсками вслучаѣ отбытія гетмана изъ поля сраженія.

Гетьманиста — приверженецъ гетманскаго правленія.

Гетьманистка — приверженница гетманскаго правленія.

Гетьманиха, гетьманова, гетьманша — гетманская жена.

Гетьма́нич, гетьманович — гетманскій сынъ.

О смерти Вельможного его Милости Пана Симеона гетьманича.... Величко.

Гетьманівна—гетманская дочь.

Гетьманія, гетьманщина—такъ называлась Украина обѣихъ сторонъ Днѣпра, во времена правленія гетмановъ; которое уничтожено въ 1767 г. отреченіемъ отъ гетманской булавы Гетмана графа Кирилла Разумовскаго.

Гетьма́нка—гражданка гетманіи.

Гетьма́новати, гетьманувати — гетманствовать.

Гетьманство—гетманскій санъ и урядъ.

Гетьманський—гетманскій.

Гзитися-тьця—капризничать.

Ги—(Галицк.) какъ, подобно.

Гибіти—пропадать, гибнуть.

Гид — (Гуцулск.) мерзавецъ, негодяй, подлецъ.

Не зачіпай гида, бо буде обіда. Посл.

Гидкий—противный, отвратительный; сравнит. ст. *гидший.*

Гидко — нар. отвратительно, противно.

Гидостний—мерзкій, гадкій.

Гидостно—нар. мерзко, гадко.

Гидостность—мерзость, гадость.

Гидувати—брезгать.

Ги́лити—подбрасывать мячъ для битья *гилкою.*

Ги́лка—палка, коею въ игрѣ бьютъ по мячу. *Грати у гилку.*

Гиль-я!—прочъ! (на птицъ).

Ги́лька—гілька. См. выше.

Гилля́стий—вѣтвистый.

Ги́нути—погибать, исчезать.

Ги́рло—водоворотъ, устье рѣки.

Судна козацькі-молодецькі
На три части розбивае:
Перву часть ухопило
У Білорапську землю занесло;
Другу часть схопило
У Дунай в гирло забило. Дума.

Ги́ря—стрига, остриженная голова.

Бач, чого гирі схотилося, кісників. Погов.

Ги́рявий — низкостриженный, презрѣнный, дрянной (говорится о женщинахъ легкаго поведенія, которымъ стригутъ волосы).

Ги́ссеп=езу́л. См. *Е.*

Гицель — живодеръ, прохвостъ; человѣкъ назначенный отъ начальства убивать по городамъ собакъ, если они размножились. Мерзавецъ.

Гицелёвати—живодёрничать.

Гич — 1) зелень у корнеплодныхъ. 2) Ничтожная вещь.

Гіацинт—степное растеніе Muscari comosum Mill.

Гідний—годный.

Гідность—годность.

Гілька, гільце, гілочка, гілля—1) вѣтвь, вѣточка, вѣтви. 2) Шишка на короваѣ. *Дівчата вмостилися против гільця.* Александров.

Гімей—растеніе Humulus Lupulus L.; иначе по-Южно-русски—*хміль, хмель*

Гінець—верховой, курьеръ, гонецъ

Гінкий—тонкій, гнучкой

Гіргонія—цвѣтокъ Dahlia variabilis Dest; иначе по-Южно-русски — *ергонія, жеоржина.*

Гірка—родъ пшеницы Triticum Vulgare Vill.

Гіркий—горькій.

Гірко—нар. горько, тяжело.

Гірло=**гирло.** См. выше.

А по Чорному морю супротивна хвиля вставае,
Судна козацькі на три часті розбивае.
Одну часть взяло — в землю Агарьску занесло,
Другу часть гірло Дунайське пожерло,
А третя-где ся мае?—в Чорному морю потопае. Дума.

Гірок, гірки—огурецъ, огурцы.

Гірошник — 1) растеніе Spiraea Ulmaria L.; иначе по-Южно-русски — *кашка, лабазник, медуниця.* 2) Огуречникъ, продавецъ огурцовъ.

Гірчак—растеніе Polygonum Persicaria L.

Гірш-є—нар. хуже. *Хоч гірше, аби инше.* Погов.

Гірший—хужій, плохшій.

Гладишник—растеніе Agrimonia odorata. М. И.

Гладкий—толстый, жирный.

Гладун—растеніе Herniaria glabna L.; иначе по-Южно-русски—*грім, остудник, собаче мило.*

Варять юшку з цёго зілля і миють від остуди голову і спину; тож від бородавок. Повѣр.

Гладущик — (Галицк.) 1) льстецъ. 2) Толстунъ.

Гладущиця—пріятная, вкрадчивая, льстивая женщина; жирная, гладкая.

Глевтяк — мякишъ, съ невыпеченаго хлѣба; дурновыпеченный хлѣбъ.

Глейт — (акт. сл. gleyt). королевскій охранный листъ, лицу присужденному къ лишенію правъ или чести.

Глек, глечик—кувшинъ, кувшинчикъ.

Глечики жовті=**бабки.** См. *Б.*

Глечконар—растеніе Chelidonium majus L. *Ним глечики парять, ёго парять у воді і нею миють глечики.* Народ. употребл.

Глиб, глибиня—глубь, глубина.

Глибокий—глубокій.

Глибокость=**глиб.** См. выше.

Глива—груша бергамота Cetrus Bergamia по Закревскому. Pyrus communis по Роговичу; *гливи* еще называются такъ: *дулі, піддульки, прасад и пери.*

Глинець—алюмій.

Глинище—1) мѣсто добыванія глины. 2) мѣсто въ рѣкѣ откуда берутъ рыбу.

Глинястий—глиняный, глинянаго цвѣта.

Глитати—глотать.

Глиця — 1) поперечная жердь, между стойками стѣнъ, въ плетеныхъ избахъ.

Геи там річка, через річку глиця,
Не поодному Ляху зосталась вдовиця. Пѣсн. 2) Деревянная игла.

Глід, глёд, глод—растеніе Crathaegus monogyna Lacg.

Глістник—растеніе Solanum Dulcamara L.; иначе по-Южно-русски — *вовчі ягоди, жовтий паслён, надтинник.*

Гліт—(Галицк.) рядъ, шеренга, строй.

Оттак стоять ні кинутця,
Сердешниї діти!
А хто оттам межи ними

Аж у третім глїті
Стоїть бідний—заплаканий?
Ю. Федькович

Глобчастий—оглобельный, съ оглоблями.

Глог—теренъ (?)
Могилу глогом укривають.

Глоговий—терновый.
Вінець мартира наголов,
Крівавий, глоговий,
Як та доля України.
Ю. Федькович.

Глот—растеніе Crathaegus Oxyacantha L.

Глузд—умъ, разсудокъ, смыслъ, толкъ.
Глузд за разум повернув. Погов.

Глуздівно, глуздливо—нар. насмѣшливо, проническимъ образомъ.

Глуздувати, глузовати—издѣваться, насмѣхаться.

Глузду одбитися — рехнуться, сойти съ ума.

Глум—шумъ, крикъ, насмѣшка.

Глумити—шумѣть, кричать, издѣваться насмѣхаться.

Глупа піч—полночь.

Глупий—поздній, хлухой.

Глупство—(акт. сл. głupstwo): глупость.
Его медіация була груба, недишкретна і глупства повная. Величко.

Гля—союзъ для.

Гляганий, гляговий—сыръ изъ свѣжаго молока.

Гляд—видъ.
Блестячі крилочка
Давали пишний гляд.
I. Верхратський.

Гмин=**gмин.** См. G.

Гмиряти, gмиряти—рыться, копаться.
Шеснайцять літ в пісмі гмирав,
Все по латині розбіров. Пѣс.

Гнат, Гнатко—Игнатій, Игнаша.

Гнеть—(Гуцулск). другъ.

Ей не сумуй чорнобрива,
Гнеть милий прибуде
Сяде, любо поговорить,
Тебе приголубить.
I. Верхратський.

Гнида—паразитъ.

Гнів—гнѣвъ.

Гнів Божий—саранча.
На крилах у сарани наризовано по жидівськи гнів Божий. Повѣрье.

Гнівитися-тьця—гнѣваться.

Гнівний—гнѣвный.

Гнівно—нар. гнѣвно, сердито.

Гнівность—гнѣвность.

Гній—гной, навозъ.

Гніт—гнётъ, давленіе.

Гнітити—гнѣтить, давить; притѣснять.

Гнобитель—разбойникъ, грабитель.

Гнот=**gнот.** См. G.

Гнузда—узда. *Взяла коня за гнуздечку.* Пѣс.

Гнучкий—гибкій.

Го—(Галицк.) его.

Гобзувати—устраивать.

Гов!—междоим. ау!

Говод—оводъ.

Говірка—голосъ, дикція, произношеніе, манера говорить.

Говіркий=**балакучий.** См. *Б.*

Говорушки, говоріння-є — способность говорить, говоръ.

Гоготіти—производить шумъ. *Степ кругом горить та гоготить. Піч так затопили, що аж гоготить.*

Год—время; *уряди-годи*—по временамъ, иногда. *Трошки згодом* — немного *погодя.*

Година—1) время, часъ, обстоятельства, счатье, судьба. 2) Часъ (60 минутъ).
Побила мене нещаслива та тяжка година

Годинка—минута, мигъ.

Годинники—часы.

Годити—1) угождать, угодить. 2) Терпѣть, ждать.

Годі—нар. довольно, полно.

Годбвалий, годованний—откормленный.

Годбванець, годбванок—вскормленникъ, воспитанникъ, нахлѣбникъ.

Годовàти—кормить, воспитать.

Годоватися-тьця—кормиться, ѣсть.

Ось млинці, ковбаси, пиріжки, вареники з сметàною і холодець с поросятини годуйтеѣ Никодим Тимофієвич! Р. Андрієвич.

Годовик—одногодній.

Гожий—хорошій, вкусный.

Славна гожа вода в тій криниці.

Гбйда—здоровая рослая женщина

Гойдà!—междометіе выражающее моментъ качка.

Гойдà! гойдà! в колисоньці. Пѣс.

Гойдалка—1) верёвочная качель. 2) Колыбель дѣтская.

Гойдання-є—качаніе.

Гойдàти—качать.

Гойдатися-тьця—качаться, колебаться. склоняться то въ одну то въ другую сторону.

Гойдáрь—овцеводъ.

Гойдарювати—1) заниматься овцеводствомъ. 2) Имѣть дѣло съ кѣмъ(въ шутку)

Гойний—щедрый, изобильный.

Гойного благословеньства зичим. П. Могила 1640 г.

Гойник—хирургъ, врачъ.

Гойниця — хирургія, врачебная наука вообще; отъ слова *гоіти.*

Гойно—нар. щедро, изобильно.

Гойность—щедрота, изобиліе, достатокъ

Нехай вашу гойность, на ввесь світ прославлють. П. Куліш.

Гоїнне-я—лѣченіе, залѣчиваніе.

Гоїти—лѣчить, залѣчивать.

Гоїтися-тьця—залѣчиваться.

Голдовàти, голдувàти — служить, дань давать, присягать, быть вѣрнымъ; подымать шумъ, шумѣть.

Голдовник—вассалъ, платящій подать, зависимый.

Голёвий—парадный.

Голик—бѣднякъ.

Голити—брить.

Голиш—растеніе Salva nutans L.

Голінний, голенний — быстрый, удалой. охотный, или жадный до чего-либо, завзятый; срав ст. *гольнійшій. А Пархім теж порубок голінний хоч куди.* Квітка

Гòлка—игла.

Голковатя рушниця—игольчатое ружье.

Голковатий—игольчатый.

Голобелець—коренной конь.

Голоблі — (Галицк.) — оглобли. *Непожене коня, та по оглоблях.* Посл.

Голобельна—кобыла въ корнѣ.

Головня—растеніе Ustilago Maydis L. и Carbo Tul.

Головокрут—растеніе Helichrysum arenarium Dc.; иначе по-Украински — *жовта горячка, жовтушка, сварливець, чмель.*

Головщина — (акт. сл. gluwszczyzna) платя родственникамъ убитаго въ видѣ вознагражденія за убійство; плата за нанесеніе ранъ.

Голодня кутя—вечеръ предъ Крещеніемъ

Голодрàбець, голодранець—пролетарій, нищій, оборвышъ, бобыль.

Голодрабий—оборванный, ободранный.

Голодрабка, голодранка—голодранка—пролетаріатка, нищая, оборвышка.

Гòломозий—плѣшивый, безволосый.

Голопýня—неоперившійся птинецъ.

Голопýцек—неоперившаяся птичка.

Голосúти—рыдать, оповѣщать.

Голосіння—рыданіе, плачъ, оповѣщеніе.

Голосний, голосістий—громкій.

Гòлосне, гòлосно — нар. громко, во все услышаніе.

Голота—бѣдные люди, голь, чернь, сволочь, голодъ голытьба.

Голощок—гололедица.

Голубель, голубинець—растенiе Л. Empetrum.

Голубець=**дурниця**. См. Д.

Голубі, пролiски—растенiе Scilla cernua Red.

Гольтяй, гультяй — волокита, бездѣльникъ, бродяга.

Гольтяпа, гольтiпа—сволочь.

Гольтяпак—таскающiйся.

Гомiлка.—ладышка, голень.

Гомiн, гомон—шумъ, разговоръ, говоръ.

Гомонiти— кричать, шумѣть, звучать.

Гон, гони, гоня—1) мѣра длины въ 120 саженъ. *Проганяй Татарву вiд свого обозу на* 3 *гони*. 2) Выгонъ, угодье. *Роспитати в землях i водах, в гонах стариї признаки i границi*. Величко. II. 83 188.

Гонець, гiнець — курьеръ растенiе Sedum acre L.

Гонор—спѣсь честь амбицiя; отъ Латинскаго honor.

Гонт, гонтина=**gont**. См. G.

Гонтар=**gонтарь**. См. *Грамота першая о гонтарах, жеби кiлько оних з Украiни вислати до Москви*. Ханенко.

Гончар—горшечникъ.

Гончаренко— оршечниковъ. сынъ.

Гончариха—горшечница; жена горшечника.

Гончарiвна—дочь горшечника.

Гончарство—горшечное искуство.

Гонщик—погоняющiй стадо воловъ.

Гопак, гопки, гоцак—танецъ трепакъ.

Гопати, гопцювати—танцовать трепака

Гора, гоpонька—1) чердакъ, гора, верхъ чего нибуть. 2) Преимущество, излишекъ.

Дим без рук i без нiг а на гору вилiзе. Пог.

Горамент—(акт. сл. Juramentum) клятва, присяга.

Обовязок чиним i вiрою, гораментом подтверженою, висвiдчаем. Ракоцiй 1656 р.

Горб, горбик—курганъ, горбъ.

Гордити— презирать, пренебрегать.

Гордiвниця—гордая женщина.

Гордiй—1) Гордѣй. 2) Гордецъ.

Гордованне-я—гордость, презрѣнiе. *Буде тобi твое гордованне—все перед тобою*. Пѣс

Гордовати—гордиться предъ кѣмъ.

Гордовина, гардовина—растенiе Viburnum Lantana L.

Гордостний—заносчивый, гордый.

Гордун—гордецъ.

Горецвiт—растенiе Helleborum niger L.; иначе по-Южно-русски—*стародубка*.

Горепити—дѣлать горькимъ.

Горзатися-ться—метаться, рваться, соваться.

Горзина—плетень изъ ивы.

Горзину да дряницю клали,
Через Бiлу-Рiчку.

Дума про Наливайка

Горицвiт—растенiе Adonis vernalis L.

Горище—палуба или чердакъ.

Горiвка—(Галицк.) водка.

Горiй—нар. хуже.

Горiйка—бѣдствiе, худой случай.

Горiлка=**горiвка**. См. выше.

Горiлковий, горiлочний, горiльний—водочный, настоянный на водкѣ.

Горлань—**верлань**—причиняющiй много шуму крикунъ.

Горлач—1) крикунъ. 2) Растенiе Verbascum nigrum L.; иначе по-Южно-русски—*оман*.

Горлаха—яма для храненiя хлѣба въ зернѣ.

Горливость—привязанность, приверженность, любовь, ревность, стремленiе. *Горливость до отчизни*.

Гóрлиця—1) Орлица, дикая голубка. 2) Танецъ и пѣсня *Гóрлиця.*

Ой дівчина горлиця
До козака горнеться.
А козак як орел.
Як побачив так і вмер

Як би мені зранку
Горілочки шклянку,
І тютюн та люльку,
Дівчину Ганнульку.

Горілочку б пив, пив,
І люлечку б я курив;
І дівчину Ганнулечку
До серденька б все тулив.

Коли б мені зранку
Кави филижанку,
Сухарця й до того
Хлопця молодого.

Кавоньку б я пила;
Сухарець би їла,
Хлопця молодого
До себе тулила.

Горло—жизнь; *здати на горло*—подвергнуть смертной казни.

Горлова справа—уголовное дѣло

Горлове карання—смертная казнь.

Горлòвий—смертный, уголовный.

Горлянка—1) горло. 2) Растенiе Filago arvensis L.; иначе по-Южно-русски — *грýдна травка.*

Горнець—(Буковинск.) горшокъ.

Зогрiю я горнець води. Пѣс.

Горнýти—собирать, склонять, обнимать.

Горнутися-тьця—прижиматься, льнуть.

Гóрня—(Галицк.) горшочекъ.

Горняк, гораль—горецъ.

Горобейник — растенiе Lithospermum arvense L.

Горобéць—воробей Trangilla domestica.

Горобùна—рябина Sorbus Aucuraparia. Fihlbererbaum.

Горобùнець—1) мѣсто съ гнѣздами воробьевъ. 2) Растенiе Oxytropis pilosta L.

Горобùний—воробьиный.

Горобùний горох—растенiе Onobrychis gracilis Bess.

Горобùний горòшок—цвѣтокъ Vicia angustifolia.

Горобùний щавель — растенiе Rumex crispus; иначе по-Южно-русски — *кiньский щавель*

Горобьячий горòшок — растенiе Vicia Cracca.

Горобьячий щавель — растенiе Rumex acemosella.

Горовий—верхнiй, горный.

Горòд—огородъ.

Городáрь — градоначальникъ, комендантъ.

Городник—огородникъ

Городнùчiй—1) чиновникъ отправлявшiй полицейскую должность, въ полковыхъ городахъ и сотенныхъ мѣстечкахъ, имѣлъ надзоръ за колодниками, за вѣрностью вѣсовъ и мѣръ. 2) Урядникъ, которому поручалось наблюдать за исправностью городскаго замка.

Городовина — лѣкарственное растенiе Malva crispa L.; иначе по-Южно-русски—*скулочник*

Горòдок, ґард — небольшое укрѣпленiе въ бывшей Землѣ Войска Запорожскаго; такихъ *ґардов* или *городкiв* было въ Запорожьи много.

Городя́нець, городя́нин—горожанинъ.

Городя́нка—горожанка.

Горопáс—горемыка, бѣдняга

Горорiзьба—выпуклая рѣзьба, горельефъ

Горос—побѣда.

Ведмедiвська попiвна
Горос учинила:
Сiм сот турок—яничар
З коней повалила. Народ. пѣс.

Горопа́ха—**горопа́с**. См. выше.

Горопашний—горемычный, бѣдствующій.

Горох мишиний—растеніе Vitia sativa L.

Гордшок—растеніе Vitia sepium L.; иначе по—Южно-русски—*сокирки*.

Гордшок журавлиний—растеніе Sathyrus sylvestris L.; иначе по Южно-русски—*укладник, люби-мене—не покинь*.

Горпи́на, Горпи́нка, Горпи́ночка—Агриппина, Аграфена, Групя, Груничка.

Гору брати—брать верхъ, осиливать.

Горупка—растеніе Brassica Napus L.

Горювалий—испытавшій горе, горевавшій.

Горюванне,горюванячко—печаль, горемычная жизнь.

Горюва́ти—горевать.

Горю дуб—хороводная игра.

Горюка, горяка—большая гора.

Горюч, горюк—горючее вещество.

Горянка—растеніе Brunella grandiflora Moench.

Госпа—(Галицк.) госпожа.

Госпець—(Галицк.) господинъ.

Господа—домъ, домохозяйство, квартира.

Господа́рь—хозяинъ, господинъ, сударь.

Господарія — (собират.) хозяева, земледѣльцы; говорится въ противоположность бѣднякамъ, которыхъ назывывають *голотою*.

Господарка — хозяйка, госпожа, сударыня.

Господа́рство — хохяйство, имущество, владѣніе.

Господарюванне-я — хозяйничанье, распорядительство.

Господарювати—быть хозяиномъ; хозяйничать, распоряжаться.

Господи́ня, господинонька=**господарка**. См. выше.

Гостѐць—ревматизмъ, костоломъ. *Мнеть як гостець бабу*. Посл.

Гости́на—посѣщеніе или проживаніе у кого въ качествѣ гостя; употребляется въ формѣ *у—гостину*—т. е. въ гости. *Іду до батька до матері у—гостину*.

Гости́нець—1) подарокъ. 2) Большая дорога.

Велів послів на гостинцю постинати. Величко.

Гостівник — растеніе Geranium sanguinum L.; иначе по-Украински—*вовча стопа, волосник, мир-зілле*.

Гострий—острый.

Гострити—острить.

Гостро—нар. остро.

Гострота—острота.

Гостротямущий—быстропонимающій.

Готовати — варить, стряпать; приготовлять. *Послав жінку з наймичкою вечерю готовати*.

Заслав ординанц козакам готоватися в поход. Величко.

Гощиний—гостинный, страннопріимный.

Граб, граби́на—дерево Carpinus Betulus; иначе по Южно-русски—*карпан*.

Грабар—работникъ занимающійся копаніемъ каналовъ, гатей, могилъ, гробовъ и т. под.

Грабарка—жена землекопа.

Грабарський—землекопскій.

Грабарство—землекопство.

Що потреба до греблі возити кромі сипання грабарського. I. Копинський.

Граблища—большіе грабли.

Вила, граблища, штилі усе потреба.

Грабя=**грап**. См. ниже.

Гравилат—растеніе Geum urbanum L.; иначе по-Украински—*вивішник, гребінник*.

Гради́на—1) большой конецъ селенія. 2) Огородъ на полѣ.

Граковати—гарцовать.

Чатами коло Вільні граковали.
Лѣт. Самовидца.

Граматка—1) азбука, букварь. 2) Поминальная книжка, синодикъ.

Грана—горнъ.

А залізо в грани гріте
Спече тя небоже. Ю. Федьковичъ.

Гранковий—игорный.

Гранія—игра.

Граня—рубежъ, межа.

Гран—графъ.

Ой за грапа Браницького
Були ми багаті;
А за грапині Браницької
Стали кидать хати.
Ой за грапа Браницького
Були всі ж ми різви;
А за грапині Браницької
Стали в полї різи. Нар. пѣсня.

Ми Юрій Ракоцій князь Седмиградський, Ісекейськиій Грабя. 1656 р.

Граненко—графскій сынъ.

Грапиня, грапиха, грапова—графиня.

Грапівна,—графская дочь.

Грапчина, грабчина — графство, графское помѣстіе.

Грасовати—(акт. сл. grassować grassuię, Нѣмецк. grasierun, Французск grace, грація). 1) Шумѣть по ночамъ; танцевать, нестись бѣдою; ловко ѣздить на конѣ. *Коні копитам землю грасовали.* 2) Свирѣпствовать. *Повітря моровее значно грасовало.* Величко.

Грати—играть.

Гратий—игранный.

Гратися-тьця—играться.

Грач—музыкантъ, игрокъ.

Гребець—гребецъ.

Гребінник=гравилат. См. выше.

Гребля—плотина, гать.

Гребовиця—уборка сѣна или хлѣба на полѣ.

Гребти—сгребать что либо; гресть веслами.

Гремiти—гремѣть.

В семипъядні пищалі гремали. Дума.

Грепа, гряпа — такъ около Стародуба называется Зеленная Недѣля, или Троицынъ день.

На гряній недімі русалки сиділи, сорочок просили. Пѣсн.

Грепухи, грепушки — пѣсни, которыя поютъ на *Гряній* недѣлѣ.

Грецький—греческій.

Гречаний—гречневый.

Гречанії стовпці—гречнѣвики.

Гречаники—1) родъ саекъ изъ гречневой муки. 2) Пѣсня и танецъ *Гречаники.*

Гречка—1) грѣчиха, грѣча Polygonum fagopyrum. 2) Растеніе Fagopyrum esculentum Moench; иначе еще она называется—*гришка; в гречку скакати*—стать невѣрною (говорится о женахъ).

По весілях жінок пускали,
Щоб часто в приданках були,
І до півночи там гуляли,
І в гречку де коли скакали.
І. Котляревський.

Гречкосій—пахарь.

Гречний=grечний. См. G.

Грибовище—мѣсто рожденіе грибовъ,

Гривня—1) штрафъ. 2) Алтынъ.

Гривняки—Южно-Руссы Перемышльскаго и Ярославскаго Округовъ Галиціи, бывшей Подгоріи.

Гридня—гарнизонъ; казарма.

Гридняк—гарнизонный солдатъ.

Гриднякувати, гриднячити — служить гарнизоннымъ солдатомъ.

Гризи—грыжи.

Гримак, громак—слѣпленный изъ коровьяго помёта и замороженний тазъ или же вырубленный изъ ку-

ска льду; тазы эти употребляются дѣтьми вмѣсто саночекъ.

Або громак, або санчата, зімою гринджола тащим. Бодянський.

Гринджола=**ґринджола**. См. G.

Гринько=**Грицько**. См. ниже.

Грну—(Бессарабск сл.) родъ пшеницы Triticum vulgare Vill.

Гриць, Грицько, Грицик—Григорій, Гриша; пѣсня *Гриць*, одна изъ самыхъ любимыхъ на Украинѣ.

Не ходи, Грицю,—на вечорниці;
На вечерницях—дівки чарівниці.
Одна дівчина—чорнобривая,
То чарівниця—справедливая.
Хоч і казала—що чарів незнала.
Та вона ж Гриця—причаровала.
В неділю рано—зілля копала;
А в понеділок—пополоскала.
Прийшов вівторок—зілля зварила,
В середу рано—Гриця отруїла.
Прийшов четвер,—Гриценько вмер,
Прийшла пьятниця,—поховали Гриця.
В суботу рано—мати дочку била:
На що ти, суко,—Гриця отруїла.
Ой, жаль уваги,—мати, немае;
Нехай же Гриценько—двох некохае.
Нехай не буде—ні тій, ні міні,
Нехай лежить він—в сирій землі.
От, тобі, Грицю—така заплата,
З чотирох дощок—темная хата!

Грицьки—растеніе Cirsium canum MB.; иначе по-Украински—*жирбій*.

Гришка=**гречка**. См. выше.

Грище—1) игрище, игра.

З другими дітьми він незнавсь;
І в грища з ними невязавсь.
Бодянський.

2) Собраніе парней и дѣвушекъ для игръ. 3) Спектакль.

Грищовики—члены *грища*.

Грізьба—угроза.

Грім—1) Громъ. 2) Растеніе Herniaria glabna L.

Грімати—выговаривать, высказывать неудовольствіе.

Грімач—ворчунъ.

Грімачка—ворчунья.

Гриміти=**греміти**. См. выше.

Грімкий—громкій.

Грімко—нар. громко.

Грімляч—гремлякъ.

Грімлячий—гремлящій.

Грімнути—загремѣть, погрозиться, разсердиться.

Грінка — поджаренные на сковородѣ куски булки съ масломъ, молокомъ и яичными желтками.

Просольне з ушками, з грінками,
І юшка с хлякими с кишками.
Котляревський.

Грінку убити—выиграть.

Дідону мав він мов за жінку,
Убивши добру в неї грінку.
Котляревський.

Гріти—грѣть.

Грітий—грѣтый.

Грітися-ться—грѣться, согрѣваться.

Гріх—грѣхъ, преступленіе.

Гріховодник—соблазнитель, искуситель.

Гріховодниця—соблазнительница, искусительца.

Гріховодничати — чувствовать за собою хрѣшки, жить для соблазна другихъ.

Грішити—грѣшить согрѣшать.

Грішка—(дѣтск. сл.) нар. грѣшно.

Грішник—грѣшникъ.

Грішниця—грѣшница.

Гробак—могильный червь.

Гробки, гробовище—кладбище.

Грод—(акт. сл.) гродскій судъ.

Громада—собраніе, общество, мірская сходка, отдѣлъ.

Що бабі те й громаді. Посл.

Громадити—сгребать что либо въ кучи, составлять, собирать.

Громаділка—конные грабли для сгребанія сѣна.

Громадський—общественный, общинный. *Не то громадського і свого діла головою неподужаю.* Куліш.

Громадянець, громадянин, громадяпник—гражданинъ, мирянинъ.

Громадянка—гражданка, мирянка.

Громниця—(акт. сл. Gromnice, Nayswietsza Panna Gromniczna) праздникъ Срѣтенія Господня. Слово это означаетъ собственно восковую свѣчу, освященную; которую зажигаютъ при молитвѣ во время грома. Акты Зап. Росс. Т. I, 27. Mrongovius и Bandke Słowniki. 2) *Громниця*, *грімниця*—молнія.

Блиснула грімниця
Із чорної хмари
Повалились, покотились,
Пішаки й рейтари. П. Куліш.

Громовина—(Чешск. сл.) электричество.

Грона=**ġрона**. См. G.

Гроши, грошиня́та, грошиня́тка—деньги, деньжата, деньжатка.

Грошина—монета.

Грошовитий, грошний, грошовий—богатый, денежный. *Жиди люде грошовиті, нема що й казать. А дати тілько на затяги війська грошове вспоможенне.* Самойловпч. 1686 р. *Другим штраф знатний грошний до скарбу платити.* Скоропадський 1721 р.

Грошовитость—денежное богатство.

Груба—голанская печь.

Грубник—истопник.

Груготіти—ворчать, гремѣть.

Груда, грудка—куча, комокъ.

Цур дурня, та масла грудка. Посл.

Грудна травка=**горлянка**. См. выше.

Грудина, грудниця—грудь, грудная часть.

Груздь—растеніе Agaricus piperatus L.

Грукати—сильно стучать.

Грукотнеча, грукотня, грукотнява—стукотня, сильный гулъ отъ ѣзды многихъ возовъ или экипажей.

Грунт=**ġрунт**. См. G.

Грюк, гряк—междометія выражающія сильный стукъ.

Приїхав в ночі, при ясній свічі,
Стук-гряк в віконечко,
Вийди, серце коханочко,
Дай коню води! Пѣсн.

Грюкнути—загремѣть.

Грякати—производить шумъ.

По улиці щось грякотить.

Грязюка—большая грязь.

Ходить по пояс праве в грязюці. Номис.

Губа—родъ гриба.

А хто любить губи, а я печериці. Пѣс.

Губернія—губернскій городъ, и губернія.

Губити—терять.

Губка — 1) трутъ 2) Растеніе Polyporus igniarius Fr; *трут, трутник*, 3) *Губка, гуска, ступка солі*—различныя формы въ продажѣ поваренной соли.

Губка водяна=**бодяга**. См. выше.

Гудина—огуречные, дынные и арбузные стебли.

Гудити—охуждать, порицать. порицать.

Гудіти—гудѣть

Гудзь, гудзик=**ġудзь, ġудзик**. См. G.

Гугон—глухой гулъ.

Гугоніти, гуготіти — шумѣть, бурчать, издавать звукъ, гудѣть, ревѣть.

А в животі знай гуготить.

Гузно— (акт. сл. Huzia, guziea) задняя или филейная часть тѣла у звѣрей и людей. *Пришлось узлом к гузну.* Посл.

Гук — (зовъ, крикъ. 2) Междоим.

выражающее шумъ, сильный крикъ, зовъ и проч.

Ой гук, мати гук,
Та де бурлаки йдуть. Пѣсн.

Гуканина, гукание—крики, голоса.

Гукати—кричать, аукать, звать, звать.

Гукнути—кликнуть, позвать, откликаться.

Гукотня — сильный и частый зовъ или крикъ

Гулий—безрогій.

Гулити—потчевать, ухаживать за кѣмъ.

Гульба—разгулъ.

Гульвіса—гультяй. См. ниже.

Гульк!—междометіе означающее нечаянность.

Аж гульк, а він і тутечка.

Гулькнути—мелькнуть.

Гульня—кутёжъ, оргія, пиръ, веселье.

Гультяй—повѣса, гуляка, забіяка, лѣнтяй, негодникъ, тунеядецъ, бездѣльникъ.

Укріпився Булавин окопом і прибрав к собі гультяйство. 1704 г. Июля 14

Гультяйство—сволочь.

Гультяпака—(общ. рода) бродяга

Гуля—шишка. *Від его цидуху набігла гуля за ухом.*

Гуляй—город—подвижная башня.

Гуляйка—гулянье, прогулка.

Гулящий—гуляющій, незанятой, праздный, пустой.

На потіху гулящим людям П. Куліш

Гуменний—молотильщикъ.

Гумно—токъ.

Гуменце попове — растеніе Taraxacum officinale Wigger; иначе по-Украински—*кульбаба.*

Гуна—эхо, отголосокъ, усиленіе звука.

Аж гуна йде по селу од пісень дівочих.

Гукати — откликаться усиливаться въ звучности.

Гунити—1) гудѣть. *Ні грім, ні буря не гуне.* 2) Порицать. *Він все гунить, що не побачить.*

Гунка — мѣховщикъ, иначе по-Южнорусски—*шубник кожар, кожушник.*

Гунсвенска душа—собачья душа.

Гунство—(Нѣмецк. Hundspfotes) собачья лапа.

Гунути—кинуться, устремиться толпою, шугнуть.

Гунем огулом на ворога.

Гуньба—растеніе Melilotus caerulea Lam.

Гуп—междом. выражающее ударъ или стукъ.

Гупал—*гупала басовати* — садить трепака.

Соловьї защебетали,
А галки усе кавчали,
Яструби заклекотали,
Гупала забасовали. I. Верхратський.

Гупати—сильно стучать.

Гура—куча съ Польскаго góra

Гуркало—родъ игры.

Гурки—огурцы.

Гуркот, гуркота—ворчаніе.

Гуркотати, гуркотіти, гуркати—ворчать гремѣть.

Гуркотливий - гремящій.

Гуркотня—шумъ, громъ.

Гурок, огірок, огурець — огурцы Cucumis sativus L.

Гуртовий—оптовой.

Гуртом—нар. оптомъ.

Гусак—гусиный самецъ.

Гусар—родъ танца.

Гусарка—горничная.

Гусарку родителька подарувала жінці моїй. Марковичъ.

Гусина лапка—растеніе Potentilla Anserina L.

Гусинець—растеніе составляющее любимую пищу гусенятъ Gagea pusilla Schult.

Гусния—гусёнокъ.

Гуска—гусь—самка.

Не їсть пан дяк гусей. Посл.

Гуски—растеніе Nymphaea alba L. иначе *глечики білі, лататтє, водяні лілиї, водяний мак, лопушиник водяний.*

Густвина—лѣсная чаща. *В густвині лісовій скитавшийся.* Величко.

Густи—гудѣть.

Гуся—**гусеня.** См. выше.

Гусятник=**гусина лавка.** См. выше.

Гута—1) стекляной завола 2) Печь въ стеклянномъ или горгаркинѣ заводѣ.

Гутарьский—стеклянозаводскій, гончарозаводскій.

Гутор, гутір—шумъ болтовня.

Гуторити—говорить.

Завелася всяка гутір що хто знав, калякав. Макаровський.

Гуф, гуфець—(акт. сл. Gafen) 1) куча. 2) Колонна, рота солдатъ въ боевомъ порядкѣ. *Проти Шведів ломаючи іх гуфи під Ересфером.* Кочубей.

Гуцули—жители Покутья, Кутъ и Коломіи.

Гуч—звукъ, гулъ.

Гучати—звучать, гудѣть.

Гучливий—жужащій.

Гучний—звучный.

Гучность—звучность.

Гучок—волчокъ (игрушка).

Гущиня—чаща.

Гущовина—осадокъ, гуща, густая жидкость.

Д.

Д—предлогъ къ.

Чогось д мене мій миленький
Уже не приходить.
I. Верхатський.

Даба—междопм. выражающее невозможность созершенія чего либо. *Зробив би сам, даба не можна.*

Даванне—дача, выдача.

Давач—датель.

Давачка—дательница.

Давець — (Галицк.) дающій, дарящій.
Від злого давця бери і капця. Посл.

Давнина—давность, давноминувшее событіе.

Дадій—датель.

Дадійка—дательница.

Дадос—предводитель цыганскаго табора.

Дак—союзъ то.

Не ти мені скажеш, дак мати. Нѣс.

Далебі, далибі—ей, право, истинно, ей-Богу, въ самомъ дѣлѣ.

Далиня—даль, отдаленность.

Дама—(въ шашкахъ) довѣдъ.

Дамки—шашки.

Дамниця—шашечниця.

Дана—доля (?)

Гоа-жь моя, гоя,
Дана-жь моя, дана,
Просить заспівати
Дівчина кохана. I. Верхратський.

Данина—1) даръ, подарокъ, жертвованіе. 2) Дань, контрибуція.

Даня-є—волшебное питье.

Данок—даяніе, ниспосланіе.

Дань—(акт. сл.) повинность въ пользу владѣльца земли, плата деньгами или продуктами.

Дара—антидоръ.

Даремний—даровой.

Даремне—нар. даромъ.

Дариза—растеніе Lycinna barbarum L.; иначе по-Южно-русски—*лицій, незамайник, повій.*

Дарма—нар, даромъ, попусту, ни за что, такъ себѣ, безденежно.

Дарма—1) пускай *Дарма нехай і так*

буде. 2) Пустяки, ничего, все равно. *Дарма̀ все те, вони нічого небоятьця.*

Дармиця—1) напраслина. 2) Даровое.

Дармоїд—тунеядецъ.

Дармоїдка—тунеядка.

Дармоїдський—тунеядскій.

Да́рморос—**лариза.** См. выше

Да́рна неділя—воскресный день на Ѳоминой недѣлѣ.

Даровизна—подарокъ, даръ.

Да̀ром—нар. бездежно.

Дарома̀—нар. ни за что, даромъ.

Дарувати—дарить, прощать.

Дарунок—**данок.** См. выше.

Да́та—(акт. сл. datum) число, день.

Да́тися в зна́ки—доказать дружбу.

Датка—лихоимство, взятка. *Накупець дае датка, коррупциї.*

Дах—крыша, крыша, кровля, отъ Нѣмецкаго Dach.

Да̀ха—бурка съ капюшономъ. *Надів даху, став як пан, став як пан.* Пѣс.

Дахо̀вий—1) кровельный. 2) Квартирныя деньги.

Дба́ти—пріобрѣть, обращать вниманіе радѣть.

Двадця́тка—гривенникъ.

Дванайцять—12.

Двійло, двільність—двойственность.

Двіла—двойни.

Двір—дворъ.

Двічи—нар. дважды.

Двойга — два. *З двойга злих меньшее обрати.* Посл.

Двокро́ть—нар. дважды, двукратно.

Двопункта—(акт. сл.) двоеточіе.

Двора́к—1) придворный. 2) Развязный, хитрый, лукавый. *Мазепа був дворак і біглець во всяких річах.* Величко.

Дворік, дворічче—двухлѣтіе.

Дворка—придворная или дворовая женщина.

Ддати—отдать, передать.

Де—нар. гдѣ.

Де-б—нар. гдѣбы.

Девьятини — поминаніе покойника на 9-й день послѣ смерти.

Девять сил — растеніе Inula Helenium L.; иначе по-Украински—*дивосил, оман.*

Девьятисильник — растеніе Astragalus glyciphyllos.

Дегде—нар иногда.

Дёгтяр—продавецъ или производитель дёгтя

Де-де—нар. кое-гдѣ, помѣстамъ, изрѣдка

Дей—частица де въ актовомъ языкѣ. *Ім о то усправедливити, на що дей і лист есь твій на себе дав.* *Признала, що дей описано і доложено есть.* Справа 1605 р

Дей-ко—межд. ну-ка.

Дейнеки—сбродъ. *Пушкарь, зібрав собі з винників, броварників, пастухів і наймитів полк піхотний наіменовавши Дейнеками.* Величко.

Деінде—нар. гдѣ-нибудь.

Деж—нар. гдѣ-же.

Декільки—нар. нѣсколько.

Декларованнє—декламація.

Деклароваа́ти—декламировать, произносить.

Деколи—нар. иногда.

Декрет—(акт. сл.) судебное рѣшеніе, приговоръ, постановленіе суда.

Декрет компромиссарьский — рѣшеніе третейскаго суда.

Декрет купний—рѣшеніе купнаго суда. См. *К.*

Декрет экзекуторіяльний—(акт. сл. decretum executionis) окончательное рѣшеніе подлежащее исполненію, даже силою.

Декретова книга — книга, въ которую вносились рѣшенія, приговоры и постановленія суда.

Делятор—(акт. сл.) такъ назывался въ старину истецъ по отношенію его къ обвинительной власти.

Дѐмен, демена—корма на суднѣ.
Ой сидить козакъ да на демені,
Він деменом повертає. П.

Демешек—стальное остріе.

Демко—Демянъ.

Демь—пар. гдѣ.
Ой то-жь бимь полетів як куля, як кріс,
Демь орлов родився, демь соколом ріс.
І. Федькович.

Дендера — растеніе Datura Stramonium L.

Денис, Денисько—Діонисій.

Денце—денушко.

Депутат—(акт. сл.) членъ трибунальнаго суда; они посылались въ сеймъ отъ всѣхъ воеводствъ, входившихъ въ округъ извѣстнаго трибунала.

Депутатований—какъ депутатъ отправленный.

Дерга,—1) покрывало, платокъ большой шейный. *Хватавсь за дергу і туливсь.* 2) Родъ женской юпки изъ самой грубой матеріи.

Деревѝна, деревня—дерево.

Деревій—растеніе Achellea Millifolimu L; иначе по-Южно-русски—*крвавник, серпоріз, білоголовник,*

Деревій болотній — растеніе Achillea magna L.

Деревій степовий — растеніе Achillea millifolium β. lanata.

Дереза—растеніе Caragana frutescens L.

Дерен—дерево Cornu mascula L; иначе по-Южно-русски—*кісіль, корне.*

Деренівка—водка настоянная на тернѣ.

Держáва—помѣстье.

Держáвець—помѣщикъ.
Що видячи панове державці Українські мусили утікати. Лѣт. Самов.

Державскій—помѣщичій.
А мужиків вильнихъ і державськіхъ 10,000 ходили робити Линіи.
Лѣт. Самов.

Дѐржално, держальце—рукоятка.

Деркáч—1) голикъ, старый вѣникъ. 2) Птица дергунъ или дергачъ. 3) Родъ игры въ жгута.

Деррѝна—въ Херсонской и Екатеринославской губерніяхъ такъ называютъ кустарники, состоящіе изъ терновника, боярышника, шиповника и ежевика.

Деряба — (Галицк.) корчма, трактиръ на столбовой дорогѣ.
До дерябы жиди — рандарі вернуть.
Правда 1874 г.

Дерябка—растеніе Galium Aparine L; иначе по-Южно-русски—*мокрець, лепець*

Десниця—**правиця**, см. *II.*

Десь—пар. гдѣто, вѣроятно, знать, конечно.
Десь він у школи ходив, що все зна.

Десь-біч—правая сторона.

Десьбочний— правосторонный.

Десятинний мед — подать съ меда; десятая часть съ продаваемаго меда.

Десятуха—10 пятница поелѣ Пасхи.

Дехто—кто-нибудь, кое-кто.

Дешперовáти—(акт. сл.) отчаяться. *Через увесь день оппоновались, однак здешперовавши, раздвоілися.*
Величко.

Дѐщиця—малость, частица.

Дещо—кое-что.

Де-як—нар. какъ-нибудь.

Де який—какой-нибудь.

Джгуть—линіокъ, въ видѣ плети, туго свёрнутый платокъ, коимъ бьютъ въ игрѣ извѣстнаго рода. Также *джгут* изъ соломы, волосъ и проч.

Джер—(Галицк.) пойло, кормъ.
Іла сир і джер пила. Пѣс.
Джереґлі—1) очень тонкія щоглы или жерди. 2) Коса на головѣ дѣвушки, сложеная вѣнкомъ.
Джерело—ручей, источникъ.
Джеркотіти—(въ шутку) издавать звукъ, говорить невнятно.
Все тямлють, джеркотять,
Якъ гуси по-Німецьки. Гребінка.
Джигун, джигунець—шалунъ.
„Ой джигуне, джигуне,
Віддай мою плахту;
А я тобі заплачу
Горілоньки кварту.„ Пѣс.
Джинджигилястий-вертлявый, хвастливый
Джугстро—(Бесарабск. сл.) дерево Acer Campestre. L; иначе по-Украински—*паклен, неклен.*
Джугастро негро—дерево Acer tataricum
Джура=**чура**. См. *Ч.*
Джюнджюристий—бравый. *Яка ж джюнджюриста.*
Дзарзари=**абрикоз**. *см. А.*
Дзвенячий—звенящій.
Дзвін, дзвон—колоколъ; звонъ.
Дзвінка—бубновая масть въ картахъ.
Дзвінник—колокольный мастеръ.
Дзвіночки—колокольчики Linaria genistaefolia Mill; иначе по-Украински—*косюрки.*
Дзвоник—колокольчикъ.
Дзвонити—звонить.
Дзвониця, дзвінниця—колокольня, башня. *Казнь всім посполитая на дзвониці сидіти.* Чинъ Львов. Брат. 1668 року.
Дзвонки—растеніе Convolvulus sepium L.; иначе по-Южно-русски—*плітуха, вьюнок.*
Дзвонок=**дзвоник**. См. выше.
Дзеркало—зеркало; иначе по-Южно-русски—*люстро, свічадо.*

Дзиґа—юла, волчекъ.
Дзиґари—стѣнные или столовые часы.
Дзиґармистер—часовой мастеръ.
Дзиґарок—карманные часы.
Дзиґлик—стулъ.
Дзиґло—кресло.
Дзик—звукъ.
Дзикати, дзичати—звучать.
Дзиковий—звуковой.
Дзинзівер — зинзивей, растеніе Malva Mauritania L.
Дзинзівер-зух—хватъ, лихачъ.
Дзінькатор — (Подольск. сл.) калитка, портмоне (?)
Дзоґа=**дзиґа**. См. выше.
Дзуськи=**азась**. См. *А.*
Дзюб, дзьоб—клювъ.
Дзюба—(Галицк. сл.) рябая отъ оспы дѣвица.
Дзюбаний—рябой отъ оспы
Дзюбати—клевать.
Дзюбатий=**дзюбаний**. См. выше
Дзюра, дзюрка—дыра, отверстіе.
Дзюркотати, дзюркотіти—течь. *Вода з криниці тихесенько дзюркотала.*
Дзюркотливий—журчащій.
Дзюркотонька—журчащій ручеекъ, источникъ, струя воды.
Дзюрчати, дзюрити—литься мелкой струей.
Дзявкати—лаять; говорится о собакахъ молодыхъ и лисицахъ.
Дзявоління-я—лай щенка.
Дзяволіти—лаять какъ щенокъ.
Дибати—подниматься на ноги, хромать, подкрадываться, найти.
Диби—ходули.
Дибки—нар. на заднихъ ногахъ (о животныхъ), на цыпочкахъ (о людяхъ).
Дивана—растеніе Verbascum Thapsus L; иначе по-Южно-русски—*ведмеже ухо, коровьяк.*

Дивень—хлѣбъ въ формѣ калача употребляемый на сватьбахъ.
Дивина—1) растеніе, Царскій скипетръ Verbascum Lychnitis L. Verbascum thapsus. 2) Удивленіе, странность. *Що то за дивина.*
Дивитися-тьця—смотрѣть, глядѣть.
Дивій— (акт. сл.) дикій, лѣсной.
Диво—чудо, непонятное явленіе, странный случай или событіе.
Дивом дивовати — очень удивляться.
Дивовати—удивляться.
Диволатися-тця = **дивовати**. См. выше. *І сему чуду дивуемся... Ісему ся подивуем.* Духовн. Мономаха.
Дивовижа—удивленіе, рѣдкость, чудо, диво.
Дивовисько—удивительное дѣло.
Дивообраз—гротескъ.
Диворта—(акт. сл. givortium) расторженіе брака.
Дигнитар—(акт. сл. dygnitarz) сановникъ.
Дигнитарство—(акт. сл. отъ Латинскаго dignitas) публичная должность.
Дика вишня—Prunus chamaecerasus Jacq.
Дика рябина—Tanaceum vulgare L.
Дика чернушка—растеніе Nigella arvensis L.
Дике жито—растеніе Secale fragile M. B.
Диляція—(акт. сл. dilatio) отсрочка разбирательства дѣла по какой нибудь законной причинѣ; *диляція* infiumitatis отсрочка дѣла по болѣзни кого нибудь изъ тяжущихся. *диляція* admunimenta—отсрочка дѣла для представленія письменныхъ доказательствъ; *диляція* Wywiedzenia inquizycyi—отсрочка дѣла для отбранія свидѣтельскихъ показаній.
Диман=**буквиця** см. **Б.**
Димарь—паровая или дымовая труба.
Димчанка—вѣтренница.
Дипячий—дынный.
Дирчати—издавать звукъ стекломъ, или чѣмъ тонкимъ, барабанить, жужжать. *Коли слуха щось дирчить за спиною.*
Дитина, дитинка—дитя, дитятко.
Дишкрет—(акт. сл. отъ Латинскаго discret) учтивость, почтеніе.
Дишкретний — учтивый, почтительный, милостивый.
Дишкреце—нар. учтиво, милостиво, почтительно.
Діацезія—(акт. сл.) епархія. *Визиваючи на синод мій діацезіальний.* П. Погила.
Діацезіальний—епархіальный.
Діамент—брилліантъ.
Діаментовий—брилліантовый.
Діаріуш, діаруш — (акт. сл. diarium) журналъ, дневникъ, дневная записка. *Діаріуш Канцеляристи Пана Ханенка.*
Діаріушник—журналистъ.
Діаріушниця—журналистка.
Діброва, дібровонька—дубрава.
Дівер—дѣверь, мужнинъ братъ.
Дівич-вечір—дѣвичникъ.
Дівка, дівча-я, дівчата—дѣвка, дѣвочка, дѣвушки.
Діводанне-я—дѣвство; лѣта дѣвичьи.
Діловати—дѣвствовать.
Дівота—(собират.) дѣвушки.
Дівоцьство—дѣвство.
Дівоча кров—растеніе Amygdalus nanna L.
Дівочий, дівоцький—дѣвичій.
Дівочити—быть дѣвушкою, оставаться небрачною.
Дівчачий—дѣвичій.
Дівчина—дѣвушка.
Дівчина в зелені—растеніе Nigela damascena L; иначе по-Южно-русски—*нечасанні панночки.*

Дід, дідуга, дідусь—дѣдъ, дѣдуганъ, дѣдушка.

Дід—растеніе Cirsium lancеolatum Scop.

Дідизна—дѣдовщина.

Дідовник—растеніе Arctium Lappa L; иначе по-Южно русски—*лопух, лопушник*.

Дідчиця—клеветница; иначе по-Украински—*звадця*.

Дідько—домовой.

Дієгромада—компанія для какого-либо предпріятія.

Дієлюд—труппа.

Діємир, діємирщина—самоуправленіе.

Дієпись—лѣтопись.

Дієвний—дѣятельный.

Дієвость—дѣятельность.

Дієцери—дѣйствующія лица.

Дієцерия—труппа.

Дійво—1) молоко; дойка коровъ. 2) Поступокъ, дѣло.

А вже що в хатнёму ділі, коло дійва там, коло печі, коло тіста, коло варива... Номис.

Дійство—дѣяніе, поступокъ.

Діжа, діжка—кадь, кадушка.

Діл—долъ, помостъ.

Діловаиие-я — заборъ; иначе по-Южно-русски—*баркан, паркан, обора*.

Дільма—для, чрезъ.

Дільниця—различіе, распаденіе, раздѣленіе, дѣлимость.

Дільчий лист—(акт. сл.) дѣлежная запись

Дім—1) домъ, дворъ. 2) Извѣстное число дворовъ, какъ податная единица для сбора подымной подати.

Діра, дірка—дыра, дырка.

Діско—кругъ, круглякъ.

Діспе—нар. именно, точно, настояще.

Дітвора—(собират.) дѣти.

Діти—дѣти.

Дітинний, дитинячий, дитячий, дитинський, дітський—дѣтскій.

Дітися-тьця—дѣваться.

Дітський, децький—урядникъ имѣвшій по преимуществу власть исполнительную; онъ посылался за отвѣтчикомъ, если тотъ неявлялся на позовъ, ему поручалось иногда взысканіе нѣкоторыхъ сборовъ и наблюденіе за правильнымъ отбываніемъ повинностей. Вознагражденіе въ его пользу, взыскивавшееся съ виновнаго, называлось, *децькование*. Дѣтскіе исчезли одновременно съ замѣною Вижей Возными.

Дія—дѣйствіе, поступокъ, актъ.

Діяти—дѣлать, совершать.

Діяч—дѣятель.

Діячка—дѣятельница.

Дколи—нар. съ какой поры.

Длапина—длань.

Дмитро, Дмитрик, Дмитрусь—Димитрій, Митя.

Дмухати, дмухнути—дунуть.

Днинка—денёкъ.

Днище—родъ доски, съ одного конца съ дырою, въ которую втыкають гребень съ *мичкою*. Прядущая женщина обыкновенно кладетъ *днище* на лавку и садится на немъ.

Дніпра, Нінра — богиня Днѣпра; главная днѣпровская русалка.

Дніпро, Дніпр, Дніпер, Козачий Шлях—рѣка Днѣпръ.

Дніпрянський—днѣпровскій.

Дністра—тоже что и *Дніпра*. См. выше.

Дністро, Дністр, Дністер, Гайдамацкий Шлях—рѣка Днѣстръ.

Дністрянський—днѣстровскій.

До—предлогъ къ, до, въ конецъ.

Доба—время, пора.

Добачати, добачити—хорошо видѣть, замѣтить.

Добраніч!—нар. спокойной ночи, прощайте.

До́бре—нар. хорошо, удобно.
Добри́день—добрый день, здравствуйте, *на-добриденъ*—съ добрымъ утромъ.
Добрий—хорошій.
Добро̄дій—1) сударь, господинъ; 2) благодѣтель, благотворитель.
Добро̄дійка—1) госпожа, сударыня; 2) благодѣтельница, благотворительница.
Добродійний—благодѣтельный.
Добродійський—господскій, добродіевъ.
Добродійство—1) дѣланіе добра, благіе поступки. 2) Публика.
Панове добродійство, до вас обертаю мою річ.
Добродійство правне—(акт. сл.) льготное право.
Добротли́вость—доброта.
Доброхіть—нар. добровольно.
Доброчинкова́ння—благотворность, благотворительство.
Добря́чий—добрый.
Добування—добываніе. пріобрѣтаніе, доставаніе.
Добува́ти—добывать, находить, доставать.
Або́ до́бути, або́ дома небути. Погов.
Добува́тися-тьця—стучаться.
Довба́ти—долбить.
Довбе̄шка, до́вбня—колотушка.
Довбиш, доубиш—литаврщикъ, одинъ изъ видныхъ чиновъ въ Запорожской Сѣчи; во время собраній онъ давалъ повѣстку народу.
До́вгий—длинный, долгій.
До́вго—нар. длинно, долго.
Довгоно́сик—носатикъ, насѣкомое.
Довжезний—длиннѣйшій, огромнѣйшій.
Довишній—вѣрный, настоящій, непремѣнный.
Довідома пода́ти—объявить.
Довідь—узнаніе, освѣдомленіе.
Довіковати—окончить жизнь.
До́вле учинити—удовлетворить.
Доволі—нар. вдоволь, достаточно.
Довольнитися-тьця — довольствоваться, удовольниться.
До́втіп, до́вціп—острота, умъ, способность. *Немаючи такого довціпу військо справовати.*
Догада́тися-тьця — договориться; смекнуть.
Дога́на, дога́нка — охужденіе, горькій упрекъ, укоръ, порицаніе.
Дога́няти—упрекать, порицать.
Догляда́ти—присматривать.
Догодне—нар. удовлетворительно.
Догодувати—докормить.
Догож—угода, угожденіе.
Догожа́ти, догожда́ти—угождать.
До-гори́—нар. на верху, вверхъ.
До-гори ногами. До-гори черева.
Додава́ти — прилагать, увеличивать. *Хміль буде моему серцю смілость додавати.* Дума.
Дода́ти—прибавить, придать.
Додаток—прибавленіе, приложеніе, придача.
Додержа́ти—сдержать, ненарушить.
Додільний—цѣльный, одинаковый, весь съ одного матеріала сдѣланный. *Він був у сорочці додільній.* Пѣс.
Додля́тися-тьця—промедлить, дотянуть.
Додо́лі, додо́лу—нар. внизъ, на землѣ, къ низу.
Дождѐвний—дождевой.
Доживотне—нар. пожизненно
Дожні—союзъ даже.
Дожчи́стий, дощистий—дождливый.
Дозвілле—позволеніе.
Дозвілье—досугъ, свободное время,
Дозира́ти—1) надсматривать, смотрѣть зачѣмъ, исполнять.
Що волі нашої не дозирають. Мазепа.
Дозира́тися-тьця—присматриваться, придираться.

Дознавця—изслѣдователь.
Дозо̂р—досмотръ, наблюденіе.
Дозо̂рця—патруль; смотритель.
Дойда—ищейка, охотничья собака.
Доїстний—настоящій, истинный.
Доїхати—допечь, назолить; доѣхать.
До́ка—(отъ латинскаго doctus) хитрый, умный, искусный, способный, ловкій.
Дока̂зувати—досказывать.
Доки, докіль—нар. доколѣ? пока?
Та доки цего буде?
Доклада̂ти — прикладывать, дразнить прозвищемъ
Доконечне—нар. непремѣнно.
Доко́р, докір—укоризна.
Докоси́тися-тьця—добраться.
Доку́ди—нар. пока.
Доку́ка—неотступное требованіе.
До-ку́пи—нар. въ одно мѣсто.
Ві́йсько до-ку́пи у громаду скликають.
Докуча̂ти—надоѣдать.
Долега́ти—досаждать, сильно болѣть.
Долегли́вость—домагательство, притязаніе, оскорбленіе, обида.
До́лі—нар. внизу, на полу, на землѣ.
Долівка—глиняный или кирпичный полъ
Доложи́тися-тьця — доложить, укладывать, доводить до свѣденія. *Доложившися Гетьмана.*
Доло̂ня—ладонь.
До̂ля—1) участь, судьба. 2) Растеніе Sempervivum globiferum L.
Дома́цатися-тьця—дощупаться.
Домівка́—домъ, жилище.
Домівський—домашній, собственный.
Домівство—хозяйство.
Домівці—домашніе.
До́ма, Дома́ха, Дома́ся—Домникія.
Домо́ва—контрактъ, условіе договоръ, пакты.
Дова́ти—жить домомъ, хозяйничать.
Домови́к—**дідько**. См. выше.
Домо̂вина—домашнее условіе.
Домови́на—гробница.

Сто̂їть в селі Суботові,
На горі висо́кій,
Домови́на України
Широ́ка, глибо́ка. Т. Шевченко.

Домо̂витися-тьця — условиться, договориться.
Домовлений—договоренный.
Домовлянка—договоръ.
Домовля́ти — договаривать, упрекать, грубо говорить.
Домовник—домочадецъ.
Домонтарь—домосѣдъ.
Домонтарка—домосѣдка.
Домотка́н—домашнѣе тканье.
Домотканий — дома сотканный (о холстѣ.)
Донація—(акт. сл. donatio) дареніе.
Доньщи́на, Дін—Земля Войска Донскаго.
До́ня, до̂нька — дочь, дочка, доченька.
До-останку—нар. до конца, до послѣдняго.
Допа̂сти коня — сѣсть въ попыхахъ на лошадь.
Допевня́тися-ться—домогаться, удостовѣриться, обезопасить, обезпечить себя,
Допевняйся-ж, наш Гетьмане, допевняйся плати!
Як не будеш допевняти, будемо втікати. Пѣс. про Линію.
Допина̂ти—1) натягивать. 2) Стремиться.
Допита̂тися-тьця—допроситься.
Допікати—досаждать.
Доплентатися-тьця — добраться, дотащиться.
Допрік—укоръ.
Допрікати—укорять.
Допрова́дити—довести, доставить.
Допро̂шуватися-тьця—допрашивать; умолять.

Дорáдець—совѣтникъ.

Дораз—(Буковинск. сл.) нар. разомъ, въ одно время.

Дорватися-тьця—добраться.

Дорвавшися до коцюби почала нею дочку бити, щоб не женихалася.

Дорік, дорікание—докорятельство.

Дорікати—докорять.

Доробúти—сдѣлать, окончить.

Дорожнéта—дороговизна.

Дорожник—растеніе Plantago lanceolata L.; иначе по-Южно-русски—*подорожник, собачи язички, стягач.*

Дорозумбватися-тьця—догадаться, понять, предполагать.

Дорош—Дорофѣй.

Дорошенко—сынъ Дорофѣевъ.

Досвідчéние—опытность.

Дóсвітки—посидѣлки по утрамъ; работа утромъ при огнѣ, на которую собираются *дівчата і парубки.*

Досвіток, досвіта—разсвѣтъ.

Досвітчана мáти—женщина въ избѣ которой собираются *досвітки.*

Досвітчана хáта—изба въ которой собираются на *досвітки.*

Дóсить—нар. довольно, вволю, достаточно.

Маєш, Ваша Милость, в маєтностях своїх духовних особ досить, не трéба шукати где інде. І. Копинський.

Досі—нар. по сю пору, доселѣ, до сего времени.

Досконáлий—совершенный.

Досконалость—совершенство.

Дослухáтися-тьця—вслушиваться.

Достанулий—достаточный.

Достанулость—достаточность.

Достатèчне—нар. достаточно, удовлетворительно.

Достáток—корысть; имущество.

Достомéнно—нар. какъ слѣдуетъ, какъ должно, формально, точно, словно.

Досягати—достигать.

Брагиня досягнувшися. Величко.

Дотéпа—способность.

Дотепний, дотіпний, стіпний—способный, старательный, расторопный.

Достепность—дотепа. См. выше,

Дотп, дотіль—нар. до той поры, до того мѣста.

Дотикáти—касаться, относиться, хватать, прикасаться.

Дотичний—современный, теперешній, настоящій.

Дотклúвий—1) чувствительный. 2) Колкій, обидный. *Речі дотклúвиї, ущíпливиї і вельми досаднії.* Рубанъ, 1693 г.

Дотклúвость—1) чувство. 2) Смута, притѣсненіе. *Як бисмо конечне міли і могли успокоени бути в наших великих дотклúвостях.* Кіевлянинъ 1840. стр. 165.

Дотовпитися-тьця—протиснуться, пройти сквозь толпу.

Дотримувати—исполнить, додержать, издержать.

Дотум—(акт. сл. dotum) приданное, вѣно.

Доява—объявленіе, донесеніе.

Доявити—объявить, донести, открыть.

Драб—растеніе Viola arenaris Dec.

Драбúна—1) подвижная лѣстница. 2) Грядка, облочокъ. 3) Бока въ малоросійскомъ возѣ.

Драбúнастий—*драбинастий віз*—обыкновенный Украинскій возъ у котораго боками служатъ *драбини.*

Драбинчастий—пятнистый, клѣтчатый.

Драглі—1) холодецъ. 2) Растеніе Tremella mexenferica Remy.

Драглíти—дражать, чависнуть (говорится о тучахъ.)

Дражнити—дразнить

Драмовий, драмний—драматическій. *Львівска, українська драмова дієцерия.*

Драпь, драниця—тонкія досточки для покрытія кровлей употребляемыя.

Драпач—(Галицк.) растеніе осетъ Л. Cninus.

Ой е в лісі драпачище,

Зчешу собі головище. Пѣс.

Драпѣжний—хищный, розбойническій.

Драпежство—грабежъ

Драпіка, дряпіка—грабитель, взяточникъ.

Драпустан—растеніе Azalca pontica L.; иначе по-Украински—*штанодран.*

Драта—притѣсненіе, поборъ; отъ слова *драти.*

Дратва—смольныя нитки.

Драти—1) глаголъ брать взятки. 2) Желѣзныя оконныя рѣшотки.

Дратовати—дразнить подстрекать, терзать, мучить.

Драча=тіснява. См. *Т.*

Дременути—быстро побѣжать.

Дремка, дрімка, дремота — сонливость, дремота.

Соньки—дрімкѝ в колисиньки. Пѣс.

Дридулька — дрожаніе, болтаніе ногами. *Витупцёвуе дридульками, ніби танцюе.* Номис.

Дригати—ногами двигать, болтать.

Дригнути—содрогнуться.

Дрисля=бігунка. См. *Б.*

Дристати—страдать поносомъ.

Дристокіз—растеніе Crocus reticulatus L.

Дрібний—мелкій.

Дрібно—нар. мѣлко, по крошкамъ.

Дрібноголовий—идіотъ; микроцефалъ.

Дрібушка—мелко заплетенныя косы на головѣ.

Дрібьязок—мѣлочъ.

Дрігота, дрогота—дрожь, вздрагиваніе.

Дріжаки—дрожь, дрожаніе.

Дріжати—дрожать.

Дріжджі—дрожжи.

Дрік, дрок—растеніе Genista tineforia L.

Дріковиця—жаркое время лѣтомъ, когда скотъ бѣсится.

Дрімля=дремка. См. выше.

Дріпло—дрянь, обырвышъ.

Дробина—мелкая вещь.

Дробок—небольшой кусокъ.

Дай лиш жінко дробок солі ще, бо треба страву посолити.

Дроботіти, дріботіти — болтать. молоть вздоръ.

Дроботун—болтунъ.

Дроголюб, драголюб—растеніе Lycopus europaeus L; иначе по-Украински—*зюзник.*

Дрозд—(Галицк. сл.) дроздъ.

Дропак=гоцак. См. *Г.*

Дати дропака—направить лыжи, уйти.

Дрот—проволока.

Дротяний—проволочный.

Дротянка—проволочная вещь.

Дрочити—дразнить, разъярять.

Дрочитися-тьця—вертѣться.

Дружина—1) жена. 2) Отрядъ войска. 2) Компанія, товарищество.

Дружитися-тьця—сдѣлаться другомъ.

Дружка—дѣвушка шаферъ.

Дружки—брачные свидѣтели.

Дружко—шаферъ.

Друк—печатаніе, печать книжная.

Друкарь, друкарщик—типографщикъ.

Друкарка—типографщица.

Друкарня—типографія, печатня.

Друковати—печатать, тиснуть.

Дрюк, дрючина—дубина.

Дряниця=драниця. См. выше.

Дряпати—царапать.

Дряпіка, дряпічка—взяточникъ.

Дрясовати—мучить.

Кулі вертала,
Кіньми дрясовала. Пѣс. о Почаевѣ.

Дуб—1) Quercus Robur; иначе по-Украински—*стежар*. Quercus pedunculata Ehrh. *Дуб*, var. praecox—*ранній дуб*—var tardiflora – *пізній дуб*. 2) лодка. 3) *Дуба дати*—умереть, околѣть. *Був пьяний, та під тином дуба дав.*

Дубѐць—лозовый прутъ, розга. *Дубцём єго коли не слухае.* Погов.

Дубйна—дубовое дерево.

Дубівка—родъ дыни.

Дублений—хладный (въ шутку).

Дубняк, дубничок—дубовый кустарникъ, дубовый лѣсокъ.

Дубова лапа—растеніе Sticta pulmonacea

Дубрòва—дубовая роща.

Дубровка—растеніе Petentilla tormentilla Schrank; иначе по-Украински—*кур-зілле*.

Дўда—такъ называлась пошлина платимая во времена Уніатскаго ига надъ нашею Родиною; она свое названіе получила отъ Польской монеты Dûdek, 15 коп. серебр.

Дудà, дудка—свирѣль.

Дудар, дударчик — мастеръ дѣлающій дудки.

Дударик їде, віз дудок везе:
Батькові дуду, матері дуду;
А дитинятам по дудинятам.
Галицк. Пѣс.

Дудіти—играть на дудкѣ.

Дўдлити—пить съ жадкостью.

Дудонь—свирѣльникъ (?)

Ісчез стрілов в густій мраці,
Дудонь замовчае;—
Може ліг вже де в байраці,
Дай вовк доїдае. Шашкевич.

Дўжатися-тьця— бороться, мѣряться силами.

Не зазнають вони лихої долі, немають дужатися з суперечною судьбою. Терлецький.

Дўже—нар. очень, сильно, крѣпко

Дужений—сильный, мощный.

Дужий—дюжій, сильный, крѣпкій.

Дук, дўка—вождь, князь, богачъ, знатный человѣкъ, вельможа; отъ Латинскаго dux.

Дукàт, дукáч—червонецъ, а такъ-же родъ большой медали носимой женщинами на шеѣ.

Дўківство—княжество.

Дуківський—княжескій, полководническій, богатѣйшій.

Дуківщина—княжеское помѣстіе.

Дулівка—водка настоянная на *грушах-дулях*. См. ниже.

Дульѐти—женское платье изъ мягкой шелковой матеріи; отъ Французск. une êtoffe de soie est duilleté.

Дўля—1) рòдъ продолговатыхъ грушъ. 2) Шишъ, кукишъ.

Дўма—1) эпическая пѣсня. 2) Мысль, мнѣніе.

Дўмка — 1) дума, мысль, намѣреніе, раздумье, забота. 2) Родъ пѣсни.

Дун, дон—господинъ, съ Испанскаго don.

Дундўк, дондўк—суровый, упрямый мужчина.

Дўнький—датскій.

Дўньчик—Датчанинъ.

Дўньщина—Данія.

Дуомини—(Бесарабск. сл. съ Молдавск.) растеніе Veratrum phlomoides L; иначе по-Южно-русски — *канделля, коровьяк, царська свічка*.

Дуплевàвий, дуплеватий, дупнàстий, дупнястий—дупловатый (о деревьяхъ.)

Дурбас, дурень—глупецъ, дуракъ.

Дур-зілле—белена, растеніе Datura stramonium.

Дурисвіт, дуросвіт—обманщикъ, мошенникъ, пройдисвѣтъ.

Дурити—дурачить, обманывать.

Дурійка—сумазбродство.
Уважай, бо вікно псує три річи: атрамент, сіль і молоду жінку, що би с тобою що не поділялось—тоді чиста дурійка. Ворожба с Квітів. И. П.

Дуріти—глупѣть, сойти съума.

Ду́рман—дур-зілле. См. выше.

Дурни́ця, дурни́па, дурни́чка—1) вздоръ, пустяки, глупость; даровое. 2) Растеніе Vaccinium uliginosum L.; иначе по-Южно-русски — *голубень, лохина, лохачи, піяки.*

Дурніти, дурнішати,=дуріти. См. выше.

Дурно,дурнісенько—нар. напрасно, даромъ.

Дурнопьян=дурман, дур — зілле. См. выше.

Дутель — погибель, паденіе, кончина; *дутеля зъїсти*—умереть.

Дутельний—смертельный.

Дюдя—(дѣтск. сл.) стужа, холодъ.

Дя́вол—дьяволъ.

Дяволе̂нний—дьявольскій,

Дягель—растеніе Angelica sylvestris L.

Дягиль — растеніе Archangelica officinalis Hoffm; иначе по-Украински—*дзенгель.*

Дя́дина— 1) жена дяди. 2) Всякая замужняя женщина или вдова.

Дя́дники—проводы.

Дядьків, дядьківський — дядюшкинъ, дядькинъ.

Дя́дько — 1) дядя. 2) Всякій женатый или вдовый человѣкъ.

Дяк—дьячокъ.

Дя́ка—благодарность.

Дякло (акт. сл.) сборъ въ пользу землевладѣльца.

Дяков—(Галицк.) благодарный.

Дякова, дячи́ха—жена или вдова дьяка.

Дякованне-я—благодареніе.

Дя́ковати, дя́кувати—благодарить.

Дяконнха—жена или вдова діакона.

Дятло, дятел—дятелъ.

Дятловина—растеніе Trifolium pratense L.; иначе по-Южно-русски—*Івасик, конюшина; вязіль, попки, троян.*

Е.

Е—есть, 3-е лице глагола *бути*—быть; во 2-мъ лицѣ *еси*; въ 1-мъ лицѣ неупотребляется. *У его е худоба і грунти. Е де сісти а нема що їсти. Е в глеку молоко, та голова невлізе. Поговорки.*

Евѐкта—вывозъ товаровъ.

Евра́шок—1) пряникъ особой формы, 2) Небольшой звѣрь, составляющій съ родами бѣлки и сурка одно семейство. Л. Mus citillus vulgaris, Spermophlus.

Евтух, Явтух—Евтихій.

Едама̀шка—дамасская матерія, весьма плотная, съ узорами того же цвѣта; въ старину бывшая въ великомъ уваженіи.

Едамашковий—съ дамаской матеріи сдѣланный.

Едваб—шелкъ, шелковая матерія.

Единець—одинецъ, одинокій, единственный.

Едкіль—нар. съ какихъ поръ.

Еднати—соглашать, сговаривать, склонять на свою сторону.

Една́тися-тьця — соглашаться; вступать въ бракъ, склоняться на чію либо сторону.

Еднак—(акт. сл.) союзъ но, однако.

Еднач—соединитель, агентъ.

Едначка—соединительница, союзница.

Едностайний, одна̀стайний — единодушный, единогласный.

Едностайно—нар. единодушно, единогласно, дружно
Едностайность — единодушіе, единогласіе.
Едность—единство, унія.
Едностний—союзный, соединенный.
Едностні краї, едності землї — соединеные штаты, союзъ, федерація.
Ежак, їжак—ёжъ.
Езул—растеніе, Hyssopus officinalis: L; иначе по-Украински—*гиссоп, Юзефка.*
Езуїта—іезуитъ.
Езуїтский—іезуитскій.
Екомон—экономъ.
Елекція—(акт. сл: eletio) избраніе.
Ембарь—амбарь.
Емь — я. *Перших днів місяця марта постиг емь до Більграда, столиці виломаючагося з під турецькаго ига княжесьтва сербського.* Терлецький.
Ерекція — (акт. сл. erectio) дарственная запись въ пользу устраеваемой церкви.

Ж.

Жаба—лягушка.
Жабарь—лужа или болото, въ которомъ водятся жабы.
Жабовина—(собират.) лягушки.
Жабрей—растеніе Galopsis Ladanum L.
Жабрик—растеніе Galopsis Tetrahit L.
Жабуриння—лягушечье гнѣздо.
Жабъяча цибуля—растеніе Scipus Tabernaemontani Gmel.
Жа́га—сильное влеченіе, желаніе.
Жада̀—жадность, жажда.
Жада́ння—желаніе, требованіе.
Жада́ти—желать.
Жадібка, жадо́ба—охота.
Не силуйте співати; жадоби не мае. Шишацький.

Жа̀дний, жо̀дний—никакой, ничто. *Без жадної причини.*
Жа̀дость—(акт. сл.) сильное желаніе.
Жа̀йворонок, жа̀йворошок—степной жаворонокъ Alauda Arvensis.
Жакова̀ти—разорять, грабить, опустошать.
Жаковство—(акт. сл. żakowstwo) жеманство, педанство.
Жалібний—горестный, жалобный.
Жа̀ління-е—жалость, сожаленіе.
Жалкова̀ння-е — сожалѣніе, соболѣзнованіе.
Жалкова̀ти—жалѣть, сожалѣть.
Жалкова̀тися-тьця — жаловаться, сожалѣть, обвинять.
Жало̀ба—печаль, трауръ, погребальная процессія.
Жалова̀не—милость, жалость.
Жа̀ловати—любить, беречь, жалѣть, жаловать, сострадать.
Жа̀лостний—печальный, трогательный, сострадательный. *Жалостним на тое уболіваючи серцем.* Величко.
Жа̀лостне—нар. трогательно, печально.
На инструментах всі жалостне грали. Ханенко.
Жа̀лощи—сѣтованіе, соболѣзнованіе.
Жаль—печаль, скорбь, сожаленіе.
Великий мій жалю! Народ. пѣс.
Жальний—скорбный, тоскливый.
Жари́на—раскалённый уголёкъ.
Жарівниця—жаровня.
Жарло̀к, жерло̀к — (акт. сл.) обжора, объѣдало.
Жарнівка—жемчужина, перлъ. *Зубоньки як жарнівки.*
Жа́рт, жа́рти—шутка, игра, насмѣшка, острота.
Жартли́вий—шутливый, игривый.
Жартова́ти—шутить, играть.
Жартуе, пустуе, недае спати. Пѣс.
Жартовливий—**жартливий.** См. выше.

Жартовливость—рѣзвость, игривость.
Жасміна—растеніе Philadelphus coronarius L.
Жа̀ти—жать.
Жа̀тний козак—помѣщикъ.
Жах—ужасъ, страхъ.
Жаха̀ння-я—пугливость.
Жаха́ти—пугать, страшить.
Жаха̀тися-тьця—ужасаться, удаляться.
Жахли́вий—боязливый, трусливый.
Жахливость—пугливость, боязливость.
Жахляк—трусъ.
Жахлячка—трусиха.
Жахно̀—нар. страшно, пугливо.
Жахну́тися-тьця—ужаснуться, испугаться
Жахтіти—сильно бояться.
Бідна дівчина з переляку аж жахтить.
Жба́н, жба́нок, джбан, збанок—посудина въ родѣ кадушки или горшка.
До часу жбан воду носить. Посл.
Жбо́жже=**збіжжя.** См. *З.*
Жва́вий—веселый, бравый, оборотливый. скорый.
Жва́во—нар. бодро, браво, весело.
Жвавость—веселость, бравость, живость, проворство.
Жвяка—жвачка.
Жвякати—жевать жвачку (о животныхъ).
Жвя́хтати—чваркать.
Жвяхтали мокри личаки.
Жгучка—растеніе urtika urens L.; иначе по Южно-русски—*жигавка, жигучка, жижка.*
Жда́нки—ожиданіе.
Жѐ—союзъ что.
Жеб, жеби—союзъ чтобы.
Жебрак—нищій, пролетарій.
Господи Боже що жебрак мае,
На тій широкій, богатій землиці.
Н. Устиянович.
Же̏бри—(Галицк.) прошеніе милостыни.
Пішов дід с бабою на жебри під церкву.

Жеглл́р—плаватель, морякъ, матросъ, мореходецъ.
Же̏днання—(акт. сл.) прощаніе, благословеніе.
Желізня́к, залізня́к—1) кирпичъ желѣзнякъ. 2) Растеніе Verbena officinalis L.
Жемчу́ж—жемчугъ.
Жениха́ння—любовныя шутки.
Жениха́тися-тьця—любезничать, амурничать.
Жени́шенько—женишокъ.
Женці—жнецы.
Жербій—растеніе Cirsium arvense L.
Же̏рдка, же̏ртка—жердка, вѣшалка.
Жерело̀=**джерело̀.** См. *Д.*
Жере̏тія—змѣя.
Жертівня́—жертвенникъ.
Жеруха́—кресъ-салатъ, Sactuca Lepidium sativum
Жерць—жрецъ.
Жерця—жрица.
Живи́ти—кормить.
Живиця—канифолія.
Живіт—животъ, жизнь.
Живжик—вѣтрогонъ, легкомысленный человѣкъ.
Живиика—бальзамъ.
Живність—пища, провіантъ, продовольствіе, состоящее изъ домашней и дикой птицы.
Живоробкий—журчащій (о ручьяхъ).
Живоробкость—журчаніе.
Живоси́лом—нар. насильственно.
Животи́—пожитки.
Животіти—существовать, жить.
Живцем—нар. живьемъ.
Живчик—пульсъ.
Жигород—Bjorneborg.
Жидівський—еврейскій.
Жидівськи груши—растеніе Physalis alkekengi L.; иначе по-Украински—*мохнухи, мохнушки.*

Жидівська лепеха=аер. См. *А.*

Жидівство—евреи, жидовство; неряшество.

Жидова́—евреи, еврейскій народъ.

Жи́жа—(дѣтск. сл.) огонь

Жи́жка, жи́жки—икры на ногахъ; иначе по-Украински—*ли́тки.*

Жизнійший край—(Величко) неразоренная войною область.

Жи́ла—источникъ водяной, ключъ.

Жимолость — растеніе Lonicera xylosteum L.

Жир—трефовая масть въ картахъ.

Жирбій=Грицьки. См. *Г.*

Жирівка—трефовая карта.

Жирова́ти — жирѣть, тучнѣть, (говорится о животныхъ).

Жировий—трефовый.

Жируха=жеруха. См. выше.

Житечний—житейскій, полезный.

Житле́ць—житель, обыватель.

Житльця—жительница, обитательница, обывательница.

Житло́—жительство, жилище, осѣдлость. *Обрали собі місто на житло.* Лѣт. Самов.

Житній—ржаной.

Жи́то—рожь.

Житовье́—житье, бытъ, жизнь.

Жінка—жена; женщина.

Жіночий—женскій.

Жіночний—женственный.

Жіночность—женственность.

Жіно́щина—(собират.) женщины.

Жлуктіти — выпить что. *Бач як вони брагу жлу́ктять.*

Жлу́кто—кадушка, выдолбленный стволъ дерева, въ которомъ парятъ или бучатъ бѣльё.

Жме́ня, жмінька—горсть, горсточка.

Жми́крут—скряга, скупецъ.

Жму́ритися-тьця—закрывать глаза.

Жму́т, жму́ток—охапокъ, свёртокъ.

Жне́ць, же́ньчик—жнецъ. *До двору женців займае.* Пѣс.

Жни́ва—жатва, жатвенное время.

Жни́во—хлѣбные злаки.

Жовни—желваки

Жовнір=жолнір. См. ниже.

Жовнірський—солдатскій, жолнѣрскій.

Жовнірщина—солдатчина.

Жовніти, жовкніти—желтѣть, вянуть. *Трава все жовкне, бо осень уже близько.*

Жовта акація—дерево Caragana arborescens L.

Жовта гарячка—растеніе Helichrysum arenarium Dc; иначе по-Украински —*головокрут, сварливець, чмель, жовтушки.*

Жовта ліле́я=чоловічий вік. См. *Ч.*

Жовта лобода—растеніе Atriplex hortensis L

Жовтий—желтый; срав. ст. *жовтіший.*

Жовтий буркун—растеніе Melilotus officinalis Lam.

Жовтий лён—растеніе Linum flavus L.

Жовтий храбу́ст—растеніе Cirsium oleraceum Scop.

Жовтий чистик—растеніе Chelidonium majus L.

Жовтило — растеніе Serratula coronata L.

Жовтинці—желтые сапоги.

Жовті дзвонки—растеніе Nymphaea alba L.

Жовті зозульки—растеніе Cypripedium Calceolus L.

Жовтобрюха—птичка Emberiza cifrinella L.

Жовтоватий—желтоватый.

Жовтогарячий — ярко-желтый жолто-красный.

Жовтогрудка=жовтобрюха. См. выше.

Жовточниця — растеніе Chrysosplenium alternifolium L.

Жовтушка — растеніе Helichrysum arenarium Dc.

Жовтяниця—желтуха.

Жовтянка—растеніе Galium verum L.

Жоден, жодний=**жадний.** См. выше.

Жолдак — 1) солдатъ, казакъ жолдатской роты. 2) Швейцаръ, сторожъ у помѣщиковъ.

Жолдакський—солдатскій.

Жлнір—польскій коронный солдатъ.

Жолнірство—солдатство, солдатчина.

Жолоб=**жлукто.** См. выше.

Жоломійка—свирѣль.

Жонота=**жінощина.** См. выше.

Жорна—мельничные камни.

Жорсть, жерсть—жесть, листовое желѣзо.

Жрстокий—жестокій.

Жорстокость—жестокость.

Жорстокосердне—жестокосердіе, безжалостность.

Жорстокосердний—жестокосердный.

Жужелиця—окалина, изгарина, огарки желѣза.

Жужм—безпорядокъ; *жужмом* - вверхъ дномъ.

Жупан жіночий—женскій кафтанъ суконный или китайчатый съ перехватомъ на бокахъ.

Жупан чоловічий—мужской кафтанъ носившійся подъ кунтушомъ.

Жупел—горючая сѣра

Жупище—гробъ, яма.

Жур—скиснувшая съ водою мука.

Журавель—1) журавль. 2) Хороводная игра и танецъ свадебный, сопровождаемый пѣніемъ слѣдующей пѣсни:

Та внадився журавель, журавель,
До бабиних конопель, конопель,
Таки, таки журавель,
Таки, таки цибатий,
Таки, таки носатий,
Таки, таки стрібатий....

Прочіе куплеты нецензурнаго содержанія, что происходитъ отъ нетразвости лицъ участвующихъ въ Журавлѣ.

Журавельник—растеніе Geranium pratense L.

Журавина, журавлина—растеніе Oxycoccos palustris Pers.

Журавлиний, горошок—растеніе Lathyrus sylvestris L.

Журавлиця—журавка, самка-журавель.

Журба, журьба, журбота—печаль, тоска.

Нехай твоя головонька
Од журби одстане. Пѣс.

Журитися-тьця — печалиться, горевать, тосковать.

Журіние-я—меланхолія, хандра, тоска.

Журливий—печальный.

Жучний—опасный.

З.

З—предл. съ, отъ, изъ.

За—предл. при, про, о, послѣ, по, за.

Забав—задержка, остановка.

Забавитися-тьця—замедлится.

Забавка—игрушка, игра.

Забаляндрасити—болтать.

Забара—замедленіе.

Забаритися-тьця — замедлиться, долго отсутствовать.

Забарний—медлительный.

Забити—убить, умертвить.

Забитий—занесенный.

Забитний—смертельный.

Забіг — скрытіе, учрежденіе, оборотъ. Величко.

Забієць—убійца.

Забіжати—предупреждать.

Забій-круча=**циганки.** См. *Ц.*

Забірати—брать: *забірати шлях*—направляться.

Забовтатися-тьця—забрызгаться.

Заборона—оборона.

Забороненне—воспрещеніе.

Забороняти—запрещать.

Забрець — (Маркович) зелье полезное для зубовъ.

Забрнути, забренити—1) забресть въ воду. 2) Погрузиться, попасть въ порокъ.

Забрудити—замазать, запачкать.

Забрязкотіти—зазвенѣть.

Зябрязчати—забряцать.

Забудка=**чорнобиль.** См. *Ч.*

Забулькотати, забулькотіти—клекотать; говорится вообще о жидкостяхъ.

Забутний—забывчивый.

Забуток — забвеніе; забытый остатокъ чего-либо.

Забутте—забытье.

Завадити—повредить.

Завадка—значеніе, вѣсъ.

Заважати—тяготѣть, вѣсить.

Заважатися-тьця — обременяться, отягощаться.

Заваловати—кричать, шумѣть. *Собаки, загавкають, завалують.*

Завалящий—валяющійся; въ пренебреженіи оставленный.

Завартий — заключенный, установленный.

Завартий з Шведом покой. Величко.

Заварювати—заговорить, заговаривать, отшептывать.

Завбільшки—нар величиною съ кого съ чего. *Теличка миршава завбільшки з цапа.*

Заввишки—нар. въ высоту, высотою.

Завгет—нар. за исключеніемъ, исключая

Завданпя—урокъ, задача

Завдаток—задатокъ.

Завдовжки, завздовжки—нар. въ длину, длиною съ кого, съ чего.

Завдячати—съ благодарностію отслуживать. *Завдячати трудитимемся.* Величко

Завдячне—нар. благодарно, съ благодарностью.

Заведенція=**ужанція.** См. *У.*

Заведія—(Галичк. сл.) обманщикъ, зачинщикъ.

Загребаймо воробія, бо був заведія. Пѣс.

Завербовати—присоединить; сманить.

Заверєдовати—заприхотничать.

Заверещати—раскричаться.

Завернутися-тьця — воротиться.

Завертні—оглобли.

Завируха—вьюга, мятель, буря, суматоха.

Завештатися-тьця—зашататься.

Завжде—нар. всегда.

Завзнак—нар. напамять, въ знакъ.

Завивало, завивайло, завивайлечко—покрывало.

Ой білее завивайло,
Да вічнее покривайло. Пѣс.

Завидна—нар. засвѣтло.

Прибув додому ще завидна.

Завизно—нар. недосужно

Завиклапий--(акт. сл.) запутанный.

Завируха=**заверуха.** См. выше.

Завито—нар. точно и непремѣнно на извѣстный срокъ.

Завівало—флагъ.

Завівати—вѣять.

Завійна, завійниця—боль въ желудкѣ.

Завірати—увѣрять.

Завісати—зависить, быть на отвѣтственности.

Завіси—петли, кручья удверей.

Завісистий—(акт. сл.) висячій.

Завітати—зайти, посѣтить.
Завіщо? за що?—за что?
Завласний—собственный.
Завад—тяжба, процессъ.
Заводи—нар. сколько мочи.
Заводитися-тьця—собираться, приготовиться; ссориться.
Того ж року 1669 війська козацькиї нікуди на ходили на війну; же з Шведам тільки заводилися. Лѣт. Самовидца.
Завівся з жидом кат-зна защо і нащо.
Заволати—возгласить, воскликнуть.
Заволока—бродяга.
Заволокати—медлить, тянуть.
Заволочити—пройти бороною.
Заворушитися-тьця—зашевелиться.
За-всі-голови—за всѣхъ, за всю братію.
Завстягнути—удержать.
Аби збитки і разоренія мандатом були завстягнені. Величко.
Завтовшки—нар. въ толщину, толщиною съ кого, съ чего.
Завчасний—заблаговременный.
Завчасу—нар. заблаговременно, кстати.
Завше=**завжде.** См. выше.
Завширшки—нар. шириною, широтою.
Загрундзѣвувати—усѣять, закрыть, закрашивать, затемнять, затушовывать.
Загавкати—залаять.
Загад—приказъ, повелѣніе.
Загаданний—приказанный, указанный.
Загадати — 1) предложить загадку. 2) Велѣть, приказать.
Загадатися-тьця—задуматься.
Загадка — шерада, ребусъ, задача. 2) Растеніе Erigeron canadensis L.
Загал—(Галицк. сл.) общество, товарищество, учрежденіе.
Загальмовати—навязать себѣ что, пріобрѣсть.
Загальня—общественное собраніе.
Загамовати — прервать, перебить, препятствовать.
Заганити—охулить, осудить.
Загарбаний—захваченный.
Загарбати—захватить въ руки, завладѣть.
Загартовати—сдѣлать крѣпкимъ.
Загат—плотина, гать.
Загаяний—задержанный.
Загаянка—задержка, замедленіе.
Загаятися-тьця—промедлить, опоздать.
Загвоздити—сказать колкость, сказать съ высока.
Загибати—погибать.
Загинати—загинать.
Загинути—пропасть, околѣть, погибнуть.
Загорготати — заговорить на чужомъ языкѣ.
Загнічовати — развесть огонь, зажечь дрова.
Загнуздити—взнуздывать.
Загнущатися-тьця — пренебрегать, гнушаться, издѣваться.
Загоди—нар. заблаговременно.
Загой—залѣченіе, заживленіе.
Загоїний—залѣченный, заживленный.
Загоїти—заживить. залѣчить, исцѣлить
Загомоніти—заговорить громко.
Загон — 1) военный отрядъ. *Роспустив свої загони по всій Україні.* Пѣс. 2) Мѣсто куда загоняютъ скотъ.
Загонець—(Галицк. сл.) выпасъ на пахатномъ полѣ.
Загоріти—(Буковинск. сл.) угорѣть.
Загорнути—закрыть, завернуть.
Загорода—скотный дворъ.
Загородка—ложа.
Загортати—заворачивать, закрывать.
Загостювати—загостить.
Заграти—заиграть.
Загрімати—погрозить.
Загріти—нагрѣть.

Загромадити—зарыть, закопать.
Загрузнути—погрязнуть,
Загрундзювати—затянуть узелъ.
Загубити—потерять.
Загублений—утерянный.
Загуготіти—загудѣть, глухо загремѣть.
Загукати—позвать.
Загуменок—мѣсто за гумномъ.
Загуркотіти—застучать.
За-гурт—нар. съ обща, за прочимъ.
Загурчати—загремѣть.
Загусти—загудѣть.
Загусти—сгустѣть, сдѣлаться густымъ, затвердѣть.
Загучати—зазвучать.
Задвірок—садикъ при домѣ.
Задворний суд — (акт. сл.) высшій королевскій судъ для лицъ свободнаго званія, но не пользовавшихся гражданскимъ полноправіемъ: мѣщанъ, бояръ служилыхъ и путныхъ; сюда же обращались съ жалобами и крестьяне королевскихъ имѣній.
Задивоватися-тьця—удивляться.
Задирака, задериха—(общ. рода) привязчивый человѣкъ
За-для—союзъ, ради, для

Що в Одессі і Бендері
За сім рік заробив
Те в Київі, на Подолі
За-для слави пропив. Цѣс.

Задлятися-тьця—медлить.
Задобідде—утро, дообѣденное время.
Задобідній—дообѣденный.
Задобре—нар. поготову, слова нѣтъ.
Задригати — замахать ногами или руками.
Задріжати—задрожать.
Задріпанець—оборвышъ.
Задріпаний — запачканный, забрызганный.
Задріпанка—оборвышка, порочная женщина.
Задріпати—забрызгать, заболтать.
Задрочитися-тьця—осориться, вздорить.
Задрутець—мученикъ, страдалецъ.
Задудніти—загремѣть.

„За княгиню пиймо нашу"
І за луновь его слів
Цілий замок задуднів.

Н. Устиянович.

Задурманитися-тьця—ошалѣть.
Задуже—нар. слишкомъ, много.
Зажартость—злоба, злость.
Зажениxатися-тьця—амуриться.
Зажиґати—употреблять.
Зажити—выслужить, пріобрѣсть.
Зажниві пісні—пѣсни, которыя поются въ началѣ жатвы ржи.
Зажон, зажин—начало жатвы.
Зажуритися-тьця—запечалиться.
Заздалегідь, зазделегідь—нар. заблаговременно, заранѣе.
Заздровний — заздравный; *заздровна і памятна начастка* — вынутая изъ просфоры часть за здравіе и за упокой.
Заздрость—зависть, жадность.
Зазирати—заглядывать.
За зле мати—сердиться; *за зле на мене маеш* — (Мазепа) сердишься на меня.
Зазлеміне—заятрене. См. ниже.
Зазнати—давно знать, помнить.
Зазначка—знакъ, замѣтка, начертаніе.
Зазуля, зозуля—кукушка.
Зайвий — резервный, запасный, лишній.
Займанщина — своевольное завладѣніе землею.
Займати—трогать, прикасаться.
Займатися-тьця—загоряться, приходить въ азартъ.
Займище—(акт. сл.) всякое мѣсто, занятое садомъ, огородомъ, сѣнокосомъ и проч. Статьи 1666 г.

Зайців лєк—растеніе Linaria vulgaris Mill.

Заїди—болѣзнь, плесень, гной въ углахъ губъ.

Заїдливий — злой, задорный, сердитый, неотвязный.

Заїдлость—злость.

Заїдок — закуска или десертъ послѣ обѣда.

Заіськувати—заискиваться.

Заїхати—(акт. сл.) 1) занять, овладѣть, присвоить. *Заїхавши мало не половину Литви.* Величко. 2) Ударить. *Заїхав у пику трейчі.*

Закаблуки—каблуки.

Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам,
Достанетця й передам. Пѣс.

Заказовати — 1) запрещать. 2) Сообщать, давать наказъ.

Закал—высохшая грязь, невыпеченное тѣсто, нечистота, пятно, порокъ, грѣхъ.

Закалець—запёкъ.

Закаляний—запачканый.

Закаляти—замарать, запачкать, запятнать.

Закамарок—тёмный уголъ, необитаемая часть въ жилищѣ.

Закомешитися-тьця—зашевелиться, кишѣть.

Закапелок—уголъ, уголокъ; печурка.

Закарваши, закавраши—обшлаги.

Закарлючка—1) крючокъ. 2) Острота, придирка.

Закарявіти, закорявіти — покрыться струпомъ, хирѣть.

Закацубіти—одеревенѣть, оцѣпенѣть.

Заквасувати — засадить, запереть, заключить.

Заквилити—голосить, кричать по-птичьи

Заквітати—дать квитанцію, росписаться

Заквітити, заквічати — убрать голову цвѣтами.

Закепковати—пренебречь, охулить.

Закишати—зашумѣть, закопошиться.

Заклекотати, заклекотіти — клокотать, кипѣть.

Заклепцёваний—забитый клинушками.

Закляклий—окоченѣлый, окостенѣлый.

Закляквути—окоченѣть, окостенѣть.

Заковилий—угрюмый, несобщительный.

Заколисати—убаюкать, укачать.

Закомезитися-тьця—закапризиться.

Закомешитися-тьця—закишѣть.

Закомори—закоулки.

Зокопилити — задрать носъ, скорчить гримасу, надуться.

Закопотіти—побѣжать съ топотомъ.

Закопошитися-тьця=**закомешитися-тьця.** См. выше.

Закортіти—сильно пожелаться.

Закрапати, закрапити—забрызгать.

Закрапленний—забрызганный.

Закрент — (акт. сл.) дѣло, лукавство, хитрость.

Закроївати—1) кроить. 1) Присвоевать.

Закудлачий—растрепанный.

Закуевджений—закосманный.

Закуевджовати — приводить въ безпорядокъ. Говорится о волосахъ на головѣ.

Закурень—пожарище.

Закутий—закованный.

Закуток — уголъ печурки, закаулокъ, укрытное мѣсто.

Закшталтовати—дать видъ.

Заласний—упоительный, обаятельный.

Залассе—увлеченіе, стремленіе.

Залеговати—высматривать, подстерегать

Старий младій невірув,
Од краю їй залеговав! Пѣс.

Заледві, заледво — нар. едва-лишь, съ трудомъ.

Залецати, заліцати— поручать, завѣщать

Залежа́ти—зависѣть.

Залёпатися-тьця — забрызгаться, замараться.

Залескота́ти—защекотать.

Залиця́ние — искательство у женщины, или просто—сватовство.

Не до козацького залицяння, було убогому бурлацї. П. Куліш.

Залиця́тися-тьця—присвататься, засматриваться, приволакиваться.

Залиши́ти—оставить безъ вниманія.

Зали́шній—лишній.

За́ліж—(акт. сл.) тогда.

Залізний—желѣзный.

Залізняк—1) желѣзная руда. 2) Панцырь, кирасса. 3) Крѣпкій человѣкъ. 4) Растеніе Phlomis pungens Wild. 5) Кирпичъ желѣзнякъ.

Залізо—желѣзо.

Заліоти, залёти—любовная связь, стараніе привлечь любовь женщины, сватовство.

Заліотний — залетѣвшій, удалой, влюбленный, присватывающійся, строющій куры.

Залічкова́ти — дать видъ, наружность. *Хан присилав Голіцину подарунків богалок червоних злотих, котрії наповнені були хвальшивими червоними, т. е. личманами, а тільки по кінцях бочалок були залічковани правдивими златниками.* Величко.

За́лічковий — вспомогательный.

Товариство касси залічкової ві Львові.

Зало́га—1) стража, гарнизонъ, отрядъ, засада, барикада, препятствіе. *Роспустили по Вкраїні Лядськиї залоги.* Пѣс. 2) Граница. *Гей їхали козаки з зало́га.* Пѣс.

Зало̀зи—боль горла, опухоль желѣзъ.

Залопотати—закопотати. См. выше.

Зало̀м—край блюда или тарѣлки; загибъ.

Залу́ка—вербовка, приманка, присоединіе.

Залучàти—пригонять, отыскивать.

Залучи́ти — привлечь, завербовать; попасть.

Залу́чник—растеніе Xanthium Strumarium L.

Залюбки́ — нар. съ удовольствіемъ съ радостью, охотно.

Залякàти—испугать.

Замàлим—нар. безъ малого.

Заманути—заманить.

Заманутися-тьця — (глаг. недостаточ.) захотѣлось.

Замáх—намѣреніе.

Замàшка—конопель. См. *К.*

Замèрти, замі́рати — обмирать, помертвѣть.

Замет—*в-замет*—нар. взапуски.

Заметуши́тися-тьця—замѣшаться,

Замиготіти — замигать, заблистать, засверкать.

Замикàти, замкнути — запирать на замокъ.

Зами́мрити — невнятно заговорить про себя.

Замутити́ся-тьця—1) заболѣть. 2) Стать мутнымъ.

Заміж— нар. замужъ.

Заміна—смѣна, замѣнъ.

Заміня́ти—замѣнять, смѣнять.

Заміня́тися-тьця—смѣняться.

Заміси́ти—замѣсить.

За́місць—нар. вмѣсто, на мѣсто.

Заміський — загородный, находящійся въ предмѣстіи.

Замітàти—замѣтать.

Замковий—крѣпостный, цитадельный.

Замліти—обомлѣть.

Замніти—усумниться.

Замо́ва—заговоръ.

Замо́вка — 1) поученье. 2) Разладье, предлогъ, сердитый тонъ, колкости.

Замовлёнпий — заколдованный, заговоренный, зачарованный.

Замовля́ти—заговаривать.

Замо́вщик—знахарь.

Замо́вщиця—знахарка; заговорщица.

Замо́жний—зажиточный, достаточный.

Замо́жність, заможность—зажиточность, достатокъ, довольство.

Замо́жно — нар. зажиточно, въ довольствѣ.

Замордова́ти—замучить.

За́морозки—начало морозовъ.

Замо́рка—1) очаровательница, волшебница. 2) Вечерняя темнота.

Замо́роч—затемненіе разсудка.

Замо́рочити—опутать, отуманить голову.

Замріти—мелькать.

Замурова́ти—замазать и заложить камнями.

Замурова́тися-тьця—спрятаться въ муръ

Замуцёваний—испачканный, засаленный

Замуцёвати—испачкать

Занавет—нар. подавно.

Зананасти́ти—сдѣлать несчастнымъ.

Занедба́ний—небрежно брошенный, презрѣнный.

Занедба́ти—пренебречь, забыть.

Занеду́жати—заболѣть, захворать.

Занёже—союзъ такъ какъ, поелику.

Занепада́ти—хворать.

Занепа́сти—заболѣть, пропасть.

Занеха́яти — оставлять, презрѣть, хулить, оставить безъ вниманія, отвергать.

Занёхивати, занехаёвати—бросать на произволъ судьбы.

Занпкатися-тьця — устать, измучиться отъ бездѣлья.

Зани́шкнути—умолкнуть.

Занишпори́тися-тьця — засуетиться, заметаться.

Зани́щ—нищета, нужда, бѣдность крайняя.

За-ні-за-що—ни зачто; *за-ні-за що вважати*—считать ничтожествомъ.

Занікчемнілий — сдѣлавшійся ничтожнымъ.

Занікчемніти—сдѣлаться ничтожнымъ.

Занітовати=**нітовати.** См. *Н.*

Зано́за—стержни въ ярмѣ, между которыхъ помѣщается голова упряженного вола. *Пропив чумак воли й занози.* Пѣс.

Занозуватий—ѣдкій, пикантный.

Заноси́ти—говорить вздоръ, заговариваться, лгать.

Зану́дити—тошнить, тосковать, принуждать.

Запудний—тягостный, невыносимый.

Заня́ти—взять, забрать; полонить.

Западня́—ловушка.

Западок—паденіе.

Царя ніхто ні в пісні, ні в книзі незгадав,
Западок і забуток—співак го так прокляв. І. Федьковичъ.

Западовець—западный вѣтеръ.

Як ся сонце оберне
Небо ярев затліє,
З юга леготь поверне
Западовець огріє. Н. Устиянович

Запакувати—укопорить, уложить.

Запал—ссора, несогласіе, жаръ, увлеченіе.

Неслухала дівчина розуму впини,
З запалом коханню вся віддалась;
Нездобула долі, як свічка згоріла,
А мати старенька сама зосталась.
Ф. Піскунов.

Запалений—зажженный.

Запалёний—вспыльчивый, горячій.

Запалити—зажечь, затопить.

Запамя́ть—нар. въ память, на память.

Запамята́лий—1) забывчивый, задумчивый. 2) Отчаянный.

За́панка—женскій головной уборъ.

Запанувати — овладѣть господствомъ, властвовать.

Запанчитися-тьця — возгордиться, возмечтать о себѣ.

Запарёвати—размѣсить тѣсто на горячей водѣ.

Запарний—упорный.

Запаска, запасчина, запасочка — родъ фартуха или передника тёмносиняго цвѣта.

Запастися-тьця—пропасть, провалиться.

Запасувати—запасать.

Запевне—нар. навѣрно, безъ сомнѣнія.

Запевнитися-тьця — увѣриться, увѣдомиться.

Запеклий—закоснѣлый, упорный, ожесточенный; пригорѣлый.

Заперте—заключеніе.

Запис—актъ, содержащій въ себѣ обязательство или дачу правъ. *Запис* assecurationis —*ассекурація.* См. *А. Запис вироковий = вирок.* См. *В. Запис вічистої даровізни* — дарственная запись. *Запис вливковий*—переуступка, переуступочная запись *Запис голий*—надпись на актѣ, котораго сторона, дающая актъ, обязывается совершить его формальнымъ порядкомъ; обязательство совершить актъ. Голымъ онъ назывался въ такомъ случаѣ если самый актъ, на оборотѣ котораго сдѣлана надпись, не былъ еще надписанъ; если же онъ былъ уже написанъ, то надпись на немъ называлась *записом затилковим* или интуляціей. *Запис доживотний* — пожизненная запись, запись на право пожизненнаго владѣнія. *Запис* donationis — дарственная запись.— *Запис заставний*—заставная запись; иначе еще она называлась: *лист заставний. Запис затилковий=запис голий.* См. выше. *Запис* mutnae advitalitatis—запись, которою супруги предоставляютъ взаимно другъ другу права пожизненнаго владѣнія имуществомъ, наслучай смерти одного изъ нихъ; взаимная пожизненная запись. *Запис облігаціонний*—запись на право залога имѣнія. *Запис* simplicis debiti, запись простаго долгу—долговая росписка. *Запис* resignationis—актъ продажи. *Запис цессіонний*—уставочная запись; иначе *запис* dimissionis.

Запискотати—записчать.

Запід—подъ.

Запізнитися-тьця—опоздать.

Запіканка—вино, а чаще водка, настоянная въ теплѣ на пряныхъ кореньяхъ.

Запічок —верхняя часть печки, возлѣ трубы.

Ти в запічку кихи, кихи,
Я змолодим хі-хі, хі-хі. Пѣс.

Заплакнути—заплакать немного.

Заплітовати—утвердить, укрѣпить, обовязать, обмотать.

Заплющитися-тьця—закрыть глаза.

Заплямити—покрыть пятнами.

Запобігане—предупрежденіе.

Запобігати, запобігти, запобігнути—предупреждать, склонять, предохранять, помочь.

Заподіти—дѣвать, причинить.

Запола--пола уплатья.

Заполонити—брать въ плѣнъ.

Заполоха — пугалище, страшилище, страхъ.

Заполочь—1.) красная бумага, которою вышиваютъ бѣлье напр. *рушники, сорочки, ковніри.* 2.) Растеніе Hierochloa borealis K. et Srbult.

Заполье, заполле—концы полъ у платья, завороты полъ.

Запона—занавѣсь.
Запопа́сти—попасть.
Запорожже—Херсонская и Екатеринославская губерніи, во время присоединенія его къ Царской Имперіи 3 Августа 1775 г. оно содержало въ себѣ 100,000 квадр. верстъ территоріи и 56,670 душъ обоего пола, которые жили въ *10 Паланках* или округахъ расположенныхъ по 5 на каждой сторонѣ Днѣпра.
Запорѣщіти—закричать, затрещать.
Запотітися-тьця—вспотѣть.
Запра́вди—нар. въ правду.
Заправля́ти—править, управлять, распоряжаться, начинать, замѣсить.
Заприсягатися-тьця—присягать.
Запрова́дити—провесть, отвести, доставить, сослать.
Запропале—нар. напрасно.
Запропаститися-тьця — запропаститься, пропасть безъ вѣсти.
Запросити—позвать, упросить, пригласить.
Запрӧторити—куда нибудь дѣвать.
Запрядати—заработывать пряжей.
Запускаючийся—пускающійся, отправляющійся.
Запуски, запуст—заговѣны.
За́раз—нар. тотчасъ, немедля.
За́разом—нар. разомъ въ одинъ пріемъ.
Зарані, заранія — нар. рано, пораньше.
Зареч—постъ-скриптумъ, эпилогъ.
Заріз—рѣзаніе.
Зарі́к—обѣщаніе, обѣтъ.
Зарікатися-тьця—закаяться съ клятвою вознамѣриться чего либо недѣлать.
Заробіток—услуженіе, для пріобрѣтенія денегъ; заработанныя деньги.

Зароблятн—зарабатывать.
Зароїтися-тьця—заречься, умножиться.
Зарука—1.) ручательство порука. 2.) Неустойка, штрафъ за неустойку въ условіи, обязательствѣ и. т. под. 2.) Пеня опредѣляемая преимущественно королемъ (зарука господарская), за самоуправство которой либо изъ тяжущихся сторонъ.

Відайте гроши заруч, да тоді і бийтеся об заклад.

Зару́чений — сговоренный, обрученный, женихъ.
Зару́чини—заручені̇е, обрученіе; послѣ договора ударить по рукамъ, ручательство, сватовство.
Заручи́ти—засватать, обручить.
Зару́чний лист—королевская грамота, выдававшаяся вслѣдствіе жалобы одной тяжущейся стороны на дѣлаемыя ей другою стороной угрозы, съ назначеніемъ пени, которую должна будетъ уплатить сторона, виновная въ самоуправствѣ.
Заручник—1) женихъ. 2) Аманатъ, заложникъ.
Заручниця—1) невѣста. 2) Аманатка.
Зарюмати—заплакать (въ насмѣшку).
Заряди́ти—сдѣлать учинить.
Заса́да—убѣжденіе, принципъ.
Засажда́тися-тьця — 1) Засаживать деревьями. 2) Основываться. *Шкода дармо мовити і на кондиціях непослушних засаждатися.* Величко.
Заса́патися-тьця—задыхаться.
Заселище, заселле, засілля, заселок—заселенное мѣсто.
Засила́ти—посылать, отправлять.

Засиро̀тіти — осиротѣть, остаться безъ родителей.

Засироченний — осиротѣвшій.

Засів — посыпаніе разными хлѣбными зернами въ день Новаго года, для чего по домамъ ходятъ мальчишки.

Засівати — засѣвать.

Засівки — пахатное поле.

Засіка — 1) закромъ. 2) Баррикада, засѣка.

Засіпати — утомить требованіями услугъ.

Заска̀ба — запоза.

Заска̀блювати — занозить.

Заскавучати — завыть, завизжать.

Заско̀чити — поймать, захватить, предупредить.

Заскреготати — заскрежетать.

Заслати — посылать.

Засло̀на — защита, оборона.

За̀слонка — деревянная закрышка въ печѣ; покрытіе, крышка.

Заслугова̀тися-тьця — заслуживать

Заслушний — дѣльный, стоющій вниманія.

Засмажувати — поджаривать.

Засмальцёванний — засмоленный, облитый смолою.

Засмо̀триваться-тьця — высматривать, выжидать, слѣдить вниманіемъ.

Засоби — средства.

Засоромится-тьця — застыдиться.

Засоромленний — застыженный, сконфуженный.

Засовка — задвижка.

Заспати — 1) проспать. 2) Прозѣвать, пропустить.

Заспір — азартъ, споръ; *входити в заспір* — горячиться.

Застава — залогъ, закладъ.

Заставити — заложить.

Заставка — 1) возможность. 2) Закладка въ книгѣ.

Заставлятися-тьця — заискиваться.

Застановити — отдать въ закладъ, заставить приказать.

Застебну̀тися-тьця — застегнуться.

Застолітній — имѣющій болѣе ста лѣтъ.

Застромити — заткнуть.

Застрянути — завязнуть, торчать.

За̀стувати — заслонять собою свѣтъ.

Застукати — застучать, прижать, застать на мѣстѣ совершенія какого либо дѣла.

Зостум — пуща.

„*Чи не сором тобі*
Покидати нас.
І позастумах цёго лісу
Блукати без нас. Гайд. нѣс.

Засукати — засучать.

Засумова̀ти — запечалиться.

Засурмити — затрубить.

Засяга̀ти — заимствовать; достать, хватить.

Затала̀пити — пріобрѣсть.

Затамова̀ти — запрудить, загатить.

Затарасовати — загромоздить.

Затемперовати — очинить.

Затемрити — омрачить.

Затим — затѣмъ, при томъ, слѣдовательно, вслѣдствіе того.

Затина̀ти, затнути — отхватывать, бойко играть, качать что разомъ, громко также ударить, сѣчь. *Затитинати невольника* — сѣчь рабовъ. *Затинати Горлиці* — играть танецъ Орлицу.

Зати̂шний — спокойный, защищенный отъ вѣтра.

Затишок — закрытое отъ вѣтра мѣсто.

Затіви — затѣи.

Затіліпатися-тьця — забрызгаться.

Затім; затим — нар, слѣдовательно, потому, затѣмъ.

Затірка — тёртая лапша.

Затлумити — загородить, задушить, раздавить, заглушить, отуманить.

Затлумляти — затемнять.

Затпутися-тьця—заупрямиться.

Затовкуватися-тьця—затолковаться, заговориться.

Затогó—скоро уже.

Затóка—заливъ

Затóн—мѣсто заливаемое водою во время наводненія.

Затопити—затопить печку; крѣпко ударить.

Затóпотіти—затопать ногами.

Заторохтіти—шумѣть чѣмъ либо.

Затрáчувати—издерживать.

Затремтіти—задрожать.

Затримовати—сохранить, держать. *При давнїх правах ненарушне затримовати обіцуемо.* Янъ Казимиръ 1654 г.

Затýла, затулок—защита уголъ.

Затулúти—закрыть, зажечь.

Затупотіти—затупать ногами.

Затýркати—заворчать, оглушить ошеломить.

Затушковáти—1.) Прикрыть печку дверцами и замазать глиною. 2) Окончить *А діло важнее трéба ёгó затушковати.* Квітка.

Затю́кати—крикомъ напугать кого.

Затюпати—скоро идти, (въ насмѣшку).

Затяг—вербованіе, набираніе рекрутъ.

Затягáти, затя́гнути — набирать, призывать въ помощь, приглашать.

Затягнéний, затягóвий — новобранный, нанятый.

Затя́жець—кавалеръ, молодецъ.

Затяжний—настойчивый.

Затя́тися-тьця—противиться, неслушаться.

Заужáти—связать.

Заýшниці—боль въ ушахъ.

Заюшений — окровавленный, исправленный.

Заюшене—окровавленность.

Заюшúти—взбѣситься.

Заюрúти—шалить, бѣситься.

Заяча капуста—растеніе Sedum Telephium L.

Заяча крівця, заячий крівець—растеніе Hypericum perforatum L.

Заяча крôв—растеніе Majanthemus bifolium L.

Заяча салата—растеніе Ranunculus Ficaria L.

Зáйче вýхо—растеніе Verbascum Lychnitis L.

Зáйчий холодок — спаржа Asparagus officinalis L.

Заячий щавель—растеніе Oxalis Acetosella L.

Заячи лапки—ростеніе Eriophorum angustifolium Roth.

Заячи орішки=бабчук, черсаки, дівоча кров. См. *Б. Ч. и Д.*

Заятрене—озлобленіе, ожесточеніе, воспаленіе, покрытіе гноемъ; гнойныя раны.

Заява, заявлене—объявленіе, публикація

Заявне—нар. явно, явнымъ образомъ.

Збáвити—лишать.

Збавля́ти—убавлять, уменьшать.

Збáгнути—постигнуть, догадаться, прониникнуть до *багна. Хто ж збагнув таемности людського життя і горювання?* Куліш.

Збагнутий—понятый, разгаданный.

Збанок=жбан. См. *Ж.*

Збентéжити — обезкуражить, ошеломить, обидить, оговорить.

Збéрок, збір—собраніе, сборникъ. *Зберки народных наших пісень.* Головацький.

Збивáти—коптить.

Збитéчний—излишній, отяготительный. *Чиняться збитечниї тяжести.* Орлик.

Збúтий—побитый, поколоченный.

Збúтне—нар. много, черезъ чуръ.

Збиток — 1.) Остатокъ, излишекъ 2.)

Пресыщеніе, сладострастіе 3.) Придирки.

Збіг—бѣглецъ, дезертиртиръ.

Збігатися-тьця—збѣжатся.

Збіглий—збѣжавшый.

Збійник—разбойникъ.

Збіжа, збожже, жбожже—хлѣбъ всякого рода.

Збірати—собирать.

Збіржа—дрожки; мѣсто гдѣ стоять извозщики.

Зблюзнути — попрать, утѣснить, ограбить.

Збляклути—поблекнуть, вянуть.

Збогатіти—богатѣть.

Збоговійнити—сдѣлаться набожнимъ.

Збоїще—битва.

Збороийти, зборяняти—воспрещать.

Збренити—расцвѣсть.

Збрехати—солгать.

Збродня—злодѣйство, порокъ, преступленіе.

Збувати—съ рукъ сбить.

Збудовати—сооружить, основать, выстроить.

Збуй—разбойникъ.

Як свисне, три збуї упали,
А други де-котрие втікали.
I. Федьковпч.

Збурений—взволнованный, бурный.

Збурекс—разореніе.

Збурмати—разсердиться.

Бояре збурмали на море стріляли. Цѣс.

Збурматися-тьця—соединиться военною дружиною.

Збут—сбытъ.

Збути—сбыть, потерять.

Збутися-тьця—отдѣлится, избѣгнуть.

Звабити—сманить, прельстить.

Звабитися-тьця—прельститься.

Звабленний—прельщённый.

Звада—ссора, раздоръ

Зважити—размыслить, разсудить, угадать.

Звакова́ти—сдѣлать промахъ.

Звар=**узвар.** См. *У*.

Звасни́тися-ться — (акт. сл.) злобиться на кого.

Зва́ти—звать.

Зверхнійший—высшій, главный.

Зверхность — 1) начальство; высшая власть; преимущество. 2) Поверхность.

Зверцадло=**верцадло.** См. *В*.

Звести́—поднять, *звести дух*—отдохнуть, освѣжиться.

Звестися-тьця—1) встать 2) Разорить.

Звиклий—обыкновенный, употребительный.

Звикнути—привыкнуть.

Звитися-тьця—свиться.

Звитяжати—побѣждать.

Звитяжений—побѣждающій.

Бо Олег Древлянський на війні звитяжений. Галятовський. 1660 г.

Звитяжство—**звичѐньство.** См. ниже.

Звичай—обычай, приличіе.

Звичайний—учтивый, обыкновенный.

Звичѐньство—побѣда

Звиш—нар. выше.

Звишменований—вышеоименованный.

Звікова́ти—провести жизнь.

Звінча́ти—обвѣнчать.

Звірина, звірюка, звірря—звѣрь, звѣри.

Звіробой—растеніе Hypericum perforatum L.

Звісний, звістний—извѣстный.

Звісно—нар. извѣстно.

Звістовати—знаменовать, означать.

Звістка—извѣстіе, вѣсть.

Звладіти—совладать.

Звлаща—нар. особливо, особенно, тѣмъ болѣе, неговоря.

Звод, звід—оцѣпъ у колодца.

Зводи́ти—обманывать, прельщать, соблазнять.

Зво́дник—сводникъ, обманщикъ, прельститель.

Зводниця—сводня.

Зволи́тися-тьця, зволя́тися-тьця — изволить, соглашаться, согласиться.

Зво́мпити, звонтпити—усумниться, струсить, сконфузиться, отчаяться.

Звоииця=**дзвоиниця.** См. *Д.*

Звор—(Гуцулск. сл.) долина.

Там за зворами, за ярами.

І. Верхратський.

Зворухну́ти—встрепенуть.

Зворухну́тися-тьця—встрепенуться, подать знакъ.

Зворуши́ти—сдвинуть съ мѣста.

Зво̀щик—извощикъ.

Звяза́ти—связать.

Звязка—1) связь, соединеніе. 2) Намѣреніе.

Жолнірство гнівне вислухавши, зараз звязку свою одступило. Величко.

Звя́иск—связь, союзъ, заговоръ.

Зґрунтова̀ти—основать, утвердить.

Згага—жажда.

Згадати—вспомнить, напомнить.

Зга́довати—вспомнить.

Зга́мкати—съѣсть, сожрать.

Зганьби́ти—осрамить, обезчестить.

Зга̀рб—снѣжный вихрь.

Зга́рище—пожарище.

Згарцюва̀тися-тьця — потѣшить себя удальствомъ, молодечествомъ.

Згвалтова̀ти—насиловать, притиснять.

Згвалчѐний—преоборимый.

Згѐдзатися-тьця, згѐдзкатися-тьця—бѣситься, отказываться.

Зги́бель—гибель.

Зги́нути—погибнуть, исчезнуть.

Згнущатися-тьця—издѣваться.

Зго̀да—1) согласіе, миръ. 2) Пощада, пардонъ.

Згоди́тися-тьця—1) уговориться, согласиться. 2) Пригодиться. 3) Случиться.

Згодли́вий—услужливый.

Згодний—согласный.

Згодова̀тися-тьця—возрасти.

Зго́жій—употребительный.

Зго̀ла—нар. совершенно, почти. *Згола невозможно чоловіку убогому свободне на ярмарок появитися.* Орлик.

Зголоду в кулак трубити—не найти куска хлѣба.

Зго́н—изгнаніе.

Зго́рда—нар. гордо.

Зго́рдоваиие—пренебреженіе.

Згордовати—пренебречь.

Згоржа́ти, згордити — презирать, пренебрегать.

Згорівка—(Гуцульск. сл.) водка.

„Спасила мя хуста дівки,
Та спасив кухоль згорівки."

П. К.

Згорну́ти — собрать, согнуть, уложить, укласть.

Згра́сованний—истоптанный, истолоченный.

Зграсова̀ти — стоптать, скосить смести.

Згрома́дити — сгрести, собрать, составить.

Згромаженний—составленный.

Згу́ба—погибель, потеря, пагуба.

Згуби́ти—потерять, погубить.

Згу́бця—извергъ, душегубецъ.

Здвигання—движеніе.

А діть о мамо! Яке там здвигання,
Якогось вяжуть—а діть, ах лячно!

І. Верхратський.

Здава̀тися-тьця—ссылаться; *здався циган та на свої діти.* Глаг. безлич. казаться.

Зда́тися-тьця—быть способнымъ, положиться, согласиться, на кого или что.

Зда́тний—способный.

Здеспероват́и—отчаяться.
Здибатися—сойтись, встрѣтиться.
Здиватися-тьця—удивиться.
Здирство—грабительство.
Здирця, здирщик—грабитель.
Здобича, здобиченька—добыча.
Здобути—добыть. *Або здобути, або дома не бути.* Гайд. погов.
Здабутний—добытый.
Здобутися-тьця—нарваться, наскочить.
Здолати—быть въ силахъ, превозмочь, попрать, побороть.
Здоро́в був, здорові були!—здравствуй, здравствуйте.
Здоро́вий, здоровенний — великорослый, сильный, громадный.
Здоровкатися-тьця—здравствоваться.
Здохнути—околѣть издохнуть.
Здра́да, зра́да, изра́да—измѣна.
Здрадецький—измѣническій.
Здра́дити, зра́дити, изра́дити—измѣнить предать, обмануть.
Здрадливий, зрадливий, израдливий—обманчивый, предательскій, измѣническій, лукавый, льстивый.
Здрадця, зра́дця, зрайця — измѣнникъ, предатель.
Здригатися-тьця—вздрагивать.
Здрігнути—вздрогнуть.
Здрібненька—нар. очень мѣлко.
Іде дощик здрібненька. Пѣсн.
Здужати—быть въ силахъ.
Здуріти—ошалѣть, сойти съ ума.
Здя́куватися-тьця—многократно, благодарить.
Не здякувавсь я любій пані. Куліш.
Зезволене—(акт. сл.) соизволеніе, согласіе.
Зезволитися-тьця—согласиться,
Але Запорожці незезволилися уряді. Лѣт. Самовидца.
Зезюльки—растеніе Orchis Morio L.
Зейсте—(акт. сл.) исходъ, исхожденіе.
Зейшлий—истекшій, минувшій, прошлый,
Зеланастий—зелёноватый.
Зелені свята—**клечальна неділя.** См. *К.*
Зеленка — грибъ Agaricus aeruginosus, Curt.
Зеленцём — нар. въ зеленомъ состояніи.
Зелжене—униженіе, безчестіе, поруганіе.
Зелжити — 1) облегчить. 2) Поругать, издѣваться.
Зело, зеліно, зілля, зілле—зѣлье, трава.
Землепис—географія, землеописаніе.
Земля—страна, государство, народъ.

Тілко Бог святий знав,
Що він думав, гадав, замишляв,
Як незгодини, на Українську Землю, посилав.

Дума про Наливайка.

Земляк—соотечественникъ.
Землянин—**туболець.** См. *Т.*
Земляні груші — растеніе, Helyanthus tuberosus L.
Земляне масло—растеніе Aetalicum septicum Fries.
Земство — 1) земское начальство. 2) Народонаселеніе извѣстной земли или края.
Земський суд — (акт. сл.) судъ, которому были подчинены дѣла о правахъ поземельной собственности, судъ гражданскій.
Землянин — человѣкъ благороднаго сословія, владѣющій поземельной собственностью, землѣвладѣлецъ; помѣщикъ.
Зенькати, дзенькати—звонить.
Зернитися-тьця — наливаться, зрѣть (о колосьяхъ).
Зживатися-тьця—сживаться, привыкать
Зза—предл. изъ, за.

Зи́га=**дзи́га**. См. *Д.*
Зизова́тий — кривоокій, косой, косоглазый.
Зи́рк=**гульк!** См. *Г.*
Зи́ркий, зо́ркий—бойкій.
Зиркну́ти—быстро взглянуть.
Зирни́ця, зірни́ця, зорни́ця, зі́ронька—звѣзда.
Зирну́ти=**зиркну́ти**. См. выше.
Зи́ск—выигрышъ дѣла, выгода, прибель, польза, искательство, стремленіе, цѣль.
Зи́ськ—находка. *Або зиськ, або страта.* Погов.
Зи́чити—желать.
Зичли́вий—благопріятный.
Зичли́вость — благопріятство, доброжелательство.
Зівайло—зѣвака.
Зівати—зѣвать.
Зігну́тися-тьця—согнуться.
Зілле, зілля—зѣлье, трава.
Зільник—гербарій.
Зімний—холодний.
Зімниці — твердые яблоки или груши, которыя въ погребу хранятся на зиму.
Зімній хвощ—растеніе Equisetum hiemale L.
Зімо̀вля, зімівля—зимованіе.
Зімо̀дра—растеніе Lysimachia vulgaris L.
Зінова̀ть—ракитникъ Cytisus austriacus L.
Зіновка—растеніе Origanum vulgare L.
Зінька, Зінечка—Зѣновія.
Зінько̀—Зѣновій.
Зіньске щеня̀—родъ крота.
Зіпа̀ти—сильно кричать.
Зінтя̀нка—негодная женщина.
Зіпхну́ти, зопхну́ти—столкнуть, сбросить.
Зірка̀, зі́рънька, зіро̀чка—заря, зорька, зоренька.
Зіркѝ, зірочки—растеніе Lychnis chalcedonia L.
Зірни́ця—зарница.
Зітха̀нне—вздыханіе, вздохъ.
Зітхну́ти—вздохнуть.
Зкази́тися-тьця—взбѣситься.
Не поможе й кадило, як бабу сказило. Погов.
Зкампутити—погубить.
Зканю́чити—вымолить униженно.
Зкоза̀читися-тьця—сдѣлаться казакомъ.
Зкої́тися-тьця—совершиться.
Загоїтьця поки весілля зкоїтьця. Погов.
Зколо̀тини—радъ скоромнаго кушанья(?) Закревськии.
Зкомпонова́ти—сочинить, составить.
Зкру́т=**скру́т**. См. *С.*
Зла̀дде—согласіе, миръ.
Зла̀йка—брань.
Зла̀пати—схватить, поймать.
Златогла́в=**среброгла̀в**. См. *С.*
Купив кунтуш среброглавий і спідницю златоглаву на табуні. Маркович.
Злаяти—побранить, выбранить.
Зледащіти—избаловаться, стать негодяемъ, также сдѣлаться старымъ, хворымъ.
Злеца̀ти=**залецати**. См. выше.
Злигати—проглотить, сожрать.
Злига̀тися-тьця—стакаться, уговориться.
Зли́годні—злые или черные дни; иначе еще—*зли́дні.*
Злидѐнний—горестный, нищенскій.
Злизивати, злизувати—*злизувати переполох*—колдовствомъ избавить отъ болѣзненнаго страха.
Злизнути—исчезнуть, пропасть.
Злинка—растеніе Erigeron canadensis L.
Злинути—слетѣть, прилетѣть.
Злівуру́ч—нар. съ лѣвой руки, по лѣвую сторону.
Злічити—сосчитать, исчислить.
Зло̀га—складъ, составъ.

Злодій, злодіяка, злодюга—воръ, злодѣй
Злодійка—воровка.
Злодійничати, злодіячити—воровать.
Злодійство—воровство.
Зложити—сложить, составить; *зложити рок*—назначить срокъ.
Злопати—сожрать.
Злорада—худой совѣтъ.
Злорадця, злорайця — совѣтчикъ на худое.
Злосливий—злой, злобный.
Злостність—злость.
Злото, злато—золото.
Злочинець, злочинця—злодѣй, преступникъ.
Злудание—злоба, интрига.
Злупити—содрать.
Злучене—соединеніе.
Злучитися-тьця—соединиться, сойтись встрѣтиться.
Злюка—злой, злодѣй.
Злючий—злой.
Злякати—испугать.
Злякатися-тьця, злякнутися-тьця—испугаться.
Зляпати—кое-какъ сдѣлать.
Змага—упрямство.
Змагатися тьця—упрямиться, сопротивляться.
Змагнутися-тьця—сопротивиться.
Змазати—замазать, замарать.
Змазь—пятно. *Зане і в самім сонці суть нікиї змазі. Богородице Діво.* Максимовича, стр. 300.
Змазливий—красивый.
Змайструвати—смастерить.
Змарніти—похудѣть, известись, промотать.
Змастити—вычистить.
Змежи—нар. между.
Змерлий—умершій.
Змиловатися-тьця—помиловать, умилосердиться.
Змисл—смыслъ, умъ.
Зміна—измѣна; смѣна.
Змінщик—измѣнщикъ.
Змінщиця, змінниця—измѣнница.
Зміняти—измѣнить.
Змірковане—соображеніе, смыслъ.
Зміркувати—сообразить.
Зміряти—измѣрять.
Змова, змовини—сговоръ, заговоръ, тайное совѣщаніе.
Змовити—произнесть, сказать.
Змовитися-тьця—сговориться.
Змовляти — уговарить, подговаривать, проговорить.
Змога—возможность.
Змагати—быть въ силахъ, имѣть возможность, средства.
Зморщитися-тьця—наморщиться.
Змулити—натерѣть.
Змусовати—выдумать.
Змутиковати—изобрѣсть, придумать.
Знавіснiти—обезумѣть.
Знагодитися-тьця—случиться.
Знадвору—нар. со двора.
Знадити—завлечь, соблазнить.
Знадобитися-тьця—понадобиться.
Знажувати—увлекать.
Знайденятко—найденышъ.
Знайдоватися-тьця—находиться.
Знайти—сыскать.
Знакомитий—знаменитый.
Знароше—нар. нарочно.
Знаскока—вспрыгнуть съ размаху.
Знатний—заслуженный, именитый.
Знатний військовий товариш — заслуженный казакъ.
Значковий—чиновникъ служившій при знамени.
Значний — знатный, изрядный; обозначенный.
Зневага—униженіе, бѣда, безчестіе.
Зневажати—унижать, ставить ни во что.
Знезнимки=**знезнацька**. См. ниже.

Знемагати—болѣть, хворать.

Знена́цька — нар. нечаянно, мало по малу, какъ будто.

Знеоба́чка—нар. внезапно, нечаянно.

Знести́—снесть, истребить.

Знечѐвья—нар. нечаянно, съ дуру.

Зни́дити—похудѣть.

Зни́к—исчезновеніе.

Зни́кати, зникти, зникнути — исчезать, исчезнуть, проходить, стать невидимымъ.

Знища́лий — ограбленный, доведённый до нищенства.

Зни́щенний—разоренный.

Люд порабованний і до кінця знищенний. I. Мазепа.

Знищѐне—разореніе.

Зни́щити— уничтожить, искоренить, разорить, привести въ нищету.

Зні́вечити—ни во что ставить, испортить.

Знікчемні́лий—ничтожный.

Знікчемні́ти—сдѣлаться, стать ничтожнымъ, погибнуть.

Зніма́ти—снимать.

Зніма́тися-тьця—подняться, встать.

Знов, знову—нар. снова, опять.

Зновитися-тьця—обновиться.

Зносити—сносить, уничтожать.

Зношѐне—истребленіе.

Знужні́лий—обѣднѣвшій.

Знуща̀тися-тьця—издѣваться.

Знюхатися-тьця—1) обнюхать 2) Согласиться.

Зоба̀чити—увидѣть.

Зобга̀ти—свернуть.

Зобник—растеніе Xanthium strumarium L.

Зобопі́льний—обоесторонній.

Зобути—одѣть.

Зовиця—золовка, мужнина сестра.

Зогна̀ти—изгнать; *зогнати зо світа*—лишить жизни.

Зодівати, зодяга̀ти—одѣвать.

Зозулини рушники — растеніе Listera ovata B.; иначе по-Украински—*стулигуз.*

Зозулини слѐзи—растеніе Orchis militaris L; иначе по-Украински — *зозульки, любки.*

Зозу́ля—кукушка.

Зозуля́стий—пёстрый.

Зойкнути—крикнуть.

Зойкнули діброви

Ліси застогнали. M. Шашкевич.

Зойти, зійти—сойти, удалиться, уничтожиться.

З-окола—нар. извнѣ.

Золотарь, златар—серебрянныхъ дѣлъ мастеръ.

Золотий—20 коп. ассигнаціями въ старину; *5 золотих* — 1 рубль ассигнаціями, а нынѣ въ Подольской и Кіевской губерніяхъ такъ называютъ 15-ти копѣечную серебрянную монету.

Золототисячник—**центурія, центаврія, сердушник.** См. *Ц. и С.*

Золотуха — растеніе Thalictrum flavum L.

Золотушник—растеніе solidago virgaurea L.

Зомлі́ти—обомлѣть.

Зомя́ти—смять.

Зопини́ти, зопиня́ти—остановить, останавливать.

Зопсово́ти, зпсова̀ти—испортить.

Зорѐва̀ти—смотрѣть на зори.

Зо́рити—высматривать.

Зорі́ти—сіять, блистать.

Місяць світить, зоря зоріє. Пѣс.

Зоря́, зірка, зірочка, зіронька, зорниця—звѣзда, заря; *зірка світова*—утренняя звѣзда; *зірка з мітлою*—комета; также растеніе *любисток.* См. *Л.*

Засо̀бна—нар. въ особенности, въ частности.
Зоставàти—оставаться.
Зостáтнся-тьця—остаться.
Зострíти, зустрíти—встрѣтить.
Зотлíння—тлѣніе.
Моім костям зотлíння я бажаю.
П. Ратай.
Зошит—тетрадь.
Зошлий — сошедшій, бывшій, умершій.
Привиліями і поприсяженем королів Польских і Великих Княжат Литовськйх зошлих і теперешнего Короля. Репротест 1619 року.
Зпиийти—удержать.
Зписьменська—нар. свысока, высокоумно
Зпитàти=**спитàти**. См. *С.*
Зпокýтовати—нести эпитемію.
Зпотворя́ти—обижать, досаждать.
Зпрáвдí—нар. въ самомъ дѣлѣ.
Зпрòзорити—сглазить.
Зрàда—**здрàда.** См. выше.
Зрадѐцький—измѣннический.
Зрадецько—нар. измѣническимъ способомъ.
Зрáдищ—нар. отъ радости.
Зраділий—обрадовавшійся.
Зрадíти—возрадоваться.
Зрàжати=**здрàдíти**. См. выше.
Зрáзи—котлеты изъ сѣченной говядины.
Зразòвий—изъ *зразів* изготовленный.
Зразòк—образецъ, оригиналъ.
Зрайця—измѣнникъ, предатель.
Зрамѐня—нар. посилѣ, поправу, въ силу, именемъ кого.
Зрáнку—нар. съ утра.
Зраховàти—вычислить.
Зрік — срокъ; назначенное свиданіе, опредѣленное мѣсто и время.
Зродúти—сдѣлать.
Зроблений—сдѣланный.
Зровнàнє—сравненіе, равенство.
Зрòду—нар. со дня рожденія.
Зрослйвий—способствующій росту.
Зрòст—ростъ.
Зрýб — строеніе деревянное, порубка лѣса.
Зруйновати, зруїни́ти—разрушить, опустошить, разорить.
Зрýчний—удобный.
Зрýчно—нар. удобно.
Зрушлйвий—трогательный.
Зрядник—растеніе Gladiolus imbricatus L.
Зряжàти—наряжать, убирать.
Зтескнути—соскучиться.
Зтинàти—срубливать.
Зторжитися-тьця—сторговаться.
Зтя́мнтися-тьця—опомниться, прійти въ чувство.
Зуб—родъ пѣсни.
Зубополоскàнне—излишнее питьё водки.
Зубці—родъ кушанья.
Зугарний — тароватый, годный, способный.
Зумíти—съумѣть.
Зупѐлний—весь, совершенный.
Зýпинити—унять, удержать. останавливать, поперекъ стать.
Зупòвний, зуполний—полный.
Зуривочний—прерывающійся, ненадёжный.
Зусілля—усилья, потуги.
Тільки Бог святий нас не забував
На великі зусілля, на відповіддя держав. Дума.
Зусіль—нар. отовсюду, со всѣхъ сторонъ.
Зустрівати—встрѣчать.
Зустріч—встрѣча; *на зустріч*—нар. на встрѣчу.
Зуфáльний, зухвáльний — непокорний смѣлый, дерзкій.
Зухвàльство—хвастовство.
Зьєднáти—договорить, соединить.
Зьєдночене—соединеніе, возстановленіе.

Заїзд—(акт. сл.) прибытіе суда на мѣсто производства разслѣдованія и рѣшенія; такія рѣшенія состоявшіяся не въ обычномъ мѣстѣ пребыванія суда и не во время *рочков* назывались *декретами зъїздовими* или *кондесценсіональними*.

Зъїздовий — свойственной съѣзду.

Зъупинйти—упять.

Зъюртоватися-тьця—собраться въ кучу или толпу. *Коло волості люде зъюртовались в велику громаду чекаючи на посредника.*

Зъявйти—представить, изобразить.

Зъявитися-тьця—появиться.

Зъявиця—явленіе.

Зе—такъ произносится по-Украински буква *З*.

Зюзник—растеніе Lycopus europaeus L.

Зязюльки—растеніе Cyprіpedium, Calceolus L.

Зять—сестринъ мужъ.

И.

И—читается и выговаривается, какъ **ы**, но немного мягче. См. Предисловіе.

Игра́шка—игра, забава.

Иж—(акт. союзъ) что, чтобы.

Не вимазано то знать з памяті Ваших Милостей, иж столиця митрополітанська. П. Могила 1640 г.

Ижби—союзъ чтобы.

Избавѐний—спасительный.

Избір—избраніе.

Избірний—избирательный.

Изближа́тися-тьця—приближаться.

Изборона—побѣда, одолѣніе.

Изборонний—побѣждённый, осиленный.

Изборо́ти—одолѣть, побѣдить, побороть.

Изборотний—изборонний. См. выше.

Извича́йний—учтивый, обыкновенный.

Изви́чний—обыклый, обыкновенный.

Извідки, извідкіля—нар. откуда, откудова.

Извученний—наученный, пріученный.

Извучи́ти—выучить, научить, пріучить.

Изгасание—угасаніе.

Изга́снути—угаснуть, потухнуть.

Изги́нути—погибнуть.

Издрагну́ти—потухнуть, догорѣть, дотлѣть.

Издрігнутися-тьця—ужаснуться, вздрогнуть.

Изжива́ти—издерживать.

Изконебе́—нар. испоконъ, изстари.

Излеци́ти—поручить.

Излива́ти—поливать.

Изліченний—сосчитанный.

Излічити—сосчитать.

Измінничий—измѣнническій.

Измова, измовини — заговоръ, сговоръ, совѣщаніе.

Измовленний—сговоренный, договоренный, усыновленный.

Измовлятися-тьця—сговариваться, уславливаться, совѣщаться.

Измоцнѐний — укрѣплённый, укоренённый.

Изнебути́ся-тьця — прійти въ упадокъ, разориться.

Изно́в, изно́ву—нар. снова, опять.

Изня́ти—снять.

Изня́тися тьця—тронуться, двинуться.

Изра́да—измѣна.

Изра́дити—измѣнить.

Изру́х—движеніе; поврежденіе отъ вывиха.

Изрухну́ти—сдвинуть съ мѣста, повредить.

Изрухну́тися-тьця—тронуться, двинуться.

Изрухтатися-тьця — приготовиться къ дорогѣ, уложиться.

Изряжати—наряжать, убирать.

Ислизнути—исчезнуть.

Изчеза—призракъ.

Иѝнятися-тьця—случаться, приключаться.

Икавка—отрыжка. *Его икавка напала.*

Икли—клыки.

Илля, Илько, Илюсь—Илія, Илюшка.

Ильща—свѣтящійся жукъ.

Місяць заховсь у хмари,
В темряві ильща блищить,
Мов на чорній, смольній згарі
Искра тухне—засвітить.
І. Верхратський.

Имати—(акт. сл.) взять, схватить.

Имбрик—чайникъ.

Купив имбрик срібний і порцеляновий, і млинок до кави. Маркович.

Имення—имя, названіе.

Имжити—мрячить. Говорится о пасмурной погодѣ.

Имла—мракъ, туманъ, мгла.

Ой имла по полю лягла. Пѣс.

Импет — сила, стремленіе, отъ Латинскаго Impetus; *импетстратив* — охладѣлъ.

Импреза — (акт. сл.) цѣль, намѣреніе, умыслъ.

Ин—лёнъ Linum usitatissivum.

Индик—индѣйскій пѣтухъ.

Индичитися-тьея — хорохориться, какъ индѣйскій пѣтухъ.

Индичка—индѣйка.

Индукта—1) тарифъ. 2) Плата за переправу, перевозъ или, просто, пропускъ, платимая отъ души; а также плата съ провозимыхъ на ярмарку товаровъ.

Индуктарь—сборщикъ пошлинъ съ привозимыхъ на ярмарку товаровъ; обыкновенно такими сборщиками бывали откупщики, которые были настоящими мытарями.

Индукторі і їх фактори од тіх тілько товарів, і таковиї экзакції, эвекти і индукти до скарбу військового отбірали би, якиї будуть виражени в интерцизах. Орлик.

Инжир—винныя ягоды.

Инкол, инколи—нар. иногда.

Иннотесценція—объясненіе, извѣщеніе.

Ино, спо—(Галицк. сл.) только, но.

Инбді—нар. иногда, изрѣдка, рѣдко.

Иноси—ладно, согласенъ.

Инослів—аллегорія.

Иносліѵний—аллегорическій, иносказательный.

Инстиґатор—(акт. сл.) чиновникъ докладывавшій дѣла въ судахъ: Трибунальномъ, Гродскомъ, Земскомъ и Магистратѣ.

Инстиґація — (акт. сл.) докладываніе дѣлъ въ присутственномъ мѣстѣ.

Инстиґовати—докладывать.

Интелиґатор—(акт. сл.) переплетчикъ.

Интенція—(акт. сл.) мнѣніе, намѣреніе, цѣль.

Интерциг—судебное описаніе.

Интерциза—1) обязательство, договоръ. 2) Доходъ въ казну съ откуповъ. Деньги собираемы были въ казну для жалованья войскамъ, *охотницьким*, коннымъ и пѣшимъ, съ отдачи на откупъ: а) продажи водки въ шинкахъ, б) торговли табакомъ, в) дегтемъ и г) пользованія мельницами. См. въ лѣт. Велички Унив. Гетмана Самойловича 1685 г.

Интрата—доходъ, угодье, аренда.

Додрами почеповськими і инишими интратами, якиї здавна ухвалени і постановлени на уряд Гетьманський. Орлик.

Скілько і яких на полковничий уряд збіраетьця интрат. Ханенко.

Интромиссія—(акт. сл.) вводъ во владѣніе
Инчий, инший—иной, другой, не такой.
Иньякше, инакше—нар. иначе, другимъ манеромъ.
Ирга — растеніе Cofoneaster vulgaris Lind.
Ирей, ирій, вирей, вирій—теплый край, эдемъ.

Колись було таке времья що усі, звірі й птиці говорили чоловічим язиком. Ключи од вирея були тогді у ворони: да вона прогнівила якось Бога, дак тепер ключи од вирея вже у сої. Соя летить туди наперед усіх птиць, одчинить вирей і вертаетьця назад. Нар. повѣріе.

Иржàти—ржать.
Ирлик—дирлиґа. См. *Д.*
Искаляти—замарать.
Исквапніший—способнѣйшій.
Искус—испытаніе
Исний—истѣнный, настоящій.
Исно—нар. истинно, настояще.
Исполник — (Галицк. сл.) компаніонъ, сотоварищъ.
Исте, исть—капиталъ; суть.

Не тільки рост, да і исте пропало. Квітка-Основьяненко.

Истизна—искомая сумма.
Истий—существенный, настоящій.
Истик—деревянная заостренная палка, которою плугатарь очищаетъ приставшую къ плугу землю.

В рубъях, боса, неохайна, истиком підперта. Макаровський.

Истóвний—извѣстный, несомнѣнный.
Истота—существо, дѣйствительность.
Исько, Ісько, Есип—Іосифъ.
Ит!—междоим. этъ!
Итилёт—книжний переплётъ.
Итилётарь=интеллигàтор. См. выше.
Итилётарка, итилётариха—переплётчица
Итилётарувати—переплетничать.

Й.

Йголка—игла, иголка, шпицъ.
Йдина—маршъ, походъ.
Йдинний—маршевой, походный.
Йдýчий—текущій, настоящій.
Ймàти—попасть, владѣть, имѣть, приключиться.

А як лихо йметьця,
Гуляти минетьця. Пѣс.

Йматися-тьця—находиться.
Ймла—имла. См. *И.*
Ймлистий—молистый, тушанный.
Ймовіра—довѣріе.
Ймовірний—довѣряющій, вѣрящій.
Ймовірник—вѣритель, довѣритель.
Йняти—вѣрить, довѣрять.
Йти—идти.
Йтина=йдина. См. выше.

І.

Ібунка—растеніе Veronica Becca bunga L.
Іва, верболіз—ива Satix capraea.
Іван-да-Марья — растеніе Melampyrum nemorosum L.

„Як хто уміє орудовати цім зіллем, то хоч яку коняку зупинить."
Народ. повѣріе

Іван-чай—растеніе Epilobium angustifolium L.
Івасик—1) Ваня. 2) растеніе Trifolium pratense L; иначе по-Южно-русски —*вязіль, дятловина, конюшина, понки, троян. „Як квітка то Івасик, а як травка, то вязіль звется."*
Івга—Евгенія.

Івген—Евгеній.
Івилга—иволга.
Івина—**чернотал**ь. См. *Ч*.
Іда—ѣда, пища.
Хліб, сіль да вода козацька їда. Погов.
Ідення—ѣденіе.
Іжа—**їда**. См. выше.
Іжак, їж—ёжъ.
Іжачка—самка ежовая.
Іжегодинний—ежечасный.
Іжегодинне, іжегодинно—нар. каждый часъ, ежечасно.
Іжемісячний—ежемѣсячный.
Іжемісячне, їжемісяця—нар. ежемѣсячно, всякій мѣсяцъ.
Іжероку, їжерочне—нар. ежегодно.
Іжерочний—ежегодный.
Іжетиженний—еженедѣльный.
Іжетиженно, їжетижня—нар. еженедѣльно, всякую недѣлю.
Іжечасний—повсевременный, всегдашній
Іжечасно—нар. повсегда.
Із, їзок—подводный плетень, для задерживанія рыбы.
Ізвикати—пріучаться, привыкать.
Іздець—ѣздокъ, всадникъ.
Іздити—ѣздить.
Іздиця—всадница, амазонка.
Іздня—ѣзда.
Ізнинйти, ізнинятя—удержать, удерживать.
Ізнотинька, снотиньга—нар. нечаянно.
Ізправити—исправить, исполнить, сдѣлать.
Ізпроміж—нар. изъ своей среды.
Ізпросоння—нар. сквозь сонъ.
Ізрадіти—возрадоваться.
Ій!—ей.
Ій-Богу!—ей-Богу!
Ії—ея, ее.
Ікати—икать.
Іківка, їкавка—1) икотка, отрыжка. 2) Растеніе Berteroa incana Dec.
Іль—ель.
Ільний—еловый.
Імела, оміла, омела, шульга, івилга—растеніе Viscum alba L.
Імость—(титулъ) ея милость, знатность.
Імостний—знатный.
Існування—существованіе.
Істи, їстоньки, їсточки—ѣсть.
Істівний—съѣдобный.
Істовне—нар. пища, съѣдобное, съѣстное
Істовний—съѣстной.
Істовність—съѣстные припасы.

К.

Ка́—**архи́**. См. *А*.
Каба́к—1) голова, башка. 2) Тыква.
Каба́ка—нюхательный табакъ; *кабаки дати*—наказать, а также и потчевать нюхательнымъ табакомъ.
Каба́нячий—принадлежащій кабану.
Кабарь—свинной пастухъ или человѣкъ откармливающій кабановъ для убоя.
Кабат—мундиръ.
Сидять штирі офіцери
У білих кабатах. Ю. Федькович.
Кабати́рка—табакеррка.
Кабачки—растеніе Cucurbita pepo L. var. ovifera; иначе по-Южно-русски —*карамза*.
Кабиця—1) подвижной очагъ. 2) Малороссійское снадобье для варенья кореньевъ.
Кабіж—грабёжъ, разореніе.
Каблу́чка—кольцо, перстень.
Ка̀ва—кофе.
Кава̀лок—(акт. сл.) кусокъ.
Кавду́к—(галиц. сл.) мѣшокъ, карманъ.
Кавѐрза—интрига.

Пошлю вас в Запорозську Січ;
Там ваших каверз невважають,
Жінок там на тютюн міняють,
В день пьяні сплять, а крадуть в ніч. Котляревський.

Ка́верзний—интригантскій,

Ка́верзник—интригантъ.

Каверзниця—1) интриганка. 2) Колдунья 3) Фокусница.

Кавсікнути—вздохнуть, зѣвнуть.

Каву́к—(Галицк. сл.) мѣшокъ.

Каву́н—арбузъ.

Кавья́р—икра.

Кага́л—1) Еврейская община, а также школа, общественная еврейская сходка. 2) Бѣсовская оргія.

Кага́лытися-тыця—шумѣть, кричать, собираться толпами.

Кагане́ць, каганчи́к—свѣтецъ, плошка, ночникъ.

Ка́гла—вьюшка у печи.

Каденція—(акт. сл. kadencya) время, въ которое обыкновенно происходили, засѣданія земскихъ судовъ; ихъ считаютъ три: 1) S. Trzechkrólska 2) S. Troiecka и 3) S. Michalska, начинавшіяся на другой день послѣ этихъ праздниковь.

Кадило—1) ѳиміамъ, ладонъ, куреніе. 2) Растеніе Mellitis Mellissophyllum. L.

Кади́ти—курить.

Кадіб, ка́добець, кадовбець, кадовб, кадовба—1) бочонокъ, кадь. 2) Сосудъ выдолбленный изъ дерева. 3) Туловище безъ рукъ и ногъ.

А вона така товста, як кадовб.

Ка́дки—винокуренные большіе чаны.

Ка́дний—дымный, угарный.

Каду́к, ду́к, ду́ка—князь, герцогъ, вождь, знатный человѣкъ, отъ латинскаго dux.

Він могучий, як кадук вельможний.

Ка̀дюк—чортъ, сатана.

За твое добро, кадюк тобі в ребро. Посл.

Кажа́н—нетопырь, летучая мышь.

Кажано̀к—полушубокъ покрытый кожею.

Ка̀жба—сказаніе, повѣствованіе, разказъ.

Ка́же—говоритъ.

Ка́жний, ко́жний—всякій, каждый.

Каза́н, каза́нок—котелъ, котелокъ.

Ка́зань, каза́ннє—проповѣдь, рѣчь.

Каза́ти—говорить, сказывать.

Казитися-тыця—бѣситься.

Ка́зка—сказка.

Казнь—городская тюрма.

Каз'на що—чортъ знаетъ что.

Казно̀дій—проповѣдникъ.

Казно̀дійка—ораторша, проповѣдница.

Казя́вка—насѣкомое.

Кайда̀ни, кайди́, кайдя́та—кандалы, кандалики.

Хоч здается не в кайданах
Та не маю волі. Пѣс. Кармелюка.

„Ой джигуне, джигуне
Який ти ледащо:
Ведуть тебе до двора
Ти не знаеш за-що!“

„Тогді буду знати,
Як будуть карати,—
Як на руки та на ноги
Кайди надівати“.

„Що на ноги кайди
На руки кайдята,
Ото ж тобі, вражий сину,
Хороші дівчата!“ Народ. пѣс.

Кайда̀нник—колодникъ.

Кайда̀нниця—арестантка, колодница.

Калавур—караулъ, бѣда, насиліе.

Калавурити—сторожить.

Калавурня—сторожка.

Кала̀ка̀луша—черемха Prunus Padus L.

Калама̀йка—коломенка, ластикъ.

Ка̀ламарь—чернильница.

Каламутити—мутить.

Каламу́тний, коло́мітний—мутный, грязный.

Калантир—карантинъ.

Калатати—(Галицк. сл.) калякать, балагурить.

Треба довго калатати, що би бабу ошукати. Посл.

Кала́чики—растеніе Malva rofundifolia. иначе Южно-русскихъ—*пацёрки, просвирки, проскурки.*

Калга́н—1) корень калганъ Marantha galanga. 2) Неряха, нищій.

Калаганівка—водка настоянная на калганъ.

Калѐник—Калинникъ.

Кали́тка—мошна.

Ка̀ліч. ка̀леч—все. что искалечено.

Кальний—грязный, сорный.

Калю́га, калю́жа—лужа,

Каля́ти—марать, пачкать; отъ церковно-Славянскаго *калъ*—грязь.

Камарницька—камаринская.

Камези́тися-тьця—капризиться

Ка̀мень, ка̀мінь—1) камень 2) Гиря для вѣсовъ тяжестью въ 24 и 32 фунта. *Вручено тютюну каменей 100.* Маркович.

Бо в камень воску вісім кіп треба вложити, а лою камнів сім за то мощно купити. Климентій.

Камени́ця, каміни́ця—1)каменное или кирпичное зданіе. 2) растеніе Robus saxatilis L.

Камяна сіль—каменная соль.

Камяний—каменный.

Камянистий—каменистый.

Камяничпа панна—дѣвица, у которой приданное составляетъ каменный домъ.

Канава́ц, каніва́ц—канифасъ, матерія.

Кана́к— ожерелье, цѣпь.

Кана̀к щирозлотий в 500 талярів. Величко.

Канальский поход — такъ казаки называли извѣстные походы для рытья каналовъ Хоречко.

Канделля=**дуомина**. См. *Д.*

Кани́кула — 1) отдыхъ. 2) Бѣшенство. *Ваша мость (Хмельниченко) в канікулу впадши забренулись, в озеро гріховнее.* Величко.

Канон—пушка.

А канони загукали по Мадженті Амінь. I. Федьковпч.

Кану́пер, кануфер—душистая трава калуферъ Balsamita vulgaris L.

Канцеляри́ста—а) старшій войсковой, былъ секретаремъ Генеральнаго Суда. б) Войсковый писецъ Генеральнаго суда; в) Полковый.

Канцерова́ти—(акт. сл.) стать ракомъ; испортиться. *Надер зканцерованними зостали.* П. Могила. 24 Іюня 1640.

Канчу́к—нагайка, плеть.

Каня, каню́ка—(Австр. Укр.) хищная птица, родъ ястреба или кобца. Strix scops.

Ка̀па—покрывало на голову.

Коні в капах були при траурі. Маркович.

Капелю́х, каплоу́х—шапка съ длинными ушами.

Капелюш—шляпа.

Капелюші—растеніе Nuphar luteum Smith.

Капеля́н—домашній священникъ.

Капеля́нець—музыкантъ.

Поки стали капелянці різать походної. Ханенко,

Капѐць— знакъ на полевыхъ межахъ.

Капли́ця, капли́чка—каплица; отъ Латинскаго capella.

Каплоу́хій—имѣющій длинные уши; свиня. *По толоці каплаухи йдуть, аж уши теліпаютьця.* Номис.

Капни́ця—**капли́ця.** См. выше.

Капость—пакость, непріятность.

Капостити—дѣлать мерзости; вредить.

Ка́постний—скверный, вредный, пакостный.

Ка́постник—пакостникъ.

Кантури, кантуровні суди—суды, установившіеся во время междуцарствія.

Кàра, карность—наказаніе, мука, дисциплина, порядокъ.

Карабіж, бирка—палка, на которой неумѣющіе писать дѣлаютъ для памяти замѣтки или зарубки, нарѣзки.

Карàбкатися-тьця—взбираться на возвышеніе.

Карàблик—головной уборъ замужнихъ женщинъ, родъ чепчика или кокошника, похожаго на корабль; дѣлаютъ изъ парчи или бархату.

Каракуцька=хорошки. См. *X*.

Карамза=кабачки. См. выше.

Карàнний—наказанный.

Кара́ння-є=кàра, карность. См. выше.

Карата́ти—проживать, сокращать, оканчивать.

Карахòнька—родъ малой тыквы.

Карб—нарѣзка, черточка, замѣтка.

Карбир=карабіж. См. выше.

Корбовалія — 1) Анатомія. 2) Рѣзная работа.

Карбоваль—1) анатомъ. 2) Рѣзчикъ.

Карбовальний будинок—анатомическій театръ.

Карбòванець — серебрянный рубль, съ нарѣзками на окружности.

Карбòваний—намѣченный, нарѣзанный.

Карбóванка—1) металическая монета съ нарѣзками на окружности. 2) Палка съ насѣчками, по которымъ ведутъ счетъ чему либо. 3) Всякая вещь съ нарѣзками.

Карбова́ти — начерчивать, намѣчивать, надрѣзывать, надрубить; отъ нѣмецкаго Kerben, einkerben.

Карбування, карбуваття — процессъ вскрытія какого-либо тѣла, процессъ дѣланія нарѣзокъ на какой либо вещи.

Карвасáр — словесный судъ, помѣщавшійся въ прежнія времена, въ Украинскихъ городахъ и селеніяхъ на ярмарочныхъ площадяхъ, въ раскинутой палаткѣ.

Карвáтка—рюмка, кружка.

Повна карватка ще торішнеї дулівки. Квітка.

Карвáши—рукава у панцыра. *Панцир з мисюрками і карвашами.* Велічко.

Кардовник—растеніе Sparganium simplex L. et sp. ramosum L.; иначе по-Украински—*нюнка*.

Кàри—1) водовозныя дроги. 2) Пожарный инструментъ.

Кáрий—черный. Въ русскомъ и польскомъ языкахъ *карый*, kary, говорится карый только о вороныхъ лошадяхъ; но на югѣ Россіи это слово выражаетъ высшую красоту очей, въ особенности женскихъ.

Карк—(Галицк. сл.) шея, затылокъ.

Крука ведуть,
В карок го бьють,
Недають поправи. Пѣс.

Карклю́чка—крючекъ.

Карлючковáтий—крючковатый.

Кармáзин, кармáзина—красное сукно.

Кармазинник—знатный человѣкъ.

Кармазинниця—знатная женщина.

Кармазиновий—красный суконный.

Карпáвка — церковная кружка или ящикъ для сбора денегъ.

Кáрно—нар. строго, взыскательно.

Кàрность=кàра. См. выше.

Карностний—карательный.

Карпан=грàб, грáбина. См. *Г*.

Карпітки—носки.

Карта—(акт. сл. karta) документъ, содержащій въ себѣ какое либо обязательство, но несовершенный судебнымъ порядкомъ, а составленный домашнимъ образомъ; домашняя росписка. 2) Письмо, листъ бумаги, записка, страница, игорная карта.

Картати—ворчать, досаждать бранью.

Картáтий, картáцький—клѣтчатый, въ клѣткахъ, квадратной формы.

Кáртник—картёжникъ.

Картофій, картопля=**бараболя.** См. *Б.*

Карýк, карюк—столярный клей, рыбій клей.

Карýн—родъ матеріи.

Дав карун рудий на кунтуш.
Марковпч.

Карýнка—позументъ.

Кáруца—(Австр. Укр.) карета; французскаго le carosse.

Карýчити—клеить.

Карячитися-тьця — раставлять широко ноги.

Касарня—казарма.

Лиш той капрал Біловусяк
Нічім ся не журить,
Сидить собі під касарнев—
Гарну люльку курить.
Ю. Федькович.

Касовáти, касувáти—уничтожать, прекращать, истреблять. *До хундаменту кассовати.*

Кàт, катю́га—палачъ, тиранъ мучитель, иначе еще по-Украински—*мистр.*

Катапезма—занавѣсь, пологъ.

Кателик—католикъ.

Кателицький—католическій

Катерúнка—шарманка. органъ.

Катерúнщик—шарманщикъ.

Катержний—каторжный.

Кат-ма, кат-мае—нѣту; не имѣется. *Кат-мае в його худоби.*

Катовáти, катувáти—сильно бить, называть какъ палачъ, тиранить, мучить.

Каторга—турецкое невольническое судно,

Катран—растеніе Crambe tatarica Iacq.

Кàтря, Катерина, Катруся—Екатерина, Катя.

Катря́га, котрàга—стропила для будки или шатра; шатёръ.

Катун—растеніе Gipsophila paniculata. L.

Кáфа, коцзà—шерстяная матерія.

Кáхельний, кáхлёвий—изразцовый

Кахúкати—кашлять.

Кàхля, кàхоль—изразецъ для печей.

Кацàп—1) бородачъ 2) Великоруссъ. 3) Козёлъ.

Кацапка—Великороссіянка;

Кацàпня—(собират.) Великоруссы, Сѣверно-руссы.

Кацàнський—великорусскій, московскій,

Кацапщина, кацанська країна—московскія, Сѣверная Русь.

Кацаренко—императорскій принцъ.

Кацарпха—императорская жена.

Кацарівна—императорская дочь.

Ой одчиня́й воріт́ечка,
Кацарівно!
Нà що воду вибірала,
Кацарівно!

Народ. сказка. См. записки о Южной Руси П. Куліша. т. II. стр. 14.

Кацáрь—императоръ.

Качáлка—скалка.

Качало—блокъ.

Качка—утка.

Качýр, качурик—селезень. *Зморозь того качурика нехай качка кваче.* Пѣс.

Качя, качятко—утёнокъ.

Кàшка—растеніе Spiraea ulmaria L; иначе по Украински—*лабазник, гіроиник, медуниця,*

Кàшник—горшокъ для каши.

Каштап—дерево Aesculus Hippocastanum L.

Каштапчик—растеніе Dianthus barbatus L.

Каштапчики, зірки—цвѣтокъ Барская спѣсь Legistrum leviticum.

Каю́к—лодка.

Каяние, каяття—расканіе.

Буде каяття, та вороття не буде. Погов.

Квадра—четверть, четвертая часть.

Квадра́нець—$^1/_4$ часа, 15 минутъ; отъ Польскаго kwadrans.

У едному квадрансі згоріла. Лѣтопись Самовидца.

Квадранцёвий—15-ти минутный.

Квак—родъ болотной птицы.

Квапитися-тьця—посягать, спѣшить, торопиться, польститься, прельщаться.

Квапливий—скорый, падкій.

Кварція́льне військо—войско получавшее жалованье по четвертямъ.

Квасниця, ква́шня=**діжа.** См. *Д.*

Квакнути—киснуть.

Кватѐра—1) фаза луны. 2) Продолженіе одной погоды.

Квати́ра—квартира.

Квати́рка—оконная форточка.

Квач—мазило, неуклюжая кисть.

Кваша—соложеное тѣсто.

Квилйти — выть, завывать по волчьему, визжать.

Він заведе пісню, а вона зараз не квили: гетъ із оселі. Ганна Барвінок.

Квиль—вопль, плачъ, вой.

Квіт—цвѣтъ, цвѣтокъ. 2) Росписка въ полученіи чего нибудь; 3) Подписка о прекращеніи иска, дѣла и проч.

Квіт зобопольний—взаимная подписка, мировая сдѣлка о прекращеніи иска.

Квіт поборовий—квитанція въ уплатѣ податей.

Квіт ручний—домашняя росписка, неявленная формальнимъ порядкомъ и неимѣющая подписей свидѣтелей.

Квітистий, квітча́стий, квітча́тий, квітчаний— цвѣтной, узористый.

Квітистость—колоритъ.

Квітка, квіточка, квітонька—цвѣтокъ, цвѣточекъ; цвѣтокъ

Квітковий—цвѣточный.

Квітник—цвѣтникъ.

Квітниця—цвѣточница

Квітну́чий—цвѣтущій

Квітча́ти, квіча́ти—украшать цвѣтами

Квіча́тися-тьця—украшаться цвѣтами.

Квокта́ти—кричать. Говорится о курахъ насѣдкахъ.

Кволи́ти—болѣть, хворать, страдать.

Кво̀лій—нар. слабѣе, тише.

Кволя́ти, квиля́ти—кричать по птичьему, приманивать птицъ, напоминать.

Квочка—1) звѣзда Альціона въ созвѣздіи Плеадъ 2) Курица сидящая на яйцахъ или же имѣющая маленькихъ цыплятъ.

Кгазе́та=**g̀азета, авизія.** См. **G** и **A.**

Кде=**де.** См. *Д.*

Кди—акт. нар. когда.

Кѐ, кѐте—давай ка, давайте-ка, подавай, подавайте-ка. *Кѐте лиш сюди гармати.* Шевченко,

Кеба́б—(греческ, см.) жаркое.

Кебе́та, кибе́т, кибѐта—способность, умѣніе, снаровка, ловкость.

Кебетний кебатнійший—способный, хорошій, ловкій.

Кебина (съ Англійск. яз. Cabin) шатёръ будка.

Келеп—1) толстая палка, посохъ съ металическою рукояткою, въ видѣ молотка; путешественники *(подорожниі люде)* въ прошломъ столѣтіи ходили съ келепами. 2) Молотокъ

съ топоромъ насаженнымъ на длинное бревно, родъ бердыша.

Кѐлих—чаша. сосудъ. *Келих, дискос, лижиця, аби було все порядне.* І. Копинський.

Ке-лишень—а вотъ дай, лишь дай только.

Келійний—келейный.

Келійник—келейникъ, послушникъ.

Келійниця—послушница.

Келійно—нар. втихомолку, не гласно, тайкомъ.

Кѐньдюх—большая желудочная кишка.

Кеп, кип—дуракъ; *в кепа грати*—играть въ дурачки.

Ти́ пане Потоцький
Еретичий сину:
Занапастив Польщу,
Литву
І всю Украіну.
Була твоя думка,
Щоб кралемъ стати..
Не таким кпам
Пане-брате,
В Польщі кралювати. Народ. пѣсня.

Кепкування-є—насмѣшки, издѣвательство.

Кепкува́ти, кепкова́ти—дурачить, издѣваться.

Кенський—(галицк. сл.) худой, дурной.

Керѐя, кирѐя—родъ епанчи, или плаща, шуба въ родѣ контуша, шинель на подобіе плаща съ рукавами.

Уповала, мамцю, на керею;
Думала буги попадею. Пѣс,

Кермек—растеніе Statice gmelini Willd

Кермѐнь—**червець**. См. *Ч*.

Керни́ця, крени́ця—1) натуральный источникъ. 2) Колодязь безъ сруба.

Кѐрбвание—управленіе, правленіе.

Керова́ти—управлять, править.

Попереду Гамалія байдаком керує Шевченко.

Керсет—женская верхняя одежда, похожая на поддёвку безъ рукавовъ

Керуваль—правитель.

Керувальский—правительственный.

Керувальство—правительство.

Кервель—растеніе Scandix Cerefolium L.

Кѐсарь, цезарь, цесарь, кацарь—императоръ.

Кесарьский—**кацарьский** См. выше.

Кѐтяг, кетяжок—гроздь, кисть.

Кзиgа—**дзиgа**. См. *Д*.

Киба́лка—женскій головной уборъ, въ родѣ кокошника обвитый тонкою кисіею и съ длинными сзади концами.

Ки́бець, ко́бець—ястребъ, копчикъ, Falco apivorus.

Кива́ти—кивать.

Киги́—междом. выражающее крикъ пиголицы или такъ называемой въ Украинѣ *чайки*.

Киги́кание—пѣніе пиголицы.

Кигати—кричать киги, кричать какъ *пиголица*,

Кидальник—работникъ на сѣнокосѣ.

Кизяк—зосохшій навозъ.

Кий,—кій.

*) **Киі**—запорожская казнь, состоявшая въ томъ, что преступника привязывали къ столбу, по одну сторону котораго лежали палки, а по другую стоялъ чанъ съ водкой и калачами. При казни *киями* каждый сѣчевой братчикъ подходилъ сначала къ чану и опорожнивалъ *кухоль горілки*, а потомъ бралъ кій и билъ имъ преступника одинъ разъ; тоже дѣлали и всѣ присутствующіе поочередно.

Киів—Кіевъ.

Ки́лим—ковёръ.

*) Прекрасное описаніе этой ужасной казни желающіе могутъ прочесть въ романѣ (Чорна рада) П. Куліша.

Килймпиця—мастерица приготовляющая ковры.

Килймок—коврикъ, настольникъ.

Киндяк— бумажная матерія, употреблявшаяся на подкладку одеждъ; лента, *Галера златосиніми киндяками побивана.* Дума. про Самійла Кішку.

Куплено киндяку зеленого по 73 к. а красного по 1 р. 50 к, Марковпч.

Кинина—конопля Cannabis sativa L.

Кйньді—теплыя галоши.

Кинеирожу—(Бессарабск. сл.) стручковый перецъ Capsicum annum L.

Кипрей—растеніе Иванъ чай Epilobium angustifolium L.

Кир—траурный нарядъ.

Кирѐя—керѐя, См. выше.

Киркати—кричать по куриному.

Кирийця—керпиця. См. выше.

Кировий—траурный.

Кироман—растеніе Statice latifolia Sm.

Кирпа—короткій вздёрнутый носъ.

Кирпатий—курносый.

Кирпич—такъ называется въ Херсонской губерніи смятый и высушенный въ видѣ настоящаго кирпича, воловій навозъ, употребляемый для топленія печей, по недостатку дровъ.

Киса, кисся—верёвочный мѣшокъ.

Кислиця—лѣсная яблоня Pyrus Malus L. иначе по-Украински—*лісова яблуня, лесковка, мері.*

Кислоокий—съ заплывшими гноемъ глазами.

Киснути—киснуть;—плакать. *Годі тобі, жінко киснути.*

Китайка—бумажная матерія, нанкпнъ. *Жупан чи з китайки, чи каламайковий.*

Китайчатий—нанковый.

Китиця, китичка—кисть, кисточка у занавѣси.

Кить-кить—междоим. отъ глагола *котитися.* См. выше. *Кить-кить клубочком по долівці.*

Кичка, кічка— 1) пучокъ лену завитый въ косу новобрачный. 2) Связка тростнику или соломы для крытія кровли. 3) Бугорокъ, холмикъ. обросшій травою, или мхомъ. Оторванная часть корня отъ дерева. *Під кичкою знайшовъ страшенну купу мурашок.* 4) Султанъ на киверѣ. 5). Родъ женскаго головнаго убора,

Киш-а-киш!—этимъ крикомъ отгоняютъ птицъ.

Кишенний—карманный.

Кишенщик — карманщпкъ, мошенникъ, воръ.

Кишенщиця—карманщица, воровка.

Кишѐня, кишѐнька—карманъ, карманчикъ.

Кишіти—кишѣть, быть во множествѣ.

Кишка—кишка.

Кишнець—растеніе Coriandrum lativum L.

Киянин—Кіевлянинъ.

Киянка, Кіянка—Кіевлянка.

Киянський—Кіевскій.

Киянські образи хороше малёвані. Марко-Вовчок.

Кияня—родъ заступа.

Не калина в темнім гаю
Землю укриває,
А цариця киянею
Могилу копає.

Ю, Федьковпч.

Ківати—махать; грозить.

Кіт сидить та хвостикомъ ківає.

Ківуха=**моргуха, цокотуха, ляскуха.** См. М. Ц. и Л.

Ківш, ковш, ківшик, ковшик—корецъ, черпакъ, ковшикъ.

Кігти, кікти—когти.

Кіёвий—палочный.

Увічче на здоровью кіёвим босм учинити. Самойлович.

Кієк, кіяка—палка, дубинка, кій.
Кізіль=**дерен**. См. *Д.*
Кійло— степная лилія трава Stipa pennata L. иначе по Украински—*тирса, шовкова трава.*
Часомъ і межи крапивою росте кійло. Посл.
Юрасько кійло косить,
Та до коника носить. Пѣс.
Кілішок—(Галицк. сл.) рюмка.
Кілля, кілки, кілок—колья, колъ.
Кількиця—часть, кое-что.
Кілько, кільки—нар. нѣсколько.
Кількодесять—нѣсколько десятковъ.
Кількоиадцять—болѣе десятка.
А меновите особ кільнонадцять. Уст. Луцк.. Брат. 1624,
Кількондільний—многонедѣльный..
Кімната—горенка, комната.
Кін, кон, кона—сцена; выставка.
Кінва, конва—кружка.
Кіндибал=**шкандибал** См, Ш.
Кінѐць, кіньчик—конецъ, кончикъ.
Кінь, коняка—лошадь
Кіньский—конскій, лошадиный.
Кіньска мята—растеніе Lamium amplexicalle L.
Кірмак—**кироман**. См. выше.
Кісник, коснйк, кіснйчка—ленточка, которую дѣвушки вплетаютъ въ косы
Кіт—котъ.
Кітляр, котляр—мѣдникъ.
Кішка, кішечка, кйця—1) кошка, кошечка. 2) Растеніе Coronilla varia L. 3) Извѣстная по свою гомерическому складу дума про Самійла Кішку.
Кійх, кіяшо̀к—цвѣтокъ Thypha angustifolia L. по Закревскому и растеніе *пшеничка, палочник болотній, оробимець* Typha Latifolia. Zea Mays L. Пороговичу
Клавір—фортепьянъ, клавикорды.
Клавіриста—піанистъ.
Клавірка—фисъ-гармонія.
Клавірник—фортепьяный мастеръ и торговецъ ими.
Клавірниця—депо фортепьяновъ.
Клавок—клавишъ.
Кла̀д—1) сокровище, кладъ 2) Растеніе Zinnia elegans L.
Кладка — мостикъ или просто доска, положенная чрезъ канаву лужу или грязь.
Кладовйще, кладвище, гробовище — кладбище,
Клакй, кло̀ки, кло̀ччя—очески отъ пеньки, хлопья.
Кла́мство—ложь. *Непо можуть тобі жадниї шалвірства і кламства, хочбі роспуклся складаючї* онні. І. Мазепа.
Кламця=**брехун**. См. *Б.*
Клапатий—лапастый.
Клапонький—лоскутный, висящій.
Кла̀поть, кла̀птик—лохмотъ, лоскутъ пластъ; кусочекъ.
Клѐзнути—1) дать пощечину. 2) Чертить.
Клѐйтух—пыжъ.
Отсе вам заткнуло клейтухом уха.
Клекіт, клект—крикъ орла.
Клект орлячий далеко чути.
Клекова̀ти, клекота̀ти—клокотать, шумѣть.
Клекро̀т—акт нар. сколько, поколику.
Клен клинйна—клёнъ Acer platanus.
Клепа̀ло, клепня—1) кусокъ дерева или деревянная лопатка, которою острятъ косы. 2) Въ XII столѣтіи и раньше, висячая доска въ монастыряхъ, вмѣсто котла.
Клѐпка—доска или часть стѣнки, составляющей ведро, бочку и проч.
У його нема десятоі клепки въ голові —т. е. онъ глупъ.

Клепси́дра—песочные или водяные часы, отъ латинскаго Clepsydra.

Купив у Глухові клепсидру за 5 алтин. Маркович.

Клеса́чка—инструментъ сапожника.

Клечальна недiля, Зеленi Свята—Духовъ или Троицынъ день.

Клѐчаний—зелённый, изъ растительный зелени приготовленный.

Клѐчання — зелень, древесныя вѣтви срубленныя съ листьями для украшенія домовъ въ Троицынъ день.

Клещ, клiщ—насѣкомое Acarus.

Клещi з дума поспадали,
Головоньку комаревi постискали,
Свiрки зачали спiвати,
Щоби болесть розiрвати. Пѣс.

Клик—кличъ, зовъ.

Кликаний—званный, приглашенный.

Кликане-я—приглашеніе, призывъ.

Клика́ти, кли́кнути—звать, позвать.

Кликовщина городова (?)—См. Акты Западн. Россіи. т. I. 355 стр.

Клим, Климко—Климентій.

Климбас—дуралей.

Кли́на, Кулина—Акулина.

Кли́нцi—узоръ зубьями.

Клинноногий—кривоногій.

Клiнчити—становиться на колѣни.

Кло́нiт клѐпот — хлопоты, попеченіе, забота.

Клопота́ти—хлопотать, заботиться.

Клопота́тися-тьця—заботиться.

Клопотливий—хлопотливый, заботливый.

Клу́б—бедро; иначе по-Украински — *кульша.*

Клу́нок, оклу́нок—мѣшокъ, связка, укладка. узелъ, ранецъ во множ. числѣ *клу́нки*; уменьшит. *клуночок.*

Клу́ня—рига, хлѣбный сарай.

Клу́шня—такъ называется въ Малороссійскомъ возѣ кривое дерево, одинъ конецъ коего утвержденъ на оси и придерживаетъ затычкою (чекою); колесо, а другой верхній конецъ прикрѣплёнъ къ бокамъ повозки. иначе по-Украински-*лушня́, люшня́.*

Клюга̀—наконечникъ или же остріе пики.

Клюка̀, ключка̀—крючекъ, кривая палка.

Клю́кати— клевать.

Ключ—1) ключъ отъ замка. 2) Палка съ крючкомъ, посредствомъ которой вытягиваютъ ведро изъ колодца.

Клю́ча—летящая стая дикихъ птицъ.

Кля́к—пограничный знакъ на деревѣ или пограничный столбъ.

Кля́кнути—гнуться.

Кля́мка, пля́мка—рукоятка, крючокъ у дверей.

Кля́снути—хлыснуть, подобно пузырю лопаться.

Бiс перiстий, свиснув, кляснув.
Артемовський-Гулак.

Кляузуля, клявзуля—(акт. сл.) условіе

Кляштор—(акт. сл. klasztov) монастырь,

Кмет—простолюдинъ, крестьянинъ.

Кметиня, кметя—крестьянка.

Кми́н—тминъ Carum carvi L.

Книга̀рь—книгопродавецъ, библіотекарь.

Книга́рня — бiблiотека, книжный магазинъ.

Книги вiчистнi=Акти. См. *А.*

Кни́ш—родъ булки, съ разрѣзанными и завороченными во внутрь намасленными краями.

Кнова́ти—1) рубить. 2) Замышлять, пытать.

Анi явноi, анi потаемноi не маеть кновати вражди. Величко.

Кну́р—боровъ.

Кнурячий—свинной, кабанскi.

У его (т. е. у бѣса) козляча борода, кнурячий стан. Пѣс.

Коадгерент—(акт. сл. koadherent, coadhaerens) соучастникъ, помощникъ.

Кобеля́—жеребенокъ, лошонокъ.

Кобеня́к, кобиня́к—родъ бурки съ капюшономъ на голову.

Кобеня́ти, кобиніти—собачиться, сильно бранить, чернить, пенять, лаять, корчиться, ломаться, хвастать, бранить, хулить. *Кобенила на всі заставки.*

Кобер—(Австр. Укр.) коверъ

Кобза—бандура, родъ торбана.

Кобзарь—**бандуриста**. См. *Б.*

Ко́би—(Галицк.) когда бы, если бы, кабы.

Коби́ла—1) возвышеніе на эшафотѣ гдѣ наказывали тѣлесно. 2) Кобылица; уменьшит. *кобилка, кобильчина.*

Коби́льник—сластолюбецъ; лошадный любитель.

Кова́дло—наковальня.

Ковале́нко—сынъ кузнеца.

Ковалиха—жена кузнеца.

Ковалівна—дочь кузнеца.

Кова́ль—кузнецъ.

Ковальня—кузница.

Ковальський—кузнецкій.

Кова́ти—кова́ть.

Ковба́ня—подводная яма; увеличит. *ковбанюга.*

Ковбаса́—колбаса.

Ковба́тка—большой кусокъ мяса.

Ковби́ця— медовые соты. (?)

Загадка—*Е унасъ такий, баран що у него сорок ран.* **Одгадка**—*ковби́ця.*

Ковбо́та=**бакай**. См. *Б.*

Ковга́нка—корчага.

Ковчанок—толкачъ,

Ко̀вдра, ко́вдря—одьяло,

Ковѐр, кобѐр, кобѐрець—ковёръ коврикъ.

Як підемо до церківці
Станем на кобері. Пѣс.

Ковѐрза—размышленіе.

Коверзàти—разсуждать, умничать.

Коверзнути—понять, уразумѣть. *Миттю коверзнула.*

Коверзовàти—привередничать.

Ковѐрниця=**килимниця**. См. выше.

Ко̀взалка—чистое мѣсто на льду для скользанія

Ко́взатися-ться—скользить.

Кови́зитися-тьця — шалить, бѣситься, капризничать.

Кови́знути—коптѣть, хирѣть.

Кови́ла, ковиль—трава Stipa capillata L.
„ *Про ковиль так расказував один старий чоловік: Е-е! Поки ковила був то й хліб був, як ковилю не стало, то й хліба немає. Ісправді так: ковиль росте на цілині, тілько після як покористуються років чимало, то вже в землі не та сила, а підмоги не дають, то хліб, що раз меньш родить.*„

Ковирта́ти—болтать.

Ковіря́ти—колупать.

Ковінька на ру́ку—идетъ въ руку, счастливо.

Ко́вніp=**ко́мір**. См. ниже.

Ковок—деревянный гвоздь.

Ковтати, ковтну́ти—глотать, глотнуть.

Ковткѝ—серьги.

Ковто́к—глотокъ, кусокъ, для глотанія.

Ковту́н—колтунъ (болѣзнь).

Когорс — (акт. сл.) хоругвь, отрядъ войска.

Когут—(галицк. сл.) пѣтухъ

Ко̀дло—родъ, фамилія, племя, поколѣніе.

Кодол—толстая верёвка.

Кожемя́ка—кожевникъ.

Ко́жний, ка̀жний—каждый.

Кожнісінький—совершенно всякій.

Кожу́х, кожушо́к, кожуши́на — шуба, тулупъ, шубка.

Кожу́шанка — кофта на мѣху; шубка женская.

Кожушки — растеніе Echinospermum lappula Lehm.

Коза—1) волынка. 2) Тюрма. 3) Боклага. 4) Коза.

Козак, козаченько—1) воинъ. 2) Рыцарь. 3) Свободный человѣкъ. 4) Удалецъ — молодецъ. 5) Молодой человѣкъ.

Козаки лейстровні—регулярное козачье войско.

Козаки охочекомонниі — иррегулярное козачье войско.

Козаковати—молодечествовать, вести народную жизнь.

Козарь—козиный пастухъ или охотникъ, а также владѣтель козиннаго стада.

Козарлюга—богатырь козакъ.

Васюринський козарлюга
Все пье та гуляе.
Отамана кошового батьком називае:
Позволь, батьку, отамане,
Нам на баштi стати:
Не попустим Москалевi
Сiчи руйновати!
Не позволиш с шабельками.
Позволь с кулаками:
Нехай наша слава не гине
Помiж козаками. Запорож. пѣс. 1775 года. 3-го Августа.

Козацький, козачий—казачій, рыцарскій, свободный.

Козацький залізняк — растеніе Phlomis pungens Wild.

Козацький шлях—рѣка Днѣпръ.

Козацьство, козачество, козаччина—казачество, рыцарство, удальство.

Козачка—казачка, свободная женщина.

Козачки — родъ мухи, насѣкомое, красное съ черными пятками, живущее въ трухлыхъ пняхъ и въ землѣ.

Козел, козлики=**бедринець.** См. *Б.*

Козелець — растеніе Anemone ranunculoides L. Ranuncaulus acris L. *Козелецьзiлле од трясцi.*

Козелки=**комарови носики.** См. ниже.

Козелок—растеніе Tragopogon major L.

Козельці — трава холодникъ, спаржа Asparagus officinalis.

Козик—ножъ для снятія кожи. *Од ковика до ножика.* Посл.

Козинячий, козлячий—козиный.

А чи в тебе, старий дiду,
Та козляча борода. Пѣс.

Козубелька—корзина, сплетенная изъ ремней.

Козуря—уменшительное отъ *козарлюга.* См. выше.

Коїти—дѣлать, совершать.

Кокиця, клокичка — растеніе Staphilea pinnata L.

Кокірички — растеніе Corydalis cava Schweigg.

Коток=**когут.** См. выше.

Кокотень—шалунъ, рѣзвое дитя.

Кокус—растеніе Potentilla verna L.

Кокушкин лен—растеніе Linum Catharticum L.

Коли—союзъ когда, если.

Колиб—союзъ еслибы.

Колиівати—хромать.

Коливо, колево—1) кутья, рисъ съ медомъ, употребляемый при похоронахъ. 2) Запорожскій курень.

Колись—союзъ когда-то.

Колиска—колыбель.

Колисковий, колисочний—колыбельный.

Колишній—когдашній.

Колій—1) разбойникъ, гайдамакъ. 2) Большой острый ножъ.

Коліівщина—крестьянская украинская революція 1776 года.

Колістратор—регистраторъ.

Колісчатий—узорчатый, квѣтчатый.

Колішки—колѣни.

Колішня—дыра въ колесной трубкѣ.

Коліщотка—1) Металлическое зубчатое колесцо, которымъ рѣжутъ тѣсто. 2) Родъ узора.

Коллегат—(акт, сл. collega) сотоварищъ

Ко̀ло—1) нар. около, возлѣ, вблизи. 2) Свита. 3) Колесо, кругъ. 4) Округъ, вѣдомство, границы власти. 5) Кружекъ общества.

Колобро̀дити—шутить, шалѣть.

Коло̀да—1) тиски на ноги для наказанія. 2) Бревно; во множест. *коло̀ддя.* 3) Мѣра ржи, пшеницы и проч. отъ того *поколодная,* помѣрная пошлина.

Колодій—большой гайдамацкій или кухонный ножъ.

Коло̀дки—тиски на ноги для преступника.

Колоду волочити—на масляной какая либо, *молодиця,* молодая замужняя женщина привязываетъ какому нибудь парню къ ногѣ колоду, въ наказаніе, что въ прошедшій мясоѣдъ онъ не женился, и тѣмъ заставляетъ его выкупиться.

Колокольчик—растеніе Campanula persicifolia L.

Коломазь—деготь, смола на осяхъ воза.

Коломітний—**каламутний** См. выше.

Ко̀лот—тревога, набатъ, сумятица,

Колоти̍ти—взбалтывать

Колотитися-тьця — дрожать, трястись стучать (о сердцѣ).

Колотнеча, колотня̍—ссора, неистовство споръ, брань, смута, драка.

Колотник—возмутитель, безпокойный человѣкъ.

Колотни̍ця—вздорная женщина, возмутительница.

Колоття—колики.

Колоть—дурная замерзшая дорога.

Коло̀ши, холо̀ши—нижняя часть шароваръ, покрывающая голени. *Заткнув колоши у халяви.*

Колошкати—безпокоить, разстраивать

Колтришовий—изъ грубаго сукна сдѣланный.

Колупа̀ти—ковырять; попрекать, надоѣдать.

Кольвек—(акт. сл.) ни былъ; *хто кольвек*—кто бы нибылъ; *як кольвек*—чтобы нибыло.

Ко̀лька—судорги, колика.

Колька в боки коле.

Колюки=**дурман.** См. *Д.*

Колюча—растеніе Salsola kali L.; иначе по-Украински—*перекоти-поле, курай.*

Колючий дрік—растеніе Genista germanica L.

Колючки—растеніе Tribulus terresrnis L.

Колюшина судейська—(?) См. источн. Малоросійской исторіи т. 1. 165 стр.

Коляда̍ колядка—поздравительныя пѣсни древняго языческаго происхожденія, которыя поютъ съ 24 по 30 декабря вотъ для образца одна изъ нихъ

Ой на толоці та на муравці
Ой раненько!
Там король Руський коником грае,
Турськаго царя все визирае:
Ой виідь, виідь ти, Турський царю,
На ту толоку, та на мураву,
Покажи славу ти, Турський царю!
Як би я незнав, війська незбірав—
Ой все наш панок коником грае,
Та як го узрів, тай мечем ізвів;
Як панок наш тяв то Тур-царя стяв;
Ой взяв же ёго поподлі коня.
А повіз ёго а в Чеську Землю,
Ав Чеській землі короля нема;
Ой ти, паночку господарочку,
Ав Ческой землі королем будеш
А взяв же ёго по пужарові:
Чорний пужарець ніженьки коле,
Ніженьки коле, все підбуждае,
Що сліди кровця все заливае,
А чорний ворон все залітае,
А з слідів кровцю все випивае—
Ой наш паночку, господарочку!

Колядовáти—пѣть колядки.

Колíндра, кишнець—однолѣтніе растеніе Coriandrum sativum.

Колíса—фургонъ.

„Сідай, Катю, у колясу,
Поідемо, Катю в землю нашу.“
Нар. Пѣс.

Комарови носики—растеніе Delphinium Consolida L.

Комàха, комáшка, комашíна—муравей

Комашнí—муравейникъ.

Кòмен, кòмін—лицевая сторона варистой печи, а также печная дымовая труба.

Коменотрýс—трубочистъ.

Комешитися-тьця—зашевелиться, закишѣть.

Комисáр—(Галицк. сл.) исправникъ.

Комíш—тростникъ.

Комíшник—разбойникъ обитающій въ мѣстахъ поросшихъ камышомъ.

Кóмір, кóвнір—воротъ, воротникъ; уменшит. *комірець, комірок, комірчик*—воротничокъ

Комірка—чуланъ, коморка.

Комлíк—Калмыкъ.

Комляцький—калмыцкій.

Комличка—Калмычка

Коммиція—(акт. сл. commitia) сеймикъ.

Кòмната—кімната. См. выше.

Кóмонь, кінь, коняка, конячка—лошадь, лошадка.

Комòнний—верховой, конный, форейторъ

Комóнник—кавалеристъ, всадникъ.

Комóнниця—всадница, амазонка.

Комóра, комóрчина—лазка, амбаръ.

Комòрний, підкоморний — камеръ-юнкеръ.

Коморник—урядникъ, заступавшій мѣсто подкоморія въ подкоморскихъ судахъ.

Коморчий—амбарный, лавочный, сарайный.

Компанійці—легкая регулярная кавалерія.

Компáнія—рота солдатъ.

Компарнция—(акт. сл. comparycya, comparitio) личная явка къ суду.

Компланация—(акт. сл. complanacya, camplanatio) мировая сдѣлка, полюбовное соглашеніе.

Композитýра—сочиненіе.

Сицеви вірши своеі композитури. Величко.

Компоновáние—составленіе, сочиненіе.

Компоновáти—сочинять, слагать, выдумывать.

Компортация—(акт. сл. comportacya, comportatio) отсрочка разбирательство дѣла для сообщенія каждой сторонѣ документовъ, представленыхъ противной сторонѣ.

Компробация—(акт. сл. compobatio) одобреніе, утвержденіе, подтвержденіе прежде совершеннаго документа, состоявшагося судебнаго рѣшенія и. г. под.

Компромисс—(акт. сл.) третейскій судъ; соглашеніе сторонъ о предоставленіи дѣла на рѣшеніе третейскаго суда.

Компут—раскладка податей, окладной листъ.

Комяга—лодка.

Кон—публичное мѣсто около суда.

Блудяжки у кона стояли. Макаровській.

Конáр, конарúще—толстый сучекъ.

Конàти—умирать, кончаться, пропадать.

Конвà—кафа, См. выше.

Конвалія, кунволія—ландышъ, майскій цвѣтокъ Lilium Convallaria majalis.

Конвент—католическій монастырь, монастырская община; отъ латинскаго conventus

Конвокàція—(акт. сл.) созваніе чиновъ

Кондемната—(акт. сл.) заочное рѣшеніе.

Кондиція—условіе.

Кондійка—ендова,

Конечне—нар. непремѣнно, необходимо,

всеконечно.

Коні-виногради—лихія лошади

Гоя коні—виногради,
Буду в винах вас купати. I. Федькович.

Кбнов, конбвка, конбвок, коноб—кружка.

Конопельки—растеніе Veronica latifolia. L.

Конопельні пісні—пѣсни, которыя поютъ во время уборки конопли. Максимович.

Конбпка—продолговатая кружка.

Консенс, консес—позволеніе, соизволеніе; отъ латинскаго consessio, consensus.

Контентий—довольный.

Контентовати—угощать, принимать.

Контентоватися-тьця—1) удовольствоваться, быть довольнымъ. 2) Заниматься, продолжаться;

Контент—замѣчаніе, указаніе.

Контина— келія (?).

А священник старець ходить
По святій контині
Молить слави Запорожжю,
Щастя Україні. I. Федькович.

Контроверсія—дебаты, пренія, защитительная рѣчь.

Контровертовати—вести судебныя пренія.

Контумация—(акт. сл. contumacia) заочное рѣшеніе.

Конфесата—(акт. сл.) допросъ подсудимаго.

Конфирмація—(акт. сл.) подтвержденіе правъ, преимущественно на недвижимую собственность, подтвердительная грамота; конфирмаціи выдавались также старостами и помѣщиками священникамъ на ружныя земли, приписныхъ къ церквямъ крестьянъ, и т. под.

Концепт — періодъ, мысль, положеніе, правило.

Кбнче—нар. необходимо, непремѣнно, непреложно.

Кобперта—конвертъ, обертка, обложка.

Копа—1) 50 коп. серебромъ. 2) 60 штукъ, если считаются какіе-либо предметы, напр. снопы, колья, колоды, доски и. т. под.

Копаниця—мотыка.

Кбпанка—яма, выкопанная для добытія воды въ походахъ

Копательний—старательный.

Прихільні і до хозяйского добра Копательні. Номис.

Кбпати—брести, бродить.

Коперсати—чесать, перебирать.

Щось таменьки собі коперсае.

Копець- земляное возвышеніе, пограничный сугробъ.

Границю провадили, частиї копці висипуючи. Величко.

Копил—колодка на сапогъ или башмакъ.

Копилити—гнуть, кривить, гримасничать. *Ач як губу почав копилити.*

Копирсати—ковырять, долбить.

Копирснути—стремглавъ упасть. полетѣть внизъ. *Або і сам в пекло копирсну.*

Копистка—спичка.

Копитник, копитняк, копитці—растеніе Asarum europaeum; иначе по-Украински—*подолішник, підлистник, по дорішник.*

Копиця—копна.

Копіёвати—(акт. сл.) копировать, снимать копію, списывать. *Той лист ізкопіёвавши послали...* Величко.

Копійка, копійчина— копѣйка, копѣечка; деньги.

Копний, купний суд—судъ, производимый членами общины на сходкѣ, на основаніи обычнаго права; хотя въ нѣкоторыхъ случаяхъ онъ признавался и статутомъ (въ XII вѣкѣ).

Копотитися-тьця—дѣяться.

І так тоє, през цілую зіму копоти лося. Лѣт. Самов.

Копошитися-тьця—рыться, копаться.

Кор—укоризна; *кором зачіпати*—укорять, попрекать.

Корабель—корабль.

Кораблик—родъ кокошника.

Корговщина(?)—См. акты Запад. Россіи т. І. 145 стр.

Коренити—бранить, перебирать бранью всё до корней.

Коренитися-тьця—внѣдряться.

Корець, кірець =**ковш.** См. выше.

Кориговати, скоригоувати—(акт. сл.) проводить на бумагѣ линейки, писать. (Въ концѣ актовъ была обыкновенно въ старину приписка: *скоригоувал* такой-то; т. е. контрасигнировалъ, свѣрялъ).

Користоватися-тьця—пользоваться.

Корити—укорять, унижать.

Корінь, корінець—корень, корешокъ.

Корки—каблуки; *коркові чоботи*—сапоги на высокихъ каблукахъ.

Кормига—1) ярмо, иго. 2) Невольническій корабль.

Кормівка—покормка.

Корній—Корнелій; уменьшит, *Корнійко, Корнісць.*

Корне=**кізіль.** См. выше.

Коровай—свадебный куличъ, раскрашенный или вызолоченный сусальнымъ золотомъ и убранный цвѣтами.

На чужий коровай очей не поривай, а свій дбай. Посл.

Коровайник—разносчикъ на свадьбѣ куличей.

Коровайниця, коровайничка—женщина пекущая свадебные куличи;

Коровьяк—однолѣтнѣе растеніе Царскій скипетръ Verbascum Thapsus L, иначе по-Южно-русски—*дивана, дивина, ведмеже ухо.*

„*Це те зілля, що як спортитьця корова, не стане давать молока, то треба її напоїть цим зіллєм.*„ Народ. повѣріе.

Корогва, корогов, короговка—хоругвь, знамя, значокъ.

Королёвати—королевствовать.

Королів цвіт—цвѣтущіе бобы красный цвѣтъ Phaseolus multiflorus Wild.

Коромисел, коромисло—рычагъ.

Короп, короб—ящикъ, лубокъ.

Короста—чесотка.

Коростявий, коростяний—чесоточный.

Корота—лаконизмъ.

Українська корота і гумор славні по всёму світу.

Корпати—ковырять, колупать.

Корпоушка—уховертка, родъ ложечки, для выниманія сѣры изъ ушей.

Коррупція—(акт. сл.) подущеніе, подкупъ

Кортіти—(глагол, безличн,) хочется, нетѣрпѣливо желать. *Нескажемо нехай кортить.*

Корупа, корупка—корона, коронка; вѣнчикъ.

Корунний—коронный, государственный.

Коряк, корячок—деревянный сосудъ для мѣры сыпучихъ тѣлъ. *Купив коряк гороху.*

Коса богоматерина—растеніе Hypericum humifusum. L.

Косар—сѣнокосецъ.

Косара—покосъ сѣнной.

Косачиско—(Галиц. сл.) растеніе и цвѣтокъ косатникъ Irideae.

Зогрію я горнець води,
На припічку го положу,
Касачиском го приложу. Галиц. вѣс.

Косиця—косичка.

Косма́та тра́ва—растеніе Galium Mollugo L.
Косма́тий—мохнатый.
Космач—мохначъ, имѣющій длинные волоса.
Косничка=**кісник**. См. выше.
Косовиця—1) время сѣнокоса, а также и самое кошеніе. 2) Барышъ, прибель. *Ім од сієі вигадки булаб косовиця.*
Костирь—1) токарь. 2 Растеніе Bromus secalinus L. иначе по Южно-русски—*овсянка, стоколос, костюльки.*
Костирський—токарскій.
Костяк, **костяк**, **костяниця**—остовъ, скелетъ
Коструба́тий—всклокоченный, взъерошенный, шероховатый.
Кострубачити—взъерошивать.
Костур—клюка.
Костю́к—1) окаменѣлость, окостенѣлость. 2) Неподатливый человѣкъ.
Костяниця—**камениця**. См. выше.
Косюрки—растеніе Linaria genistaefolia Mill.
Косяк—) конскій табунъ. 2) Штука краснаго товара.
По кілько косяків, луданів і бейберeків купив. Маркович.
Котелки—**чортові оріхи**. См. Ч
Котеня́, **кошеня́**—котенокъ.
Котик—родъ игры.
Котики, **кошачки**—растеніе Glechoma hederacea L.
Котки, **огірочна трава**—растеніе Trifolium arvense L.
Ко́тли—литавры.
Котляр—1) литаврщикъ 2) Мѣдникъ.
Котна́рський—погребной.
Прислав вина волоського 25 бут...: Вина виборного котнарського буту не велику. Величко.
Котолуп—кошкодеръ.
Котора—вражда.
Которливий—враждующій, враждебный.
Которовати—враждовать.
Котра́га = **катря́га**. См. выше.
Котрий—который.
Кофта—спенцеръ.
Кох—корзина.
Коханий—милый, возлюбленный, дорогой, любовный, любимый.
Коханка—любовница, фаворитка.
Кохання-я—любовь.
Коханок, **коханець**—любовникъ, любимецъ, фаворитъ.
Коха́ти—любить, лелѣять.
Коха́тися-тьця—любиться между собою; быть богатымъ въ чемъ-либо. *Той кохаеться в конях, а той в волах.*
Коць—простой коверъ, попона.
Коца́рка—коверница.
Коцуба, **коцю́ба**—кочерга.
Кочадижник—растеніе Asplenium Filix femina Bernh.
Кочевище—кочевье.
Кочкова́та осока—трава Carex Coespifosa L.
Кочовик—номадъ, скотоводъ.
Кочовиця—кочевая жизнь.
Кош—(татарск. сл.) укрѣпленный станъ лагерь, обозъ, таборъ; запорожская Сѣчь и большая лодка. *Кош* т. е. капитулъ ордена Запорожцевъ, могъ быть вездѣ, гдѣ былъ *Кошевой* атаманъ со старшинами.
Кош, **ко́шик**—корзина, кошолка.
Коша́ра—загорода, загонъ.
Коша́тина—кошачье мясо.
Кошача мьята, **кошечник**=**котики** См. выше.
Коше́й=**батава**. См. *Б.*
Коши́ки—растеніе Trifolium montanum L.; иначе по Южно-русски—*полуношник, Івасик, куряча лапка, сорочі лапки.*

Кошйця—растеніе желтый желѣзнякъ Verbena officinalis.
Кошлатий—всклокоченный
Кошовйй—президентъ Запорожскаго Коша, избиравшійся обыкновенно радою на 1 годъ.
Кошт—цѣна, стоимость, счетъ, сумма, издержка.
Коштовати—1) пробовать, отвѣдывать. 2) Цѣниться стоить.
Коштовний—цѣнный; дорогой.
Коштовность—цѣнность, стоимость.
Кошуля, кошулька, кошуленька—рубаха, рубашечка.
Кошур—рѣчныя водоросли.
Кощавий—костлявый.
Кпилити—издѣваться, насмѣхаться.
Кпина—насмѣшка, издѣвательство.
Кпити—**кпилити**. См. выше.
Кпитися-тыйя—дурачить, почитать глупцемъ, гордиться, чваниться, издѣваться.
Крабия, крабиа—кивотъ, ящикъ образной.
Кравѐць—портной.
Кравецький—портняжескій.
Кравник—растеніе Hypericum perforatum L.
Кравчина—1) портняжескій цехъ; собират. портные. 2) Названіе Запорожцевъ во время Наливайка, въ слѣдствіе того что Наливайко былъ *кравець*.

Славна стала та Кравчина,
Як на Польщу стала,
Вовкулакам, кателикам,
Мстючи зраду дала.

Пѣс. про Наливайка.

Кравчиха—портниха, жена портнаго.
Краглі, краклі, скраклі—кегли.
Крадежа—воровство, пропажа.
Крадько—злодій. См. *З*.
Кредькома—напр. тайкомъ.
Краевид—ландшафтъ, пейзажъ
Краёвий—пограничный, конечный.
Край—1) нар. подлѣ, возлѣ. *Гей там Край дороги хрест Божий стоїть.* Пѣс. 2) Область, страна.

Не в нашім краі Богу милім,
Не за гетьманів і царів,
А в Римскій идольскій землі
Се беззаконіе творилось.

Т. Шевченко.

Крайка—покромка, окраина у сукна.
Крайниця—граница, рубежъ, предѣлъ.
Крайнякй — такъ называются жители Стрыйскаго округа въ Галиціи.
Краіна—область, провинція, губернія, страна, край.
Країнний—мѣстный, земскій.
Крак—кустъ. *У нас що крак, той козак, а де байрак там сто козаків.* Поговорка Богдана Хмѣльницкаго.
Краль, кроль—царь, король.
Кралівство, кролівство, королівство, кралія—ко олевство, царство.
Кралівщина, кролівщизна—королевское помѣстіе.
Краля—царица, королева, знатная дама.
Кралянин, кралянист, кралянець—роялистъ
Кралянка—роялистка.
Кралянський—роялистскій, королевскій.
Крам, крамнина—мелкій товаръ.
Крамарь—мелкій торговецъ.
Крамарка—лавочница.
Крамарчук—купчина (съ презрѣніемъ).
Крамний—торговый.
Крамниця—торговая лавка.
Крамовати — торговать мелкимъ товаромъ.
Крант—кранъ.
Крап—марена Rubies tinctorum L.
Крапати—капать.
Крапка—точка.

Крапля́стий—содержащій много капель, частий.

Да йшов дощик крапли́стий,

Да уродив черчик черчистий. Пѣс.

Кра́пля, кро́пля—капля.

Крапля́стий=крапля́стий. См. выше.

Крапі́вка—растеніе Ceratophillum demersum L.

Крапча́стий—покрытый точками, каплями, пёстрый.

Кра̀са—1) красота, пригожество. 2) Растеніе Amarantus caudatus.

Кра́сень—красавецъ.

Красний горошок—растеніе Lathyrus tuberosus L.; иначе по Южно-русски *рожева чина.*

Красний осот=храбуст. См. X.

Красні зязюльки—цвѣтокъ Cypripedium macranthon Swartz.

Красні пітушки—растеніе Gladiolus imbricatas L; иначе по Южно-русски—*зрядник.*

Красні порічкі—красная смородина Rhus rubrum L.

Красні султанчики—растеніе Ohrchis laxiflora L.

Красні чорнобривці, маёрці—цвѣтокъ Zinnia elegans L.

Краснокорінь—растеніе Echium rubrum L.

Краснотал́ь—растеніе Salix acutifolia Willd.

Красолиця—розовая мечта.

Где ся ниші гадки ділі, гадки красолиці. Н. Устиянович.

Красо́ля, красу́льки—настурція Теораrolum majus L.

Красоу́ля, красову́ля—большая рюмка,

Кра̀сти—воровать.

Красу́ня—красавица.

Края́нин—туземецъ, землякъ.

Края́нка—туземка.

Краянський—туземный.

Кра̀яти—кроить, рѣзать на куски или на части.

Крѐвний—родной, близкій.

Креденець, креде́нц—(акт. сл.) буфетъ.

Креденцій—буфетчикъ.

Креденчиха—буфетчица.

Кре́йда—мѣлъ.

Крейдяний—мѣловой.

Кре́ймахи, кре́ймашки—родъ игры косточками или черепьями величиною съ копѣйку, которые подбрасываютъ и ловятъ.

Кремезний, кремязний—крѣпкій, какъ кремень. *Хоч і більш 60 було, кремязний ще дід був* Номис.

Креница, криниця=керниця. См. выше.

Крепак—крѣпостной человѣкъ. рабъ, невольникъ.

Крепацький—крѣпостной, невольническій.

Крепацьство—невольничество, крѣпостная зависимость.

Крепачка—крѣпостная, невольница, рабыня.

Крес—(акт. сл.) кругъ, граница, конецъ, цѣль. *Же часу остатнего кресу живота нашего.* Илія Торський.

Кресак, кресаня, крисак, краня, крисаня—Гуцульская шляпа. чорнаго цвѣта съ павлинымъ перомъ. І. Федькович.

Креса́ло, крѐсево, кре́сиво—огниво.

Кресати—высѣкать огонь.

Крѐснути—таять и ломаться.

Кри́вда—неправда, несправедливость, обманъ, обида.

Кривди́ти—обижать, обманывать.

Кривдник—лжецъ обманщикъ.

Кривдниця—обманщица.

Криви́й—хромой.

Кри́га—льдина.

Кри́жний—ледяной, зимній.

Крижи́ти—околѣвать, замерзать.

Крий Боже—сохрани Богъ.
Криковиця—крикъ, гамъ.
Крилáстий—крылатый.
Крило орлиис—растеніе Astragalus glycyphylos L; иначе по-Украински *девъятилітник, ненаситець*
Криджóли=gриджóли. См. G.
Криийчана осока—трава Karex praecox Iacq.
Криичовина — водяной источникъ, ключъ.
Криця, криць—чистая сталь.
Кричати на пуп—кричать что есть мочи.
Кришанець медóвий—родъ пряничныхъ конфектъ.
Кришенник—отродье, порожденіе.
Кришúти—крошить.
Криштáль—хрусталь, кристаль.
Крівавий—кровавый.
Крівавúця—кровавый потъ; трудъ.
Крізь, крузь—нар. сквозь, чрезъ.
Крізний—сквозной.
Кріль, кроль—кроликъ.
Кріхта, крúхта, крихточка — крошка, крошинка.
Кругýлець —(Галицк. сл.) кончикъ родъ ястреба Falco nisus.
Крок—ступень, шагъ. *У милі замикаеться 1000 кроків.*
Крóкви=шиарн, бантина. См. *Ш.* и *Б.*
Крóкіс, крóкус, крóкос, світлухи—растеніе Carthanmus tinctorius L. *Крóкісом красять ложки і крашанки у Черкаському повіті.*
Кролèвець—уѣздный городъ Черниговской губерніи, а также этимъ именемъ называется въ Малороссіи прусскій Кенигсбергъ
Крóп—растеніе укропъ Anethum graveolens.
Кропúва—крапива Urtica dioica L.
Кропкóва горілка—водка настоянная на укропѣ.
Крóпля=крáпля. См. выше.
Круг, крýга—нар. кругомъ, вокругъ.
Кругавь—тетеревъ. (?)

Чого в тебе Нестерюку
На полах да кров?
Циганочко—волошечко
Я кругавя вбúв,
А він мені рантух-полу
Кровъю да збрудив.
Гой-гой Нестерюку—
Не с птаха це кров! I. Федьковичъ.

Круглáк—1) небольшое круглое бревно. 2) Растеніе Equisetum palustre L.
Круглáти—1)округлять 2)Пить круговою
Круж—циркуль.
Кружкá, кружкомá= **круг кругá**. См. выше.
Кружляти—вертѣться, пить круговую.
Крук, крюк—чорный воронъ.
Крупá—мелкій градъ.
Крутáй—растеніе Echinops Ritro L.
Крутити—вертѣть.
Крутúтися-тьця—вертѣтся, танцовать.
Крутіж— бездна, пропасть.

Ти добре радив —коли ж кляте
Годі навчити було!... Гляв—
І як у той крутіж упав,
У ті прóкляті чорні очі!..
Ю. Федьковичъ.

Крутінь—водоворотъ, смерчъ.
Круторогий—имѣющій большіе несогнутые рога.
Крýть-верть—междометіе отъ глагола *крутúти*. См. выше. *Круть-верть в черепочки смерть.* Загадка.
Крутька-*дати крутька*—значить сбить съ толку, увернуться.
Крю́кати—кричать по жабьи.
Крякати—каркать.
Ксёнж—(акт. сл.) князь.
Кзёнз—ксендзъ.
Кý—акт. предл. къ, для.
Кублитися-тьця—вить гнѣздо, гнѣздиться.

Ку́бло, ку́белечко, кубельце—гнѣздо, гнѣздышко.

Кубок, кубушка—большой стаканъ.

Кувікати—подражать крику поросенка.

Кувшинчики=ба́бки. См. *Б.*

Кувшир—водоросли Conferva.

Куга́—водоросль.

Готово! Парус роспустили;
Посунули по синій хвилі
По-між кугою, в сир- Дарью,
Байдару, та баркас чималий.
Т. Шевченко.

Кугля́р=фигля́р. См. *Ф.*

Куда луча—нар. куда попало, куда глаза глядятъ.

Прочане.... пріч за рубіж, куда луча запускаються. Скоропадський.

Куде́ля—1) мычка, фунтъ счесаннаго льна. 2) Шиньёнъ, букли въ насмѣшку,

Куди́сь—нар. куда-то.

Кудла́тий, кошла́тий—мохнатый.

Кудла, кудло—собачьи клички.

Кудрявець—растеніе Tanacetum vuldare L. Pyrethrum millefoliatum Willd.

Куёвдити—надоѣдать, наскучать, причинять безпорядокъ.

Кужіль, кужілка—1) родъ прялицы. 2) *Висукати кужіль*-сучить нитки на *кужелі.*

Ку́зня—кузница.

Кузовиця—ива Salix viminalis L; иначе по-Украински—*корзинна лоза, молдованська ива.*

Кузубе́нька—лукошко.

Кузю́к—горестное положеніе (въ насмѣшку). *Він сів долі, поневолі в кузюк изогнувшись. В кузюк із. горнути*—свернуть въ бараній рогъ

Кукіль, куколь—растеніе Agrostemma githago L. розово цвѣтетъ. Lychnis noctiflora, бѣло-цвѣтетъ.

Кукублитися-тьця—приводить *кубло* въ порядокъ.

Стара на возі кукоблиться неначе курка.

Куколиця—растеніе Silene inflata Ehrh.

Ку́кольван—приманка и ядъ для рыбъ.

Кокулярия—растеніе Scrophularia nodosa L; иначе по Украински—*підтинник.*

Куку́руза=пшеничка, кіяхи, папушоя. См. *П.* и *Н.*

Кукушки—растеніе Orchis latifolia L.; иначе по-Украински—*любэка, любка.*

Кукушкин лён—растеніе Polytrichum commune L.

Кукушкини слёзи—растеніе Platanthera bifolica Beck

Куле́чниця—патронташъ.

Кулика́ти—пьянствовать.

Кулишниця—ящикъ для пуль.

Кульба́ба—одуванчики, волчья трава, Соломонова печать Taraxacum officinalc Wigger Leontodon taraxacum; иначе по-Южно-русски-*попове гуменце.*

Кульбака—сѣдло. *Який кінь така й кульбака* Посл.

Кульбачити—сѣдлать коня.

Ой кульбач сі, честний отче, коня вороного. Пѣс.

Кульбачник—сѣдельникъ.

Кулька—растеніе Prunus insititia.

Кульша—лядвія.

Ку́ля, кулька—пуля, пулька.

Кума́н—бокалъ. *Ложки та срібні кумани.* Кочубей.

Кума́нда—команда.

Кумандовати—командовать, распоряжаться.

Кумедія—комедія, смѣшной случай, странное происшествіе.

Куме́дний—комическій, веселый, занимательный, непонятный.

Кумедник—потѣшникъ, забавникъ, шутъ

Кумѐдниця— забавница.
Кумедничати—паясничать, смѣшить.
Кумілєм—нар кувыркомъ.
Ку́мство—кумовство. *Умерла дитина, та й кумство пропало.* Посл.
Ку́на—церковное наказаніе, темница, или мѣсто ареста, хотя бы и снаружи зданія. Куною карали иногда, приковывая руку къ стѣнѣ у колокольни, для позора, а иногда приковывали и за шею на короткой цѣпи.
Ку́ндель—домашняя простая мохнатая собака.
Куниці—налогъ, который должны были платить брачущіеся крестьяне въ пользу помѣщика, а мѣщане въ пользу городничаго.
Кунишник—растеніе Calamogrostis epigejos Roth.
Кунпанія—общество, компанія.
Кунтуш—контушъ, чекмень съ разрѣзными рукавами или *вилетами.*
Кунтуш жіночий — верхнее длинное платье, со складками назади, и плотно обхватывающее талію; покрой оного почти такой-же, какъ теперешней *свити*; но изъ тонкаго сукна; или дорогихъ матерій и парчи, кунтуши женскіе были съ длиннымъ, лежащимъ узкимъ воротничкомъ и съ усами, или безусные, т. е. у нихъ на перехватѣ таліи, вверху складокъ, по сторонамъ лифа были нашиты на крестъ широкіе золотые галуны; а другіе не имѣли сего украшенія и назывались безусными.
Куншт, ку́пштик—1) картина, гравюра. 2) Штука отъ Нѣмецкаго Kúnst-Stück.
Куншта́ція—1) декорація на сценѣ. 2) Лѣсы для иллюминаціи.
Куня́ти—дремать.
Кун-зілле—растеніе Convallaria Polygonatum L.
Ку́па—куча, толпа.
Купавка—растеніе Ranunculus arvensis L.
Купа̀ло—хороводная игра съ перескакиваніемъ чрезъ костры на канунѣ дня Рождества Іоанна Предтечи. 24 іюня.
Купаловні пісні—пѣсни купальныя, которые поютъ на Купала, еще отъ миѳологіи.
Купека, купина, скупія—растеніе Convallaria multiflora L.
Куперва̀с—купоросъ.
Купѐць—купецъ.
Ку́пець, купка—кучка.
Купецький—купеческій.
Купина́—1) кустарникъ. 2) Растеніе Polygala vulgaris L.
Купи́тися-тьця, купчи́тися-тьця—толпиться, собираться, сходиться въ одно мѣсто.
Купленнє-я—соединеніе, сочетаніе.
Купований—купленный, покупаемый.
Купова̀ти—покупать.
Куповка—покупка.
Ку́прик—задняя часть тѣла у птицъ.
Купрій—Купріанъ.
Купчаки—гвоздики Tagetes erecta L.
Кур-зілле—растеніе Potentilla Tormentilla Schrank; иначе по-Украински—*дубровка, терментиля.*
Ку́ра, куря́ва—пыль.
Курай—растеніе Xanthium spinosum. Salsola Kali L.
Ку́рва—(съ Польск. kurwa) непотребная женщина.
Курга́н—большой курганъ, малые же называются *могилами.*
Курги́кати—пѣть подъ носъ.
Курду́пель—карликъ, уродъ.
Куреки—кочаная капуста Brassica oleracea L. Var capitata Dc.
Курѐць—курильщикъ.
Курзу́-верзу—вздоръ, чепуха.

Курити лихо—причинять бѣду. *Трояні лихо таке курили.* Котляревський.
курій—вихрь.
курінь—будка, шалашъ, палатка.
Курінівка—лагерь; поселеніе въ которомъ живутъ *в курінях;*
Курінний—будочный, шалашовый.
Курпка—куропатка
Ку́рка—курица.
Курлю́кати—кричать по журавлиному. *Перепели підпідёмкають, журавлі дес курлюкать на тирлах, вівчарик посвистує.* Номис.
Куроподо̀х—трусъ, лѣнтяй.
Курослі́п—растеніе Anemone nemorosa L.
Курохва̀т—крадущій куръ.
Ку́ря—(Галицк. сл.) курица; множеств. *курье,*
Куря́—цыпленокъ.
Ку́ряча ла́пка=**кошики**. См. выше.
Куряча сліпота—1) Глазная болѣзнь. 2) Растеніе Ranunculus polyganthemos L.
Курячи очки—растеніе Anagallis arvensis L.
Курячий—куриный.
Ку́сий—**куцпй**. См. ниже.
Кусйтись-тьця—покушаться.
Кут—уголъ, сторона, небольшой острый мысъ.
Кути=**Гуцули**. См. *Г.*
Кутній—угольный, задній крайній; *кутні зуби*—зубы находящіеся въ концахъ обѣихъ челюстей.
Куток—уголъ, конецъ.
Кутя́—кутья, родъ каши съ рису или ячменныхъ, а также пшеничныхъ крупъ съ сытою.
Ку́фа, ку́хва—1) большая лодка. 2) Мѣра жидкости.
Кухар, куховар—поваръ.
Кухѐнний—кухонный.
Пустились-ми .. Іосифу Тукальскому... Пастирові Нашому на кухенное вистаченнє містечко стайки. Универсалъ Гетмана Петра Дорошенка, 1609 года
Ку́хлик—кружечка.
Ку́холь—простая глиняная или деревянная кружка.
Куховарка—кухарка.
Куховарня—кухня.
Кухарськпй—кухарскій.
Ку́хта—1) помощница повара. *А я кухці в плечі; геть но вража до печи.* Пѣс. 2) Кофта. *Куди кухті патини* Посл.
Ку́хтик—кофточка, спенсеръ.
Куць—1) междом. *Куць програв, куць виграв* 1) Артемовский-Гулак. 2) Крошево, мелко разрѣзанныя овощи
Куца̀к, куця́—1) безхвостый. 2) Карликъ 3) Бѣсъ.
Ку́ций—1) безхвостый. 2) Бѣсъ. 3) Короткій. уменьш. *куцесенький, куценький,*
Куцінь̀ба—шутка, шалость, обида.
Куцюба—кочерга.
Куцюба́ба—игра въ жмурки.
Коцюру́б, Гу́сар, Материпка, Ой непько—національные Украинскіе танцы.
Куч!—междом. а кишъ!
Кучѐри—кудри.
Кучерява мьята—мята Mentha piperita L. var crispa.
Кучерявий—кудрявый, курчавый
Ку́чити—(акт. сл.) докучать, досаждать. *Я се обіцюю вшелякого старання приложити і кучити паном послом, аби домовлялися.* П. Могила, 1640 г.
Кучма—1) родъ овчиной круглой шапки. 2)На шмѣшка, обида, издѣванье хлопоты, забота.
Ку́чомка—баранья шапка.
Кучугу́ра—сугробъ, бугоръ.

Ку́шати—пробовать, отвѣдывать.

Кушир—рѣчныя водоросли Ceratophillum demersum L; иначе по-Южнорусски—*кропивка, водяна кропивка.*

Ку́шка—пушка.

Кушнір—мѣховщикъ дѣлающій тулубы

Кушнірський—мѣховщицкій.

Кушнірьство—ремесло мѣховщика.

Кущ—кустъ.

Кущиня—чаща лѣсная, листва, кусты.

Кшталт—манеръ, форма, подобіе, фигура; отъ нѣмецкаго Gestalt

Л.

Лаба—лапа.

А в горячім краю
Лев лабою оре. Ю. Федькович.

Лабазник—растеніе Spiraea ulmaria L; иначе по-Украински—*гірошник, медуниця, кашка.*

Лабе̂т—западня, ловушка. *Попався в лабет неборака.*

Лабза̀, лабзю́к—мальчикъ попрошайка

Лабзюкова̀ти—просить милостыни.

Ла̀ва—1) скамья. 2) Куча, толпа, рядъ, фронтъ; *лавою ити*—идти кучею, фронтомъ. См. *Батава.*

Ла̀вниця—судейская скамья.

Ла̀вка—1) скамейка. 2) Лавка торговая.

Лавний—фронтовой, строевой, лавный.

Ла̀вник—1) одинъ изъ бывшихъ магистратскихъ чиновниковъ. 2) Присяжный засѣдатель въ гласномъ судѣ.

Ла́года—согласіе; кротость.

Ла̀годити—починять, снаряжать.

Ла́годитися-тьця — починяться, снаряжаться.

Ла́гідний, ла́годний—исправный, милостивый.

Лагожений—поправляемый исправляемый.

Лагоженне-я—поправка, исправленіе, починка.

Лагоми́ни, лагоми́нки, лагоми́ньці, ліго́ми́ни, ласощи—лакомства. *Книші вареники і всяки лагомини.*

Ла́гор—лагерь.

Ла̀да—1) красавица; богиня красоты въ миѳологическій періодъ. 2) Сокровище.

Ладаном дихати, на ладан дихати—быть въ предсмертномъ состояніи.

Ладівни́ця—патронташъ.

Докіль ходили по Україні козаки з рогами,
Стояли степи, поля облогами,
Як явились на Україні попи в ладівницях
Стали у мужиків пироги на полицях.
Народ. пѣсня.

Ла́дки, ладу́сеньки—(дѣтск. сл.) ладоши; *плеще ладки*—бьетъ въ ладоши.

А в рученьки ладусеньки,
А в ніженьки ходусеньки. Пѣс.

Ладна́ти—устроевать, улаживать.

Ладом—напр. толкомъ, дѣломъ.

Ладу́нка, ляду́нка—сумка.

Лазіння—ползаніе.

Лазнюк—1) баньщикъ, парщикъ. 2) Ползунъ. Говорится по большей части о малыхъ дѣтяхъ неумѣющихъ еще ходить, а также и о безногихъ нищихъ.

Ла̀зня—баня.

Ла́йка—брань.

Іди синку пріч від мене,
Через тебе сварка в мене;
Не так сварка, як та спірка,
Не так спірка, як та лайка,
Не так лайка, як та бійка. Пѣс.

Лайливий—бранчивий.

Ла́йно—(Галицк. сл.) пометъ, калъ, си-

пражненіе. *Власне лайно ні смердить, ні пахне.* Посл.

Лакèюватий—низкій льстецъ, по лакейски раболѣпно угождающій.

Лакізка—лакеишка.

Лáкнути—чувствовать голодъ.

Лàкоти—лакомства.

Ламáнне—ломка.

Ламàти—ломить.

Лàн—пахатное поле, участокъ пахатной земли.

Лàнець—бездѣльникъ, подлецъ.

Лàнове—подать отъ десятины на содержаніе войска. *Ланови побори.* См. Лѣт. Величко.

Лáнтух—большой мѣшокъ.

Ланцю́г. ланцюжóк—цѣпь, цѣпочка.

Ланча.—туша съ убитаго животнаго.

Крівавую ланчу по хаті носили,
І золоте блюдо він їх незаймав.
Ю. Федькович.

Лáпа, лáпка—*лапки мостити*—значитъ присосѣживаться, ухаживать. *До тебе всі лапки мостять*—всѣ за тобою ухаживаютъ.

Лапáстий—широколистный.

Лàпати—щупать.

Лапкò—названіе собакъ.

Ларивон—Илларіонъ.

Лàсий—лакомый.

Лàситися-тьця—(Галицк. сл.) льститься, желать.

Лàска—милость, распоряженіе. *Уживати угодія до ласки військовоі*—(Маркович) т. е. владѣть помѣстьемъ до указу изъ Войсковой Канцеляріи.

Ласкàвець—1) ласковый благодѣтель. 2) Растеніе *ласкавець.*

Ласкáтися-тьця = **лащитися-тьця.** См. ниже.

Лàсовати—лакомиться.

Ласостохли́ст, ласощохли́ст—сластолюбецъ.

Лáсощи = **лáкоти.** См. выше.

Ластівка, ластовка, ласóчка—птица ласточка.

Ластовень, ласточник— растеніе Asclepias Syriaca L.

Ласу́ха—лакомка, лакомая.

Лáта, лáтка—1) шестъ. 2) Заплата.

Латáнне-я—штопанье, починка платья.

Латàти—починять, пришивать заплатки.

Лататина, латать, лататте — растеніе Caltha palustris L.

Лàтвий—легкій.

Лàтво—напр. легко.

Лахачи, лохина — растеніе Vaccinium uliginosum L; иначе по-Украински—*голубець, дурниця, піяки.*

Лахвá—пожива.

Лахмáй—бѣднякъ, оборванецъ.

Лахмани́на—обноски, изношенный костюмъ.

Лàцний—легкій, удобный.

Лàцно—напр. легко

Лацно дуріти, коли приступае. Посл.

Лашт—мѣра сыпучихъ тѣлъ въ 27 корцевъ.

Лаштовàти—прилаживать.

Лаштунки—лѣсы, деревянныя подмостки.

Лащи́тися-тьця—ласкаться.

Лáяти—бранить, лаять по собачьему; лгать.

Лгарь—лжецъ.

Лгарка—врунья.

Лгарьство—ложь, обманъ.

Лебедàха—(общ. рода.) бѣдняга.

Лебóнь, либóнь—кажется, сдается, или, чуть ли, можетъ быть, вѣроятно. *Бо він її либонь з ума зведе.*

Лев—монета (какая?)

Опісля баталіі Полтавськоі зо шведом, (Петро I) монету старавічную польску т. е. леви, орлянки, чвертки, півталярки, орти, тимфи, шостаки, шаги, чехи, осьмачки і зо

всієі Малоі Россіі вивів. Лѣт. Величко.

Левáда, левáдка+земля подъсѣнокосомъ возлѣ усадьбы.

Левенець—рослый человѣкъ, дубина, негодяй, мерзавецъ.

Левко, Левусь—Левъ, Лёва.

Левóн, Левóнтій—Леонтій,

Лѣвудра—растеніе Polygonum Bistorta L; иначе по-Украински—*рачешийки, рачки, ракови шийки.*

Легация—(акт. сл.) завѣщаніе, запись.

Лкгкодýх—слабый здоровьемъ.

Легкодухий—слабосильный.

Леговати—завѣщать.

Ахентал червоний золотий завіеити легую. Четвертинськиӣ 1690 г.

Легойко—нар. легко, проворно, ловко.

Ой піду я межи гори.
Там де живуть бойки,
Де музика дрібно грае,
Скачуть по легойки. Галицк. пѣс.

Легот, леготь—(Гуцульск. сл.) зефиръ.

Легце—нар. слегка; *легце важити*-неуважать, брать слегка.

Легш-е—нар. легче,

Легшати—дѣлаться легчимъ.

Леда, лада, ляда—1) окончина въ лавкахъ, органахъ и проч. 2) Пустяки, дрянь, мерзость. 3) Дуракъ.

Ледарь—негодяй

Ледарка—негодяйка.

Ледарювати—негодяйничать.

Ледачий—негодный, лѣнивый.

Ледащиця—негодница,

Ледащіти—лѣниться. дѣлаться негодникомъ.

Ледащо, ледащина—негодяй, лѣнтяй.

Лѣдве, лѣдві, лѣдво, лѣда—нар. едва, на силу, еле.

Ледінь—молодецъ.

Лежа—стоянка, квартированіе войскъ.

Лѣжень—1) экзекуція кому въ домъ. См. Уст. о Волокахъ, 1557 г. 2) Лѣнивецъ. 3) Стражъ. 4) Особый родъ печенаго хлѣба.

Лезиий—гулящій человѣкъ, бродяга не имѣющій пристанища и занятій.

Лейстер—реестръ, регистръ.

А піп по лейстрам заквітав. Макаровський.

Лейстрóвий—реестровый, состоящій въ спискахъ; регулярный.

Лейстрóвик—козакъ записанный въ казацкомъ реестрѣ опредѣлявшемъ число украинскихъ казаковъ.

Лейстровия, лейстровщина—реестровое казачество; регулярное войско.

Лѣйтар, рѣйтар—всадникъ, кавалеристъ.

Лекгация—легация. См. выше,

Лектика, лектичка—родъ легкаго экипажа. *І до карець колес треба і на лектики.* Климентій 1700 г.

Лѣле, лѣленько—горе, горюшко; отъ слова *Лель.*

Іван у голос тужить,
Кричить, мов навісний:
"*Ой лѣле, лѣле*". Витавський,

Лелѣка—родъ цапли.

Лѣля—(дѣтск. сл.) рубашка. *Як буде доля, то буде й лѣля.* Посл.

Лем, ино—союзъ но, только.

Не болить тя твоя главка,
Лем тя чекать фраер вонка. Пѣс.

Лем, ілем, ільм, ільма, ільмяк, ільняк—дерево Ulmus montana Wither.

Лѣмбик—мѣдный, сосудъ для перегонки и очистки водки; отъ Польскаго Alembik.

Лементарь=**рейментарь** См. *Р.*

Лементовáти—шумѣть, кричать, производить сумятицу,

Лемѣш, леміш—сошникъ, плужникъ, рѣзакъ въ плугѣ.

Лемін, лемент—шумъ, крикъ; отъ Латинскаго lamenta или Польскаго lament.

Лемки—жители Саноцкаго округа въ Галиціи.

Лён дикий—растеніе Linum parenne L.

Лён жовтый—Linum flavum L.

Лён скакун—Linum usitatissimus L. var. crepitans Schubl. et Mart.

Лёнок, зайців лён—растеніе Linaria vulgaris Mill.

Лёнок, зозулен лён—растеніе Linum catharticum L.

Лентварь—выдѣланная кожа.

Лентварóвий—кожанный.

Леп—потъ, нечистота, грязь.

Лепеха=аер. См. *А.*

Лепеховáтий—вялый.

Лепешняк—растеніе Scirpus sylvaticus L.

Лепістка—лепестокъ.

Лепок—растеніе Asperugo Aparine Schoff.

Лепóрт—рапортъ.

Лепський—славный, хорошій. *Лепський город.*

Лепсько—нар. хорошо, славно.

Лепчиця, лепець—растеніе Asperugo procumbens L. иначе по-Украински—*острица, мокрець.*

Лесковка=яблуня. См. *Я.*

Лескотати=лоскотати. См. ниже.

Лёстощи—лесть, лицемѣріе.

Лестун—льстецъ.

Лесько, Олекса—Алексѣй.

Лесчина=ліщина. См. ниже.

Летяга—бѣдняга.

Либастер—алебастръ.

Либерія—ливрейная шинель; отъ Французскаго la livrée и Польскаго liberya.

Либра—десть бумаги; отъ Польскаго libra.

Ливний—проливной.

Лига—1) союзъ. 2) Обжора.

Лигати—уплетать, пожирать, ударять.

Лигумини=лагомини. См. выше.

Лизень—бычачій языкъ.

Лиман—растеніе Ranunculus Lingua; иначе по-Украински—*натяж, натягач.*

Лимарь, римарь—кожевникъ.

Лимаренко—сына кожевника.

Лимарка—кожевница

Лимарський—кожевницкій.

Лимарьство—кожевництво.

Лимон=аломий. См. *А.*

Лимонна трава—растеніе Molucella laevis L.

Лина—канатъ, верёвка.

І із стін кизикирманських линами в човни запорожськиї поспускавшися.
Величко.

Линина—рыба линь.

Линія—казацкая сторожевая граница, или оборонительный валъ отъ татарскихъ набѣговъ: начатый въ 1763 г. между Днѣпромъ и Донцемъ, длиною въ 400 верстъ. Бантышъ-Каменскій т. 164 стр. Лѣтопись Самовидца 164 стр. На *Линії були* крѣпости. 1) *Борисоглібська,* 2) *Китай* 3) *Царичанка* 4) *Маячці,* 5) *Нехворощa,* 6) *Ливенська,* 7) *Роска.* 8) *Св. Феодора* 9) *Козна* 10) *Білівська.* 11) *Св. Іоанна.* 12) *Орлівська.* 13) *Св. Параскові,* 14) *Тройчата, або Яхремовка.* 15) *Берека або Св. Олекси,* 16) *Лозова,* 17) *Бузова,* 18 *Донецька. Про між кріпостями реданти, а наші зовуть кручки*' Зап. Як. Марковича. 2) Пѣсня *Линія.*

У Глухові у городі у всі дзвони дзвонють;
Да вже наших козаченьків на Линію гонють.
У Глухові у городі стрельнули з рушниці,

Не по одному козаченьку плакали сестриці
У Глухові у городі поплетени сітки;
Не по одному казаченьку заплакали дітки.
На бистрому на озері—геть плавала качка
Не по одному козаченьку плакала козачка.
У Грицькові огні горять, а в Полтаві димно;
*На могилі гетьман *) сидить—геть тамъ ёго видно.*
Допевняйсь-ж, наш гетьмане, допевняйся плати!
Як не будеш допевняти, будемо втікати.
Ой ідіть-же, ви панбве до Петра до свата—
Ой там буде вам панове, велика заплата:
По заступу у рученьки, та ще і лопата!..
Сидить козак на могилі сорочку латає,
Ой кинувся до черешка—копійки немае
Сидить мугач на-убочу, на вітер надувся
Іде козакъ в Украіну, на лихо здобувся.
Ішов козак на Линію до й вельми надувся
Ішов козак із Линії, як лихо зогнувся

Пѣсня описываетъ по мнѣнію славнаго М. А. Максимовича событіе 1761 г., когда на *Линію* было выслано наработы *канальскиї* (т. е. для рытья каналовъ) 20,000 украинскихъ казаковъ и 10,000 украинскихъ крестьянъ.

*) Гетьман Іоанн Скоропадський, про котрого склалася так⸗ пословиця в пароді: «Іван носить плахту, а Настя (ёго *жінка*) булаву,»

Ли́нви—корабельные канаты.
Линта—мелкая чечевица Ervum Lens L.
Линтварь=**лентварь.** См. выше.
Лину́ти—летѣть, исчезать.
Ли́па—1) длинная лодка. 2) Липа Tilia parviflora Ehrh; *серебриста липа, тей*—T. argentea Dc.
Ли́пецьк, Ли́пськ—Лейпцигъ
Ли́пець—бѣлый медъ.
Ли́пка—растеніе Spiraea Filipendula L; иначе по-Украински—*талабан, тарлабан, починочки, воронець, гадючник.*
Ли́пчиця—растеніе Asperugo procumbens L.
Лис, лиса, лисиця, лися,—лисица
Ли́са гора—гора возлѣ Кіева, гдѣ, повѣрію народному, вѣдьмы слетаются поночамъ для шабаша. Берында, авторъ Словено-Россійскаго лексикона, называетъ эту гору *"Лобное. или краніево мѣсто"*.
Ли́сий—плѣшивый.
Ли́сий дідько—демонъ.
Лисиця—1) лисица. 2) Растеніе Gipsophilia muralis. L.
Лисичка—растеніе Agaricus Cantharelus L.
Лисковиця, лисковка—зарница, молнія.
Лиснутися-тьця—лосниться, сверкать.
Ли́снути—блестѣть, сверкать.
Лист—письмо, листокъ.
Лист дозволений—разрѣшеніе.
Лист екзекуторіальний — королевская грамота къ старостѣ о выполненіи какого-либо судебнаго рѣшенія съ помощью вооруженной силы.
Лист ексдевизії—дѣльчій листъ, условіе о раздѣлѣ имѣнія.
Лист залізний=**глейт.** См. *Г.*
Лист заповідний—запрещеніе.
Лист заставний—заставная запись
Лист либертації, лист визволений—отпускная.

Лист одрочний—постановленіе суда объ отсрочкѣ выполненія какого-либо судебнаго рѣшенія съ помощью вооруженной силы.

Лист отворений, оттвористий—открытый листъ; циркулярное объявленіе о чемъ-нибудь пересылавшееся незапечатаннымъ и заявлявшееся въ гродахъ для публикаціи.

Лист уважчий—вводный листъ, актъ, по которому вводили во владѣніе.

Лист упоминальний—подтвердительно письмо, подтвержденіе требованія.

Листатий—многолиственный

Листовний—письменный.

Ссилання листового, ні словесного немаю Гетьман I. Брюховецькнй.

Листовне—нар. письменно.

Листовня—собраніе писемъ, портфейль. *Который то лист у своєї коміриці, у листовні.* Якимович.

Литвиничики—растеніе Silene Apmeria L.

Литий—масивный.

Литки—голени, икры.

Лиферія—**Божа ручка.** См. *Б.*

Лихва—прибыль, проценты.

Лихвити—брать проценты.

Лихвярь—ростовщикъ,

Лихвярка—ростовщица.

Лихвярський—ростовщицкій.

Лихвярство—ростовщество.

Лихий—1) лѣшій, бѣсъ, 1)Злой, ужасный.

Лихо, лишко, лишенько—горе, бѣда, несчастіе; горюшко.

Прийшов пан Палій додому
Да й сів у наміті,
На бандурці виграває:
Лихо жити в світі.„ Пѣс.

Лиходій—злодѣй

Лихоліття—тяжелыя времена; моръ, голодъ, эпидемія.

Лихоманка, лихоманьця—**трясця.** См. *Т.*

Лихоманник—растеніе Gentiana cruciata L.; иначе по-Южно—русски—*товстуха.*

Лихоманський—лихорадочный, возбужденный.

Лихословити—злословить.

Лихота—горькая бѣдность.

Лихтар, лихтарня—фонарь.

Лихованець—любовникъ.

Лихованка—любовница.

Лиховати—злодѣйствовать.

Лиховодити—**лиховати.** См. выше.

Лишай—растеніе Lichen.

Лишати, лишити—1) оставлять, оставить, остаться. 2) Убить, доконать. *Лишилася Полька дома. Бери—кричить, лиши мовчить.* Загадка. *Нелишив го на дорозі.* Пѣс.

Лишень—*ходімо лишень*—пойдемъ-ка.

Лишка—лишнее, излишекъ.

Кишки—1) междоим. прочь! на телятъ и коровъ, тоже что *агушки.* См. *А.* 2) Растеніе Trifolium repens L.

Лищиця—растеніе Gipsophila mur alis L

Лицарь—рыцарь.

Лицарія, лицарщина—рыцарство.

Лицарський—рыцарскій

Лицёваний—вывороченный на другую сторону, передѣланный.

Лице—поличное, вещественная улика.

Лицёвати—выворотить на изнанку.

Лицяння—волокитство, ухаживанье, любезничанье.

Лицятися-тьця—ухаживать, любезничать.

Личаки—лапти.

Личаний—лыковый, дрянной.

Личина—маска, пугалище, привидѣніе; иначе по-Украински—*мана, мара, машкара.*

Личити—надлежать, слѣдовать, приличествовать.

Підпережись, як личить у поході,
І дай одвіт на всі мої питання!
П. Ратай.

Лічман—1) родъ медалей изъ мѣдной жести, носимыхъ женщинами на шеѣ, вмѣстѣ съ монистомъ. 2) Фальшивая монета. 3) Особое состояніе людей въ простомъ быту. 4) Сосчитанныя деньги. 5) Счетоводъ, бухгалтеръ, 6) Предводитель, вождь. передовой человѣкъ.

Так туди нехай веде, а сам попереду, як личман іде. Довгоносенко.

Лібертація—(акт. сл. libertacya) освобожденіе какого-нибудь имѣнія отъ военнаго постоя. 3) Гетманскій листъ выдававшійся владѣльцу таковаго имѣнія 3) Отпуская крестьянамъ отъ помѣщика.

Лівер—ручной насосъ.

Лід—лёдъ.

Ліжка, ліжечка—ложка, ложечка.

Ліжко, ліжниця—кровать, постель.

Ліжма—нар. лежа.

Ліжник—1) шерстяное одьяло, коверъ, покрывало. 2) Колонистъ.

Лій—топленное сало.

Лійка—лейка, воронка.

Лік—счетъ, счисленіе.

Лікар—медикъ.

Лікарка—знахарка.

Лікарник—аптекарь.

Лікарниця—аптека.

Лікарня—больница, госпиталь.

Ліки—лѣкарство, медикаментъ.

Лілея лісова—растеніе Lilium Martagon

Лінуватися -тьця—лѣниться.

Ліноши—лѣнь, антипатія.

Лінний—превосходный, великолѣпный.

Ліпно—нар. великолѣпно.

Линота—красота, изящество, великолѣпіе

Лішний—лучшій.

Лінше—нар. лучше.

Ліра—лира.

Лірник—играющій на лирѣ.

Ліс, лісок—лѣсъ, лѣсокъ.

Ліса—плетень, тынъ.

Ліскотати. лоскотати—щекотать.

Лісова груша—дикая лѣсовая груша Pyrus communis L.

Лісова фіялка, підлісок—цвѣтокъ Viola mirabilis. L.

Лісова яблуня—дикая яблоня Pyrus Malus L.

Лісовий—лѣсной.

Лісовий жабрій, жабрик—растеніе Galeopsis Tetrahit L.

Лісовий тюльпан—тюльпанъ лѣсной Tulipa sylvestris L.

Літепло—теплая вода.

Літній—1) лѣтній, 2) Пожилой, въ лѣтахъ.

Літник—женское лѣтнѣе полосатое платье, родъ юбки.

Літняк—1) лѣтній домъ, павильёнъ, шалашъ, палатка. 2) Лѣтній костюмъ. 3) Лѣтній день. 4) Южный вѣтеръ.

Літо—лѣто; годъ.

Літовати—бояться, лѣниться. *Не літуючи праці.*

Літописець, літописця—лѣтописецъ,

Літопись—лѣтопись

Літопрозод—1 Сентября; день св Семена.

Ліцій—растеніе кустарное Lycium barbarum; иначе по-Украински—*дереза дарморос, дариза, незамайник, повій.*

Лічба—число, счетъ.

Лічити—считать, исчислять.

Лічозір, лічозор—звѣздочетъ.

Ліщ—лящъ.

Ліщина—орѣшникъ Coryllus Avellanna

Лобода, лобідка—лебеда Chenopodium atriplex.

Лобур, лобуряка—повѣса, дубина, бродяга

Ловчий—(акт. сл.) начальникъ охоты; урядникъ, которому поручалось завѣдываніе королевскими охотами; были ловчіе великіе—коронный и литовскій. и кромѣ того въ каждомъ повѣтѣ.

Логво—логовище.

Лодарь=ледарь. См. выше.

Лоевий—сальный.

Лоек, лоюк, суховершки—растеніе Ajuga genevensis L.

Ложе=ліжко. См выше.

Ложити—предлагать. употреблять, издерживать. *Кошти ложенниі пропали туне.* Величко.

Лоза=лох. См. ниже.

Локати, ликати—локать.

Локша локшина—лапша.

Ломака, ломачка—палка, палочка,

Ломати право—употреблять во злозаконы.

Ломка верба—ива Salix fragilis L.

Ломонос, ломнніс—растеніе Clematis alba L.

Лоня—грудь, лоно.

Лопати—жрать.

Лопотіти—стучать, шумѣть, бѣгать неповоротливо.

Лопух, лопушина, лопушник, дідовник—растеніе Arctium Lappa L.

Лопушник водяний—растеніе Nymphea alba L.

Лоском—нар. наповалъ, покотомъ

Лоскот—щекотка,

Лоскотати—щекотать.

Лотоки—стоки у водяной мельницы.

Лотр—(акт. сл.) негодяй.

Лох, цареградевка лоза—ива Elaegnus hortensis L.

Лохина=лохачи. См. выше.

Лошиця—лошакъ.

Лошя—лошонокъ.

Лощіти—блестѣть

Лоюк=лоек. См. выше.

Лубок—родъ дѣвичьяго головнаго убора; состоящаго изъ полосы картона обвитаго лентою.

Лубяний—лубочный.

Луг—1) лѣсъ на низменныхъ прирѣчныхъ мѣстахъ, 2) Лугъ.

Лугарь—лѣсникъ, обитатель. луговъ.

Лугова незабудка—растеніе Myosotis Sparsiflora Mikan

Лудани—*жупани лудани*—изъ блестящей матеріи жупаны, жупаны расшитые золотомъ. Несторъ упоминаетъ *объ епанчахъ* или жупанахъ луданахъ.

Лузати—раскусывать.

Лука—поемный лугъ

Луковиця—лукъ Allium Cepa L.

Лукиян, Луцько—Лукіанъ.

Лулусь!—междометіе выражающіе сильный трескъ. *Лулусь щось під ногами.*

Лулуснути—сильно затрещать.

Луна, лунь—1) Эхо отголосокъ 2) Труба.

Пристрастна лютая жада
З очей неситих запалае,
Мов-би пожарная луна.

I. Верхратський.

Лунати—откликаться.

Луп—грабежъ, здирство.

Лупати—*лупати очима*-клипать глазами.

Лупетка=луста. См. ниже.

Лупити—брать, сдирать.

Лусь!—межд. тресь!

Луска—рыбная чешуя.

Плеве щука з Кременчука,
Луска на її сяе. Пѣс.

Лускати—трещать отъ раскусыванія, лопаться.

Луснути—лопнуть, треснуть.

Луста, лустка—ломоть хлѣба.

Лутка—оконный или дверной косякъ.

Лутовий—громоздскій, простой.

По мужичи постоми лутовиі. Пѣс.

Любе́нько—нар. очень легко, удобно.
Люби мене, на забудь мене—незабудка растеніе Myosotis palustris L.
Люби мене не покинь—растеніе Lathyrus sylvestris L.
Любий—милый.
Люби́ста, люби́сток—растеніе Levisticum oficinale Koch
Люби́тися-тьця—любить другъ друга.
Любісінький—милѣйшій, драгоцѣннѣйшій.
Любісінько—нар. мило, любовно, съ удовольствіемъ.
Любжа—растеніе Orchis incarnata
Любка——1) любимица. 2) Растеніе Epipactis atrorubens Schult.
Любки—растеніе Orchis militaris L;
Люблѐний—любимый.
Лю́бко—любовникъ.
Люблязний—любезный.
Люблязно̀—нар. полюбовно.
Любо—нар. мило, хорошо, или.
Лю́бощи—любовныя страсти, наслажденіе любовью.
Любрика—красный мѣлъ у столярей.
Ловча́ти—молча слушать.

Як будуть лаяти,
Так буду плакати;
Як будуть навчати,
То буду ловчати Пѣс.

Лю́де, лю́ди, лю́дці—люди, сватовья.
Люди́на—человѣкъ.
Людинний—человѣческій, людской, гуманный.
Людинность—человѣчность, гуманность.
Людинство—человѣчество.
Людки—людишки.
Людський—человѣческій, людской.
Людя́ка—человѣчина.
Людя́ний—людской, порядочный.
Люзний, лѐзний—праздношатающійся.
Люкреция—растеніе Caragana frutescens L.

Люлѐшник—трубочникъ.
Лю́лька, люлечка—курительная трубка, трубочка.
Лю́нта, лѐнта—фитиль.
Люстри́на—шерстяная матерія.
Люстриновий—шерстяной
Люстро=свічадо, дзеркало. См. *С.* и *Д.*
Люстрова̀ти—ревидовать, осматривать.
Лютова̀ти—злобиться, злобствовать, сердиться, бѣситься.
Лю́тр—лютеранинъ; это слово у Червоноруссовъ такое же бранное, какъ когда-то у Малороссіянъ было слово *кателик.*
Лють—дрожь отъ холода.

І зімна истиае лють
Од важкого страдання.
І. Верхратський.

Лю́штик—(акт. сл.) увеселеніе.

А для черні військової був дан от Гетьмана горілочний люштик. Величко.

Ляберинт—1) лабиринтъ. 2) Запутанность, смута.
Лягати—ложиться.
Лягови—время сна.
Ляговни́ця, лягівни́ця—1) спальня, 2) Постель, кровать.
Лягоми́нець—проказникъ.
Ляда—доска, которою закрываютъ ходъ на чердакъ.
Лядвенець—растеніе Lotus corniculatus L.
Ля́дина—дрянь, мерзость.
Ля́дський—Польскій.
Лядчи́на—Польша.
Ляк—испугъ.
Ля́каний—пуганный. *Лякана ворона і куща боїтьця.*
Ляканя-є—пуганье, запугиванье.
Лякливий—пугливый, робкій.
Ля́ля, ля́лька—игрушка, кукла, маленькое дитя.

Ляме́нт=**лемент.** См. выше

Ляментова̀ти—вопіть, вопіять.

Лямпарт—леопардъ.

Лямпертовий—леопардовый.

Ля́п-тяп—междонметіе стука.

Ля́пас—пощечина.

Ляпасовати—бить по щекамъ.

Ля́пати—бить, ударять; пачкать; дурно дѣлать.

Ля́рва—мерзавка, негодяйка.

Ляс—*ля́си підпускати*—льстить.

Ляска—палка.

Ля́скати—хлопать.

Ляскотати, ляскотіти—производить хлопанье.

Ляску́ха—болтунья, вѣтренница.

Лях—полякъ; баринъ.

Ляхівщина=**лядчина.** См. выше.

Ляхівка—1) Полька. 2) Подолъ у женской рубахи, который обыкновенно вышитъ.

Ляхівський, Ляхський, ляшський—Польскій; панскій

Ля́шка—Полька.

Ля́шуга—Полякъ.

Львина лапка—растеніе Alchemilla vulgaris L.

Львина пасть—растеніе Antirchium majus L.

Льнуванне—полюдное, дань священническому семейству *льномъ* и разнаго сорта съѣстными припасами; *льнуванне* бываетъ обыкновенно осенью.

Льнува́ти—собирать полюдное, собирать дань, отъ каждой избы, льномъ или съѣстными припасами. Въ нѣкоторыхъ губерніяхъ Украйны (какъ напр. въ Волынской и Полтавской) *льнують* (т. е. собираютъ полюдное) не только попадьи, но и дьяконши и дьячихи.

Льнувати—издѣваться, насмѣхаться.

М.

Ма́, ма́е—имѣетъ, 3-е лицо отъ глагола *мати.* См. ниже.

Мабідь, мабіть, мабудь, мабуть—напр. вѣроятно, кажется, стало быть *Мабуть кінці не зтикають.* Посл.

Мавка—полевая или кладбищенская русалка.

Магай-Бі—поможи Господи!

Маге̃рка, маги́рка—небольшая шляпа.

Магнес—магнитъ.

Магнесовий—магнитный.

Ма́ж ма́жа—большой походный чумацкій возъ съ солью или рыбою.

Ма̀жар—производитель чумацкихъ возовъ

Мажаренко—сынъ мажаря.

Мажариха—жена мажаря.

Мажарівна—дочь мажарева.

Ма̀жний—возовщикъ, владѣтель мажъ.

Мазари=**горох мишиний.** См. *Г.*

Мази́лка—квачъ, большая кисть.

Мазка̀—кровь, сукровица, сокъ. *Мазка капотить.*

Мазни́ця, мажни́ця—дегтярня, сосудъ, въ которомъ хранится деготь для подмазыванія тѣлегъ.

Мазурик—Perg. montana L.

Мазурівка—часть города Полтавы.

Май—соколъ (?!)

Гаем маем, лебедем Дунаем
А степами бистрим горностаем.
I. Федькович.

Ма́йво—флагъ.

Майда̀н—1) публичная площадь. *Стояли в шиках по серед майдану Січового.* Величко. 2) Заведеніе для гонки смолы и дёгтя.

Майда́нщик—смологонщикъ, работникъ добывающій смолу.

Майдебу́ргія—Магдебургское Право. *Присудах і вільностях права Майдебурського оставить.* Гетьман Богдани Хмельницький 1654 р.

Ма́йже—(Галицк. сл.) можетъ быть, вѣроятно.

Ма́йло—вуаль, фата и вообще все легкое и развѣвающееся.

Ма́йно—имущество.

Майнути—скоро найти.

А дівчина за козаком майнула. Пѣс.

Ма́йстер—(съ нѣмец. яз.) мастеръ.

Ма́йстерно—напр. искусно, мастерски, хорошо.

Майстри́ха—мастерица, жена мастера.

Майтала́тися-тьця—болтаться, шляться.

Маіста́т, маестат—величество, величіе; отъ Нѣмецкаго Der Majestat.

Маі́тниця, маетниця—помѣщица, землевладѣлица.

Маі́ток, маётность, маситок—имѣніе, помѣстіе; имущество; отъ Польскаго majatek majętność.

Мак водяний—гуски. См. *Г.*

Мак полёвий—растеніе Papaver Argemione L.

Мак-самосійний—P. Somniferum L.

Маківка—маковка, макушка.

Макітра, макотерть, макотра—большая глиняная ендова; горшокъ въ которомъ трутъ сѣмена.

Маковія—1-е августа; праздникъ Маккавеевъ.

Маковники—родъ лакомства, приготовляемаго изъ меду и маку.

Макогби, макогін—большой пестъ, которымъ растираютъ пшено, макъ и другіе сѣмена въ ендовѣ.

Макриш—щавель. См. *Щ.*

Маку́ха—збоины, лепешка изъ битыхъ маковыхъ сѣмянъ.

Макуха сімьяна до вареників. Закревський.

Мала́й—1) просяной хлѣбъ. 2) Растеніе Panicum crusgalli Trin.

Маланець—житель города Милана.

Маланка—1) Миланка. 2) Меланія.

Малан-город—городъ Миланъ.

Малаха́й—татарская плеть.

Чи татар, бесурменів малахаями як череду, у полон заганяете. Пѣс.

Малашка, Мела́нка, Ме́лася—Меланія.

Малёваний—рисованный.

Малёванка, малево—кисть; рисунокъ.

Ма́леванне—рисованіе.

Малёвати, малювати—рисовать.

Малеча—(собират.) дѣти.

Малже́ньство—(акт. сл. Małżeństwo) брачный союзъ.

Ма́лити—уменьшать.

Ма́лпа—мартышка, обезьяна.

Малпова́нне—обезьянничанье, гримасничанье, кривляніе.

Малпова́ти—обезьянничать, подражать какъ обезьяна.

Малконтент—(акт. сл. недовольный.

Мальство—младенчество.

Малюсінький—очень маленькій, самый малый, самый крошечный.

Маля́р—живописецъ.

Малярсико—сынъ живописца.

Маля́риха—жена живописца; рисовальщица.

Малярівна—дочь маляра.

Малярство—живописное искуство.

Мама, матінка, матуся, ненька, ненічка, мамочка, мамуня, мамуся, мамусенька, мамусечка—мама, маменька зват. падежъ: *мамо! матінко! ненько! матусенько!*

Ма́мі—(съ Цыганск. яз.) кормилица.

Ма́мій—баловень, мазунъ, маменькинъ сынокъ.

Мамо́на—1) страсть, увлеченіе, грѣхъ; 2) Демонъ.

Мамрам—бланкъ съ подписью, на ко-

торомъ, въ случаѣ надобности, вписывался, требуемый документъ отъ лица подписаннаго на мамрамѣ.

Мамрати—бурчать, ворчать, кричать.

Мамс—матерія. Величко. Т. II, 383 стр.

Мамýла, мурми́ло—повѣса, болванъ.

Мана, маніá—призракъ, навожденіе, привидѣніе, пугалище.

Пустити ману—обаять, околдовать пустить пыль въ глаза.

Манаток=**маеток**. См. выше.

Манáтте, манáтье—лохмотья, изорванное платье.

Мандáт—(акт. сл.) приказъ, повелѣніе, указъ.

Мандовóшка—площица.

Мандри́ки—скверныя лепешки, ихъ пекутъ особенно къ Петрову дню.

Мандрівець—путешественникъ.

Мандрівка—путешествіе.

Мандрованне—путешествованіе.

Мадровáти—идти, странствовать, путешествовать, бродить.

Мандрòвний—захожій.

Мандроха—(общ. рода) путникъ.

Манівцèм, мановцéм—нар. стороною не по дорогѣ, на попадъ, куда глаза глядятъ.

Маніфестанц—(акт. сл. manifestans.) жалобщикъ, объявитель.

Манифестацѐя—(акт. сл: manifestatio) жалоба; объявленіе.

Манія, минія́—1) Суриковая краска. 2) Сумасшествіе, безуміе.

Манна трава, манния—растеніе Glyceria fluitans R. Br.

Мановець—кривой путь.

Мàнок=**мàпаток**. См. выше.

Мáнути—прельщать, соблазнять.

Манýтися—тьця—сильно желаться, хотѣть.

Манюсінький=**малюсінький**. См. выше

Маня́к—маякъ.

Манячий—виднѣющійся вдали.

Маня́чити—виднѣться вдали, казаться.

Марá—призракъ, привидѣніе.

Маракувáти—думать, размышлять.

А чого ти там маракуеш на запьятках. Андріевич.

Маргаритки=**стократки** См. *С.*

Марс—шелковая матерія волнистая; но мало лоснящаяся.

Мàрево—миражъ, призракъ.

Марен, крап—растеніе Rubia tinctorum L.

Маренка—растеніе Asperula odorata L. Очень пахучее.

Мáрець—(Галицк. сл.) мѣсяцъ мартъ.

Мáри—похоронныя носилки.

Мàрина—мечта, фантазія.

Мари́на, Мари́нна—1) Марина. 2) Растеніе Anthemis nobilis L.

Мàрити—мечтать, фантазировать, думать

Марібе—(Галицк. сл.) смерть, скелетъ, остовъ.

Марібний—смертельный, смертный.

Маріт—(акт. сл. maritus) мужъ, супругъ.

Мармор—мраморъ.

Мармировий—мраморный.

Марпéтний—тщетный, напрасно пропадающій.

Марний—тщетный, напрасный.

Марніти—1) покрываться тѣнью, блѣднѣть, блекнуть. 2) Бѣднѣть, гибнуть.

Мáрно, мàрне—нар. тщетно, напрасно.

Марнóтравець—мотъ, пустой человѣкъ, блудный сынъ.

Марнотрàвити—употреблять по пусту, употреблять во зло; мотать.

Мартир—тёрнъ.

Якъ пропаде Украïна
То у-купі з нами—

Вінці мартирів на главах....
Ю. Федькович.

Мартопляс—истуканъ, пустой человѣкъ, франтъ.

Мартчя—зайчонокъ родившійся въ мартѣ мѣсяцѣ.

Мару́на—(Галицк. сл.) ромашка, маточная трава Matricaria.

Мару́ницка=**ліпта**. См. *Л.*

Мару́ся, Мару́сенька—Маша, Машенька.

Марца—штрафъ, пеня; отъ Латинскаго Marcae.

Марци́пан—пирожное.

Обійдетця циганьське весілля без марципанів. Погов.

Маршалки—родъ игръ.

Маршалок—(акт. сл.) предводитель дворянства.

Ма́рщити—морщить.

Марь=**кудрявець**. См. *К.*

Масла́к—кость, оконечности кости, а также напухнувшій мускулъ.

Тлів та тлів поки осталися маслаки на полі. Макаровський.

Маслёнки=**Петрів хрест.** См. *П.*

Масли́ни—оливки, отъ масличнаго или оливкового дерева Olea europaea L.

Маслю́к—растеніе Boletus luteus.

Масля́к—родъ кушанья.

Масля́нка—растеніе Lilium Martagon L. иначе по-Украински—*лісова лілея.*

Маслянку корові давать, щоб більше молока давала.

Ма́сна неділя—воскресенье на сырной недѣли.

Масний тиждень—сырная недѣля.

Масник, масниця—маслянка.

Масть—1) цвѣтъ шерсти. 2) Мазь.

Маста́к—мастерь, искуснякъ.

Матéрзанка—растеніе Thymus Serpyllum L.

Матери́зна—имущество доставшееся послѣ матери.

Матерки=**кипина.** См. *К.*

Матерюва́ти—быть матерью, быть за мать.

Ма́ти—имѣть, отъ церковно-Славянскаго—*имати.*

Ма́ти, матір, паймáтка, панімáтка—мать; множеств. числ. *матірки.*

Матня́—1) ширинка. 2) Рыбачья сѣть, въ видѣ мѣшка.

Маторжёники — общее названіе всѣхъ сухихъ лепешекъ, коржей, пирожковъ и т. под.

Ма̀точина—колесная трубка.

Ма̀точка—цвѣточный пестикъ.

Маточник—растеніе Ballota nigra L.

Матридуна—дикая роза, шиповникъ (?)

Циганочка молодая
Матридуну обривае,
Тай словами промовляе:
Матридуно, матридуно—
Крівавиі квіти.
Ю. Федькович.

Матузка, матузо̀к, мотузо̀к—шпагатъ, верёвочка.

Мах—мигъ, мгновеніе.

Маха̀йлик—рюмка. *Випив горілки Махайлик.*

Маховий сажень—длина распростёртыхъ рукъ взрослаго человѣка.

Махорка—Украинскій листовый табакъ Nicotiana rustica L; иначе по-Украински—*бакун, тютюн.*

Маца́—Еврейскіе опрѣсноки.

Мацапу́ра—уродъ, чучело, пугалище.

Ма́цати—щупать.

Мачок—растеніе Papaver Roeas L.

Ма̀чуха—мачиха.

Машкара̀, маскара́—1) маска; переодѣванье 2) Привидѣніе, пугалище.

Машталір—1) кучеръ знатнаго магната, который, правя цугомъ, сидѣлъ верхомъ. 2) Солдатъ правящій тройкою лошадей въ артиллерійскомъ зарядномъ ящикѣ.

Ма́юс—(отъ negotium majus) заявленіе одной изъ тяжущихся сторонъ, о томъ, что она не можетъ явиться въ назначенный срокъ къ разбирательству дѣла, такъ какъ въ то самое время имѣетъ въ другомъ судѣ, дѣло болѣе важное; почему и проситъ объ отстрочкѣ.

Ма́яти--двигать, помавать.

Мая́чити—**маня́чити**. См. выше.

Ме-ме, мекеке—междоп. выражающее блеяніе овецъ и козъ.

Медведь, медвідь, ведмідь—медвѣдь.

Медикамент—(акт. сл.) лѣкарство.

Медиум—(акт. сл. medium) половина; обыкновенно штрафы (гривны) опредѣлялись «permedium», т.е. пополамъ, въ пользу суда и противной стороны.

Медіяция—(акт. сл. medyacya) посредничество.

Медля́к—большая борзая собака.

Медовни́к—растеніе Dracocephalum Moldavica L.

Медовчик—пчеловодъ, пасѣшникъ.

Медуниця, медунка—Растеніе pulmonoria azurea Bess.

Медяний—мѣдный.

Медяни́к—медовый пряникъ.

Медяни́к—зілле—медяна́чки растеніе Primula officinale L.

Медянишний—медовый.

Межи, междо—нар. между.

Мекета́ти—блеять по овечьи

Мела́ника—канунъ Новаго Года, 31 декабря, день св. Меланіи.

Меліорация—(акт. сл. melioratio) поправка, исправленіе; при разбирательствѣ жалобъ и тяжебъ. За основаніе къ разбирательству принимался позовъ, имѣвшій по этому значеніе обвинительнаго акта; манифестаціи же и протестаціи могли быть дополняемы и исправляемы, почему въ концѣ каждой вносилась обычная формула, что жалобщикъ оставляетъ за собой право «*поправення*» своей жалобы.

Мем—будемъ.

Мем в вечір в гробі балакати. Ю. Федькович.

Мембран—**мамрам**. См выше.

Менений—именованный.

Мений—имянной.

Меник—алфавитный указатель именъ въ календаряхъ.

Мениця--имениница.

Ме́ння—имя, прозвище.

Менований—**мене́ний**. См. выше.

Меновати—именовать, звать.

Менова́тися—тьця—именоваться.

Менoвите—(акт. сл.) именно, то есть.

Меньджовати, миньджовати—барышничать лошадьми.

Меньёк—вьюнъ рыба

Мерѐжево—кружева.

Мере́жити, мержи́ти—дѣлать что пёстрымъ, бить, ударять

Мере́жка—узоръ; отъ церковно—Славянскаго—*мрежа*.

Мере́жований, мере́жаний—полосатый, узористый, узорчастый.

Мережова́ти—проводить полосы, дѣлать узоры.

Ме́рковея—растеніе Senecio Iacobaea L.

Мерлиця, мерлушка—издохнувшая овца; мѣхъ съ павшей овцы.

Мерля́к, мерлий, мертвець, мертвене́ць—мертвецъ.

Мертва кропива=**глуха кропива**. См. Г.

Мертвечи́на—трупы, мертвецы.

Мерхнути—погасать.

Мерці—(собират.) усопшіе, покойники.

Мерщій, мерчій—нар. скорѣе, быстрѣе.

Паровоз мерщій біга ніж пароплав.

Местний—мстительный,

Местник—мститель.

Местиниця—мстительница.

Мéта—родъ дѣтской игры. См. **Дучка.**

Метéлик—мотылёкъ.

Метéлиця—1) вьюга, мятель. 2) Танецъ съ припѣвомъ:

Ой на дворі метелиця,
Чому старий не женитьця?
Ой як ему женитися,
Що нікому журитися.

Метéлка—метла.

Метéлочки—растеніе Sepidium ruderale L; иначе по—Украински—*клоповник, зайчики.*

Метиковáти—размышлять, разсуждать.

Метикуватий—разсудительный.

Меткий—скорый, быстрый, проворный, мѣткій.

Метлю́г—львина лапа. См. *Л.*

Метнýтися—тьця—кинуться, броситься.

Метуши́тися—тьця—копаться, дѣлать, заниматься.

А воно тобі одиноке метушиться по надвірью. Г. Барвінок.

Мигдáлі—миндаль.

Миготіти—сверкать, блистать.

Щось против свічки миготіло, то певне коси полискувались, П. Куліш.

Мигтіти—мелькать.

Цілу дорогу мигтить мені в очу, як сонце. П. Куліш.

Мижовщик— землемѣръ.

Микáтися—тьця—мыкаться, соваться.

Микита, Микитка—Никита, Никитушка

Микола, Миколай—1) Николай. 2) Лирницкій псальмъ Св. Николаю Чудорцу Миръ-Ликійскихъ.

Ой хто—хто Миколая любить,
Ой хто—хто Миколаю служить,
Тому святый Миколай
На всякій час помогає.
Миколає!
Ой хто—хто живе в его дворі,
Миколай на землі і на морі
Возьметь его од напасти
Не дасть ему од злих пропасти
Миколаю!
Пастирю словесного стада!
Возьметь нас варварская,
Хотять нас согласити,
В пещ огненную загрождити
Миколаю!
Миколай имя знаменито,
Побіждай ти за їх і молитов
Побіждаєш Огарянно
Утішаєш нас християнов
Миколаю!
Побіждай врагів натих усюди,
Помощник, водскорбник нам прибуде!
Ми тя будем вихваляти,
Имья твое сохваляти
Миколаю!
Ми тя будем всегда славити,
Заступника у серді собі иміти
Миколая!
Миколай! ми ж тебе прославляем,
На поміч собі призиваем.
Будь похвален, святителю,
Мир—Ликийський учителю
Всегда навіки!

Миколайці—растеніе Neotta N. dus avis L. иначе по—Южно—русски—*приворотень.* "*Їм зуби парять*„

Миколайчики—растеніе Eryngium planum L, иначе по—Южно—русски—*синеголов, сині колючки.* Святять на Маковія.

Ми́лиця—костыль, деревяшка:

Коло пустки на милиці
Москаль шкандибає.

Т. Шевченко.

Мило собаче—растеніе Herniaria glabra L. иначе по—Украински—*гладун,*

грім, остудник.

„ Варять юшку з цего зілля і миют вид, голову, і спину, і тож від бородавок.„

Милодан--(въ насмѣшку) любовникъ.

Милоданка—любовница.

Милозіркий—симпатическій, пріятный, милый. *Та встань милозірко* Пѣсн.

Милостник—(акт. сл.) любитель, ревнитель.

Милостниця—ревнительница, любительница.

Мильний— 1) бѣлый. *Достав із скрині мильну свиту.* Александров. *Були свити простого Уразівського і мильного сукна.* Гр. Квітка. 2) Ошибочный, обманчивый.

Мимо—нар. противъ.

Бисть от панів польских мило волю Королівську, веліе утисненіе.

С. Величко.

Мимрити—очень невнятно говорить.

Минія—сурикъ.

Минуція, мінуція—(акт. сл.) 1) Календарь. 2) Бездѣлка. 3) Карманные часы. Величко т. І. стр. 487.

Мир—народъ, нація.

Мир—зілле—растеніе Dracocephalum Ruischianum L.

Миркнути—невнятно произнести.

Мироснрава—самоуправленіе, республика, народоправленіе.

Миса, миска—глубокая тарѣлка, блюдо.

Мисливець—охотникъ, егерь, ловчій, ловкій человѣкъ.

Молодой та ба, мисливець, був і у столицях. Макаровський.

Мисливий—гордый, заносчивый.

Мисливство—охота.

Мислітє—буква М. *Мислітє писати* —значитъ идти раскачиваясь (Говорится о походкѣ пьяницъ.)

Мисник—1) полка съ мысками, т. е. тарѣлками. 2) Раздатчикъ обѣдовъ.

Мистець—мастеръ своего дѣла.

Мисюрка—желѣзная шапка, съ кольчатою сѣткою, которая накидывалась на лице, шею и плечи.

Митель—теплая вода съ квасомъ или мятою для мытья головы.

Митлиця—растеніе Dactylis glomerata L.

Митниця—таможня; казначейство.

Мито—мытъ, денежный сборъ въ казну на дорогахъ, мостахъ и переправахъ.

Миттю—нар. быстро, вдругъ, въ одинъ мигъ.

Мить=**мах**. См. выше.

Михнийчник—зілле темно блакітне, цвіте в-осени, полезно на головниі болесті. Маркович.

Мичка—1) растеніе Nardus stricta L. 2) Кусокъ счесаннаго льна на гребнѣ.

Мишак=**арсеник**. См. *А.*

Мишей—растеніе Setarica glauca P. de Beau

Мишеня, мишенятко, мишятко—мышенокъ.

Мишка—родъ игры.

Мишеловки—орѣхи собранные мышами или бѣлками.

Мідень—мѣдный котѣлъ.

Мідний, мідяний—мѣдный.

Мідняк, міляк—мѣдная монета.

Мідь, медь—мѣдь.

Меж—нар. между, промежъ.

Годиться як меж гадюк чорний уж.

Мізерія—бѣдное имущество.

Мізерний—презрѣнный, жалкій; отъ Латинскаго miser.

Мізерство—бѣдственное жалкое положеніе.

Мізкатися—тьця—толковаться, возиться съ чѣмъ-либо.

Мізкова́ти—размышлять, обдумывать, обсуждать.
Мізок, мозок—мозгъ
Мій—мѣст. лич. мой.
Міна, мінёк, міньба—мѣна, размѣнъ.
Міня́йло—мѣняйло, мѣновщикъ.
Міра, мірка, мірочка—мѣра, мѣрка, мѣрочка.
Мірковáнне—1) разсужденіе. 2) Просьба опищѣ; отъ Польскаго miarkowanie.
Мірковáти—1) смѣкать, разсуждать, расчитывать, совѣщаться. 2) Просить подъ окнами, поя духовныя пѣсни, какъ дѣлали прежде бѣдные ученики въ Украинѣ и Германіи.
Мірник—міковщик. См. выше.
Мірóшник, мірочник—мельникъ. *Стояв колись млинок і в нім мірошник жив.* Івг. Гребінка.
Мірóшників—мельниковъ.
Мірóшниця, мірóчниця — мельничиха, жена мельника.
Міршавий—мизерный.
Мірянне-я—измѣреніе.
Міря́ти—измѣрять, мѣрить.
Місиво—1) тѣсто. 2) Вязкая грязь.
Місити—мѣсить.
Міст, місток—мостъ; мостикъ.
Містечко—село съ базарною площадью и лавками.
Місто—1) базаръ, рынокъ, торговая площадь. 2) Городъ.
Містяне, міщани—базарники, люди живущіе *в місті* т. е. на рынкѣ; горожане, мѣщане.
Місце, мійсце, мійце—мѣсто, положеніе. *Намійце в Богу зейшлого Гетьмана.* Орлик.
Міський—мѣстный.
Мітець—спеціалистъ.
Мітецьство—специяльность
Мітити—мѣтить.
Мітли́ця—плевелы, сорная трава.
Мітниця—ветушка, катокъ, на который наматываютъ нитки или шпагатъ.
Міток—26 пасмъ пряжи въ 2 или $2^1/_2$ аршина длины.
Міх—1) мѣшокъ. 2) Раздувало кузнечное. 3) Мѣхъ.
Міховник—мѣховщикъ.
Міховниця—мѣховщица.
Міхонóша—такъ называются служителя священниковъ и кобзарей, носящіе мѣшки для сбора всякой живности.
Міць—сила, крѣпость.
Міцний, моцний—крѣпкій.
Міч—мечъ.
Мішани́на, мішани́ця—путанница, суматоха.
Мішма—хаосъ, безпорядокъ.
Міщанчук—мѣщанинъ въ презрительномъ смыслѣ.
Мла̀—мгла, туманъ.
Млин, млинок—мельница, мельничка по большей части водяная, сухопутная же мельница называется *вітряк*.
Млина̀р—мельничный мастеръ, строитель мельницъ.
Млôдь—(акт. сл.) молодежъ; молодость.
Млôсно— нар. жарко, душно.
Млôсть—обморокъ, жаръ, томленіе. *Як млость пішла по всему тілу.*
Мля́вий—слабый, млѣющій.
Мни́шки—лепёшки изъ творогу.
Мнишок—монахъ, чернецъ.
Многокрáтне—нар. многократно; многое число разъ.
Мня́кий—мягкій.
Мня́сниця—мясная лавка.
Мня́со—мясо, говядина.
Мня́соід—мясоѣдъ.
Мня́ти, мнýти—мять.
Мô—можетъ быть, можетъ статься, словно, будто.
Моб, мов—союзъ словно бы, будто бы.
Мóва—языкъ, рѣчь.
Мôвдь—растеніе Peucedanum Oreoseli-

num Moench ; иначе по Южно—русски—*смбвдь, гадюча морква.*

Мовля́в—дескать, де, будто бы; говорилъ, словно.

Мовля́ти—разговаривать.

Мовля́чий—говорливый.

Мо́вний—краснобай, болтунъ.

Мовни́ця—грамматика.

Мо̀вча, мо́вчки—молча.

Мовча̀ти—молчать.

Мовчо́к—молчаніе.

Мовчок! розбив батько горщок. Посл.

Мовчущий, мовчязливий—молчащій

Мовчя́зливець—молчальникъ.

Мовчя́зливиця—молчальница.

Мовчя́зний—молчаливый.

Вона стала мовчязна.

Мо́га—мощь, сила; средство; *Яко-мога*—какъ только можно

Моги́ла—1) курганъ. 2) Могила.

Моги́лки=**гробови́ще, кладовище, гробки, цвинтар.** См. *Г. К. Ц.*

Моги́льниця=**барвінок.** См. *Б.*

Могота̀—силы; *не в моготу*—выше силъ.

Мода—обычай, обыкновеніе, привычка.

Модеру́нок—костюмъ, уборъ, нарядъ; отъ Нѣмецкаго Montirung и Польскаго moderunek.

Модниця—щеголиха, франтиха, модница.

Модо́світка—модница, щеголиха; модистка.

Модоесвітський—модный.

Мо̀же—можетъ, можетъ быть.

Можли́вий—возможный.

Мо́жний—мощный, мужественный.

Мо̀жне—нар. мужественно, сильно.

Мокли́ця—мертвый паразитъ (гнида); а также насѣкомое стоногій.

Мокре̃ць, мокри́ця—однолѣтняя трава Курячьи Червячки Sagina procumbens L. Vogelgrass Alsine media.

Мокриш, барбарис—кустарникъ Berberis vulgaris L.

Мокру́ха=**горілка, горівка.** См *Г.*

Колиб не тая горілиця, не тая, мокруха Не так хутко я збавився б від свого кожуха. Пѣс.

Молдаванська ива=**корзинна лоза, кузовиця.** См. *К.*

Моле̃стовати—безпокоить, докучать, досаждать, огорчать, тревожить; отъ Латинскаго molesto, molestare

Молитовник—молитвенникъ.

Молода̀—новобрачная, невѣста.

Моло́дий, молодик—молодой человѣкъ; молодой не опытный козакъ.

Молодень=**мошпач.** См. ниже.

Молоде̃нок—молодой человѣкъ, множест. число *молодя́та.*

Старі помічали: нехай, кажуть, люблятця молодята. Марко-Вовчко.

Молоди́й—новобрачный, женихъ.

Молоди́к—1) молодой человѣкъ. 2) Молодой мѣсяцъ; первая четверть луны.

Молоди́ця, молоди́чка—молодая замужняя женщина.

Молодило—растеніе Sedum Telephium L; иначе по—Украинскп—*заяча капуста, заяча розеада.*

Молоді—новобрачная чета.

Молодіти—молодѣть.

До віку вічнёго слава Хмельницького молодітиме.

Молодне̃ча—молодёжъ.

Молодь—отрокъ.

Моло́зиво, моло́зево—свѣжее, сладкое. засѣвшееся молоко.

Молоча̃й, гірча̀к—растеніе Sonchus arvensis L. по Роговичу. *Хто зове молочаем, хто гірчаком—бо молоко гірке. Молочай, молочка*—Euphorbia procera M. B. *Молочай сосонка*—E. Gyparissias L. *Молочай, молочак*—E Esula L. *Молочай степовий*—E.

nicaensis Allion. *Молочай волосистий*— E Villosa Waldst et Kit

Молочак, осот—растеніе Sonchus arvensis L.

Молочко—растеніе Lactuca Scariola L.

Манокси́ла—(акт. сл.) судно, лодка выдолбленная изъ одного пня, дерево; отъ Греческаго, monoxylis.

Богдан Хмельницький на морю Чорном вою̂ючи в своїх моноксилах.... Сірко.

Монома́хня—поединокъ, единоборство.

Монома́шитися—тьця—драться на дуэли.

Моргуля—шишка отъ удара.

Морг—родъ десятины.

Морга́ти—двигать, шевелить. Говорится о движеніи бровъ или усовъ.

Моргу́н—1) минёръ, жестикуляторъ 2) Родъ кушанья. *На закуску дали моргунів*.

Моргу́ха=**ківуха**. См. *К*.

Мордерство—ученіе; отъ Нѣмецкаго Morden.

Моріг, моріжок—мурава, трава спорышъ.

Мо̂рква—морковь Daucus Carota; въ переносномъ смыслѣ досада, выговоръ. *Авжеж мині сяя морква*—охъ какъ мнѣ это надоѣло; *моркву скромадити*—дѣлать упрёки или выговоры.

Морквя́ний—морьковный.

Був собі: Лях морквяний,
Конёк ёго буряковий;
А шабелька з пустирнаку,
Жупан лопуховий: Пѣс.

Мо̂рок—мракъ, туманъ.

Ой німують по Вкраїні
Високі палати;
Густий морок окриває
Пахарськиї хати. П. Куліш.

Моро́ка—затрудненіе, безтолковщина, возня, задача, непонятное дѣло, необъяснимый вопросъ.

Морокова́ти—разсуждать, углубляться мыслями.

Моро́чити—дурачитъ, сбивать съ толку.

Морошка—растеніе Rubus Chamaemorus L.

Мо̂р, морови́ця—чума, моровая язва. *Курёю моровицю заморили.*

Морський=**хвиський**. См. *Х*.

Морсну́ти—сильно ударить.

Мосій, Мусій, Мусіець, Мусійко—Мойсей

Моска́ль—1) солдатъ, военный человѣкъ. 2) Великоруссъ. *Москаля́ везти́*—обманывать.

Москалів—прилаг. солдатскій.

Моско̂вка—1) солдатка. 2) Великороссіянка.

Моско̂вський—великорусскій; солдатскій.

Моско̂вщина, Московщизна — Московія, Великороссія.

Мостивий, мосцивий—вельможный, именитый.

Мости́на—половица.

Мостове—подать при проѣздѣ чрезъ мосты; мостовая подать.

Мосулбе̂с, мусалбе̂с—родъ шелковой турецкой матеріи.

Мосць—титулъ. *Їмосць*—Ея милость.

Мота́тися—тьця—болтаться въ воздухѣ, качаться.

Мо̂тлох—1) хламъ, дрянь. 2) Чернь.

Мотну́тися—тьця—кинуться. *Шатнувсь, мотнувсь, наш Хома, так що ну!* Квітка.

Мотор—(акт. сл. motor) зачинщикъ. подстрекатель, руководитель.

Мото́рний—проворный, удалой, расторопный.

Мото̂рно—нар. проворно, ловко.

Моторошний—печальный, унылый, жуткій.

Мо̂торошно—нар. странно, жутко, дурно, тошно.

Мо́тря, Мо́тя—Матрёна.
Мо́ховик—растеніе Boletus subtomentosus L.
Мохунки, мошнухи, жидівські груші—растеніе Physalis Alkekengi L.
Мошѐльник—мошенникъ.
Мошнач—растеніе Sedum acre L, иначе по—Украински—*очиток, молодень, гінець, чистик, росхідник.*
Мрачня—темнота.

В тай же прость шумна, страшна,
А як покриє тя мрачня,
Степи вітайте, гори, яри—
Прощай мі рідна сторона. І. Верхратський.

Мрѐць—смертный; мертвецъ.
Мріти—не ясно быть видимымъ, казаться вдали.
Мрія—мечта фантазія.
Мріяти=марити. См. выше.
Му́ка—мурлыка.
Му́кати—мурлыкать.
Мруча̀ти—ворчать. *Немало мручили и щемрили.* Величко.
Мру́чка—ворчунья.
Мря́ва, мря́ка—пасмурная погода.
Мрявати, мрячити—смеркаться, темнѣть.
Муги́кати—пѣть про себя, мычать.
Муги́р—простой, грубый мужикъ.
Муги́рка—мужичка, грубая женщина.
Мудѐрний—искусный.
Мудра̀гель—1) родъ сокола обученнаго для охоты. 2) Хитрецъ, лукавецъ.
Мудра́ція—капризъ, причуда.
Му́дриво, мудро̀—искуство.
Мудро́—нар. искусно.
Мудрова̀ти—капризничать, прихотничать.

Він мудрує, що заставить єебе у решеті возити.

Му́дрощи—капризы, прихоти.
Мудря́чий—умный, мудрствующій.
Мужикуватий—неотесанный, грубый, какъ мужикъ.

Мужи́цьтво—крестьянскій бытъ.
Мужний—мужественный.
Музи́ка—музыка, музыкантъ'
Музикбанда—военный оркестръ.

Завтра рано в чистім полі
Заревуть гармати,
Завтра рано́ музикбанди
До штурму задзвонять.
Ю. Федькович.

Музикма́йстер—капельмейстеръ.
Мукосі́й—просѣвающій муку.
Му́лити—давить, жать.
Му́лко—нар. жестко. *Мулко сидіти.*
Мулькований—вышитый.

Рушник білий, мулькований.
Шпшацький-Ильїч.

Мултя́нська Земля, Мультянщина—Румынія; отъ Польскаго Multany.
Мульта́нський—румынскій.
Му́ндик—лакомство.

Він любить тільки пундики та мундики, а до страви не охочий.

Муни́ция—амуниція.
Му́нька—Машка.
Мура̀вський Шлях—главная дорога изъ Крыма въ Россію шла изъ Перекопа на Ливны и Тулу. См. книгу Большаго Чертежа.
Муравьіне масло, земляне масло—растеніе Aetulium Septicum Fries.
Мура̀шка—муравей.

На той бенкет комара з мурашкою вбили. Пѣс.

Мурѐй—сермяжникъ, болванъ, глупецъ.
Мурѐйка—сермяжница.
Мурѐлі—персики.
Мури—1) растеніе ежевика Rubus caesius L. 2) Каменныя стѣны, крѣпость, укрѣпленіе.

„ Розвіємо! „—“ Шкода̀ муру,
Старосвітська шту́ка!
А ще гірше, Богда̀нови
Муров́али ру́ки!„

„Богданови! шкода, шкода,
Гетьманьскої праці.„
Т. Шевченко.

Мурий—пестросѣрый, переливчатый,

Мурин—Арапъ, Негръ

Мурин ніколи не буде білим Посл.

Мурівщик—каменьщикъ.

Муркӧ—большой старый котъ.

Мурло, мурмило=левенець. См. *Л.*

Мурмотати, мурмотіти—бормотать, роптать.

Мурмур—ворчаніе, ропотъ.

Зараз великее возмущенне і мурмут стався. Величко.

Мурований—кирпичный, выстроенный изъ кирпича.

Муровати—1) строить изъ кирпича. 2) Окрѣпнуть.

Море кріпким замуровалося лёдом. Величко.

Муругий—темнорыжій съ черными полосами.

Мус—нужда, насиліе.

Которие через мус хрест цілювати мусили. Король Янъ Казимиръ 1654 г.

Мусалбес, мосулбес—гладкій, красный катунъ для подкладки; отъ Польскаго Musulbus.

Мусиньдзёвий, мусиньёзковий—тёмно синій, съ металлическимъ одблескомъ съ зелёной мѣди сдѣланный; иначе по-Украински—*мосіжний, мосяжний.*

Муспти—должненствовать, быть обязаннымъ.

Мусовати—думать, выдумывать.

Мусулєць—напитокъ подобный ратафіи.

Мухомор—грибъ Agaricus muscarius L.

Мухояр—турецкій камлотъ, шерстяная матерія.

Мухояру 53 лікті. Марковичъ.

Муцик—собака мопсъ.

Мучиниця—растеніе Arctostaphylos Uvaursi Spreng; иначе—по—Украински—*росхідник, вовчі ягідки.*

Муштра—военное ученіе

Муштрований—ученый, школьный.

Муштрованнє—выправка.

Муштровати—школить, учить.

Муштук—удила.

Мущир, мужчир—1) мортира. *З мущира гатили* 2) Иготь, ступка.

Товкти перець в мущиру.

Мясиво—мясо, говядина.

Воно б було зовсім не диво
Колиб він їв собі мясиво. І. Гребінка.

Мясниці—мясоѣдъ.

Мячка—растеніе Typha Latifolia L; иначе—по Украински—*рогоза, султанчики.*

Мьякий—мягкій.

Мьята—мята растеніе Mentha Crispa.

Н

На—предл. на, о, объ.

Спомни тілько на свої слова, на свою присягу. На тое болію. Мазепа.

Спомни Ваша княжая милость на святої памяти родителі свои, якої вони були побожности. Іс. Копинськпй.

Набазграти—напачкать.

Набач—надзоръ, присмотръ.

Набачитися—тьця—насмотрѣться, наглядѣться.

Набгати—напихать.

На-безбаш—нар. на произволъ судьбы, безъ пастыря, безъ пастуха.

Наберег—сбереженіе.

Набити—1) зарядить. 2) Набить, наполнить.

Набиток—имущество. *Господарський набиток.*

Наближ—приближеніе.
Наблúжатися—тьця—приближаться.
Наблиз=наближ. См. выше.
Наблю́док—обсерваціонный или наблюдательный пунктъ.
Набоже́ньство—(акт. сл. nabożeństwo) набожность.
Набой, набій—зарядъ.
Набор, на-борг, на-бург—нар. на вѣру, въ долгъ. *Взяв на-бор відро горілки.*
Набри́днути—опостылѣть, спротивѣть.
Набро́їти—совершить что либо дурное.
Наброя—дурной поступокъ.
Набу́ти—надѣть.
Набу́тися—тьця—пожить.
Набу́ток—костюмъ.
Набу́хатися—тьця—наѣсться, нажраться.
Набучавіти—розбухнуть.
Нава́—1) корабль, судно; отъ Латинскаго Navis. 2) Гробъ
Не той же тепер світ настав
Щоб умерший з нави встав. Пѣс.
Нава́га—1) умыслъ, намѣреніе 2) Тяжесть, грузъ.
Наважба—рѣшеніе; намѣреніе.
Наважити—нагрузить; взвѣсить, перевѣсить на вѣсахъ.
Наважитися—тьця—намѣриться, посягнуть, рѣшиться.
Нава́льний—бурный. стремительный.
Нава̀льность—буря, напоръ.
А Селічіч в їднім домі запершися, любо одстрелювався людської навальности, однак не оборонився. Величко т. II. стр. 388.
Наванта̀жити—навьючить, навалить; отъ Французскаго l'avantage.
Хоч як було навантажиш віз снопами, чи на гору, чи в долину, кобилі все одно, що по рівному.
Иродчук.
Навви́шки—нар высотою съ кого, или чего.
Навиршки—нар. широтою, шириною.
Навдивови́жу—нар. на удивленіе, удивительно.
Наверзтúся, наверзлось—на умъ взойти.
Наверну́ти—обратить; навалять.
Наверну́тися—тьця—обратиться.
Наверня́кати—наболтать всякаго вздору.
На́вет, на̀веть, на̀віт, наві́ть—союзъ даже.
Навза̀води—нар. вскачь, галопомъ.
Навза́ході—нар. на закатѣ, на заходѣ, на западѣ.
Навзнак—нар. задомъ.
Нави́діти—навѣстить.
Навизна́чний—главный, замѣчательный.
Навильня—куча свитаго сѣна.
Сіно давали не хунтами, а навильнями. Довгоносенко.
Навину́тися—тьця—навернуться, попасться.
Навиня́ти—чавпвать.
Навируч—нар. на помощь, въ помощь, для избавленія.
На́вистъ—доносъ, навѣтъ, клевета.
Навід, навіданне—навѣщеніе, посѣщеніе.
Наві́дати—навѣстить, посѣтить.
Навіець, наві́йло—вихрь, сильный вѣтеръ; иначе по-Украински—*вітрило.*
Наві́жений—полуумный, безумный, сумасшедшій, юродивый.
Наві̀женство—юродство, сумазбродство.
Навій, навой, наві́йчик—небольшой свертокъ холста.
Наві́йка—навѣваніе.
Навіки—нар. навсегда.
Наві́сний—съумасшедшій, шальной, безтолковый, неумѣстный.
Оженився навісний,
Та взяв біснувату;
Од нічого робити,
Запалили хату. Пѣс.
Навіс́іти—сумазбродствовать.

Навіщо?—зачѣмъ? начто? къ чему? для чего?

Навіщось—зачѣмъ-то, для чего-то.

Нàвк—мертвецъ.

Навкругú—нар. вокругъ, кругомъ. *Аж луна навкруги йде від співів дівочих.*

Навманя́, навманú—нар. на угадъ, на удачу, на обумъ.

Наволікàти, наволокáти—навлекать.

Нáволок—находъ, наносъ, нашествіе.

Наволос—шиньёнъ, парикъ.

Наволосник—парикмахеръ.

Наволосниця—парикмахерша.

Нáволоч—сволочъ, сбродъ, бродяги.

Навòрочати—направлять; имѣть намѣреніе. *До бунту навор̀очати.* Ко чубей.

Навпàки—нар. напротивъ, съ противоположной стороны. *Навпаки сонця*—противъ солнца. *Один иде по сонцю, а другий навпаки сонця.*

Навперéйми—нар. наперехватъ, на встрѣчу, на перерѣзъ, на-отрѣзъ.

Навпік—нар. наперекоръ, на противъ.

Навпрèд—нар. впредъ, на будущее время.

Навпрѐк—нар. сбоку, со стороны. (en profil.)

Навпрòстець, напрòстець, навпрошки—нар. прямикомъ, на прямикъ.

Наврòчити—сглазить, испортить глазомъ. *Невроку вам!*—да не будетъ вамъ порчи.

Нáвспак—нар. задомъ, наоборотъ, назадъ, нá спину.

Навспúнячки—нар. быстро, скоро, такъже поперекъ или догоняя.

Навспрàжки, навспрàжне—нар. серьёзно, шутя.

Нáвстеж, навстіж, навстя́ж—нар. настежъ отворенный. *Ворота навстіж покинули.*

Навтікачà—нар. на уходъ, навтёкъ.

Навтікти—уйти.

Нахрест—нар. крестообразно, накрестъ.

Навчúнку—нар. на дѣлѣ, на мѣстѣ совершенія.

Навчýнне, навчýнку—нар. во всеуслышаніе, публично.

Навязивати—(акт. сл.) награждать за убытки, раны, увѣчья и т. под.

Навязка—вознаграждиніе за раны, увѣчья излишекъ вознагражденія за убытки сверхъ пополненія ихъ.

Нагабàти—нападать, дразнить.

Нагàвиця—(Галиц. сл.) полосатые длинные штаны.

Нагадáнне—напоминаніе.

Нагадáти—напомнить, намекнуть.

Нагáйський—татарскій.

Нагàльний—внезапный.

Нагана, наганка—непріятность, выговоръ; срамъ.

Награ̀бати—нахватать, завладѣть.

Нагúбати—найти.

Нагідки, наугодки,—цвѣты ноготки Calendula officinalis L.

Нагледіти—высмотрѣть.

Нагло—нар. внезапно.

Наглумлятися-тьця—издѣваться.

Нагодитнся-тьця—кстати случиться.

Нагодований—накормленный.

Нагодовàти—накормить.

На-голò—нар. всѣ вообще.

Наголоватки—жербій. См. *Ж.*

На гòрло карàти—(акт. сл.) осуждать на смертную казнь.

Тиі, котриі карани бувають отсвіцького уряду на горлі, аби були сповідані. Іс. Копинський

Нагорòда—(Галицк. сл.) награда.

Нагородúти—1) наговорить вздору. 2) Вознаградить.

Нагорювàтися-тьця—претерпѣть всякаго рода лишенія, печалиться.

Нагосподарювáти—пріобрѣсть экономностью.

Нагут=нагідки. См. выше.

Над—нар. сверхъ того, выше, болѣе нежели, противъ. *Та квітка краща над усі.*

Надаремне—нар. напрасно.

Надáти—дать, пожаловать.

Надаток—придатокъ.

Надбáння—имущество, пріобрѣтеніе.

Погибнули без сліду наші злюки,
Пожер огонь неправе їх надбання.„
П. Ратай.

Надбáти—пріобрѣсть.

Надбáнок—нажитое имущество.

Надвередúти, надвережáти—повредить. *Вольности військовії надвередити і разрушити.* Орлик.

Надвередитися-тьця—подорваться.

Надвірній—дворовый, придворный.

Надвірня Корогва—Гетманскій штандартъ, который охраняла конная команда, подъ началомъ Генеральнаго Хорунжаго

Нáдвреждений—поврежденный.

Надгрóбок, нагрóбок—надгробный камень, надпись.

Нáдер—(акт. сл.) очень, весьма.

Надер до роспачи приходити мусило. Г. Самойлович.

Надзвичáйний—необыкновенный, сверхъестественный.

Надúбати—приподняться на ноги, найти.

Нáдити—приманивать, соблазнять.

Надібок—1) подѣлочный лѣсъ 2) Всякая нужная вещь.

Наділка, наділок, надолок—1) ножны, 2) Заступъ.

Шаблями наділками суходіл копали.
Дума.

Надіватися-тьця—пожить въ дѣвствѣ-

Надіслáти—прислать. *А коли нема сего, то надішли другого.*

Надія, надійность — надежда, надёжность.

Надіятися-тьця — надрѣзывать, урѣзывать.

На-добраніч—нар. спокойной ночи. *На-добраніч вам.*

Надогáд—нар. вдомёкъ.

Надогад буряків, дайте капусти. Стань ій надогад закидати, а вона уже знае. Квітка.

Надоколиця—окрестность.

Надолуга—усилённый трудъ.

Надолужúти—наполегнуть, притѣснить.

Надосóбний—чрезвычайный.

Надóшник—растеніе Spongia fluviatilis L.

Нáдпис—надпись.

Нáдро—нѣдро.

Надрубáти—нѣсколько подрубить.

Надсáда—поврежденіе.

Надсадúти—поколотить, избить. *Він ёму добре надсадив бебехів.*

Надсадúтися-тьця—надрываться, утверждаться. *Хоч надсядься та дай мені гроші.*

Надсоток—процентъ.

Найшлися вже і капіталисти котрі за малий надсоток готові були визичити нам гроші.
Терлецькпй.

Надтúнник—растеніе Solanum Dulcamara L; иначе по Южно-русски— *глистник, жовтий паслен, вовчі ягоди.*

Нáдто=над. См. выше.

Над тое видячи і тое, же потенція та не сильна і не військова.
Мазепа.

Тому-ж душманові над умисл і волю вашу присягати вас примушав.
Янъ-Казимиръ. 1654 г.

Нажаклий—губительный.

На-жнива—нар. во время жатвы.

Назапасти—призапасить, пріобрѣсть.
Назауміру—нар. черезъ-чуръ, чрезмѣрно.
На́збит—нар. весьма, очень.
На́збит серця наші печалію наповнило. Величко.
Наздив—нар. наудивленіе.
Наздогнати—догнать, настичь.
Най=**хай**. См. Х.
Найбільше—нар. всего болѣе.
Найбільший—самый большой.
Найблизче—нар. ближе всего.
Найблизчий—ближайшій, самый близкій.
Найвальнійший—главнѣйшій, самый главный.
Найгірш, найгірше—нар. хуже всего.
Найгірший—самый скверный, самый худой.
Найграва́ти—издѣваться.
Найдова́тися—**тьця**—находиться, обрѣтаться. *В правій вірі знайдуемося всі.*
Найже—нар. пускай же.
Найзаможніший—богатѣйшій, самый зажиточный.
Найзнайдливійший — соблазнительный, завлекательный.
Найкра́щий—самый лучшій.
Найкра́ще—нар. лучше всего.
Наймй—наёмъ.
На́ймит—наёмный работникъ.
На́ймитовати—служить по найму, наниматься.
На́ймичка—наёмница, работница, служанка.
Найподу́жчий—могущественный.
Найпотрібний—необходимый.
Наїдатися—**тьця**—наѣдаться.
Наїдки—кушанья, блюда.
Наїдний—питательный, вкусный.
Наїдок—питательное вещество; съѣстное, пища.
Наїсти—наѣсть. *Прийде, що наїсть що напье, пиши пропало.* П. Куліш.

Нака́з—постановленіе, распоряженіе.
Нака́зати—передать черезъ кого либо свой словесный отвѣтъ. *Накажіть же люде добрі моїй матіночці, нехай вона мене не жде.*
Наказний—исправляющій должность по *наказу* старшаго; младшій; такъ напр. были: *Наказний Гетьма́н, Наказний Полковник, Наказний Отаман* и т. под.
Нака́ра—наказаніе, кара.
Накарпа́с—потасовка. *Дали Рутульцям накарпас.* І Котляревський.
Накарувати — подкрасить подъ карій цвѣтъ, сдѣлать карымъ.
Ой голубе сив,
Колиб ти ожив.
Хоть би ти не чув
Аби жив був:
Яб твої крила
Позолотила.
Яб твої очиці
Накарувала. Народ. пѣс.
Наквітник—цвѣточный горшокъ; вазонъ
Накида́ти—набрасывать; *накида́ти слово*—намекать. *Ото я кілько раз накидав слово.* Мазепа.
На́кидка—плащъ, верхняя одежда.
Накирова́ти—(приказ. сл.) направить.
Наківа́ти—*наківа́ти пьятами*—уйти.
Накла́д—1) иждивеніе. 2) Грузъ, тяга. 2) Налогъ, подать, пошлина.
На́клеп—ложное обвиненіе, ябеда, клевета.
Наклепати—наклеветать, насплётничать наябедничать, ложно обвинить.
Накоїти — учинить, надѣлать, произвѣсть.
Наколоти́ти—взболтать жидкость.
Накпи́тися-тьця—вдоволь наиздѣваться надъ кѣмъ-либо.
Накри́тка — дѣвушка прижившая внѣ-

браќа ребенка. *Честь тоґді святилася дуже, накриток карали.* Макаровськпй.

Накру́чувати — накручпвать, заводить (часы или что другое.)

На́купень — откупщикъ, подкупатель. Орлпк.

Накшта̀лт—нар. на впдь, на подобье, на манеръ

Налага́тися-тьця—(акт. сл.) налягать, упорствоваватъ. *Панове наложатьця на тое,* абп... Величко.

Нала́годити — приготовить, исправить.

Нала́годитися-тьця — снарядиться, направиться. *Та куди ви, добродію, налагодились.*

Налагожовати—приготовлять,справлять.

Нала́пати—найти ощупью.

Налаштова̀ти—приготовить, приладить, наполнить. *З вечора було ще налаштують воловий віз і посткладають.* Номис.

Належа́ти—принадлежать.

Нале́житпй належа́чий—принадлежащій, зависимый. *Належачий братству церковному Львівському.*

Належи́те—нар. надлежащимъ образомъ. *Належите контентовати деклярдовано* — присуждено надлежащимъ образомъ удовлетворить.

Нележи́тость—принадлежность.

Налѐжний—принадлежащій

Налига̀ти—поймать на верёвку.

Налига́тися-тьця—ѣсть и пить невоздержно.

Нали́гач—короткая верёвка, привязанная къ рогамъ вола, чтобы вести его

Ой на воликп да налигачи,
А на коники пута. Пѣс

Налöга—напоръ, натискъ.

Налöітп—насалить.

Нало̀патися-тьця—обожраться.

Палякáти—напугать.

Намага́тися-тьця — стараться, усильно просить.

Датків найменчих отнюдь вимагати неважитися. Орлик.

Намалёвати, намалювати—нарисовать, изобразить, представить.

Нама̀мрати—нащупать.

Намастир—монастырь.

Намаца́ти=**нама̀мрати.** См. выше.

Наменилося—сказанно, упомянуто.

На-менно—нар. поимённо.

Наменуванне—названіе, наименованіе.

Наменувати—дать имя, поименовать, назвать по имени.

Наменýти, намени́ти—напомнить, касаться, упомянуть.

Наместник—(акт. сл.) урядникъ, назназначавшійся старостою и исполнявшій его должность за отсутствіемъ старосты.

Намет, намі́т—балдахинъ, палатка, навѣсъ, шатеръ

Наступила чорна хмара,
Став дощ накрапать,
Ой стали наші козакѝ
В намет утікать,
Которие багатие
У намет пішли.
Козаченьки—нетяженьки.
Непосміли,
Взяли кварту,
Ще другу з жарту,
На дощ сіли.
А в нашого отамана
Учинився жаль:
Скинув з себе голубий жупан:
Тай намет напьяв. Запорожск. пѣс.

Наметати—засыпать, наносить.

Наметний—наносной.

Нами́сто—монисто, ожерелье.

Намір—намѣреніе.

Намірятися-тьця—замышлять, намѣре-

ваться. *Наміряють вони Поляки війну начати.* Мазепа.

Намісць, замісць—нар. вмѣсто кого, на мѣсто кого или чего.

Намітка—кисейное покрывало носимое Украинками съ откинутыми назадъ концами.

Наміш—соръ, смѣсь.

Намнути—намять; побить.

Намо́ва—наговоръ.

Намо́вити—подговорить, подъучить.

Намовляти — склонять, подговаривать, подъучивать.

Намонятися-тьця — напиться пьянымъ.

Наму́лити—намозолить, нажать; пададить.

Намя́шкурити—надрать уши.

Нанезабудь—нар. на память, въ честь, въ воспоминаніе.

На-орчику—нар. напростяжкѣ, на привязи.

На-осточ—нар. напримѣръ, примѣрно.

На-отшибі—нар. вдали, въ одаленіи *Стоїть пустка на-отшибі.*

На́пал—приступъ.

Напакувати—нагрузить, наложить.

Напа́сник—оскорбитель, обидчикъ. *Напасників поверне в виноващтво.* П. Ратай.

Відчепися, напаснику, я не була на празнику. Посл.

Напа́сниця — обидчица, оскорбительница.

Напа́сть—обида, клевета.

Напасть і на гладкій дорозі здибле. Посл.

Напастова́ння—напраслина, обида.

Напа́стовати—обижать, оскорблять, оболгать.

Напевний—навѣрный.

Напѐвно—нар. навѣрно.

Напекти—напечь; *напекти раків*—покраснѣть, застыдиться. *Ащо, Олено, напекла раків?*

Наперед—прежде, впередъ.

Наперѐкір—нар. вопреки, наперекоръ.

Напи́знтися—тьця—надуться, важничать.

Напи́лий—хмѣльной, нетрезвый.

Напити—начить. *Наїв, напив, і втік неподякувавши.*

Напірити—надѣть на себя много одежды.

Напірник—наволока.

Напли́вок—илъ, наносной песокъ.

Напо̆й—напоеніе, упоеніе.

Напо́льний—полевой, боевой.

Напо́рано—нар. очень рано.

Напоту́ху—нар. въ заключеніе.

Направа—подговоръ, подстрекательство.

Напра́сний—внезапный. *Умер напрасною смертію.*

Напридба́ти—припасти.

Наприкратися—тьця—скучать.

Напрова́дити—направить, дать наставленіе. *Напрова́див його на добрий шлях.*

Напросте́нь, навпросте̄ць—нар. напрямикъ, прямикомъ. *Навпросте́ць прямуйся*—ступай прямо.

Напроха̀нний—напрошенный.

Напроха̀ти—напросить.

Напу́житися—тьця—натянуться.

Напусти́ти—наставить на путь.

Напья́лити—натянуть.

Нарада—совѣтъ.

Нарая́ти—присовѣтовать.

Нареко́ваний—нареченный.

Нареко́вати—нарицать.

Наремно—нар. скоро.

На́рис—очеркъ, абрисъ.

Наріжний—угольный.

В башті наріжній кімната—
В княжу світлость небагата,
Роги й зброї весь там стрій.
Зоря Галиц. 1855 р.

Наріка́ння—нарѣканіе.

Наріка́ти—1) именовать, нарѣкать. 2) Роптать, упрекать.

Наробити—1) надѣлать, совершить. 2) Напакостить.
Наровистий—упрямый.
Наруб, **нарубка**—насѣчка, зарубка на деревѣ.
Наруга—печаль, поруганіе, бѣда, несчастіе.
Щоб було ти лучче пропав, чим мене бачити у такій нарузі. Квітка.
Наружний—обидный, достойный порицанія, безчестный, бранный.
Наруч—нар. кстати, съ руки.
Наруччя—браслетъ.
Насамперед—нар. прежде всего.
Насамоті—нар. съ глазу на глазъ, въ уединеніи.
Насит—насыщеніе. *Наївся до наситу.*
Насідати—заставлять, принеѣоливать.
Насінник—сѣменникъ.
Насіннє—я—сѣмена, сѣмя.
Яке коріння таке й насіння. Пог.
Наслідній—послѣдующій
Наслуговячий—служащій.
Насповівати—навѣять.
Настановити—наставить, избрать.
Наставляти—опредѣлять.
Настільник—скатерть.
Настовбурчити—наставить.
Настовбурчився бідорака мов їжак.
Настовпужитися—тьця—надуться, настоpошиться.
Настороши́ти, **настороща́ти**—наставить, выставить, высунуть, выдвинуть. *Еней сам настороща́в уха.* Котляревський. *То він одно ухо нашорошить.* П. Куліш.
Настояноваий—настоянный, налитый. *Горілки настоянована на калган.*
Наступовати—1) наслѣдовать. 2) Наступать, попирать ногами. *На всіх неприятелів своїх наступовав.* Б. Хмельницький 1654 г.
Наступство—наступленіе.
Наступця—наслѣдникъ.
Настрашити—устрашить.
Настрільнік—наконечникъ стрѣлы.
Настромити—наткнуть, заткнуть, продѣть.
Настя, **Настуся**—Анастасія, Настинька.
Насупитися — тьця — нахмуриться, надуться, сердиться, задуматься.
Насущник—насущный хлѣбъ.
Наський—тутешній. См. *Т.*
Наталка, **Наталочка**, **Таля**,—Наталія, Наташа.
Натаньчитися—тьця—натанцоваться.
Натачка—намекъ.
Натиснутися — тьця — втѣсняться, набраться.
Натихати—вдохновлять.
Натовкмачити—натолочь, прибить, приколотить.
Натовп— —тискъ, толпа.
Натоплювати—натопить.
Наторочити—наврать, невѣрно пересказать.
Се вам снилось, а ви й пану наторочили. П. Куліш.
Натощака, **натщесерце**—нар. натощій, желудокъ, ни ѣвши, ни пивши.
Натравка—полка въ ружьѣ.
Натрусити—насыпать. *Натрусив з ріжка кабаки.*
Натрушовати—натрясти.
Натуга—напряженіе, болѣзнь. *Сохрани, Боже, натуги.* Пѣс.
Натужне—нар. насильно.
Натупатися—тьця — утомиться, устать
Натупалася старенька від роботи.
Натурити, **натурляти**—дать нагонку, нагнать.
Натуркати—наговорить всякого вздору налгать, наморочить.
Натурковати—наушничать, подущать.

Натягати, натягнути—натягивать, натянуть.

Натягач—растенiе Paris quadrifolia L; иначе по—Украински—*вороняче око, ранник, хрещате зiлле.*

Натяж—растенiе Ranunculus lingua L.

Натякнути—намекнуть, напомнить

Наугодки=нагiдки. См. выше.

Наузкрай—нар. въ конецъ.

Наука—наставленiе.

Наумiр—нар. до смерти.

Наустити—подъучить.

Наялозити—жирно намазать.

Наямлити—накопить.

Нахаба—напасть.

Нахапати—нахватать.

Нахилки—нар. выпить безъ помощи стакана.

Нахильность — склонность, приверженность, прiязнь, наклонность.

Нахиляти, нахилити—наклонять, нагинать, наклонить, склонить.

Нахилятися—тьця—наклоняться, нагинаться.

Нахiдка—находка.

Наход—нашествiе.

Нахмаритися—тьця—покрыться тучами. *Нехай лишень виясниться, бач як нахмарило.*

Нахопитися—тьця — наскочить, наткнуться, испытать что либо нечаянно.

Нахрапом—нар. дерзко, нахально.

Нахуроватися—тьця—нагрузиться, набрать клади, нагрузить руки.

Нацюкати—наколоть чего мелко.

Начастка—*начастку дати*—значитъ подать синодикъ или поминальную книжку для вынутiя части въ просфорѣ при совершенiи проскомидiи для поминовенiя усопшихъ.

На-час на-часок—нар. на мигъ.

Наче=непаче. См. ниже.

На-чеку—нар. насторожѣ, на караулѣ.

Начепити, начепляти—нацѣпить, нацѣплять.

Начинити—начинить, надѣлать, избрать.

Начиня—сосудъ, горшокъ. *Начиня глиняне кухенне.*

Начуватися—тьця—ожидая кого освѣдомляться.

На-швидко нар. на скорую руку, на скоро.

Нашкодити—причинить вредъ или убытокъ.

На що?—на что? за чѣмъ? къ чему? для чего?

Нашорошити=насторощити. См. выше.

Нашось—на что-то.

Нащадний—потомственный.

Нащадок—потомство.

Нащесерце—нар. натощакъ.

Нащо, навiщо=на що См. выше.

На-щоб?—къ чему? за чемъ? для чего?

Нащось=нашось См. выше.

Не-аби-як—нар. не какъ-нибудь, пышно.

Не-аби-який—не какой нибудь.

Небезпечéньство—опасность.

Небiжчик, небiжник, небожчик, небожник, небощик—покойникъ, усопшiй.

Небога—1) племянница. 2) Бѣдняжка.

Небож, небiж—племянникъ.

Небожа—голубчикъ.

Небрак, небрака—бѣдняга, бѣднякъ.

Небрачка—бѣдняжка, бѣдная.

Небосхил—небосклонъ, горизонтъ.

Невада—безвредность.

Неважитися—тьця—не дерзать.

Неварт—не стоитъ, недостоинъ.

Невбачати—невидѣть, непредусматривать.

Невгавати—неперестававать, неостанавливаться.

Невгавучий—безпрестанный, никогда неунимающiйся.

Невгамованний—безпокойный.

Невдáха—безталанный.

От сей невдаха бідолашний.

Невдягнений—неодѣтый.

Невдя́чний—неблагодарный.

Невели́кий—маленькій.

Невели́чкий—небольшой, маленькій ростомъ.

Невиводний—неисчерпаемый, постоянный

Невиводно— нар. постоянно, всегда.

Невикру́тний—безъисходный.

Невимовний—неизъяснимый.

Невимовне чудо учинилося с того дива

Невитрáвний—неизгладимый.

Невіглас—невѣжда, грубіянъ.

Невіра, невірний — слово означающее еврея.

Невіста—1) въ Украйнѣ невѣста. 2) Въ Галиціи Буковинѣ жена.

Іде мужик с поля, бички підганяе,
А невіста іде з міста гопки витинае. Пѣс.

Іде мужик постогнуючи,
А невіста вигойкуючи. Погов

3) Вообще всякая замужняя женщина.

Два жиди, а дві невісти зроблять ярмарок у місті. Посл.

Невістка, невіхна—невѣстка; братняя жена также.

Невісткин—невѣсткинъ.

Невістюх—(акт. сл.) женоподобный мужчина.

Лучче за цілость отчизни на плацу війсьskовим... полегти, нежели в домах своїх яко невістюхам, побієнним бути. Унив. Богдана Хмѣльницкаго 1648 г.

Невклю́жий—неуклюжій, неловкій.

Нёвод, невід=**волóк**. См. *В.*

свпокій—безпокойство.

Невпокійний—безпокойный.

Невро́ку!—да не повредитъ! *Невроку їй, як маёвий мак цвіте!*

Невсипущий—неутомимый, неусыпный.

Невситимний—**непатли́й**. См. ниже.

Невстидли́вий—безстыдный, безсовѣстный

Невтомне, неутомне—нар. безъ устали.

Невчáси—непогода. *Невчаси зимнії.* Величко.

Невчáсний—безвременный, некстати.

Невім—нар. недаромъ, *Невім так дуже боляче*

Негàдки—нар. всеравно, безразлично, равнодушно.

Негáйний—скорый, немедленный.

Негáйно—нар. немедленно

Негàрний—скверный, нехорошій, некрасивый.

Негàрно—нар. скверно, гадко.

Неги́н—растеніе куколь Agrostema Githago L.

Негідь—гадость.

Негідний—негодный, злой, дурной.

Негóда—непогода, ненастье.

Сива шапка до погоди
Сірячина до негоди. Пѣс.

Неговіркий—неразговорчивый.

Негóже—нар. некстати, негодится, нехорошо. *На тобі небоже, що міні негоже.* Посл.

Негрéчи—нар. неприлично.

Негрунтóвий—1) безземельный. 2) Неосновательный.

Недаремний—непустой, нетщетный

Недаремне—нар. ненапрасно, нетщетно.

Недарма—нар. недаромъ.

Недбáлий— беззаботный, равнодушный къ пріобрѣтеніямъ.

Недбалість, Недбальство—безаботность, нестяжаніе.

Недбáло—нар. безъ вниманія, беззаботно.

Недбати—необращать вниманія, незаботиться.

Неділя—воскресный день.

Недільний—воскресный.

Недобиток—недобитый или незамученный окончательно.

Недовірок—изувѣръ, вольнодумецъ, отщепенецъ, атеистъ.

Недогарь—зола, пепелъ.

Недогарок—свѣчной огарокъ.

Недогляд—недосмотръ.

Недогода—нар. не въ ладъ, не впопадъ неудачно.

Недоймитка—недостатокъ.

Недоки—нар. невсегда, невѣчно.

Недолимок—безталанный человѣкъ.

Недолюдок—злой, какъ звѣрь, человѣкъ; дурнаго поведенія человѣкъ.

Недоля—безталанье.

Недоляшка—ополяченная, несчастная.

Недоляшок—ополяченный Южно-Руссъ. *Морозенко топче конем ляхів з недоляшками.* П. Куліш.

Недорід—неурожай,

Недорідний, недородний—неурожайный.

Недоріка—заика, косноязычный.

Не-до-соли—нар. нѣкогда, не дотого, не время.
Тепер мині не-до-соли,
Коли грають на басолі. Пѣс.

Не-достоти—нар. неаккуратно.

Недостямку—нар. невразумительно, непонятно.

Недотика—неруш—мене. См. ниже.

Недоумок—глупецъ.

Недуга—болѣзнь. недугъ.

Недугувати—болѣть, хворать.

Недуж, недужий—больной. слабый, хворый.

Недуже—нар. потихоньку, слабо, въ малой степени.

Недужний—болѣзненный.

Недужність—слабосиліе, болѣзненная слабость.

Недурно—недарма. См. выше.

Межелі—між. См. ниже.

Нежит, нежидь—насморкъ; въ переносномъ смыслѣ прихоть, лѣность.

Незабаром—нар. въ скорости, въ скоромъ времени.

Незабудька—растеніе Myosotis sparsiflora Mikan.

Незабутний—незабвенный, памятный.

Незаздрий—независтливий.

Незамайник—дарморос, дереза, лицій, повій. См. *Д. Л и П.*

Незараз—нар. не теперъ, не сейчасъ.

Незаразом—нар. не въ разъ, не сразу, не вдругъ,

Незарний—безкорыстный, независтливый.

Незбожний—безбожный.

Незборонне—нар. безпрепятственно, безнаказно.

Незбутний—плохой на сбытъ или продажу.

Незвитяжний—непобѣдимый.

Незвичайний—1) необыкновенный. 2) Невѣжливый,

Незвичайність, незвичайность—1) необыкновенность, странность. 2) Невѣжливость.

Незвичайно—нар. необыкновенно, не по-обычаю; невежливо.

Незвідчого—нар. ни и съ чего дурнаго, ни съ чего. *Не звід чого, як з любощів плаче.*

Наздраба—неуклюжій, неповоротливый, безобразный человѣкъ, существит. общ. рода.

Незграбний—прилаготельно отъ *незграба.*

Незгірш-е—нар. нехуже.

Незгірший—нехужій

Незгода, незгодонька—бѣда несчастье.
Стоїть явір над водою,
В воду похилився.
На козака незгодонька,
Козак зажурився. Пѣс.

Нездвижимий, недвижен—непоколебимый.

Нездолати—небыть въ силахъ, несовладать.

Нездужанне—безсиліе, болѣзнь.

Нездужати, недужати—неимѣть силъ, хворать, болѣть.

Нездужже=нездужанне. См. выше.

Незиблений — неодолимый, неподвижный.

Незиблено—нар. стойко, крѣпко, неодолимо, неподвижно.

Незичливий—нерасположенный.

Незичливость—нерасположеніе.

Незлічений—безчисленный.

Незмігти=нездолати. См. выше.

Незмірний=неомірний. См. ниже.

Незнамий—неизвѣстный. *Прійшли якісь-то незнаемі люде.*

Незнаемець—незнакомецъ.

Незнаемий—незнакомый, невѣдомый, неизвѣстный.

Незнаемка—незнакомка.

Незнарошний — нечаянный, неожиданный.

Незнарошне—нар. нечаянно, нехотя.

Незріти—невидѣть.

Незрячий—слѣпой, невидящій.

Незрячі прозрять, а кривиі,
Мов сарна з гаю помайнують.
Т Шевченко.

Незстрімно—нар. неудержимо.

Нсклен=джугастро См. *Д.*

Нёкнути—глаголъ выражающій понуканье лошади. *Нёкни лишень хлопче на сіру, а то щось дуже вже тихо їдем.*

Некотрий—нѣкоторый.

Нёкрут—рекрутъ.

Некукібниця—недоброжелательница.

Уставай невістко неробітнице
Та нашому добру некукібнице. Пѣс.

Нельга—нар. неможно. *Нельга знати,* Шишацький-Ильïч.

Нельзя=Nec plus ultra. До невозможности. *По саме нельзя нахмистався.*

Нелюб, нелюбий—немилый. противный.

Нелюдський—нечеловѣческій, звѣрскій.

Нема, немае—неимѣется, нѣту.

Неметкий—неловкій.

Неменущий—неменуемый, необходимый.

Немов—союзъ какъ-будто, словно бы, будто-бы.

Немовлятко—младенецъ бесловесный.

Неможливо—нар. невозможно.

Немрущій—безсмертный.

Ненажитство—ненасытность.

Ненароком—нар. нечаянно, безъ умыслу ненарочно, случайно.

Ненарушне—нар. ненарушимо.

Ненаситець—1) растеніе Astragalus glycyphylos L; иначе еще оно называется: *девьятилітник, крило орлине.* 2) Одинъ изъ самыхъ большихъ и опасныхъ пороговъ Днѣпра.

Ненаський—чужестранный.

Ненацька—неожиданность.

Неначе, ниначе—союзъ словно, будто, какъ-бы.

Нендза, нендзний, нендзник—(акт. сл.) бѣдность, нищета; бѣдный, жалкій.

Непуж—нар, нежели, чѣмъ.

Ненька, неня—1) мать, матушка, употреблятся только въ пѣсняхъ въ такомъ смыслѣ, какъ по-Великорусски говорятъ родная, родимая; зват. надеж *нене, ненько.* 2) Въ Галиціи и Буковинѣ *неня* значитъ старшая сестра.

Необачний—неосмотрительный, опрометчивый, неосторожный.

„Эй вернися, Сагайдачний.
Візьми свою жінку,
Віддай тютюн, люльку,

Необачний,
Гей, гей, необачний". Пѣс.

Необачно—нар. опрометчиво, неосмотрительно, неосторожно.

Необачність—безпечность, неосторожность.

Неóбзирь—нар. безъ оглядки.
Втікаєте необзирь помертвівши.
П. Ратай.

Необóрний—неодолимый.

Необóрність—неодолимость.

Неодмінно—нар. непремѣнно.

Неодмóвний—безотговорочный.

Неодмóвность—безотговорочность.

Неодукований—невѣжественый.

Неомилний—безошибочный, основательный, непрерывный, безпрепятственный.

Неомірний—неизмѣримый, безмѣрный.

Неопáтрность—неосторожность.

Неопóдаль—нар. недалеко,
Неоподаль станувши обозом.
Величко.

Неополóханий, непаполóханий—ненапуганный.

Неосяжний=**неомірний.** См. выше.

Неотмóвний—безпрекословный.

Неотмóвне—нар. безпрекословно. *Жеби неотмовне вовсім послушенство отдавали.* Мазепа.

Неофіт—новокрещенный, новообращенный въ христіанство.

Неофітка—новокрещенка.

Неохáйний—неопрятный.

Неохáйность—неопрятность, неряшливость.

Неохендóзство—безобразіе.

Неошанований—неоцѣненый по достоинству.

Неошацований — безцѣнный, неоцѣнённый.

Неошкульний—безобидный, безвредный.

Неошкульно—нар. безобидно, безвредно, неразорительно.

Неошкульность—безвредность, безобидность.

Непамьять—забвеніе.

Непéвний—1) сумашедшій, безумый. 2) Сомнительный, неизвѣстный. 3) Чародѣй.

Непéвно—нар. безумно, безъ толку; сомнительно.

Непереливки—нар. серьёзно.
Він побачив що се непереливки тай утік.

Неповáга — непочтительность, неуваженіе, презрѣніе.

Непогальмований—цѣлый, неиспорченный.

Неподалéць—нар. вблизи.

Неподóбати—невзлюбить.

Неподóбний—странный.

Непóзибкий—непоколебимый.

Непóзибко—нар. непоколебимо.

Непокірливий—непокорный.

Непокірливость—непокорность.

Непомилиший—безошибочный.

Непомилишно—нар. безошибочно, безъ промаховъ.

Непомилишность—безошибочность.

Непóроки—дурные слухи.

Непорýшний—неприкосновенный.

Неприличний—незаконный.

Неприпинний—безпрепятственный, непрерывный.

Непритóмний — безпамятный, безсознательный.

Неприторенний—безмѣстный, неимѣющій мѣста.

Непритýльний—неудобоприложимый.

Непритьмом—нар. не къ спѣху, не сразу, не въ одинъ разъ.

Непроміжно—нар. невозможно.

Непутящий—негодный, ничтожный.

Неразрýшно—нар. нерушимо. *Повеліваеться пребувати ві Львові Братс-*

тву неразрушно і неподвижно. Чинъ Львовск. Брат. 1668 г.

Нераптом—**непритьмом.** См. выше

Неробочий—бродяга, неимѣющій опредѣленныхъ занятій.

Неросквічаний—нерасцвѣвшій, нераспустившійся.

Нерость—минералъ

Нерухомий—неподвижный.

Нерухомо—нар. неподвижно.

Неруш мене, недотика—растеніе Impatiens Noli me tangere.

Неря́д, нера́д—(акт сл) безпорядокъ, блудодѣйство. *Допуститися мів неряду справного з неякою черницею.* Справа 1605 г.

Несамовитий—самъ не свой, шальной, потерянный.

Несвічний—невѣжда.

Несвітній — небывалый, невозможный, темный.

Несвоечасний—несвоевременный.

Не свого-часу—нар. не во время, преждевременно.

Несила—безсилье, изнеможеніе.

Несйтство—ненасытность.

Нескажи—союзъ точно, словно, будто бы.

Нескреба—нечоса.

Несла́ва—(Галиц. сл.) позоръ, стыдъ.

Неслушний — ненадлежащій, неосновательный, несправедливый.

Неслушне—нар. неприлично.

Несма́чний—непріятный, не по вкусу, не по нутру.

Несмертельний—(акт. сл.) безсмертный. *Не смертельна слава по Запорозцям, сталась.*

Несподіваний—неожиданный, нечаянный.

Несподіванка—неожиданность, нечаянность.

Несподівано—нар. неожиданно, нечаянно.

Несногаданий—неизъяснимый.

Несногада́ти—невообразить.

Як тебе кохаю—несногадаеш. Пѣс.

Неспокой, неспокій—безпокойство.

Нестак—нар. невозможно, несбыточно.

Несталость—непостоянство.

Нестанний — (акт. сл.) неявившійся къ суду

Нестание—(акт. сл. niestanie) неявка къ суду.

Нестатечний—непостоянный, неприличный.

Нестатечність, нестатечность—неприличіе, непостоянство.

Нестатечне—нар. непостоянно, неприлично.

Неста́ток, неста́тки — 1) недостатокъ, бѣдность 2) Непостоянство. 3) Безумецъ.

Послідовали волі Хмельниченка нестатка. Величко.

Нестішний—неспособный, несвѣдущій.

Нестотно—нар. точно; тождественно.

Нестояча—неустойка, безпокойство.

Нестям—упоеніе, восхищеніе.

Нестя́митися—тьця—не опомниться.

Нетак щоб дуже—нар неслишкомъ.

Нетець — заключенный, арестованный, плѣнникъ.

Нете́ча—непогода, ненастье.

Нетро, на́дро—густой первобытный лѣсъ, чаща лѣсная.

Нетря—дебрь.

Нетутешній—нездѣшній.

Нетя́га—1) бѣднякъ. 2) Безпечный человѣкъ. 3) Лѣнтяй, а иногда и негодяй. 4) Бурлакъ, непосѣда; увеличит. *нетяжище,* уменьшит. *нетяженька.*

Ой нетяга, нетяга,
А нетяженька моя,
А де заслужчина твоя. Пѣс.

Неуважний—неразсудидельный, неосторожный.
На релію наступаючи, схизматиками неуважне називаеш, в чом великую кривду... чинить Репротест на Тышкевича, 1619 г.
Неудольность—неспособность.
Неужиточний—негодный, грубый, неучтивый.
Нехай—нар. пусть, пускай. Это слово сложилось изъ отрицанія *не* и повелительнаго наклоненія *хай*; отъ глагола *хаяти*.
Нехаяти, занехаяти — ху пть, пудить, небречь.
Нехворощ—растеніе Artemisia Campèstris L; изъ котораго дѣлаютъ вѣники.
Нехибний—безошибочный, несомненный.
Нехибно—нар безошибочно, несомнѣнно.
Нехлюя—неряха.
Нехрист—изувѣръ, бусурманъ
Нехтуванне—небрежность.
Нехтувати—пренебрегать.
Нехуть—отвращеніе. *Всі нехути і розносити успокоїти.* Величко.
Нецнотливий—нечестный.
Нечема—невѣжа.
Нечемний—невѣжливый, грубый.
Нечасані панночки — растеніе Nigella damascena L.
Нечипор, Нечипір—Никифоръ
Нечисть—грязь; нечистая сила.
Нечля — нар. нельзя. *Що нечля, той негоже.* Погов.
Нечуй-вітер—растеніе Hieratium Pilorella Fauch.
Нечумазний — невидный, некрасивый, гадкій.
Нечупарний—неопрятный.
Нечупарно—нар. неопрятно.
Нечути, нечуть, нечутно—нар. неслышно.
Нечутний—неслышный, тихій.
Нешпетний—изрядный.
Нешпор—вечеръ; отъ Латинскаго vesper.
Перед нешпором виїхав до Відня. Величко.
Нешо, нещо — нар. всеравно, безразлично.
Нещирость—неискренность.
Ниверсал, универсал—гетманскій рескриптъ или грамота.
Нивже—неужто.
Нигіч—ничего, нисколько. *Нигіч отвіту не дае. Нигіч, ні гаріля пилинки.* Котляревськ й.
Нидіти—тосковать, скорбѣть.
Нижей—нар. ниже. *Млин і возовня нижей хутора.*
Нижник—подчиненный, младшій или нижний чинъ. *Нижник не вишник; нижник послухае вишника.* Погов.
Низ, Запорожже — нынѣшнія губерніи Херсонская и Екатеринославская или Новороссійскій Край.
Низовий—южный, нижній.
Да повійте вітри низовиі. Пѣс.
Низовина—низменность.
Низчий—низшій.
Никати—всматриваться.
Никати—шляться, таскаться.
Нисчимний—ни съ чемъ, безъ ничего, пустой.
Нишкати—мелькать, шнырять
Ницелоз—кустарникъ Salix repens L.
Нишкнути—замолчать, находиться въ молчаніи.
Нишком—нар. тайкомъ, украдкой, молча, тихомолкомъ.
Нишпорити—шарить, искать въ потьмахъ кого или чего либо.
Нищечки, нищечком—крадькома. См. *К*
Нищити—уничтожать, разорять, искоренять.
Нищук, нищун—(съ презрѣніемъ) нищій.

Ні—нѣтъ; не то. *Ні не так се було добродію.*

Нібн—союзъ какъ будто, словно.

Нівець, вніведь—ничто, въ ничто, ни во что. *Гайдамаки в час Великої Руїни все вніведь обернули.*

Нівечний—порченный.

Нівечити—портить; издѣваться, ни во что ставить.

Нівже—нѣтъ ужъ.

Нівробку—невробку. См. выше

Ні в сіх, ні в тіх—нар. въ недоумѣніи. *Нівсіх, нівтіх, як собака в човні.* Пов.

Нігде, ніде—нар. нигдѣ.

Ніж ножака—ножъ, ножище.

Ніж, ніжлі—союзъ нежели, чѣмъ. *Більш заходу, ніж свята.* Посл.

Ніколи—нѣтъ времени, нѣкогда, недосужно.

Ніколи—никогда, ни за что.

Нікольство—нерадѣніе, подъ предлогомъ что нѣтъ времени.

Нікчемний—ничтожный.

Нікчемність, нікчемность—ничтожество, негодность.

Нікчемно—нар. ничтожно, негодно.

Нільзя—нар. нельзя.

Нім—союзъ пока, прежде, нежели *Нім сонце зийде, роса очі виїсть.* Посл. *А нім тое буде, прийми намисто з шиї своеї.* Мазепа къ Мотронѣ Кочубей.

Німан, Німань, Неманъ—рѣка Нѣманъ.

Німая—нѣмая.

Німець, німчин—нѣмецъ а также человѣкъ неумѣющій говорить по-Украински; ибо наши древніе предки, да и современные намъ простолюдины, называя себя только *людьми тай годі* всякаго неумѣющаго говорить по-Украински называютъ нѣмцемъ, не розличая національности чужеземца, хотя бы то былъ Итальянецъ или даже и Турокъ кои выучився разумѣть и говорить Украинскимъ словомъ могли сдѣлаться впослѣдствіи съ нѣмцевъ *словенами* т. е. разумѣющими *слово*, что означало въ древнія времена языкъ, рѣчь.

Німеччина, Німещина—Германія

Німий, німень—нѣмой, безсловесный. *Німий як риба.*

Німиця—дурман. См. *Д.*

Німкеня—Нѣмка.

Німовати, німувати—молчать, быть нѣмымъ.

Ой німують по Вкраїні
Високі палати. П. Куліш.

Німоватий—молчаливый.

Німота—Нѣмецкій народъ.

Німощот, німолік—Алгебра.

Німибки—прежде чѣмъ, до того времени, пока.

Ніпра—Дніпра. См. *Д.*

Ніс—носъ.

Ні-се—ні-те, нісенітиця—1) пустяки, вздоръ, мелочь, безсмыслица. 2) Пѣсня *Нісенітниця*, очень популярная въ народѣ.

Ішли дівки з Санжарівки,
А за ними два парубки;
А собака з Маківок,
Гав гав на дівок.

Ой дівчина Кулина,
Поїхала до млина.
Зачепила в сухий пень,
Тай стояла цілий день.

Продай, мамо, дві корови,
Купи мені чорні брови,
На колодці стояти,
Та на хлопців моргати.

Продай, мати, дві телиці;
Купи мені шнуровиці;
В мене циці трясутьця,
З мене хлопці сміються.

Ой сліх тай публіка,
Била жінка чоловіка;
А матінка боронила,
Аж кочергу изломила.

Чом, чом боса ходиш?
Чому чобіт не заробиш?
Ой не жалуй дурнички
Купи нові черевички!

Ой їхав, їхав, їхав,
Чом до мене не заїхав;
В мене сінці, в мене й хата,
В мене й курка волохата.

На дорозі да калюжа
Бо робити я не дужа;
Як-би скрипки да цимбали,
Тоб і ніжки все скакали.

Ой сів, зажурився,
Що з малою оженився,
Не журися мій Андрію,
Підросту я за неділю.

Ніт, ніту—нѣтъ, нѣту.

Нітити, нітувати—отрекаться, отпираться.

Нітник—растеніе Helianthemus vulgare Gärtn.

Нітовати, нютовати— (акт. сл.) заковать; спаять.

Військо, Сірка послухавши, дало покій Мазепі, тілько в кріпкиї веліло его занютовати кайдани.

Величко.

Ніхто—никто.

Ніць, ниць—нар. лицемъ къ землѣ.

Ніцовати—пренебрегать, насмѣхаться,

Що чоловік собі обіцюе, тое Бог ніцуе.—Посл

Ніч—ничто, ничего.

Що о дому ніч недбаеш. Пѣс.

Ніч, нічка нічепька—ночь, ночька, ноченька.

Нічини, ночини—сумерки.

Нічитися-тьця—темнѣться, превращаться въ ночь.

Нічичирк—междопм. нигугу.

Нічого, нічогісінько — ничего, рѣшительно ничего. *Та йди сміло нічогісінько тоб не буде*

Ніщо, ніщо—союзъ ничто. *Іж і пий все, ніщо незавадить.*

Нія́к—нар. никакъ, нейтрально.

Нія́кий—безразличный, индеферентный, нейтральный.

Ніякийсь—кто то, нѣкто.

Ні́яково—нар. неловко.

Ніякбсть—нейтралитетъ.

Новий рік—1-е Января, новый годъ.

Новина, новинка—новость, обновка.

Новобитня—новость. См. Уст. Луцк. Брат. 1624 г.

Новобранець—рекрутъ.

Новорочній—новогодній

Ноготки, дикі нагідки—растеніе Calendula officinalis L.

Нора—пещера.

Норцевий—погребной (?)

Норцёвого пива уточила. Пѣс.

Носатка — кувшинъ съ длиннымъ носомъ.

Носики—**козелки, сокирки.** См. *К. С.*

Нуд, нудьга—тоска, скука

Нудити, нудьговати—**нидити.** См. выше.

Нудний—тошный, противный, отвратительный.

Нудно—нар тошно, тяжко, противно.

Нудота—**нуд, нудьга.** См. выше.

Нуж—**ніж.** См. выше.

Нуждитк—принуждать.

Нужний—страшный, трудный; опасный.

Нук—(Бессарабск. сл.) орѣшникъ.

Нум, нумо—станемъ.

Во имя Боже нум до ролі! Д. Лозовський.

Нурт — теченіе, глубина. *Барабаша нуртам Дніпровим отдано.* Величко.

Нюшити—нюхать, обнюхивать. *Собака нюшить коло дверей.*

Нявчати—мяукать по кошачьи.

Няти—брать.

Нятися—тьця—браться, жениться;

Нятство—заключеніе, плѣнъ.

О

О—предлогъ о, объ *Ні о що більш не просити.* Гетьман Скоропадський.

Обабок, бабка—растеніе Boletus scaber Bull.

Обавлятися-тьця — (акт. сл.) бояться. остерегаться. *Сам обавляючись, щоб у мене оних листов непсренято.* Кочубей.

Обаполки—по обѣ стороны бревна выпиленныя доски, горбили, укоторыхъ, одинъ бокъ ровный, а другой выпуклый.

Обач—осмотръ, обзоръ.

Обачення—свиданье; *до обачення*—досвиданія.

Обачити—увидѣть, осмотрѣть. обдумать, образумиться.

Обачний—осмотрительный, внимательный, осторожный.

Обачність, обачность—осмотрительность, осторожность, внимательность.

Обаче—союзъ но, однако.

Обаяти—обворожить, околдовать; отъ того *обаяніе.*

Обваж—обвѣсъ.

Обважати—обвѣшивать, обманывать въ вѣсѣ.

Обважніти—отяжелѣть.

Обваровати—(приказ. сл.) обезпечить, подтвердить, замѣтить, предостеречь.

Обвиноватити—обвинить, сдѣлать виновнымъ.

Обвиняний—обвитый.

Обвідання—посѣщеніе, визитъ.

Обвідати, обвідувати—посѣщать, отвѣдывать.

Обвісити—повѣсить. *Березецького обвісити велівши.* Величко.

Обвістити—извѣстить.

Чрез послів своїх обвістити. Величко.

Обвод, обвід—1) уѣздъ, округъ, повѣтъ. 2) Обводъ.

Обводовий — (Галицк. сл.) окружный, уѣздный, повѣтовый. *Коломия обводове місто.*

Обволання—(акт. сл.) публикація.

Обговтувати—пріучать, усмирять.

Обгорнути—окружить; обвернуть, окутать.

Обгорнули Наливайців Лестровиками. П. Кулиш.

Обгорнутий—окруженный, обвернутый.

Обдзебати—клевать. Говорится о птицахъ.

Обділити—надѣлить.

Обдукція—(акт. сл. obductio) донесеніе объ осмотрѣ или освидѣтельствованіи.

Обдурь, обдурка—обманъ.

Обдурити, обдурювати—обманывать.

Обезглуздіти—ошалѣть.

Обезмоцніти—обезсилить.

Оберати, обірати—избирать.

Обережний—осторожный.

Обережно — нар. осторожно, осмотрительно.

Обережность—осторожность.

Оберемок—охапокъ, что понесть можно обѣими руками.

Обернення — обращеніе, направленіе. *Оберненне своїх сил на Крим.* Самойловичъ.

Обернути—обратить; обворотить; поворотить, направить куда.

Обернутий—обращенный; обвороченный.

Обжинатися—тьця—оканчивать уборку хлѣба.

Обжинки — обрядъ, когда въ первый день жатвы возвращаются всѣ жнецы домой съ пѣніемъ. Дѣвушка впереди несетъ малый снопъ, или *житяний вінок*, который ставится хозяиномъ *на покуті*, а жнецовъ угощаютъ.

Обжинва, обжнівка, обжнівонька—пѣсня по окончаніи *жнива*.

Обидва, обидві—оба, обѣ, обое.

Обидець, ободець—родъ женскаго украшенія.

Обизвічити—причинить увѣчье, скалѣчить; выбить глазъ.

Обиймище—охватъ, объёмъ.

Обиклий—обыкновенный.

Обиклость—обыкновеніе, обычай. *Удержимося при старожитніх своїх обиклостях.* Скоропадський.

Обисце—обиталище.

Обиходи — границы и принадлежности имѣнія.

Обиходитися—тьця—обходиться.

Обицювати—обѣщать.

Обицянка—обѣщаніе.

Обичайка—обручъ у рѣшета.

Обіг—1) курсъ. 2) Очеркъ.

Обід, обідок—кругъ, ободъ, ободокъ.

Обід, обідець, обідчик—обѣдъ, обѣдецъ

Обіданне—обѣданье, столъ.

Обідати, обідувати—обѣдать.

Обіждати—обижать.

Обіжниця—1) орбита. 2) Мѣсто конскихъ скачекъ; гипподромъ.

Обійм, обійма—объятіе.

Обіймати —обнимать.

Обійняти—обхватить, обнять; уразумѣть.

Обійсте—домъ, дворъ, усадьба.

Обіруч, обіручки—нар. въ двѣ руки, двумя руками.

Обіт, обітниця—обѣтъ, обѣщаніе.

Обіхід, обіхідка—обиходъ, употребленіе, примѣненіе.

Обіцяти—обѣщать.

Обіщанка—обѣщаніе, обѣщанное.

Обіщати—обіцяти, обицювати. См. выше.

Обкрутнутися—тьця—обернуться, изворотиться.

Облава — извѣстнаго рода поиски, а также и охота на звѣрей.

Облавка—край судна.
Тую галеру за малёвани облавки брали. Дума про Самійла Кішку

Облагодити—привести въ порядокъ.

Обладовати—владѣть, обладать.

Облаз—глухая тропинка (?)
Ясна нічка в Чорногорі,
Світить місяць з звіздочками,
С легінями тисяч двісті
Квапить Добуш облазами.
І. Федьковичъ.

Облёви—блевотины; отъ глагола *блёвати*.
Напився до облёви.

Облизень — *облизня піймати* — застыдиться, получить отказъ, потерпѣть неудачу.

Облик, облig — (акт. сл.) одолженіе, обязательство, росписка, вексель; отъ Латинскаго obligatio и Польскаго oblig.

Обличче—я—лице, видъ, образъ.

Облишити—оставить.

Облигація—обязанность; отъ Латинскаго obligare.

Облiгуватися — тьця—обязываться; давать обязательство.

Облова—(акт. сл.) добыча, жертва.

Облóг—цѣлина, неоранная дѣвственная почва.

Облóга—1) блокада, осада 2) Ограда.

Обложéнець—осажденный.

Обложене—покрытіе, осада.

Облýда—(акт. сл.) помраченіе, обманъ, лукавство. *Лестною облудою покритий.* І. Скоропадьский.

Облýдний—лукавый; *облýдна мóва*—посмѣяніе, пронія, лукавая лестная рѣчь.

Облупи́ти—ободрать.

Облюбéнник—любовникъ.

Облюбéнниця — фаворитка, любимица; любовница.

Облямóваний—окаймленный.

Облямовáти—окаймить.

Облята — (акт. сл.) 1) предложеніе, жертва. 2) Явленіе въ судѣ для снятія копіи.

Обмежка, обмíжка—межеванье, межевая черта. *Пійшов полем нивами по обмежках.*

Обмин, обмина—миновеніе, пропускъ.

Обминáти, обминути—минать, минуть, пропустить.

Обми́слити — 1) имѣть попеченіе. 2) Обдумывать. Луцк. Брат. 20 Февр. 1619 года.

Обмишлявáнне—размышленіе. І. Тризна. 1648 Тріодъ.

Обмишлявáти—размышлять.

Обмишýлитися—**тьця**—обмануться, ошибаться.

Обмíр—объёмъ, обхватъ.

Обмíркування—обсужденіе, разсужденіе, размышленіе.

Обмíркувáти—разсудить, размыслить.

Обмóвити, обмовля́ти—злословить.

Обни́кати—осмотрѣть.

Обнíжок, обнíжже—узкія полосы земли, поросшія кормовыми травами, которыя окаймляютъ хлѣбныя нивы.

Обночувáти—переночевать, заночевать.

Обня́ти—1) обнять. 2) Поселиться. *Обняв свою в Чигирині резиденцію.* Величко.

Обня́ттє—1) величина, размѣръ. 2) Припятіе. *Гетьман при обняттю свого уряду.* Орлик. 3) Замѣщеніе, наполненіе. *В кріпости людей ратних до обняття не найдуеться.* Самойловпч.

Обобóчний—находящійся по обѣ стороны рѣки Днѣпра.

Обовíм—(акт. сл.) ибо.

Обовя́зок—обязательство, договоръ.

Ободва—обидва. См. выше.

Обóйга — оба, обое. *Коммиссія обойга народів: Литовського і Польского.*

Обожевóліти—ошалѣть, съ ума сойти.

Обок — нар. возлѣ, подлѣ, при боку, вблизи.

Оболок—облака, туча.

Обóлонь—поле; выгонное или луговое мѣсто, близъ города, такъ близъ Кіева, Галича, Переяслава, Сендоміра. и проч. есть *оболóнь*, которая въ Галиціи называется *болоничейко*.

Обóз—1) артилерія. 2) Лагерь. *Обозом лежати.*

Обозвáтися—**тьця**—отозваться, откликнуться; иначе еще *обизватися, обзиватися, озиватися.*

Обознáтися — **тьця** — познакомиться. *З козаками обознавшись.* Величко.

Обóзний—чиновникъ: а) *Генеральний*—Генералъ-Фельдцейхмейстеръ. б) *Полковий*, замѣнялъ *Полковника* (т. е.) начальника войсковаго округа на которые дѣлилась Украйна во времена Гетманіи въ его отлучкѣ. в) *Компанійський*—въ конницѣ.

Оболонщик—стекольщикъ.

Оболоня—тёмный лугъ; иначе по-Украински *болоня.*

Обо-поли, оба-поли—нар. по обѣ сто-

роны. *Петро Дорошенко Гетьман України оба поли Дніпра і Запорожжя.*

Обо-польно—нар. взаимно.

Обора, оборога—ограда, заборъ; скотный дворъ, безъ крыши; иначе по-Украински — *баркан, паркан. Як жито в оборозі то надія в Бозі.* Погов.

Обори, волоки—обовязи крестьянской обуви, верёвочки или ремни у лаптей. *Обори валовиї.*

Оборний—одолимый, побѣдимый.

Оборність — одолимость, побѣдимость, осилимость.

Оборона—борона. См. *Б.*

Оборонець оборонниця—защитникъ, хранитель.

Оборочати—1) оборачивать. 2) Управлять.

Обослати—прислать письмо, написать кому.

Обоча—нар. въ сторонѣ, вбокъ. *Забанив пшениченьку в поповій обочі.* Пѣс.

Обпатраний—обскубленный, очищенный отъ перьевъ.

Обпатранне—очистка отъ перьевъ или шерсти.

Обпатрати—очистить.

Обрада—соборъ, совѣтъ.

Обрадованне — (иронія) бѣда, печаль, вмѣсто радости.

Оброжати—обижать, поносить. *Инфамією ображами міщан красноставських.* П. Могила.

Образа—обида, непріятность.

Образити—обидѣть.

Образки—растеніе Calla palustris L.

Образность—особа, лице. Оснповъ 1706 г.

Обранне—избраніе.

Обрання, убрання—нижнее платье, шальвары, рейтузы. *Дав лосиную кожу пошить собі обрання і рукавички* Маркович.

Обраховати, обрахувати—обсудить. *Кожен по своїй уподобі обрахував тее.*

Обрачити—сбраковать.

Обр.патися—тьця—натрѣскаться, обожраться.

Обри—горизонтъ, небосклонъ.

Обридлий—опостылый, надоѣвшій.

Обридло—нар. опостыло, надоѣло.

Обридлость—опостылость.

Оброть—веревочная узда.

Обрус—скатерть.

Обручка—обручальное кольцо.

Обсерванция—(съ Латинск. яз.) почтеніе. *То писаніе воспріяв я з подобающею имени Вашої Вельможности обсерванциею.*

I. Мазепа.

Обсвід, обсвідчанне—освѣдомленіе.

Обсвідник — слѣдователь, шпіонъ, лазутчикъ.

Обсвідниця—освѣдомительница.

Обсвідок—свидѣтель.

Обсвідчатися—тьця—узнать.

Обсиланне—(акт. сл.) извѣщеніе, объявленіе.

А сходитися мають за обсиланнём знамени Братського. Уст. Львов. Брат 1668 г.

Обсылати—разсылать, присылать подарокъ.

Обсылка—взятка, подарокъ.

Обсипатися—тьця—воздвигать преграды, насыпать валы.

Обсiпати—обдёргать, осмыкать.

Обскубти—оборвать, ощипать.

Обсмоктати—смоктать, сосать.

Обсоромити—застыдить, привести въ замѣшательство.

Обсоромлений—пристыженный.

Обстанова—обстоятельства, обстановка.

Обтека—аптека.

Обтѐкар—аптекарь.

Обту́ла—обставка, ограда.

Обтулити—обставить, охранить.

Обтяга́ти—(акт. сл.) обременять, облагать тяжестью.

Обудитися—тьця—проснуться.

Обурений—возмущенный, возставшій.

Обури́ти—возмущать, бунтовать, взволновать.

Обути—обуть, одѣть.

Обу́х—1) широкая спинка топора. 2) Оружіе, сѣкира, геллебарда запорожская.

В Крим отправив польських полоняників і здобич Лядських: обухів оправних, телембасів срібних і мідних позлоцістих.

Величко.

Обу́шок—1) мѣшочекъ съ деньгами. 2) Чеканъ; иначе-по-Украински—*ке́леп, келепо́к, келепе́ць.*

Обход—патруль.

Обходини—обхожденіе, церемонія, процессія.

Обхо́ждѐнне—обходъ; этикетъ.

Обхопи́ти, обхопля́ти—охватить.

Общем—нар. вмѣстѣ, вдвоёмъ, сообща.

Обценьки—клещи, щипцы слѣсарскіе.

Обчѐський—общественный.

Обчесьтво—общество.

Обчий—общій.

Обшарпаний—оборваный, ободраный.

Обшарпати—оборвать, ободрать.

Обшивня—родъ рѣчнаго судна.

Общика́ти—обрѣзать.

Обуядний—обыкновенный. *Город сей нікому не може бути обуядний.* Терлецький.

Овад—оводъ Tabanus bovinus; иначе по-Галицки—*їовадь бомок, жак.*

Оваплений—выщекатуренный извѣстью.

Оваплити—выбѣлить извѣстью, выщекатурить.

Овва!—межд. худо! ого? Эва! куда! *Овва̀, яке погане!*

Оввакало—идіотъ, дуракъ часто говорящій *овва̀.*

Оввака́нне—частое говореніе овва!

Овдій, Овдієць, Овдійко—Авдѣй.

Овіршописати—описать что въ стихахъ.

Всіх їх по имени о віршописати, Вірша 1809 г.

Овра́жок, овра́шок—сусликъ.

Овражковий—сусликовый.

Овсій—Евсевій.

Овсюг—растеніе Avena pubescens L.

Овсянка—1) растеніе Bromus secalinus L; иначе по-Украински—*стоколос, костирь, костюльки.* 2) Птичка Emberiza hortulana.

Овця, вівця, овечка, бирка—овца.

Овча—барашекъ; множесть число: *овеча́та*—барашки, ягнята.

Овча́р—овечій пастухъ.

Овчарка—пастушеская собака.

Овчарник, овчарик—1) бекасъ, птица барашекъ Scolopax gallinago. 2) Овечій пастухъ.

Овчарниця—пастушка овецъ.

Овшем—(акт. сл.) да, подлинно, именно-тѣмъ болѣе, но.

Овшем при своїх вольностях і слободах захована.

Скоропадський.

Овший—другой, отдѣльный, особенный.

Огар—Oestrus bovis.

Огарь—гарь.

Огвалтова́нне—насиліе.

Огвалтова́ти — учинить насиліе, изнасиловать.

Огер, огирь—жеребецъ.

Нехай шкапа підо мною
Огирем гарцює;
Нехай крутить головою,
Стриба і басує. Гулак-Артемовський.

Огида—омерзеніе, гадость, позоръ. *Не зачіпай жида, бо буде огида.* Посл.
Огидлий—опостылый, противный.
Огидливо—нар. отвратительно.
Огидло—нар. надоѣло.
Огидний=**огидлий.** См. выше.
Огиднути, обриднути—омерзѣть, надоѣсть, опротивѣть.
Огірки, гурки—огурцы Cucumus sativus L.
Огірочник—растеніе Borrago otticinalis L.
Оглядати—осматривать, обзирать.
Оглядатися — тьця — 1) осматриваться, озираться. 2) Ожидать. *Но учинивши успокоеня, оглядатися треба, аби не було помсти.* Мазепа.
Оглядини—осмотръ, обозрѣніе.
Оглядний—осмотрительный.
Огнистий, огняний—огненный.
Над печерським стовп огняний.
І. Галка.
Огòвтатися — тьця — привыкнуть, пріучиться. *Та вже вона тута з нами огòвтаетьця.*
Оголоса—объявленіе, афиша.
Оголосити—опубликовать, объявить. *Отсії универсали оголосивши перед народом котлами військовими і великим дзвоном, читано перед церквою.* Маркович.
Оголотити—опустошить, обнажить. *Міщанців вислано, зо всего оголотивши.* Источн. Малорос. Исторіи.
Оголочений—обнаженный.
Оголошений—опубликованный.
Огон—хвостъ.
Огона безглавнаго устрашатися. Величко.
Огріти—ударить.
Огряда—красота, пригожество.
Огрядий—красивый, пригожій.
Огуд, огудина—огуречные стебли.
Огудити—охулить.
Огулом—нар. гурьбой, оптомъ, разомъ, вообще. *Закупив огулом все. Гунєм огулом но ворога. Огулом воно таки й правда.* П. Куліш.
Огульний—оптовый, общій.
Огульнє—нар. съ-обща.
Огурний—штрафной. *Непослушний, повинен будеть огурного 6 грошей дати.* І Копинськой.
Огурность, огурство—отговорка, неповиновеніе. *Щоб тілько все робилося без жадного огурства.*
Огурятися—тьця—отказываться, неслушаться.
Одбуток—исполненіе.
Одвада—отвада.
Обвабити, одвадити—отклонить, отвадить.
Одвах—гаупвахта.
У Чернівцях серед ринку
О-перед одваху
Стоїть сімсот новобранців.
Ю. Федькович.
Одверт—вычетъ, отворотъ.
Одвертати—высчитывать, убавлять. *Одвернув пять карбованців пені.*
Одвернутися—тьця—отворачиваться.
Одвертий—откровенный.
Одветовати, повєтовати—воздавать равнымъ, отомстить. *Саранча прозна меновала наход орд Кримських і неповєтованое Польскому панству повреждеціе.* Величко. т. I. 16 стр.
Одвилèватися—тьця—увертываться.
Одвилжати — стать снова влажнымъ. *Дощи землю орошали і одвилжали.* Величко.
Одвіданиє, одвідини, одвідь—навѣщеніе, посѣщеніе.
Одвідати—навѣстить, посѣтить; попробовать, отвѣдать.

Одвідач— посѣтитель.

Одвідачка—навѣстительница.

Одвірки, одвірок — обшивка дверей; столбы съ поперечною перекладиною, у которыхъ укрѣплены двери.

Одвістити—извѣстить, отвѣтить.

Одвість—извѣстіе, депеша.

Одвіт—отвѣтъ.

Одвітувати—отвѣчать, воздавать равное.

Оддáтися—тьця—выйти замужъ.

Оддалеку, оддалі— нар. издали.

Оддяка—взаимная благодарность.

Оддя́чити—отблагодарить.

Одгадáти—отгадать, разрѣшить.

Одгадовáти—отгадывать.

Одгилити—сильно ударить.

Одговóрювати — отклонять, отговаривать.

Одѐжа—одежда, костюмъ.

Одейстє—отшествіе, отходъ.

Оденýтися—тьця—одѣться

Одержáти—(акт. сл.) получить. *Одержав лист од Гетьмана.*

Оджáлувати—пожертвовать.

Отжартóватися—тьця—отшутиться.

Одже—вотъ же.

Оджив—отживанье.

Одживати—отживать.

Одзи́ватися — тьця — объявлять, называться, именоваться; возражать. *Сагайдачний Гетьманом одзвався. Винницький одзвався Митрополітою.* Лѣт. Самов.

Одзяпити — отворить настежь.

Одкáз—отвѣтъ.

Одказáти—отвѣчать, возразить *Я спитав, а він одказав.*

Одкáзовати—отсылать, отказывать, завѣщать.

Одкарабкоатися—тьця—отдаляться, отвязываться.

Одкараскати—освободить, отдѣлить.

Одкараскатися—тьця—отвязаться, освободиться, отдѣлиться.

Одкаспик—растеніе Asperugo gallioides M. B.

Одлѐглость—отдаленіе, разстояніе.

Одлеглий—отдаленный. *Одлеглий край.* Орлик.

Одли́га—1) оттепель. 2) Смягченіе, облегченіе.

Одлигнути—полегчать, стать легче, перестать болѣть.

Одлог, одлога—поле оставленное подъ паръ.

Одлóмок—отломокъ

Одлюдний—1) удаленный отъ людей. 2) Бѣгущій отъ людей. *Живе одлюдно на вигоні. Облуда будь от нас одлюдна.* Пѣс

Одмагáти—отнимать.

Одмагáтися—тьця—отговариваться, уклоняться.

Одміна—разница, отмѣна, перемѣна.

Одмінити—перемѣнить

Не одміняйся ні вчім, як юж непоседнокроть слово своє і рученьку дала Мазепа.

Одмінитися—тьця — перемѣниться, измѣниться.

Одмінóк, відмінóк—исключеніе;

Одмóва—отговоръ.

Одмовля́ти—отговаривать, отклонять.

Одмовля́тися—тьця—отказываться. *Одмовлявся як стара дівка хорошого жениха.*

Одна́к, одна́чи—однако.

Однаковісінький—совершенно одинаковый, тождественный.

Одині—нар. съ этой поры, съ этого времени.

Однодумець—единомыслящій.

Однодумка—единомыслящая.

Однодумний—единомышленный.
Одноманітний—однообразный.
Однбсний—одинаковый.
Одностайний—единодушный.
Одностайность—единодушіе.
Одностайне—нар. единодушно.
Односталь—*в односталь*—въ одну сталку.
Односум — сопечальникъ. соболѣзнователь.
Односумка — сопечальница, соболѣзновательница.
Односумство—соболѣзнованіе.
Одомашка—адамашка См. *А.*
Однись—письменный отвѣтъ.
Однисовати—отписывать, увѣдомлять.
Одиірати—1) отпирать. 2) Отдалять, оттѣснять
Одночинок—отдохновеніе; *на одночинок стати*—сдѣлать привалъ.
Одночйти, віднбчити, одночивати—отдыхать.
Одновідь—отвѣтъ.
Одиправа—богослуженіе.
Одиправляти — 1) служить литургію и вообще всякое Богослуженіе. 2) Отправлять обязанность, или службу. 3) Выпроважать, высылать.
Одипровадити — отослать, выпроводить, проводить. *Брат преставився; мають єго всі братія одпровадити ко гробу...* Чинъ Львовск Брат. 1668.
Одипрохати—отпросить.
Одипужати, отпудити—гонять, отгонять. *Аби одпужав вовків драпежних.* П. Могила. 1640 г.
Одразу—нар. въ одинъ разъ, въ одинъ мигъ, въ моментъ, живо.
Одрина—постель, кровать.
Одрізнити — отдѣлить, выдѣлить, обособить.
Одрізнитися—**тьця**—отдѣлиться, выдѣлиться, обособиться.
Одробляти—отрабатывать.
Одружити—женить; выдать замужъ.
Одружитися—**тьця**—жениться, выйти замужъ.
Одсвятковати—отпраздновать.
Одсіч—отраженіе, отпоръ, освобожденіе, выручка, избавленіе.
Одсторонь—нар. всторонѣ, особнякомъ
Одстрадати—потерять; *одстрадати добр і живота*—лишиться имущества и жизни.
Одсунути—отодвинуть.
Одтинати—отрубливать, отсѣкать.
Одтяти—отрубить.
Одтятий—отрубленный, отрѣзанный.
Одубіти—окостенѣть, умерѣть, околѣть. *Дуба дав*—умеръ, околѣлъ.
Одужание—выздоровленіе.
Одужати — выздоровѣть; осилить, побороть.
Одурити—обмануть, одурачить, надуть.
Одуріти—ошалѣть, обезумѣть.
Одхил—уклонъ, отклонъ.
Одхилити—отклонить, удалить.
Одхилитися—**тьця**—отдалиться, отклониться
Одхильний—уклоняющійся, одстающій.
Одцур—отказъ, отреченіе
Одцуратися — **тьця**—отказаться, отрекаться.
Одчахнути — оторвать, отщепить, отломать.
Одчепити—отвязать, оторвать.
Одчесати—отрубить, отсѣчь.
Одчинений—отворенный открытый.
Одчинити—открыть, отворить.
Одчизность—патріотизмъ
Одчизняк—патріотъ.
Одчизняцький—патріотическій.
Одчизнячка—патріотка.

Одчухрати — 1) отрубить. 2) Побить, поколотить.

Одшиб—отдаленіе, сторона.

Одшпилити—снять что пришпиленное булавкою.

Одягання—я—костюмъ; одѣванье

Одягати—одѣвать.

Одягатися—тьця—одѣваться.

Одягний=**гамаликоватий.** См. *Г*;

Одягнути, одягти— одѣть.

Одягнутися—тьця, одягтися — одѣться, нарядиться.

Ожéледь, ожелéдиця, гололедиця, наст — гололедица, поверхность снѣга замерзшая послѣ оттепели.

Ожеред—жерди въ ригѣ.
Пійшов в клуню тай спав на ожереді.

Ожина — ежевика Rubus caesius L.
Малюе брови чорною ожиною. Да нема цвіту найсинійшого над ту ожиночку. Ой у лісі білий цвіт ожина. Було личко як яблучко, стало як ожина. Юж. Рус. пѣсни. Собран. Метлинскимъ стр. 48, 243.

Ожитися—тьця—обжиться.

Озватися—тьця—окликнуться.

Озвірчитися — тьця — сдѣлаться злымъ, какъ звѣрь.

Оздоба—краса, красота, украшеніе.

Оздобець— красавецъ.

Оздобка—украшеніе.

Оздоблений, оздобний—украшенный. *Оздоблений галіонами.*

Озиватися-тьця—отзываться.

Озирати—обозрѣвать, осматривать.

Озиратися-тьця—оглядываться, оборачиваться.

Озирк—взглядъ, обзоръ. *Озирк на вийсте мови люду козацького.* Куций.

Озирнутися-тьця—осмотрѣться, окинуть окомъ.

Озімнинй —озимый.

Озімовати—перезимовать. *Озімівши швед в Голштейні.* Величко.

Озія — миріада. *Озії зорь сяють на небі блакитному.*

Ознаймення—извѣщеніе.

Ознаймити, ознаймовати—объявить во всеуслышаніе, извѣстить.
Всімо в обець і комуждо з особне, кому отім відати належить, альбо яким же способом належати може ознаймуемо і освідчаемо и проч. форма Гетманскихъ универсаловъ.

Ознаймовання — объявленіе, извѣстіе, публикація.

Ознаймованний—опубликованный.

Ознак, ознака—признакъ, примѣта, знакъ
Що се за ознака?

Озяблий—холодный, лѣнивый. *Мазепа.*

Ой—мі!—увы! *Ой мі з такою справою.*

Ой-ненько—родъ танца.

Оклунок=**клунок.** См. *К.*

Окнастий—съ большими окнами.
Будинок окнастий величезний.

Око, очи—глазъ. глаза; *в око впасти*— понравиться, попасть по глазамъ.

Оковита—водка, хлѣбное вино; отъ Латинскаго aqua vitae. *Оковита горілка в Чигрині продавалась не оптом, а на око.* (мѣра).

Околиця—1) околодокъ, округъ, часть города или села. 2) Околышекъ фуражки.

Околія—округъ, уѣздъ.

Околодочник—окружной ближній житель.

Околот—смолоченный хлѣбъ, солома, за исключеніемъ ржаной.

Окомон, скомон, оконом—экономъ.

Окомонія, økономія—экономія.

Окомонський—экономскій, экономическій.

Окорм — провіантъ. *Почали незаконії окорми і намитки вимагати.* Куліш.

Окотйтися — тьця — родить дѣтенешей. о кошкахъ, козахъ, овцахъ, зайцахъ и прочихъ животныхъ.

Окрáець, окрáйчик—краюшка, ломоть. *Я вранці зъїв тільки окраєць чистого хліба.*

Окрєит—судно, большая лодка; корабль. (Лѣт. самов., Величко).

Окрéслити—начертать, очеркивать.

Окривáтися—тьця—покрываться.

Окрик—крикъ оглашеніе. *Зараз о крик учинив.* Пѣс.

Окрити—покрыть укрыть.

Окріп, окрóп, укрóп, опара 1) кипятокъ. 2) Растеніе Anetlim graveolens L.

Окрóм—нар кромѣ, особенно, отдѣльно, порознь, врозь.

Окромішний—индивидуальный, особенный отдѣльный, совершенно. *Син же окромішним од батька, бо мае свою оселю й худобу.*

Окромішник—мужской индивидуумъ.

Окромішниця—женскій индивидуумъ.

Окрóмний, окрéмний—особенный, необыкновенный, просёлочный, скрытный.

Округй, округ—нар. вокругъ, кругомъ. *Округ шиї у три сталки, дороге намисто* Пѣс. *Округи луна іде*—кругомъ эхо раздается.

Окрутний—свирѣпый, строгій, ужасный. *Окрутний Ирод збив младенців.* Палій.

Окрушки—крошки. *Окрушками викормився.* Мазепа.

Оксáмет—растеніе и цвѣтокъ Aquilegia vulgaris L. иначе по-Украински—*орлики, дзвоночки.*

Оксáмет коштовний—растеніе Thalictrum strictum Andrr

Оксáміт—бархатъ; отъ греческаго axamit.

Оксамітка, оксаміточка—бархатка, бархатная ленточка.

Оксамітний, оксамітовий—бархатный.

Оксáна—Ксенія.

Окукóбитися-тьця—1) свить гнѣздо. 2) Привести хозяйство въ порядокъ. *Окукобилась мов та горличка.* Г. Барвінок.

Окульбáчити—1) осѣдлать 2) обманывать.

Нагрів і нам ти чуприну,
Як сам здоров знаєш:
Окульбачиш мов скотину,
Та всюди й гасаєш.

Гулакъ Артемовський

Окуляри—очки; отъ Польскаго okulary.

Окулясом—нар. увертываясь. *Вона від нього окулясом.* Александров.

Окунь—рыба окунь, а въ переносномъ смыслѣ нерадѣніе, сонъ. *Хто слуха. а хто окунів ловить. слухаючи.* Гр. Квітка.

Олéкса, Олéксій, Олéшко, Леськó—Алексѣй.

Олéна, Олéся—Елена, Лена.

Олéнка—насѣкомое Aphovius fossor.

Олешина, Олешник—ольха Alnus glutinosa Willd.

Олйва—1) растеніе Olea europaca L. 2) Деревянное масло.

Олійник — 1) производитель постнаго масла. 2) Птичка иволга Orilus galbula; иначе по-Галицки—*Ева, Зофія.*

Олійниця—1) маслобойня и сосудъ, въ которомъ держать конопляное масло. 2) Торговка постнымъ масломъ.

Олінь, оленица, рогач, нарогач, разсохач, рагляк, дикий бик—жукъ Cervus elaphus.

Олія—елей, масло постное конопляное; отъ Латинскаго Oleum; *Олію видавити*—выжать сокъ изъ кого, прижать, преслѣдовать.

Олондарь—арендаторъ. *Пани олондарі все позабірали.*

Омаль—нар немного, мало.

Омама — ослѣпленіе, обманъ, заблужденіе.

Герцик не з заслуги але з мукової омами зостав Полковником. Кочубей.

Омáн—растеніе Verbascum nigrum L. «*Варять оман і миються ім від хвороби, теж добре від гостецю.*» Народ. погов.

Омàна—обманъ глазъ, очарованіе; обольщеніе. *Неслухаючи оман мятежничих.* Мазепа. *Весело здалось од чарівничої омани поэта.* П. Кулиш.

Ома́нути—обойти и отуманить.

Омань—нар. недостаточно, мало.

Омáста — мазь, смазыванье, питанье, масть. *Сіль, омаста, масло окраска.* Посл.

Омег—болиголов, буглав, блекота, сикавка, свитюля. См. *Б* и *С.*

Омела, омелюха, намелюшка—птичка Bombycilla darrula

Омѣлько, Омѣльян—Емельянъ.

Омéта—1) обшивка платья. 2) Оправа рамы.

Омúзливість—кокетство.

Омúла—Loreanthus europaeus.

Омúлити—обмануть. погрѣшить.

Омилитися-тьця — промахнуться, ошибиться.

Омúлка—погрѣшность, ошибка.

Омúльний—ошибочный.

Омúльность—ошибочность.

Оміранне—обмертвеніе, замиранье.

Оміратн—замирать.

Омлівати—падать въ обморокъ.

Омрак—мракъ.

Омшàник—погребъ куда ставятъ на зиму пчелиные ульи.

Он—нар. вонъ, тамъ.

Онáгр—дикій кабанъ.

Онàгра—дикая свинья.

Хиба рикà онàгра серед пàши.
П. Ратай.

Онàчити—дѣлать, производить, поступать; эта форма древняя, актовая, нынѣ же употребляется въ формѣ *переоначити.*

Онде—нар. вонъ тамъ.

Оне́ — то, оное. *Да все було, що оне Хоть чоловік і не онее, до коли жінці бачиш тее так треба угодити їй.* Котляревський.

Онúсько, Онисечко—Анисимъ.

Онóпрій, Онóпрісць. Онопрійко—Онуфрій.

Онук—внукъ.

Онýка, онýчка—внучка.

Опал — запальчивость, горячность. *То він з опалу так кае.*

Опанàс, Панàс, Панàско—Афанасій.

Опановàти—овладѣть, зашибить.

І пустиню опанують
Веселиї села. Т. Шевченко.

Опàра—кипятокъ; закваска.

Опáрити—обжечь кипяткомъ.

Опарканити, обаранити—захватить, прибрать къ рукамъ, накрыть *Опаркания его на дорозі та й нагодував стусанами.*

Опарувати — спарить, женить, выдать замужъ, случить въ пару.

Опàрусити—снабдить парусами.

Опас—караулъ, караульный.

—«*Куди идеш?*»
—«*Та же до опасу*»
«*Аби пішов за дохтором?*»
Ю. Федькович.

Опàсистий—жирный, плотный.

Опàска—опасеніе. *Чумаки безъ опаски спать лягли.*

Опатренне—попеченіе.

Опáтривати—заботиться, осматриваться.

Опахну́ти—обвѣять. *Опахнуло свіжим повітрям.*

Опачи́на—большое весло.

Опа̀чний—1) вывороченный. 2) Неудачный. *За опачним отмінной фортуни поводом, не исповнив.* Орлик.

Опенёк—родъ маленького гриба Agaricus melleus Vahl.

Опента̀ти—опутать, отуманить голову. *Опентав ёго зовсім; він ёму́ вірить як рідному батькові.*

Опереза̀ти — 1) опоясать. 2) Ударить. *Оперезався поясом червоним. Застав парубка з дочкою, як опереже ёго ціпом.*

Оперезо̀ватися—тьця—опоясываться.

Оперіщити—сильно ударить. *Видно ломакою оперіщив.* Номис.

Опере́тися — тьця, опертися — противиться.

Опецо̀к, опеціок—складышокъ, маленькій толстый человѣкъ неуклюжаго вида.

Опе́чений—ожженный.

Опилий—пьяный, опившійся.

Опина́тися—тьця—противиться, неслушаться.

Опинитися—тьця—очутиться.

Опи́нка—(Галицк.) фартухъ.
Скоро пришла на долинку,
Показала ему опинку.
Пѣс.

Опи́с, одпи́с — письменный отвѣтъ, опись.

Опівдня—нар. въ полдень.

Опівночі—нар. въ полночь.

Опізни́тися—тьця—опоздать, запоздать.

Опіра́тися-тьця, опірста́ти—противиться, неслушаться.

Опісля, опосля—нар. послѣ, потомъ.

Опія́ка, опи́лець—пьяница.

Оплафо̀вати—истаскать.

Оплесну́ти—выплыть, оправиться.

Оплін—подушка на диванѣ, скамьѣ, въ экипажѣ и тѣлегѣ.

Опо̀весні—нар. въ весеннее время.

Оповідання — повѣствованіе, разсказъ. *Народні оповідання* Марко-Вовчка.

Оповіда̀ти, оповідувати — повѣствовать, разсказывать. *Що отся молодичка оповідувала.* Куліш.

Оповідач—разскащикъ, повѣствователь.

Оповідачка—повѣствовательница, разскащица.

Оповідний — повѣствовательный; газетный.

Оповідник—вѣстникъ.

Оповідниця—газета.

Оповісти́ти—извѣстить. *Як то нам опові́жено, так то ми і знаемо.*

Оповіща̀ти—объявлять, разсказывать.

Оожививля́ти—оживлять, придавать новыя силы.

Опо́ли—часть обитателей Галиціи.

Опо́листий—полный, широкій.

Опо́лонка—прорубь во льду на рѣкѣ или озерѣ.

Ополо́нник—1) уполовникъ, чумычка. 2) Головастикъ, т. е. необразовавшаяся лягушка.

Опо̀ньча—(Галицк. сл.) епанча, верхній кафтанъ.

Опоряжа́ти, опоряджа́ти—устраивать.

Опосвіти́ти—выпустить въ свѣтъ, сдѣлать извѣстнымъ; издать.

Опосліднії—послѣдній.

Опочи́нок, опочівка—отдыхъ, сонъ.

Опра̀ва—переплетъ, рама, обдѣлка. *Дати повіт на всю оправу військової армати.* Статьи 1654 г.

Опресія — утѣсненіе; отъ Латинскаго oppressio. *Чинили опресію в вольнім уживаню набоженьства.* Репротестъ 1619 г.

Опригоді — нар. подъ часъ, въ пору, кстати о томъ, что нужно.
Опрі́скливий—своенравный, упрямый.
Опріч—нар. кромѣ, отдѣльно.
Опрічний—отдѣльный, особенный.
Опрічник—мужской индивидуумъ.
Опрічниця—женскій индивидуумъ.
Опрішок—горный карпатскій разбойникъ.
Опрягтися—издохнуть, пропасть; умереть. *В сей день его отець опрягся* Котляревський.
Опу́дало—страшилище, чучело, пугалище, тяжеловѣсный человѣкъ.
Опу́ка—круглое тѣло вообще, мячъ обшитый кожею.
Опу́кий—круглый.
Ора́з—акт. нар. вмѣстѣ, разомъ.
Ора́нда, оре́нда—аренда, выкупъ; питейный домъ.
Ора̀нка—паханье.
Ора́ти—пахать.
Орда̀—татарское войско грабителей.

Зажурилась Україна, що нігде пробжити;
Витоптала орда кіньми маленькиі діти.
Ой маленьких витоптала, великих забрала;
Назад руки постягала, аж у Крим погнала.

Народ. пѣс.

Орда̀нь—Іорданъ, мѣсто гдѣ святятъ воду на Крещеніе. *Щоб тому попові на Ордані провалитця що нас вінчав.*
Ордз—ячмень Hordecum vulgare L.
Ордина́не, ордина̀нц — приказъ какого нибудь военнаго начальника ordynans.
Орѐля — веревочная качель, а также дѣтская колыбелька; иначе по-Украински—*гойдалка, колиска, вішалка.*
Оренда́тор—откупщикъ.
Орѐшт=**арешт.** См. *А.*
Орештовати — арестовать, взять за стражу.
Орі́на, Орі́шка—Ирина.
Оріжжя—оружіе.
Оріх, орішки—орѣхъ, орѣшки.
Оріхи чортови, оріхи водяни, оріхи болотні, котелки, рогульки—растеніе Трapa natans L.
Орішина, орішник—дерево Coryllus Avellana L.
Орішник — растеніе Knautio arvensis Coult. иначе по-Украински—*синявки, вдовушки.*
Орішниця—торговка орѣхами.
Орлик—растеніе Aquilegia vulgarls L; иначе по-Украински—*оксамет, дзвоночки.*
Орлі́оний—штемпельный, имѣющій казенный штемпель съ орломъ.
Орлі́она коберта—штемпельный конвертъ.
Орло̀вий—орлиный. *На орлових крилах.*
Орляк — растеніе папоротникъ ptris, aquilina L.
рляйка—старая польская монета въ 7 крайцеровъ или 8 коп. сер. См. *Лсв.*
Оробина, горобина—рябина Sorbus Aucuparia L.
Орт—старинная Польская монета въ 32 коп. сер. или ¼ талера. См. *Лсв.*
Орта—стадо, толпа; тоже что и *орда.*
Оруда—правленіе; средство, орудіе.
Орудач—правитель; ворогило.
Орудачка—правительница.
Орудник—администраторъ.
Орудниця—администрація, правленіе.
Ору́довати=**керовати.** См. *К.*
Ору́жжина—ружье.
Ору́жний—вооруженный.
Орчи́к — валекъ, для пристяжной лошади.
Орчиковий—пристяжной.
Осада̀—колонія, населеніе.
Осади́ти—1) колонизировать, заселить.

2) Огородить. 3) Заключить въ темницу. *Наш край людьми осадили.* Скоропадський.

Осадив леваду навкруги. Осадили всіх браниів в кучу

Осадний—колонизированный, заселенный

Осадник—колонистъ, поселенецъ

Осадниця—колонистка.

Осаживати—1) заселять. 2) Понижать.

Освідчати—увѣдомлять, объяснять.

Освіт—освѣщеніе.

Освіта — просвѣщеніе, образованность; иначе по-Украински—*цвіченнє.*

Освітити — освѣтить; просвѣтить. *Грім грюкнув, а блискавка так і освітила весь степ.*

Освіти чоловіка, то він і порозумнішає.

Освіті не знати—потерять толкъ,.

Освітний—образованный, просвѣщенный.

Осел—залъ,

«*Одного разу поїхав царевич на охоту, та там і забарився аж три дні; а жінка єго ходить по оселах, тай плаче.*» Сказки А. Рудченко. Вып. I. ст. 97.

Оселедець—1) сельдь 2) Длинный хохолъ, чубъ; иначе по-Украински—*чуприна.*

Оселка—оселокъ, брусокъ.

Оселя—усадьба съ домомъ. и со службами.

Оселяти—заселять.

Осінник—растеніе Colchicum autumnale L.

Осеньщина—подать рожью, взносившаяся. крестьянами помѣщику осенью.

Осика, осичина—осина Populus Tremula L. "*Юда прибіг до груші хотів повіситься да колюча дуже; от він прийшов до осики дай зависнув. За тім то вона й тепер так дрiжить, і груша дріжить і трясеться да тільки не так.*„ Народ. Пов.

Осиковий—осиновый. *Осиковим кілком мерця пробили, щоб не вештавсь у ночі по цвинтару.*

Осимь—нар. кромѣ, исключая. *Осимь Польского язика незнала ніякого иншого.* Терлецький.

Оситняк, сусак—растеніе Butomus umbellatus L.

Оосить, д'осить—нар. вволю, вдоволь, достаточно.

Оскалина—гримасса.

Оскарженне—обжалованіе.

Оскаржити—оговорить, оклеветать, жаловаться, доносить, обвинять.

Оскирятится—тьця—усмѣхаться презрительно.

Оскома—оскомина.

Оскубатися—тьця—одѣваться. *Загукай на жінку, щоб оскубалась мерщій.* Довгоносенко.

Ославовати—1) прославить. 2) Оговорить, обезславить, причинить дурную молву. *Як би не був ославован.*

Ослін, ослон, ослінець, ослонець, ослончик—скамья скамейка.

Ослін—нар. слѣпо, очертя голову. *Ослін пошми на обоз.* Величко.

Ослаба—освобожденіе, вызволеніе.

Ослободити, ослобонити—освободить.

Ослобонарь—освободитель.

Ослобонарка—освободительница.

Ослон—покрытіе, прикрытіе; отъ Польскаго oslona.

Осмалити—обжечь волосы, щетину или шерсть.

Осмачка—2 четверти, осьмуха, осьмая часть. *Жита стала осмачка позолотих три.* Лѣт. Самов.

Осьміх, осьмішка—улыбка, улыбочка.

Осьміхнутися-тьця—усмѣхнуться, улыбнуться.

Осмутніти—опечалиться.

Осьма̀к — монета въ 8 гривенъ. *Ідуть у корчму готового осьмака пропивати.* Дума.

Осо́бний — особенный, отличный. *Потрібно особнаго приготовання.*

Осо́бно—нар. собственно, лично.

Осока—болотняя трава Cerex acuta L. *Осока кочковата*—C. coespitosa L.

Осокір, сокорина, серебриста тополя—тополь populus alba L.

Осоло́дити—усладить.

Чим же я вам нагорожу,
Ваші труди осоложу. Пѣс.

Осоруга—ссора, позоръ, стыдъ.

Осоружитися-тьця—опостынуть. *Осоружився весь світ.*

Осору́жний—отвратительный, раздорный.

Озо́т—растеніе Sonhus arvensis L.

Оспалость—сонливость, равнодушіе.

Остава́ти—находиться.

Оста́лець — оставшійся. Величко т. 3. 169 стр.

Оста́нець—остальной, послѣдній.

Оста̀нній, оста́тній—послѣдній.

Оста̀нок—остатокъ.

Остан, Оста́нко—Евстафій.

Остеклий— гнѣвный

„Звелісте мої люде, теперь ще й дружину!?“
Так крикнув царъ остеклий, гей-змій лишь ся здрігнув. І. Федьковичъ.

Осте̂п—подстрекатель. Берында.

Осте̂нство—подстрекательство.

Осте̂рбати, осте̂рбити, осте̂рбнути—нѣсколько оправиться, напр. отъ болѣзни, страха и проч.; ожить, окрѣпнуть.

З яких мір остербавши. Величко.

Остива́ти—охлаждаться.

Остилий—постылый, ненавистный.

Ости́ти, ости́нути—1) надоѣсть, опостынуть. 2) Простынуть, охолонуть.

Остовбіти—остолбенѣть.

Остогидіти—омерзѣть, опротивѣть.

Осторонь—нар. стороною, бокомъ, неподходя, въ сторонѣ, особнякомъ, отдѣльно.

Остоя́тися-тьця—1) оставаться. Величко. т. І. 158. 2) Остояться.

Острах—безпокойство отъ страха. *Такий мене острах взяв що й крий Боже.*

Острахну́тися-тьця — встрепенуться, зашевелиться.

Остриця — растеніе Asperugo procumbens L; иначе по-Украински—*лепчиця, лепець, мокрець.*

Острога̀—шпоры.

Стиснув козак Нечай коня острогами.
Пѣс.

Острогон—растеніе Artemisia Dracunculus L.; иначе по-Южно-Русски—*эстрогон, турігун.*

Осту́да—холодъ, простуда, болѣзнь отъ простуды.

Поїхав у ліс не взявши кожуха да й остуда напала.

Остудник—растеніе Herniaria glabna L. иначе по-Украински—*гладун, грім, собаче мило.*

Остунитися-тьця—споткнуться.

Осусти́тися-тьця—почесть что за безполезное.

Однак осуетився в тій мислі. Величко.

Осяга—объемъ, охватъ, пространство.

Осягати—занимать, простираться.

Осягну́ти—достигнуть, овладѣть.

Називаетьця титулами, яких осягнути не можеть. І. Мазепа.

От—вотъ.

Що пропаду; от лиш не видно.
Котляревський.

Ота́ва—трава на поемныхъ лугахъ, выростающая по снятіи сѣна.

Ота́ман=ата̀ман. См. *А.*

Ота́мання—(собират.) старшины.

Ота́манський—атаманскій.

Отара—большое стадо овецъ и курдюковъ. *Вшився чабан між отару.*

Отборонятися-тьця—защищаться, отбиваться.

Отбува́ти—исполнять.

Отбу́ти—выполнить.

Отбу́ток — исполненіе чего. *Отбутків сусіда незна.* Номис.

Отвори́стий — открытый; *отвористий лист*—открытый листъ, открытое письмо.

Отгожа́тися-тьця—отлучаться.

Отдя́чити—отблагодарить тѣмъ-же, отомстить.

Отѐрпнути—окоченѣть, получить судорги.

Отестація—(акт. сл. atestacya, attestatio) удостовѣреніе, свидѣтельство.

Отстеріти—неопомниться; оглупѣть подобно тетереву.

Як мені сказано: одягайся так як й отетеріла і отерпла. Ганна Барвінок.

Отже, одже—союзъ вотъ же.

Отзива́тися-тьця—1) въ приказномъ слогѣ: относиться, сослаться. *Але отзиваютьця до Его милості в Бозіввлебного отця Іпатея.* Справа 1605 року. 2) Отвѣчать, откликаться.

Отинепція—(акт. сл. attinentia) принадлежности имѣнія, его границы, доходныя статьи и т. д. При продажѣ имѣній употреблялась обыкновенно формула, что они пропадаются ze wszystkiemi należnościami y przynależytościami", или „acum omnibus sattinentiis, pertinentiis et circumferentiis".

Откасник—растеніе Thalictrum flavum L; иначе по-Украински—*золотуха.*

Отки—нар. откуда, откудова.

Отла̀с—атласъ.

Отла́сований—атласный.

Отлѐглий—отдаленный.

Пребуваю в отлеглім краю полунощнім за Балтійським морем. Орлик.

Отлѐт—сторона; *на-отлёті*—въ сторонѣ.

Отли́га=**одли́га** См. выше.

Отли́гнути, одли́гнути—полегчать, стать легче, перестать болѣть.

Отмовля́ти—отговаривать, отклонять.

Отмолодѐчити—пережить молодость.

Я вже свое отмолодечив, підтоптався слава Богу.

Отнести́—1) отнесть 2) *Отнести каранне*— понесть наказаніе. Скоропадський 1721.

Отни́ні, одни́ні—нар. съ этой поры, съ этого времени.

Отнині й довіка,
На многая літа. Дума.

Отож-ба́к, оток-пак—еще бы! какъ же!

Оток, отіка—островъ.

Отбра—закваска.

Отбса—веревка въ повозкѣ, отъ передней оси до конца оглобли.

Оточа́ти—окружить, охватить.

Оточили сторожею доброю гетьмана на ніч. Лѣт. Самов.

Отпада́ти—отдѣляться.

Отпа́длий—отпавшій.

Отпи́совати—отписывать, увѣдомлять.

Отпо́відь—отвѣтъ

Отпор, одпір—(акт. сл.) отвѣтчикъ.

Отпорна сторона — сторона позванная, отвѣтчикъ.

Отпо́чинок—отдыхъ.

Отправова́ти — исправлять, исполнять, окончить, употреблять. *Отправуючиї люде.* Скоропадський.

Судовне у Брестю отправованих.

Отпу́жати—разогнать.

Набіги татарські отпужени бути можуть. Величко

Отра́жати—отговаривать, несовѣтовать

Отражали ему Хмельниченку того намѣру. Величко.

Отрібка—поносъ.

Отроба—1) утроба. 2) Поносъ.

Отруїний—отравленый.

Отруїти—отравить.

Отруйний—ядовитый.

Отруйник,—отравительница.

Отруситися-тьця—стряхнуть пыль, привести въ порядокъ платье.

Отрута, отруя—отрава, ядъ.

Отрутити, отручувати—отравить ядомъ; осквернять, заражать.

Отсе, отце, оце—вотъ это.

Отсей—вотъ этотъ.

Отступовати — (приказ. сл.) отвергать, отступаться.

Отступство—расколъ, отступленіе.

Отсюль=отсіль, відсіль, отсі. См. выше.

Оттакий—вотъ-какой.

Оттиценький—вотъ такой.

Отті—нар. оттуда.

Отсі, отсіль, відсіль—нар. отсюда.

Оттакенькы, оттакички—вотъ такъ.

Оттакички, беззатички.—

Оттой—вотъ тотъ.

Оттяти—отсѣчь, отрубить.

Того-ж дня (1621 р.) *Бородавці отаману Запорожському, голову оттято у в обозі Полтавському.* Гиптлевскій у Величка.

Отуманити—одурачить.

Отуманіти—стать въ тупикъ, быть ошеломленнымъ.

Отуха—расположеніе.

Случай цей дав моїм думам і мені ліпту отуху та назвався нам щасливою ворожбою удачного путешествія. Терлецький.

Отцуратися-ться — отказываться, отрекаться.

Отческий—отеческій.

Отчистий—отечественный. *Отчисте добро*—отечественное благополучіе.

Отшиб, на-отшибі—нар. въ сторонѣ.

Отютянт—адъютантъ.

Отютянтський—адъютантскій.

Охайливий, охайний—нарядный, чистый, опрятный.

Охайливість, охайность—опрятность.

Охаменутися-тьця—опомниться.

Охапутися-тьця — спохватиться.

Оханися, не дрочися, не басуй Панаську! Макаровськпй.

Охаяти—нарядить.

Охвито—нар. выгодно, съ пользою, съ барышемъ.

Охвитость—достатокъ, богатство, польза, барышъ.

Охвітний—веселый, пріятный.

Охвітніше—нар. охотнѣе.

Охвота—родъ юпки.

Охвяра, офяра—посвященіе, жертва.

Охвяровати—посвящать; отъ польскаго ofiarować.

Охендозство—драгоцѣнности, ювелы.

А серебра въ 40 гривен в розних охендозствах. Кочубей.

Охиба—погрѣшность.

Кожний сам свої охиби визначає. Погов.

Охиза—слякоть, непогода.

Охлянути—ослабѣть, похудать.

Охляп—нар. безъ сѣдла. *Сів охляп на коня та й чкурнув.*

Охлясти—отощать.

Охматися-тьця—охать, стенать, желать.

Моя доня ще й не охмаетьця заміж.

Охолонути — помертвѣть отъ испуга; охладѣть.

Охоронець—охранитель.

Охочекомонники — регулярная кавалерія гетмановъ.

Охочий—охотникъ, охотный.
Охôче—нар. съ удовольствіемъ, охотно.
Охреститися-тьця — припять христіанство; перекреститься.
Охрім, Охрімко—Ефремъ.
Оцé, отце—вотъ это.
Отец—(acetum) уксусъ.
Оцетовий—уксусный.
Оцупити — обтянуть, стянуть, сжать, обхватить.
Оцýпалокъ, оцупок—отрубокъ, толстое полѣно.
Очанка—растеніе Euphrasia officinalis L.
Очевúдки — нар. въ глазахъ, видимо, очевидно.
Карпо утік у очевидьки на коні. П. Куліш.
Очевúстий—очевидный; личный.
Сам ся очевисто настановив. Справа 1605 г.
Очекíвáти—ожидать.
Очепúтися-тьця—схватиться, повиснуть.
Діти очепились за шию мені. Марко-Вовчок.
Очервивіти—крайнѣ надоѣсть; наполниться червями.
Очерéт — камышъ, тростникъ. Fragmites vulgaris Frin
Очерéтяний—камышовый, тростниковый.
Очерéтянка, очеретяниця—1) камышевая папиросница. 2) Камышовая изба.
Очерт—кругъ, кружокъ. *Очертом сідали, срібло паєвали.* Дума.
Очи, вочи—глаза; уменьшит. *очиці, оченята, очéнятка;* увелич. *очища, баньки.*
Очиток=**молоденъ**. См. *М.*
Очіпок—родъ тяжелаго чепца замужнихъ женщинъ и вдовъ въ крестьянскомъ быту. *очіпок* покрываютъ обыкновенно *намíткою,* грубою кисеею на подобіе покрывала у монахинь.
Очкнутися-тьця—оглянуться.
Очкô—кругъ; камень въ кольцѣ.
Покочу я перстень,
Він очком обернетця Пѣс.
Очкýр, очкурня́, учкýр—гашникъ, тясомка, или шнурокъ, который вдѣвается женщинами въ юпки (очень рѣдко), а мужчинами въ исподнее платье, для прикрѣпленія надъ лядвіями вокругъ тѣла.
Очóртіти—сильно надоѣсть, опротивѣть do nec plus ultra.
Очýматися-тьця—опомниться, придти въ себя.
Очýняти—оправляться, выздоравливать, опомниться, приходить въ себя.
Очутися-тьця—опомниться, очнуться.
Ошаліти—обезумѣть.
Ошанцовáтися-тьця—окружить себя шанцами.
Ошáхрати—обмануть, обмошенничать.
Ошвабіти—омужчиться.
Ошúчка—ошибка.
Ошкалювáти—поругать, очернить, огрязнить, опятнать, обезчестить.
Бо мене невинне ошкаліовали і збили, зелжили; речі мої загомовали, мамрять на мене силою, стоячи з шаблею над шиєю моєю. Справа о Грековичѣ 1605 г.
Ошукáнець—обманщикъ.
Ошукáнка, ошукàнне—обманъ, хитрость, ловушка.
Ошукáти—обманывать.
Ошукàтися-тьця — обмануться, заблуждаться.
Ошукивàти=**ошукáти**. См выше.
Ошукования—обыскъ.
Ошуковати—обыскивать.
Ошуст—клеветникъ, обманщикъ.
Ощенúтися-тьця—родить щенятъ.

Ощадок—остатокъ, подонки.

П.

П—во время Гетманіи значило **Пан**, а два **Пп** значило Панове.

Пан Гетьман Іван Скоропадьский Пану Полковнику Стародубовському, Пп. Старшині полковій, державцям.... Сотникам и проч. 1721 г. Ноября 5.

Пава, павичка—павлинья самка. *Ні пава, ні гава* Погов.

Павидло—пастила, фруктовое варенье.

Павиний—павлиный.

Павині очи—растеніе Adonis autumnalis L.

Павич—павлинъ. *Росприндився як павич.*

Павло, Павлусь—Павелъ, Павлуша.

Павук—1) паукъ насѣкомое. 2) Павлинъ, птица.

Павутина, навутиння—паутина, гнѣздо паука.

Пагон, пагонці — парость, отростокъ, вѣтви.

Пагброк—бугоръ. *З гори пагорків Ворскляних розбивалися.* Величко.

Пади—террасы.

Падло—падаль, брошенное тѣло издохшаго или убитаго животнаго.

Падлюка—подлецъ; отъ *падло.*

Падол—(акт. сл.) юдоль долина.

На тім оплаканім падолі плачу.
Торкий.

Падчериця, падчерка, надчерочка—поддочерь.

Падь—обрывъ, обвалъ, пропасть.

Падькати—угождать, ухаживать.

Паєвати—дѣлить паями.

Пажмурки, піжмурки, пужмірки—игра въ жмурки.

Пазури—(съ польск. яз.) когти.

Пазя—Палагея.

Константина князя підпоїла Пазя. Посл.

Пай—эквивалентъ, составная часть неорганическаго тѣла.

Пайка, паёк—порція, часть.

Пак, бак—частица де, же. *Отак пак. Я пак злякалась собаки. Дивись-пак який! Хиба бак небачиш?*

Паки—нар. опять, снова.

Паклён—дерево Acer campestre L.

Паклун—растеніе Tenurium pollium L.

Пакт—договоръ, условіе, отдаю въ арендное пользованіе. *Області вічно оддани і пактом обворовани зостали.*
Орлик.

Палажка, Пазька, Пазя—Палагея.

Паломар—пономарь.

Паламаренко—пономарскій сынъ.

Паламариха—жена пономаря.

Паламарівна—пономарская дочь.

Паламарня—пономарня.

Паламида—растеніе Apargia hirta L.

Паланка—1) огорожа, острогъ, заборъ; сторожевая линія. 2) Запорожская провинція управляемая полковникомъ; Запорожье раздѣлялось на 10 паланокъ, изъ коихъ 5 было на лѣвой, а 5 на правой сторонѣ Днѣпра. 3) Запорожское селеніе въ которомъ находилось Паланочное Управленіе. 4) Палагея.

Ой Паланка красна люба,
Багата і гожа,
Не зацвіте і в городі
Червоніша рожа.
І, Верхратський

Палас—мортира.

Палати — пылать. *Дивися як свічки палають.*

Палатин—начальникъ воеводства.

Палатинат або воїводство—такъ назывались провинціи, области, на которыя дѣлилась Польша и Великое Княжество Литовское. Теперешняя западная Малороссія или Юго-западный край составлялъ 4 воеводства: I) **Кіевское,** съ повѣтомъ *Кіевскимъ, Житомірскимъ и Овручскимъ,* занимало нынѣшнюю Кіевскую губернію, кромѣ юго-западной ея части, восточную часть Волынской, до рѣки Случи, очень малую часть на юговостокѣ Минской, а до присоединенія Малороссіи къ Московскому государству еще и всю Полтавскую и самую южную часть Черниговской; II) **Брацлавское,** съ повѣтами *Брацлавскимъ и Винницкимъ,* а въ послѣдствіи еще и *Звенигородскимъ,*—занимало остальную часть Кіевской и юго-восточную половину Подольской губерніи; III) **Подольское,** съ повѣтами *Каменецкимъ* и *Летичевскимъ,*—въ западной половинѣ Подольской губерніи и IV) **Волынское,** за р. Случью, въ которомъ были повѣты *Владимірскій, Луцкій, Кременецкій*

Палѐний—обожженный

Палѐнка, паліонка—жгучая водка, настоянная на крѣпкихъ кореньяхъ.

Паленіти—горѣть, пылать.

Лице Дашка паленіє,
А мовъ искрами взір-сів.
Ю. Федькович.

Палет—(акт. сл. palet) записка, данная солдату, съ обозначеніемъ назначенной ему квартиры 2) Квитанція въ уплатѣ пошлины.

Палиќвода—пройдоха, удалецъ.

Палиќопа—27 Іюня, день Св Пантелеймона, въ который по народному повѣрію молнія зажигаетъ копны сѣна.

Палити—1) сжигать. 2) Палить, стрѣлять.

Палій—1) собств. имя Пантелѣй. 2) Зажигатель.

Паліля—инструментъ, снарядъ(?).

Плете дуби, як на палилі. Посл.

Палічка—палочка, тросточка.

Паліччя—шпицрутены.

Палкий палке́нький—1) вспыльчивый, горячій. 2) Горючій, легко воспламеняющійся.

Палочник—растеніе Typha angustifolia L; иначе по-Украински—*рогіз, султанчики.*

Па́луба—большая крытая повозка.

По страті—Кочубея і Искри—*в домовини тіла іх положили, і в палуби забравши, до Киіва пропровождали.* Источн. Малор. ист. т. 2. 152.

Па́лубець—малый возъ о двухъ колесахъ, арба.

Палубчастий — крытый; *палубчастий віз*—балагула, крытый фургонъ.

Па́льма—бальзаминъ, растеніе Impatiens cornuta.

Палю́шка—(въ шутку) ручка, лапка.

Сестра вхопила двома палюшками ядерце з горіха. Номис.

Па́ля—1) столбъ, свая; *у палі стояти*—стоять у позорнаго столба, въ качествѣ преступника. 2) Линейка; *палю дати*—ударить линейкою по рукѣ.

Паляни́ця, паляни́чка—родъ хлѣба, съ гречневой муки въ смѣси съ ячменной, или пшеничной.

Паляничник—булочникъ.

Паляничниця—булочница.

Паля́нка——1) винокуренный заводъ. 2) Печь для обжиганія кирпичей.

Па́мфиль—родъ старинной карточной игры.

Памнята́ти—помнить.

Памолодь— потомство; молодежъ.
Твій рідъ і плід розмножиться на світі,
І памолодь кругом тебе ростиме.
П Ратай.

Паморокн—разсудокъ, толкъ, память.
Вона мені так паморокн забила, що я і о світі забув.

Пампуха, пампушка—пышка гречневая.

Памьятка—подарокъ на память; воспоминаніе.

Памятне = **субітка, суботкове** См. *С.*

Памятовати—помнить.

Пан—господинъ, государь.
Пан на всю губу. Посл. *ёго Веліківство. Пан Цесар Австріяцько Угорський Франц-Осип II.*

Пан-отець — 1) батюшка, отецъ. 2) Священникъ; зват. падежъ *паноче, панотче.*

Паненство, панянство — дѣвственность, цѣломудріе, невинность. *І с паненством її розлучив*—лишилъ ея дѣвства. Справа о Грековичѣ, 1652.

Паненя—(общ. рода) господское дитя.

Паникадило—висячая люстра

Панич—баричъ; уменьш. *паниченько.*

Пані, панія, панея—госпожа, барыня.

Панібрат—товарищъ другъ, пріятель.

Панійка—родъ пирожнаго
Хозяїновита хазяйка напече пасок і всякої всячини: панійки, папушники, баби розні; прищі прищять.
Номис.

Панімâтка—матушка, попадья.

Паністâра—задница; *дати по паністарій*—высѣчь.

Панкрâт—Панкратій

Панна—барышня, благородная дѣвица; уменьш. *панночка.*

Панова—растеніе Tropaeolum majus L; иначе по-Украински—*красоля, красульки.*

Панованне—1) владѣніе 2) Царствованіе, господствованіе.

Пановати — господствовать, владѣть, царствовать.

Панове!—Господа! *Панове громадо* или *Панове Добродійство*=Милостивые Государи!

Пановка—полка въ ружьѣ.

Пантелей, Панько—Пантелеймонъ.

Пантелик —толкъ, умъ, разсудокъ.

Пантровати, пантрувати — наблюдать, присматривать.

Панчоха, панчошка—чулокъ

Панщина, паньщина, панщизна—барщина, оброкъ

Панщани—крѣпостные люди.

Паньский—барскій, господскій, крѣпостной; невольный.

Паньство, панство — 1) государство, царство. 2) Господство. 3) Собир. господа, барство.

Панянка—молодая дворянка, господская дочь; камерюнгферъ.

Паманьский—дѣвичій, дѣвственный.

Панятко, паненятко—барское дитя.

Папа—(дѣтск. акт. сл.) печенный хлѣбъ.
Мамо дай папи.

Папер, папір—писчая бумага.

Папірчатий—бумажный. *По переду були гроші срібні та золоті, а теперьки пішла мода на папірчаті.*

Папірка—кредитный билетъ, ассигнація.

Папірний—писчебумажный.

Папірник—1) бумажникъ. 2) Бумагопродавецъ.

Папірниця—портфейль.

Папірня—писчебумажная фабрика

Паплюга—непотребная женщина.

Папороть—растеніе Strutiopteris germanica Willd.
„Дають ёго від глистів: а ще пьють щоб не було дітей“.

Пápороть болóтяна—растеніе Aspidium Thelypteris.

Пáпороть, орляк—растеніе Pteris aquilina L.

Пáпороть, пáпоротник—растеніе Polypodium vulgare L.

Папýжний—имѣющій цвѣтъ попугая

Отласу крівавого да папужного 24 лікті, по 7 тинфів. Маркович.

Папýша—связка листьевъ курительнаго табаку.

В саквахъ: дві чехоні, пів сотні слив і чотирі папуши тютюну. Раевскій.

Пáпушник—сладкая баба пасхальная.

Папушоя—кукуруза Zea Mays L.

Пара—1) паръ отъ воды или дыханья зимою. 2) Чета, пара. 3) Духъ голосъ.

Ніхто і пари з уст не пустив.

Паразина—полевая осока Carex Pseudocyperus L.

Пáраска—1) насѣкомое Vanecus Cardui. 2) *Парáска, Парáшка*—Парасковія; уменьш. *Парася, Парасочка.* 3) *Парàска пèрша*—14-е Октября. 4) *Парàска друга*—28-е Октября.

Парахвія—церковный приходъ.

Парахвіяльний—приходской.

Парú—родъ карточной игры

Парило—растеніе Agrimonia Eupatoria L.; иначе по-Украински—*гладишник.*

Парúстий, перистий, перістий—разношерстный

Пáркан—1) заборъ. 2) Охотничьи сѣти.

Пáрло—паръ въ банѣ.

Парничóк—1) парникъ. 2) Родъ настойки.

Парняга—парень-бѣдняга.

Паробíйка, парубíйка, парубíка—холостой парень.

Пáробок, пáрубок—парень, работникъ; отъ слова. *роба*; множ. число *парубки, парубьята, парубоцьтво.*

Парубоцький—холостяцкій.

Парован—ширмы.

Брату послав парован свій, або murum hispanicum. Маркович.

Паровàтися-тьця—бракосочетаться, составлять пару.

Паровúця—пара чумацкихъ воловъ съ мажою.

Парóплава—пароходъ.

Парóплавля, пароплàвство—пароходство.

Пáрост, пáросток—древесный отростокъ.

Парòх—(акт. сл.) приходскій священникъ.

Осип Левіцький парох Школьский, Дісцезиї Перемиської.

Парсýна—персона, лице.

Партàч—плохо шьющій портной или сапожникъ.

Партèси—церковныя ноты.

Парубковàти—быть холостякомъ.

Парумбеля, кулька—дерево Prunus insititia L.

Пархвèн, Пархвін, Пархòм—Пареентій.

Парчá сýта—парча изъ одного серебра или золота тканная.

Парші—шолуді. См. *Ш.*

Пàс—1) пасторъ. 2) Проходъ. 3) Поясъ.

Пáсербиця—падчерица

Пáсинок—женинъ сынъ отъ перваго мужа.

Пасіка, пасічка—пасѣка, пчельникъ.

Пáсічник, пàсішник—пчеловодъ.

Пасішникованиe—пчеловодство, разведеніе пчелъ.

Пасішникувати—заниматься пчеловодствомъ.

Пáска—пасха; пасхальный хлѣбъ.

Христос воскрес! Рад мир увесь.
Діждалися ласки:
Тепер усяк наїстця в-смак
Свяченої паски.
Всі гуляють, вихваляють
Воскресшого Бога,

Що вже тая всім до рая
Простерта дорога.
Злиї духи власно мухи,
Всі уже послизли.
Загнав Іисус в пекло покус;
Щоб хрестиян не гризли.
Бідна Ева одну з древа
Зірвала кисличку:
Збула власті, треба прясти
На гребіні мичку.
Бог милостив, Еву простив,
Адаму пробачив:
Для визволу сам до долу
Лізти з неба рачив.

Вірша на Великдень.

Паскй—веревочки.

Паскýда—мерзавецъ.

Чого ти так мене, паскудо, в боки пхаеш. Гребінка.

Паскýдити—марать.

Паскудний—мерзкій, дрянной.

Паскýдник—мерзкій человѣкъ

Паслён, паслина, пасліи—растеніе Solanum nigrum L.

Пáсок—ремень.

Пáсока—кровь, сукровица, сокъ. *Пасокою вмитися*—облиться кровью.

Пáсочник=**пасічник.** См. выше.

Пáсощі—лакомства.

Пасощохлист—сластолюбецъ.

Пáствитися-тьця—(акт. гл.) изъ мщенія наслаждаться муками кого; радоваться чужому несчастію.

Тиранськи паствився над зрадницею.

Пастернак, пустернак—растеніе Pastinea Sativa E.

Пáстка—мышеловка, ловушка, западня для мышей.

Пастóвник — сожалѣнье объ умершемъ, тоже что по французски Condoleance, по нѣмецки Condolenz.

Патёки—(иронія) слёзы.

Патéриця, патúриця, палиця—священическая палка, посохъ.

Патúка- кляча.

Патúнки—туфли.

Патлáтий—косматый, кудрявый, кучерявый.

Пáтли—космы. *Натовкмачив і патли обірвав.* Квітка.

Пáтолочь—истоптанная трава.

Пáтрати—патрошить, очищать отъ перьевъ или шерсти.

Пáтрет—портретъ.

Патрóн—святой или ангелъ, чье имя носится; покровитель.

Справляти патрона — праздновать имянины.

Патя́кати—нескладно говорить; болтать всякій вздоръ. *Патякае про казнащо.*

Пéвний—вѣрный, надёжный.

Пéвно—нар. навѣрно.

Певность—вѣрность, надёжность.

Педькó—Федька.

Пéйси, пéйсики—жидовскіе локоны.

Пек—междометіе чуръ.

Пекарь—хлѣбопёкъ.

Пекáрня—кухня, хлѣбня.

Пекéльний—адскій.

Пéкло—адъ, геена; иначе по-Украински—*чортíвець.*

Пеклувáтий, піклуватий—заботливый.

Пеклуватися-тьця — заботиться, печтись.

Пекти—печь, жечь. *Пекти раків*—конфузиться, стыдиться, краснѣть отъ стыда.

Пекýчий—жгучій.

Пелена — подолъ женскаго платья или рубахи.

Пелехати—рвать.

Пелехáтий—пёстрый, въ пятнахъ.

Пелька—глотка, пасть.
Пелюстик—лепестокъ.
Пелюшка—пелёнка.
Треба ж і до малої дитини кинутись, підложити суху пелюшку. Г. Квітка.
Пелюшник—дитя въ пелёнкахъ, младенецъ.
Пендрак—(Австр. Укр.) дитя, шалунъ. *Малиї пендраки, витинайте гопаки.* Пѣс.
Пенень—густая конопля (??)
Нагально віз увесь стрясаэсь
На—стрім в глибочений яр лежить,
Слуга у пененьку злітае,
А пан скрівавлений летить..
I. Верхратський.
Пензель—кисть рисовальная.
Пеніок, пень — 1) пень, отрубокъ. 2) Пчелиный улій *Десятеро пнів бджол в пасіці.* 3) *У пень рубати, у пень сікти* — рубить какъ дерево и истреблять до корня. *Ой ти гадаеш, Мазепо, в-пень Москву рубати. Ав городі, у Батурині мужиків да жінок у пень сікли да рубали.* Думы.
Пеня—(акт. сл. poena) наказаніе, пеня, штрафъ, напасть, привязка. *От се справжня Московська пеня.*
Пепопа—**огірок, гурок.** См. *О* и *Г.*
Первак—первенецъ
Перволіток—молодая особа.
Первотвор—оригиналъ, подлинникъ.
Первоцвіт—подснѣжникъ, primula.
Пербанити—перемыть (о посудѣ).
Перебендювати—капризничать, перебирать.
Перебігти—перебѣжать, бѣжать.
Перебіець, перебійця — боецъ, ратоборецъ.
Перебійніс — 1) забіяка. 2) Одинъ изъ самыхъ видныхъ полководцевъ Гетмана Богдана Хмѣльницкаго принимавшій самое дѣятельное участіе въ революціи противъ Польши въ 1748 г.
Перебурхатц—утихнуть, улечься (о волнахъ).
Перебутися-тьця—обойтись, довольствоваться, жить.
Без яких літер е змога нам достоту перебутися. Гатцук.
Перебавляти — переманывать, перезывать. *До себе народ перебавляли.* Самойлович 1682 г.
Перевага—перевѣсъ.
Переважати—перевѣшывать, пересиливать.
Перевертень—оборотень, перемѣтчикъ, измѣнникъ, отступникъ, apostato, renegat.
Перевесло — соломенная связка для сноповъ; отъ церковно-Славянскаго—*перевясло.* *Перевела з бурьяну, бо соломи нема.*
Перевести—истребить, промотать. *Чинящійся порядок перевести.* Мазепа.
Перевідувати—навѣщать.
Переводити—мотать, растрачивать. *Гульвіса все попереводив: худобу, оселю і поле.*
Переводня—испорченная смѣсью порода.
Перегана, переганка—переборка.
Переганений—перебракованный.
Переганити — перехулить, беребрать, бранью, перебраковать.
Перегиджений—исковерканный, изгрязненный.
Переглєжувати—переглядывать, осматривать.
Перегляд—пересмотръ.
Перегодам—нар. спустя нѣсколько времени.
Перегон—*перегону дати*—поколотить хорошенько; *перегон*—хороводная игра.

Перегриновати — (акт. сл. peregrinor) странствовать, путешествовать.

Перед — предъ, возлѣ, противъ. *Перед вести* — руководить, предводительствовать.

Дівок танок ходить,
А Бондарівна всіх передом водить. Пѣс.

Передив—пересмотръ.

Передивитися-тьця—насмотрѣться.

Передивлятися-тьця — переглядываться, пересматриваться.

Передмова — предисловіе, вступленіе, введѣніе.

Переднёвати—провести день.

Пѐредом—нар. впереди, наперёдъ.

Передущий—предшествующій.

Передяганне—переодѣванье.

Передягати—переодѣвать.

Передягатися-тьця—переодѣваться.

Перез—чрезъ.

Перѐзва, перезо́в—свадебный поѣздъ.

Перейма́ти—перехватывать, перенимать.

Перейма́тися-тьця—недоставать, прерываться, нехватать.

Перейма́м—нар. съ перерывами.

Переказ—поклонъ, пересказъ.

Перека́за—(акт. сл.) препятствіе *I перекази жадної втім їм чинити не мають.* Привил. Сигизмунда III. 1589 г.

Переказати — пересказать, передать на словахъ.

Перѐкида́тися-тьця — переворачиваться съ боку на бокъ.

Сердешний звір перекидався,
Плигав, вертівся і качався.
Котляревський.

Перѐкидка — 1) все перекидаемое. 2) Отношенія.

Перекидчик — перемѣтчикъ, перебѣжчикъ.

Перекинути—1) дать что нибуть; 2) опрокинуть. *Гляди ж панебрате і мені дещицю перекинь. Собака перекинула глечик.*

Перекинутися-тьця—миновать.

По старому Хмтльницькому уже три гетьмана перекинулося. Величко.

Перѐклад—передвиженіе, переводъ, переноска.

Перекладати — перекладывать; переводить.

Перековерса́ти — перерыть, перековеркать.

Все по своему перековерсають. Артемовський.

Переконатися-тьця—убѣдиться.

Перекоп—растеніе Marubium peregrinum L.; иначе по-Украински—*білий залізняк.*

Перекорени́ти—очернить, злословить.

Перекоти́-поле—дикая спаржа, степное вѣтвистое растеніе Gypsophila paniculata; иначе по-Украински—*покоти́-поле, катун.*

Перекро́й—(Галицк. сл.) мѣсяцъ.

Ой місяцю, перекрою,
Білий місяченьку,
Ох' ти видиш яку тугу.
Маю я в сердеьку.
І. Верхратський.

Перѐкуп—базарникъ. торговецъ.

Перѐкупка—торговка, барышница.

Перела́з—мѣсто гдѣ перелѣзть можно.

Перѐливки—употребляется только въ формѣ *не перелевки*—: шутя, а серьёзно.

Перелицёваний—на изнанку вывороченный.

Перелицёвати—выворотить, перевернуть на изнанку.

Перелицёвка—передѣлка.

Переліот—растеніе Oenothera biennis L

Переліска, проліска—растеніе Hepatica triloba Chaix.

Перелічити—пересчитать, исчислять.

Перелôг — почва, лежавшая нѣсколько лѣтъ непаханною.

Перелôги—корчи, судорги. *Напали на скотину перелоги.*

Перелюбець—прелюбодѣй..

Перелюбець смерком свого чиае;
„Ніхто мене під вечір не пізнає,"
І на лице покрйвало накйне.
П. Ратай.

Перелюбство—прелюбодѣяніе.

Переляк—испугъ. *З-переляку*-отъ испугу

Переляканий—испуганный.

Перелякати—испугать.

Перелякатися-тьця—перепугаться.

Перемагати—превозмогать, одолѣвать.

Перемагатися-тьця—перебиваться, коекакъ жить.

Перемати—имѣть нѣсколько разъ.

Переміркувати — разобрать, разсудить. *Переміркувавши все дочиста ми в вбачаемо скрізъ нестатечность прав польских.*

Перемова—переговоры.

Перемовити—переговорить.

Перемовлятися-тьця—переговариваться.

Перенадити—переманить.

Перенайти—передѣлать, уговорить. *Перенайшов чрез тайниї посланники Хана Кримського.* Величко.

Перенівець—крайняя порча.

Перенівечений — перепорченный, изгаженный.

Перенівечити—изгадить, попортить.

Переносня—метафора.

Переносся—носовой хрящъ.

Переняти—научиться, перенять, остановить.

Переоначити—переиначить, передѣлать.

Перепадати—перепасть, улучить, пріобрѣсть.

Перепалати—перегорѣть.

Перепалити—пережечь.

Перепелиця—перепёлка.

Перепеня — преграждепіе, прекословіе. *Жадноï перепені не учинилисмо.* Величко.

Перепертн—1) упираться, перетащить. 2) Отрицать. 3) Переспорить. *Уже як бачу я, тебе непереперти.* Артемовський.

Перепечайка, перепічайка — женщина, пекущая хлѣбъ для продажи.

Перепечка, перепічка—ржаная лепешка; сдобный хлѣбъ испеченный на олѣѣ, солѣ и маслѣ въ видѣ рыхлаго толстаго коржа.

Перепинати—ставать поперекъ, унимать, удерживать.

Перепиняти—преграждать.

Перепіець—пьяница.

Перепійця — особый родъ печенаго бѣлаго хлѣба, калачей.

До шишок і перепійців без того не бралисъ . . . .
Макаровський.

Переплут—узелъ.

Переплутні—запутанность.

Перепоець—пьяница.

Переполох—испугъ.

Переполаханий—испуганный.

Переполохати—испугать.

Переполохи—болѣзнь отъ испугу. *Переполохи виливати*—излѣчивать болѣзнь произшедшую отъ испуга; это дѣлается слѣдующимъ образомъ: бросаютъ расплавленное олово или воскъ, въ воду и чье примутъ они подобіе, то самое и перепугало больнаго; послѣ чего по народному повѣрью испугъ проходитъ.

Перепуст — 1) срѣзъ, кадь; *перепусти* дѣлаются обыкновенно такимъ образомъ: борутъ бочку и разрѣзываютъ ее въ поперечникѣ на двое, такимъ образомъ получаютъ двѣ кади или *перепуста*, къ которымъ иногда при-

дѣлываютъ крышки и даже замки, и тогда получается родъ сундука. 2) Подставъ, судно, въ которое въ винокурняхъ перегоняется хлѣбное вино.

Перепустити — 1) пропустить. 2) Уступить.

Скорійше своє перепустить, ніж попустить з хазяйського. Номис.

Переражение—тревожное состояніе.

Переробити—передѣлать.

Перероблений—передѣланный.

Переробляти—передѣлывать.

Пересердие—гнѣвъ, ссора.

Перескаком, перескоком—нар. скачками, перебѣгая.

Переставитися-тьця—умереть.

Перестерегати—предостерегать.

Пересторога—(Галицк.) предостереженіе, примѣчаніе.

Ми запобігли, от зичливих приятелів маючи тайниї пересторогі. Мазепа.

Перестрибнути—перескочить.

Перестрівати—встрѣчать на дорогѣ.

Переступень—растеніе Bryonia alba L.; иначе по-Украински—*нечіпай—зілле.*

Пересунути—передвинуть.

Перетикати — переставить, вышивать, *Хустіки перетикали заполочю та голубцею.*

Перетник—перелѣсокъ.

Переточка—протокъ лѣтомъ высыхающій.

Перетрівати—перенести, вытерпѣть, переждать.

Перековзнутися-тьця—пробѣжать, взглянуть.

Перехожати—переростать, переходить за извѣстный возрастъ, перезрѣвать.

Перехоп—перехватъ.

Перехопити—перехватить, прервать.

Перехрист, перехрест — нехристіанинъ принявшій Христову вѣру.

Чоловік худородний, з жида перехрист. Мазепа 1706 г.

Перешкода — помѣха, вредъ, убытокъ, противность.

Перешкодити — помѣшать, причинить убытокъ или вредъ, перебить.

Перешукати—обыскать, перерыскать. *Я перешукав скрізь.*

Пержи—слива Prunus domestica L.

Пери—груша Pyrus communis L.

Перина—пуховикъ.

Перистий — разноперистый, разношерстный.

Ой дам тобі, чесний отче, перисту телицю. Пѣс.

Пернач—султанъ.

Перора—(акт. сл.) 1) выговоръ; 2) Долгая проповѣдь.

Персик—Persica vulgaris L.

Перстник, перстінь—кольцо, перстень.

Перти—тащить, сунуть.

Пертися—соваться, напирать. *Куди прешся навіженний.*

Пес, псиця, псюка—собака.

То тиї і псиці яловиці поскакали до пшениці. Пѣс.

Песиголовець—людоѣдъ.

Песиголовка—людоѣдка.

Пестивий—нѣжащій.

В тім голос пестивий так мило лунає. I. Верхратський.

Пестити, нестовати, пестувати, пястувати—ублажать, воспитывать, няньчить.

Іосиф святий ся радує,
Що на руцях Бога пястує.

Изъ Австрійско-Украинской колядки.

Пестіння—баловство, ласкательство.

Пестриня—пестрота.

Пестрюга—пестра безъ лоску.

Песький—собачій.

Петрів Хрест—растеніе Lathraea squamaria L.

Петрівка—Петровка, Петровъ постъ.

Петрó, Петрусь—Петръ, Петруша.

Петрови Батоги—растеніе Cychorium Intybus L

Петрова-закуска—растеніе Achyrophorus Maculatus Scop. и Hypochaeris radiata L.

Петрушечка — петрушка Petroselinum sativum Hoffm.

Пивнúця—погребъ съ напитками.

Пúзитися-тьця—дуться, важничать.

Пúка—морда, рожа.

Пикáтий, пикáстий—мордатый, съ толстымъ лицемъ; уменьш. *пикáтенький.*

Пикинерія—регулярная украинская кавалерія въ царствованіе Екатерины II.

Пúл—пыль, песокъ, прахъ.

Пилúп, Пилúпко—Филиппъ.

Пилипóни—1) раскольники. 2) Забубоны.

Пúльний—пристальный.

Пúльно—нар. пристально.

Пильно, пильно, подивилась.

Пильновáти, пильнувáти—радѣть, прилѣжно зачѣмъ смотрѣть, беречь.

Пúльность—(акт. сл. pilność, diligentia, manifestacya и pilności) заявленіе, дѣлаемое лицомъ о чемъ-либо такомъ, что, оставаясь незаявленнымъ своевременно, могло бы впослѣдствіи повредить его интересамъ. 2) Пристальность.

Пиляти—пилить.

Пинúти—удерживать.

Пúнхва—*пúнхву дати*—озадачить, проучить.

Перéй, пирíй—трава Agropyrum repens L.

Пирник, пíрник—пряникъ съ перцемъ.

Пирхнути — производить звукъ губами во снѣ. 2) Неудержать смѣха.

Пирцинтарь—(акт. сл Percepctarz) печневая вѣдость сборщиковъ податей, о поступившихъ къ нимъ суммамъ.

Писáло—оловя ный карандашъ.

Пúсанка—яйцо съ рисункомъ религіознаго содержанія.

Писáнка—картина, портретъ.

Пúсар—секретарь: а) *Писарь Генеральний*—Министръ Внутреннихъ Дѣлъ б) *Суда Генерального Писар.*—Секретарь главнаго суда. в) *Земський писар.* г) *Полковий писар.*— секретарь провинціальной канцеляріи. д) *Компаннейський писар.* е) *Сотенний писар.* ж) *Волостний писар.*

Пúсарня—канцелярія.

Писарський—секретарскій.

Пúснути—кричать, визжать.

Писовня—ороографія.

Пúсок—харя, рожа.

Пистóль—пистолетъ.

Питання-є—вопросъ.

Питáти—спрашивать.

Питатися—**ться**—доискиваться.

Пити, питки, питоньки—пить (по дѣтски).

Питúма—родимая кормилица.

Питúмий—родимый, кормилецъ, отецъ.

Питлювати—петлевать муку.

Пúточки—(по дѣтски) немножко пить.

Півголосний—полугласный.

Півень, півник, півничок—пѣтухъ, пѣтушокъ.

Півк, повк — 1) провинція гетманщи которая раздѣлялась на 16 *полковъ* во времена Гетмана Богдана Хмельницкаго 2) Полкъ.

Півколіщатка—полукругъ.

Півкóпи—1) 25 коп. сереб. 2) 30 штукъ если считаются предметы.

Півліктя—мѣра длины менѣе полъ аршина.

Півміток—полумотокъ.
Півники—растеніе Iris sibirica.
Півники-кокірічки—растеніе Corydalis cava Schveigg.
Півонія—реонъ Paeonia corollina Retz.
Півроку—полъ-года.
Піврочній—полугодичный.
Півснопка—полуснопъ.
Півтора—полтора.
Півчáк—оружіе (?)
Напав з гарматами, оружинами та сокирами і півчаками. Правда 1872 г.
Підбавляти—прибавлять.
Підбавля́тися-тьця—прибавляться.
Підбармо́вуватися-тьця—поддѣлываться, подражать, подходить осторожно, подбираться.
Підбивáтися-тьця—подыматься выше (о тѣстѣ, о солнцѣ, о лунѣ)
Підбігти—побѣжать.
Підбіл—растеніе *Мать и Мачуха* Tussilago Farfara.
Підбільшати—стать большимъ, подрости
Підбо́ри—подборы.
Підборний—подложный, фальшивый.
Підбрехáти—солгать, преувеличить.
Підважити, підвáжовати—приподнимать возъ нагруженный кладью, посредствомъ кола.
Підвáрок, подворо́к—хуторъ, дача.
А подвірок свій Гончарівку, обнести велів (Мазепа) знатним валом. Кочубей.
Підвестися—приподняться.
Підвече́рковати, підвечіркувати—имѣть поздній полдникъ.
Підвѐчорок — 1) вечеръ. 2) Вечерній хлѣбъ.
Підвишѐнь—растеніе Agaricus prunulus L.
Підвишѐніє—(акт. сл.) повышеніе.
Підвідбивáти—прибить кого.
Підвод, підводник, підводство—подводъ; подстрекательство, вовлеченіе.
Підвода—подвода
Підводи́ти—подводить.
Підводи́тися-тьця—привставать, приподниматься.
Підгоїнний—заживленный.
Підгляжувати—подсматривать.
Підгоїти—заживить.
Піддáнець, піддáнок, піддáнний, піддáньці—подданный, подданные.
Піддáнка—подданная.
Піддáнство—подданство, зависимость.
Піддáнствовати, піддáнствувати — находиться въ подданической зависимости.
Піддáнський—подданическій.
Піддрочувати—раздразнивать.
Піддру́жий — помощникъ дружка на крестьянской свадьбѣ.
Піддру́зський—шаферской.
Піддубень—грибъ Boletus calopus Fries.
Підду́льки—родъ грушъ Pyrus communis L.
Підду́рити—сманить, подвести, обмануть
Підѐ—пойдетъ.
Підéйшлий—(акт. сл.) 1) много ходившій. 2) Пожилой.
Підіймати—поднимать; вооружать, озлоблять.
Підживa—подкрѣпленіе.
Підживитися-тьця—подкрѣпиться.
Підзивати—подзывать.
Підкáпок—монашеская или протоіерейская шапка.
Підкалавуром—нар. за коновоемъ, подъ стражей.
Підкіспик, підкоспик, підкіспичок—кіспик, коспик. См. *К.*
Підкомо́рий — урядникъ суду котораго подлежали споры о границахъ имѣній.
Підкомориха—жена подкоморія.

Підкоморич—сынъ подкоморія.
Підкоморівна—дочь подкоморія.
Підкоморський суд—межевой судъ, межевая палата.
Підкопувати— подкапивать.
Підкрастися — подкрадываться, тайно подойти.
Підкроїти—подрѣзать, снизу отрѣзать.
Мене дівки підпоїлі.
Жупан мені підкроїли Пѣс.
Підкуп—подкупъ.
Підкуповáти—подкупать
Підлабузнитися-тьця—поддѣлаться, подлѣзть, приласкаться.
Підлагодити—подготовить.
Підлагодитися-тьця—подойти подъ характеръ.
Підлебéнє, підлебéнне я—нёбо во рту. поднебенье.
Підлéва, підлйва, підливка—соусъ, подливка.
Підлéглий—подчинённый, зависимый.
Підлéглость — подчиненность, зависимость.
Мае вона підлеглость доброї волі мирян. Хмельницький.
Підлестйтися-тьця—подольститься.
Підлистник—растеніе Asarum europaeum L.; иначе по-Украински—*подорішник, подолішник, копитці, копитник, копитняк.*
Підлісок—лѣсная фіалка Viola mirabilis L.
Підлóга—полъ, помостъ.
Підложйти—подложить, подкласть.
Підлóжниця — наложница. *Держить у себе дівку місто підложниці.*
Підляхіє, Підгірре, Підгірья—Перемышльскій и Саноцкій Округа Галиціи, а также часть воеводства Краковскаго, собственно Сандецкій Округъ, при вѣтви Карпатъ, извѣстной подъ именемъ Татра.
Підмáнювати—обманывать, подговаривать.
Підмéт—мѣсто для посѣва конопли.
Підмóва—подговоръ, подстрекательство.
Підмовити—подговорить, подстрекнуть, пригласить.
Підмовляти — подговаривать; подманывать.
Підмóга—помощь.
Підморгáти—мигать.
Підмóргнути—подмигнуть.
Підмóргувати—подмигивать, кивать.
Піднèвідити—поймать, обмануть.
Хотіла дітвора старенких піднèвідити: гам, лемін. Номис.
Піднестй—приподнять, взойти, стать на верху.
Піднесенная Ульрика на трон. Орлик.
Піднóва—обновленіе.
Підновити, підновляти—обновить, обновлять.
Піднóжичний—подножный, полагаемый къ ногамъ.
Підобгати—поджать.
Підождáти—обождать.
Підòрка, підòря—(исказательно) свинья.
Підóски, підіски—желѣзныя полоски по всей той части оси, на которой обращается колесо, одна сверху, другая снизу; такимъ образомъ въ повозкѣ 8 *підосків.*
Підпáл—поджегъ; лучина для растопки печи.
Підпалйти, підпалювати—поджечь, поджигать.
Підпальщик—поджигатель.
Підпальщиця—поджигательница.
Підпанок—панскій служебникъ.
Не так ті пани, як підпанки життя заїдають. Погов.
Підпарóбочій—работникъ молодой.
Підперéзати—подпоясать.

Піднерѐзатися - тьця, **піднерезоватися-тьця**, **піднерізуватися-тьця** — опоясаться, подпоясаться.

Піднѐрти—подпереть, покрѣпить, доказать.

Тую правду доводами підперти латво. Мазепа.

Піднисок—писецъ.

Підпиток—*на підпитку*—на веселѣ, подгулявши.

Підпідѐмкання—крикъ перепела

Підпідѐмкати—кричать по перепелиному.

Підпінок—простая водка.

Підпірати—подпирать, поддерживать.

Підпірізуваннє — опоясаніе, подпоясыванье.

Підпомагати—поддерживать, помогать.

Упадлих підпомогати. Уст. Луцк. Брат. 1623 г.

Підскакувати—подскакивать.

Підскарбій Генеральний—главный казначей въ гетманіи.

Підсковзнутися-тьця—поскользнуться.

Підсмикатися-тьця — подобрать къ верху платье.

Підсміювати—насмѣхаться.

Підснизок—родъ горшка.

Підспівач—подражатель.

Підспора=**підмога**. См. выше.

Підспоряти—оказывать помощь

Підстароста — младшій староста (на свадьбѣ).

Підстарший— второй.

Підстилатися-тьця — заискиваться, стараться обратить на себя вниманіе кого.

Підсудок—помощникъ судьи.

Підсусід, **підсусідок**—сосѣдъ. См. *сусід*.

Підтакати, **підтаковати**, **підтакувати**—потакать, льстить.

Підтѐчка—нижняя часть женской рубахи.

Підтинник — растеніе Scrophularia nodosa L.; иначе по-Украински—*кукулярия*.

Підтичка—нижняя пришитая часть къ юпкѣ.

Підтінанка—порочная женщина.

Підтітарний—помощникъ *титаря*, т. е. церковнаго старосты.

Підтовкачка—1) колотушка. 2) Мелкій плутъ.

Підтоптаний—старый, отжившій, устарѣвшій.

Підтрунати — подстрекать, подзадоривать.

Підтрусити—повытрясть, издержать.

Підтюпцем—нар. мелкой рысцой.

Підтяжний—(акт. сл.) тягостный.

Хотячи народ казацький з підтяжного на той час панованя польского випровадити. Орлик.

Підупалий, **підупадлий**—(акт. сл.) устарѣвшій, обѣднѣвшій, клонящійся къ паденію.

Підустити, **підустіти**—подговорить, подъучить.

Підцікнути—быстро подрѣзать.

Підцупити—подхватить, потянуть.

Підцькувати — травить, поддѣть, клеветать, раздразнить.

Підцюковати—подрубать.

Підчеревний—подбрюшный.

Піжити, **пужити**—колотить, бить.

Піжма, **піжмо**—1) растеніе Tanaceum vulgare L. 2) Покрывало.

Піклуваннє-я—заботливость, попеченіе.

Піклуватий — заботливый, попечительный.

Піклуватися-тьця—заботиться, пектися.

Пільга, **польга**—облегченіе.

Піна, **пінка**—пѣна, пѣнка.

Пінитися—**тьця**—пѣниться.

Пінка—пѣнная водка.

Піньдючити—натягивать, намостить (въ насмѣшку).

Пінявий—пѣнистый, запѣнившійся.
Пінязи—деньги. Величко. т. І.
Піонтр—(акт. сл.) этажъ.
Піп—священникъ.
Пірий—пустой.
Бо з пірого колодязя не пить води й цяти. Шишацький.
Піркут—дикий голубь.
Пірнач — жезлъ правителя провинціи гетманіи или полковника, родъ булавы съ перьями, т. е. булава составленная изъ металлическихъ дощечекъ, которыя назывались перьями.
Пірник—пряникъ съ перцемъ.
Піро, пірце—перо, перушко.
Пірожитися-тьця—гордиться.
Непірожся, коли не пиріг. Погов.
Пірса, пѐрса—грудь.
Пірья—опереніе, перья.
Піскарь, піскорь—(Галицк. сл.) рыба Paecilia.
Піскнява—пискъ. *Миши вночі таку піскняву заводять, що ну.*
Пісковатий—песчаный.
Піску́н, пісчу́н, пісчу́г—песчаный грунтъ.
На Броварских піскунах тільки бір росте.
Піскунівка—песчаная почва.
Пісня—пѣсня; множ. число будетъ *співи*, въ смыслѣ пѣнія.
Пісок, пісчуга—песокъ, пыль.
Піспа—1) клейстеръ изъ ржаной муки. 2) Яблочный квасъ.
Пістли́вий—балованный.
Пістра—пестра.
Пістро̀вий, пістря́вий—пестровый.
Пістря́чка—накожная болѣзнь
Піт—потъ, испарина.
Пітьма—тьма.
Сонце ясне померкло, світні пітьма насіла. М. Шашкевич.
Пісьма̀к—грамотѣй.
Пісьма́чка—грамотѣйка.
Пісьма́цький—литераторскій.
Пісьмѐнний — образованный, грамотный.
Пісьмѐнство—грамотность. словесность, литература.
Пісьмо, писання—писаніе. *Святе Пісьмо*—Священное Писаніе.
Пісьмовець—писатель, литераторъ.
Піяк = 1) **дурни́ця, голубець лахачі, лохач.** См. Д. Г и Л. 2) Мужчина пьяница.
Піяка—женщина-пьяница.
Піятика—пьянство.
Плав—теченіе.
Плавний—(акт. сл). походъ исполненный на паромахъ. См. у Величка.
Пла̀вник—родъ судна.
Плавушник—растеніе Hottonia palustris L.
Пла̀зка=**кла̀дка** См. К.
На бережку у ставка, на плазочці у млинка. Пѣс.
Плазова̀ти- ползать, карабкаться, тащиться.
Пла̀зоватий—плоскій, унизительный. пошлый.
Ой гань пла̀зовита! Пѣс
Плаку́н—растеніе Lytrum Salicaria L.; иначе по-Украински—*твердяк, тройчак, залізняк червонний.*
Коли хоч щоб усі тебе боялись то виріж з цього зілля криж (Хрест) і носи на шиї. Ще воно й красить. Ідять стебло."
Пла́ск—плоскость, равнина.
Пла̀ский—плоскій.
Хто служить з ласки, того мішок пла̀ский. Посл.
Пла̀ст—рядъ досокъ въ плотѣ.
Пла̀т—(акт. сл.) платёжъ, налогъ, подать.
Пла̀тний — получающій плату или жалованье.

Плаун—растеніе Lycopodium clavatum L.

„Не несіть плауна в хату, бо буде драка.“

Плахта—родъ несшитой юбки, состоящей изъ 3-хъ полотнищъ шерстяной или же шолковой матеріи, прикрѣпленныхъ къ тѣлу, широкимъ краснымъ поясомъ, съ большими кистями, плахта одежда парадная и всегда бываетъ изъ самыхъ яркихъ цвѣтовъ. *Плахта—дрібничка, картацька*—клѣтчатая плахта; *плахта коврова*—плахта изъ гаруса или же изъ шерстяной матеріи.

Ой надівай дівчинонько,
Плахту-дрібничку:
Поведе тебе козаченько,
Унову світличку.
Ой надівай дівчинонько,
Плахту-коврову:
Поведе тебе козаченько
У нову комору. Пѣс

Плахтяний—плахтовый.

Плащина, плацизна—степь, равнина.

Україна розлягается скрізь плащиною. Куліш.

Плащоватий, плащуватий—ходящій почти нагимъ, въ одномъ лишь плащѣ (говорится о цыганахъ.)

Плевел—растеніе Lolium perenne L и L. temulentum L.

Пленіпотенція—(акт. сл. plenipotentio) довѣренность. Plenipotentio generalis—довѣренность на веденіе всѣхъ вообще дѣлъ довѣрителя. Pl. specialis—довѣренность по одному какому-либо дѣлу.

Пленіпотент—(акт. сл.) повѣренный.

Плентатися-тьця—тяжело тащиться.

Плес—плоскость, долина.

Дід спустився з-гори кплесу.
Стороженко.

Плескати—болтать, сплётничать.

Люде плещуть на неї казнащо.

Плескатися-тьця—плескаться, плеснуться.

Плётка—сплётня, ябеда.

Плигати—скакать, прыгать.

Плинути—течь, плыть.

Плиск—плескъ.

Плисти—плыть.

Плід — плодъ, фруктъ, потомство. *Ні роду, ні плоду.* Погов.

Плік—битва, сраженіе.

Плітка—рыба плотва, плотица.

Пліття, пліть—стебли, стебель.

Плітуха—дзвонки, повелика, вьюнок. См. *Д. П.* и *В.*

Пліхш-е—нар. хуже.

Пліхший—хужій.

Плішт, пліштеванне—шумъ, смятеніе.

Плонний—1) безплодный. 2) Неосновательный, пустой.

Плонниі які наносити клевети.
Самойлович.

Плоскінь—простое полотно.

Плоскіновий, плоскунний—холщевый.

Плоскуха—чаполочь, чапула, чирчак, заполочь. См. *Ч.* *„худоба не їсть цеї трави.“*

Плохесенький — самый ручной.

Плохий—смирный.

Плохота—смирнякъ, смирный.

Плохутка—хилый.

Плошатися-тьця—оплошать.

Площа—плоскость, поверхность.

Площики — металическія наконечники стрѣлъ.

Площина—плоскость, равнина.

Плугач—орач. См. *О.*

Плужити—орать плугомъ, удобрять.

Поки щасте служить, поти приятель служить. Посл.

Плутяга—плутъ, обманщикъ.

Плювати—**блёвати, блюнути.** См. *Б.*

Плюгава — негодница, подозрительнаго поведенія женщина.

Плюгавий — непотребный, нечистый, оплёваный.

Плюндровати — опустошать, разорять; отъ Нѣмецкаго plündern.

Плюск, плюскота—шумъ отъ дождя.

Плюснути=**хлюпнути, хлюснути,** См. *Х.*

Плюсь — междоименіе выражающее, фиркъ, бултыхъ.

Плющ, бриця—растеніе Hedera Hellix. L.

Плющити—раздавить, плющить.

Пляга—бѣдствіе, ударъ, нужда.

Пляжка—посягательство.

Пляма—пятно.

Плямьти—покрывать пятнами.

Плямка, клямка—щеколда, крючекъ у дверей.

Плямкати—чавкать.

Пляж=**пляск.** См. выше.

Пляскати, пляснути, плескати—быть въ ладоши, аплодировать.

Вийшла доня на улицю в білі ручки плеще. Пѣс.

Плясовиця — пляска, танцы; балетная труппа.

Пляст, плястир—(Галицк.) медовые соты, иначе по Украински—*стільник, стінник.*

Медовчик їде, віз меду везе:
Батькові плястир, матері друзий;
А дітинятам по пластирнятам.
Пѣс.

Пляха—большая бутыль, сулея.

Пляц—пустое мѣсто, гдѣ было прежде жилье.

Пляцек, пляцки—(Галицк.) пирожки.

Пляшка—фляжка.

Пнура, попура—свинья.

Пнути—натягивать.

Пнутися-тьця—противиться.

Против волі Божої пнучи скоро згинеш.

По—предлогъ за.

Побагату—нар. по многу.

Побазікати—погуторить.

Побалакати—покалякать.

Побаритися-тьця—промедлить.

Побатьківські—нар. по отцовски.

Побачений—увидѣнный.

Побачити — усмотрѣть, завидѣть, посмотрѣть.

Побачитися-тьця—увидѣться.

Побгати—налѣпить, нагнуть.

Побит—способъ, поводъ, причина, бытъ.

Побивание—забота.

Побивати—оббить сукномъ или матеріею

Побиватися-тьця — доживать за кѣмъ, стараться, радѣть.

Побити—поколотить.

Побідаш—бѣднякъ.

Побідашка—бѣдняга.

Побідений—горемычный.

Побідний—побѣдный.

Побідник—побѣдитель.

Побідниця—побѣдительница.

Побілити—выбѣлить.

Побілілий—поблѣднѣвшій, бѣлый.

Побіліти—поблѣднѣть.

Побіля—нар. около, возлѣ, вблизи.

Побіляний—набѣленный, выбѣленный.

Поблагати—просить, умолять.

Поблизу—нар. вблизи.

Поблудний—пустой, негодный,

Люблять мене все поблудні.

Побожний—богобоязненный, честный.

Побожно—нар. честнымъ образомъ.

Побожность, побожність—набожность.

Поборця—(акт. см.) сборщикъ податей.

Побратим—другъ, названный братъ.

Побратима—подруга.

Побратимство=**братерсьтво.** См. *Б,*

Побратися-тьця — 1) отправиться куда либо. 2) Вступить въ бракъ.

Побрёхенька—вракп, болтовня, пустословіе, сказки, побасенки.

Пöбризки—брызги.

Пöбріховати—врать, лгать.

Побудка—инстинктъ.

Побу́рити—будить

Побури́тися-тьця — (акт. *сл.*) разорить, угрожать паденіемъ.

Пов, пів—полъ, половина.

Пова̀ба—покушеніе, польщеніе.

Пова̀битися-тьця—покуситься, осмѣлиться, повадиться.

Повабились наглі
На мову лукаву,
Затоптали, закляли
Козацькую славу.
П. Куліш.

Пова́га—уваженіе, почтительность, важность, вѣсъ, сила.

Пова́гом—нар. медленно, тихо, важно, неспѣшно.

Повадити—подѣйствовать, помѣшать.

Поважа̀ти—уважать, цѣнить.

Пова́жити—узнать вѣсъ, развѣсить на вѣсахъ тяжесть.

Пова̀житися-тьця—посягнуть, дерзать, осмѣлиться.

Пова́жний—почтенный,почетный, замѣчательный.

Поважне писаніе ваше дойшло. Орлик.

Пова́жно—нар. почтительно.

Повальник—поборникъ, послѣдователь.

Повальниця — поборница, послѣдовательница.

Повапленний—щекатуренный.

Повапл̀ити—выщекатурить.

Повдень, південь—полдень; югъ.

Поведѐнція — поведеніе, обыкновеніе, привычка.

Повелика—дзвоники. См. Д.

Пове́ри, поверт—поворотъ, возвратъ.

Поверну́ти—поворотить, возвратить.

Повёрся—этажъ.

Повертати—возвратить, отдать.

Повертатися-тьця—возвращаться, идти въ обратный путь.

Повесселішати—повеселѣть.

Повестова̀ти—отомстить.

Пöвзати—ползти.

Пöвзкöм—нар. ползкомъ

Повийма́ти—вынуть, отобрать овладѣть.

Шклов колись повиймано Лѣт. Самов.

Повимерёжувати—вышивать узоры.

Сорочечки повимережовані усе різною мережкою. Г. Барвінок.

Повимінёвати—вымѣнять.

Повинний—должный, обязанный.

Повинова̀тити—обвинить, осудить.

Повинова́цтв—родство.

Повинова̀чений—обвиненный, осужденный.

Повипіра̀ти—изгонять, выталкивать.

Повипöлювати—выполоть огородъ.

Повислу́ховати—выслушать.

Повити—пеленать.

Повитє—пелёнки, повитіе.

Батько в повитку, а син пійшов по світі. Загадка. Дымъ.

Повівати—повѣвать.

Повід—поводъ, уздечка.

Узяв коня за повід.

Повіданий—повѣданный, разсказанный

Повідати—повѣдать.

Повідач—разсказщикъ, повѣствователь.

Будь добрим послухачом будеш добрим повідачом. Посл.

Повідачка—повѣствовательница.

Повідь—полийвода. См. выше.

Повій—кустарное растеніе Lycium barbarum L.

Повійка—плющь Convoloulus L.

Повілиця—растеніе Cuscuta Epelinum Wahl.

Повіт—1) Сарай. 2) Уѣздъ, подраздѣленіе воеводства; 3) Волость, часть уѣзда, имѣющая центромъ какой нибудь городъ или мѣстечко. Въ послѣднемъ значеніи слово это попадается преимущественно въ древнихъ актахъ.

Повітка — сарай. *Казала стоючи під повіткою.* Пѣсн.

Повітовий—уѣздный.

Повітря—воздухъ, атмосфера.

Повітчик—низшей степени бюрократъ.

Повішати—повѣшать, повѣсить.

Пóвк=**полк.** См. ниже.

Повкладати—уложить, укласть, одолѣть; отправить на тотъ свѣтъ.

Повковий—полковой, областной, провинціальный.

Повкондійка—полуендова.

Повкóпи=**півкóпи.** См. выше.

Повковник=**полкóвник.** См. ниже.

Повковницьство—постъ военнаго избирательнаго губернатора и командующаго войскомъ округа въ гетманщинѣ.

Пóвкупі—нар. совмѣстно, кучею.

Повлóктя, півлóктя — полулокоть мѣра длины.

Повмігок, півміток — полумотокъ нитокъ.

Повний—полный.

Повнісінький—полнѣйшій, самый полный.

Повнісінько — нар. совершенно полно, биткомъ.

Пóвно, пóвненько—нар. полно, полненько.

Повнобóкий—полный, жирный.

Повновидий—полнолицый.

Пóвнява—полнота, избытокъ.

У повняві дізнав недостатку,
Всі злигодні підіймуця на його.
П. Ратай.

Поновтýзитися-тьця—повозиться, помучиться, потрудиться.

Повод—(акт. сл.) истецъ.

Поводáтор, поводирь—вожатый, руководитель, проводникъ, особенно у слѣпыхъ нищихъ. *лірників.*

Поводбивáти, повідбивати — бить, прибить кого.

Поводúтися-тьця—происходить, случаться, обходиться, имѣть обращеніе съ кѣмъ.

Отсе часом поводитьця у панів.
Небачивши сільского люду, як він поводиться по між собою.
П. Куліш.

Поводлежáти, повідлéжувати—отлежать бока.

Поводова сторона — (акт. сл.) сторона начавшая дѣло.

Повожéнє—поживаніе, состояніе, положеніе, житье-бытье.

Пóвоз—экипажъ.

Повóзка, повозщина—тѣлега, тѣлежка.

Поволивáти—(акт. сл.) призывать, жаловаться.

І на суд страшний поволиваю такового кождого з братії, который би мав старшого в зневазі мати.
Ил. Торський Густынск. Лѣт.

Повóлівщина, полóвщина, поволщизна —(акт. сл.) налогъ на крестьянъ въ пользу владѣльца, съ принадлежавшаго имъ рогатаго скота.

Повóльний — охотный, добровольный, свободный. *Часу повольного не маю* Величко.

Повóльность—(акт. сл.) готовность, покорность. *Повольность свою объявив.* Марковичъ.

Поворóзка—снурокъ, подвязка.

Поворотники—тропики.

Поворóчати—поворачивать; имѣть намѣреніе.

Поворушйти—трогать, прикасаться.
Поврйватися-тьця—порваться. *Жили мі ся поврoвали.* Пѣс.
Повстанець—мятежникъ, инсургентъ.
Повстанка—мятежница.
Пostáння—востаніе, революція.
Постáти — возстать, возмутиться, подняться.
Пóвстка, повстйна—войлокъ.
Пóвсть—шерсть.
Повстяглйвий—воздержный.
Пóвстяглйвость—воздержность.
Повстягнýти—воздержать, удержать.
Повстягнýтися-тьця—воздержаться. *Неповстягнулися от чиненія кривд.* Величко.
Повстяний—войлочный, шерстяной.
Повсякчáсний—ежевременный.
Повталя́ра, півталя́ра—полталера.
Повторá, півтора—полтора.
Повтóрне—нар. вторично, второй разъ. *Писано повторне.*
Пострачáти—погубить, потерять, истребить.
Повтрéтя, півтретя́—два съ половиною.
Поgулати—побороть, одолѣть.
Поgуль—оргія, кутежъ.
Погадáти—ворожить, подумать, размыслить, поговорить.
Погальмовáти—останавливать.
Пóганий—скверный, гадкій, языческій.
Погáнин, погáнець — язычникъ; негодникъ.
Погáнка—язычница; негодница.
Погáно — нар. скверно, гадко. *Погано Тетяно.* Погов.
Пóгань, гáнь—мерзость, дрянь.
Поганьбйти—осрамить.
Поганя́йло, погонич — кучеръ, погонщикъ.
Погáрда—презрѣніе.
Погарікати — сердиться, браитнь, выговаривать.
Поглйнути—поглотить, проглотить.
Поглузовати—надсмѣяться.
Пóгляд—взглядъ, обзоръ, обозрѣніе. *Погляд на Українську словесность.* Куліш.
Поглядáти—поглядывать, смотрѣть.
Поглянути—взглянуть.
Погодити—благопріятствовать.
Погодитися-тьця — условиться, договориться.
Погóдний — удобный, *погодний час*—удобное время.
Погóдно—нар. удобно.
Погодовáти—покормить.
Погóжий—благопріятный, попутный.
Поголовне, поголовний плат—(акт. сл.) поголовная подушная подать.
Поголóска—молва, слухъ.
Погомоніти—погуторить, поговорить.
Погóнець—погонщикъ.
Погоничка—погонщица.
Погордйти—пренебречь, презирать.
Погорілець — человѣкъ у котораго пожаръ истребилъ имущество.
Погоржà—пренебреженіе.
Погоржáти—пренебрегать.
Погрéб—(акт. сл.) похороны, погребеніе.
Погрéбати—пренебречь.
Погрóжка—(акт. сл.) угроза. *Погрожка шведа на цесарію.* Величко.
Погрóжовати—грозить, угрожать.
Погрóзливий—грозный.

Лісок почорнілий у мраці сумує,
Борей з півночі погрозливий дує.
І. Верхратський.

Погуба—смерть, убійство, потеря.
Погубйти—растерять.
Погукнути—окликнуть, позвать.
Погуляпка, погулянь—пирушка.
Погýтка—поговорка, извѣстіе, слухъ.

Подáне, подáнне-я, подаванне-я—даяніе, милостыня; жалованная грамота.

Подаровáтися-тьця — простить другъ другу.

Подарувáти, подаровáти—подарить.

Подáток—подушное, подать.

Подáчка—сборъ, дань съ крестьянъ.

Подвідчик—фурманъ, извощикъ.

Подвоєводій—(акт. сл.) урядникъ, исправлявшій должность воеводы въ случаѣ его отсутствія, назначался онъ воеводою.

Подгóлювати, підголити—съ низу подбрить.

Подгорці—жители Подгоріи.

Поддаше, піддашя—крыша надъ крыльцомъ.

Поддубовик — грибъ Boletus pachypus Fr.

Подейзрене—(акт. сл,) подозрѣніе.

Подейзрѣти—(акт. сл.) подозрѣвать.

Подейзрóвний—подозрительный.

Подéйковати — думать, говорить, предполагать *дейко,* т. е. авось.

Подéйшлий—(акт. сл.) 1) много ходившій. 2) Пожилой.

Подéкуди—нар. Кое-куда.

Подешперовáти—отчаяться.

Подзóр—подозрѣніе, сомнѣніе.

Подзвін, подзвіне, подзвінне—плата за трезвонъ по покойникѣ и самый трезвонъ.

Подзóрний—подозрительный.

Подзорним і завикладним стилем. Величко.

Подивитися-тьця—посмотрѣть.

Подивовáти—удивиться.

Подиймáтися-тьця—подниматься.

Подийма, подіймя—дворъ, домъ съ дымовою трубою.

Подимне—подворная подать.

Подивовáти—удивиться.

Подінути, подіти—дѣвать.

Подінутися-тьця—дѣваться, подѣться.

Подія—1) поступокъ, продѣлка. 2) Порча отъ колдовства.

Подіяти—подѣлать, совершить.

Пóдлуг, ведлуг—акт. нар. по силѣ, въ силу.

Подлуг вірности нашої і уряду присяжного ознаймуємо. Универсалъ.

Подмаренник — растеніе Salium rubioides L.

Подніпрáнщина—Малороссійскія губерніи прилегающія къ Днѣпру на правой сторонѣ.

Подоба—сходство, видъ, приличіе.

Подóбатися-тьця—нравиться.

Подобгáти—поджать подъ себя ноги.

Подобеньство—подобіе.

Подóбно—нар. вѣроятно, кажется.

Того ж року подобно преставився.

Подоглѣжуватися-тьця — приглядѣться, всмотрѣться.

Сокотухи наші до всёго подогле-жу вались. Ганна Барвінок.

Подождáти—обождать.

Подол—нижняя часть женской рубахи.

Подóліє, Подолія, Поділле—Каменецъ-Подольская Украина.

Подолішник = **підлистник.** См. выше.

Подóлля—шлейфъ.

Подорішник—тоже что и *подолішник.*

Подорóжжя—путешествіе.

Подорóжник—растеніе Plantago lanceolata и P. major L.; иначе по-Украински — *дорожник, собача язички, стягач, попутник, ранник.*

Подорóжній — проѣзжій, путешественникъ.

Подосиновка—грибъ Boletus aurandiacus Schiff.

Подратовати—подразнить.

Подрýжки — подруги невѣсты на ея сватьбѣ.

По-дру́зськпй—нар. по-дружески, потоварищески.

Подря́пати—поцарапать.

Подси́ток, підси́ток—подрѣшето; сосудъ подъ рѣшетомъ при какой либо работѣ.

Подскарбій—(акт. сл. podskarbi) казнохранитель, казначей. *Подскарбій коронний* — такъ назывался главный чиновникъ по завѣдыванію государственными доходами, Министръ Финансовъ.

Подстароста—(акт. сл. podstapośći grodzki) чиновникъ, назначавшійся градскимъ старостою и исправлявшій въ его отсутствіи его должность.

Подстаростій — (акт. сл. podstarosci) приказчикъ, управлявшій помѣщичьимъ имѣніемъ

Подстолій—1) *великій*—должность при королевскомъ дворѣ; 2) *земський*—почетный титулъ, не сопряженный ни съ какою обязанностью, жалуемый королями дворянамъ. Подстолій былъ въ каждомъ повѣтѣ.

Подсудок, підсудок—(акт. сл. podsędek) членъ суда, участвовавшій вмѣстѣ съ подвоеводіемъ, судьею и писаремъ въ рѣшеніи дѣлъ.

Подува́нити — распредѣлить добычу и военно-плѣнныхъ между воинами.

Сірко, зближившися до Січи, все військо свое здобичами і користьми Кримськими подуванив. Величко.

Поду́жати—одолѣть, осилить, побороть.

Поду́жий—мощный, могущественный.

Поду́жовати—преодолѣвать, брать перевѣсъ, осиливать.

Подупа́длий — (акт. сл.) устарѣвшій, обѣднѣвшій, упадшій.

Подуріти—съума сойти.

Поду́ти — быстро побѣжать, скоро пойти.

Подя́ка, подякова̀ннє — благодарность, благодареніе.

Подя́ковати—поблагодарить.

Пожаданний—вождѣленный.

Пожада̀ти—сильно желать.

Пожадли́вость—жадность.

Пожакова̀ти—разорить, опустошить.

Пожа̀літися-тьця—пожаловаться.

Пожалкова̀ти—пожалѣть, поскупиться.

Пожалкуватися-тьця — пожаловаться на кого въ чемъ-либо; жалиться.

Пожалкувався та нічого невдіяв.

Пожалковався Бог над рака, дав му ззаду очи. Посл.

Пожалувати—подарить, наградить.

Пожари́на, пожари́ще—мѣсто послѣ пожара, пожарныя развалины.

Пожартовати—пошутить.

Пожда̀ти—подождать.

Поже́га, поже́жа — пожаръ, зарево, зажигательство, огонь, горѣніе

Пожежа скрізь за горою дуже жевріе.

Пожегна́ннє—благословеніе, прощанье.

Пожегна̀тися-тьця — прощаться, расставаться, благословить.

Поженѐмося — погонимся; отъ глагола *погнатися-тьця.*

Поженімося—оженимся.

Пожитѐчний—полезный, выгодный.

Пожитки — угодья и доходныя статьи имѣнія.

Пожитковати—воспользоваться.

Хотів добрами моїми пожитковати. Величко.

Пожи́ток—(акт. сл.) употребленіе, польза, выгода.

Пожичити—пожелать.

Пöз=**пöвз, пöуз.** См. выше.

Позабіга̀ти—предупреждать.

Позавчöра — нар. третьяго дня, позавчера.

Позавчо́рашній—позавчерашній, третьедневный.

Позага́нюзати—1) перепортить, засквернить. 2) Побраковать.

Позадава́ти—причинить.

З світа зогнали, або рани позадавали. І. Гусак. 1684 г.

Позаквічо́ваний—убранный цвѣтами.

Позаквічовати—убрать цвѣтами.

Позанапра́сно—нар. напрасно.

Позаплішовати—укрѣпить.

Позаполо́сковати—полоскать.

Позасіва́ти—засѣять.

Позаставляти—заложить, отдать подъ залогъ.

Позаторі́к—нар. позапрошлый годъ.

Позаторішній—позапрошлогодній.

Позацвіта́ти—заплѣсневѣть.

Позачиня́ти, позачи́нювати—затворить, закрыть.

По́зва—судебный процесъ, призывъ съ судъ.

Позваний, позвана сторона—отвѣтчикъ.

Позверховні́сть—поверхностость.

Позверхо́вне—нар. слегка, поверхностно, только для виду.

Поздоро́вкатися-тьця—пожелать доброго дня, поздравствоваться.

Позем—небосхил. См. *Н.*

Поземний—горизонтальний.

По́земне—нар. горизонтально.

Позива́ти—просить на кого въ судѣ.

Позива́тися-тьця—тягаться, съ кѣмъ по судамъ, имѣть съ кѣмъ тяжбу.

Позичений—взятый въ займы.

Позича́ти—осуждать, дать или брать въ займы.

Позичи́ти, пожичи́ти—пожелать.

Пози́чка—заёмъ, ссуда.

Був голосок, та позички зъїли.
Т. Шевченко.

Позира́ти—посматривать.

Позиска́не—достиженіе, выигрышъ, улучшеніе.

Позі́х—зѣвокъ.

Позіха́ти, позяха́ти—зѣвать съ просонокъ.

Позлоці́стий—позолоченный.

Позмо́рщовати—поморщить.

Познати, пізнати—узнать познать.

Позневажа́ти—оказывать неуваженіе презрѣніе.

По́зній, пізній, пізднійі—поздній.

Позно, пізно, пізненько, пізнесенько—нар. поздно.

По́зов—требованье явиться въ судъ для отвѣта. *Позов заложити*—завести процессъ. *Позов-ад-кассандум*—позовъ по кассаціонной жалобѣ, на состоявшееся уже рѣшеніе.

Позо́ревати—спать на зарѣ.

Позо́рний—славный, достойный зрѣнія.

Іхав на коні барзо позорнім.
Ханенко.

Позтина́ти—посрубливать, обрубить.

Покаба́ньщина—пошлина съ мельницъ.

Дозорця вимагав покабаньщини в млинах. Маркович.

Покази́тися-тьця—сбѣситься.

Покаля́ти—испачкать, замарать.

Покарбо́ваний—нарѣзанный чертами.

Покарбовати—нарѣзать черты.

Покарта́ти—побранить.

Покарявитися-тьця—потрескаться, покорчиться отъ засухи.

Покваниться-тьця—польститься, повадиться, посягнуть.

Покво́лом—нар. тихо, неспѣша, медленно, кое-какъ.

Покепковати—подурачить.

По́ки, допо́ки—предлогъ пока.

Покідь, покідька—вздоръ, ничтожность, заброшенная вещь.

Ще воно не покідька. Шкода грошей на таку покідь тратити.

Покіль?—нар. до какихъ поръ? покуда?

Покірний—покорный, послушный.

Покірность, покірливость — покорность, послушаніе.

Покладàти—принимать, покладать.

Мусимо зносити і на себе покладати. І. Гусак. 1684 г.

Послàсти—рѣшиться, вознамѣриться.

Поклав в першу неділю сватів засилати.

Поклйзати—уходить.

Поклякнути—гнуться, нагибаться.

Покоёвий—камердинеръ.

Покоївка—камеристка, горничная.

Поколихàти, поколихнýти—покачать, поколыбать, покачнуть, пошатнуть.

Поколю́щина — пошлина при переѣздѣ черезъ мостъ и при перевозахъ.

Поконати — *поконати правом* — законнымъ образомъ доказать чью-либо вину, или неправоту въ тяжбѣ.

Покóра=**покірность.** См. выше.

Покóс — ряды только что скошенной травы.

Покострубачи́ти—сомять, взъерошить.

Покот—кличка собачья.

Покоти-поле=**перекоти-поле.** См. выше.

Покотитися-тьця — 1) котиться. 2) Родить дѣтенешей.

Покотібло—кружало.

Покóтом—нар. вповалку, лоскомъ.

Зійшло сонце—ляшки-панки
Покотом лежали. Т. Шевченко.

Всі вороги покотом поляглu.
Величко.

Покохàти—полюбить.

Покóшлаппй—склокоченный.

Покоштовàти, покоштувати — попробовать, отвѣдать.

Покоштовавши сказали: дай Боже і на той рік діждати! Квітка.

Покрàщати—похорошѣть.

Покрая́нпй—изрѣзанный на куски.

Покрая́ти—порѣзать на куски.

Покрéвний—родной.

Пóкритка—крытка.

Покропя́стий—разноцвѣтный, разноличный.

Покýса—искушеніе, соблазнъ.

Покýта—эпитемія, покаяніе, наказаніе за грѣхи, наложеное духовникомъ.

Покутній—угловой, образной.

Покутне вікно—окно близь образного угла

Покутовати—каяться во грѣхахъ.

Покýття—Буковина.

Пóкуть, покутьтя — посадъ, образной уголъ. красный уголъ.

Покуховне—пошлина съ напитковъ.

Полàгодити—починить, привести въ порядокъ.

Полàгодитися-тьця —исправиться, приготовиться.

Полапати—схватить, пощупать

Винних полапати і кару чинити.
Величко.

Полапцем—нар. ощупью.

Чого треба той полапцем намацаем.

Полàта—(акт. сл.) хранилище.

Полата манастирська зовсім згоріла. Густ. Лѣт.

Полая́ти—побранить.

Полба—растеніе Triticum Speltar. L.

Полева гречка—растеніе Capsella Bursa pastoris Moench L.; иначе по-Южно-русски—*помолочник, сіріки.*

Полева горчиця — растеніе Sisymbrium Sophia L.

Полева мьята—растеніе Mentha arvensis L.; иначе по-Украински.—*драгомюб, кінська мьята.*

Полева пехворощ —растеніе вѣнички Artemisia scoparia Waldst et Kit.

Полева осока=**каразина.** См. *К.*

Полева рожа—растеніе Lavatera Thuringiaca L.

Полєва сосонка—хвощъ Equisetum arvense L.

Полёваннє— охота.

Полевий гірчак — растеніе Malachium aquamacum Fries.

Полевий ленок, пужник—растеніе Turritis Glabra L

Полеві кісточки—растеніе Poligata vulgaris L.

Полеві сокірки=козёлки. См. *К.*

Полеві чорнобривці=травяпець. См. *Т.*

Полёгка—облегченіе. Величко.

Полегчати—(глаг. безличн.) сдѣлаться легче.

Полёнути—1) полетѣть 2) Отправиться скоро.

Осідлав коня рябого, поленув в Теплиці. Макаровськиий.

Полецѐнє—(акт. сл. polecenie) препорученіе, наказъ, распоряженіе, приказаніе.

Видан универсал пану Стефановичу з полеценем розизку в полку П. о грошах.—По которой їх суплікі заліцал (Гетьман) *Писареві і Бунчучному кріпости розсмотріти. Пан Полуботок з полецѐня Его Вельможности відал і управовал.* Ханенко. *Полецаем баченню і увазі вашим.* Юрій Хмельницький.

Полива—эмаль, глазурь, краска олѣйная на глиняной посудѣ.

Поливода—весеній разливъ рѣкъ.

З дня Св. Юрья поливода починає спадати. Гатцук.

Поливяний—муравленный, вылуженный съ глазурью. *Поливяний горшок*—горшокъ окрашенный глазурью.

Полинути=поленути. См. выше.

Полискотати—пощекотать.

Полискуватися-тьця — блестѣть, сверкать.

Полиця—полка, ріоль.

Полий=блоховник. См. *Б.*

Полік—излѣченіе; исправленіе.

Поліпець—растеніе Artemisia austriaca L.

Поліноватися-тьця—облѣниться.

Полінь, полинь—растеніе Artemisia absinthium L.

Полісся—Полѣсье.

Політікова́тися-тьця—1) говорить о политикѣ. 2) Учтиво обращаться.

Вони політикуються, а нишком чигають. П. Куліш.

Політичний — приличный, привѣтливый, учтивый.

Політова́нє — (акт. сл. politovanie) состраданіе.

За якое з політованясь оказанє над ними в таком утрапеню Милости... Гр. Самойлович.

Полічати—вмѣщать.

Полічек—(акт. сл. policzek) 1) сторона. 2) Пощечина.

І полічком данім шкаредні обезчестивши. Величко.

Полічити—сосчитать.

Полішпє—поличное, на лицо.

Полк, повк—такъ назывались малороссійскія провинціи во времена гетманіи; при гетманѣ Богданѣ Хмельницкомъ *Украіна Обѣихъ Сторонъ Днѣпра* была раздѣлена на 17 полковъ, а Запорожье на *паланки* или округа.

Полковник — правитель полковой области, избиравшійся вольными голосами полковой рады пожизненно, въ званіи своемъ онъ утверждался гетманскимъ универсаломъ, а въ управленіи своемъ отдавалъ отчетъ полковой радѣ или провинціальному парламенту, который ограничивалъ его власть. Полковнику принадлежала судебная, административная и исполнительная власть въ провин-

ціи, а равно и командованіе войсками своей области; когда онъ отлучался изъ управляемаго имъ полка, то управленіе дѣлами передавалъ *Полковнику Наказному*; или вице-полковнику, при отлучкахъ онъ оставлялъ всегда свои клейноды тѣмъ лицамъ, которые заступали его мѣсто, ибо безклейноднаго уполномоченнаго непризнавали за власть. Власть полковниковъ (какъ и воеводъ въ Сербіи) какъ и власть самаго главы Украинско-Запорожской Земли гетмана была пожизненною, но непреемственною въ потомствѣ; гетманъ могъ могъ смѣнять и предавать суду полковниковъ; но въ послѣднее время гетманіи, при гетманахъ Скоропадскомъ, Апостолѣ и Разумовскомъ, полковники только по имени были подчинены гетманскому *регименту*, а въ сущности въ дѣлахъ своихъ полковъ были независимыми правителями. Иные полки были таковы, что выставляли отъ 40 до 50 тысячъ войска, а по величинѣ своей областной территоріи далеко превосходили многіе герцогства и княжества современной намъ Европы.

Полова—мякина.

Полóвий — 1) мякинный. 2) Имѣющій цвѣтъ мякины.

Воли ж мої полови̂і. Пѣс.

Половиця—половина.

Половіти—согрѣвать.

Полóвниця, полуни́ця, полониця—дикорастущая клубника Fregaria collina L.; родъ земляники.

Полóг—равнина, низменность.

Поломья, полумья—пламя.

Полоненик, полонянник—плѣнникъ.

Полони́ти—плѣнить, брать въ плѣнъ.

Полóнка — прорубь на льду рѣки, полынья.

Полоскáтися-тьця—1) мыть, полоскать. 2) Грабить.

Орди полоскалися і ясир брали. Величко.

Полóхати—пугать, страшить.

Полохатися-тьця—пугаться.

Полохли́вий—робкій, боязливый.

Полть, повть—1) половина, *розбити на повть*—разрубить на двое. 2) Продолговатый кусокъ говядины, солонины, также, жирная часть оной, окорокъ.

Полтя ніхто не мастить. Посл.

На той бенкет комара з мурашвбили,
Чтирі повті солонини з них наробили
Сто ковбас начинили,
Головизну увядили,
Схаби пропікали,
Гостей приймовали. Пѣс.

Полталя́рок, півталя́рок — старинная польско-литовская монета, въ одинъ гульденъ или 65 коп. сер.

Полу́день—полдень, полдникъ

Полу́днувати—полдничать.

Полудрабок—бокъ малороссійскаго воза.

Полукóвщина—крестьянскій оброкъ по одному грошу съ лукна.

Полумисок—глиняная тарѣлка.

Полу́нишник—растеніе Trifolium montanum L.

Полу́ниця—земляника.

Полу́панок—шляхтичъ.

Полу́петра—30 Іюня, праздникъ собора 12 апостоловъ. *Скоїлось на самого Полупетра.*

Полутаби́нок—старинная волнистая лоснящаяся шолковая матерія, родъ гроденапля только поплотнѣе.

Польга—1) потачка, потворство, посла-

бленіе. *Щоб нікому польги недав.* 2) Льгота. 3) Подкладное бревно, для скатыванья колодъ.

Полюбляти—любить

Полюбовниця=**облюбенниця.** См. *О.*

Полюванне—охота на дичь и звѣрей.

Полякати—испугать.

Помазанець—помазанникъ. *Яко помазанцю Божью.*

Помазатися-тьця — недавно сдѣлаться бариномъ.

Помайнувати—побресть, удалиться, уйти

Помалу, помаленьку—нар. тихо, осторожно.

Помандровати—отправиться въ путь.

Поманути—сманить.

Помарніти—исхудать, исчахнуть.

Помацати—пощупать, найти.

Помацьки=**поланцем.** См. выше.

Помело—метла, голикъ.

Поменене—названіе, наименованіе.

Поменити—именовать.

Помережити—пестрить, испещрить.

Померлий—умершій.

Помешкане—(акт. сл.) житье-бытье.

Доброго помешканія всім вашим милостям уприйме желаем і спріяем.
Гетьман Скоропадський.

Помидори — патлажаны Lycopersicum esculentum Mill.; *помидори сині*—синіе патлажаны L.; malandenum. Mill.

Помикати—устремляться въ высоту.

Висще як орел помик,
Птах маленький королик.
І. Верхратський.

Помилитися-тьця—ошибиться.

Помилка—ошибка, промашка.

Помилятися-тьця—ошибаться.

Поминальниця, поминник, помянник—синодикъ, поминальная книжка.

Помники—панихида.

Поміж—нар. между, въ срединѣ.

Помірковати—размыслить, разсудить.

Помірно—нар. умѣренно.

Поміръя—эпидемія, моръ.

Челядників вигубить поміръя,
І вдови їх слёзами не заплачуть.
П. Ратай.

Поміст, помост—полъ, палуба.

Поміч—помощь.

Помняти—смять, помять.

Помовка—помолвка.

Помовкнути—помолчать, умолкнуть.

Помогай-Бі—помоги Господи.

Помогач, помочник—сообщникъ, соучастникъ.

Поморхлий—поморщенный.

Помста—месть, мщеніе.

О якиї виговори немаеть ясновельможний Гетьман урожатися і помсти чинити. Орлик.

Помушор біла—(Бессар. сл.) черная смородина Rhus rubrum L.; *помушор негру*—черная смородина Ribes nigrum L.

Понадитися-тьця—повадиться.

Поназбігатися-тьця — сбѣжаться, столпиться.

Понакарбовувати—часто отмѣчать.

Понастановляти—наставить, назначить, избрать.

Понахапати—нахватать.

Понахиляний=**привороченний.** См. выше.

Понахиляти—приворотить, склонить на свою сторону.

Поневаж—потому что.

Поневірятися-тьця—нести на себѣ всеобщее презрѣніе.

Понеділок—понедѣльникъ.

Понеділковати, понеділкувати—поститься по понедѣльникамъ, что дѣлаютъ часто старухи въ Украинѣ.

Понехаяти—пренебречь, оставить.

Понити—пріуныть.

Поніваж=поневаж. См. выше.
Попітовати—отнѣкиваться.
Поночі—нар. ночью, въ потьмахъ.
Поночлежник—стражъ, пастухъ стерегущій по ночамъ стадо.
Понудливий—неподатливый, упрямый.
Понудливость—неподатливость.
Понура, нпура—1) свинья. 2) Угрюмый, поникшій человѣкъ.
Понурий—мрачный, угрюмый, поникшій.
Понуритися-тьця — поникнуть, быть угрюмымъ.
Поняти—взять, стяжать, заслужить.
Понятися-тьця—вступить въ бракъ.
Пообірати—обобрать.
Драпіжці пообъїздили вам шиї і худоби ваші всі пообірали. Универсалъ Петрика.
Пообшарпований—ободранный, голый.
Поодтинати—отрубить.
Поосажовати—заселить, поселить.
Попадя, попадиха—жена или вдова священника.
Попанячитися-тьця — заразиться барствомъ.
Попарти—1) двигать впередъ. 2) Продолжать, что либо. *На попарте*—къ продолженію, къ поддержанію.
В нашій справі на попарте оної постановили. Орлик.
Попас—кормъ, кормленіе, отдыхъ.
Сивий коню, тяжко тобі буде:
Поїдемо разом з вітром,
Попасу не буде. Пѣс.
Попасанне—пастьбище.
Попасати, попасувати — кормить на пастьбищѣ лошадей или воловъ.
Завітав я до веселої козачої хати попасувати коні. Куліш.
Попаски—нар. идти поѣдая траву.
Отара ж попаски попхалась навманя. І. Гребінка.
Попеластий, попелястий—сѣрый.
Попереводити—промотать.
Попереду—нар. сначала, прежде, впереди
Посампереду дружко коровай несе.
Поперек — поясница, крестецъ, поперекъ.
Попильнувати—поберечь.
Попис—(акт. сл. popis) реестръ, кадастръ. *Попис люду.* 2) Списокъ лицъ, состоящихъ въ извѣстномъ отрядѣ войска, въ „хоругви"; 3) Смотръ какого-либо военнаго отряда или посполитого рушенья.
Попитати—спросить.
Попівна—дочь священника.
Попівський—священническій.
Попідтинню—нар. по подъ плетнями, по подъ тынами.
Пішла мати на старість попідтинню собак дражнить бо діти лихі.
Попіл, попел—зола, прахъ, пыль.
Поплавець—поплавокъ.
Поплечник—помощникъ, подручный человѣкъ.
Поплинути—поплыть.
Попліч—нар. объ руку.
Попліччий—равный, тождественный.
Попліччик—ровесникъ, помощникъ.
Попліччиця—ровесница, помощница.
Поплошитися-тьця, поплошатися-тьця—струсить, растеряться.
Поплямкати—почавкать губами.
Попобити—поколотить.
Попове гуменце—растеніе Taraxacum officinale Wigger.
Попідбивати, попідбивати—подбить.
Поподперезувати, попідперезувати—подпоясать.
Попогарікати—посердиться, побранить.
Пополотніти—поблѣднѣть.
Пополохати, пополошити—испугать, напугать.
Попонеділковати—попоститься въ понедѣльники.

Попбратися-тьця—похозяйничать.
Попорськати—спрыснуть.
Поприсѐжене—(акт. сл.) присяга, клятва.
Поприсйрнювати—разослать для сушки. *Що поприсирнювано, а дощ накрапа поприбіра.* Номис.
Попровбдити — отправить. *Пообіді попроважено.* Ханенко.
Попрогбнювати—прогнать.
Попрокидáтися-тьця — проснуться, прокинуться.
Попромінювати—промѣнять, растратить
Попсований—испорченный
Попсувати—испортить, сломать, изгадить.
Пóпуск—попущеніе, потачка.
Попутник — растеніе Plantago major L.
Попья́ти—напять, натянуть.
Попья́тися-тьця — потянуться, лѣниво уйти.
Порабовàти — поработить, разграбить, обобрать.
Порáда, порàдонька—совѣтъ, утѣшеніе.
Порáдити—посовѣтовать, утѣшить, помочь.
Порáдитися-тьця—посовѣтоваться, утѣшиться.
Порáдний—утѣшительный.
Порáдник—совѣтникъ, утѣшитель.
Порàдниця—совѣтница, утѣшительница.
Порáдок—порядокъ.
Поражáти=**порáдити.** См. выше.
Порàза, порáзка—пораженіе, разбитіе.
Порàнник, порізник—подорожникъ Plantago lanceolata.
Пóранне-я—хозяйничанье, приготовленіе, прибиранье.
Пóрати—кончать.
Пóратися-тьця—заниматься хозяйствомъ, приготовлять, приводить въ порядокъ, стряпать кушанье
Поратовáти, порятувáти—защитить, помочь.
Поратýнок—помощь.
Пораховàти, порахувàти—сосчитать, посчитать.
Порахýнок—расчетъ.
Пóрая=**порàда.** См. выше.
Пóраянний—присовѣтованный.
Порáяти—присовѣтовать.
Поràятися-тьця—посовѣтоваться.
Порвáти—разорвать, приподнять.
Пóреготати—посмѣяться, похохотать.
Поррей, порр, праж — растеніе Allium porum L.
Порѐмствовати — гнѣваться, сердиться.
Порѐпатися-тьця—потрескаться.
Поривáти — 1) восторгать, 2) Хватать, губить. *Недав вовкам на дуб поривати.*
Поривáтися-тьця—1) бросаться на что. *До шаблі пориваючися.* 2) Рѣшиться, отважиться на что.
Порйнути—потечь, двинуться, броситься.
Порихтовáти—поправлять, мѣтить, прицѣливаться.
Порідшати—порѣдѣть.
Порізник=**порапник.** См. выше.
Порік—ропотъ.
Порікувáти—роптать.
Порічки—смородина.
Поробйти — 1) надѣлать, потрудиться, заняться. 2) Околдовать.
Він не божевільний, а то ёмý так чарівниця поробила, що розлюбив її.
Порòжній—пустой.
Порожновáне—быть безъ дѣла.
Порòжнява—пустота.

В порожняві він роспросторив сівер,
Ні на чому важку повісив землю.
П. Ратай.

Порожняком—нар. по пусту, съ пустыми рукавами, ни съ чѣмъ.
Пороз олокáтися-тьця—разбрестись.

Многиї із драгунських тяжарів за Дніпро і в другиї місця порозволокалися. Скоропадський.

Пороздоровувати—роздарить, раздать.

Порозстановлювати—разстанавливать.

Порозтиціовати—тыкать по разнымъ мѣстамъ, втыкать, всажывать.

Порozзявляти—разинуть.

Пором, прам—плотъ рѣчной.

Порбснути—хлыснуть, бѣжать, разбѣжаться. *Всі поросну ли в-ростич.*

Порося, поросятко, поросяточко—поросёнокъ, поросёночекъ.

Порох, порошина, порошинка—пыль, порошокъ.

Як порох у воці, так ти мені зосталася.

Порбша — свѣжевыпавшій снѣгъ, или утренняя роса, по которой охотники узнаютъ слѣды звѣря.

Порбщати, порбщити—трещать, шумѣть, какъ мелкій дождь, также кричать, бранить.

Порплишник — растеніе Verbena officinalis L.

Порськати—броситься на кого. *Так у вічі й порськае.*

Порський—живой, рѣзвый.

Портокаль—апельсинъ Citrus Aurantium Riss.

Поруга, поругонька — поруганіе, выговоръ, брань; изгнаніе.

Щоб Бог недавав Украіну на позор та поругу невірних. Дума.

Порукавичне — пошлина взимавшаяся при покупкѣ и продажѣ имѣній, домовъ, заводовъ и при откупѣ питейной продажи водки, пива, меду, и пр.

Не малиї приходи суть Пану Гетьману з порукавичних і арендових, котории зо всіх полків і городів до рук его приходять. В. Кочубей.

Порух—движеніе.

Порушник — растеніе Centaurea Marsschaliana Spr.

Порядковати — хозяйничать, проводить въ порядокъ.

Порядний—исправный, чинный. *Збудоване порядне.* Луцк. Брат. 1619 г.

Порядчик—распорядитель на свадьбѣ.

Посаг—приданное, вѣно.

Посад—покуть. См. выше.

Ти в мене посаг самая. Пѣс.

Посатанітп—взбѣситься, озлиться.

Посвар, посвара — ссора; неустройство, брань.

Посваритися-тьця—погрозить.

Посвідчити—посвидѣтельствовать.

Посивіти—посѣдѣть.

Посилковатися-тьця—силиться.

Посильщик—курьеръ, посланецъ.

Посипати—посыпать

Посів—посѣвъ.

Посідати—одолѣвать, овладѣвать.

Посіяти—посѣять.

Поскликати—посзывать.

Поскопь—конопля Canabis sativa L.

Поскорити—ускорить, поспѣшить.

Поскребок, поскрібки—негодный остатокъ, поддонки.

Поскромити—унять, усмирить.

Послатися-ться—постилать, приготовить постель.

Послизнути—исчезнуть.

Послідок—разультатъ, послѣдствіе.

Пословиця—пословица; иначе по-Украински—*прословок, прислoвка, приповідка.*

Пословник—лексиконъ, словарь.

Послуга—служба, служеніе, услуга.

Послухний—послушный, покорный.

Послухнянство, послушеньство — послушаніе.

Посля, після, опісля — нар. послѣ, потомъ.

Посми́кати—дергать.

Посміви́ско, посміхови́ско, посміхови́ще, по́сміх—посмѣяніе, посмѣшище, издѣваніе.

Посміттю́ха, посміттюшка—птичка Alauda Cristata L.

Посмішний—смѣшной, весёлый.

Посмокта́ти—пососать.

Посмуго́вати — пополосать, поколотить, побить до синяковъ.

Поспіданок—завтракъ.

Поспідати—позавтракать.

Поснути—уснуть.

Посол — (акт. сл. posel) депутатъ отъ воеводства на сеймѣ.

Посоловіти—поблекнуть (о глазахъ).

З пъяна очі посоловіли.

Посоромитися-тьця—постыдиться.

Поспита́ти—спросить.

Поспів—пѣніе.

Поспівець—поэтъ.

Поспівний—поэтическій, стихотворный.

По́спіх—спѣхъ, поспѣшеніе.

Посповні́дований — исполненный, наполненный.

Посповніовано—нар. исполнено.

Посповніовати, посповнятп—исполнить, выполнить.

Посполітак—крестьянинъ.

Посполіте рушения—возстаніе всего народа; всеобщее вооруженіе.

Посполітий—народный.

Посполітка, посполітачка—крестьянка.

Посполітова́ти — (акт. сл.) 1) чернить кого. 2) Имѣть обхожденіе, общеніе съ негодями.

А хто би посполітовав з тими отлученними, посполу із ними осудитьця. Чин. Львовск. Брат.

По́сполу—(акт. сл.) вмѣстѣ, обще, въ соединеніи.

Поспо́льство, поспу́льство—простонародіе, чернь, крестьянскій классъ.

Посполю́д—нація, народъ.

Посре́дки—нар. посерединѣ, между.

Посессія—(акт. сл.) 1) владѣніе, обладаніе. 2) Вводъ во владѣніе. 3) Аренда.

Посессор—(акт. сл.) владѣлецъ, арендаторъ.

Пост, піст—постъ.

По́став—штука сукна, свертокъ холста.

По 15 локоть одомашки, а на іх слуги по поставу сукна калтришово. Уставъ о Волокахъ 1557 года, стр. 101.

Поста́ва—образъ, фигура.

Поставе́ць — 1) шкафъ, репозиторіумъ. 2) Ковшъ, мѣра жидкости.

Було колись в Украіні,
Лихо танцёвало,
Журба в шинку мед-горілку
Поставцем кружа́ла.

Т. Шевченко.

Постано́ва — постановленіе, условіе, пунктъ, параграфъ.

По́стать—видъ, осанка, фигура.

Постача́ти, постачити—доставить, поставить.

Постачовати—постачать, заподозрѣть.

Пости́жно—нар. скоропостижно.

Постіль—постель

Посто́гнувати—стонать, охать.

Іде мужик з поля та постоінуючи. Пѣс.

Постокро́тне—нар. стократъ.

Повторе і постократне прошу.

І. Мазепа.

Постоли́—лапти.

По́сторонь—нар. поодаль.

Посторо́нка—постромка, верёвка.

Скаче, як теля на посторонку. Посл.

Постоя́льний двір—заѣзжій дворъ.

Постоя́льник—жилецъ, постоялецъ.

Постоя́льниця—квартирантка, жилица.

По́страх—острашка.

Пострибуньчик—шалунъ, скакунъ.

О, мій пострібуньчик, мій кокотень маленький. Г. Барвінок.

Постріва̀ти—подождать.

Постріл—выстрѣлъ.

Построма—посторонка.

Постромляти—натыкать, позакладывать.

По̀ступ—прогрессъ.

Поступа̀ти—уступать, соглашаться.

Поступи́тися-тьця—пожертвовать, уступить.

По̀ступки—постъ, говѣніе.

Поступова̀ти—поступать.

Посува̀ти—подвигать.

Посумовати—погрустить, горевать, печалиться.

Посу́нутися-тьця—подвинуться.

Посу́питися-тьця—нахмуриться, надуться, принять угрюмый или сердитый видъ.

Посутеніти—потемнѣть, смеркаться.

Посу́ха—засуха.

Потабѐньки—вздоръ, балы.

Пота́й—нар. тайкомъ, украдкою.

Потайний—тайный, скрытный.

Потайник—тайний ходъ.

Потайниця—скрытная женщина.

Потайно=пота̀й. См. выше.

Потака́ч—льстець.

Потакач тим і живе що язиком грае. Погов.

Пота̀ла—истребленіе, уничтоженіе, съѣденіе, покормъ.

Пота́пути—растаять.

Пота́пці—окрошка хлѣбная.

По̀твар—худая слава, молва, вымыслъ, оболганіе, очерненіе.

Аби не нанеслась потвар. Сорочинський 1707. *Тиі ёго ложниї потвари явни.* Скоропадський.

Потвержа̀тельний универсал — подтвердительная грамота.

Потвор—карикатура.

Потворний—карикатурный, смѣшной.

Потели́тися-тьця—телиться.

Потѐньція — (акт. сл. potentia) власть, сила, могущество.

По̀ти—нар. до тѣхъ поръ, пока.

Поти́лиця—затылокъ.

Поти́лишник—тумакъ.

Потира́ти—терпѣть, топтать, безъ цѣли и пользы ходить.

Поти́снутися-тьця—потѣсниться.

Поти́чка—стычка, сраженіе.

Потіомки—потьмы.

Потіпаха—потаскуха.

Потка́ти—встрѣтить.

Потлуми́ти — придавить, уничтожить, сжать, утупить, утолить, унять.

Потовпитися-тьця—помѣститься.

Пото̀ля—потачка.

Пото́мний—будущій, грядущій.

Потоптом—нар. вытоптомъ.

Поторжка—аукціонъ.

Поторо́ча—чучело, видѣніе, призракъ, страшилище.

Поточка—потачка.

Пото́чний—легкій, обыкновенный.

Поточниї книги — книги, въ которыя вносились акты *сознанные*—жалобы протесты, объявленія, донесенія возныхъ, о доставленіи позвовъ, о вводахъ во владѣніе и т. под.

Потра̀ва—кушанье, блюдо.

Потра́вити—уничтожить.

Потравка—соусъ.

Потра̀пити—попасть, улучить.

Потрапля́ти—попадать, потрафлять.

Потра́тити—потратить, истерять, убить.

Потра̀чати—издерживать.

Потрѐба — 1) потребность, нужда. *Для вшелякої потреби і згуби*—наслучай нужды или потери. 2) Стычка, сраженіе, схватка. *Которая-то потреба, альбо війна, під Корсунем була.*

—Маючи з Татарами під час потребу. Лѣт. Самов.
Потриваті—подождать, медлить, продолжаться.
Потріябжити—спутать ноги лошадямъ.
Потрóху, потрóшку, потрошечку — нар. понемножку.
Потрутити—толкнуть, бросить.
Потрух—обыскъ.
Потрухлий—сгнившій.
Пóтрушити—вынимать внутренности.
Потýга—усиліе, сила; крѣпость, власть, могущество, отрада.
Що Турчин під Київ конечне з потугами своїми бути мав. Самойлович. 1680 г.
По-туча—нар. послѣ тучи.
Потýжний—сельскій, крѣпкій.
Тут потреба потужнійших сил. Самойлович.
Потурàти—поблажать, снимать, вѣрить.
Потурба, потурбоване—безпокойство.
Потурбóвати—обезпокоить, потревожить.
Потурити—погнать, спровадить, выгнать.
Потуритися-тьця — убраться, потащиться. *Потурився додому.*
Потýха—ободреніе, утѣшеніе, окончаніе, утишеніе жажды къ вину; удовлетворить потребности, выпить водки.
Випити на потуху ще з крючок.
Пóтя, пóтятко—неоперившійся птенчикъ
Пóтяг—поѣздъ.
Потягàти, потягнýти — 1) потянуть. 2) Пригласить, побудить.
Потяти—посрубливать.
Поуз—нар. мимо.
Поїхав поуз двір, а не заїхав.
Поузбіч—нар. около, возлѣ, подлѣ.
Поуфàлость — довѣренность, надѣжда, упованіе.
Поуфàти—полагать свою надѣжду, довѣренность, въ комъ или въ чемъ.
Поукóпувати—вкопать, разставить.
Похáпати—похватать.
Похапцем—нар. быстро, скоро. на скорую руку.
Похаяти—лелѣять.
Похвà—ножны.
Похвáлка—угроза, хвастовство, молва.
Похвалки злиї чинити. Мазепа.
Похвальний диждень—5 недѣля Великаго поста.
Похвалятися-тьця—угрожать.
Пóхватень—спѣшное дѣло, спѣшная работа, поспѣшность.
Похверціовати—пощеголять.
Похізуватися-тьця—шалить, издѣваться
Коли вже вам хочетьця похізуватьця вмоёму кобеняці. Номис.
Похілий — согнувшійся, наклоненный, наклонившійся, склонившійся.
На похіле дерево і кози скачуть. Посл.
Похилúтися-тьця—пошатнуться, наклониться.
Похіпливий—прыткій, скорый, способный.
Похіріти—ослабѣть.
Похіт—качокъ. движеніе.
Похітати—покачать, пошатать.
Похлібець—льстецъ, нахлѣбникъ.
Похліня—вліяніе.
Похмàрити, пошмàрити—покрыться тучами.
Похнюпний, похнюпенький—печальный, угрюмый.
Похнюпитися-тьця—повѣсить голову, потупить глаза.
Пóховані—похороны.
Поховàти — 1) похоронить, погребать мертвеца. 2) Спрятать, скрыть.
Поховатися-тьця—спрятаться, скрыться.
Похóдити—сходствовать, быть похожимъ
Поцілýнок—поцѣлуй.
Поцінний—стоющій, сходный по цѣнѣ.
Поцінно—нар. сходно, недорого.

Поцупити—потащить.

Поцятатися-тьця—предложить для отгадыванья, взявши въ горсть орѣховъ спросить: *чи чіт чи лишка?*

Почадіти—угорѣть.

Почистовати, частувати—попотчевать.

Почати, начинати—начинать.

Початки—начала.

Початокъ—начало, начатокъ.

Почвара, прочвара—привидѣніе, чудовище, бродяга, уродъ, лѣшій.

Почервоніти—покраснѣть.

Почерзі—нар. поочередно.

Почесний—(Галицк. сл.) почтенный.

Почестя—благочестіе.

Почеськi—нар. честнымъ образомъ.

Почимчикувати—пойчти.

Почин—начало, начатокь.

Починати—начинать.

Починити, начинити — сдѣлать, назначить, избрать.

Починок—веретено съ пряжею, начатокъ, а также полное веретено напряденныхъ нитокъ.

Почитовати—упоминать.

Почкати—подождать.

Почтивий—почтенный, честный.

Почтивость — справедливость, почтенность.

Почуватися-тьця—примѣть что-либ .

Почути—услышать, почувствовать.

Почутися-тьця—примѣтить что-либо.

Почухати—почесать, потерѣть гдѣ зудитъ.

Почухрати—убраться, уйти безъ оглядки, пуститься, махнуть.

Пошановати—почтить.

Пошарпаний—оборванный, ободранный.

Пошарпати—ограбить, ободрать.

Пошерсть — эпидемія, повальная болѣзнь.

Пошити—сшить, обратить. *Пошив* ёго *в дурні.* Погов.

Пошивкі—наволочки.

Пошийковати—бить по шеѣ, въ шею.

Пошкандибати—пойти прихрамывая.

Пошмаровати—вытерѣть мочалкою.

Пошмòргати—поцарапать.

Пошмуглити—натерѣть, поранить.

Кайданне залізо тіло пошмугляло.

Пошпурити—швирнуть, сильно бросить.

Пошта—почтамтъ, почтовая тройка.

Поштарь—почталіонъ, ямщикъ.

Поштурхати—подраться.

Пошукати—поискать.

Пошурудурити — напроказничать, подурачиться.

Пощастити—посчастливиться, удаться.

Але в тим отроді їм не пощастилося. Лѣт. Самов.

Права—администрація.

Права середа—Преполовеніе.

Права середа, чи Рахманський тиждень, се чивертий тиждень, по Великод ніх Святах. Гатцук.

Правдивий—настоящій, дѣйствитетьный.

Правдити—справедливо поступать.

Правдолюбця—(акт. сл.) проповѣдникъ истины.

Ти ж на правдолюбцію Пушкаря за тое уразився еси. Величко.

Праве—(акт. сл.) почти, напротивъ.

Недбаючи на конституциї, а праве наступаючи на сумненя людскія. Репротест, 1619 г.

Правидло—правило.

Правити—1) требовать, запрашивать. 2) Отправлять Богослуженіе. 3) Толковать свое.

Правний—(акт. сл.) законный, честный, юродическій.

А той фундуш маю їм подати правний і неподозроний. Петро Могила 1613 г.

Право—1) законъ, справедливость. 2) Доказательства права владѣнія.

Правова́тися-тьця — 1) развѣдываться, развѣдаться. 2) Вести тяжбу.

Правозор—(съ Чешск. яз.) идеалъ.

Правокiст—растеніе Symphytum officinale L.

Праволомство—неправосудіе.

Право мети, правом чинити—вести съ кѣмъ дѣло, тяжбу.

Право природжение — наслѣдственное право, право по наслѣдству.

Прагнути—желать, жаждать.

Всі покою щире прагнуть. Мазепа.

Праж=пирей, порр.—См. выше.

Пражити—обдавать холодомъ

Вона каже: вітерь пражить—мені студено!

Ходім милий, ходім друже у море на дно. І. Федькович.

Пражний — 1) настоящій, дѣйствительный. 2) Напрасный, пустой.

Пральник=прач. См. ниже.

Пра́м—паромъ, судно на рѣкахъ для перевоза людей и экипажей; отъ Польскаго prum Нѣмецкаго Pruhm.

Пра́ник=прач. См. ниже.

Праццибер, праццибе́р—чистое серебро, выжига.

Прапор—полковое знамя.

Пра́порець—маленькій флагъ или значекъ на кавалерійскихъ пикахъ.

Прапорщик—знаменоносецъ.

Прас—утюгъ; отъ Польскаго и Нѣмецкаго Presse.

Прасовальний—гладильный.

Прасовальня—гладильня.

Прасова́ти—утюжить, гладить.

Пра́сол—торговецъ солью и рыбою, муковѣсъ.

Прасунок—уныніе, печаль, забота; *прасунок лихий*—злая немочь. Пустой человѣкъ, негодяй.—*Прасунки пішли в вербунки.—Нехай вам прасунок!*—провалъ васъ возьми!

Прати—1) стирать бѣльё. 2) Сражаться, бороться противъ кого или чего.

Пребагливий—лѣнивѣйшій.

Прегіркий—горчайшій.

Предиво—чудо, диво.

Предківщина — предковщина, наслѣдіе отъ предковъ.

Предковічний—древній, предковской.

Власна, предковічна отчизна наша. Хмельницький у Кониського 70.

Предмо́ва—предисловіе.

Предмова до чительників.

Предне́сть—нар. наканунѣ.

Предсевзя́те—(акт. сл.) намѣреніе.

Пре́дся — (акт. нар.) 1) всё таки, всё же, несмотря на то, однакожъ. 2) Предъ симъ бывши.

Предузя́ття—предпріятіе.

Пре́дці, пре́тці—(Галицк. нар.) особенно, прежде.

Скажіть мі браття, шо то—то за рівня,
Ні вна цариця, ні вна царівна,
А претці всігди сім корунків носить,
Та ще гадае, що їй не досить.
І. Федькович.

Преж—нар. прежде.

Пре́з—нар. черезъ, чрезъ.

Презента—(акт. сл. presenta) дарственная запись, въ пользу церкви.

Презентація — (акт. сл. presentatio)—представленіе въ судъ найденной вещи, приблуднаго скота, тѣла убитаго и т. под.

Пре́зенція — (Галицк. сл. praesens) 1) присутствіе. 2) Присутствіе духа. 3) Хорошіе пріемы, манера, умѣніе.

Станув собі з презенціёв,
Мовить свиням орацію. Пѣс.

Презирство—презрѣніе.

Прейти—пройти.

Прек—нар. передъ.

Прекві̂нтоване — чувственность; лакомство; нѣга; иначе еще: *гориість, псщота, роспуста, вшетечность, розсвірі̂пення.* **Лексіконъ Словено-Россійскій.** П. Берынды.

Прекладати—(акт. гл.) объяснять, предлагать, перевесть.

Прекрутенний—очень крутой.

Прелестний—прельщающій, соблазняющій

Преложеньство — (акт. сл.) начальство, главний надзоръ. Апокризисъ, 1567 года.

Преложоний — (акт. сл.) начальникъ, властитель.

Митрополіта яко властний судця і преложоний духовеньства Руського судити меетъ. Справа о Грековичѣ 1650 г.

Преложний—могущественный, мощный.

Пренагабання—нападеніе.

Пренагабати—(акт. гл.) хватать, аттаковать, нападать, дразнить.

Купцям збитків і пренагабання нечинити. Величко.

Прент, прентик—уволока. См. *У.*

Прених, перемих—великолѣпіе, роскошь, пышность.

Пречоний—преждереченный, вышеупомянутый.

Прескурвий—*прескурвий син*—зват. падежъ какъ и въ церковно-Славянскомъ *прескурвий сину!* сынъ любви, незаконнорожденный. Его синонимы: *байстрюк, бенкарт;* бранныя слова.

Престольниця—столъ подъ образами.

Преступство—преступленіе.

Преступця—(общ. рода) преступникъ.

Пресуд-віка—нар. съ поконъ вѣка.

Претекст — предлогъ, ложная причина, отъ Латинскаго pretextus.

Претика—палка, дубина, рукоятка чего либо.

Вихватив дід велику претику;
Побив бабі голову і пику. Пѣс.

Прето, надто—нар. сверхъ того, а потому. *Прето з того очевисто.*

Прехихій—смышленный, бойкій, продувной.

Прецентар=перцентар. См. выше.

Пречервоний—краснѣйшій, яркокрасный.

Пречисник—праздненство 16-го августа, Нерукотв. Образа.

Пречиста — 1) Пресвятая Дѣва. 2) Всѣ Богородичные праздники. *Пречиста перва,* 25-е марта; *друга* или *велика,* 15-е августа; *третя* или *мала* 8-го сентября; *остатня* или послѣдняя, 21-го ноября.

Прешкожати—вредить, дѣлать что напротивъ.

Прибаг—прихоть, капризъ.

Прибагливий—прихотливый, капризный.

Прибиральня—уборная, будуаръ.

Прибольшение—преувеличеніе, умноженіе.

Прибольшити—умножить, увеличить.

Приборканий—напуганный съ подрѣзанными крыльями.

Прибочок — чуланъ для клажи внутри дома.

Приватний—частный.

Приватною своею владіою в скуток приводити. Орлик.

Приват—частная польза.

Привендровати — прибыть съ путешествія.

Нендза і Біда на Україні привендровали і загостили. Величко.

Привереди—капризы.

Привернене—присоединеніе, прилученіе.

Привертати—возвращать.

Привести́—родить.

Привидѐнція—случай, особенно страшный, чудный.

При́видки—очевидность.

У при́видки тріво́жиш мою́ ду́шу.
П. Ратай.

Привилѐй, привилій, привилія—привилегія.

Привідця, приводця, приводець—предводитель, зачинщикъ, затѣйщикъ.

Привіт, привітанне—привѣтъ.

Привіта́ти—привѣтствовать.

Привітиця—растеніе Cuscuta monogina Wahl.

Привла́щати—присвоевать.

Гетьман маетностей і добр військових немаеть самовольне собі привла́щати. Орлик.

При́вод—1) вина, уличеніе, проступокъ. 2) Руководство, распоряженіе.

Приволане — (акт. сл.) призваніе, приглашеніе. *За приволаннем сам ся не становив.*

Привороте́нь — растеніе Neotti Nidus avis L.

Привороткя—растеніе Veronica Chamaedrys L.

Пригада̀ти—припомнить.

При́гара, при́гарка, при́гарок—кора на твердой кашѣ.

Приги́жкуватий—*при́гижкуватий вовк*—большой, жирный, волкъ съ большимъ хвостомъ.

Приглаголля—нарѣчіе.

Пригляда́тися-тьця — присматриваться, всматриваться.

Приго̀да, приго̀донька—случай, обстоятельство; бѣда, несчастіе.

На козака пригдонька,
Козак зажурився. Пѣс.

Приголова́ч—изголовье.

Пригло̀сний—согласный.

Пригорну́ти—прижать.

Пригорну́тися-тьця — прижаться, прильнуть.

Пригорта́ти—прижимать, привораживать.

Пригорта́тися-тьця—прижиматься, прислоняться, прислоняться.

При́готова́не—(акт. сл.) приготовленіе.

Пригорщ—большая горсть; отъ церковно-Славянскаго *пригоръщъ*.

Пригрусти́ти—утѣшать кого.

При́губити—прикоснуться губами.

При́данки—свадебныя гостьи, женщины.

Коня в позику не давай, а жінки в при́данки не пускай. Посл.

Придати—(акт. сл.) придать, прикомандировать къ чему, такъ напримѣръ, если судъ посылалъ своего урядника для присутствованія при какомъ-нибудь юридическомъ дѣйствіи, то урядникъ этотъ назывался „*приданним*“ тому, по чьей просьбѣ былъ посланъ.

Прида̀тний—1) приложенный. 2) Способный, годный.

Придбанне—пріобрѣтеніе.

Придба́ти—приготовить, нажить, пріобрѣсть, стяжать.

Придзиглі́ованка — кокетка, вертлявая, женщина.

Придивля́тися-тьця — присматриваться приглядываться.

Приділи́ти—присоединить, постановить, опредѣлить.

Придо́ба—удобство.

Придо́бний—удобный.

Придоли́нок—удоліе. *А на степу садочок, в придолинку.*

Придуркова́тий — глуповатый человѣкъ, очень ограниченнаго ума.

Приѐмини—манеры, обращеніе.

Призволя́тися-тьця — изволить, отвѣдывать, пробовать.

Призла́чувати — приспособлять, примѣнять.

Прйземок—низкій, касающійся земли.

Прйзнака—знакъ, ознаменованіе. *Прйзнаки військовиї* — войсковые знаки; отъ Польскаго znaki woyskowe.

Призначення—назначеніе.

Прйзра, прізра—подозрѣніе.

Приймa—пріёмышъ

Приймач—пріемщикъ.

Приймачка—пріёмщица.

Приймы—пріёмъ, принятіе.

Прйказка—анекдотъ, басня, сказка.

Прикáзувати—1) поручать. 2) Говорить пословицы и поговорки, приговаривать.

Почав як приказують веремія крутити. Величко.

Прикипіти—прикипѣть.

Прйклад—1) примѣръ. 2) Приложеніе, прибавленіе.

Прйкладати—прилагать, придавать.

Прйкладка—смѣшное прозвище.

Як почнуть було прикладки прикладати, то хоч з вечерниць утікай.

Прйклость—непріятность.

Приклю́чка—причина.

У мене своя приключка, а в тебе своя. Куліш.

Прикля́кнути—стать на колѣни.

Прикмéта — примѣта, признакъ, знакъ; смышленность; удальство.

Прикмéтний—примѣтный, по нраву.

Прйкорень—пень.

Сіли на прикорнях тай давай балакати.

Прикоротйти — 1) укоротить. 2) Ограничить, сократить.

Прикорхну́ти—немного поспать, соснуть.

Прикрйтися-тьця—докучать, досаждать

Ні о що більш в тим не прикрилися і не упоминалися. Духов. Гетьмана Скоропадського.

Прикро—нар. непріятно, больно.

Прйкрость, прйкорость—**прйклость.** См. выше.

Прикрутйти — привернуть, строго приказать.

Прикукóбити—приготовиться.

Прилавок—небольшая скамья.

Прилабузнитися-тьця—подбиться.

Приладнáти—пристроить, приладить.

Прилáдний—подлипало.

Прилатáти—пришить заплату.

Прилáштоватися - тьця — приладиться, сдѣлаться угоднымъ, поправиться, получить выгодное положеніе.

Прилбйця—часть шлема надъ лбомъ.

Прилепу́ти—прилетѣть.

Прилипнути—прильнуть, пристать.

Прилучáти — присовокупить, присоединить, пріобщить.

Прилю́дне—нар. публично, при людяхъ

Примандровати—притаскаться, придти.

Прймерки, прóморок — моръ, моровая язва, наглая смерть.

Того ж року барзо примерки великиї були в Корсуні. Лѣт. Самов.

Примйрок—перемиріе, примиреніе.

Примірник—экземпляръ.

Приміти — быть въ силахъ, въ состояніи что дѣлать.

Як би примів, у ложці води втопив. Посл.

Примóвка—поговорка.

Примовля́ти—приговаривать.

Прймость—лавка, скамья.

Цілісінький день пролежав на примості.

Примріти—стемнѣть.

Примрітися-тьця—пригрезиться, привидиться, представиться.

Прймус—принужденіе.

Примусом не так навчишся як залюбки.

Прину́сити—принудить, заставить.

Примушати — принуждать, заставлять, приневоливать.

Примха—высокомѣріе, капризъ, причуда, почесть. *Се тілько все для примхи їм.*

Примхати—прихотничать.

Принада—приманка.

Принадити—приманить.

Принаймні, принаймніи—нар. по крайней мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.

Принаймні в-купі сумовали,
Згадавши той веселий край.
Т. Шевченко.

Прилежати—принадлежать.

Приналежний—принадлежащій.

Принука—принужденіе.

Принципал — (акт. сл.) 1) довѣритель. 2) Зачинщикъ, главный руководитель дѣла.

Принципальна справа—(акт. сл. causa principalis) главное существенное дѣло. Въ позвахъ „ad cassandum" призывался къ суду истецъ за неправильное вчатіе дѣла, которое, по отношенію къ послѣднему разбирательству, и называлось „causa principalis," „negotium principale."

Принципальний — главный, существенный.

Приньми—усыновленіе.

Припадати—припадать, слѣдовать, приходиться, прійти на мысль, въ очередь.

Припадок—случай, нападеніе.

Припасти — 1) запасти, пріобрѣсть. 2) Покрыться. 3) Прійти на очередь (о дѣлѣ); наступить (о срокѣ).

Припина—задержка.

Припинати—прикрѣплять, привязывать.

Припинити—пріостановить.

Припинитися-тьця—пріостановиться.

Припічок—передняя часть печки, шестокъ подъ трубою, припечникъ, очагъ.

Приплентатися-тьця—дотащиться.

Приплентач—бродяга, пришлецъ.

Приплющовати—жмурить глаза.

Приповідка—(Буковинсек. сл.) пословица.

Приповідний лист—(акт. сл.) королевскій листъ на право вербовки войскъ.

Припозвати—*припозвати позвом*—обвинить, обжаловать въ аппелляціонномъ порядкѣ.

Припозов—аппелляція.

Приполи — концы полъ у платья, завороты полъ.

Припорука—порученіе.

Приправляти—придѣлывать.

Припровадити— привесть, привезти.

Припутень—дикій голубь.

Припьять—1) привязь. 2) Рѣка Припеть.

Припясти—придавить, прижать, привязать близко.

Прираяний—присовѣтованный.

Прираяти—присовѣтовать.

Прирва—бездна, морской водоворотъ.

Приріст—процентъ.

Прирожденний — природный, урожденный.

Приручити—поручить.

Присербитися-тьця — поддѣлаться, подлизаться.

Присвятитися-тьця—стать святымъ.

Спасенний человік, вже може й присвятився. Метлинськiй.

Присилкувати, присиловати—принудить.

Присікатися-тьця—привязаться.

Присінки—передняя часть сѣней.

Присіпатися-тьця—придираться.

Прислівья—нарѣчіе.

Прислов̀ье—**приповідка.** См. выше.

Присловка—пословица, поговорка.

Прислухатися-тьця—прислушиваться.

Прислухач— слушатель.

Прислухачка—слушательница.

Прислухова̀не—прислушиваніе.

Прислуша̀ти—принадлежать, зависѣть.

Присма́жити—прижарить.

При́смак, присма́ки—десертъ, закуска, лакомства.

Присмерок—сумерки, полусвѣтъ.

Приспічити—(гл. недост.) сильно хочется чего, не въ терпёжъ. *От-се як їй приспічило.*

Приспоря́ти—увеличивать, умножать.

При́ставок—деревянный кувшинъ.

Пристіобувати—пристегивать.

Пристосова̀ти—приладить.

Престріт—сглазъ, иначе по-Украински—*вро́к, уро́к.*

Прістрітний—тотъ, кого зглазили, испортили глазами.

Пристру́чити — наполегнуть, прижать, заставить.

При́сунути—придвинуть.

Прису́нутися-тьця—придвинуться.

Присьпа—завалина.

Присягатися-тьця—клясться, божиться.

Присяга тілесна—(акт. сл.) самоличная, непосредственная присяга.

При́сядка—родъ танца въ присядкою.

Прита́йковатий—скрытный, таившійся.

Притама́нний—настоящій, собственный, присный, родной, дорогой.

Одцуралась і притаманная родина. Пѣс.

Притача́ти, приточи́ти—пришить, приточить.

При́тика—палка, дубина.

Пішов дід на тік, та взяв притику. Пѣс.

Притина́ти—прикрѣпить, привязать, пробивать прижимать.

Прити́чина — невзгодье, бѣда, препятствіе, задержка.

Коли б не було нам якої притичини. Иродчук.

При́тко—нар. скоро, быстро.

Прито́мний—присутствующій, настоящій

Приторка́тися-тьця, приторкну́тися-тьця—касаться, прикоснуться.

Приту́га—нужда, горе.

Приту́л, приту́лок—пристанище, пріютъ.

Приту́лити, притуля́ти — прислонить, спрятать, укрыть.

Притуля́тися-тьця—прислониться

Притьмом—нар. старательно, неотступно, настойчиво, совершенно. *Притьмом треба грошей.*

Притя́жний—принадлежащій.

При́хати—прискать, злиться.

Прихиле́нє—(акт. сл.) склоность, переходъ, передача, присовокупленіе.

Прихили́ти—клонить, передать, склонить

Прихили́тися-тьця—склониться.

Прихільний—приверженный.

Прихільно—нар. приверженно.

Прихільность—приверженность, наклонность, пріязнь.

При́ходень—пришлецъ

Прицькова̀ти—притравить собаками.

Прича̀л—пристань.

Причвала̀ти—прибрести.

Причепи́ти—прицѣпить, привязать

Причепи́тися-тьця—привязаться.

При́чепка—1) придирство, привязка. 2) Что-либо привѣшенное.

Причепури́ти—нарядить, пріодѣть.

Причипури́тися-тьця—нарядиться, пріодѣться.

Причи́на—1) бѣда, несчастіе. *Склалася ёму́ причи́на, головоньку пробила.* Пѣс. 2) Ходатайство заступленіе. *Надіючись собі милости і призріння за твоею ласковою, до Іх Величесьтва, причиною.* Гр. Сагайдачний. 1687 г.

Причи́нець—(акт. сл.) ходатай, зачинщикъ.

Причиня́ти—притворять.

Причиня́тися-тьця—(акт. сл.) нуждаться, просить, ходатайствовать.

Причинéнда—засядько.

Причíлля—темя, верхняя часть головы.

Причíлок—уголъ.

Як собаки із-за причілка на тебе загавкають. Гребінка.

При́шви—головки у сапогъ.

Пришелéповатий—неповоротливый, глуповатый.

Пришибéний—повѣса.

Пришкварити—прижечь, прижарить.

Пришпи́лювати—пришпиливать; *пришпилити квітку*—обидить, уколоть, словомъ, обезчестить.

Пришуканий—пріисканный.

Пришукати—пріискать.

Прищú—родъ пирожнаго.

Прищу́лити—прижать, полузакрыть.

Прищу́литися-тьця—прижаться.

Пріймак, пріймит, пріймиш—пріемышъ, воспитанникъ.

Пріймовáти—принимать.

Од нас декрет пріймовати мають. Гетьман Скоропадський.

Пріська, Пріся—Ефросинія, Ефросинью-шка.

Прія́ти—усердствовать, доброжелательствовать.

Ми тобі усердно пріяли.

Прóба—(акт. сл. próba) пытка, допросы съ пыткою.

Пробачáти, пробáчити—извинить, простить, оставить безъ вниманія.

Пробачення—провидѣніе.

Пробелькотáти—пролепетать.

Прóбі, про-Бі, про-Біг—ради Бога, ей Богу, карауль! спасите!

Аж тут—„прóбі!"—Крикне ззаду
Наймит молоденький. П. Куліш.

Про-Біг церков горить! Лѣт. Самов.

Проблукати—прошляться.

Пробóвкнути-проговориться, высказаться

Пробувáти — пребывать, бывать, жить, находиться.

Ходить мати в чистім полі,
Питаючи плаче:
„Сизий орле, сизий орле,
„Ти скрізь же літаєш:
Чи не бачив мого сина,
Де він пробуває".
„В полі, мати, в полі мати,
Син твій пробуває,
На зеленій травиченьці
Коня попасає." Пѣс.

Пробу́ркатися-тьця—пробудиться, проснуться.

Пробуртíти—(гл. недост.) пробуравить, просверлить, пробить.

Ось-де куля пробуртіла. Макаровський.

Пробуток—статья дохода.

Щоб наши пробутки такі добрі та солодкі!..." І. Федькович.

Провáдити—1) провожать. 2) Говорить вздоръ. *Не знать що проводить.*

Прóвесна—начало весны.

Провіссщь або Сорок Святих—праздникъ, съ котораго въ Украинѣ начинается весна.

Прóвіди—освѣдомленіе, посѣщеніе, визитъ; *піити на провіди*—значитъ посѣтить, навѣстить.

Провод—каналъ.

Прóводи—первый понедѣльникъ послѣ большого праздника.

Проводи у перший понеділок після Великодного Свята, Дядинки у вівторок. Гатцук.

Проводни́чий—кондукторъ, проводникъ.

Прогайновáти—промотать, разстратить безъ толку.

Прогáлевина—отверстіе, прорѣха, прорубь.

Прогання́ти—изгонять, прогонять. *Прогоняти кутю*—стрѣлять.

Мужик бьє макогоном об стіну, щоб

кутю прогнати, не маючи рушниці, та пороху. Мордовцевъ.

Прбглядь—разсмотрѣніе, просматриваніе, смотръ.

Прогнбй—мѣсто, гдѣ Запорожцы перетаскивали по-суху свои лодки изъ Чернаго моря въ Днѣпръ. Бопланъ

Прогодувати — прокормить, истратить кормъ или на кормъ.

Прогбнич—желѣзный болтъ, коимъ внутри комнаты прикрѣпляють на ночь ставни, при закрытіи окошекъ.

Прбдаж—продажа.

Прбдки—предки, предшественники.

Прожиий—пустой, порожній.

Прожновáти—(акт. сл.) оставаться пустымъ.

Божниці наші будуть прожновати. Величко.

Прожбгом—нар. стремглавъ.

Не сунься прожогом у воду. Посл.

Прозвіско, прозвіще—прозваніе.

Прозирати—видѣть будущее; видѣть въ глубинѣ; просматривать.

Прозірний, прозбрний, прозбрий—прозрачный.

Проїзжачий—проѣзжій, путешественникъ

Пройди-світ—сорванецъ, удалецъ.

Проказáти—сказать, произнесть.

Проквиля́ти—завывать по волчьему.

Прокинутися-тьця — проснуться, пробудиться.

Прокільний—окольный, свободный.

Мій прокільний світе! Пѣсня.

Проклятéнний, проклятущий—проклятый

Проковтнути—проглотить.

Прокбп, Прокіп, Процькб—Прокопій.

Прокоть, приріст—процентъ, прибытокъ.

Пролай—прямикъ.

Побіг до міста на пролай. І. Верхратськиі.

Проліска, пролісок, переліска—1) растеніе Hepatica triloba Chaix, по Роговичу; 2) Galanphus nivalis L., по другимъ. 3) Прогалина.

Проліски—растеніе Mercurialis perennis L., по Роговичу; Viola arenaria. Dl. β. glauca по Симеренку.

Проліскуватися-тьця—блестѣть.

Волос у мене сріблом проліскуєтьця.

Проманта́чити—промотать.

Промáрець — представитель, депутатъ.

Промéжний—промежуточный.

Променистий—лучезарный.

Променистость—лучезарность.

Промишлявáти—промышлять.

Промéж—нар. между.

Прбміжно—нар. возможно.

Прбмінь, прбміи—лугъ.

Проміинстий—**променистий**. См. выше,

Промбваний—представленный, рекомендованный.

Промовáти, промувáти — представлять, рекомендовать.

Промовля́ти, промбвити — промолвить, сказать, выговорить слово, повторить заданный урокъ.

Промбрія, прбморок—моръ, эпидемія.

Того ж літа 1664 прбморок був значний на Україні. Величко.

Промост—гать.

Промоція—(акт. сл. promotio) производство, повышеніе.

Прбнизуватий—пронзительный.

Пронбза—пронира, пройдоха.

Пронозуватий—пронырливый.

Пропáлий—пропавшій, потерянный.

Прбпір—**прáпор.** См. выше.

Пропитáти—поразспросить.

Пропікáти—пропѣкать прожигать.

Пропіяка—пьяница.

Пропбй—запой.

Прбрва—проточина.

Прорікання—пророчество.

Пророжáти—пронзить, пробить коломъ, рожномъ.

Прóрубня—прорубь.

Прорýха—ошибка.

Просвірки — растеніе Malva borealis Wall.

Просвіток—отдыхъ, пощада.

По вечерницям все ходили,
Просвітку не було дівкам.
I. Котляревський.

Просвітчáстий—прозрачный.

Прóсерень, прóсурень, прóсурника—растеніе Crocus riticulatus L. по Роговичу и Galanthus nivalis по Закревскому.

Просільне, просольне, просіл, просол—соленная рыба или говядина.

Проскурà—просфора.

Прóскурень, проскурки—растеніе просвирки, Malva rotundifolia L; иначе по-Украински—*колачики, пацёрки.*

Проскурúна—растеніе Evonimus europaeus L.

Проскурняк—**альтей.** См. *А.*

Прóсо—растеніе Panicum miliaceum L.; иначе по-Украински—*текач, палка.*

Простацький—простой, мужичій.

Простачáти—добывать, доставать.

Простéць—**навпростець.** См. *Н.*

Простúгнути—простынуть.

Простовáти, простувáти — идти прямо, держать прямое направленіе.

Простоволóса—съ непокрытою головою женщина.

Простóго роду—изъ мужиковъ.

Простóра, простóронь—пространство.

Простóрий—просторный, свободный.

Простóрнішати—дѣлаться просторнѣе.

Простóро—нар. свободно, пространно.

Простріл—1) прострѣлъ. 2) Растеніе Pulsatilla pratensis Mill.

Простромúти—проткнуть, пронзить, просверлить.

Простромлений—проткнутый, пронжонный.

Прóступки—переходъ тѣней.

Простягáти, простягнýти — простирать, протягивать.

Простягáтися-тьця—простираться, протягиваться.

Простягти́—протянуть.

Простягтúся—протянуться.

Простяни́ще—мужикъ.

Просувати—просовывать, продвигать.

Просуватися-тьця—просовываться.

Просяга, простяга—протяженіе.

Просягати, простягати—простирать.

Протé—нар. между тѣмъ, про то.

Протúвко, протúвку—акт. нарѣч. противъ

Жадної вражди противко нас не діється. Гетьман Скоропадський.

Протúвний — 1) стоящій, напротивъ, враждебный. 2) Отвратительный.

Прóтір, прóтор—игла безъ ушка.

Протовпúтися-тьця—протолпиться.

Прóтори — убытки, происшедшіе отъ процесса.

Протрясти́—1) трясти. 2) Издерживать, израсходовать.

На сей позов вона багацько грошей протрясла.

Протупотіти—пройти быстро.

Протурúти, протурáти—прогнать, прогонять.

Протя́г—сквозной вѣтеръ.

Профуз—палачъ, прохвостъ.

Отворились пишні двері -
А поганий профуз,
Пхнув рештанця в середину.
Ю. Федькович.

Прочýматися-тьця — просвѣжиться, отрезвиться, опомниться.

Прочýти, прочувáти—провѣдать, прослышать, узнавать.

Прочухáн, прочухáнка—наказаніе, потасовка.

Прочхатися-тьця, прочхнутися-тьця — чихать, опомниться.

Прошити, порбшити—покрывать прахомъ или снѣгомъ.

Прошлорочній—прошлогодній.

Прошукати—проискать.

Прошухи—происки, интриги.

Проща—путешествіе, ко святымъ мѣстамъ, на поклоненіе, молитва къ Богу о прощеніи грѣховъ, молитвенная прозьба.

Прощальний лист—разрѣшительная молитва покойнику.

Прощальник — Запорожецъ идущій на старости лѣтъ въ монахи, „*в Межигор до Спаса*"; разставаніе его со свѣтомъ, сопровождалось дикимъ весельемъ и разгуломъ, которое такъ превосходно изобразилъ Т. Гр. Шевченко въ своемъ „*Чернеці.*"

Прохати—проспть.

Прохворостити — высѣчь хворостиной, побить.

Прохвостити—высѣчь плетьми.

Пугами армаскими прохвостано.
Величко.

Прохірний—хитрый, лукавый.

Прохукати—*прохукати вікно* — дышать зимою на окно, чтобы оно протаяло.

Прохукавши вікно глянем на двір.
І. Гребінка.

Процедер—(акт. сл. proceder) весь ходъ процесса, совокупность относящихся къ дѣлу документовъ и произведенныхъ по нимъ судебныхъ дѣствій.

Процесовбда—церемоніймейстеръ.

Проціндрити, процвіндрити—промотать, спустить съ рукъ; потерять милость.

Прочане—богомольцы, захожіе, заѣзжіе, чужіе, выходцы, колонисты. *Таковиї прочане... пріч за рубеж, куда-луча запускаютьця і угонзають.* Гетьман Скоропадськиі. Превосходный знатокъ Украинскаго языка г. Кулишъ говоритъ, что слѣдовало бы говорить *прощане*, отъ слова *проща*, происходящаго отъ *просити*, съ чѣмъ и мы вполнѣ согласны.

Прочвара, почвара—погромъ.

Прочга—пошелъ!

Гей прочга! вороний, скрізь яру, скрізь гралі.
Зоря Галицк. 195 стр.

Прочинок—пробужденіе.

Прочка—1) прокъ, покой, убѣжище. 2) Удаленіе, чужая область, выселеніе, выходъ, колонизація.

От здирства і утеменженя бідниї люде, оставивши жилища, пішли в прочку і в загранишниї паньства.
Орлик.

Прочки, прічки—междом. долой, вонъ.

Против нічки помандровав козак прічки. Пѣс.

Проява—явленіе.

Пруг, пружок—рубецъ, выпуклый жолобокъ.

Пруги—покромки.

Прудитися-тьця — выгонять блохъ изъ бѣлья на огнѣ.

Прудиус—усачъ.

Прудкий, пруткий—скорый, быстрый.

Прудко, прутко, притко—нар. быстро, скоро.

Пручатися-тьця—вырываться.

Пряда — растеніе Setaria viridis P. de Beau.

Прядево—лёнъ.

Прядівьяний—изъ прядева сдѣланный.

Прядка, пряслиця—пряжка.

Пряжа—нитки для холста.

Пряженець—пышка.

Пряжений—поджаренный на маслѣ.

Прямитися-тьця—идти прямо.

У пекло напростець прямуйся.
І. Котляревськиі.

Прямовати, прямувати — направляться; назначать, прочить.

Прямуя ёму в супружество дочь свою Марію. Конисський 232.

Прят—(акт. сл.) имущество.

Псалмиста — псалмотворець, псаломщикъ.

Псиця, псюка—собака.

Пструг—рыба (какая?)

Лишь часом красноперий пструг
Водою заплюскоче. І. Верхратський

Псутися-тьця—портиться.

Птасьтво—царство птицъ.

Птах, птаха—1) птица. 2) Неуклюжій человѣкъ.

Пташина рута -растеніе Fomaria officinalis.

Пташиний, птаський—птичій.

Пташка—птичка.

Публіка—развратница.

Публікация—(акт. сл. publicatio) объявленіе во всеобщее свѣдѣніе; судебные приговоры къ банніціи и инфаміи немедленно публиковались Возными; точно также въ случаѣ представленія въ судъ тѣла убитаго, Возный публиковалъ о происшедшемъ убійствѣ, при чемъ выставлялся и самый трупъ.

Публічность—публика.

Пуга, пужка—плѣть.

Пугар—большой стаканъ для вина.

Він с пугаром у руці саме до краковяка розігнався. П. Куліш.

Пугач—филинъ Strix bubo.

Пугу-пугу!—крикъ филина и привѣтственное восклицаніе сѣчевыхъ братчиковъ.

Пуделко—футляръ, ящикъ.

Пудити—мочить; бить, гнать.

Пудофет—тяжелый на подъёмъ.

Пужало, пужально, пужалко—кнутовище.

Пужина—сѣменная оболочка.

Пужник—растеніе Tuwitis glabra L.

Пузань—брюхачь.

Пуздро, пуздерко, пуздерок—погребецъ, ящикъ для храненія напитковъ, ларчикъ, футляръ.

Пузирчатко—растеніе Coluthaca arborescens L.

Пукати—стрѣлять.

Пукатися-тьця — лопаться, удариться, развиться.

Пукнути—произвесть шумъ, лопнуть.

Пула—пола.

Шла дівчина через двір,
На ній суконька в девять пул. Пѣс.

Пуляресик—бумажникъ.

Пундики—родъ пирожнаго.

Пункта—(puncta) точка.

Пуншт—пуншъ.

Пупьяшок—цвѣточная почка.

Пурпати—вырять.

Пустельник—пустынникъ.

Пустий—пустой.

Пустити—отпустить, освободить.

Пуститися-тьця—пуститься, оторваться; *він духу пустився*—умеръ. *Берега пустився*—отчаялся, погибаетъ.

Пустка—пустая изба; дикое уединенное мѣсто.

Пустовати—1) шалѣть, рѣзвиться.

Ой мати, мати, козак у хаті:
Пустує, жартує, не дае спати. Пѣс.

2) Пустовать.

Пустота—шалость, вѣтренность, пустота въ душѣ, въ головѣ, сердцѣ.

Пустовливий—рѣзвый, вѣтренный.

Пустун, пустунчик—шалунъ, шалунчикъ.

Пустунька—шалунья.

Путивочка—круглое яблоко.

Путиниця—эклиптика.

Пуття—удача, толкъ, порядокъ, умѣніе, прокъ.

Путря—родъ толокна.

Путящий, путний—хорошій.
Пух—растеніе Eviophorum vaginatum L.
Пухір—пузырь, нарывъ.
Пуховйця, пуховик—пуховая подушка.
Пуховош—насѣкомое Philopterus.
Пуць—междомете бахъ.
Пуцьверінок, пуцьвірок—птенчикъ.
Пучка—палецъ ручной.
Пушкар—начальникъ артиллеріи; артиллеристъ; пушечный мастеръ.
Пуща—дебрь, дремучій лѣсъ.
Пущальний тиждень—мясопустная недѣля.
Пущання—запустъ, заговѣны.
На пущання, як завьязано Погов.
Пхельний—ничтожный.
Пхикання-е—всхлыпываніе.
Пхйкати—(въ насмѣшку) всхлыпывать.
Пшик—*вийшов пшик*—пустяки.
Пюрця—перья.
Пьецух—пѣтухъ.
Пьятилистник, пьятиперстник—растеніе Potentilia alba L.
Пялити—натягивать, распинать, мучить.
Один пялить, другий хвалить.
Пянюга—горькій пьяница.
Пясти—пучить. *В верцадло очі все пяла*
Пятина—5-я часть.
Пятро—(съ Польск. яз.) этажъ.

Р.

Рабин—раввинъ.
Рабований—награбленный, порабощенный.
„От Припеті до Синюхи,
Вславили себе Обухи,
Та й не злотом рабованим,
Не гонором купованим,
Не гербами—клейнодами,
А своїми пригодами.“
П. Куліш.
Рабовáние—порабощеніе; грабежъ.
Рабовáти — порабощать, грабить, опу-опустошать.
Рабунок—грабительство.
Рабуха—судьба, невзгода.
Равлик—кротъ.
Рада—1) совѣтъ, ряда, дума. судъ, судебное совѣщаніе. 2) Митингъ, сходка, собраніе.
Кияне, кияне, панове громада, погана ваша рада. Посл.
Рада генеральна — парламентъ, конгрессъ, сеймъ.
Единогласною всіх обрадою і ухвалою назначаються три Генеральнії, в кожному року, Радй. Орлик.
Рада чорна—простонародный митингъ.
Ради—*панове ради*—высшій гетманскій или королевскій совѣтъ, сенатъ.
Рáдити—совѣтовать.
Рáдич—совѣтникъ; члены рады.
Радичка—совѣтница.
Радітель—попечитель, покровитель.
Радіти—радоваться.
Радний—парламентскій.
Рáдник = **рáдич**. См. выше.
Радніший—радъ, доволенъ.
Яб сам радніший був, колиб воно так скоїлось.
Радовáти — быть на радѣ, держать совѣтъ.
Радовик, рядовик—растеніе Sanguisorba officinalis L.
„Корінь цього зілля дуже гарно помагає коли жінка при родах дуже крівлею зходить.“ Народ. пог.
Рáдощи—радость.
Рáдут—уютное, безопасное, отрадное, утѣшительное мѣсто.

Ра̀з-ураз, ра̀з-по-раз—нар. безпрестанно, поминутно, то и дѣло.

Ра̀зи́—земледѣльческая борона.

Разноцвіт—растеніе Delphinium Ajacis L; иначе по-Украински—*синєцвіт, сікирки.*

Разовий хліб—хлѣбъ изъ муки, одинъ только разъ пропущенной сквозь сито.

Разо́к—1) нитка мониста, шнурокъ 2) Слѣдъ, черта. 3) Борозднa.

Ра̀їна—рябина.

Ра̀їтися—совѣтоваться, совѣщаться.

Райдрево, скомпія—дерево Rhus Cofinus L.

Райця, ра̀дця — совѣтникъ въ ратушѣ или магистратѣ.

Ракiв пекти—краснѣть, конфузиться.

Ракiта—ветла, верба, дерево Salix vitellina.

Ракiтник—Salix rosmarinifolia L.

Ракiтовий кущ—Cytisus biflorus L.

Ракови-шийки, рачешийки, рачки—растеніе Polygonum Bistorta L.

Ралѐць—1) совѣщаніе, совѣтъ. *Ходити на ралець.* 2) Поздравительный подарокъ, взятка, пошлина, подать. *За Хмельницького старого жили ми, не ўзнаючи аренд, индукт, сердюкiв, подвод, ральцiв i иних долеглiвостей.* Петрикъ, 1692. 3) Добровольная дань отъ рала (рало, главная часть плуга) приносимая землевладѣльцу въ день Рождества Христова. Хоречко.

Ра̀ло—рѣзецъ у плуга.

Рама—плеча.

Рамець—ранецъ.

Ра̀мѐ — рука, употребляется въ формѣ *з-раменя, зраменя*—по силѣ, по праву, въ силу, именемъ кого.

З-раменя пастирсьтва. Грамота Патр. Кирилла. 1623 г.

Ра́нда — мѣра жидкости. *Вино продавати бочкою на ранди, а пива i мед гарнцем.* Гетьманськi статтi 1659 ро́ку ст. 5.

Ранда́р—арендаторъ.

Рандарський—арендаторскій.

Де спiткали порубами,
Рандарськi ридвани. П. Кулiш.

Ранко́р—(акт. сл.) ненависть, злоба. *Ляхи своїми ранкорами привели Польшу до остатнёї ру́їни.* Величко.

Ра̀нний—раненый. Величко.

Ра́нник—растеніе Scrophularia aquatica. L., а подругимъ Paris quadri folia L.

Ранній дуб=дуб. См. *Д.*

Раннiший—раннѣйшій, самый ранній.

Ра́нок—утро.

Ра́пс=сурiпиця, свiрiпа. См. *С.*

Рантом—нар. вдругъ, сразу.

Рарог—родъ сокола Falco buteo.

Ра́са—1) родъ матеріи. 2) Порода, поколѣніе. *За молодого расою перти.* Прибура.

Растопша—растеніе Silybum marianum Gaerton.

Раструб—ястребъ.

Расходник—растеніе.

Ра̀та—1) срокъ платежа. 2) Сумма уплачиваемая, въ каждый изъ нѣсколькихъ сроковъ, на которые разложенъ платежъ.

Ратай—1) плугатарь. 2) Кротъ.

Ра̀тельний—старательный.

Ра̀тище—бревко копья.

Ра̀тиця—копытъ

Мясо розiдрать суддям на рiвнi частi
Лисицi ж ратицi оддать.
I. Гребiнка.

Ра́тман—помощникъ бургомистра въ магистратѣ; отъ нѣмецкаго Rathmann.

Ратова́ти, рятува́ти—спасать избавлять, освобождать.

Ратýнок—помощь, защита.

Рахова̀ти, рахувáти — считать, соображать. *Раховати сир, масло: то й вареників не їсти.* Посл.

Рахýба—счетъ, отчеть, понятіе, толкъ, смыслъ, соображеніе.

Рахунок—разсужденіе, расчетъ.

Рація—рѣчь; основная, побудительная причина; отъ Латинскаго Oratio.

Рач—изволь, благоволи. *Рач твое Царськое Величесьтво.* См. Договорныя статьи Гетмана Богдана Михайловича Хмѣльницкаго съ Царемъ Алексѣемъ Михайловичемъ 1654 г. *Рач зі мною обачитися для устнеї розмови.* Мазепа.

Рачей, рачії—(акт. нар.) охотнѣе, справедливѣе, тѣмъ болѣе, вѣрнѣе, точнѣе.

Рачей би належало скаржитися на свою жену. Мазепа.

Рáчити—изволить, долженствовать, стараться, почитать за достойное, справедливое, потчивать, угощать.

Ра̀чки—нар. на карячкахъ, на четвереинькахъ, ползкомъ.

Рáя, раяние—совѣтъ.

Ра̀яний—совѣтованный.

Рáяти—совѣтовать, рекомендовать.

Рвáти—рвать, срывать.

Рвúній—ревнивый.

Рвія—ревность. Куцый.

Ребéрце—ребро.

Ревсренція—(акт. сл. reverenter) учтивое, почтительное къ кому обращеніе съ кѣмъ-либо.

Ревний—настоящій, истинный.

Воно виходить ревною драмою життя сирітського. П. Куліш.

Ревс — позванный, отвѣтчикъ, pars citata.

Рèгіт, рèгот, реготня́ — громкій смѣхъ, хохотъ.

Реготáти—хохотать.

Реготáтися-тьця — смѣяться изо всей мочи.

Рéгула—(акт. сл. regula) правило, образецъ, устройство.

Редиска, редька — Raphus sativus L. Var. Radicula Pers. *Редька дика* — Raphanus Raphanistrum L.

Реент, реент присяглий—(акт. сл. regens, regent) урядникъ ведшій актовыя книги и выдавшій изъ нихъ выписи; назначался онъ писаремъ.

Реестéр козачий—регистръ или списокъ лицъ составлявшихъ казачье войско; отъ того всѣ записанные въ немъ назывались *реестровиками.*

Реэстрованне—регистровка.

Резеда—растеніе Reseda odorata L.

Резóвий, режòвий—ржаной.

Рéйвах—шумъ, бѣшенство.

Реймѐнт, реймент—(акт. сл.) правитель, главнокомануюцій; гетманъ.

Ми рейментаръ отцевськи упоминаємо. Самойлович 1682.

Рейментарювáти—диктаторствовать, управлять, командовать.

Рекогниция—(акт. сл.) росписка въ полученіи на сохраненіе какого-либо имущества или денегъ, сохранная росписка.

Рекрýтчина, некрýтчина — рекрутскій наборъ, обязанность идти въ солдаты.

Релія—(акт. сл. religio) религія, вѣроисповѣданіе.

Релійний—религіозный.

Реляция—донесеніе, показаніе вознаго, сознаніе.

Ремéсний—ремесленный.

Ремéсник—ремесленникъ.

Ремéсниця—ремесленница.

Рéмество—ремесло.

Ремство—претензія, неудовольствіе.

Ремствовати—гнѣваться, сердиться.
Ремунеровати—вознаградить.
Рѣпатися-тьця—трескаться, лопаться.
Репет—крикъ отъ злости, шумъ, содомъ.
Репетовати—кричать съ досады во все горло.
Рѣпнути—разстреснуться.
Репозитум—(акт. сл. repositum) возраженія отвѣтчика противъ каждаго отдѣльнаго пункта иска объ убыткахъ.
Репремáнд — (отъ франц. reprimande) выговоръ, брань.
Репротестація—(акт. сл. reprotestacya, reprotestatio) 1) встрѣчная жалоба, протестъ противъ чужой жалобы. 2) Протестъ суда противъ обвиненія его тяжущимся въ незаконныхъ дѣйствіяхъ при разбирательствѣ дѣла.
Репья́х—репейникъ, Arctium Lappa.
Репья́хи полёви—растеніе Carduus nutans L.
Репья́шки—растеніе Xanthium Strumarium L.; иначе по-Украински—*залучник, зобник.*
Ресерите—растеніе Heliathus annuus L.
Ресигнация—(акт. сл. resignatio) продажа.
Респе́кт — (акт. сл. respectus) почтеніе вниманіе.
Респектум—нар. по поводу, относительно
Респонс—(акт. сл. responsum) письменный отвѣтъ.
Реставровáти—(акт. сл. restauro) возобновлять.
Ретéльний=рительний. См. ниже.
Рѣтязь, ретязóк—цѣпочка, верёвочка.
Реуруска—(Бессараб. сл.) дикій виноградъ.
Рефле́кция—(акт. сл. reflexio) 1) отраженіе. 2) Размышленіе.
Реформация—(акт. сл. reformatio) вѣновная запись; актъ которымъ мужъ обезпечиваетъ своей женѣ сумму, равную полученному за него приданному.
Рецессія—(акт. сл. recessio) отказъ отъ какихъ либо правъ, напр. отказъ оставшагося въ живыхъ супруга, въ пользу своихъ дѣтей, отъ права пожизненнаго владѣнія имуществомъ супруга умершаго.
Рѣч—вещь.
Реченецъ—срокъ.
Реченство—вещество.
Речни́к—адвокатъ, ходатай по дѣламъ.
Речництво—адвокатура.
Ржій—Leslia paniculata.
Рженець—растеніе Phleum pratense L.
Рибалка—рыболовъ.
Рибальський цех—рыбной цехъ.
Рибáлчиха—рыбачка, жена рыбака.
Ри́бка—Lepisma saccharinum.
Рибóвчик=рибáлка. См. выше.
Риботвóр—царство рыбъ.

А царь всёго звірья і риботвору.
П. Ратай.

Ривіти—ревѣть.
Ридвáн—парадная карета, рыдванъ.
Риж—рисъ, сорачинское пшено Oryza sativa L.
Рижик—грибъ Agaricus deliciosus L.
Рижій—растеніе Camelina sativa Cranz.
Рижуха—растеніе Draba nemorosa L.
Ри́мар=ли́мар. См. *Л.*
Римиgáти, римигáти — жевать жвачку. (о волахъ).

Гей із-за гори, із-за кручи
Скрипплять вози идучи,
Вози скрипплять, ярма рипплять,
Вóли римиgають. Пѣс.

Ри́нва—жолобъ для скота воды.
Ри́нка, ри́ночка — глиняная вазка, вазочка.

Ри́нути—быстро течь.
Ри́пати—скрипѣть дверью отворяя оную медленно, или часто.
Рипатися-ться—безпрестанно отворять двери; выходить и снова входить.
Рипіти—скрипѣть.
Рипли́вий—скрипучій.
Ри́пнути—скрыпнуть.
Ри́са, ри́ска—черта, черточка.
Рисова́ти—1) чертить. 2) Бороздить, раздирать.
Ри́сь-коза̀—быстроногая коза.
„*Ой рись-коза́! твій син плачє,*
Твій син пла́че, ї́сти хоче."
Изъ народ. сказки.
Рів—ровъ, канава.
Рівний—ровный.
Рівнова́га—равновѣсіе.
Рівнозна́ка—синонимъ.
Хананейці чи хвиникиї довго ору́довали торгами; через се слово хананеець стало рівнознакою слова купець. П. Ратай.
Рівчак—жолобокъ.
Ріг—рогъ.
Рід, род—родъ, фамилія, родство; напримѣръ: *свекор* — мужнинъ отецъ; *свекруха* — мужнина мать; *дівер* — мужнинъ братъ; *зови́ця* — золовка, мужнина сестра.
Тесть—женинъ отецъ. *Теща*—женина сестра. *Зять*—сестринъ мужъ, *сноха, невістка, невіхна*—братнина, жена. *Бра́т-у-другиx*—двоюродный братъ; *ятрівка*—своячница, невѣстка, жена деверная, т. е. мужнина брата.
Рідненький, рідпесенький — родственникъ, ближній человѣкъ.
Рідний—родной.
Рідня—родня.
Рідокоханець—любимецъ рода или фамиліи.
Рідокоханий—любимый родомъ.
Рідокоханка — всеобщая любимица въ родѣ.
Ріж—**ри́ж.** См. выше.
Ріжка—грибъ Agaricum deliciosus L.
Ріжо́к—1) рожокъ. 2) Уголъ. 3) Оконечность.
Різа́к—1) ножъ острый. 2) Рѣзецъ. 3) Отважный человѣкъ. 4) Растеніе Stratiotes Aloides L.
Різа́к степовой—растеніе Falcaria Rivini Host; иначе по-Украински—*серпоріз.*
Різани́на—рѣзня, рѣзаніе.
Різдво Хрестове—Рождество Христово.
Рідвяний—рождественскій.
Різка—1) розга. 2) Растеніе Najas major All.
Різник—рѣзникъ, мясникъ.
Різни́цький цех—цехъ мясниковъ.
Різни́ця—мясная лавка, салаганъ, бойня.
Різно́ція — разъединёность, разногласица, неурядица.
Різону́ти—разрѣзать однажды.
Рік, рок—годъ, срокъ.
Рік завитий—окончательный срокъ.
Рікóвиця—годовщина.
Рілля—борозды на вспаханомъ полѣ; съоранная земля.
Рінь—(Австр. Укр. сл.) пески. *Перуняна рінь*—Перуновы пески. Лаврен. Лѣт. Кіевлянинъ Максимовича II. 22.
Ріпа—рѣпа Brassica Rapa L
Ріпка — родъ кубка, имѣющаго форму рѣпы.
Ріпяк—репей Carduus nutans L.; иначе по-Украински—*скин, бодяк. чортополох.*
Ріска—(Галиц. сл.) 1) росинка. 2) Скорость, быстрота. 3) Десна.
Рі́ский—скорый, быстрый.
Ріско—нар. скоро, быстро.
Річ—вещь, предметъ, причина.

Річ-посполіта—республика, народоправство.

Річка, річенька, річечка—рѣчка, рѣченька, рѣчонка.

Рішенець—рѣшеніе приговоръ.

Рỏб, рỏба, робỏта—работа.

Робáк, робачỏк—дождевой червь.

Робúти, чинúти—работать, дѣлать.

Вона тілько і робить трихи да мнихи.

Робільний—фабричный, заводской.

Робільник—фабрикантъ.

Робільниковати, робільничати—изготовлять, приготовлять, фабричничать.

Робільня—фабрика заводъ.

Рỏбом — нар. способомъ, образомъ, манеромъ.

Роборація—(акт. сл. roboratio) утвержденіе на судѣ составленаго домашнимъ образомъ акта.

Роборовати—(акт. сл. roborare, roborowaċ) утвержать совершенный домашнимъ порядкомъ актъ личнымъ признаніемъ его въ присутствіи уряда.

Роботящий—трудолюбивый, прилежный.

Рогáч—1) ухватъ. 2) жукъ Lucanus cerrus; иначе по-Украински—*ведмедчук, тур, дубовий рак, рондалик, оленок, олінець, Божа коровиця.*

Рогáчка—родъ шапки.

Рогіз, рогоз, рогоза—толстый ситникъ, который ѣдятъ; водяное растеніе Scirpus palustris.

Рогіз, палочник, султанчик—растеніе Typha angustifolia L.

Рогỏва, рогỏве, рогỏво—роговая подать, т. е. плата съ роговъ. Плата землевладѣльцу земли за пастьбище скота, съ вола и коровы 4 крейцера, съ яловки 3, съ овцы и теленка 1 крейцеръ за цѣлый годъ въ Стрыйскомъ Округѣ или уѣздѣ (обводѣ).

Рогульки—**чортови оріхи.** См. *Ч.*

Родзúнки—изюмъ.

Родúлець, родильці — родитель, родители.

Родúмець—падучая болѣзнь, или параличъ.

Родина—родные, родство, мѣсторожденіе, родина.

Родúни—роды.

Родúнний—родовый.

Родúтелька—родительница, мать.

Родючий—плодоносный, плодородный.

Родючка—плодородіе, плодородный.

Рож, жито—рожь Secale cereale L.

Рỏжа городня—роза Althea posea L.

Рожа дика, шипшина, голодовина, свербило—роза шиповникъ Posa canina.

Рожáний, рожéвий, рожỏвий—розовый.

„*Серце мое, коханее, квіте мій рожевий.* Мазепа.

Зроблю тобі хату з рожового цвіту. Пѣс.

Мій квіту рожаний. Котляревський.

Рожèн—1) колъ. 2) Бѣда.

Рожки — растеніе Scleotium clavus Dec; иначе по-Украински—*чорні пиріжки, спориш, споринья.*

Рожỏний—родный, урожденный.

Розалія—Caragana.

Розбішáка—разбойникъ, сорванецъ, буянъ.

Розбішацький—разбойническій.

Розборона — разнятіе дерущихся или сражающихся.

Розборонáти—разнимать.

Рỏзбрат—изъ друга брата, стать врагомъ.

Хан учинився розбрат Хмельницького. Величко.

Розбýркати—разбудить, расшевелить.

Розбурхотáтися-тьця—разбушеваться.

Розбути—снять обувь.

Розвагá—утѣшеніе.

Розвадити, розважати, розважити—утѣшать, забавлять, разсѣять, развѣшивать.

Розважати—утѣшать.

Розважити—развѣсить.

Розважовати—взвѣшивать, соображать, вѣсить.

Скарбі і срібла Самойловичови і синів його всі на двое разділени і шалями чрез кілько неділь розважени; бо лічучи їх мусили би много забавити часу.

Велпчко.

Розвередоватися-тьця — разкапризиться, бѣситься.

Розвинути—распустить, развернуть.

Розвинутися-тьця—раскрыться, развернуться, распуститься.

Розвідка, розвідини—изслѣдованіе, развѣдъ.

Розвій, розвой—развитіе.

Бажаемо ми і тепер небагато—
Рідного розвою родині.

М. Старицький.

Розводи—узоры.

Розгарш—оргія.

Сами ж лишились при розгарші,
Де на товариша і ждуть.

І. Верхратський.

Розгадати—разгадать, рѣшить.

Розгадатися-тьця—разговориться.

Розгардіяш—приволье, обжорство, чревобѣсіе, неурядица, безпорядокъ.

„Отамане наш;
Недбаеш за нас;
Бо бач наше товариство.
Як розгардіяш“? Пѣс.

Розглядини — разглядываніе, осматриваніе.

Розговорити—утѣшить, разсѣять, уговорить.

Розголосити, розголошати—разглашать.

Розгорити—добыть съ трудомъ.

Розгорнути—разворотить.

Розгорнутися-тьця—разворотиться.

Розгортати—разворачивать, раскрывать.

Розгортатися-тьця—разворачиваться.

Розгорювати—**розгорити**. См. выше.

Розгребти—разбросать, раскидать, разворушить.

Розгрішеннє—разрѣшеніе, прощеніе грѣховъ.

Розгудець—хулитель, порицатель.

Розгудити—отсовѣтовать, осуждать.

Роздивлятися-тьця—разсматривать.

Розділмати—разнимать.

Розділ—отдѣленіе, раздѣленіе, глава.

Роздобути—достать, добыть.

Роздовбати—раздолбить, разстолковать.

Роздовкти—растолочь, разбить.

Роздролитися-тьця—разсвирѣпѣть, разъяриться.

Роздрочити—раздразнить, разсердить.

Роздрочитися-тьця—разкапризиться.

Роздуванити—раздѣлить.

Роздум—размышленіе, раздумье.

Роздягати—раздѣвать.

Роздягатися—раздѣться.

Роздягти—раздѣть.

Роздягтися—раздѣться.

Роздяковатися-тьця—поблагодарить, распрощаться, раскланяться.

Розжеврілий—растлѣвшійся, взявшійся жаромъ.

Розжевритися-тьця—разгорѣться, распалиться.

Розживатися-тьця—пріобрѣтать, разживаться.

Роззувало—сапожная подножка.

Роззувати, роззути—снять обувь съ ногъ

Роззява—разиня, ротозѣй.

Роззявити—разинуть.

Роззявлений—разинутый.

Роззявляти—раскрывать ротъ или пасть.

Розигри—1) Запустъ, заговоры. *Розигри у перший понеділок Петрівки.* Гатцук. 2) Розыгрышъ.

Розйнки—изюмъ.
Розібгати—разворотить, разскрыть, разогнуть.
Розказа́ти—повелѣть.
Цесарь Турецький ханові сурово розказав. Величко.
Розказня́—балагурство, болтовня, повѣсть.
Розквітний—разцвѣвшій, цвѣтистый.
Розкомпонова́ти—смѣкнуть, усмотрѣть, выдумать.
Розко́шланий, розко́шманий = **роспатланий.** См. ниже.
Розкрое́не—разодраніе, разрывъ.
Розкудо́вчати—растрепать.
Ро́злад—ссора.
Розляяти—выбранить, разбранить.
Розле́глий—отдаленный.
Розле̂глость — отдаленность, пространство.
Розледащіти—разлѣниться, стать нерадивымъ.
Розли́читися-тьця—растеряться.
Розлічи́ти—расчитать.
Розлічитися-тьця — расчитаться, расплатиться.
Розлогий—обширный.
Розлюбити—разлучить влюбленныхъ.

Ой на серцю дівчиноньки
Великая туга.
Любив її козаченько
Розлюбила друга.
I. Верхратський.

Розмаїтний—различный, разнообразный.
Розмай—развлеченіе, удовольствіе.
Розмайка—мотовство.
Розма́йний—развѣвающійся, волнистый.
Розмайра̀н — растеніе майранъ, Originum Majorana.
Ройзмайрин—растеніе Rosmarinus.
Розма́яти—промотать, растратить.
Ро̂зминутися-тьця — разойтись, пройти мимо.
Ро̂змир—перемиріе.
Розмир Сербів с Турками вчинився зненацька.
Ро̂змір—пошлина мукою за смолку зерноваго хлѣба, въ пользу владѣльца, мельниицы.

Ще недавно діди сиві
Млинів доглядали,
Та з унуків розмір брали,
Па̀нові зсипали. П. Куліш.

Розмо̂ва—разговоръ.
Розмовля́ти—разговаривать.
Рознемігтися—рознемочься, разболѣться.
Розний—различный, всякій.
Рознокале̂рний—разноцвѣтный.
Розноція = **різноція.** См. выше.
Розова чина—растеніе Lathirus tuberosus L.
Розовий цмин—растеніе Antennaria divica Gärt.
Розор—разореніе.
Розпатроши́ти—разбить.
Розпач, роспач—отчаяніе.
Розпачливий — рыдающій, отчаявшійся, вопящій.
Розперезà̀ти, розпере̂зувати—распоясать, распоясывать.
Розпереза́тися-тьця—распоясаться.
Розплата́ти—очистить вырѣзываньемъ, разрѣзать на двое или на части.
Розплата̀тися-тьця—растеряться.
Розпороши́ти — разбить, въ пыль, въ прахъ, на голову.
Розпорядкува̀ти — привести въ порядокъ.
Розправляти—разсказывать.

Розправляе о всіх чудах,
Дивоглядах, борбах, трудах.
Галицк. Зоря 2 стр.

Розпри́ндитися-тьця — раскапризиться,
Розпукатися-тьця, розпуковатися-тьця,

розпукнутися-тьця — распускаться, расцвѣтаться, лопаться.

Розпу́ковка — распускающійся бутонъ.

Розпустний—розвращенный, распущенный.

Розрӓіння—разлука.

Розра́яти—отсовѣтовать.

Розрив = черевички Божої Матері. См. *Ч*.

Розро́ба—разработка.

Розроблений—разработанный.

Розробляти—разработывать.

Розруй—разрушеніе, истребленіе.

Розруйно́ваний—разрушенный.

Розруйновати—разрушить, истребить.

Розруйно́ванне—развалины послѣ разрушенія.

Ро̂зрух—шумъ, грохотъ, крикъ.

Розсада заяча—растеніе Sedum Telephium L.

Розсла́вити—разнести, разсказать.

Розстеле́ний—розосланый.

Розстерви́тися-тьця—остервениться.

Ро̂зсуд—мнѣніе.

Розташова́тися-тьця — разобрать, разложить товаръ.

Розтина́ти—разнимать.

Розтина́тися-тьця—раздаваться.

Розтропность—расторопность.

Розуміння—понятіе.

Розхвили́тися-тьця—въ волноваться (о водѣ).

Розхіття́—высшее удовольствіе, наслажденіе.

Розхрістаний—распахнутый.

Розрхіста́тися-тьця—растегнуться, распахнуться.

Розчави́ти—раздавить.

Розчати, розчинати—начать, начинать.

Розчовна́ти, розчовти́, рощовити — понять, догадаться, разобрать.

Розчумати—опомниться, почувствовать, узнать.

Розчуру́пати = розчовна́ти. См. выше.

Розчу́хати, рощуха́ти—разобрать, распознать.

Розчухра́ти—разсѣять, разбить, раздробить.

Розша́рпати—разорвать.

Розшматкова́ти—разорвать на части.

Розшоло́пати—понять, уразумѣть.

Розшрубити—развинтить, раздѣлить, на части.

Розща́стя—блаженство.

Розщебаний—расколотый, растреснувшійся.

Розя́трити—развередить.

Рок, рік—годъ.

Роки, рочки—(акт. сл.) судебная сессія гродскихъ судовъ; сессій въ году было 4: мартовская, майская, сентябрьская и декабрьская.

Роковий, рочний—годовой.

Рокош—ропотъ, волненіе, мятежъ.

Рокошанець, рокошанин—недовольный, мятежный.

Рокошанка—мятежница.

Рокошовати—роптать, волноваться, возставать.

Рокошовий—глава мятежъ, мятежный.

Рольник—земледѣлецъ.

Ро́ля—пашня, пахатное поле, борозда.

Ром—цыганскій парень.

Ромашка, румянок—растеніе Matricaria Chamomilla L.

Роме̂н—Ромны уѣздный городъ Полтавской губерніи.

Роме̂н, рома́н, романе̂ць, ромун зілле—растеніе Leucanthemum vulgare Lam.

Ро́мні—цыганская дѣвушка.

Ромода́н—дорога, проложенная войсками Князя Ромодановскаго въ 1708 году.

Рóнд, рóнда, рóндик—конскій нарядъ.

Ропá—мокрота или пѣна на лицѣ мертвеца.

Росáда—молодая капуста въ стебелькахъ, для разсадки въ огородѣ.

Роска, ріска—росинка, роса.

Росквáщити—разбить.

Рóсквась—грязь, распутица.

Роскидовати — раскидывать, разбрасывать.

Роскіш—роскошъ.

Рóскоши—предметы роскоши.

Роскóшитися-тьця—роскошничать.

Роскошýвати — роскошничать, сибаритничать.

Роскóльщик—раскольникъ.

Роскóльщиця—раскольница.

Рослúна—растеніе.

Рослинниця—Ботаника.

Росóха—вилы, вилки у плуга.

Роспáлина—разсѣлина.

Роспалити—разжечь.

Роспанахáти—разорвать, сильно разрѣзать.

Роспáтланний—съ растрепанными волосами.

Рóспач—отчаяніе.

Роспере́зати—распоясать.

Роспестúтися-тьця—избаловаться.

Роспис—утвержденное судомъ соглашеніе сторонъ объ отсрочкѣ разбирательства дѣла.

Роспúтати, роспúтувати — распросить, расправшивать.

Росплатáтися-тьця — растянуться упавши.

Росплодженний—размноженный, расплодившійся, увеличившійся въ числѣ.

Росплю́щити—раскрыть (о глазахъ), раздавить, расплескать.

Росповідок—разсказъ, повѣствованіе.

Роспорошúти—распустить, разсыпать.

Роспрáва прáвна—(акт. сл.) судебныя пренія, разбирательство дѣла.

Роспрáвити—разослать, распредѣлить.

Роспрúндитися-тьця — раскапризиться, возгордиться, надуться, похвастать.

Роспук—растрескъ.

Роспукнути—трѣснуть.

Він сміеться до роспуку.

Роспýста—развратъ.

Роспýття-є—распутица, непогода, грязь.

Ростань—распустіе.

Ростиканий—разложенный по разнымъ мѣстамъ.

Ростикати—раскладывать, или разбрасывать по разнымъ мѣстамъ.

Ростикáтися - тьця — распространяться звуку.

Рóстич, в-рóстич—нар. въ разсыпную.

Ростікатися-тьця — разбѣгаться, расходиться, исчезать.

Рóстірка, рóзтірка — (акт. сл.) ссора, не согласіе, разъединеніе, брань, размолвка, пакость, растрата, погибель.

Ростопаш=**чистотіл**. См. *И.*

Росторопша—растеніе Aristolochia Clematitis L.

Росяний—росистый.

Росчахнýти—разломать, разорвать, разодрать.

Росянка, росичка—растеніе Drosera rotundifolia L.

Рóта—клятва, присяга.

Повинен кожний формальную присягу, ведлуг роти, публічно ухваленої, виконати. Орлик.

Ротатий—разбойническій, забіячный.

Рочúстий—годовой, нарочитый.

Рочúтися-тьця—поклятъся, проклинать.

Рочний—годовой, срочный.

Рочник, рочниця—календарь, альманахъ

Рощина—мучной растворъ.

Рощовати—растворять муку.

Рубанець—отрубокъ, полѣно.

Рубанка—рубленіе.

Леч огнем, рубанками і мордерством руйновати і городи в свою область одбірати прийшли. Мазепа.

Рубанок—полѣно.

Рубати—рубить.

Рубель—1) валёкъ коимъ бѣлье катаютъ на скалкѣ. 2) Жердь которой прикрѣпляютъ сѣно къ возу.

Рубець, рубці—рубища, дѣтскія пелёнки.

Рубом—нар. ребромъ.

Руга—земля, отдаваемая въ пожизненное владѣніе какому либо чиновнику или священнику.

Руда—кровь.

Рудий—рыжій, бурый.

Дід рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
І я рудий, руду взяв;
Бо рудую сподобав. Пѣс.

Рудня—литейный заводъ.

Пан Полуботок власним коштом на одній греблі рудню, а на другій димарку на річці Борзні виставив. Самойлович 10 Февр. 1681 г.

Рудяний—кровяной, кровавый.

Ружже, ружниця, рушниця, ручниця—ружье.

Ружяний—розовый, румяный.

Руїна—развалины, разрушеніе.

Руїна Велика—гетманскія междоусобія послѣ смерти Богдана Хмѣльницкаго.

Руїнити, руйновати—разрушать.

Руйноване—разрушеніе.

Рукавчята—рукавички.

Рукодайний — на честное слово съ поданіемъ руки.

Рукодільний—мануфактурный.

Рукодільня—мануфактура.

Рукоємство—(акт. сл.) поручительство, отдача на поруки.

Рукопаш—нар. въ схватку.

Рулка—кранъ, горлышко.

Рум, рума—(акт. сл.) движеніе (?)

Едним румом увесь город тот Азов услали і загрузили. Величко.

Рума—дорога, путь, направленіе.

Румак—ретивый конь, жеребецъ.

Прийшла свиня до коня, тай каже: ось бо я, румак. Посл.

Румати, румсати, рюмсати — голосить,

Румація — (акт. сл. rumacya) выходъ арендная или заставного владѣльца изъ имѣнія; время которое давалось такому владѣльцу для переѣзда и перевозки своего имущества, сверхъ срока аренды или послѣ выкупа имѣнія.

Руйний—разрушительный.

Як звірюка лютий, руйний
Все в дорозі пометав.
І. Верхратський.

Румсновати—отжевать, пережевать.

Румовати, румувати—(акт. сл.) переселяться, очистить мѣсто.

Румянка—растеніе Anchusa officinalis L.

Румянок—растеніе Matricaria Chamomilla L.

Рундук, рундочок—1) крыльцо, крылечко. 2) Галлерея. 3) Базарный ларь.

Рунтура—кила, грижа, болѣзнь.

Рура, руля—дуло, стволъ.

Русалка—умершій некрещенымъ ребенокъ.

Русальнии Великдень—Русальный свѣтлый праздникъ; онъ иначе еще называется *Сухій четвергъ* и бываетъ на *Троїцькому тижню, після клечального.* Гатцук.

Русявий—бѣлокурый

Рута—растеніе часто упоминаемое въ пѣсняхъ Ruta graveolens L.

Рутка полева, пташина рута—растеніе Fumaria officinalis L.

Рутьний — цѣломудренный, всечистый, непорочный.

Рух—движеніе.

Рухва—жолобъ.

Рухомий—движимый.

Рухомость, рухомість—движимое имущество, рухлядь.

Ручай—ручей, источникъ, ключъ.

При дримаючім ручаю,
Буяли в небо крилаті орлиці.
Н. Устіяновнчъ.

Ручий—ловкій, способный.

От-це ж Сарра, хоч і стара,
Та бач жінка руча,
Вся голота шла в ворота,
Вона ж куда-луча!
Изъ віршп на Великдень.

Ручковий—изъ собственныхъ рукъ данный.

Ручник, рушник — полотенце, утиральникъ.

Ручно—нар. ловко, удобно.

Рушай!—трогай! маршъ!

Рушати, рушити—трогаться съ мѣста, начинать, прикасаться; подняться, возстать, двинуться, ополчиться.

Рушення—поднятіе, возстаніе, ополченіе.

Рушеннє посполитє—всеобщее ополченіе.

Рущизна—(акт. сл.) Русь, Русины т. е. Малороссіяне и Червоноруссы.

Рюмсати - руматн. См. выше.

Рябець—рябчикъ.

Рябий—пестрый.

Рябки—родъ мясного запорожскаго кушанья.

Рябко—бровко. См. *Б.*

Ряди-годи—*в-ряди-годи*—рѣдко, изрѣдка, иногда.

Рядно, рядиина—дерюга, простыня изъ грубаго полотна.

Ряжка—родъ ведра съ ушкомъ.

Рямье—рубища; отъ *рама, раменя*—плечи.

Рясати, рясити—потряхивать вѣткою.

Ряска—родъ рѣчной водоросли.

Рясний—частый, обильный, вѣтвистый, многоплодный, многолистый.

Рясно—нар. густо.

Ряст—1) почва, земля покрытая травою. 2) Растеніе водяная ряса Cotiledon umbilicus. 3) Вообще всякая стелющаяся трава; *ряст топтати*—жить; *пустив рясту топтати* — пощадилъ жизнь.

Ряст білий—Coridalis cava Schveiget. Coert.

Рятований—спасаемый, избавляемый.

Рятовати—спасать; помогать.

Рятовник—избавитель, благодѣтель.

Рятовниця—благодѣтельница.

С.

Сага, сага—заливъ.

Сагайдак—лукъ (оружіе).

Садиба—усадьба.

Садовина, садовинка — садъ, растенія садовыя.

Садовити—сажать, садить.

Сает, саета, сієта—англійское сукно.

Сажалка, сажавка, саживка—бассейнъ у источника; небольшое озеро, въ которомъ разводятъ рыбу.

Сайдак—сагайдак. См. выше.

Сайдакар—воинъ вооруженный лукомъ.

Сак—сѣть рыболововъ.

Сакви—мѣшокъ съ двумя посрединѣ отверстіями.

Саклак — растеніе Evonimus europaeus L. иначе по-Украински—*бруслина вовче лико, вовчі серги.*

Сáкма—военный строй и маршъ колонами.

Сакора — (Бессараб. сл.) рожь Secale cereale L,

Саламáха—салата.

Салат—салата—Lactuca sativa L.

Салатник—**чистник.** См. *Ч.*

Салва—(salva) обыкновенно въ концѣ жалобъ, объявленій и т. под. обозначалось, что жалобникъ оставляетъ за собою „salvam meliorationem, но иногда послѣднее слово опускалось, и salva употреблялось какъ бы существительное. Salva menente — имѣя еще право дополнить, исправить и проч..:.

Салгáн—салотопня; строеніе въ коихъ убиваютъ воловъ; вывариваютъ сало и т. под.

Салітра—селитра.

Салогýб—мѣщанинъ, торговецъ въ бранномъ смыслѣ.

Салмомьяќ—нашатырь Salammoniacum.

Сальсин—ива Salix Fragilis L.

Самбір—виноградъ (?).

В мене ganки малёвани
Садами самбір. Ю. Федьковичъ.

Самé—нар именно.

Самé-тоді—нар. въ ту пору, въ то время, именно тогда.

Самісінький—совершенно самъ, одинокій

Самóволець—своевольный.

Самоволка—своевольница.

Самогрій, самограй—(въ шутку) самоваръ.

Самозброець—бѣглецъ, выходецъ, преступникъ, пакостникъ.

Самоїстний—самостоятельный, независимый.

Самоїстность—автономія, самостоятельность, независимость.

Самопáл—ружье.

Самоправда—аксіома.

Саморух—автоматъ.

Самосил — растеніе henirium Chamomaedrys L.

Самоспосóбний—существующій самъ по себѣ, индивидуальный, автономный.

Самостай — 1) нарѣч. самостоятельно. 2) Растеніе Senetio acrucaefolius L

Самостайность, самостойность—самостоятельность, независимость.

Самотá—уединеніе, одиночество; *на самоті*—на единѣ, съ глазу на глазъ, про себя.

Самóтний, самотній—одинокій, уединённый.

Самотня́—одиночество.

Самотýжки—нар. скоро, разомъ.

Самохіть—нар. добровольно.

Санджáк—(турецк. сл.) намѣстничество, провинція.

Санджарівка=**нісенітниця.** См. *Н.*

Сановитий—статный.

Сановитость—статность.

Сап—насморкъ, охриплость, сморканіе, тяжелое дыханіе.

Сапати—очищать гряду отъ сорныхъ травъ.

Сапатий—осиплый (говориться о лошадяхъ)

Сапéтка—арендаторъ, скотоводъ. (?)

Да пішов би ти на Дон,
Та нанявся в сапетки,
А в сапетки добре
Там хліба доволі. Пѣс.

Сапкá—инструментъ для полотья грядъ.

Сапьян—сафьянъ.

Сапьянці—красные или желтые сафьяновые сапоги.

Сарана́—саранча, иначе по-Украински она называется еще: *Гнів Божий,* вѣруя что эти слова написаны у саранчи на крыльяхъ Израильскими буквами.

Сахарня—сахарный заводъ.

Сачевиця—чечевица.

Сбава—1) уменьшеніе, уничтоженіе. 2) Смертная казнь.

Сбавляти—уменьшать; погублять; казнить.

Сваволця, сваволець, сваволльник—своевольникъ.

Свара, сварка, посвар—ссора, брань.

Сваритися-тьця — ссориться, грозиться, угрожать.

Сваркий, сварливий—бранчивый.

Сваха, свашка, свашечка, сванечка, мчалка—сваха. Свахою избирается обыкновенно молодая и ловкая женщина.

Свашковати—сватать, высватывать, содѣйствовать при сватовствѣ.

Свекор—мужнинъ отецъ.

Свекруха—мужнина мать.

Свербига—растеніе Bunias orientalis L. Иначе еще оно называется въ Восточной Украинѣ—*катран, порчак*.

Свербигуз=**опуцьки**. См. *О*.

Свербіти—чесаться.

Свердел, свердло, свердлик — буравъ, буравчикъ.

Свердлити—буравить.

Сверткове шкло—такъ называлось стекло, которое употреблялось въ старину для оконъ; оно имѣло обыкновенно въ діаметрѣ около 3-хъ вершковъ, а по срединѣ небольшую выпуклость; стёкла эти укрѣплялись въ оловянныя рамки.

Свеочи—сбросить.

Свидина—растеніе Cornus sanguinea L; иначе еще называется—*спиж*.

Свідомість—извѣстность.

Свинар—свинопасъ.

Свинка—*грати у свинки* —играть въ городки.

Свинота—свинство; собират. свиньи.

Свинюшник—1) растеніе Salvia verticillata L. 2) Свинной хлѣвъ.

Свинячий—свиной, свинскій.

Свирид, Свиридко—Спиридонъ.

З 12-го дня студня з Свирида сонцеворота починае день більшатись, а ніч меньшатись. Гатцук.

Свиріпа=**суріпиця**.—См. ниже.

Свиріпиця—растеніе Sinapis arvensis L.

Свирка—дерево.

Свистілка—свирѣль.

Свистіля - **омег**. См. *О*.

Свита, свитка, свитина — смурый кафтанъ, сермяга, сермяжка; женская свита бѣлая, а мужская обыкновенно черная или темносѣрая.

Свитник—торгующій свитами.

Свідок—свидѣтель.

Свідомий—извѣстный, знакомый, вѣдомый.

Свідоцтво — свидѣтельство, свидѣтельское показаніе.

Свідчина—свидѣтельство, аттестатъ.

Свідчити — свидѣтельствовать противъ кого-либо; жаловаться, заносить жалобу.

Свідчиця, свідка—свидѣтельница.

Свікла—свёкла Beta vulgaris L.

Свінтоянське зілля—растеніе Hypericum elegans L.

Свінути—расвѣтать.

Свірка—сверчокъ Gryllus.

Світ—міръ, вселенная, свѣтъ; *світ завязати* —лишить свободы, сдѣлать несчастнымъ *Світ за очима*—безцѣльно, куда глаза глядятъ; *світ піднявся*—послѣ бѣды получить отраду.

Світанне-я—разсвѣтъ.

Світати—разсвѣтать.

Світелка, світлиця, світлонька—большая чистая горница, пріёмная, гостинная залъ.

Світілка—младшая сестра невѣсты или родственница ея очень молоденькая, которая при вѣнчаніи держитъ саблю съ прикрѣпленною къ ней свѣчой.

Світло—освѣщеніе.

Світлуха—растеніе Carthamnus tinctorius L.

Світниця—лампа.

Світобудівля, світобудова—міроздапіе.

Світобудовник — Міросоздатель, Богъ, Творецъ.

Світогляд—міросозерцаніе.

Світоспоруда=**світобудівля**. См. выше.

Світоспорудач—Богъ, Творецъ.

Свічадо—зеркало; иначе по-Украински—*дзеркало, люстро.*

Свіченне—просвѣщеніе.

Свічитися-тьця — 1) просвѣщаться, учиться.

Свічитись, люде, добре буде,
Свічтесь, хоч помалу.
Прибура.

2) наказывать, пріучать, упражнять. 3) Обучать въ наукахъ, просвѣщать.

Свічник—пономарь, слуга церковный.

Свірка—свинное стадо.

Свободний—актовое слово, означающее боярина.

Своєумець—дуракъ, глупецъ.

Своєумка—дура.

Сволок—перекладина.

Святе Пісьмо—священное писаніе.

Святковати—праздновать святки.

Свято, свята, святки—праздникъ, святыня, праздники.

Святобливий—святой, набожный.

Святобливость—святость, набожность.

Свячений—святой, освященный.

Свячене—пасха; освященный предметъ.

Сдаток—матеріалъ, вещь.

Сдвигнути—сдвинуть.

Сдирство—сдирство.

Се, сес—это.

Себе—возврат. мѣст. себя.

Себели—названіе рыбы.

Сего-бочний—по сю сторону находящійся, т. е. на восточной сторонѣ Днѣпра; говорится объ Украинѣ, которая теченіемъ Днѣпра раздѣляется на *сегобочну і тогобочну.*

Сегорочний—настоящаго года.

Седиція — (акт. сл. sedecio) мятежъ.

Седно—(Австр. Укр.) лядвія, ляшка. *Трафив го в седно.* Посл.

Сей=**цей**. См. *Ц.*

Сеймик—съѣздъ, митингъ. *Сеймик* boni ordinis—сеймикъ, для обсужденія мѣстныхъ нуждъ и составленія постановленій по этому предмету. *Сеймик депутатський* — сеймикъ для выбора депутатовъ въ трибунальскій судъ. *Сеймик элекційний*—сеймикъ для избранія должностныхъ лицъ. *Сеймик посольский*—сеймикъ для избранія депутатовъ или пословъ на общій государственный сеймъ.

Сеймовати—отправлять сеймъ.

Склета—Сингклитикія.

Секотерень—тетрадъ.

Секстерн—(акт. сл. sextern.) 1) десть бумаги. 2) Листъ бумаги въ разъ согнутый. 3) Тетрадка.

Сект—ликеры, варенье и проч.

Секта—округъ, околотокъ.

Селех—селезень.

Селидьба—усадьба.

Сельбище—поселеніе.

Селюк—поселянинъ.

Селючка—поселянка.

Сємак—1) 3½ гроша. 2) Послушникъ, келейникъ.

Сємака, сємачка—семерка, семерочка.

Сембриля — жалованья, заработанная плата.

А газді ще недогода!
Хвалитця неситий,
Що й сембрилю не виплатить...
Оттакі-то люде?
Ю. Федькович.

Сёмий—седьмой.

Сёмилатний—семь латокъ, заплатокъ, т. е. одежда изношенная, изорванная вся въ заплаткахъ.

Сенс—(лат. сл. sensus) умъ, смыслъ.

Сеньга—рыба сёмга.

Сёрбати—хлебать, выхлёбывать.
Сёрбай, недбай; хоч рідке аби багацько. Посл.

Сердак, сердачина—камзолъ, куртка.
Здерли з мене сердачину,
Ще хотіли й бити. Пѣс.

Сердега—бѣдняга.

Сердечний, сердешний—бѣдный, несчастный.

Сердешна трава—растеніе Orobus vernus L.; иначе по-Украински—*півники, черевички.*

Сердушник—растеніе Erytraea centaurium Pers; по-Украински—*центаврія, центурія, золототисячник.*

Сердюк—гвардѣецъ, тѣлохранитель.

Сердюччина — малороссійская гетманская гвардія; она состояла изъ 4-хъ кавалерійскихъ полковъ, набираемыхъ изъ охотниковъ или какъ тогда говорили *охочих козаків*; *Сердюччина* всегда содержалась на собственный счетъ гетмановъ; учреждена она въ 1674 году славнымъ гетманомъ Петромъ Дорошенкомъ. При гетманѣ Мазепѣ *Сердюччина* состояла изъ всякаго сброда, питавшаго собачью привязанность къ Мазепѣ, и была тѣмъ же самымъ для Украины, чѣмъ были *Опричники* для Московіи, а *Янычары* для Турціи; въ 1776 г. они были преобразованны въ три полка строевой кавалеріи, а въ 1785 размѣщены по карабинернымъ полкамъ составленнымъ изъ южноруссовъ и такимъ образомъ кончили свое существованіе полное славы до Мазепы и на оборотъ полное пятенъ при немъ и послѣ него.

Серебриста липа—липа Tulia argentea Dc.

Серед—нар. среди.

Середохрестя, середохрестна середа — среда на 4-й недѣлѣ Великаго поста.

Середущий, середульший—средній.

Серен—ожеледь. См. *О.*

Сермяга—1) кафтанъ или свита сѣраго сукна. 2) Бѣдняга.

Серпанка, серпанок—кисея, барежъ.

Серпень—мѣсяцъ Августъ.

Серпоріз, степовий різак—растеніе Falcaria Rivini Host.

Серпуха—растеніе Serratula tinctoria L.

Сестренець—сестринъ сынъ.

Сестрики, Іван-да-Маруся—растеніе Melampyrum nemorosum L.

Сивий—сѣдой.

Сивіти—сѣдѣть, сѣрѣть.

Сиворакша—птица вонючка.

Сивоусий—сѣдоусый.

Сидіти—сидѣть.

Сикавка—1) спринцовка. 2) Растеніе Conium maculatum L.

Сикатися-тьця, сикнутися-тьця—сунуться, броситься.

Сикер—хорошая водка.

Сикизка—настойка.

Сикомор—смоковница Ficus sycomorus.

Сила—нар. много.

Силковатися-тьця—силиться.

Силовати—принуждать.

Силодій—механикъ.

Силодійня—механика.

Силодійство—механизмъ
Силоміць—нар. насильственно, силою.
Силосвит—физикъ.
Сильдирій—растеніе Appium graveolens L.
Сильне—нар. крѣпко.
Сильниця—физика.
Сильничний—физическій.
Сильтуне — пшеница Triticum vulgare Will.
Симигривеник—двадцатикопѣечная монета.
Синеголов—растеніе Eryngium planum L.; иначе по-Украински—*Миколайки, сині колючки.*
Синець—растеніе Echium vulgare L.
Синецвіт — растеніе Nepeta nuda E.; иначе еще называется—*маточник.*
Синички—растеніе Delphinium elatum L.; иначе по-Украински—*Цар-зілля, Цар-сил.*
Сині колючки=синеголв. См. выше.
Синій ломиніс=циганки. См. *Ц.*
Синова—невѣстка, жена сына.
Соновець—братнинъ сынъ, племянникъ.
Синовський—сыновній.
Синодовий—сунодальный.
Синюха—растеніе Agaricus violaceus L
Синявка — растеніе Knautia arvensis Coult.
Синяк—1) синяя опухоль. 2) Растеніе Echium vulgare L.
Синятка—плахта синяго цвѣта.
Синячник—растеніе Isotis tinctoria L.; иначе по-Украински—*вайда.*
Сипати—сыпать; лить.
Синерей=печерниця.—См. *П.*
Сирець—невыдѣланная кожа.
Сириця—невыдѣланный ремень.
Сиріцький, сироцький—сиротскій.
Сирно—родъ круглаго, низкаго, стола, при которомъ сидятъ на землѣ, его употребляютъ будочники и обитатели землянокъ или куреней.
Сироватка, сирватка—сыворотка, простокваша; жидкость, оставшаяся отъ творогу.
Сировець—хлѣбный квасъ.
Сироїжки -родъ грибовъ Agaricus Russula Schäf.
Сиротень—растеніе Crocus reticulatus L.
Сисюрка = мисюрка. См. *М.*
Сита—вода подслащенная медомъ.
Ситити —насыщать; *ситити мед*—варить медъ.
Ситний—питательный.
Ситниця—ситникъ; пеклеваный хлѣбъ.
Ситняг=рогіз, рогоз. см. *Р.*
Ситовий, ситовний—плодоносный, обильный.
Сі—сіи, эти.
Сібірний—каторжный.
Сів—посѣвъ.

Ой які то будем жнива
С того сіву мати. П. Куліш.

Сівба—сѣяніе.
Сіверко—сѣверный вѣтеръ.
Сівці—сито для просѣеванія.
Сідало—насѣстъ. мѣсто гдѣ садятся на ночь птицы.
Сідати—садиться.
Сідатися-тьця—надрываться, усердиться, озлиться.
Сідач—растеніе Inula hirta L.
Сідляр—сѣдельникъ.
Сідуха—торговка; посидѣлка.
Сідь—сѣдина,
Сікаика—1) родъ кушанья изъ мелкоизрубленныхъ жаренныхъ почекъ. 2) Наказаніе розгами 3) Истребленіе мечемъ.
Сікирки—растеніе Delphinium Ajacis L; иначе по Украински—*разноцвіт, синецвіт.*
Сікнути— однажды ударить.

Сікти—сѣчь; крошить.
Сіль—соль.
Сількісь, сількось—нар. нужды нѣтъ, какъ хочешь, про меня.
„Ну сількісь! Ке мені поснідать", *Казав Церері злій, Борей.* Носенко.
Сімряжка—сермяга, старая свита.
Сіножать—сѣнокосъ.
Сіп—междоим. дёргъ!
Сіпати, сіпнути—дергать, дернуть.
Сіпач—мучитель.
Сіре зілля, хрещатий барвінок—растеніе Trifolium repens L.
Сірий—сѣрый.
Сірики—растеніе Capsella Bursa pastoris Mönch.
Сиріти—сирѣть.
Сірка—сѣра.
Сіркó—собачья кличка, одна изъ общеупотребительныхъ
Сірники—зажигательныя спички.
Сірóма—1) сѣрый. 2) Собират. голь, пролетаріатъ.

Закипіла на Вкраїні
Страшенна трівога
Як на шляхту піднялася
Сірома убога. П. Куліш.

Сіромáнець, сіромáнця—волкъ.
Сіромáха, сіромьяга—бѣднякъ; уменьш. *сіромася.*
Сіряк, сірячина—сѣрый армякъ.
Сітованне—попеченіе.
Січ — главный лагерный или *Кошевой* городъ, Земли Войска Запорожскаго находившійся, какъ и Кіевъ, на правой сторонѣ рѣки Днѣпра, Сѣчь нѣсколько разъ мѣняла свое мѣсто, но никогда не переходила выше Днѣпровскихъ Пороговъ; первая *Стара* или *Велика Січ* была на днѣпровскомъ островѣ *Хортиці*, находящемся близь мыса Кичкаса, за Порогами; обаяніе Сѣчи было такъ велико, что она иначе не называлась въ народѣ, какъ *Січ—Мáти*, а паденіе ея оплакано въ южнорусскихъ пѣсняхъ еще болѣе чѣмъ паденіе Іерусалима или Трои, ибо она была выразительницею народныхъ идей и стремленій къ свободѣ, а также защитницею правъ и имущества крестьянскаго и казацкаго сословій, стражемъ церкви и родины. Сѣчь сослужила незабвенную услугу Европѣ, въ качествѣ ея стражницы, но эта слава ея въ сравненіи съ тѣмъ величіемъ, которое состояло въ необычайно громадномъ вліяніи ея на умы Южнорусскаго народа ничто; ни одно событіе въ Южной Руси не происходило безъ содѣйствія Сѣчи и подчиненнаго ей Запорожья. Отдѣленіе Украины и Запорожья Обѣихъ Сторонъ Днѣпра отъ Польши было бы невозможно, безъ Сѣчи, безъ Сѣчи не возможенъ бы былъ успѣхъ и самое предпріятіе Богдана Хмѣльницкаго положившаго основаніе соединенію Русскаго Юга съ Московскимъ Государствомъ. Женщины въ *Січ* не допускались подъ страхомъ смертной казни, а самая Сѣчь дѣлилась на участки или такъ называемые *Курені*, которыхъ всегда было столько сколько было въ Украинѣ *полковъ*, т. е. провинцій.

Січовий—сѣчевой.
Січовик—сѣчевикъ.
Сіявий—сѣющій.
Сіяние—сѣяніе.
Сіяти—сѣять.
Сіяч—сѣятель.
Сжалю—нар. съ печали, отъ горя.
Скáбка—заноза.

Скажѐний—бѣшенный.
Скаженіти—бѣсноваться.
Сказитися-тьця—збѣситься.
Ска́лити—скалить зубы.
Скалічити—изувѣчить.
Скалка—1) щепка, осколокъ. 2) Искры отъ камня. 3) Брызги отъ воды.
Скало́зорий—насмѣшливый.
Скалу́бина—трещина.
Скатни́ця—скамья.
Скандзю́бити—скорчить.
Скапари́тися-тьця—торопиться.
Скарайний—неумолимый, строгій. наказывающій.
Скара́ти—наказать, казнить.
Скарб—казна, капиталъ, кладъ, сокровище.
Скарбни́к,—казначей.
Скарбни́ця—казнохранилище.
Скарбни́чка—копилка; кружка для сбора общественныхъ пожертвованій.
Ска́рга—жалоба.
Скаржи́тися-тьця—жаловаться.
Скатерни́ця, скатерти́на — скатерть, настольникъ.
Ска́ти—искать.
Скѐля, шкѐля—скала.
Ски́ба, скібка=**лу́ста**. См. *Л.*
Скі́бка—щепка.
Скі́глити—выть по собачьему.
Скиксувати, скисувати—ошибаться; струсить; уничтожить.
Скип—растеніе Carduus nutans L.
Скиндяк—повязка, лента.
Скиндя́чка, скіндачка — родъ женской повязки или вѣнчика.
Ски́нути—смѣнить, сбросить.
Скира=**шкира**. См. *Ш.*
Ски́рта—скирда.
Скік, скіць—межд. прыгъ.
Скікнути—соскочить.
Скількі, скілько—нар. сколько
Скількось—нар. неизвѣстно сколько.
Скінчание— окончаніе.
Скіпатися-тьця—скипѣть, закипѣть.
Скінчи́на, скопчи́на — *віддати землю за скіпчину*—значить отдать въ другія руки, подъ посѣвъ, съ полученіемъ за это извѣстнаго числа копенъ жнива.
Складати—складывать, уповать.
Складатися-тьця—полагаться.
Складене́ць—составитель.
Скла́сти—сложить.
Скластися—приключиться, сложиться.
Склеп—гробница; погребъ.
Склепле́ние—сводъ.
Склепи́тися-тьця — сомкнуться, сможиться.
Склѐцёк—осколокъ.
Склизнути—исчезнуть.
Склика́льчик—колокольчикъ.
Скликати—сзывать, собирать.
Склинцювати—набить стѣны клинушками, для обмазыванія потомъ глиною.
Скло́, шкло́—стекло.
Скляний—стекляной.
Скля́нка—стаканъ; стеклянная вещь вообще, а также и часть съ разбитой стекляной вещи.
Скляр, шкляр—стекольщикъ.
Скнара—скряга.
Скна́рость—скаредность.
Скобзуни—коньки.
Скоїтися-тьця—сдѣлаться.
Ско́ки—скачки.
Сколоти́ти—взболтать.
Скомпія — **рай-древо**. См. *Р.*
Скомпоновати—составить, сочинить.
Скомшитися-тьця—збиться въ комокъ.
Скона́ти—умереть.
Сконьця, с-кіньця — нар. сначала, съ изнова.
Сконьчити, скіньчити—окончить.
Сконьчитися-тьця—окончиться.
Скоп, скопець—баранъ.

Взяв корову і скопця,
Лупить хлопа як скота. Посл.

Скопа—коршунъ.

Скопковий—сбереженный.

Скбра—скіра. См. выше.

Скорбота—скорбь.

Скорботний—скорбный, печальный.

Скордія—растеніе Tenurium Scordium. L.

Скоринка—хлѣбная корка.

Скорити—торопиться.

Скоріше—нар. скорѣе.

Скорода—растеніе Carex digitata L.

Скорбдити—разбивать, разметать.

Скорозримий—скороспѣлый.

Скорбмник—лакомка на скоромную пищу.

Скорохвацький—молодецкій.

Скбта—яма, нора, берлога, углубленіе.

Скотарь—скотводъ.

Скотарський—скотоводническій, пастушескій.

Скотарсьтво—скотоводство.

Скочки—растеніе Sempervium hirtum L и S. tectorum L.

„*Кажуть, що тим вono так зоветься, що шапочки в которих вono виплоджується як доспіють то відскакують від материного зілля.*“

Скоштувати—спробовать.

Скрабний—складный, ловкій.

Скраглі—родъ игры въ палки или отрубки.

Скреготати—скрежетать.

Скреплий—окоченѣвшій.

Горе бере трупи скреплі,
На дунай пускав.
І. Верхратський.

Скрести—треснуть, тронуться, (о весеннемъ льдѣ).

Скриня—сундукъ.

Скринька, скринечка—ларецъ, шкатулочка.

Скрізь—нар. вездѣ.

Скрізний—сквозной.

Скрізник—сквозникъ.

Скрізити—сквозить.

Скромадити—скресть, скребти, згребать

Скромадити моркву. Посл.

Скрáнь—лира.

—*Тожь думну мою скраню вам під ноги ложу,*

Веліте віщи руки на ту скрань вложити. Ю. Федькович.

Скрýт—забота, тоска, суета, многодѣліе,

Скрýта—сокрушеніе, тяжелое состояніе.

Скрутúтися-тьця—1) свернуться, 2) Взбѣситься.

Скрутний—многохлопотный.

Скрутно—нар. очень трудно.

Скрýха—раскаяніе, печаль, горесть.

Скубонути—дёрнуть, рвануть.

Скубтú—щипать перья, рвать шерсть, драть за волоса.

Скуйовдати, скуєвдити—смять, помять.

Скулочник—растеніе Malva Crispa L.

Скунердяга—скряга.

Скупиндя—скупецъ (въ насмѣшку.)

Скупія, купєка, купина—растеніе Convallaria multiflora L.

Скупчитися-тьця—соединиться, сгруппироваться.

Скурчати—пользоваться.

Скут—складъ (?)

В треті тютюну із скуту в волю накурився. Макаровський.

Скутечний—готовый, совершенно оконченный.

Скýток—дѣйствіе, слѣдствіе, исполненіе, результаты, окончаніе.

Слабішати—слабѣть, ослабѣвать.

Слава—1) повѣсть, молва, извѣстность. 2) Ура.

Славета—исторія.

Славéтний—1) историческій, славный. 2) Мѣщанинъ.

Сла̀вити—славить, толковать, разсказывать.

Славу́та—Днѣпръ.

Дніпро—Славута іде по простору.
М. А. Максимович.

Славути́ця—1) рѣка Днѣпръ. 2) Знаменитость.

Славу́тній—славный, знаменитый.

Састе́ни—пышки, аладьи на постномъ маслѣ.

Сла́ти—посылать, отправлять.

Слебезува́ти—калякать, болтать.

Слёз креслатий—цвѣтокъ колокольчикъ(?)

Похилився слёз креслатий.
І плакучая верба,
Сохла, чахла бідна мати,
Аж забила ю туга.
I. Верхратський.

Слёза́, слёзонька—слеза слезка.

Слёта—непогода, ненастье, распутица.

Сли́—союзъ если, ежели.

Мнов першим наказуеш тихо;
Велика ж біда, ой лихо,
Сли другого з третім нема;
А в купці все, то я сама.
Шарада.

Сли-бим—союзъ если бы.

Сливе́—нар. почти.

Сливя́нка—водка настоянная на сливахъ.

Слизнути—попасть.

Слизо́та—слизь.

Сли́зський—скользкій.

Сли́зько—нар. скользко.

Слимак—послушникъ, монастырскій служитель.

Сли́нити—плакать.

Слід—слѣдъ.

Слідити, слідковати—слѣдить, преслѣдовать.

Слі́дою—нар. слѣдкомъ.

Слінак, куколиця—растеніе Lychnis vespertina Sibthorp.

Сліпий—слѣпой, невидящій.

Сліпий-мак—растеніе Papaver oriental L.

Сліпота—слѣпота.

Сліпота куряча—растеніе Ranunculus polyganthemos L.

Сліпу́чий—ослѣпительный.

Сліпцун—(Галицк. сл.) слѣпецъ.

Сліпцуня—слѣпая.

Слобо́да—свобода.

Слобо́дний—свободный.

Слобонити—освобождать.

Словен—ораторъ, краснорѣчивый.

Словни́к—словарь, лексиконъ.

Словни́цький—лексическій.

Словни́ця—небольшой лексиконъ, словарчикъ.

Служба—Литургія, Богослуженіе.

Слу́жка—слуга, ла́кей.

Слу́п—столпъ.

Слу́хати—слушать; *слу́хати присягу*—присутствовать въ судѣ при выполненіи присяги противной стороны.

Слу́хатися-тьця—слушаться, повиноваться.

Слухня́ний, слухъя́ний—послушный, покорный, услужливый.

Слу́шний—законный, благопріятный.

Слушно̀—нар. надлежащимъ порядкомъ, законно, по закону.

Слу́шность—справедливость.

Слю́на—слина.

Смага—изсыхающія и запекшіяся отъ жару и жажды уста.

А на милу смага впала
Мила перед милим на вколішки впала.
Пѣс.

Смаже́ний—жаренный на маслѣ.

Сма̀жити—жарить на маслѣ.

Сма́жний — привлекательный, горячій.

Смажні уста.

Смак—вкусъ.

Смакій, смакун—лакомка.

Сма́кова̀ти—находить хорошій вкусъ.

Смалёвий—смуглый, черный.
Смáлець—топленый жиръ, птичій, бараній.
Смалити—обжигать.
Смàльцуга—1) смольчукъ, или смола чермая и желтая добываемая изъ обыкновенной сосны. 2) Засаленный костюмъ.
Смаркáтися-тьця—высморкать носъ.
Смаркàч—неопрятный, гадкій, запачканный.
Смаровáти=**шмаровáти**. См. *Ш*.
Смерд, опир—насѣкомое Blaps (obtusa).
Смердючка—растеніе Valeriana officinalis L.
Смердя́чій—смердящій, вонючій.
Смерека—(карпатск. сл.) сосна
Смерк, смèркло—сумерки.
Смертéльний, смертѐнний—смертный.
Смик!=**сіп!** См. выше.
Сми́кати, сми́кнути—дёргать, дернуть.
Смирна—Galium Mollugo L.
Смитанник —насѣкомое Agrimonia cupatoria.
Сміливость—смѣлость.
Смілка—растеніе Lychnis Floscuculi L.
Смілка, смолянка—Viscaria vulgaris L.
Смілка-червона—Lychnis viscaria L.
Смíрна — растеніе Nasturium sylvestre R. Br.
Смітати—сметать.
Сміттє-я—соръ, смётки.
Сміховищe—посмѣшище.
Смішки—шутки.
Смішливий—смѣющійся.
Смовдь, мовдь — растеніе Peucedanum Oreoselinum Moench
Смовть—растеніе P. arenarium Valdst et Kit.
Смок — 1) водяной насосъ. 2) Змѣй, родъ ящерицы.
Смоктáти—сосать.
Сморчок—растеніе Morchella esculenta Pers.
Смотолока—(Галицк. сл.) кризисъ, трудное положеніе.

—„*Еге хлопці смотолока?—*
Яке нове лихо
Навіяло, що між вами
Як в церкові тихо?“
Ю. Федькович.

Смýга, смýжка — полоса, полоска, отъ удара.
Яка пуга така й смуга. Посл.
Смута—анархія.
Смутковáти—грустить, горевать.
Смуткóвий—грустный, горестный.
Смýтний — анархическій, задумчивый, грустный.
Смутовáти=**смутковáти**. См. выше.
Смýток, сумòта—смущеніе, грусть, печаль.
Снàга—способность, сила, возможность, знаніе, средства, охота.
Як би снага, тоб пошився і я промеж люде. Шишацькпй—Ильїч.
Скілько було ёго снаги і кибети.
П. Куліш.
Снàдній—соблазняющійся, легко податливый.
Снáдне — нар. достаточно, легко, способно, готово.
Чого требовати будеш все снадие одержиш. І. Копинський.
Спáсть—остовъ, скелетъ, подпорки, лѣсы, снасти.
Снàть—(акт. сл.) можетъ быть, вѣроятно.
Сни́мки—сливки.
Сни́ще—сонъ, видѣніе, кошемаръ.
Сніг—снѣгъ.
Сніговиця—паденіе снѣга.

Ей на дворі метелиця,
Ей на дворі сніговиця.
І. Верхратський.

Снігýр—снигирь.

Снідание-я—пища на завтракъ.
Сніданок—завтракъ.
Снідати—завтракать.
Снітій—насѣкомое Uredo segetum
Снітка—растеніе Aegopodium Podagraria L
Сніцарь—колёсникъ, каретникъ.
Сніцаренко—сынъ каретника.
Сніцарнха—колёсница, каретница.
Сніцарівна—дочь *сніцаря.*
Сніцарськпй—колесницкій, каретницкій.
Сніцарюватн—изготовлять экипажи или части оныхъ.
Сніцер—рѣзчикъ.
Сніцерськпй—рѣзной.
Сноблнвий—мягкій, воспріимчивый.
Сновати—1) ткать. 2) Шнырять, таскаться.
Сновига—насѣкомое Anthomyia (meteorica).
Сновигати — мелькать, двигаться, ходить по ночамъ. *Як тінь сновигає.*
Сновідати—болтаться по свѣту, бродить безъ цѣли.
Соб=цоб. См. *Ц.*
Собача кропива—растеніе Leonorus Cardiaca L.
Собача петрушка — растеніе Aethusa Cynapium L.
Собача рожа—растеніе Lavatera thuringiaca L.
Собача ромашка—раст. Maruta Cotula Dec.
Собаче мило—раст. Sanonaria officinalis L.; иначе по-Украински—*чистуха.*
Собачитися-тьця — злиться, нападать по собачьи.
Собачі коноплі—растеніе Galanhtus versicolor.
Собачи реньяхи—раст. Rideus tripartita L.
Собачі язички—раст. Plantago lanceolata L.
Собачий перець—раст. Polygonum Hidropiper L.
Собачка=**чорнокорінь.** См. *Ч.*
Собачки—растеніе Бессъ, кандыкъ съ красными цвѣтами Erythronium denscanis.
Собитіе —(акт. сл.) исполненіе, дѣйствительность.
В событіе привести.
I. Скоропадецький.
Совати—совать, двигать.
Совито—акт. нар. вдвойнѣ; такъ опредѣлялось въ нѣкоторыхъ случаяхъ вознаграждніе за убытки.
Совитость—удвоеніе платежа; если такая уплата была постановляема, то говорилось, чтобы платёжъ, былъ произведенъ и *з совитостю.*
Содержовати—держать.
Союз святобливе содержували.
Соживець—сожитель.
Сожнвниця—сожительница.
Сознавати—объявлять лично и устно на судѣ для внесенія въ актовыя книги.
Сознане—1) личное признаніе на судѣ документа. 2) Донесеніе Вознаго по какому нибудь дѣлу.
Сойко—(галицк. сл.) лѣсная ворона.
Соймъ—сеймъ.
Сокира—топоръ.
Сокірки—раст. Delphinium consolida L.
Сокіли—сокольи очи.
І в небо соколи
Вознесла. по волі,
І верглась з нгідковь в глубину.
Н. Устіянович.
Соколій перелєт—растеніе Anthyllis Vulneraria L.
Сокор, сокорина—осокоръ, дерево, родъ тополи Populus alba.

Солерос, солянка—растеніе Salicornia herbacea. L.

Солець—натръ.

Солóдкий—сладкій.

Солоднèча—сладость.

Соломàха—родъ кушанья, приготовляемаго изъ ржаной муки и воды съ солью.

Дивують Ляхи, вражиї сини,
Шо ті козаки вживають:
Вживають вони щуку-рибаху,
Ще й соломаху з водою. Пѣс.

Солòмин—большая корзина для храненія рожи въ землянкахъ.

Саломья́к=саламья́к. См. выше.

Солони́ця, солони́ще—соляная копь, мѣсторожденіе соли.

Солоній — растеніе Statice tomentella Boiss.

Солоній—ротозѣй.

Солонити — *солопити язика* — держать высунутый языкъ.

Солòха—Соломонида.

Сом—рыба Silirus glanis.

Сон—растеніе Pulsatilla pratensis Mill.

Сон-білий—раст. Anemone sylvestirs L.

Сон-блакітний, сон трава—дикорастущіе цвѣты P. patens Mill.

Сóнечко — Божья коровка, насѣкомое Chrysomelmae Murraca.

Сóнце, сóнечко—солнце, солнышко.

Сонцеворòт—12-е Декабря.

Сонько—1) по дѣтски сонъ. *Соньки-дрімки в колисоньці.* Пѣс. 2) Соня 3) Сонливица.

Сонько—сонливецъ.

Сóняшний, сóяшний—солнечный.

Сóняшник, сояшник—подсолнечникъ.

Соняшниковий—подсолнечный.

Сóняшниці—боль въ животѣ; *Соняшниці зняти*—вылѣчить отъ боли живота.

Сопілка=жоломійка. См. *Ж.*

Сóплі, сопляки́—возгри.

Сопрін, Супру́н, Супру́сь—*Софронъ.*

Сопти́—храпѣть во время сна.

Сопу́ха—1) сажа. 2) Дымовая труба.

Сороківка—40 грошей, 20-ти копѣечная монета.

Сороконри́точка—трава Воронецъ Actaea spicata.

Сòром—стыдъ.

Сорòмитися-тьця—стыдиться, краснѣть.

Сороміцький—безстыдный, пахабный.

Соромли́вий, соромля́жій, соромьяжли́вий, соромьязли́вий—стыдливый.

Сосна, сосни́на—сосна Pinus.

Сосонка—растеніе Equisetum sylvestre.

Сососонка полева—растеніе Equisetum arvense L.; *болотна*—Hippuris vulgaris L.

Сотник—начальникъ украинской казацкой станицы.

Сотниківна—дочь Сотника.

Сотниця—$^1/_{100}$ часть.

Сотничиха—жена сотника.

Сотня—часть полковой провинціи; войсковая станица, волость.

Софóрок—фаршъ; *до софорку*—съ фаршемъ.

Сохрани Боже смерті на Пана Гетьмана—выраженіе находящееся почти во всѣхъ Гетманскихъ Статьяхъ а также въ универсалахъ и грамотахъ.

Соцький—сотскій.

Сочити—(въ переносномъ смыслѣ) поджидать съ нетерпѣніемъ.

Сóшки—треножникъ.

Сояшно—нар. солнечно, свѣтло.

Спагнути—догадаться, смекнуть

Спадàти—выпадать, упасть.

Спадень—западъ.

Спàдок, спàда, спадкá — наслѣдство, остатокъ, спаденіе, *спадками живитися*—1) поживиться наслѣдіемъ. 2) Что падётъ, спадётъ, перепадётъ.

Спак, вспáк—нар. напротивъ.
Спалàхнути=**вспахнýти.** См. *В.*
Спалений—сожженный, обгорѣвшій.
Спáлий—усыплённый.
Спалúти—сжечь.
Спальня—родъ экипажа для спанья въ походѣ.
Спанілий—аристократизовавшійся, возгордившійся барствомъ своимъ выскочка.
Спаніліcть—блескъ.
Спаржа=**холодок, заячий холодок.** См. Х и З.
Спàри=**шпàри.** См. *Ш.*
Спàрній — возбужденный, возвышенный чувствомъ.
Спяря́ти—возносить, воспарять.
Спаси-Бі! спаси-Біг! — нар. благодарю, спаси-Богъ, спасибо.
Спасити—погубить.

Спасила мя хуста дівки,
Та спасив мя кухоль зіорівки.
Галицк. пѣс.

Спасівка—Спасовка, постъ съ 1-го по 15-е Августа.
Спáсти—1) прійти на мысль, задуматься, запечалиться. 2) Вытравить скотомъ траву.
Спахнýти—вспахнуть.
Спáш—потрава.
Спéка—зной, жара.
Спектú—сжечь, изсушить.
Спектúся-тьця—изжариться.
Сперед, спереду—нар. спереди, прежде, съ лицевой стороны, въ прежнее время.
Спермацéт — мозгъ изъ костей кита бы; отъ Латинскаго spermaleti.
Спѐрчати—противиться, спорить.
Спершу, сперву—нар. сперва, вначалѣ.
Спеціал—монета. Величко.
Спиж—1) колокольный металъ, а иногда бронза. 2) Растеніе Cornus sanguinea L.
Спижòвий—мѣдный, бронзовый.

В неділю рано пораненьку города дістали,
Всім церквам Українським верхи по; збивали.
Полотняні образи під кульбаки клали:
Дзвонами спижовими коні наповали,
В святих церквах коні становили.

Народная пѣсня о разореніи Кіева Батыемъ.

Спикатися-тьця—сбѣжаться, собраться.

Мужицьтво з челядю лёзною спикувшися город заило. Величко.

Спúльна—нар. пристально.
Спинàтися-тьця—взбираться на что.
Спинúти—остановить, унять.
Спинúтися-тьця — остановиться, удержаться, перестать.
Спиня́ти—удерживать.
Спис—копьё, пика.
Списáти—списывать.
Списúця—1) копѣйка 2) Бревко у пики.
Списовидий—остроконечный.
Спит, спúтка—вопросъ.
Спитàний—спрошенный.
Спитàти—спросить.
Спитàтися-тьця—взять позволеніе, спроситься.
Спитник—вопросительный знакъ.
Спúток—опытъ, проба.
Спичка—указка.
Спів, співка, співи—пѣсня, пѣсенка, пѣсни.
Співак, співáка, співач, співець—пѣвунъ, пѣвецъ, пѣвчій.
Співàнка—пѣсенка.
Співáти—пѣть.
Співáчка—пѣвица.
Співуча пташка—пѣвчая птичка.
Співучий—пѣвчій, поющій.
Спід, спуд—низъ, домъ, подъ, изъ.
Спіднúця—юбка.

Се дівки честні, непорочні
Яким спідниці не було

Спідняк—нижный мельничный камень въ отличіе отъ *верхняка*, верхняго.
Спідтиха—нар. сподтишка.
Спізнатися-тьця—познакомиться.
Спізнитися-тьця—опоздать.
Спільний—общій.
Спільность, спілка—общность, складчина
Спітканий—захваченный, найденный.
Спіткати—1) встрѣтить, напасть въ расплохъ, застать, постигнуть, случиться. 2) Поддѣть, постигнуть, искусить.
Спіткатися-тьця—встрѣтиться, приключиться.
Сповити, сповивати—пеленать.
Сповитий—находящійся въ пеленахъ.
Сповиток—пелёнки.
Сповитуха—повивальная бабка.
Сповіданий—исповѣдуемый.
Сповідати—исповѣдывать.
Сповідатися-тьця—исповѣдываться.
Сповідач, сповідник—исповѣдникъ.
Сповідачка—исповѣдница.
Сповідь—исповѣдь.
Сповістити—оповѣстить, извѣстить.
Спогад—воспоминаніе.
Спогадати—вспомнить, вздумать.
Спогадувати—воспоминать.
Споглянути—взглянуть, посмотрѣть.
Сподавній—старинный, древній.
Сподарь—сударь.
Сподарка—сударыня.
Сподарство—домохозяйство.
Сподарський—хозяйскій.
Сподіване, сподівання, сподіваннячко—надѣжда, ожиданіе.
Сподіватися-тьця—надѣяться, ожидать.
Сподоба—*до сподоби*—по душѣ.
Сподобаннє-я—любовь, привязанность.
Сподобати—полюбить.
Сподобатися-тьця—полюбиться, понравиться.
Споживок—употребленіе въ пищу.
Споживтє-я—пожива, прибыль, употребленіе.
Спозадавка—нар. очень давно.
Спозадавній—давнопрошедшій.
Спозаколишній—давнобывшій.
Спозаранок—нар. очень рано.
Споки час—нар. сначала. *Споки час праці*—сначала работы.
Спокусити, спокушати—искушать, соблазнять.

Біда Польку спокусила,
Пішла Полька за Русина.
Галицк. пѣс.

Спокута—покаяніе, эпитемія.
Спокутовати—каяться, нести эпитемію.
Сполечний—общій.
Спо́лка, спілка—1) дружба, согласіе, общество, братство, пріязнь, знакомство. 2) Право на половину чего-либо; съ-обща.
Сполом, спольнє—нар. вмѣстѣ, совокупно.
Сполотніти—поблѣднѣть, сдѣлаться бѣлымъ какъ полотно.
Сполохати—испугать.
Спомогати—помогать, вспомоществовать.
Спомогач—помощникъ.
Спориня — растеніе Sclerotium clavus Dec.
Спориш—мелкая травя Polygonum aviculare L.
Спорічки—смородина.
Спорливий—спорящій.
Споруда—созданіе, твореніе, произведеніе.
Спорудити—создать.
Спорудник—создатель, творецъ, зодчій.
Спорудниця—создательница, строительница.
Спорядити, споряжати—снарядить.
Спостити—пропостить.
Спотикайло—1) водка. 2) Храмой.
Спотикач—настойка, наливка.

Спотиньга́—нар. нечаянно, неожиданно.
Спо́чив, спочи́нок, спочі́вка — отдыхъ, сонъ.
Спочива́льня—спальня.
Спочува́ти—заслышать, раздѣлять сердцемъ, переживать.
Спочу́йний—сочувственный.
Спочу́ття—сочувствіе.
Спохи́лость—покатость.
Спра̀ва—1) механизмъ, устройство. 2) Дѣло, тяжба, процессъ, слѣдствіе, справка управленіе, обстоятельство, треба духовная.
Справдѐшний — настоящій, истинный справедливый.
Справди́ти—осуществить, исполнить.
Справди́тися-тьця — сдѣлаться, исполнить.
Спра́вді—нар. точно такъ, въ самомъ дѣлѣ.
Спражки—нар. серьезно, не шутя.
Справляти—сдѣлать, заказать, окончить·
Справниця—зала гдѣ засѣдаетъ судъ.

Заковали, та й одвели
У катуш варшові,
А в справниці осталися.
Судці з авдитором.
Ю. Федьковпч.

Спра́вова́ннє — (акт. сл.) употребленіе, распоряженіе.
Справова́ти—управлять.
Справоздавство—изданіе.
Справоздавця—(Галицк. сл.) издатель.
Справщик—корректоръ.
Справщиця—корректорша.
Спра̀жній—настоящій, истинный, точный
Спрѐжду—нар. прежде, въ былое время.
Сприти́сний—(Галицк. сл.) выразительный.
Спритóмний — настоящій, присутствующій.
Спрія́ти—благопріятствовать.
Спроба—опытъ.
Спробований—испытанный, дознанный.
Спожи́ток—пребываніе.
Спромога̀тися-тьця — снискивать средства.
Спромогти́ся—(гл. средн.) разжиться на что либо.
Спро́сний—(акт. сл.) безстыдный, безчестный, мерзкій.
Спрят—вещи, аммуниція.

Вольно уступити з арматою і зо всіми спрятами. Велпчко.

Спуде́я—ученикъ.
Спуза—пропасть, бездна.

Бо́же, Боже!... „Як стояла“—
Так упала в спузу.
Ю. Федьковпч.

Спупку—нар. отъ пупа, съ малолѣтства.
Спу́скалка—дѣтская забава зимой, катанье со снѣжной или ледяной горы.
Спуст—заторъ въ 3 ведра.
Спустоша́лий—опустошенный.
Спусто̀шити—опустошить разорить.
Срач—отхожее мѣсто, сортиръ.
Сра́чка, бігунка, дрісля — поносъ, разслабленіе желудка.
Сребло, срібло—серебро.
Сребло живе—ртуть.
Сребло-злото—богатство.

Возьміть собі сребло-злото
Та будьте богаті. Шевченко.

Сребний, сребраний—серебрянный.
Среброгла̀в, злотогла̀в—серебристая или золотистая парча, глазетъ.
Сребpозлоцістий—серебренный, вызолоченный.

В сосудах среблозлоцістих. Велпчко.

Срѐдок—средство.
Сріблохви́лий—сребороволнистый.
Сріблянник—сребранникъ.
Срібний—серебряный.
Срібриста тополя—тополь Betus alba L.
Сро̀гій — строгій, страшный, ужасный, жестокій.

Срòго—нар. строго.
Срамóтний—постыдный, мерзкий, срамный.
Срамóчу—нар. стыдно.
Срубштак—столярный станокъ.
Ссàти—сосать.
Став, ставок, ставина, ставочок—прудъ, озеро, озерце.
Ставàти—1) становиться происходить, совершаться. 2) Являться въ судъ для разбирателтства.
Ставенє — представленіе кого либо къ суду.
Ставити — представлять въ судъ кого-либо.
Ставлений—лицо которое должно было быть представлено въ судъ.
Стáвний—статный стройный.
Ставни́к—церковный подсвѣшникъ.
Стáдник — 1) пастухъ, табунщикъ. 2) Жеребецъ, также быкъ, боровъ и проч. для приплоду въ стадѣ вообще животное самецъ, руководящее стадомъ.
Стадни́ця—загонъ для скота.
Стадóл, стодóла — 1) житница, гумно, овинъ; строеніе гдѣ рожь складываютъ, сушатъ и молотятъ. 2) Скотный дворъ. 3) Въ постояломъ дворѣ наметъ вокругъ забора, подъ коимъ ставятъ лошадей и возы.
Стáк—такъ.
Стáлий — постоянный, существовавшій, бывшій.
Стàлка, стàлька—1) простая нитка. 2) Каждая изъ тѣхъ бичевокъ, изъ которыхъ свита верёвка.
Стàн — 1) положеніе, сословіе, классъ. 2) Талія; станъ.
Стани́—верхняя часть женской сорочки, которая бываетъ обыкновенно изъ лучшаго холста.
Становúсько—лагерь, обиталище, становище, ночлегъ, квартира.

По силі своїй неприятеля громячи, на становиська до війська его жадних живностей і запасів не возили. Скоропадській.

Станови́ще—военный постой.

Доми козацькиі од всяких становищ вільни були.

Станóк—кусокъ холста.
Стáня—конюшня.
Старà—старуха.
Старѐзний, старéнезний—очень старый
Стàрець, старці—нищій, нищіе
Старѐцький—нищенскій.
Стари́й—старикъ.
Старовàти—1) стараться, пещись, начальствовать, руководить. 2) Проводить старость, оканчивать жизнь.
Старовинà — старое, былое, старина; пріобрѣтенное отъ предковъ.
Старовічній—древній, исконный.
Старòвний—старательный.
Стародуб — растеніе Laserpium latifolium L. 2) Уѣздный городъ Черниговской губерніи, прежній *Стародубовськнй Полк.*
Стародубка—растеніе Helleborus niger L.
Старосвітський—старинный.
Стàроста—1) градоначальникъ, старшина, управитель, намѣстникъ королевскій. 2) Въ свадебныхъ обрядахъ старосты, люди старшіе: *дружко* и *сват*, есть и *підстароста.*
Старостич, старостенко—сынъ старосты.
Старóстка—старостишка.

Нецнóтливому Чаплинському, бенкартові Литовському, опіякові Польському, злодію і бездушиому здирці Українському, Старостку Чигринському ледащиці, злодюзі, марю, пьяниці, ошусту і служці хорунжого. Величко.

Старостя́нка—дочь старосты.
Стàрощи—старость.
Старýшек—(акт. сл) старикъ.

До Риму прийшли два старушки. Величко.

Старчу́к—презрѣнный нищій.

Стасько—Степанъ.

Ста̀та—состояніе.

Ста́тек, ста́ток—имѣніе.

Стате́чний—годный, постоянный, приличный.

Ста̀ти—стать.

Ста̀тися-тьця—сдѣлаться.

Статкова̀ти—выдержать, вытерпѣть, хозяйничать, повиноваться.

В щасті невміє чоловік статкова-ти. Посл.

Ста̀тковий — принадлежащій къ какой либо посудѣ; находящійся въ сосудѣ.

Ста̀ток—1) рогатый скотъ. 2) Имѣніе. 3) Посуда. 4) Судно. 5) Мѣстопребываніе. 6) Порядокъ; благоустройство.

Стеблина—стебель

Стёбнути, стёбонути—ударить, хватить.

Стегно́—лядвія, бедро.

Стѐжити—слѣдить, преслѣдовать.

Стѐжка, стежечка—тропинка, тропиночка; отъ церковно-Славянскаго—*стезя.*

Стёжка, стёнжка—лента, застежка.

Сте́льмах—колёсникъ, тѣлежникъ.

Стельмахський—колесницкій.

Стѐля—потолокъ.

Стеменісінько—нар. точнёхонько.

Степ—поле, на коемъ растётъ обильная трава и изрѣдка деревья.

Степа̀н, Стецько́, Стець—Стефанъ.

Степова пивонія—растеніе Paeonia tenuifolia L., иначе по-Украински—*воронець.*

Степовий—степной.

Степовий василёк—цвѣтокъ Salvia sylvestris L

Степовий молочай—растеніе Euphorbia nicaensis Allion.

Степовий ряст—раст. Muscari pallens Fischr.

Степовий яцинт—цвѣтокъ Muscari comosum Mill.

Степовики—запорожцы (т. е. жители Херсонской и Екатеринославской губерн.)

Стербельковатий—малорослый человѣкъ.

Стерегти́—стеречь.

Стѐрн, стѐрня—пахатное поле, на которомъ снята жатва.

Стерни́к звичайний—насѣкомое Emberiza milliaria L., иначе по-Украински *каразій, ячмінник.*

Стерни́чий—кормчій, рулевой.

Стидка—руль, кормило.

Сте́ха, Стёшка—Степанида.

Стидка—безстыдна.

Стидкий—постыдный, мерзкій.

Стидний—срамный, позорный.

Стика́ти—сажать на колъ.

Стина́ти—обезглавить.

Вішано, стинано і мордовано, як злочинців. Лѣт. Самовидца

Стина́тися-тьця—схватываться.

Сти́рта—скирда.

Стирчати—торчать.

Стис—прессъ.

Сти́слий—сдавленный, сжатый, точный, тѣсный, скупой, опредѣленный.

Сти́слость—все узкое, точность, аккуратность.

Стих—1) стихъ, стихи. 2) Урокъ изъ Псалтира или Часослова.

Сти́ха—нар. тихо, потихоньку.

Стібок—стѣжокъ.

Стіг—стогъ сѣна.

Стійка—стойка, стояніе въ караулѣ.

Мов перед судовим на стійці козаки. І. Гребінка.

Стійло—стойло.

Стіл—столъ.

Стілець, столець—столикъ, каѳедра.

Стільний—стольный.

Стінка—роща по отлогостямъ горы надъ рѣкою.
Стінни́к=**сцільник.** См. ниже.
Стінний—способный.
Сто з оком—сто одинъ; *отдячити сто з оком*—воздать съ лихвою, отомстить.
Стовб, стовба, стовп — столбъ, свая уменьш. *стовпець, стовбчик.*
Стовбула́—*стовбула́ перекидатися*—коверкаться, паясничать.
Стовбу́р—1) столбъ. 2) Неуклюжій человѣкъ.
Стовбці, стовпці—гречишники.
Стовкти́—столочь.
Стогна́ти—стонать, охать.
Стоголо́вник—растеніе Vaccaria vulgaris Host.
Стожара—мѣсто гдѣ стоитъ сѣно во дворѣ.
Стожильник—растеніе Cnedium venosum Koch.
Сто̀колос—раст. Bromus Mollis L. B. squarrosus L.
Стоколоса—растеніе Bromus secalinus.
Стократки—маргаритки Bonnis perennis L.
Сто́кроть—маргаритка Bellis perennis.
Столе́ць—1) аналой церковный. *Поставили столець і молодих звінчали.* 2) Stolec, тронъ, кресло, каѳедра, сѣдалище, мѣсто.
Столе́ць вдовій—акт. сл.) 1) промежутокъ времени, когда вдова, вслѣдъ за смертью мужа, не имѣла права вступать во 2-й бракъ. 2) Часть имущества приходящаяся вдовѣ.
Столѐчний—столичный.
Столечний город Київ. Орлик.
Сто-лих—несчастіе, бѣда.
Сто́льний—престольный.
Сто̀льник—земскій урядникъ, на обязанности котораго было попеченіе о королевскомъ столѣ, въ случаѣ пріѣзда короля. Впрочемъ, это былъ скорѣе только почетный титулъ.
Стома—усталость.
Стонадцять—112.
Сто́нити—сдѣлать тонкимъ.
Стоновник—грибъ Pyrola minor L.
Стоньга—сороконожка Oniscus murarius.
Стопцѐваний—истоптанный.
Сторік, сторіччя—столѣтіе, вѣкъ.
Сторжи́ти—сторговать.
Сторо́га—сторожъ.
Сторо́жа—стража.
Сторожѐвщина—крестьянскій оброкъ по 2 гроша съ дыму. Памят. Кіевъ. III
Сторо̀жкий—осторожный.
Сторожнє—нар. осторожно.
Сторо́на—страна; партія.
Сторо́на отпорна—(акт. сл.) отвѣтчикъ.
Сторочній—столѣтній.
Сторо́жити—наставлять уши.
Сторч, сторча̀к, сторча̀ка, сторчако́м—нарѣч. къ верху ногами, стремглавъ.
Сторча́ти=**стирча́ти.** См. выше.
Стосова́тися-тьця—соображаться съ чѣмъ, относиться къ кому.
До того стосуючися і Гетьман ро́зіслав свої універсали. Лѣт. Самов.
Стосоткроть—10,000.
Стосунок—отношенія.
Я зо всіми въ добрих стосунках маюся.
Стоя́н=**смердючка.** См. выше.
Стоя́тися-тьця—стоять, имѣть цѣну.
На єму була біла свита сім кіп стоялася вона. І. Котляревський.
Стра́ва—яство, пища, кушанье.
Стра́вити—1) съѣсть, издержать. 2) Потерять.
Стравний—питательный.
Стракатий—пѣгій.
Странній—путникъ, путешественникъ.
Странни́—путешественница.
Страстник—мученикъ, страдалецъ.

страстниця—мученица.
трата—потеря, утрата, казнь, усѣкновеніе.
тратити—истребить, убить, издержать.
Страх—1) ужасъ. 2) Нарѣчіе много.
Страхатися-тьця—страшиться.
Страховина—сказка объ ужасахъ.
Страховинний—страшный.
Страхополох—1) трусъ. 2) Растеніе Xanthium spinosum.
Страхопуд—(въ насмѣшку) трусъ.
Стремя—слѣдъ.

Орлик зоставши зятем Герцику, вступив в его стремя тестевське.
В. Л. Кочубей.

Стрепенутися-тьця—вздрогнуть.
Стриб!—межд. прыгъ!
Стрибати—прыгать.
Стрибулькуватий—отличный (?)
Стрибучий—1) легко скачущій. Сухой, и легкій.
Стригти—стричь, колотить, бить.
Стригун, стригунець—жеребенокъ, укотораго еще не выросла грива.
Стриженъ—середина сердцевина; быстрина рѣки.
Строй, стрій—уборъ, нарядъ.
Стрикізка—1) стрекоза. 2) Коромысло въ вѣсахъ.
Стриміти—торчать, выдаваться.
Стрих—черта, сглаживанье.
Стрівай!—погоди!
Стрівати—встрѣчать, ожидать.
Стріватися-тьця—встрѣчаться.
Стріла, стрілка, стрілочка — стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка.
Стрілець—стрѣлокъ.
Стрілиця—растеніе Sagittaria sagittaefolia L.
Стрільцювати—охотничать.
Стрільчиха—жена стрѣлка.
Стрімкий—отвѣсный.
Стрімляти—натыкать.
Стрітення—праздникъ Срѣтенія Господня.
Стріт—встрѣча.
Стріти—встрѣтить.
Стріха—кровля, крыша.
Стрічати—встрѣчать.
Стрічка, стрічечка—лента, повязка, ленточка.
Строй—машина.
Стройний—машинный.
Стройник—машинистъ.
Стройниця—машинистка.
Строкста полева—растеніе Centaurea Iacca L.
Строп—потолокъ въ комнатѣ.
Строфовати—(акт. сл.) штрафовать, наказывать.
Строчити—1) дѣлать строку (о шитьѣ) 2) Писать.
Строчка—полоса другаго цвѣта.
Строчок—растеніе Helvella esculenta Pers.
Струг=**байдак.** См. Б.
Стругати—строгать.
Стругнути—1) одинъ разъ стругнуть 2) Быстро пойти.
Струмінь, струмочок—струя, ручеекъ.
Струнчити—разсерчать, выговаривать.
Струнький—тонкій, стройный.
Струснутися-тьця—содрогнуться.
Струтити—отравить.
Стрямкий—перпендикулярный.
Стрямко—нар. перпендикулярно.
Студень—сѣверъ.
Студенний—сѣверный, холодный.
Студола—**стодол.** См. выше.
Стужати—стяжать.

Не раз я бачив, що добро стужають
Бреде свободно собі розбішак.
І. Верхратський.

Стужка—плетеная кадушка или коробка.
Стукотіти—стучать.
Стукотня—стукъ.

Сту́лень—родъ пирога.

Стулигуз — растеніе Lestera ovata L.; иначе по-Украински—*зозулини рушнички; золини слёзи.*

Стули́ти—сжать рукою, сомкнуть.

Сту́ма—мракъ, темнота.

Сту́па—толчея, иготь.

Ступак—рысакъ, бѣгунъ.

Сту́нень—градусъ.

Ступі́р—пестъ, въ толчеяхъ, мельницахъ.

Носитьця, як баба зо ступіром. Посл.

Стус—толчокъ.

Сту́са́н—ударъ кулакомъ, толчекъ.

Стуснутися-тьця — сшибиться, сбиться, сдвинуться.

Стяга̀—полоса.

Стяга̀тися - тьця — стягиваться, относиться.

Стягач—растеніе Plantago lanceolata L. а подругимъ Saponoria officinalis L.

Стягну́ти—собрать.

Паньщину і стацію стягнути. Ханенко.

Стя́м—смыслъ.

Стя́митися-тяця—опомниться.

Стя́мок—понятіе, смыслъ.

Стя́ти—срубить, сомкнуть.

Субделекга̀т — (акт. сл. subdelegatus) исправляющій должность какого нибудь урядника по его порученію; иногда такое исправленіе должности поручалось только для внесенія въ книги одного какого либо документа, ибо документъ этотъ вносился самимъ должностнымъ лицомъ, и тогда субделекгатъ былъ только „ad hunc solum actum."

Субделекгація—(акт. сл. subdelegatio). исправленіе должности какого-нибудь урядника по его порученію.

Субі̀тка, субітне, суботкове—наказаніе, коему подвергались нѣкогда въ школахъ ученики каждую субботу.

По обіді в суботу маеть даскал з дітьми намовлятися, як мають бити против Бога, родичом: на що їм і памятного, субіткового, маеть неборонити но чаші школьній испити. Писано бо есть: Не любляй сина щадить жезла. Уставъ Луцкой Школы 1624.

Сувій, сувійчик, сувійник, сувійничок—кусокъ, свёртокъ, свитокъ холста.

Тобі мамко, да навійнички, а мені да сувійнички. Пѣс.

Сувбра — нотація, выговоръ, суровая рѣчь, торжественно-внушительный тонъ.

Сувбрий—суровый.

Сугак, сайгак—дикая степная коза съ съ бѣлыми рогами.

Суда̀чити—судить, рядить.

Судженни—зуженый.

Судина—сосудъ.

Судовий—принадлежащій с ду; судья.

Судовик—судебный чиновникъ.

Судопис—(акт. сл.) запись, написанное дѣло, процессъ, произведенный судебнымъ порядкомъ.

Судьївна—дочь судьи.

Су́дьний—судейскій.

Судья́, судді́—1) *Судья́ Генеральний*—президентъ Главнаго Суда въ гетманіи. 2) *Земеький в повітовому суді.* 3) *Повковий*—первый членъ Городскаго суда.

Сук—сучекъ, свёртокъ.

Сука, сучи́га, су́чище—сука.

Сукамина—тутовое дерево.

Сука̀ти—сучить.

Сукма̀н, сукма̀нка, сукма̀на—родъ сюртука.

Су́кня—женское платье.

Сукня́ний—принадлежащій къ платью.

Сукроватий—угреватый, нечистый, грязный.

Сула́—1 родъ рыбы. 2) Рѣка въ Полтавской губерніи.

Сулі́я—большая бутыль.

Султанчик—**рогіз, палочник**—См. *Р.* и *П.*

Султанчики—**мячка, рогоза.** *М.* и *Р.*

Суме́ння—вензѣль именной.

Сумирний—смирный, скромный, тихій.

Суми́рно—нар. тихо, смирно.

Сумленнє, сумле́ння, сумлі́ння—совѣсть.

Сумма ї́стна—(акт. сл.) капиталъ независимо отъ процентовъ иначе еще *сумма ї́стотня або оригінальна*, summa originalis.

Су́мний — печальный, боязливый, опасный, страшный.

Су́мно—нар. страшно.

Сумованнє, сумо̀та, сум—уныніе, грусть, печаль, тоска, страхъ.

Сумова́ти—печалиться, грустить, горевать, тосковать, страшиться.

Сумова̀тий, сумоватенький—печальный.

Сумпт—(акт. сл. sumo, sumpsi, sumptum) издержки, счетъ.

Сумя́тня—смятеніе, тревога.

Суни́ця, суни́чник—земляника Fragaria.

Су́нка, суночка—котомка, сумочка.

Су́пути—двинуть.

Су́путися-тьця—двинуться.

Суперѐчка—споръ, противорѣчіе
І межи святими буває суперѐчка. Посл.

Су́пити—хмурить, морщить.

Су́платтє—костюмъ, гардеробъ.

Нехай срібла намножять, як полови,
А су́платтє надбають повні скрині,—
Оддягнуцця у ту одѐжу праві,
Поділяцця грошима непорочні.
П. Ратай.

Су́пліка—письмо, прозьба, жалоба, челобитье; отъ Латинскаго suplices literae.

Суплікованнє—челобитье, прозьба.

Суплікова́ти—просить письменно.

Супо̀нити—бить ремнемъ.

Супо̀ня—ремень у хомута.

Супоро́сая—беременная (о свиньяхъ).

Супруг, супру́га—пара воловъ.

Супте̇льний—хорошо сложенный, красивый.

Сура̀жний, сура̀жній—смѣшанный, нечистый.

Сурга̀ч—сургучъ.

Суре̇лі—ляшки.

Суремка—труба, рожокъ музыкальный.

Суржик — смѣшанный зерновой хлѣбъ, когда къ засѣву новаго хлѣба поднимется прошлогодній.

Суріпиця, свіріпа—рапсъ Brassica Napus L. Var. oleifera Dc.

Су́рма̀—труба музыкальная.

Су́рмач—трубачъ.

Сурми́ти—трубить.

Сурми засурмили,
Бубни забубніли, задрали. Пѣс.

Сусіда—сосѣдъ; безземельный крестьянинъ; *піити у сусіди*—жить въ чужомъ домѣ, продавши свой, или не имѣя онаго.

Сусідами тут зовутця, хто біля кого живе... тілько і ті ще, хто в чужій хаті не найиом. Буде от-се в чоловіка хата порожня, і він пустив в її кого жить, той вже і сусіда його, хоть би та хата була геть де-небудь од його хоть би за селом, або і в другому селі. Сіх сусідів ще иноді і підсусідками зовуть; тілько то вже по письменному, а народ просто: „Сей чоловік" каже, „сусіда мій." Номис.

Сусіль—междометіе выражающее собою моментъ внезапнаго появленія.
Ті стережуть, а вони сусіль у хату.

Сусі́лка—сосуля, замерзшая въ рожокъ вода подъ кровлею.

Суслик—небольшой звѣрь, составляющій съ родами бѣлки и сурка одно семейство Mus citilus vulgaris, spermohpilus.

Суслики—родъ пряниковъ.

Сутемно—нар. сумрачно, темновато.

Сутеніти—смеркаться, темнѣть.

Сутий—сущій, настоящій; богато чѣмъ преисполненный.

Сутінь—полутѣнь.

Сутки—узкій коридоръ, проходъ.

Суто—костюмъ.

Сутозолотий—настоящій, золотой, червонный.

Суточки—уголъ.

Завівши мене в суточки та й каже: „пристаньмо й ми, братіку, в колії.“ П. Куліш.

Сутяга—ябедникъ.

Сухий четвер = Русальчин Великдень. См. *Р.*

Сухмене—сухое мѣсто.

На острів лодки воднії сухменем позатягали. Величко.

Суховершки=**лоек, лоюк.**—См. *Л.*

Суходіл, суходол—материкъ.

Сухозлотиця—фольга, мишура.

Сухомлявий—чахотный, сухой.

Сухоперий — вымытый на просто (о бѣлье), безъ бученія.

Сухорогий віл—худощавый тощій быкъ.

Сухота, сухотонька печаль, зазнобушка.

Дівчино сухотонько моя!

Сучасний—современный, настоящій.

Сучий—сукинъ.

Суш—сухое дерево.

Сущики—сухіе крендели.

Схаб—плечо, ребро свиное или баранье

Схадзка—сходка.

Аби жадних схадзок і бесід не мали. Величко.

Схажка—собраніе сходка.

Не отходючи, мають поставить два брати до другої схажки. Чинъ Львовск. Братства.

Схаменутися-тьця — опомниться, прійти въ себя.

Схибнути — отступиться, промахнуться сойти съ правого пути.

Схизматик—отступникъ, раскольникъ. Этимъ именемъ Поляки называли православныхъ.

Схизматицький, схизматичний—раскольническій, отщепенскій.

Схилий, схильний—склонный.

Схиляти, схиляти—склонять, наклонять.

Схильчивий—сговорчивый.

Схильчивость—податливость, сговорчивость.

Схилятися-тьця — наклоняться, склоняться.

Схованка—спрятанка.

Схованє—сбереженіе.

Сховати—1) спрятать. 2) Похоронить мертвое тѣло.

Сховатися-тьця—спрятаться.

Схівник—ларецъ.

Схівок=**схованка.** См. выше.

Лихий сховок і доброго попсує. Посл.

Сход—1) восхожденіе, востокъ. 2) Сельское кладбище.

Сходень—востокъ.

Сходи, сходці—ступени, сходы, лѣстница.

Сходовий—восточный.

Схожий—похожій.

Схопити—схватить.

Схопитися-тьця, схоплюватися-тьця — вскочить на ноги-схватиться.

Сцільники—медовые соты.

Сцілющий—цѣлебный. цѣлительный.

Сціпляти — сжимать. *Сціпила зуби від злості.*

Счахати—остывать, охлаждаться,

Счепити—сцѣпить.

Счепурля́ти—очищать, убирать.
Счервоніти—покраснѣть.
Счильніш-е—нар. плотнѣе, тѣснѣе.
Счинити—сдѣлать, совершить, поднять
Счинитися-тьця—произойти, сдѣлаться.
Счисток=чистець, **чистяк**. См. *Ч.*
Счу́тися-тьця, счува̀тися-тьця — опомниться, оглядѣться.
Сфора—свора, соединеніе
Сфорова̀ти, схворова̀ти—соединить.
Сфорова̀тися-тьця—соединиться.
Сфорцова́тися-тьця—ускорять.
Сябриня, сябро́ва—сосѣдка.
Сябро́—сосѣдъ.
Сяга̀ти—посягать, отваживаться.
Ся́йво, ся́ево північне—сѣверное сіяніе.
Сяка̀ти—сморкаться.
Сякий—таковой, таковскій.
Сяпра—соперница, антагонистка, противница.
Сяпро—противникъ.
Ся́ти, ся́яти—сіять, блистать.

Т.

Та—союзъ и, да. *Пан та собака.*
Та-ба̀!—и чтожъ! но увы!
Таба̀ка—нюхательный табакъ.
Таба́х—гулъ гулъ, шумъ.
Табачка — растеніе Ranuncullus scelerutus.
Таба̀шний—табачный.
Таба̀шник—потребитель табаку.
Табин—родъ матеріи.
Даровав лектичку свою з балдахином табину зеленого з златими квіточками. Величко.
Табор, табур—лагерь; обозъ; вагенбургъ; стадо.
Табуляція—росписка.
Табу́н—стадо птицъ или лошадей.
Табунщик—стадникъ.
Таджéж—разумѣется, конечно.
Таéмний—тайный.
Таéмность, таéмниця—тайна.
Тай, та й—союзъ да, и.
Так-де!—такъ куда.
Таки-так—нар. совершенно такъ.
Таківський—таковскій.
Такічки, такечки—такъ, вотъ какъ.
Такса—1) оцѣнка судомъ какой либо вещи. 2) Опредѣленное закономъ вознагражденіе за украденнаго, и убитаго и т. под. крестьянина и вообще за убытки.
Та̀к-са̀ме—нар. совершенно такъ, точно такъ.
Талаба̀н, тарлаба̀н —растеніе Spiraea Filipendùla L. иначе по-Украински— *поритник.*
Талан—участь, счастіе, доля; дарованіе, способность, талантъ.
Талимба̀си, таламба̀с, телембас, тулумба̀с—тимпанъ, родъ бубна.
Талірка, тарілка—тарѣлка.
Таловірка—родъ сельдя.
Таляр—талеръ, 2 гульдена.
Тамбор—барабанщикъ.
Як стали тамбори дрібний вірбіль грати. Ю. Федькович.
Таметов=**цвинтарь.** См. *Ц.*
Та̀мечка, та̀мечки—нар. тамъ, въ томъ мѣстѣ, въ той сторонѣ.
Тамова̀ти—гатить, запрудить, остановить теченіе воды
Тиха вода береги ломить, а бистра тамує. Посл.
Та́ній, та̀ньшій—дешевый.
Тано̀к, тано̀чок—хороводная игра дѣвицъ.
Ой у місті Немірові дівок танок ходить. Пѣс.

Тànути—таять, угасать, истлѣвать.
Танцювàти, тàньчити—танцевать.
Танцю́ра—танцоръ, любитель танцевъ.
Танцюри́стка—танцовщица.
Тарабан—барабанъ.

А за Дністра тарабани,
Глухо-глухо гули.

Ю. Федькович.

Тарадàйка — малая повозка; возокъ на двухъ колёсахъ.
Таранковàтий—пѣгій, рябой отъ оспы.
Тарàнь—родъ рыбы, лабарданъ, сушеная треска.
Тарган—Blatta.
Тарель=**таляр**. См. выше.
Тарифа—(акт. сл. toryffa) раскладка податей, окладной листъ извѣстнаго воеводства, въ которомъ показывалось и число жителей или „дымовъ", подлежавшихъ обложенію.
Тасовàти—колотить, бить.
Татарвá—(собират.) Татары.
Татарське зілля=**аср.** См. *А.*
Татарщина—Татарія.
Татарю́га, Татарю́ка—Татаринъ.
Тáто, тату́сь—отецъ, батюшка.
Тáхелька—дощечка.
Тахтарити—тащить.
Таця—подносъ.
Тачати—шить сапоги.
Ташовàти—тасовать, раскладывать.
Ташовàтися-тьця—приводить въ порядокъ.
Тàя—та, сія.
Твáнь, тванюка—тина, грязь, болото.

З помененої твані і грузкості вибейкавшися, дерутьця Ляхи на прикрую гору, а часть їх загрузла і другим путь затарасовала. Величко.

Твар—лище.
Тварь, тварю́ка—тварь, животное.
Твій—твой.
Твóриво—созданіе.
Тевкати—сильно качать или трусить.
Теди—(акт. союзъ) тогда.
Теж—тоже, также, то самое.
Текач—просо.
Телемак—колокольчикъ.
Телéнькати—звенѣть.
Телепень—болтунъ; болванъ, дуракъ.
Телепи́й—болтливый, глупый.
Телесовàтися-тьця—скучать, нудиться
Тели́ця—телушка, корова.
Тéльбухи=**требухи.** См. ниже.
Тельмóм—нар. съ азартомъ.

Або рвоне опять тельмом,
То знав вольнійше его спускає
Мотилёк в муках загибає.

І. Вѣрхратський.

Теля́, теля́тко—теленокъ.
Теменжéне—давленіе, преслѣдованіе.
Теменжити—преслѣдовать.
Темни́к—погребъ, лёхъ.
Темнісінький—сáмый темный.
Темнóта—невѣжественность; безграмотный людъ; темнота.
Темперовàти—(акт. сл.) чинить.
Тèмрява—мракъ, темнота.
Тéмрявий—сумрачный, тёмный.
Тенгерица—кукуруза.
Тендітний—нѣжный, деликатный, тонкій, учтивый, смиренный.
Тендітник—изнѣженный, избалованный человѣкъ.
Тендітниця—нѣженка.
Тендітничати, тендітниковати—нѣжничать.
Тéнтра, Тèнтрів—островъ близъ Днѣпровскаго Лимана и Кинбургской косы.
Тенута—(акт. сл. tenuta) арендная плата.
Тепèр, теперèчки, тепèреньки—нар. нынѣ, теперъ.
Тепéречний—настоящій, теперешній.
Теплець—теплородъ.

Теплий—тёплый, южный.

Теплий край—южный берегъ.

Теплівщина—тропическія страны.

Тепло́—теплота.

Тёплого Олёкси—17-е Марта Алексѣя Божія Человѣка. Съ этого дня въ Украинѣ начинаютъ выставлять пчелиные ульи.

Тепломір—термометръ.

Тепре—нар. теперъ.

Тереве́ні-ве́ні—галиматья, чепуха.

Терези́—коромысло на вѣсахъ.

Поламалисъ терези, сіль важучи на вози..

Теремо́к—бумажные цвѣты для украшенія образовъ.

Терен, терн, терніввик—кустарное плодовитое дерево Prunus spinosa L.; другой видъ терновника называется *тарнослив.*

Терли́ця—1) деревянное сѣдло, въ которомъ назади находится небольшой лучокъ Mrongovius. 2) Терка, или инструментъ, коимъ растираютъ лёнъ.

Терментиля—растеніе Potentilla Tormentella Schrank; иначе по-Украински —*дубровка, кур-зілля.*

Те́рмин—окончаніе, заключеніе, *в термині*—нар. кратко,

Тѐрниця—**терли́ця.** См. выше.

Терні́вка—водка настоянная на терновыхъ ягодахъ.

Тернибіда—растеніе Ranunculus acris.

Терпіжка—терпѣніе, ожиданіе.

Терплячий—терпѣливый.

Терти́ця—тёсъ, доска.

Терти́шник — пильщикъ, выпиливающій изъ брусьевъ доски.

Те́ртушка—терка.

Те́сельский—столярный.

Тескни́ця—тоска, печаль.

Тесля—плотникъ, столяръ, зодчій, ремесленникъ.

Тѐсник, тесельчик—столяръ.

Ой шло, шло, два тесельчика;
Січуть, рубають самбор деревце.
Пѣс.

Тесть—женинъ отецъ.

Теста́мент—(акт. сл. testamentum) духовное завѣщаніе.

Тестатор—(акт. сл. testator) завѣщатель.

Тестімонія—(акт. сл. testimonium) свидѣтельство, свидѣтельское показаніе.

Тетеря, тетервак—1) тюра, остатки кислаго ржанаго тѣста солью приправленнаго. 2) Птица тетеревъ. 3) *Тетері дати*—убрать всё; съѣсть все.

Тихомо́жний—тихій, скрытный.

Ти́ць, ти́ці—(Галиц. сл.) полнота, тучность.

Вовк через посли не тиє. Пословица.

Ти́ць!—междом. тыкъ! *Тиць ёму піро в руки.*

Ти́чет—*що ся ти́чеш*—что касается.

Тичи́на—вѣха.

Тичо́к—1) *ти́чка подути*—попробовать силы. 2) Колъ.

Ти́ша—тишина, затишье.

Ти́шкова̀тися-тьця—говорить, сидѣть тихо.

Панночки звістно тишкуючись, на сміх его с паничами піднімали. П. Куліш.

Ти́ждень—7 дней, недѣля.

Тиждне́вий, тижне́вий—недѣльный, седмичный.

Тизке́ні—(акт. сл.) возжи.

Брюховецький своєму щастю тизкенів попустивши Величко.

Ти́й, та̀я, то́е—тотъ, та, то.

Ти́кати—(акт. сл.) касаться, относиться. *Тикати рішення.*

Ти́ква—1) родъ кувшина. 2) Арбузъ—кабакъ.

Ти́лекрот, клекрот—нар. столько, сколько.
Клекрот Військо Запорозське насисильство терпіло, тилекрот принуждено було кровію і одвагами цілості прав і вільностей своїх боронити.
Орлик.
Тильчастий—массивный.
Тилягй—латы изъ желѣзныхъ или серебрянныхъ дощечекъ, нашитыхъ на бархатѣ, сукнѣ, или кожѣ, то что у Великороссіянъ *куяки*. П. Куліш.
Тиміш, Тимось—Тимофѣй.
Ти́муш—союзъ будетъ, какъ-бы, словно.
Закопилив пику, тимуш тертого хріну понюхав.
Ти́н—плетень, заборъ, частоколъ.
Тина—растеніе Conferva.
Тинстця—(безл. гл.) случиться, попадется, встрѣтится.
Ти́нфа, ти́мфа—1) грубая шутка пускать кому (сонному) дымъ въ носъ или въ глаза. *Тинфи дати.* 2) Польская старая монета въ 20 коп.
Тинятися-тьця — шляться около заборовъ, безцѣльно бродить.
Тинѐць -растеніе Festuca ovina L.
Ти́рити—тащить. *Коняка на силу тирить.*
Тирка́тий—драчливый.
Тирли́ч—трава горечавка Gentiana Amarella L.
„Хто тирлич носить на шиї, той завше буде в ласці у панів.“ „Кажуть, що як відьми збіраютьця летіти то мастять собі під пахвами.“
Народ. пов.
Ти́рло—мѣсто для сходки, соединенія, препровожденія времени и проч.
Ти́рса—ковыль-трава.
Тис—дерево тисъ Taxus baccata L.
Тиск—толпа, множество.
Ти́снява—тѣснота.
І тиснява і гук і драча.
Бодянський.
Тись—ты. *Тись покинув сестру сиротоньку.* І. Федьковпч.
Тисячаголов, стоголов—растеніе Vaccária vulgaris Host.
Ти́тар—ктиторъ, настоятель, церковный староста.
Титаренко—сынъ ктитора или церковнаго старосты.
Титариха—жена *титаря.*
Титарівна—дочь ктитора.
Тита́рня—ктиторня, столъ, сундукъ, на которомъ въ церквахъ продаютъ восковыя свѣчи. *)
Тишком—нар. втихомолку.
Тіка́ти—уходить, бѣжать.
Тіки—нар. столько.
Тіліпатися-тьця—болтаться, качаться.
А китиці то сюди, то туди тіліпаютця.
Гр. Квітка.
Тільки, тілько—нар. только, столько.
Тімаха—повѣса, разгульный удалый.
Тімениця—головная нечистота.
Тімин—цмин. См. *Ц.*
Тінь—тѣнь.
Тінявий—темноватый.
Тісна ба́ба—игра въ тиски.
Тітка, тіточка, тітуся—тётка, тётушка, тётинька.
Тка́ля—женщина ткачъ.
Ткани́на—ткань, матерія.
Тка́нка—шерстяная тканная матерія.
Продай дівчино тканку—шерстянку.
Пѣс.
Тка́цький—ткаческій.
Томи́ти—уничтожать, загашать.

---

*) *Примѣч.* По недосмотру слѣдующее за симъ слово *тихомджений* и 7 другихъ слѣдующихъ за нимъ словъ помѣщены на предъидущей страницѣ. Ошибка явилась при перетасовкѣ словъ, произведенной вслѣдствіе (независящаго отъ меня) измѣненія принятаго мною алфавита. *Авторъ.*

Тломок—1) узёлъ, чемоданъ. 2) Багажъ.
Тлумачёние—переводъ, изъясненіе.
Тлума́чити—переводить, изъяснять.
Тлу́мка—мерещенье, отуманеніе взора, или понятія.
Тлу́стий—толстый, жирный.
Тмя́но—нар, печально скучно.
Това́льня, тува̀льня—большое полотенце на алтарѣ.
Това̀р—рогатый скотъ.
Жениха придбаемо самі із товаром і вівцями. Пѣс.
Това̀рина, товаря́ка—скотина, животное.
Товари́ство—1) товарищество, компанія. 2) Чиновничество Казацкаго Войска. 3) Артель.
Товарищ—1) другъ, пріятель. 2) *Товарищ Військовий*—адъютантъ въ козацкой сотнѣ. 3) *Товарищ значковий*—хранитель малаго знамени.
Товарята—телята.
Товаря́чий—скотской.
Товк—толкъ.
Товка́ти—толкать, пихать.
Товкатися-тьця—шататься.
Товка́ч, товка̀чка—толкачъ, пестикъ для ступки.
Товкма́чити — толочь, колотить, бить, вколачивать, затверживать.
Товкти—толочь, твердить, заучивать.
Товктися—(гл. средн.) толочься, возиться.
Товкува̀ти—толковать.
Товку́щий—2) толкущій. 2) Заботливый, неугомонный, прилежный, разбитый.
Тȍвпа—толпа.
Товпитися-тьця—толпиться, тѣсниться.
Товпіга—толстякъ, здоровякъ, нескладный мужчина.
Товстий—толстый.
Товступ—растеніе Nuphar luteum Smith.
Товстуха—растеніе Gentiana cruciata L.; иначе по-Украински—*лихоманник.*
Товстю́чий—оченъ толстый, жирный.
То́гді, то́ді—нар. тогда.
Тогдішний—тогдашній.
Тогобо́чний — по правой сторонѣ рѣки Днѣпра находящійся.
Того́дній—принадлежащій тому прошедшедшему времени, о которомъ говорится.
Тȍе—союзъ то, какъ бы.
Тȍж-ба́к, то́ж-па́к—вотъ еще! еще бы! какъ-же!
То́жто—союзъ то-то.
Тȍй, тая́, то́е—тотъ, та, то.
То́йді—то̀гді. См. выше.
Ток, тік — гумно, мѣсто гдѣ молотятъ хлѣбъ.
Токоті́ти—мѣрно и тихо стучать (о часахъ).
Толань—растеніе Berteroa incana Dc. иначе по-Украински—*іковка, бабишник.*
То́лока—выгонъ, пастбище для скота.
Толо́ка—1) смятый, потолоченный хлѣбъ. 2) Работа обществомъ за угощеніе для священника, помѣщика и проч.
Толо́чити—мять вытаптывать.
Толуб, толуп—туловище.
Тонконіг, тонконожка—полевая трава Festuca ovina L.; иначе по-Украински—*типець.*
Тȍня — 1) мѣсто гдѣ ловятъ рыбу. 2) Крайняя опасность.
В якій нещастливій тоні будучи Дмитрашко писав до Гетьмана слёзне обширне виміряючись. Величко.
Тонелиця—(Галиц. сл.) русалка.
Топи́ло—ложбина съ водою, лужа.
Топілька—Arenaria serpullifolia.
Тор—дорога, путь, слѣды, колея.
Тȍрба, торби́на, торбинка, торбиночка—котомка, котомочка, мѣшокъ у нищихъ.

Коли кого лих налякае, то послі й торба спать не дасть. Погов.

То́рг—рынокъ, базаръ.

Торі́к—нар. прошлаго году, въ прошедшемъ году.

Торі́ч, сі́річ—то есть.

Торі́чній, торочній—прошлогодній.

Торка́ти—слабо толкать, поталкивать.

Торка́тися-тьця—прикасаться, дотрогиваться.

Торкну́ти—тронуть, прикоснуться.

Торок=**торі́к.** См. выше.

Торока́—ремни у задней сѣдельной луки, коими что-либо привязывается.

Тороплѐний—остолбенѣвшій.

Торох—стукъ, гулъ.

Торохкоті́ти—болтать безъ умолку, гремѣть.

Торохті́й—болтунъ.

Торохті́йка—болтунья, трещотка.

Торохті́ти — чѣмъ - либо производить шумъ, гремѣть, стучать.

Торо́чити—болтать, говорить вздоръ.

Торчак — растеніе Helvella esculenta Pers.

То-те—нар. именно, такъ и есть.

Тоскливець—тоскующій.

Тоскно—нар. печально, грустно.

Ой і в мене журні думи
Тоскно затужили.
Ю. Федькович.

Тото́жний—тождественный.

Тото́жность—тождественность.

То̀я — растеніе Aconitum Napellus L.; иначе по-Украински—*борець.*

Тра̀, трѐба—надо, нужно.

Тра̀вень—Апрѣль.

Травни́й—вкусный, питательный.

Травник—гербарій.

Травья́ний—травянистый.

Травья́нка — распорядитель на сѣнокосахъ и смотритель за сѣномъ.

Травянець—растеніе Diathus Carthusianorum L.; иначе по-Украински—*полеві гвоздички.*

Трактова́ти—угощать.

Трандафиль, повна рожа — роза Rosa centifolia L.

Тра̀па—случай, происшествіе.

Тране́зна кімна́та—столовая.

Тра̀пити—трафить.

Тра̀питися-тьця—случиться.

Тра̀пля=**тра̀па.** См. выше.

Трапля́тися-тьця—случаться, попадаться.

Трафу́нок—(акт. сл.) 1) случай. 2) Бѣда.

Вперед було дожидатися смерті, а нежелі таковою трафунку родичеві моему. Гр. Самойлович, 1687.

Трѐа=**тра̀, трѐба.** См. выше.

Трѐба, трі́ба—1) необходимость, потребность. 2) Нарѣчіе надо, нужно.

Требуха́=**тельбухи.** См. выше.

Трейця́тий—(Галицк. сл.) тридцатый.

Трѐйчи, три́чі—нар. трижды, три раза.

Трембач—трубачъ.

Тремті́ти—дрожать трепетать.

Третяк—трехлѣтній бычокъ.

Трещати, тріща́ти—шумѣть.

Три́б—(акт. сл.) побужденіе, средство, путь.

Трибулька — растеніе Allium Schoenaprasum L.

Трибунал—(акт. сл. tribunal) судъ высшей инстанціи, въ который переходили дѣла по апелляціи изъ гродскихъ и земскихъ судовъ. Трибунальскихъ судовъ было нѣсколько и каждый изъ нихъ имѣлъ свой округъ; нынѣшнія югозападныя губерніи входили напр. въ составъ округа Люблинскаго Трибунала.

Тривалий, тревалий—прочный.

Громадсковъ працевъ зоздвинуть

Хороший хором і тревалий—
Нерукотворний, вічно сталий.
І. Верхратський.

Тривáння—ожиданіе.

Тридця́товий—состоящій изъ 30-ти.

Тризнище—поле битвы.

Тризнувати—сражаться, пировать послѣ боя.

Трийця́тий—тридцатый.

Трикрàт—кубъ.

Трикрàтний—кубическій.

Трилистник=**бобовник.** См. *Б.*

Тримàти—держать, владѣть.

Тримбіта, трумбета—пастушій или охотничій рогъ.

Аби по мені з-раз хоть затужила.
Тримбіта мила. І. Федькович.

Триндикати—бить баклуши.

Трискотáти—трещать.

Три́стя—1) болото, лужа. 2) Тюрма.

Трівай—погоди, жди, постой.

Трівàльний—прочный.

Трівàти—ожидать, терпѣть.

Трімàти=**тримáти.** См. выше.

Тріпотáти—трепетать, дрожать.

Тріски, трісочки—щепки, щепочки.

Тріскотня—трескотня, частый трескъ.

Тріснути — производить трескъ, сильно ударить.

Тріс!—межд. тресь!

Трой-зілле—трилистникъ.

Тройко—трое.

Тройця—растеніе Veronica prostrata L.

Тройчàк—растеніе Lytrum Salicaria L.; иначе по-Украински—*плàкун, твердя́к, залізняк червоний.*

Тройчáтка—плеть съ тремя концами.

Трòïста музи́ка — скрыпка, цымбалы и бубенъ.

Троïстий—тройственный.

Троïстность—тройственность.

Троïцькі пісні—пѣсни которыя поютъ обыкновенно во время *Зелéних Свя́т*, начинная съ Духова дня, которымъ называется въ Украинѣ и Запорожьи обѣихъ сторонъ Днѣпра, а также и въ Черноморіи, воскресеніе, а *Троï-ця*, т. е. Троицынъ день празднуется въ понедѣльникъ.

Троïця—Троица.

Трóки—родъ сѣдельнаго прибора, состоящаго изъ разныхъ ремешковъ и тесемокъ.

Тропà—стезя, слѣдъ.

Тропáк, гоцáк—родъ танца.

Трóска—печальная мысль, забота.

Троскати—пожирать.

А сестрицю-жалібницю
Люта троскала печаль.
І. Федькович.

Тросклививий—снѣдающій, пожирающій.

Трохá—чуть ли, едвали, немного, нѣсколько.

Трòхи, трошки, трошéчки—немного, мало, нѣсколько, мало по малу, по-немногу, по-немножку, чуть-чуть.

Трощи́ти—сокрушать, ломать на мелкія части, превращать въ щепки, трощить.

Трóяк—1) три четвертака или 75 коп. сер. 2) Тріумвиратъ, троица.

Троя́н—1) растеніе Trifolium pratense L.; иначе по-Украински — *Івасик, конюшина, попки, вязіль, дятловина.* 2) Родъ дѣтской игры.

Троя́нда—роза (центифолія) Rosa centifolia L.

Трудови́тий—трудолюбивый, прилежный, пріобрѣтенный трудомъ.

Трудя́щий—дѣятельный.

Трýна—гробъ, гробница.

Трýнок—напитокъ, отъ Нѣмецкаго trinken.

Трупарня—часовня для мертвыхъ тѣлъ.

Що ступить, камінь йойкне, більше
нічь не чути,

Хиба в кутку в трупарні розпачливі нути. І. Федькович.

Трус—1) землетрясеніе. 2) Обыскъ.

Трусйти—сыпать, чистить, обыскивать, потрясать.

Ревидовати і трусити їх річей, в обозі ніхто не будеть. Величко.

Сегодня комин трусили

Трусйтися-тьця—трястись.

Труск—сухой хворостъ.

Трут—1) губка, трутъ. 2) Растеніе Polynorus igniarius Fr.; иначе по-Украински—*губка, трутник.*

Трута—отрава, ядъ.

Трутйзна — отравленіе, ядовитое вещество.

Трутний—ядовитый.

Труфель—растеніе Tüber cibarium Sibth.

Трýхати, трю́хати—бѣжать рысцой.

Трухва—гниль въ деревѣ, труха.

Трýхла—согнившая колода.

Трýхлий, трухля́вий—согнившій, истлѣвшій.

Очи світятьця, як трухле дерево у в-осені. І. Галка.

Труча́ти—толкать, пихать, ставить.

Тря́д—болѣзнь, недугъ.

Трямкѝ—перекладины, подъ потолкомъ.

Трясучка, тря́сця—лихорадка.

Тря́скати—хлыстать, щелкать.

Трясучка—растеніе Brisa media L.

Тубо̀лець, тубілець—туземецъ.

Туболія—туземное народонаселеніе.

Тубо̀лка, тубілка—туземка.

Тубольний—туземный.

Тува̀льня=**това̀льня.** См. выше.

Тýга—печаль.

Тýдеж—(акт. сл.) туда же, притомъ, близко, сейчасъ.

Тудо́ю—туда, сюда.

Тужуро̀к—баранья куртка.

Тузинок—самое дешевое сукно.

Тули́ти—прижимать, прикладать.

Тули́тися-тьця — прижиматься, сторониться.

Тýлоб—туловище.

Туломба́с, тулумба̀с—бубенъ.

Туля́тися-тьця—скитаться, слоняться.

Тумані́ти—покрываться туманомъ; глупѣть.

Тумýльт--(акт. сл. tumultus) тревога, шумъ.

В обозі учинився тумульт. Величко.

Тупа́ти—стучать ногами.

Тупѐрь, тупи́рь — глупецъ, тупоумный человѣкъ.

Тупи́ця—1) тупой топоръ. 2) Глупецъ.

Тýпкати—клепать, клеветать.

Тупотіти—топать, стучать ногами.

Тупцюва́ти—толочь ногами на одномъ мѣстѣ.

Тур—буйволъ, быкъ, дикій волъ.

Турба́, турбо̀та—забота.

Турба̀ція—безпокойство; *заживати турбації*—безпокоиться.

Турбова́ти, турбува̀ти — безпокоить, утруждать, тревожить.

Турготіти—стучать, дребезжать.

Тургун—растеніе Artemisia Dracunculus L.; иначе по-Украински—*экстрогон, острогон.*

Турѐцький, турський—турецкій.

Турѐччина, Турѐтчина—Турція.

Тýркати—наговорить, оболгать, навести на мысль.

Тýркот, туркýт—турманъ, косматый голубь.

Тура̀н—Carabus.

Туса́н—толчокъ кулакомъ.

Тýта, тýтеньки, тутка, тутки, тутечка, тутечки—нар. тутъ, здѣсь.

Тутеля́—(акт. сл. tutella) опека, попечительство.

Тутѐшній—здѣшній, мѣстный.

Тутір, тутор—(акт. сл. tutor) опекунъ, попечитель.

Туторія—актъ которымъ поручалась кому-либо опека надъ малолѣтними и ихъ имуществомъ.

Тьха—*тьху дати*—разбить, крѣпко наказать., *чим тьху*—что есть силы, со всей мочи.

Тютюнниця—табачница.

Тьмавий—туманный.

А тьмавиі зникнуть мороки по волі,
Тяженний зикне тих мороків гнет.
І. Верхратський.

Тюкати—покрикивать тю! тю!

Тюліпан—тюльпанъ Tulipa Gesneriana L.

Тюпати=**трухати**. См. выше.

Тюпки—нар. рысью, рысцою.

Тюпотіти — производить шумъ своимъ бѣгомъ.

Аж тюпотить; ледві поспішаеться.
Номис.

Тютьки—нар. не вдогадъ, не вдомекъ.

Тютю! — эхъ, какой! *Тютю дурна!*—о дура!

Тютюн—курительный табакъ Nicotiana rustica L.

Тютюнник—табачникъ.

Тютюновий, тютюнний—табачный.

Тяблиця—таблица, доска.

Тябличка—влагалище (Берында).

Тяг — *тягу дати* — уйти, убѣжать, скрыться.

Тягальник—работникъ на сѣнокосѣ.

Тягарь—пространство.

І під лук ёго зводистий
Найвисшиї кораблі
Ідуть вільно, не волочуть,
Горі на цім тягарі.
І. Верхратський.

Тягиня—городъ, нынѣ селеніе въ Херсонскомъ уѣздѣ, между рѣкою Ингульцемъ и гор. Берпславомъ или Кизикерманомъ.

Тяглий—оброчный, податной; имѣющій рабочій скотъ крестьянинъ.

Тягти, тягнути—тягнуть.

Тяж—баластъ.

Тяжар, тяжари—тяжесть, бремя.

Притиснути будучи тяжарем сим.
Самойлович. 1686 г.

Тяжина—1) вѣсъ, тяжесть. 2) Пестрядь, пестрое, полосатое полотно.

Тяжиновий, тяжовий—сдѣланный, шитый изъ пестряди, полосатого холста.

Тяжко, тяженько—нар. тяжело, тяжеленько.

Тямити—понимать, разумѣть, смыслить, также помнить, памятовать.

Тямущий—смышленный, разумный; понимающій, смыслящій.

Тяп!—междом. стукъ!

Тяпати — давать маленькими частями.

Тяти—рубить.

У.

У—предлогъ въ, у.

Убава—уменьшеніе.

Убавити—уменьшить.

Убавленне=**убава**. См. выше.

Убавлений — уменьшенный, сокращенный.

Убгати—съѣсть; схватить, убрать.

Убиватися-тьця — заботиться, горевать, соболѣзновать о чемъ или о комъ.

Убійний—убійственный.

Убійник—убійца.

Ублагати—умолить.

Убогаченє—обогащеніе.

Убожати, убожити—бѣднѣть.

Уболівати—страдать, соболѣзновать.
Убіч—устороньe, сторона, бокъ.

Сидить пугач на убочу,
На вітер надувся:
Іде козак в Украïну,
На лихо здобувся. Пѣс.

Убрання-я—нарядъ.
Убрати—нарядить, одѣть.
Убратися-тьця— одѣться, нарядиться.
Увага—вниманіе; *звернути увагу*—обратить вниманіе.
Увенеровати—почтить.
Увеpед—надрывъ, поврежденіе.
Уверединися-тьця — надрываться, получить вредъ отъ чрезмѣрнаго напряженія физическихъ силъ.
Увесь - денечки — нар. цѣлый, увесь день.
Увилёвати—уклоняться, уйти.
Увійти—1) убѣжать, избѣгнуть. 2) Войти.
У-весні—нар. весною.
Увіходини—вхожденіе, вступленіе.
Увіходити—входить, вступить.
Уволока, вілок, волока—мѣра 40 морговъ, или около 19 десятинъ, въ моргѣ 3 квадр. шнура, или 300 квадр. прентовъ.
Уволнити—освободить, увольнить.
Увядання—увяданіе.
Увядити—вывялить.
Угадати—угадать.
Угадовати—угадывать.
Угамоватися-тьця—успокоиться.
Уганяти—угнать, гонить, догонять, преслѣдовать, стремиться.

За дорогими напитками уганяєм. Пѣс.
Угарок—(Галицк. сл.) огарокъ.
Угаяти—хлопотать.
Углєдіти—увидать.
Угодливий—достойный примѣчанія, угодный, нужный.

В сей день до записання в діаріуші нічого угодного не лучилося. Ханенко.
Угомонна Палата—(въ шутку) Уголовная Палата.
Угомонити—успокоить.
Угонзати, угонзнути—ускользнуть.
У-гору—нар. вверхъ.
Угризок—угрызеніе.
Угризки, троски всі ся укоïли.
I. Федькович.
Удавати — играть, доносить, вѣровать, выставлять, притворяться, казаться.
Удаватися-тьця—относиться, обращаться съ чемъ къ кому.
Аби жаден в справах своïх духовний до свіцького роду не мав удаватися.
I. Копинський.
Удане—вымыслъ, ложь.
Ударовати—дарить, обдарить.
Удати—представить, скопировать, потрафить.
Добрий майстер удав як слід.
Удача, вдача—способность, сноровка.
Уджигнути—ускользнуть, уйти; сдѣлать что либо скоро по молодецки.
Удова—вдова.
Удовець—вдовець.
Удовж, вдовж—нар. вдоль.
Удововати—вдовствовать.
Удовольнити, удовольнятися-тьця—удовлетворить, удовлетворяться.
Удряпнути—царапать.
Ужака—ужъ.
Ужанція—обычай.
Уживання—употребленіе, удовольствіе, наслажденіе.
Уживати—употреблять, довольствоваться.
Уживки—верёвки.
Узапаситися—запастись.
Узброïтися-тьця—надѣть зброю, вооружиться.

Узва̀р, взва̀р—кушанье изъ сушенныхъ грушъ, сливъ, вишень, и яблокъ съ корицею и лимонными корками свареннымп въ водѣ.

Узва́р родинний—узваръ который посылается къ лицу приглашаемому на банкетъ, по случаю рожденія ребенка.

Приїхав слуга от Пана А. Полуботка із з родинним взваром і пісьмом, що ёму родилась доч Уліяна.
Маркович.

Уздріти—увидѣть, усмотрѣть, узрѣть.

Узи́ка—заёмъ.

Узи́чити—пожелать.

Узліссе-я—опушка лѣса, перелѣсье.

Узя́нка—взятіе.

Узя́ти—взять, занять.

Уйма — ущербъ, потеря, уменьшеніе, отнятіе.

З уймою нашої слави і чести. Рубан.

Уїдливий—неспокойный, неотвязный, мучительный.

Не будь уїдливий і впартий мов оса
Артемовськпй—Гулак.

Уїдливость—неотвязчивость, уѣдливость.

Уїще́ннє—выполненіе, исполненіе, приведеніе въ дѣйствіе.

О уїщеню должного платежу. Величко.

Укаля́ти—замарать, загрязнить.

Уквічати, уквітчати — украсить цвѣтами.

Уквічаний—убранный цвѣтами.

Укла́д—уговоръ, соединеніе, порядокъ.

Укладни́к—растеніе Lathyrus sylvestris L; иначе по-Украински—*люби—мене не-покинь, горошок журавлиний.*

Укла̀сти—уложить.

Укла̀стися—уложиться, улечься.

Уклепатися-тьця—обознаться.

Уклона—поклонъ.

Уклонений—преклоненный.

Уклони́тися-тьця—поклониться, преклониться.

Укпова̀ний — приготовленный, готовящійся.

Укої́ти—сдѣлать учинить.

Уконтентува̀ти — удовлетворить, накормить.

Укорну́ти—оторвать, отламать, тронуть, отдѣлить часть.

Україна, Вкраїна—1) Кіевская Русь, губерніи лежащія по Днѣпру и Днѣстру. 2) Область, страна край.

Мати Україна,
Наше горе наша радість,
Надія едина
Святе слово—рідна Мати
Есть ище свя́тиня
Вища, Богові милійша—
Рідная Вкраїна. П. Куліш.

Чи то ж стара мати
Замовкла на вік
Чи то-ж народила
Німих та калік?
Чи тож відцурались
Від неї сини,
Чи тож насміялись
Над нею вони. И. Кулик.

Поляки жаліючи утрати України, раем світа її нарічаху. См. Лѣтопись Величко.

Українець—Южноруссъ (т. е. Малороссіянинъ, Червоноруcъ, Буковинецъ, Черноморецъ и проч.)

Українка—Малороссіянка.

Україний—пограничный.

Україньский — южнорусскій, малороссійско-червонорусскій.

Укрива̀ло—одѣяло.

Укривджати, укривджа̀ти—обижать обманывать.

Укривджѐннє — обида, несправедливое ограниченіе.
Укривджо́ний — обманутый, обиженный.
Укро̀ма — отдѣльность.
У-ку́пі — нар. вмѣстѣ.
Уку́тати — 1) укутывать. 2) Съѣсть, выпить чего-либо много.
Ула̀годити — привесть въ порядокъ, смягчить.

Але Дорошенко кількомадцятьми куфами горілки улагодив звіронравнее військо козацькее. Величко.

Ула́мок — отломокъ, кусокъ, часть.
Улестити — уласкать.
Улещàти — соблазнять, льстить.
Улик — у́лей.
Улиця, улонька — улица; уличное сборище.
Улі́читися-тьця — лѣчиться; обсчитаться.
Улбмок = **ула́мок**. См. выше.
Уломпость — слабость; разстройство, слабосиліе.
Улуда — мечта, обманъ.

Унятливій пісні вторую з тихенька,
Літ марно минулих згадалась улуда—
І ледві стямився—з очій як річенька
Гірких слёз поплине і будиться туга.
І. Верхратський.

Улузàти — (акт. сл.) уйти.
Улучи́ти, влучи́ти — попасть.
Уляга́ти — налегать.
Улягàтися-тьця — прилечь, утѣшить, уступить, согласиться.
Уля́на, Улька, Улечка — Уліанія.
Уманець — житель г. Умани.
Умàнка — извѣстная гайдамацкая пѣсня.

„Свиснув вітер, свиснув,
Загула холодна хвортуна;
Словце **Максим** писнув—
Зібралась військина.

Дві тисячі бурлак
Лепнули на Україну Польську,
Рушили вони з байрак
Дати ляхам хлосту.

Ой годі ж нам козаченьки.
Рибу по Дністру і Богові ловити,
Сідайте в човники бурлаченьки
Та підемо жидову і ляха палити.

Зібрав **Максим**, зібрав бурлак
І всю Україну збунтовав;
Тисячу сіромах, тисячу гайдамак,
В ватагу свою звербував.

—„Эй батьки, отамани,
Що то буде з нами?
Здаетця, що наше життя мине
І нас візьмуть з вами.“

—„Не тужіте мої діти,
Не журітеся бистрі орленята
Ще дамо ми Уманеві крові пити
Ще дадуть нам горілки ляхи і жиденята.“

—„Ох батьку **Максиме**, прости
Ми й забули що с тобою;
Кажи, вели, куди йти,
А ми хоч в пекло з тобою.“

—„Ой Полковнику **Залізняку**
Ходімо ж ми палити
Кого спершу почнемо бити,
А кого будем полонити.“

„Ляхів будемо бити,
А жидів шаблями хрестити,
Ляшина превража дитина,
А жидовим зайцеви дружина.

Із жидом усе втнеш,
Куди треба то й пошлеш,
А не хоче то й обдереш,
А вражого ляха того не вжуеш.“

—„Ох **Максиме Залізняку!**
Ходімо в Смілу ляхів гафтовати
А після тої поживи
Підемо Умань штурмовати.“

—„Ой ходімо діти,
Умань штурмовати
І свою братську кров.
Від кателика одбивати.

„Ой братці годиночка дорога,
Трéба ж нам починати
Од **Нухима** до **Бороха**,
Всім голови счипати!.“

В Умань вже ми пішли,
Та й почали штурмовати,
Там багато панів знайшли
Та й давай їм ніжки росправляти.

Теперичка ляхи щось починають.
Кондирацію і папків собі збірають;
Ходімо до **Потоцького** мості
До ёгó г. апської вельможності.

Що тільки там у ёго найдемо,
То все у его візьмемо,
Ой пішов **Залізняк** до воріт
Та й сдибав три копи хлопіт

Ой пішов **Швачка** голкою шити
Ляхів, жидів по Умані лупити;
А наш **Неживий** цокоче,
Аж Умань зубами скригоче.

А **Журба** ходючи зажурився,
Щ ó головко-бідна Умань загорівся,
Та в бандуру міцно грає
Себе козака піснею розважає.

А наш Сотник **Гонта** папèр від Цариці дав
Тай давши нам, всім в голос сказав:
—„Що Цариця Кошовому звиліла так служити,
Щоб ити в Украïну Польску жидову й ляха бити.

І жидам і ляхам ратунку не робити,
А всіх жидів та ляхів колоти,
Та топити;
А добра їх і пожитки меж нами ділити.

Тілько Сотник **Мотилиця**
Ні к чортовому батькові не годитьця,
Мабуть він хотів змилити
І на нас залізні цяцьки надіти.

—„Знай кобила де брикати,
А тут тобі вже не фицяти,
Оттàк Сотнику **Мотилиця**
Так робити негодитьця.“

Каже ёму **Швачка**
І **Залізняк**:
„Ти хотів нас в шори вбрати
Тепер же тобі світа не видати.

„Слухай **Максиме**, **Швачка** й **Неживий**
Бодай же кінець ваш був нудний та гіркий
Махнув **Максим** раз, махнув **Швачка** два,
Покотилася **Іванова** на землю голова.

Умань до-кілка спалили;
Ляхів і жидів до-ноги побили;
А сами коні посідлали,
Тай за Бог і Синюху влупили.

Буде Сміла і Чигирин нас знати
Коли були ми в гостях,
Буде Умань памьятати,
Як був в наших пазурах.

Умипàти —жрать.

Умкнýти—уйти; отнять.

Умòва, умóвка—договоръ, условіе, уговоръ.

„Годі глузувать з чортами!
Слова—не полова:
Чи забув, яка між нами
З тобою умова? Артемовський.

Умòвити—уговорить, урезонить.

Умòвитися-тьця — уговориться, условиться.

Умòвлений—условленный.

Умовля́ти—урезонивать, уговаривать.

Умовля́тися-тьця—уговариваться, условливаться.

Умодерова́ти—(акт. сл.) умѣрять.
Умо̀р—смерть; *стояти до умору*—т. е. до смерти стоять.
Умоцня́ти — укрѣплять, утверждать, скрѣплять.
Умоцо̀ваний — (акт. сл. umocowany) уполномоченный.
Умоча́ти, умочи́ти — умочать, умочить, размочить.
Умудрува́тися-тьця—умудриться.
Упа̀да—повадка.
Упа́дитися-тьця—повадиться.
Упа́дний—повадный.
Универса́л, уневерса́л, ниверса́л — гетманскій манифестъ или грамота; доводящая до всеобщаго свѣдѣнія о какомъ либо событіи, или же содержащая въ себѣ распоряженія, преимущественно военныя, касающіяся всего народа; прокламація, всеобщее возваніе Гетмана къ членамъ Генеральной Рады, къ народу, къ войску и проч.
Унижо̀ний — покорный. *Вашої Милости унижоний слуга.*
Уни́шкнути—стихнуть, смолкнуть, утишиться.
Уніт—уніатъ.
Уні́товий, уніённий—союзный, федеративный.
Унія—союзъ, лига, федерація, конфедерація.
Уніятка, унітка—уніатка.
Уніяр—федералистъ.
Уніярка—федералистка.
Уніярний — федераціонный. *Північно-Американські Уніярні Землі*—Сѣверо-Американскіе Соединённые Штаты
Уня́тливий—внимательный.
Унятли́вость—внимательность.
Упад—вредъ, несчастіе.
Упада́ти—выпадать на долю.
Упанова́тися-тьця—пріобрѣсть господство
Упе́внити, упевня́ти—удовлетворить, обнадёживать.
Упереди́ти—опередить, обогнать.
Упертий—упрямый, капризный.
Упе́рш, упе́рве—нар. въ первый разъ.
Упина́тися-тьця—отказываться.
Упини́ти—остановить.
Упи́р, упиря́ка—уродъ, колдунъ, а также по народному повѣрію хвостатый человѣкъ, который по ночамъ возитъ на себѣ вѣдьмъ.
Упирстий, упартий—упорный, неуступчивый.
Упи́с—списокъ, перечень.
Уписаний — вписанный, внесённый (въ реестръ).
Уписа́ти—1) съѣсть, сожрать; 2) Вписать, записать
У-по́вні—нар. вполнѣ, полнякомъ.
Уподо̀ба, уподоба́ннє—вкусъ, удовольствіе, милость, любовь.
Уподоба́ти—полюбить.
Уподоба́тися-тьця—понравиться.
Уподо̀вж, уподо̀вш—нар. вдоль.
Упокоря́тися-тьця—покоряться, раскаяваться.
Упоминє—напоминаніе.
Упо̀ня—(Галицк. сл.) постромка, верёвка.
Упо̀перек—нар. поперекъ.
Упо̀рати—1) покончить съ дѣломъ. 2) Умертвить, уходить.
Упо̀ратися-тьця — окончить хозяйственныя работы.
Упору́ч—нар. объ руку, около рукъ, возлѣ, подлѣ себя.
Упо̀рливость—упорность, упрямство.
Упо̀слі=піс置, опісля. См. *П* и *О*.
Упрацёваний — утружденный, отягощенный.
Упрёйме—нар. сердечно, искренно.
Упривілеова́ти—снабдить привилегією. Величко.
Уради́ти—посовѣтовать, обсудить.

Уражàтися-тьця — обижаться, оскорбляться, сердиться, злобиться.

Урáза, урáзка—рана, порча, непріятность, оскорбленіе, укоризна, проступокъ.

Урáзити — ранить, портить, оскорбить, попрекать.

Урáзівський—уразовскій.

Свита з уразівського сукна. Квітка.

Уразлúвий — обидный, оскорбительный, ѣдкій, колкій, пикантный.

Урáзовий—раненный, болѣзненный.

Урàчити—честить, отличать, а также кричать ура.

Як ся убрав, так го урачили. Посл.

Урвиголова—забіяка, цебоширъ.

Урдá—збоины.

Урежàти –рядить.

Урúвок—отрывокъ.

Урліàнський, уріàнський—восточный.

Перед самої жінки моеї перл урліяньских 3 шнури. В. Л. Кочубей.

Уробúти — выстроить, составить, обдѣлать.

Уробляти—заработывать.

Урòда, уродонька—красота, дородство, пригожество.

Уродлúвий—хорошій, красивый, дородный.

Уродник—красавецъ.

Уродниця— красавица, красотка.

Урожóний—(акт. сл.) дворянинъ.

Урóк, врóк, уроки—болѣзнь отъ глазъ; испортить кого глазомъ, по понятіямъ черни.

Уроновина—уронъ, потеря.

Уростáти—растить, выростать.

Уростич—нар. въ разсыпную, куда кто попало.

Урочúстость—празднество, церемонія.

Уругáніе—ругательство.

Уряд—1) постъ, должность, санъ, достоинство, мѣсто. 2) Судъ, присутственное мѣсто и старшій присутствующій въ данное время въ судѣ чиновникъ, какъ представитель этого суда.

Урядник—чиновникъ.

Урядниця — чиновница, должностное лицо женскаго пола.

Уряжений—наряженный.

Уряжник—франтъ, щеголь.

Уряжниця—франтиха.

Усàжоватися-тьця — разсѣсться; сѣсть по мѣстамъ.

Уси, вуси—1) усы. 2) Галуны нашитые на крестъ по сторонамъ листа на женскихъ кунтушахъ.

Усилóвуватися-тьця—силиться; стараться.

Ускаржàтися-тьця—жаловаться.

Ускóка — перебѣжчикъ, перемѣтчикъ; бѣглецъ приставшій къ Запорожцамъ.

Ускробати— уйти.

Ускромúти, ускромляти—усмирить, умѣрять.

Ускубнути—дернуть за волоса.

Услàвити—прославить.

Усміх, усмішка—улыбка, усмѣшка.

Усправедлúвити — оправдать, признать законнымъ.

Устàва—(акт. сл.) уставъ, узаконеніе.

Уставúчне — нар. всегда, совершенно, безпрестанно, постоянно.

Уставичне при боку гетьманськім резидуючи. Орлик.

Усталёвати—утвердить на мѣстѣ.

Установа—постановленіе.

Устàти—подняться съ мѣста, возстать, возмутиться.

Устний—разговорный, словесный.

Устя—гирло. См. *Г.*

Устóвка—нижняя часть рукава въ женской рубахѣ.

Устрахнутися-тьця—устрашиться испугаться.
Устригти—схватить.
Устрой=**часник**. См. *Ч*.
Устромити, устромляти—вонзить; втыкать.
Устя, Усточка—Устинія.
Усюди, усюдечки—нар. вездѣ.
Утарчка—стычка, схватка.
Утвор, утвора—произведеніе, сочиненіе.
Утеменжене—притѣсненіе, обида.
Незносну шкоду, праволомство і утеменжене учинено. Орлик.
Утеменжити—утѣснять, преслѣдовать.
Утечка—богатство.
Утиск—притѣсненіе.
Утискати—притѣснять, утѣснять, прижать.
Утихомирити—успокоить, смирить.
Утихомиритися-тьця—успокоиться, утѣшиться.
Утікати—убѣгать, уходить.
Утікач—бѣглецъ.
Утікачка—бѣглянка.
Утка, утонька, утінка—утка, уточка.
Утнути—сдѣлать, отрубить, укоротить.
Утома—усталость, утомленіе.
Утомити—измучить.
Утор—вырѣзка въ бочкѣ, куда вставливается дно.
Баби на утори слабі Пословица.
Уторопати—уразумѣть, постигнуть, понять.
Утрактоване—угощеніе, пріёмъ.
Утрактовати—угощать, задобрить.
Утрапити, утрапляти—попадать, потрафлять.
Утраплене, утрапене—печаль, скорбь, мученіе.
Утрата—издержка.
Утратитися-тьця—издержаться.
Оженився, утратився,
Тай жінки чорт-має. Пѣс.
У-трикони—нар. тройкою лошадей.
Утрібки—внутренность, потрохъ, родъ кушанья.
У-тропі—нар. по слѣдамъ.
Утя, утятко—утёнокъ. утёночекъ.
Утягчене, утяжене—угнетеніе, отягощеніе.
Умямити=**уторопати**. См. выше.
Утямки—нар. вдогадъ, понятно.
А мені й не утямки про що він каже.
Утяти, утнути—1) Отрубить, снять. 2) Смастерить, съ умѣть, ударить.
Уфность—надежда. *Полагаючи сталую уфность в помощі Божої.* Орлик
Ухвала—1) предписаніе, положеніе, заключеніе, сентенція утвержденіе. 2) Постановленіе сеймика, laudum.
Ухвалений — принятый, законами подтвержденный.
Присягу, публічне ухвалену, виконати. Орлик.
Ухвалость—надежда, довѣріе, расположеніе.
Ухекати—утомить, доконать, вспотѣть.
Ухибляти—пропустить, минуть, прозѣвать, сдѣлать ошибку, не исполнить.
Ухилити—уйти, избѣжать.
Ухилитися-тьця—скрыться, избѣгнуть.
Ухилятися-тьця—избѣгать, уклоняться.
Ухіття—наслажденіе.
Ухмилка—улыбка.
Ухналь—лошадиный гвоздь.
Не жалуй ухналя, бо підкову згубиш. Посл.
Ухо, вухо, вухи—ухо, уши.
Уховиий—ушной.
Ухопити—ухватить, схватить, вбѣжать.
Ухопитися-тьця—ухватиться, схватиться
Учадіти—угорѣть.
Учень—ученикъ.
Ученький—ученическій.
Учепитися-тьця—привязаться.

Учина́ти—начинать.
Учини́ти—учинить, сдѣлать.
Учи́нок—поступокъ, дѣло, дѣйствіе.
Учипя́ти — 1) причинять. 2) Замѣсить тѣсто.
Учи́ти, вчи́ти—учить, поставлять.
Учку́р—гашникъ.
Учли́вий—учтивый.
Учня—ученица.
Учо́ркати—уразумѣть, понять, смѣкнуть
Учора—нар. вчера, прошлаго дня.
Учта, ушта — пріемъ, угощеніе, пиръ, потчиваніе.
Учтивий—(акт. сл. uczciwy) слово, означающее человѣка свободнаго состоянія, но не дворянина.
Учу́т—слухъ, молва.
Учу́ти—услышать.
Учу́тий—услышанный.
Уше́стя, Вшестя—Вознесеніе Господне.
Уши́к—приведеніе въ порядокъ.
Ушикова́ний—устроенный, упорядоченный.
Ушикова́ти—устроить, привести въ порядокъ.
Ушикова́тися-тьця—устроиться,
Ушка́л, ушку́й—рѣчной пиратъ, разбойникъ.

То не верби луговї зашуміли,
Як безбожниї ушкали налетіли,
Хведора Безрідного,
Отамана Курінного,
Постреляли, порубали,—
Тільки чури не піймали. Дума.

Ушква́рити—ударить, сдѣлать съ азартомъ. Сильно политься.
Ушки—вареники съ говядиною.
Ушкожѐне—вредъ, убытокъ.
Ушкуя—рѣчное пиратское судно.
Ушпигнути—уколоть, уязвить.
Ушта=**учта**. См. выше.
Ушу́ла—столбъ вкопанный въ землю.
Ущипли́вий—колкій, язвительный.
Ущу́хати—почувствовать.
Ущу́хнути—утихнуть.

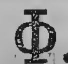

Ф.

Ф—произносится по-Украински почти какъ хв.
Фа̀!—междоим. фи!
Фа̀вор—(акт. сл. fawor) милость.
Фаерка—жаровня.
Файний—тонкій, хорошій, нѣжный, милый.
Фалендиш—дорогая матерія; рипсъ.
Фа́льшер—обманщикъ, мошенникъ.

Скарати горлом яко фальшера. Уставъ о волокахъ.

Фамузний—толковый.
Фамузно—нар. толково. *Фамузно написано.*
Фапа—знамя.

Приїхали,
Роскотили фану;
Прочитали артикули
В неділеньку рано,
Та й замили у чужину
Як камінь у море. Ю. Федькович.

Фанабѐрія—(акт. сл. fanaberye) жеманство, лицемѣріе, гордость.
Фанале́вий—фланельный.
Фанель—фланель.
Фандо̀ля—(Галицк. сл.) ендова (?)
Дав Бог їй долю як фандолю. Посл.
Фа̀нт—закладъ; игра въ фанты; драгоцѣнность.
Велика в скарбах і фантах здобича. Величко.
Фа̀рба—краска, цвѣтъ, колоритъ.
Фарбовалець—красильщикъ,
Фарбований—крашенный.

Фарбо́ванне—окраска, окрашиваніе.
Фарбовати—красить, окрашивать.
Фарботи—красные сапожки, тоже что и *сапъянці*. См. *С*.

Купи боти зелені;
Ще й фарботи червоні.
Изъ пѣсни о Дворянкѣ.

Фармуза—альковъ.
Фарту́х, фарту́шина, фарту́шок—передникъ, переднпчекъ.
Фа́рча—парча.
Фарчовий—парчевый.
Фаськова́ти—промышлять.
Фаталашки—бездѣлушки, пустяки.
Фати́га—(fatigatio) усталость, трудъ. *По тих фатигах відпочити.* Величко.
Фейверок—фейерверкъ.
Фель—1) шуба. 2) Родъ, сортъ, видъ. *Дивного фелю чоловік.* Поговорка.
Фельфебер — (Галицк. сл.) фельдфебель.

Фельфебри, а ви що?-„
„Ми усе так як пан Маїор;
Ми у всёму нищі,—
Хай улиця. Ю. Федьковпч.

Феровати—мнѣніе полагать, условиться, присуждать, опредѣлять.
Скасоване ферованних декретів. Величко.
Фѐртик—пустой. вѣтрянный человѣкъ.
Ферфелити—шелохнуть.

На раз вннишкло—всюди тихо,
Більш вже не ферфелить.
І. Федькович.

Фе́ська, Хве́ська—Өеодосія.
Феськó, Хве́сько—Өеодосій.
Фиґа—кукишъ.
Фиґель, фиґлі—шутка, штука, фокусы.
Фи́ґляр—фокусникъ.
Фи́ги, хви́ги—винныя ягоды смоквы Ficus carica L.
Фи́ги-миги—1) фокусъ-покусъ. 2) Лакомства.
Фи́жа—сильная мятель.
Фижевий—мятежный.
Филе́нщики—гвоздички Dianthus.
Филижа́нка—чайная чашка.
Филонник—растеніе Aristolachia Clematitis; иначе по-Украински—*хвилинник, хвилійчанк.*
Филька—1) валетъ. 2) Родъ игры въ карты для 4 особъ.
Филюванне—водяная зыбь.
Филювати—волновать, производить волны.
Филюватися-тьця — волноваться, вздыматься валами.
Фи́ля—волна.
Филястий—волнистый.
Финджа̀л—бокалъ.
Горілки доброї финджал з рук її випив. Маркович.
Финдю́рка—потаскуха, проститутка.
Финдюрованне—развратъ, проститутничанье.
Финдюровати — развратничать, проститутничать.
Фіртка, фірточка—калитка, калиточка.
Фіялка — цвѣтокъ Violina canina L.
Флёрес—трауръ, траурный нарядъ.
Флёресний, флёресовий — траурный, печальный.
Флёрка, димча̀нка—вѣтренница.
Флёркованне—вѣтренничество, вѣтренность.
Флёрковати—вѣтренничать.
Фли́нка—любовница.
Фли́нта—родъ ружья.
Флояра—свирѣль.
Фля́жка, фля́шка, пля́шка—бутылка.
Фольварок—проселокъ, дача, хуторъ, предмѣстіе.
Фо́льга—1) порядокъ, смягченіе, облегченіе. 2) Тонкій металпческій лпс-

токъ покрытый краскою для обдѣлки образовъ.

Фольговати — давать **послабленіе, потворствовать**, щадить, **потакать.**

Фолюш—суконная валяльня.

Форе́мний—правильный, **форменный**, хорошаго образца.

Фо́рес—форрейторъ.

Фортель—1) прибыль, барышъ, польза. 2) Хитрость, уловка, козни, искуство.

Фортеця—крѣпость.

Фортуна—(акт. сл. fortuna) имущество, собственность, преимущественно недвижимая.

Форум—(акт. сл.) соотвѣтственный дѣлу и участвующимъ въ немъ лицамъ судъ; если дѣло оказывалось подсуднымъ извѣстному суду, то этотъ судъ по отношенію къ данному дѣлу назывался forum compens, въ противномъ же случаѣ—forum incompetens; если же судъ, то декретъ его признавался незаконнымъ, какъ состоявшійся justa forum.

Фо́сс—(Le fosse) каналъ, бастіонъ.

В самих бо фоссах перед обозом яничари падали. Величко.

Фрайтер—рекрутъ.

Пійшов фрайтер молоденький
Стойку мюзовати,
За ним иде облюзунок. Ю. Федькович.

Фрасен—есень Fratinus excelsior L.

Фрасу́нок—печаль, скорбь, зло, непріятность, горе, трудность.

Фрашки—смѣшки, шутки.

Неділя завтра, на вечерню звоня,
О як ті нути жалостливо піють,
Ажъ годі чути,—йойкли, вже німіють,
А людям фрашки, з радощи гомонять. I. Федькович.

Фри́зи—малина Rubus jdaeusl. L.

Фришт—срокъ.

Фу́га—вьюга, мятель.

Така фуга, що світа не видно.
Шевченко.

Фудулитися—показывать высокомѣріе.

Фудулитця от що скажуть,
Така моя доля. Ю. Федькович.

Фузе́я, фузія—родъ **ружья, винтовка**; отъ Французскаго Le fisel.

Фузійник—воинъ вооруженный фузіей.

Фу́кати, фукнути—прикрикнуть, дѣлать **пакость, озлиться**, напасть.

Але військо на Виговського фукнувши, одержало позволене. Величко.

Фу́ндатор—основатель.

Фундувати — строить, создавать, созидать.

Фу́ндуш — документъ, крѣпость, крѣпостный актъ, данный изъ суда, или какимъ либо владѣльцемъ, съ обезпеченіемъ правъ на учрежденіе какого либо заведенія и владѣнія онымъ; или на основаніи монастыря, школы и проч.

Фу́ркальце—часть женскаго одѣянія.

Фу́ркати—скоро проноситься, можно летѣть.

Фу́ро=**Фу́ркальце.** См. выше.

Футити—крутить.

І свище і футить жужмом.
I. Верхратський.

Футро, хутро—мѣхъ.

Фуя́ра—большая флейта.

Вийти при бубнах і фуярах з оружжем.

Фуярець—флейтистъ.

X.

Хабалиця—развратница.

За-длі Дзвінки хабалиці
Свого брата хочеш вбити.
I Федькович.

Хабар, хавтур, хаптур—взятка, подарокъ.

Судьї, підсудки, писарі
Що одбірали хабарі.
І. Котляревський.

Хабарник, хабарій—взяточникъ.

Хавтуровати—пользоваться отъ прихожанъ по большимъ праздникамъ подарками и приношеніями, состоящими, большею частію въ съѣстномъ. *Нехай попи хавтурують.* І. Сірко.

Хазяйка—хозяйка.

Хазяйновитий—бережливый. *Вона хазяйновита хазяйка.* Номис.

Хазяїн—хозяинъ.

Хозяїнувати, хозяйновати — хозяйничать.

Хай—нар. пусть, пускай.

Хай тобі всячина, відчепися від мене зла личина. Поговорка.

Хакати—засапаться, тяжело дышать.

Халабуда—(въ шутку) будка, шалашъ, навѣсъ; кибитка, еврейскій крытый фургонъ.

Халазія—наказаніе; потасовка; *халазію дати*—отодрать розгами.

Халастра—(акт. сл.) сволочь.

Поляки маючи множество з посполі, того рушення в війську своєму халастри. Величко.

Халепа—бѣда, напасть, нелёгкая.

Халимон—Филимонъ.

Халупа—простая избёнка.

Халупина—старая бѣдная изба.

Халява—1) голенище. 2) Ничтожная личность по своему бездѣйствію.

Халяндра—цыганская пляска; *халяндри скакати* — танцовать по-Цыгански; въ переносномъ смыслѣ: трусить, бояться, безпокоиться.

Хамаркати—говорить на непонятномъ языкѣ.

Хамло—2) неуклюжій и невѣжественный человѣкъ. *Вже й з тебе хамло.* 2) Хворостъ. *Заховавсь за хамлом що під ногами ёму плуталося.* Гр. Квітка.

Хандожити—чистить, убрать, украсить.

Хандрижний—напускающій на себя хандру, хандрящій.

Хандрижниця, хандрижка—ханжа, хандрящая.

Ханьки—(въ насмѣшку) бездѣлье.

Нехай тепер ханьки мне.

Хап!—междом. хвать!

Хапанка—вынужденная взятка или подарокъ. *Він хапанкою тілько й живе.*

Хапати—хватать.

Хапатися-тьця — торопиться, спѣшить, хвататься.

Хапиця—(иносказательно) рука.

Хапали в хапиці, хапиця ж по пиці. Погов.

Хапкий — живой, быстрый; проворный; вороватый, нечистый на руку.

Хаптура=**хабарь**. См. выше.

Хаптурний—лихоимный, стяжательный.

Хапуга, хапун—взяточникъ, сдирщикъ, стяжатель.

Хапун такий що й з рідного батька злупить. Погов.

Характерний—колдовской, знахарскій.

Характерник—колдунъ, знахарь.

Характерниця—колдунья, знахарка.

Характерство—колдовство, знахарство.

„Ой велике характерство!
Нам ёго не вбити.
Треба, браття, срібним ґудзьком
Рушницю набити.“ П. Куліш.

Харамаркати, хархамаркати — бормотать или невнятно произносить.

Харамаркае там собі щось під ніс, лихий ёго розбере, що він там верзе.

Харамаркач—плохо читающій дьячекъ.

Хараон—Фараонъ.

Хараонський—фараонскій.

Ой цигане, не діжде рід твій хараонський мене двічі обманювати. Шалопутнява.

Харитін, Харько—Харитонъ.

Харки—плевки, флягма.

Харпа́к—бѣдняга, грубый мужикъ.

Харпатий—бѣдный, невѣжественный.

Харпачка—крайне бѣдная женщина.

Харпачковати, харпачити—бѣдствовать, страдать.

Хархірова̀ти—хитрить лукавить

Колиб і чорт, Пане Гетьмане, помогав людям... То брезговати тім не годиться... а нам то тілько дивно, що ти багато коло нас хархіруєш, мов твій покійний батько на хавтурах с парахвіянами у Зіньковї, чого ми і вам у приїме жадаемо. Сірко́.

Харци́з, харциза́ка—удалецъ, нахалъ, разбойникъ.

Харци́зство—удальство, грабёжъ.

Харчова̀ти—кормить.

Харчова̀тися-тьця—кормиться.

Харькі́в—Харьковъ. Городъ этотъ построенъ казакомъ Харькомъ, отсюда и названіе его.

Харькі́вщина—гайдамацкое возстаніе въ западной Украинѣ 1786 года подъ руководствомъ Сотника Харька. Отъ имени котораго оно и получило свое названіе и объ которомъ существуетъ въ народѣ слѣдующее предааніе: *„его хата і тепер есть; він був такий, що один на сто ляшків, і попудить їх. Їм здавалось, що у него 12 голов, так і пече од его. Раз пан, що в замку жив, зазвав его до себе, до него гості понаїздили. „Покажи нам, кажуть, Харька! „Він показав.—„Е, се не він, кажуть; як він, кажуть, за нами гонився, та ми бачили в его 12 голів“, так то его боялись. Був пан Паволоцький і зазвав до себе у гості Харька і напоїв ёго вином.—Він він як напився, на панське ліжко похилився, ёго й забито.*

Ха̀та—изба, комната; уменьшит. *ха́тка, хати́на, хати́нка, ха̀точка, хатиночка, хатинонька. Прійшов хати холодити*—пришелъ не во время, некстати.

Хатній—комнатный.

Ха̀яти, ха̀їти—порицать, пренебрегать.

Хвали́тися-тьця—похваляться, угрожать нахвалками.

Лає, лає, да хвалиться бити. Пѣс.

Хва̀лка—молва, хвастовство, угрозы.

Хвальба—похвала, хвастовство, величіе.

Хвалько́—хвастунъ.

Хва̀льш—фальшъ.

Хвасо́ля—турецкіе бобы.

Хва̀ст—непотребная трава.

Це все хваст, худоба его не їстиме.

Хвата́тися-тьця—торопиться, спѣшить.

Хватаеться, як попівна заміж. Посл.

Хваткий—живой, поспѣшный, торопливый.

Хва́тко, хва̀тком—нар. скоро.

Хве́на—Ѳеодосія.

Хверт—буква Ф.

От пан стоїть собі узявшись в боки, як той хверт що у Київській граматиці. Гр. Квітка.

Хверцюва̀ти—щеголять.

Хве́ст—(Галицк. сл.) праздникъ, празденство. *На хвест сей созвані.* Пѣс.

Хви́га—**фи́га.** См. *Ф.*

Хвилѐвати—волноваться.

Хвили́на—минута.

Хви́ля—волна.

Хвиля́стий—волнистый.

Хви́сь!—межд. хлысь!

Хвиськання-е—свистъ отъ взмахиванія, прутомъ, плетью и т. п.

Хвиськати—хлестать. *Дерево у лісі так і хвиська по пиці.*

Хвиський—бьющій.

Хвіртка=**фіртка.** См. выше.

Хвіст—хвостъ; *хвіста вкрутити*—убавить спѣси.

Хвіялковий—фіолетовый.

Хвіятися-тьця — (акт. сл.) колебаться, шататься, измѣнять.

Ліпшую тие славу і повагу мають, котриї суть в вірі своїй сталиї; а нежлі тиї, що ся хвіють і статечне в вірі своїй не тривають. І. Копинський

Хворо̀ба, хоро̀ба—болѣзнь.

Хво́рост—сухая лоза.

Хвостач—растеніе Achyrophorus maculatus Scop.

Хво̀стик—хвостикъ.

Хвостняк—растеніе Hippuris vulgaris L.

Хвощ—растеніе Equisetum limorum L., иначе по-Украінски—*хвоїщ.*

Хвоя—сосна Pinus sylvestris L.

Хву́га=**ху́га.** См. ниже.

Хелма́нська міра—старинная польская Chełmińska мѣра.

Хелпли́вий—(акт. сл. chełpliwy, chełpliwiec chełpiciel) хвастунъ, лгунъ.

Хи́ба,—ошибка, порокъ

Хиба́—нар. развѣ.

Хибе́та — способность, счастіе, удача, умѣніе.

Хибити—кривить, лукавить, измѣнять.

Хи́бкий—суетный, колеблющійся, пустой

Хи́бко—нар. шатко.

Хи́бний — злокачественный, злокозненный.

Хи́бнути—склоняться.

Хибчи́—пороки, недостатки.

Хи́жа, хи́жка—чуланъ, амбаръ, клѣть, избушка.

Хижацтво—хищничество.

Хи́жий—хищный, жадный. *Хижий на чуже добро.* П. Куліш.

Хижній—комнатный.

Хизува́ти—хвастать, гордиться.

Хили́ти—гнуть, клонить, склонять.

Хили́тися-тьця—гнуться, клониться.

Хиля́стий—зыбкій.

Хиля́тися-тьця—склоняться, увёртываться, избѣгать.

Химѐра—мечта, вздоръ.

Химерний—вздорный, пустый, несбыточный, невозможный.

Химе́рник—мечтатель, фантазеръ, чудакъ.

Химерниця — мечтательница, чудачка,

Химѐрувати — фантазировать, мечтать, капризничать.

Хи́мка, Химочка—Евфросинія, Евфросиньюшка.

Химородний — колдовской, фокусническій, фиглярскій, продувной.

Хи́мородник—колдунъ, фокусникъ, фигляръ, хватъ на всѣ руки, юродивый человѣкъ.

Химородниця—колдунья, фокусница.

Хоморо́дничати—колдовать, показывать фокусы, сбивать съ толку разными штуками.

Хи́рий, хи́рний—хворый, слабосильный, болѣзненный.

Хиріти—хворать, болѣть.

Хиря—1) болѣзнь. 2) Больной человѣкъ.

Хиря́вий=**хи́рий.** См. выше.

Хист—наклонность, охота, расположеніе, способность.

Тобі яке діло до чужого хисту. Не хист тобі паном бути.

Хи́сткий—способный, находчивый, расторопный.

Да воно в тебе сокровище, бач яка хистка. Ганна Барвінок.

Хи́та—1) качель. 2) Колыбель. 3) Способность, ловкость,

Хитання-є—качаніе.
Хитати—качать, колебать, колыхать.
Хитатися-тьця — качаться, колыхаться, колыбаться.
Хитлянець—вѣтренникъ.
Хитлянка—вѣтренница.
Хитляньство — непостоянство, вѣтренность.
Хитун—1) поршень. 2) Маятникъ.
Хіт=**хита**. См. выше.
Хіть—склонность, воля, желаніе, охота, хотѣніе.

На всяку хіть твою неспорна.
І. Котляревський.

Хі-хі!—межд. ха-ха!
Хіхікати — смѣяться, хохотать втихомолку.
Хлебчати—осквернять.
Хлипання-є—всхлыпываніе.
Хлипати—плакать, рыдать.
Хліб—хлѣбъ.
Хлібний—хлѣбный, доходный.
Хлібник—хлѣбникъ.
Хлібниця—хлѣбница.
Хлібня—хлѣбная, хлѣбня.
Хлібовчик=**хлібник**. См. выше.

Хлібовчик їде, віз хліба везе. Пѣс.

Хлібороб—земледелецъ.
Хліборобка—землепашка, крестьянка.
Хліборобство — земледѣліе, землепашество.
Хліборобський—земледѣльческій.
Хліора, хлєра—(въ шутку) наказаніе.
Хлоп—(съ Польск. chłop) холопъ, мужикъ.
Хлопець, хлопья, хлопчик, хлопча, хлопьятко, хлопчятко—парень, мальчикъ, мальчишка.
Хлопство—холопство, чернь
Хлопський—холопскій, мужицкій.
Хлоста—наказаніе розгами.

Дві тисячи бурлак
Лепнули на Вкраїну польску,
Рушили вони з байрак
Дати Ляхам хлосту. Пѣс.

Хлюба—хвала, хвастовство.

Суета его хлюба нічим так бардзій обличитьця, як... Скоропадський.

Хлюпати—брызгать.
Хлюпатися-тьця—полоскаться.
Хлюпнути, хлюснути—брызнуть водою.
Хлюст — 1) родъ карточной игры. 2) Эхо, звукъ отъ удара бича.
Хлюща—лявень, а также сильно промокшая одежда.

Онучи, як хлюща, хоч вижми.

Хлющати—(гл. недост.) промокнуть, облить кого водою. *А в чоботях аж хлющить.*
Хляга—непогода; иначе по-Украински— *непогода, фуга, хуга, хвуга.*
Хляки—рубцы; желудокъ животныхъ.
Хмара—1) туча, облако; уменьш. *хмарка, хмарина, хмаринка, хмарочка, хмаронька.* 2) Множество, тьма.
Хмаритися-тьця — покрываться тучами, помрачаться.

От се як хмаритьця сегодні.

Хмарія — пасмурный день, пасмурная погода, дождливое время.
Хмарний—облачный, пасмурный.
Хмаріти=**хмаритися**. См. выше.
Хмарно—нар. облачно, пасмурно, сумрачно.
Хмарновиця=**хмарія**. См. выше.
Хмиз, хмизок—сухой, мелкій хворостъ, изрубленный кустарникъ.
Хмиза—1) хворостина. 2) Малая невзрачная лошадь.
Хміль болотяний—хмѣль Humulus Lupulus L.
Хмілик полевий—растеніе Trifolium agrarium L.
Хмурий, хмурний—пасмурный, сумрачный.

Хо̀ванка—спрятанка, мѣсто для прятанья
Хова̀ти—прятать, погребать.
Хвост—гулъ.
Той спаду шум і ховст і гряк
В твій мовь грає груди.
Верхратський.
Хода̀—1) походка, поступь. *Поплівся в ліс тихою ходою.* 2) Иносказательно свинья.
Віса вісить, хода ходить; віса впала, хода зъїла. Загадка.
Хода̀ки—(Галицк. сл.) лапти.
Коби мя гриз чобот тоби не жаль, а то ходак. Пословица.
Ходи́ти—ходить.
Ходни́к—аллея.
Хо̀дник—корридоръ.
Ходня́, хідня́—хожденіе.
Ходор—*ходором ходити*—шататься, трястись. *Чарки пляшки по столу ходором ходять; бо діти вовтузяться в хаті.*
Перед паном Хведорком
Ходить жид ходорком. Шевченко.
Ходу́сеньки—уменьшительное отъ хожденіе, ходить, имѣть къ тому способность.
А в ніженьки ходусеньки. Колыб. пѣс.
Холера—растеніе Xanthium Spinosum L.
Холи́ва, курень, курінь—1) часть, города, кварталъ въ Запорожской Сѣчи. 2) Бурка; соломянный или тростниковый шалашъ, лѣтомъ на лугахъ. 3) Общество, община.
Холодѐць—ботвинье, студень.
Хо̀лодна мьята—растеніе Jontha piperita L.
Холоднѐча—холодъ, морозъ, стужа.
Холоднісінький—совершенно холодный.
Холодо́к—1) тѣнь подъ чѣмъ либо отъ зноя; прохлада. *Сіли собі в холодку. Підемо додому в вечері холодком.* 2) Навѣсъ, шатёръ.
Ой напинай козаченьку,
Холодок, холодок,
Щоб не згорів у дівчиноньки
Біленький видок.
3) Растеніе спаржа, заячій холодокъ Asparagus officinalis L; по Роговичу; растеніе ежевика, Rubus fruticosus по Закревскому.
Холо̀ши—нижняя часть шараваръ.
Хольварок=**фольварок.** См. Ф.
Холя—нѣга.
Холява=**халява.** См. выше.
Хома, Хомусь.—Ѳома, Ѳомушка.
Хо̀п=**ха̀п.** См. выше.
Хопи́ти=**хапа̀ти.** См. выше.
Хорба́к—призрѣнный, худородный.
Хоріти, хорова̀ти—хворать, болѣть.
Хороватий, хорий—больной
Хорова́ти=**хоріти.** См. выше.
Хоро́мина—зданіе, хоромы; отъ церковно-Славянскаго *храмина.*
Хоростѐль—(Галицк. сл.) птица дергачъ, коростель Rallus, отъ церковно-Славянскаго крастель или Польскаго Chróściel.
Хорохоньки—растеніе Cucurbita Pepo. L. Var. citriformis.
Хоро́ший—красивый, превосходный, добрый. *Така хороша дівчина як намалевана.*
Хорошіти—хорошѣть.
Хорошки=**хорохоньки.** См выше.
Хорошко—красавецъ, добрякъ.
Хороше—нар. прекрасно.
Хорт—борзая собака.
Хортовий—борзой.
Хору́жий, хору́нжий—1) Знаменоносецъ. 2) *Хору́жий Полковий* — офицеръ имѣвшій въ своемъ вѣдѣніи Знамя Козацкаго Полка. 2) *Генеральний Хору́жий*—блюститель большаго войсковаго знамени или гетманскаго штандарта, такъ называемой *Гетьманської Надвірнеї Корогви.*
Хорявий—болѣзненный.

Хоцто́—нар. хотя.

Хоцто мовять адверсори наші, же...
Іс. Копинський.

Хоч—1) Сокращ. хочешъ. 2) Союзъ хотя. *Хоч жити признавайся зараз шибеннику. Хоч би й так, той то дуже добре.*

Хоча́, хоча́й—союзъ хоть, хотя.

Храбуст, хробуст, хробус—растеніе Carduus crispus L. Cirsium Oleraceum Scopol. *Зелене як храбуст.* Приказка.

Хрест, хрестик—крестъ, крестикъ.

Хре́стики—растеніе Trifolium repens L. иначе по-Украински—*хрещатий барвінок, сіре зілля.*

Хрести́ни, хрестьбини—крестины, крещеніе.

Хрести́ти—крестить.

Хрести́тися-тьця—креститься.

Хрестний—крестный. *Хрестний тиждень*—4-я недѣля Великаго поста.

Хрестник—крестникъ.

Хрестниця—крестница.

Хрестці—4 недѣля Великаго поста.

Хрестя, хре́сце—середа на 4-й недѣлѣ Великаго поста.

Хреща́тий—крестовидный.

Хреща́та корогов — крестовая хоругвь или знамя.

Хреща́тик—самая главная и самая шумная улица въ Кіевѣ, получившая свое названіе отъ крещенія на этомъ мѣстѣ въ рѣкѣ Почайнѣ (теперъ уже несуществующей), кіевлянъ при Великомъ Князѣ Владимірѣ Равноапостольномъ.

Хрещений—крещенный.

Хрещеник=хрестник. См. выше.

Хрещениця=хрестниця. См. выше.

Хрещення-є—крещеніе.

Хрещенський—крещенскій.

Хрещи, Водохрещи, Водохристя — торжественная церемонія освященія воды 6 Января.

Хре́щик—хороводная игра.

Христов посошок—растеніе Phlomis tuberosa L.

Хри́стя—Христина.

Хрін, хрон—хрѣнъ Cochlearia Armoracia L.

Хрінниця—растеніе Lepidium Catfolium L.

Хроба́к, гробок, роба́к—червь могильный.

Хробачливий—съ червями.

Не червиві, хробачливі,
Як бували все тамті
І. Верхратський.

Хронопис—лѣтопись.

Хронописний—лѣтописный.

Хронописця—лѣтописецъ.

Хропти—храпѣть.

Тоді Рябко простягсь, захріп, в своїй норі. Артемовський.

Хрум—хрупкое тѣло.

Це все хрум треба его переносить обережно.

Хрум-хрум—межд. хрупъ-хрупъ.

Хрумати, хрумтіти—скрипѣть зубами.

Хрумча́ти—хрустѣть.

Хрупотіти—хрустѣть.

Хруст—1) хворостъ. 2) Шумъ.

Хрусть!—межд. хрупъ!

Хря́пнути—ударить.

Хти́вость—желаніе, жадность, любостяжаніе, подобострастіе.

Хтіти, хотіти—желать, хотѣть.

Хто—кто.

Хтодонт—Ѳедотъ.

Ху́ѓа, ху́га=фу́ѓа. См. **Ф.**

Худо́ба—1) рогатый скотъ. 2) Имущество. 3) Бѣдность.

Худо́га—художникъ.

Худапахо́лок—работникъ.

Многиї худопахолки на обітницях

панських звикли заводитися, а панове мати не встидаютьця. Величко.

Худорля́вий—худощавый.

Худоро̀дний—низкаго происхожденія человѣкъ.

Чоловік худородний, з жида перехрест. І. Мазепа.

Ху́кати—дышать въ руки, согрѣвать дыханіемъ руки отъ мороза.

Хундамѐнт—фундаментъ.

Унію до хундаменту касуемо і нівечимо. Хмельн. Конинск. 94.

Ху́нт—фунтъ.

Хунтовий—фунтовый.

Ху́павий—опрятный, красивый.

Наша пані хупава, чепурна. Пѣс.

Ху́паво—нар. хорошо. Берында.

Ху́павость—гордость.

Ху́ра—фура, возъ.

Хурба̀—преступленіе, худое дѣло.

Хурбѐт, хурле́т—худой человѣкъ, мазурикъ.

Хурбѐтський, хурле́тський—мошенническій.

Хурбе́тство, хурлѐтство—мошеничество, злое дѣло.

Хурі́ти—волноваться, бурить.

Хурі́я—мятель.

Хурто́вина—напасть, бѣда, буря.

Хуртовина суне, насуваетьця.

Хурувати—нагружать фуры.

Хуруваття—нагрузка фуръ.

Хурча̀ти — гудѣть. *Як дзига, або веретено хурчить.*

Ху́рщик—фурманъ.

Хусти—бѣлье.

Ху́стка—платокъ; уменьшит. *хусточка, хустина, хустинка, хустиночка, хустинонька.*

Хут—футъ.

Ху́ткий—скорый.

Хутко, худко—нар. скоро, срав. ст. *хутчій.*

Хутовий—футовый.

Хутор, хутір—мыза, дача, ферма.

Хутор́янин—дачникъ, мызникъ.

Хутор́янка—мызница.

Хутор́янський—хуторской.

Хутро́—мѣхъ, шуба; собственно подкладка, подбой; отъ Польскаго futro или Нѣмецкаго Futter.

Хутрований—подбитый мѣхомъ.

Хутровання-є—1) подбивка, подшивка. 2) Внутренняя мазка и поправка печи.

Хутровати—вымазывать; подбивать мѣхомъ.

Хуть—желаніе, охота, стремленіе.

І тим велику хутю надо все помноження хвали Божої зичачи. Привил. Сигизмунда III Виленскому Братству.

Ц.

Цабе, сабе! — пар. на лѣво, въ лѣвую руку. Такъ погоняютъ въ Украинѣ воловъ.

Цаль—дюймъ.

Цалинка—дюймовочка.

Цап—1) козелъ. 2) Бородачъ. 3) Великорусъ (въ насмѣшку) 5) Междометіе хвать! 5) Родъ игры. *Грати в цапи.*

Ца̀пати—хватать.

Цапістрах—военная зоря.

„Ходім хлопці спати!“—
—„Ходім батьку,—вже цапістрах.

Ю. Федькович.

Цаплѐний — козлинообразный, шальной, бѣшенный.

Цара—застава.

Ой гараз то було тутки жити,
Нім я пішов був царами блудити,
О, добре було, добре памятаю.
І. Федкович.

Царіовати—царствовать.

Царина — селькій шлагбаумъ, застава, рогатка, таможня.

Царинний—заставный или таможенный. стражъ.

Царівна—царевна.

Царівство, царсьтво—царство.

Царівщина—царское имѣніе или лѣсъ.

Царь-зілле—растеніе Ranunculus sceleratus L., по Роговичу; Aconitum lycoctonum по Закревскому; иначе по-Украински оно называется еще *царь-трава, чорне зілля*—по Симеренку—Orobus niger L.

Царь-сил—растеніе Daucus elatum L.; иначе по-Украински—*синичка, мухомор.*

Царьська борода—растеніе Mirubilis Jalappa L.

Царьська лоза—растеніе Elaegnus hortensis L; иначе по-Украински—*лох, цареградська лоза.*

Царьська свічка—растеніе Eerbascum phlomis L.; иначе по-Украински—*коровьяк, канделя.*

Царювалий—царствовавшій.

Царюванне-я—царствованіе.

Царювати—царствовать.

Царя, Цариця—царица.

Царянець, царянин—подданный царя; царскій приверженецъ; роялистъ.

Царянка—царскоподданная, роялистка.

Царянський — анти-польскій, принадлежащій къ партій *царям.*

Цвенькати—худо выговаривать.

Цвигати—колотить, бить.

Цвинтарь—погостъ, кладбище.

Цвіль—плѣсень.

Цвіндрити—мотать.

Цвіріькати—чирикать.

Горобець і ластівка цвіріькають.

Цвіріньчати—болтать, щебетать

Зацвіріньчала дітвора.

Цвіркун, цвірінск, свіргун, сверщук — сверчокъ Gryllus.

Цвітка, квітка—цвѣтокъ.

Цвітна капуста—капуста Brassica oleraceaL. Var. Botricis Dc.

Цвічений—образованный, воспитанный.

Цвіченпя-є—образованіе.

Цвічити—образовывать, цивилизовать.

Цвях—1) цѣль. 2) Гвоздь.

Цвяхований—украшенный гвоздями.

Цвяховати—набивать гвоздями, набивая украшать оными.

Цвяшкований—цвяхований. См. выше.

Цвяшок—гвоздикъ.

Цебеніти—сильно литься (о жидкостяхъ)

Дзюрить і цебенить мов із відра.
Витавський.

Цебер, цебрик—ушатъ, чанъ; большое ведро.

Постановили на полі косарям 6 цебрів горілки після толоки.

Цегельний, цегляний—кирпичный.

Цегельник—кирпичникъ.

Цегельня—кирпичный заводъ.

Цегла—(собират.) кирпичъ.

Цеглина—плитка кирпичу.

Цебрина—кедровое дерево.

Цедула—записка, письмо, запись.

Цей, це, цее, ця, цяя—этотъ, это, эта; сей, сія, сіе.

Цекавз—(акт. сл.) артиллерійскій дворъ, арсеналъ.

Целюрик—цырульникъ.

Целюрня—цырульня.

Цема—(дѣтск. сл.) поцѣлуй.

Цемати—цѣловать.

Центаврія, центурія—растеніе Erytraea

Centaurium Pers; иначе по-Украински—*сердушник, золототисячник.*

Цепа—цѣпь.

Цера—цвѣтъ лица, лице.

Посли з цери і розмови Хмельницького зрозуміли, же... Величко.

Цереґелі—этикетъ, тонкость въ обращеніи.

Цередія—актеръ, дѣйствующее лице.

Цередійство—лицедѣйство, представленіе.

Церия—1) фамилія, семейство. 2) Клубъ, собраніе.

Церква—церковъ.

Церковенство—духовная іерархія.

Церковник—духовная особа.

Церковниця — женщина изъ духовнаго званія, монахиня.

Церковця—каплица, часовня, маленькая церковъ.

Церковщина—церковная земля.

Церокграф—(акт. сл.) долговая росписка.

Цесарь—Австрійскій Императоръ. *Его Цесарська Милость Господарь Цесарь Франц-Іосип.*

Цесаревич—императорскій принцъ.

Цесарець, цесарчик—Венгерецъ, Мадьяръ.

Цесариха, Цесариця, Цесарша—Австрійская Императрица.

Цесарія, цесарство—имперія.

Цесарівна—Эрцъ-Герцогиня, Цесаревна.

Цесарка—Мадьярка.

Цесарський—императорскій австрійскій.

Цесарщина—Австро-Венгрія.

Цессія-(акт.сл. Cessio) уступка, передача. *Чинить вічистую цессію.* Мазепа, 15 Юля 1707 г.

Цет=ацет. См. *А.*

Цехмістер—глава цеха.

Ци—союзъ или. *Ци ся врачимо, ци не врачимо, хай ся хоч побачимо.*

Цибатий—тонконогій, длинноногій.

Цибуля—лукъ Alium Cepa L.; иначе по-Украински—*сяпа.*

Цибулиння—растеніе Sagittaria sagitaefolia.

Цибух—чубукъ.

Циган—цыганъ; обманщикъ.

Цигане! якої ти віри?—„А якої тобі треба?"—Циганська кобила день біжить, а три дні лежить.—Циган межі двама хлібами вмер: старого не стало, а нового недіждав.

Циганити—мошенничать.

Циганки—цвѣтокъ Clematis integrifolia L.; иначе по-Украински—*синій ломиніс, забій круча.*

Колись-то бились козаки з татарвою, татари почали їх перемогати, козаки побачивши, що нічого не вдіють, давай навтікача, а отаман із серця свиснув собі в тімья ратищем та як сніп з коняки звалився. Тоді саме схопилась круча стрешенна, підняла всіх невірних козаків у—гору, пороздирала їх у шматки, перемішала з чорною землею, і як бачите розсипала їх кісточки аж там десь далеко по Татарві; з ціх кісточок і поросла *забій-круча.* Ще кажуть під ту пору була зіма страшенна, то святий Панько пожалкував їх тай дав їм кожухи. На чужині мабуть не дуже то добре було, от козацькиї души і стали просить у Бога щоб Він засіяв їх на Україні, щоб дівчата *забій-кручу* рвали, в вінки заплітали, от Біг і змилувався над ними.

Посіяв в Україні
По під лісами
По під скирдами,
Щоб дівчата рвали
В вінки заплітали.
В вінки заплітали,
В коси затикали,

Щоб всі люде знали
Яку козаки ганьбу мали.

Так то воно колись діялось! А кажуть, колиб всі хлопці разом *забій-кручу* за пояс заткнули, то всі б то ті козаки знов пооживали.

Циганкуци — (Бессараб. сл.) гвоздички Tagetes patula L.; иначе по-Украински—*чорнобривці.*

Циганча́—цыганенокъ.

Цигари, цигарки—сигары, сигаретки.

Цигирний—обворожительный.

Що там за очі цигирні. І. Федьковичъ.

Цикла́стер — отвертка для ружейныхъ винтовъ, носимая козаками вмѣстѣ съ ложкою *въ гамані*, т. е. кожаной сумочкѣ

Цимба́ли — (отъ Славянскаго *кимвалъ*) родъ гуслей съ металическими струнами, по которымъ бьютъ палочками, а не пальцами.

Цимба́листа, цимбаляр—гусляръ.

Цимбалярка—гуслярка, арфянка.

Цинамон, цінамок, цінамон—Cynamon, прянность; корица.

Циндра—желѣзныя опилки.

Цинш, чинш—оброкъ.

Циприс—кипарисъ.

Циприсовий—кипарисный.

Ципранка, ципраночка—родъ утки.

Цирклюва́ти—хулить, бранить.

Вони циркл̕юють з дурнички.

Цитринка—Colias rhamni.

Цить!—междоиметіе цыцъ!

Цица́к—растеніе Pedicularis comosa L.

Ци́ці, цицьки—сосцы, груди.

В мене циці трясутьця,
З мене хлопці сміютьця. Пѣс.

Циці - васі — растеніе Orobanche alba Steph.

Ци́ці-ка́пра—растеніе Vitis vinifera L.

Цівка—малая трубочка, которую надѣваютъ на проволоку, и съ оною вставливаютъ въ челнокъ, коимъ ткутъ полотно. Пряжа (нитки для означенной трубочки) такъ же называется *цівкою*; отъ того: *цівочки сукати. Цівки сукали.*

Цідити—цѣдить.

Цідилка́—цѣдилка.

Цікавий—1) любопытный. 2) Образованный.

Мазепа як чоловік цікавий і довціпний, на ласку у Самойловича скоро заслужився. Величко.

Цікнути—рубнуть.

Цікорій—растеніе Cychorium Intybus L.

Цілечкий—цѣлехонькій.

Ці́лина—дѣвственная почва.

Купив ниву з цілиною по 100 кіп за 8 рублів. Марковичъ.

Цілісінький—совершенно цѣлый.

Ціловати, цілувати—цѣловать.

Цілунок—поцѣлуй.

Цілушка—цѣлое.

Хліб зрізаний в цілушки.

Ціндрити—мотать, покручивать.

Цінобра—киноварь, Cinna baris.

Ціно́ваний—цѣнимый.

Ціновий—цинковый.

Ціновка—родъ рогожи выплетенной изъ болотной травы.

Ціно́вний—драгоцѣнный.

Цінок, цінь—цинкъ.

Цінування—оцѣнка.

Цінувати—оцѣнивать.

Ціп—цѣпь, молотило.

Ціп! ціп!—такъ зовуть куръ къ корму.

Ціпок—палка.

Ціпу́ра—большая палка съ булавою.

Цмин—тминъ Antenaria divica Cärt.

Цмо́к—1) насосъ; пожарная труба. 2) Поцѣлуй (въ насмѣшку), чмокъ.

Цмо́кати—цѣловаться (въ насмѣшку).

Цмо́кнути—производить извѣстный шумъ губами: 1) для побужденія запря-

женной лошади, также для зова или приласканія собаки. 2) Цмокать, чтобы взошло тѣсто. *А вже звичай велить, примiром сказать, замiсять дiжу... Хрест зробить на тiстi пальцем, перехрестить її, закрить i цмокнуть щоб добре сходило; то для сего баба Миниха.* Номис.

Цний—(акт. сл.) высокопочтенный, добродѣтельный, честный.

Пред вашу княжую милость, цного дому. Iс. Копинський.

Цнóта—добродѣтель.

Цнотлúвий—добродѣтельный, честный, образованный.

Чого би кожному цнотливому не належало чинити. Скоропадський.

Цоб, соб! — на право, въ правую руку! (на воловъ).

Цок-цок—стукъ-стукъ! *Цок-цок пiдкiвками.*

Цокотáти—говорится о крикѣ курицы, также означаетъ болтать.

Цокотíть—1) зубъ на зубъ бьется. 2) Болтать, гуторить вздоръ.

Дрiжить як мокрий хорт,
Зубами знай цокоче. Гребiнка.

Цокотун—болтунъ, щебетунъ, будильникъ.

Цокотýха—болтунья, пустомеля.

Цòфати—(акт. сл.) пятиться.

Поляки цофнулися i ошанцовалися. Величко.

Цýгел, цуглi—возжа, возжи.

Хмельниченко нестатку своему попустивши цуглi, намiрив уйти. Величко.

Цукарня—1) сахарный заводъ. 2) Кондитерская.

Цукор—1) сахаръ. 2) Египетскій голубь.

Цýпити—тянуть, тащить, хватать.

Цупкий—крѣпкій, сильный.

Цупко—нар. крѣпко, сильно.

Цур!—межд. чуръ! *Цур дурня та масла грудка! Цур тобi та пек тобi!*

Цуратúся-тьця—чуждаться, отрекаться, отказываться. *Цураетьця як чорт ладану.* Посл.

Цураха—анафема.

Цураха поганим очам.

Цýрка—свернутая солома въ видѣ верёвки, коей вяжутъ снопы ржи, пшеницы.

Цýрки—родъ игры отрубками; игра въ городки.

Цурòма, цурòмка—труба, рожокъ.

На бубни на цуромки вигравали. Пѣс.

Цурпáлок, цурýпалок—отломокъ, отрубокъ.

Цю́кати—бить слабо, мелко колотить, легко рубить.

Цю́ра, цю́рка, цю́рочка—дыра, отверстіе.

Цябр—срубъ.

Ця́брина—колодка въ срубѣ.

Ця́брò, ся́бро, ся́про—сосѣдъ.

Ця́мрина—1) рычагъ, коимъ достаютъ воду изъ колодца. 2) Обрубь. *Цямрину лагодити коло колодьця, бо обвалилась, не добре воду тягати.* Номис.

Ця́та—крошка, капля.

Ця́тка—пятно

Цяткóваний — въ пятнахъ, испещренный.

Цяцькòваний—узорчатый.

Ця́ця, ця́цька—цаца, игрушка.

Ч.

Чабак—родъ тарани Л. Cobitis.

Чабак буває круглий, або платаний.

Чаба̀н—степной пастухъ.

Чаба̀нний—выхоженный, откормленный.

Мої воли чабанні. Пѣс.

Чабанський—пастушескій.

Чабанувати—пастушествовать.

Чабер—растеніе Satureja hortensis L; иначе по-Украинсл—*шабер.*

Ча̀вкати—медленно идти, пробираться.

Чаву̀н, чаву̀нець, чавунчик—желѣзный или чугунный горшокъ, горшочекъ.

Чага́рь, чагарі, чагарники — кусты, кустарники, перелѣсокъ; камышъ и кусты прирѣчные.

Чад—угаръ.

Ча̀діти—издавать угаръ.

Чадний—угарный.

Ча̀йка—1) птица пиголица, луговка. 2) Запорожско-козацкая лодка. 3) Пѣсня Чайка, пріобрѣвшая универсальную извѣстность ко всему Русскому Югу, которой сочиненіе приписывается Мазепѣ.

Ой біда, біда чайці небозі,
Що вивела дітки при битій дорозі.
Киги! киги! Злетівши в гору—
Тільки втопитьця в Черному морю!
Жито поспіло, приспіло діло;
Йдуть женці жати, діток збірати.
Киги! киги!....

І кулик чайку взяв за чубайку!
Чайка киниче; згинь ти, куличе.
Киги! киги!....
А бугай бугу! гне чайку в дугу:
Не кричи чайко, бо буде тяжко!
Киги! киги!....
Як не кричати, як не літати,
Дітки маленькі—а я їх мати!
Киги! киги!....

Чайковий—чаечный.

Ча̀йковиця—запорожская флотилія изъ чаекъ.

Ча̀йковник—чаечникъ.

Ча̀йма—мачта съ парусами.

Стали корабелі свої чайми підіймать. Дума.

Чака—шинель.

Стоять сіромахи
Укабатах та у чаках—
В чорних порошницях,
Через плече реміннячко—
На плечу рушниця.
Ю. Федькович.

Чаклова̀ннє—колдовство.

Чаклова̀ти—колдовать, ворожить.

Чаклу̀н—колдунъ, чародѣй.

Ча̀лий—буланый.

Чамбул — татарскій или запорожскій разъѣздъ; полчища въ степи.

Чаплія—сковорода.

Чаполоть, чапуга—растеніе (Calamogrostis epigejos Roth.

Чапула — растеніе Slierochloa borealis R. et Sult.

Ча̀ри—волшебство, колдовство.

Чарівний — прелестный, обворожительный.

Чарівник—колдунъ.

Чарівниця, чаровниця—колдунья, ворожея; красавица.

Чарівничий—чарующій.

Ча̀рка, ча̀рочка, ча̀рчина—рюмка, рюмочка.

Чародійство—чародѣйство.

Чародія—чародѣй.

Чарування—прельщеніе.

Чарувати—привлекать, привораживать къ себѣ.

Час—время, пора.

Часло̀вець—часословъ.

Часник—чеснокъ Allium Sativum L.

Ча̀сом—нар. иногда, порою.

Часо̀пись—газета.

Часописний—газетный.

Частесенький—самый частый, густой.

Частесенько—нар. очень часто, густо.
Частина—частица.
Частованне—потчиваніе.
Частовати—потчивать, честить, угощать
Частуха—растеніе Alisma plantago L.; иначе по-Украински—*шильник, водяний подоріжник.*
Чата—разъѣздъ для наблюденія за непріятелемъ, обсерваціонный отрядъ войска.
Чатовати—дѣлать рекогносцировку, т. е. разъѣзды для наблюденія за непріятелемъ.
Чаус, чауш—(Турецк. сл.) 1) гонецъ. 2) Придворный, царедворецъ.
Чахниця—растеніе Linosiris Villosa Dc. иначе по-Украински—*грудниця.*
Чахоня, чехоня—рыба Л. Cyprinus calatratus.
Чвалай, чвалания-є—неуклюжая и медленная походка.
Чвалати—тяжело ступать.
Чвалом—нар. тихимъ шагомъ.

В нас празник нині,
Так оповідали,
І чвалом далі. І. Федькович.

Чванецъ—сосудъ.
Чванитися-тьця—хвастать.
Чванливий—хвастливый.
Чвара, шквира, свбра—смута, гроза, невзгода.

Бувами у нас мори й військовиї чвари. Дума.

Чварний—грозный, страшный.
Чварніти — дѣлаться грознымъ или страшнымъ
Чвая—свая.
Чвертка—1) старая польская монета въ 4 нѣмецкихъ гроша, или 12 коп. серебр. 2) Мѣра водки, ¼ кварты, штофа.
Чвертковати — раздѣлить на четверти, четвертовать.
Чверть—четверть.
Чвир, чвира, чвирк—1) мятель, вьюга. Остатокъ послѣ перегонки спирта. 3) Остатокъ хмѣля въ головѣ. *Як же чмира злая чвира застукала в полі.* Павловскій. 4) Табачный осадокъ.
Чвиркнути—прыснуть.
Чеберячка—танецъ.

А в чеберячці потанцюемо рачки. Пѣс.

Чебрецъ—Богородичная трава Thymus Serpyllum L. по Роговичу; Satureja hortensis по Закревскому и *чебрець, чебчик* по Симеренку Thymus Serpyllum L β. villosus Sect. Росте на піску. Синенько цвіте. Пахуще.
Чебрецъ лісовий — растеніе Theurium chamaedris L. *Цвіте червоно,* по Симеренку.
Чеверниця—Pyrochroa coccinea.
Чей—нар. авось. можетъ быть.

Поїдемо в чисте поле
С Французом-Сардом воювати,
Чей перестану вже думати.
І. Федькович.

Чека—затычка въ оси, чтобы не спадало колесо.
Чекалий—ожиданый.
Чекати—ждать, ожидать.
Челен—членъ.
Челепати—тяжко ходить, тащить ноги, какъ бы по грязи.
Челомбитствіе—челобитіе.
Чель, челі—разсказъ, декламація.

Славні Серби при боянській челі
При грі шездари праздник закінчили.
І. Федькович.

Челюсти — 1) пасть. 2) Отверстіе въ печи.

Челя́дка, челядонька, челядинка—служанка.

Челядин, челядинець—служитель, рабочій.

Че́лядь—1) прислуга. 2) Сельская молодежъ обоего пола въ играхъ.

Чемерниця біла—растеніе Veratrum album L. β. lobelianum Koch.

Чеме́рниця чорна — растеніе Verarum nigrum L.

Ченець, чорнець—монахъ.

Черниця, чорниця—монахиня.

Чепьця пекти́—поставить мѣдный чайникъ въ печку для нагрѣтія воды.

Чепелик—испорченный, старый, перочинный, ножикъ.

Чепи́ти, чепля́ти—прицѣпить; употребляется съ предлогами *за, на, по; пере, при* и проч.

Чепіга—1) ножки у плуга. 2) Созвѣздіе Близнецы (?). *Віз став супротив півночи над хатами, чепіга вияснилась.*

Чеплія=**чаплія**. См. выше.

Чепору́ха—1) щеголиха, опрятная женщина. 2) Полная большая рюмка водки.

Чепури́ти—прибирать, охарашивать, дѣлать лучшимъ.

Чепури́тися-тьця — наряжаться, украшаться.

Чепурковатий—жеманный, манерный.

Чепурний—опрятный, чистый.

Чепурниця—чистючка.

Чепурно—нар. опрятно, чисто

Чепурун—щеголь, чистюкъ.

Че́пчик городній—растеніе Thymus vulgaris L.

Чепчик степовий—Thymus Serpilium L. β. angustifolium Sed.

Черв, червак—Teredo.

Червень—Coccus polonicus.

Червець, чарвишник—растеніе Potentilla argentea L. по Роговичу и Л. Coceusillius по Верхратскому.

Червінець—червонецъ, имперіалъ.

Червиця́—Cossus ligniperda.

Червінка—золотая вещь.

Червінний—золотой.

Червоний—красный.

Червоність—красота.

Червоніти—краснѣть, алѣть, рдѣть.

Черво́на бузина—Sambucus racemosa L.

Червона лобода—растеніе Atriplex hortensis L.

Червоне дре́во—красное дерево.

Червонь—рыба краснопёръ.

Червотока—червь Anobium.

Червяки—1) родъ постнаго кушанья изъ гороховой муки приготовляемаго 2) Черви.

Че́рга—очередь.

Черговатися-тьця—чередоваться, слѣдовать по очередно одинъ за другимъ.

Черговий—очередный

Чердак—палуба.

Черевань—брюхачъ.

Черева́та—беременная.

Черевики, черевички — башмаки, башмачки.

Черевички—растеніе Orobus vernus L. и Caprypedium Calceolus L. по Роговичу.

Черевички Божої Матері—растеніе Impatiens nolitangere L.

Черевичний—башмачный.

Черевичник—башмачникъ.

Череви́чниця—башмачница.

Череви́шник—растеніе Nepeta nuda L.

Че́рево—чрево, брюхо, животъ.

Череда—1) сборное общественное стадо. 2) Растеніе Bidens tripartita L. иначе по-Украински—*стрілки, собачки.*

Чередний—пастушескій.

Чередник—пастухъ.

Чередниця—пастушка.

Черёмуха — черемха Prunus Padus; иначе по-Украински—*калакалуша.*

Чёрес, чересло́, чёрез, череш—1) кожаный поясъ отъ цевковно-Славянскаго *чре́сло.* 2) Бороздникъ, какъ принадлежность пики.

Он що дурній жидові сниться! По нашому чересло́, а в їх ножака. П. Куліш.

Черешина, черешня — дерево Rrunus Aviam L.

Черінь—полъ, подъ въ печкѣ, на которомъ горятъ дрова.

Черка́ти—пуститься куда, начать что скоро. *Черк ёго́ в пику.*

Черке́ска—чекмень.

Чернець—1) монахъ. 2) растеніе Actaea spicata L, иначе по-Украински—*вовчі ягоди.*

Черне́цький—монашескій, монастырскій.

Черне́цьство—монашество.

Чернеча—(обират.) монашествующіе.

Чернечий—монашескій.

Черниця, черничка — 1) монахиня. 2) Раст. Vaccinium myrtillus.

Черноклён, черноклина—кленъ Acer tataricum L.; иначе это дерево еще называется *джуґастро, неґро.*

Черноталь—растеніе Salix cinerea L; иначе еще—*черноліз, івина лоза.*

Чернушка—растеніе Nigella sativa L.

Чернушка дика—раст. Nigella arvensis L.

Черсаки—растеніе Amy̆gdalus nanna L; иначе по-Украински — *дівоча кров, бабчук. заячі оріцки.*

Чертопхайка—натечанка.

Че́сати—уходить, спасаться.

Чесний—честный. *На чесного,* значитъ на Воздвиженіе.

Чесник, чашник—земскій урядникъ, который въ пріѣздъ короля заботился о напиткахъ.

Чет—частица, доля, часть.

Четве́р—четвергъ.

Чех—старая монета.

І хоч би не рад, мусить косарів за тягати, по 5 чехів і по три шаги на день давати. Климентій.

Чечевиця—растеніе Ervum Lens L.

Чсчуга—родъ рыбы (какой?)

Чи—союзъ ли, или, не развѣ.

Чига́ти—выжидать случая, или минуты для нападенія.

Чиж—развѣ.

Чижма́р—(Галицк. сл.) сапожникъ.

Чи́жми—сапоги.

Чий, чия, чие—чей, чья, чье.

Чикчи́ри—панталоны военнаго покроя.

Чили—союзъ или.

Чильчибель—растеніе цѣлибуха Srychnos Nux vomica.

Чима́лий—довольно большой, порядочный, изрядный.

Чима́ло—нар. изрядно, довольно, достаточно.

Чимбори—шелковый поясъ.

Як же вни прибрані
У красні шати, у чимбори брані,
При боці шабля у Дамашку бита.
І. Федькович.

Чим-луж—чѣмъ сильнѣе, тѣмъ болѣе, сколько есть силы.

Чимчикува́ти, чемчикува́ти—скоро идти.

Чинба́рь—кожевникъ.

Чинба́рський— кожевницкій.

Чинга́л—кинжалъ.

Чини́ти—дѣлать, произвесть, причинять, употребляются съ предлогами: *в, за, од, у.*

Чи́нча, чинш—оброкъ, налогъ, подать, дань, контрибуція.

Чиншо́вий—оброчный, податной.

Чиншовик — данникъ, оброчный человѣкъ.

Чиншовниця—данница, оброчница.

Чип, чіп, чоп — деревянный гвоздь, втулка въ боченкѣ, затычка вмѣсто крана.

Чипати—задѣвать.

Чипуга—растущій дико-кустарникъ Caragana frutescens Dc.; иначе по-Украински—*дереза, мокреція.*

Чирва—черви.

Чирва—карты червей.

Чирвивий—содержащій въ себѣ гервей.

Чирвовий—червенный, первова филька —валетъ червей.

Чирейник—растеніе Thalictrumangustifolium Jacq; по-Украински—*яложник, медуниця.*

Чиринка, чириночка, чирка—родъ утки Anas Querquedula.

Ой наставу наставочку,
Там плавають чириночки. Пѣс.

Чирка, чиряк—чирей, болячка, вередъ.

Численниця—математика.

Числити—числить, считать, почитать.

Чистець—растеніе Statia Holostea L. (Orobus albus L. β. versicolor Ld.

Чистик — раст. Sedum acre L.; иначе по-Украински — *очиток, молодень, гінець, росхідник, мошнач.*

Чистяк — растеніе Stachus recta L.; иначе еще называется *счисток.*

Чистобрёха—изворотливый лжецъ.

Чистотіл—ростеніе Chelidonium majus L.; иначе по-Украински—*ростопаш, жовтий чистик, глекопар, гладишник.*

Чистотне—нар. чисто, цѣломудрено.

Читач, чительник—чтецъ, читатель.

Читачка, чительниця—читалка, читательница.

Чіп—чипъ.

Чіт—пара, четъ.

Чкурити—скоро уходить.

Чкурнути—дать драла, махнуть, уйти.

Члонок—членъ; составъ.

І всі члонки цілую любезно. Мазепа.

Чмалений—пасмурный.

Під чмалену сю незгоду,
Мов чмалені люде сплять.

Чмара—пугалище.

Чмель, чміль, джміль, бжів, шершень—1) насѣкомое изъ породы осъ Bombus; *чмелі слухати*—быть ошеломленнымъ, впасть въ безпамятство; не скоро образумиться. 2) Растеніе Helichrusum orenarium Dc.; иначе по-Украински — *сварливець, головокрут, жовтушка, жовта гарячка.*

Чмига, шмига—1) *до шмиги*—съ толкомъ, со вкусомъ, кстати, къ дѣлу. 2) Вѣтренная женщина. 3) Szmiga, крыло вѣтренной мельницы.

Чмир—хмѣль въ головѣ; пьяное состояніе, опьяненіе.

І шов з корчми Вакула Чмир—т. е. горькій пьяница. Павловскій.

Чмола—Xylocora Violacea.

Чмутник—шалунъ.

Чмутовати—обласкать, потчивать.

Стусанами по губах,
Коцюбою по зубах,
Охоче ёму чмутує. Пѣс

Чо—нар. отъ чего, почему.

Чо я така несщаслива,
В широкому світі,
Чого мене убивають
Як тее залізо?
Чо він мене незарізав,
Ножем незарізав
На неділю в опівночи.
Ю. Федькович.

Чобіт удобів—растеніе Viola tricolor L.; иначе по-Украински—*полуцвіт, Іван да Марья, братки, братіки.*

Чоботарь—**чижмар.** См. выше.

Чоботаренко—сынъ сапожника.

Чоботарнха, чоботарка—сапожница.

Чоботарівна—дочь сапожника.

Чоботи, чобітки, чоботки—сапоги, сапожки. Пѣсня *чоботи*, очень популярная въ народѣ. По принятому въ Украинѣ обычаю женихъ предъ свадьбою обязанъ, въ видѣ выкупа за будущую жену свою, принесть матери ея пару *червоних чобіт*; въ такомъ случаѣ они получаютъ для нея важное значеніе. Подгулявши на *весіллі* мать поетъ эту пѣсню пританцевывая трепака почти всегда со слезами на глазахъ.

Чи се тиї чоботи, що зять дав?
А за тиї чоботи дочку взяв!
Чоботи, чоботи, ви мої,
Чом діла не робите ви мені?
На річку йшла чоботи—рипали;
А з річки шла чоботи—хлипали,
Чоботи, чоботи із бичка,
Не хочете робить діла як дочка.

Човен, човник—челнъ, челнокъ.

Човити — разбирать, понимать, смыслить.

Човник—растеніе Sagitaria sagittaefolia L.

Чого?—чего, зачѣмъ?

Чогось—почему.

Чолний—главный, главенствующій, лобный.

Чоло—лобъ, чело; *чолом дати*—бить челомъ, отдавать поклонъ, привѣтствуя дать руку.

Чоловік, чоловьяга, чоловічина—человѣкъ, мужчина; мужъ.

Чоловічий вік—растеніе Hemoracallis fulva L.; иначе по-Украински—*жовта лілея.*

Чом, чому—почему, отчего, зачѣмъ.

Чомусь—отчего-то.

Чорна рада—митингъ черни во времена гетманіи.

Чорна рожа городова—роза Altaea rosea

Чорні ріжки—растеніе Sclerotium Clavus Dec; иначе по-Украински: *чорні пиріжки, спориш.*

Чорнобиль—растеніе Artemisia vulgaris L.; иначе по-Украински—*нехворощ, забудьки.*

Близко одного села находился большой лѣсъ. Въ этотъ лѣсъ однпъ разъ на *Здвиги* (Воздвиженіе Честнаго Креста) за грибами пошла дѣвочка; долго она ходила по лѣсу и не находила грибовъ, но замѣтила, что въ одну сторону движется множество разныхъ гадовъ, свившихся между собою, и когда начала возвращаться домой, то упала въ глубокую яму, въ которой сначала было темно, но потомъ она замѣтила свѣтящійся камень и свившихся въ клубки тьму тьмущую разнаго рода гадовъ, между ними была змѣя царица больше другихъ и съ золотыми рожками, которой всѣ остальныя повиновались. Всѣ эти гады ничего не ѣли, но когда хотѣлось имъ ѣсть, то онѣ одна за другой приползали ко свѣтящемуся камню и лизали его, сначала царица, а потомъ всѣ остальныя; такъ и дѣвочка, когда хотѣлось ей ѣсть, то она лизнула камень и отъ этого голодъ прошелъ. Такимъ образомъ она просидѣла до самой весны, когда пришло время расползаться гадамъ. Тогда гадины, по приказанію царицы, переплелись въ видѣ лѣстницы, по которой вышла на свѣтъ сначала дѣвочка, а потомъ царица, но когда она выходила, то царица ей сказала: „ну теперь ты будешъ понимать разговоръ всѣхъ травъ, каждая изъ нихъ будетъ говорить одна другой, какія болѣзни излѣчаетъ и какую пользу можетъ принесть человѣку, только не говори: *чорнобиль*, а если скажешъ это слово, то все забудешъ. Дѣвочка была

очень рада, что вышла изъ ямы, и когда она возвращалась въ деревню лѣсомъ и лугами, то слышала весь разговоръ деревьевъ и травъ; какъ вдругъ слышитъ, что кто-то за нею бѣжитъ и спрашиваетъ какая трава на межахъ растетъ *съ чорными быльями!* она не долго думавши и сказала: *„чорнобиль“*, какъ сказала это слово, то вдругъ всё, что слышала отъ деревьевъ и травъ забыла, отъ этого *чорнобиль* называется *забудькою.* (Разсказъ записанъ въ Стародубскомъ уѣздѣ) См. Записки Юго-Западнаго отдѣла Русскаго Императорскаго Географическаго Общества т. I. 1873 г.

Чорнобривці—1) чорнобровые люди. 2) Растеніе бархатцы и его цвѣтокъ Tagetes patula L. 3) Отборные орѣхи. *Горіхів було носить, та ще все, один в один, чорнобривці.* Номис.

Чорноклен—дерево Acer campestre.

Чорнокорінь—растеніе Cynoglossum officinale L.; еще называется *воловий язик, собачка.*

Чорномазий — (въ шутку) чернявый, смуглый, черноволосый.

Чорнэ зілля—растеніе Orobus niger L.

Чорне ребро—раст. Thalaspi arvense L.

Чорнушка—раст. Nigella sativa.

Чорт-ма, чорт-мае, чорт мав—самъ бѣсъ ничего не сыщетъ, нѣту, не имѣется.

Чортеня—чертенокъ.

Чортиха—чертовка.

Чортів хліб—растеніе Nannea pulla Dec.

Чортова борода—растеніе Vincetoxicum officinale L. Moench., иначе по-Украински—*бородач, зміїний корінь, ранник.*

Чортова веселка—растеніе Phallus caninus L.

Чортова вишня—дерево Prunus Chamaecerasus Jacq.

Чортове ребро—растеніе Valeriana dubia Bung.

Чортове яйце—растеніе Phallus impudicus

Чортові горіхи—растеніе Trapa natans L.

Чортополох—растеніе Xanthium Spinosum L.

Чортяка—сатана, діаволъ.

Чортятко—чортеня. См. выше.

Чортятство—чертовщина, черти.

Чортячий—чертовскій.

Чос—ударъ.

Чотирі—4.

Чотирнадцять—14.

Чуб—хохолъ на головѣ.

Чубайка—птичій хохолокъ.

І кулик чайку взяв за чубайку! Пѣс.

Чубатий—хохлатый.

Чубити—драть за волоса.

Чубитися-тьця — драть одинъ другого за волосы.

Пани чублятьця, а в крепаків чуби болять. Погов.

Чубрикатися-тьця — (въ шутку) низко кланяться.

Чудасія—удивительная штука, комедія, диво.

Чудасійний—комедіантскій, смѣшной.

Чуденний—удивительный.

Чудо—диво.

Чудний—странный.

Чудоватися-тьця—удивляться, дивиться

Чудовий—чудесный, превосходный.

Чудовний—чудотворный.

Чудодивний—восхитительный.

Чужеварник—раст. Phlomis tuberosa L.

Чужинецький—чужой, чуждый совершенно.

Чужина—чужбина.

Чуйка—плащъ съ рукавами.

Чуйний—сознательный, чуткій.

Чук!—междометіе гопъ!

Ой чук Тетяна
Чорнобрива кохана! Пѣс.

Чукати—подбрасывать на рукахъ вверхъ (говорится о дѣтяхъ).

Чу́лий—нѣжный, осторожный.

Чу́лость—нѣжность, чувство, осторожность, чувствительность.

Чума́к—человѣкъ, ѣздящій на волахъ за рыбою, (особенно таранью) и солью, обыкновенно въ Крымъ и на Донъ.

Чумакувати—быть чумакомъ, заниматься извозомъ рыбы и соли.

Чумандра—чумичка; пѣсня *чумандра.*

А хто любить гарбуз,—а я люблю диню;
А хто любить господаря, а я господиню,
Гоп, чук, чума́ндра,—чумандриха молода
А хто любить губи, губи,—а я печериці,
А хто любить тілько дівок—а я молодиці.
Гоп, чук і то-що.
Хотів Сава женитися,—та що ему з того!
Бо не стае десять грошей—до півзолотого!
Гоп, чук і то-що.
Недавно й я оженився,—буде рік в Петрівку;
Ой заберу дітей в торбу,—пійду на мандрівку.
Гоп, чук і то-що.
Та й вийду я на село, і стану на горбі,
Оглянуся назад себе,—чи всі діти в торбі?
Гоп, чук і то-що.

Чумацька валка—чумацкій обозъ.

Чупер—чубъ, хохолъ.

Оба і в попелі ми грались,
Оба ходили й гнізда драть,
Обом і чупер обрубали,
Оба ходили й франка знать.
І самаго моря пити.
Ю. Федькович.

Чупні—(съ Цыганск. яз.) плеть, служащая знакомъ достоинства для предводителя цыганскаго табора.

Чуприна—тоже что и *чуб;* иначе еще *чупри́на* въ шутку называлась *оселедцем.*

Чупри́ндирь—здоровякъ съ большимъ чубомъ или чуприною.

Чупру́н—мужикъ.

Хвортуна зробила паном із чупруна. Котляревський.

Чу́ра, джу́ра—слуга; отъ Турецкаго *джяуръ,* что значитъ невѣрный,—такъ какъ джяуры были у Турокъ рабами.

Чустрити—давать нагоняя.

Чу́ти, чува́ти—слышать, ощущать, чувствовать.

Чу́тка, чуття́—вѣсть, слухъ.

А що Миколо яка чутка в городі?
—Нема й чуття.

Чутли́вий—чуткій, чуствительный, нѣжный.

Чуткий—слышный.

Чу́тно, чу́ть—нар. слышно.

Чухати—чесать.

Чухи́рчити—подкрадываться, обманывать, льстить.

Чухматися-тьця—чесаться.

Чухра́ти—убираться, уходить, улизнуть.

Чучвері́ти—корявѣть, изживаться, пропадать.

Чха́ти—чихать.

Ш.

Ша!—междом. цыцъ!

Ша́баш—еврейскій праздникъ; суббота.

Шаба́ш!—нар. баста! довольно! конецъ дѣлу!

Шабельний, шаблёвий—сабельный.
Шабельтас—сабельныя ножны; отъ Нѣмецкаго Sebeltasche.
Шаблёваний—знатный, шляхетскій, козацкій, имѣющій право носить саблю.
Ша́бля—сабля; уменьш. *шабелька*; увеличит. *шаблюка.*
Ша́влія, ша́лхвея, ба́бки—растеніе Salvia pratenis L.
Ша́г, ша́жок—грошъ, грошикъ.
Шаговий—грошевой.
Шайтан — (съ Турецк. яз.) сатана, чортъ.
Шалбір, шалвір—мошенникъ, негодяй.
Коли лішу честь у вас мають похлібці, плути і шалвіри, нежлі ми Запоро́зці. Т. Сагайдачний.
Шалбірний—мошенническій.
Шалёвки, тертиця—тёсъ, доска.
Шалёний—сумасшедшій.
Шаліти—сходить съума.
Шалівли́вий—шалунъ.
Шальки́—небольшіе вѣсы.
Шамки́й—скорый, быстрый, шелестящій.
Шамотіти—шелестѣть.
Тополі листом шамотіли
Ша́мотня—суета, шумъ.
Ша́на, шано́ба, шанованне — почтеніе, уваженіе, пріёмъ, угощеніе.
З веселої учти
Голка утікає,
І панська шаноба
Его не втішае. П. Куліш.
Ша́пдра—растеніе Marrubium vulgare L.
Шанова́ти—беречь, хранить, почитать, честить.
Шанова́титя-тьця — быть благопристойнымъ, беречься.
Шано́вний—почтенный.
Шано́вник—почитатель, послѣдователь.
Шано́вниця—почитательница, послѣдовательница.
Ша́нта—растеніе Nepeta Catartica L.
Ша́пар—продавецъ церковнаго меду.
Шапка-рогачка — старинная малороссійская шапка въ родѣ кучерской.
Шапкова́ти—кланяться, снимать шапку при встрѣчѣ.
Шапли́к—срѣзъ.
Шапова́л—шерстобой, валяльщикъ.
Шоповалка—шерстобойница.
Шаповальский—шерстобойническій. *Свита з шаповальского сукна.*
Шапра́н—шафранъ, растеніе Crocus Sativus MB.
Шаро́вий—сѣроватый.
Шарасть!—междом. шарахъ!
Шарбалам-барамурачний—безтолковый, безсвязный.
Ша́рий—(Галицк. сл.) сѣрый.
На ёму́ був шарий жупан.
Шарило—растеніе Echium vulgaris L; иначе по-Украински—*синець, синяк, колючки.*
Шарж — нижній воинскій чинъ въ Австріи.
Штирі шаржі, два ґемайні
Всі будуть судити
Арештанта молодого. Ю. Федькович.
Ша́рварок, ша́рварка—шумъ, бѣготня.
Шарова́ти—вытирать или мыть, что-либо, съ помощью хвощанки.
Шарпак—злодѣй, грабитель, оборванецъ
Шарпани́на—1) грабёжъ. 2) Родъ кушанья изъ рыбы.
Збогатилися шарпани́ною добр шляхетських і жидівских. Лѣт. Самов.
Привезли сомини і лящів на шарпанину.
Шарпання-є—дерганье.
Ша́рпати—рвать, драть.
Шарпа́тий—оборванный, ободранный.
Шарпатися-тьця—рваться на куски.
Ша́рпнути—схватить.
Ша́снути—мелькнуть, пробѣжать.
Ша́статися-тьця—таскаться.

Шата—риза на иконѣ, окладъ, броня.

Шатанський—сатанинскій.

Шатёрник—человѣкъ живущій въ палаткѣ

Шати—богатыя одежды.

Ой злинула лебідонька із гнізда;
Грає конем Рарожинська молода:
Біли шати, золотиї береги,
Сиплють искрами каміння дорогі.
П. Куліш.

Шаткова̀ти—шинковать, крошить, мелко изрѣзать.

Шатковнѝця—1) инструментъ на которомъ крошатъ капусту. 2) Женщина крошащая капусту.

Ша̀тно—нар. параднымъ образомъ.

Шатнутися-тьця—поспѣшно обратиться къ чему, начать что.

Шатоносця, шатоносець—броненосецъ.

Ша̀трик—зонтикъ.

Шафир—сафиръ.

Шафировий—сафирный.

Шахрай=**шалбір**. См. выше.

Шахрайничати, шахраювати—мошенничать, плутовать.

Шваб—1) насѣкомое Carabus Scheidler. 2) *Шва́ба да́ти*—наказать, отодрать.

Швагр—зять.

Шва́гра—эскадра.

Швагрон—эскадронъ.

Швагронистий—эскадронный командиръ.

Шва̀йка, щва̀йца—шило.

Гди ж таковиї речі без швайци золотоі зшитися не можуть. Универсалъ П. Могилы, 1640 г.

Шваля—швея, портниха.

Швандига̀ти—лѣтать, шнырять.

Шва̀ндяти—таскаться, бродить.

Шванк—(акт. сл.) 1) колебаніе, неустойка. 2) Несчастіе.

Шванкова̀ти—колебаться, быть не устойчивымъ.

І'на всіх потребах Турки шванковали. Лѣт. Самов.

Шварнути—ударить. *Шварнула блискавка, грім грюкнув і загув.* І. Гребінка.

Швацький—швейный.

Швацьтво—швейное ремесло.

Швач—портной.

Шва́чка=**шва̀ля**. См. выше.

Швачковати—портняжить, шить.

Шве́дчина—Швеція.

Швець -сапожникъ; во множествен. числѣ—*шевці.*

Швѐндати, швѐндяти, швендѐвати — часто ходить, таскаться.

Швендя—непосѣда.

Швигавки полеві—раст. Plantago media L.

Шви́дкий—скорый, быстрый, шибкій.

Швидко—нар. быстро, скоро; сравнит. ст. *швидче, швидшіе.*

Швирга́ти—бросать.

Швирну́ти—кинуть.

Шварншварк—свита.

Шво́ра—свора собакъ.

Шеб—ещебъ.

Шебер—растеніе Satureia hortensis L.

Шевлюга̀—мерзавка.

Шевня—швальня.

Шѐвський—сапожническій.

Шевченко—сынъ сапожника.

Шедѝвий—(акт. сл.) старый, сѣдой, почтенный.

Безпалий в подейших і шедивих жисті літях сущи... Величко.

Шѐлест—шумъ листьевъ.

Шелестіти—шумѣть листьями. *Очеретом не шелестне.*

Шелюг, шелюга, шелюжина, красноталь, червоний верболіз—красная лоза, растущая по низменнымъ мѣстамъ Salix acutifolia Willd.

Шѐляг, шеляжо́к, шеляжочок — мелкая старинная монета; грошъ; отъ церковно-Славянскаго *шлягъ.*

„.... *Давай гроши!*"
—„*Де мині іх взяти?*

Ні шеляга; я панською ласкою багатий". Шевченко.

Шемерованний—вышитый золотомъ, серебромъ.

Локаї в шемерованні золотом і сріблом сукні повбірані. Ханенко.

Шемеровати—гаптовати. См. *Г.*

Шемрáнне—(акт. сл.) ропотъ, роптаніе.

Шемрати—роптать.

Шепотáнне—шопотъ.

Шепотáти—шептать.

Шептýха—знахарка, ворожéя, лѣкарка.

Шеретуванне-я—очистка отъ шелухи или чешуекъ.

Шеретувати—очищать (говорится о зерновомъ хлѣбѣ).

Шернáньне—ворчаніе, журчаніе.

Шермицéрия—фехтованіе, схватка, стычка, сшибка.

Шермір—фехтующійся.

Шермірство—фехтованіе.

Шершень, шершун—дикая оса Vespa crabro.

Шйбенник—вѣсѣльникъ, негодяй.

Шйбка—оконное стекло.

Розбив шибку в вікні, тепер дірка.

Шидéрство—(акт. сл.) глумленіе, усмѣшка

Усмотрін з облудою і шидерством. Величко.

Шельвах—часовой; *на шельваху*—на часахъ, въ караулѣ.

1.

А тим часом дали знати,
Що шельвах убився.

2.

Серед Відня на шельваху.
Ю. Федькович.

Шездара—арфа, гусли (?).

Будýть срібні струни на шездарі жити. І. Федькович.

Шйк—строй, дисциплина; *до шику!* стройся.

Шиковáти—устроивать, приготовлять.

Шикуйсь в лави!—стройся въ ряды—*Належитим своїм порядком ушиковались.* Ханенко.

Шйло—шзака.

Шильник—растеніе Alisma plantago L.

Шинк, шинок—питейное заведеніе.

Шинкарь—цѣловальникъ.

Шинкарка—цѣловальница.

Шинковáти—торговать водкою.

Шинóваний—обтянутый желѣзною полосою. *Возик на шинованих колесах.*

Шипотйнник—злоумышленникъ.

Шипотйнниця—змѣя, злая женщина, злоумышленница.

Шипотіти—шипѣть.

Шипотять мов гадюки.

Шипшина—шиповникъ Rosa canina L.

Ширачйтися-тьця—шириться, увеличиваться

Ширець—Васильки, растеніе Amarantus paniculatus L.

Ширйнка, ширинночка—платокъ изъ холста.

Ширіння—рѣянье, плаванье въ воздухѣ.

Ширіти—рѣять, носиться въ воздухѣ; распространяться, разширять.

Ширітвас—срѣзъ, чанъ, распиленная на 2 кади бочка.

Ширмéр—**шермірь.** См. выше.

Ширмірство—**шермірство.** См. выше.

Ширмовáти—фехтовать, защищать, подвизаться, заслонять.

Широчéнний—широчайшій.

Широкáнчик—родъ горшка.

Шйшка—1) шишка, почка. 2) Особенный родъ печенаго бѣлаго хлѣба на свадьбахъ.

Шйя—шея.

Шкабуртйна—отломокъ, часть.

Ранен гарматним ядром, одломанною з окренту шкабуртиною. Величко.

Шкалёвати—поносить, безславить, безчестить.

Шкалешник — торговецъ стекляными штофиками.

Шкалешниця — бутылочница.

Шкалик—штофикъ.

Шкандибал, шкиндибал—1) хромый человѣкъ. 2) Все то, отъ чего человѣкъ хромаетъ, качается, а также *водка.*

Як ся напив шкандибалу,
То став не тверезий. Пѣс.

Шкандовати—сочинять стихи.

Шкандор—стихотворецъ.

Шкапа—кляча.

Хмельницький Виговського у татарина за едну виміняв шкапу. Величко.

Шкапа, шахва, шафа—шкафъ.

Шкаповий — 1) лошадиный, яловый. *Шкапові чоботи набув.* 2) Шкафный.

Шкаповитий—истасканный, измученный, загнанный.

Шкарадний—скаредный, гадкій.

Шкаралупа—скорлупа.

Шкарбани, шкарбуни—старые истасканные сапоги.

Шкатула—ларецъ.

Шквар—толика, доза, малая часть.

Пісня дума пани браття
Від самого Бога,
Ні купити, ні продати,
Ні шваровъ посіять,
Ні у жида заложити,
Така чародія!
Ю. Федькович.

Шкварити—жарить, жечь.

Шкваркотня—шумъ или кипѣніе воды на раскаленномъ желѣзѣ или камнѣ.

Шкварчати—трещать на огнѣ; говорится о маслѣ или салѣ, когда ихъ топлятъ.

Шквира—чвара, хляха, фуга, фуга. См. *Ч. Х* и *Ф.*

Шкеля, скеля—скала.

Шкереберть — нар. вверхъ ногами, на выворотъ, обратнымъ порядкомъ, вверхъ дномъ.

Шкира, скира — (Галицк. сл.) кожа, шкура.

Шкиряні гроші—кожанные деньги.

Шкітильгати—прихрамывать.

Шкода—нар. тщетно, жаль, досадно, дурно.

Шкода—вредъ, убытокъ, уронъ, потеря, изъянъ.

Шкодити—портить, вредить.

Шкодливий—вредный.

Шкодця—(акт. сл.) вредитель.

Того Маховського, шкодцю і розорителя отчизни, на голову поразилем. Петро Дорошенко.

Школа—синагога; школа; умъ.

Школяр—ученикъ; педантъ.

Школярка—ученица.

Школярство—ученичество, ученики; педантство. безтолковые схоластики.

Школярський—школьническій, педантскій.

Шкрябати—царапать.

Шкула—скула.

Шкулявий—скулистый.

Шкура — 1) кожа. *Він мені залив за шкуру сала.* т. е. сильно надосолилъ. Иронія. *Іх же салом та по їх же шкурі й мажуть.* Посл. 2) Непотребная женщина. *Хиба то дівка—то шкура.*

Шкурат, шкураток — старая засохшая кожа. *Дметься, мов шкурат на огні.* Посл.

Шкуратяний—кожанный.

Шкуратяним капшуком чваниться.

Шкута, шкота—родъ рѣчнаго судна.

Шлейка—нѣмецкая упряжь вмѣсто хомута. *Пара коней у шлейках.*

Шлёнка — силезской породы овцы; шерсть оныхъ.

Шлёнск—Силезія.

Шлик, шличок — коническая, высокая барашковая шапка.

За гордостю, за пишностю з глави шлика нездиймали. Дума.

Шліхви, шліфи—эполеты.

Шлунок—горло, желудокъ.

По третій чарці скинули на шлунок. Макаревськiй.

Шлюб—1) бракъ, вѣнчальный обрядъ. *Чи станеш ти дивчино зо мною до шлюбу?* 2) Обѣтъ, обѣщаніе. *Добрим словом і шлюбом себе обязавши.* Справа о Грековичѣ 1605 р.

Шлюбний—вѣнчальный, брачный.

Шлюбник—женихъ.

Шлюбниця—невѣста.

Шлюндра—неряха.

Шлюха—потаскуха.

Шлях — большая дорога, почтовый трактъ.

Гей од Висли до Киіва пробитиі шляхи
Завладали неправдиво нашим краем Ляхи. Пѣс.

Шляхѐтний — дворянскій, благородный, честный.

Шляхетник—безземельный дворянинъ.

Шляхѐтство — дворянство, дворянсвое званіе.

Шляхта—сословіе дворянъ; привилигированное сословіе.

Шляхтич—дворянинъ.

Шляхтанка—дворянка.

Шмагати—бить чѣмъ либо.

Шмарагд—смарагдъ.

Шмальцуга—смола изъ сосны.

Шмарований—мазанный.

Шмаровати—мазать.

Шмаровоз—подмазыватель возовъ; неопрятный человѣкъ.

Шматок — 1) кусокъ, часть, отрывокъ, отрѣзокъ. 2) Часть *отари*, т. е. овечьяго стада.

Шмаття—лохмотья, тряпки.

Шматувати—раздѣлять на части.

Шмерка—дерево Pinus Picea L.; иначе по Украински—*свирка*, *свиркове дерево.*

Шмига=чмига. См. Ч.

Шмиглятй—метаться, бѣгать, соваться.

Знай шмиляе, наливае. Шевченко.

Шмигнути—внезапно убраться, уйти.

Шморгати—тереть.

Шморгатися-тьця — совокупляться съ женщиною.

Шморгнути=шмигнути. См. выше.

З проиобнича зуздрів, дірку,
Тай шморінув із хати.
Артемовськiй.

Шмуга—рана отъ удара.

Шмукляр—позументный мастеръ.

Шнйпорити—понимать, смыслить.

Шнур—(старинная линейная мѣра, называемая *хелминська)* 10 прентовъ, или 100 прентиковъ, или 75 локтей, 63 аршина.

Шнуровиця—корсетъ, шнуровка.

Шо?—что? что такое?

Шоб—чтобы.

Шовк—шелкъ.

Шовкова трава—трава Phalaris arundinacea L. Var. picta.

Шовковий—шелковый.

Шовковина—шелковина.

Шовкун—шелковичное или тутовое дерево Morus alba, nigra, rubra.

Шовкун—безплодное шелковое дерево.

Шокати—говорить какъ старый беззубый человѣкъ.

Шоланда—берлина, барка.

Шолопай—зѣвака, простакъ, невѣжда.

Усі мовчять! Гай, гай які шолопаї. Гребінка.

Шолопути, шалопути—такъ называются малороссійскіе сектанты живущіе въ южной части Полтавской и Екатеринославской губерній; секта эта очень малоизвѣстна, все что объ ней извѣстно желающіе могутъ прочесть „въ Кіевскомъ Телеграфѣ“ въ рефератѣ И. Левицкаго и въ статьѣ „*Нѣсколько словъ объ шалопутахъ.*“ Ф. Пискунова, тоже въ Кіевск. Телегр. за 1874 № 101.

Шолопутіти — обманывать зѣвакъ, простаковъ.

Шолопутня, шолопутнява—плутовство. *Циганську шолопутняву бачив.*

Шолудивий—паршивый.

Шолуді—1) парши. 2) жолуди.

Шолудівник—раст. Pedicularis comosa L.

Шопа—сарай.

Шори—*убрать в шори*—значитъ взять въ руки, прибрать, одурачить.

Шось—что-то.

Шост—шестъ, жердь.

Шпада—шпага.

Військо свое флинтами, пистолетами, шпадами, палашами німецькими наповнивши. Величко.

Шпак—скворецъ.

Шпаковий—скворцовый.

Шпаковня—1) казематы, темница. 2) Клѣтка для скворцовъ. 3) Дупло скворцовъ въ ямѣ или безводномъ колодязѣ или въ стволахъ вѣковыхъ деревьевъ.

Шпаковний—казематный, дуплистый.

Шпаргал—старая исписанная бумага.

Шпаргальниця—1) складъ старой исписанной бумаги. 2) Собирательница старыхъ бумагъ.

Шпаргальний—старобумажный.

Шпаргальник—собиратель старыхъ бумагъ.

Шпаргалити—бросать, швырять.

В грубу так таки і впре шпаргаля все. Артемовський.

Шпари—1) трещины. 2) Онѣмѣніе пальцевъ отъ мороза. 3) Пальцы. 4) Кроквы, стропила на кровлѣ.

Шпарити—1) морозить. 2) Наполнять, приневоливать, бить, допекать.

Шпаркий—скорый, быстрый, живой.

Шпарко—нар. вдругъ, скоро, немедленно, сейчасъ.

Шпарун—подпорка.

Шпаруни коло хати скрізь.

Шпеник—конецъ стрѣлы или вообще острія.

Шпенити—обезобразить, поносить, бранить.

Шпетний—скаредный. (Берында).

Шпетно, шпетненько — нар. аккуратно, аккуратненько.

Шпетность, неохендозство — безобразіе.

Шпигнути—уколоть, кольнуть.

Шпигон—шпіонъ.

Шпигонка—шпіонка.

Шпигунка—колька.

Шпиклірж—подвальная дверь.

Шпилечок—возвышеніе, бугоръ.

Шпилька—булавка.

Шпилястий—остроконечный, готическій

Шпинат—растеніе Spinacia oleracea Mill.

Шпирнути—**шпигнути**. См. выше.

Шпиталь—госпиталь.

Шпіг—лазутчикъ, сыщикъ.

Шпіговати—лазутничать, шпіонничать.

Шпіль—вершина, остріе.

Шпіровати—драть, мучить.

Шпонька—запонка.

Шпориш—мелкая стелющаяся по землѣ травка Polygonum aviculare L. (?)

Шпувати—блевать; волноваться. *Море шпуе, хурія буде.*

Шпу́ги—желѣзныя полосы или шины.

Шпу́йний—сильный, пронзительный (о вѣтрѣ).

Шпу́ндри—часть тѣла животнаго между спиною и реберъ.

Шпунт — деревянная затычка, втулка въ днѣ бочки.

Шпунтова́ти—1) заткнуть цыру. 2) Запереться.

Сам комендант в замку зашпунтовався Величко.

Шпурля́ти—бросать, швырять.

Шпурнути—бросить, кинуть.

Шрам—рубецъ.

Шта́ба—металическая полоса.

Шта́ндари—подпечье.

Штахе́та—рѣшетка.

Шта́подрап—растеніе Azalica pontica L.; иначе по-Украински—*драпустан.*

Шти—6 (шесть).

Шти́лі—вилы.

Шти́ль—стиль, строй, родъ, образъ.

Штимова́тий—имѣющій пробѣлы, имѣющій голыя, непокрытыя шерстью мѣста (о животныхъ).

Шти́рі—(4) четыре.

Шти́ркати—колоть.

Штирхону́ти=**шпигну́ти.** См. выше.

Штіб—орденъ въ архитектурѣ.

Штовка́ти, штовха́ти—толкать, совать, пырять.

Штовхнути—толкнуть.

Штрикну́ти=**шпигну́ти.** См. выше.

Шту́ка — 1) что нибуть странное, не совсѣмъ понятное. 2) Пушка.

З трех штук полёвих—(армат) гасло вчинено. Величко.

Штунда—нововозникшая, подобно шалопутамъ, малороссійскъя религіозная секта между жителями Одесскаго и Ананьевскаго уѣздовъ Херсонской губ. Секта эта отвергаетъ почитаніе иконъ и проч.

Штуцерь—франтъ, щоголь.

Шту́чний—искуственный.

Шубо́вснути—упасть съ шумомъ въ воду.

Шубо́всть!—междоиметіе бултыхъ!

Шувар=**аср.** См. *А.*

Шуга́!—а кишъ!

Ой, шуги в луги, райські пташки. Колядка

Шуга́лія—большая лодка.

А роблять окренти, корабелі і гемії, катorги, обшивні, струги й шугалії. Також особно роблять липи й байдаки, шкути, дуби, лоді, човни, і плавники. Климентій около 1700 г.

Шугну́ти—начать что, подняться вверхъ.

Як шугне грозою.

Шуйбіч—лѣвая сторона.

Шуйбічний—лѣвосторонній.

Шукайка, шукака, шукайниця—ищейка.

Шукання, шукапне—искательство исканіе.

Шука́ти—искать.

Шули́ки—сухія лепешки съ макомъ и медомъ дѣлаемыя въ день 40 Мучениковъ 9 марта.

Шулі́к — придаточный, неразвившійся качанъ капусты.

Шулі́ка, шулік, шуля́к, шульпік—коршунъ.

Шульга́—лѣвша.

Шуля́к—(Галицк. сл.) родъ рыбы.

Шуми́ха—мишура; сусальное книжное золото.

Шу́мний—веселый, рѣзвый.

Взяв він жінку шумну, младу, що вичеше сиву браду. Пѣс.

Шу́мно=**ша́тно.** См. выше.

Шумова́ти—пѣниться. *Шумує горілка.*

Шуп—смыслъ, понятіе.

Шу́пити—смыслить, понимать.

Шу́ра—амбаръ.

Шурм—бунтъ, возстаніе, волненіе, безпорядки.

Шурмова́ти—бушевать.

Шурхнути — 1) зашелестѣть. взлетѣть. 3) Уйти.

Шуря́к—женинъ братъ.

Шусть!—межд. шасть!

Шуткования—шутки

Шуткува́ти—шутить.

Шушо́н, шушу́н—родъ капота.

Щ.

Щавель водяний—растеніе Rumex Hydrolapathum L.

Щавель кіньский—растеніе Rumex obtusifolius L.

Щавель на́ський—R. Acetosa L.

Щавух заячий—раст. Oxalis acetosella L.

Ща́док—отдаленный потомокъ.

Щасли́вость—счастіе.

Жадаемо помисльних щасливостей. 1720 г.

Щасни́ця—счасливецъ.

Щасте—счастіе.

Щасти́ти—благопріятствовать.

Щебета́ти—щебетать, рѣзво разсказывать.

Щебетли́вий—болтливый.

Доню, пташка моя, щебетлива.

Щебету́н—болтунъ.

Щебету́ха—болтунья.

Ще́дрий вечір—канунъ Новаго Года, 31-е Декабря.

Ще́дрик, Багата Кутя=**Щедрий вечір.**

Ще́дрівки—пѣсни которыя поютъ подъ Новый Годъ, вотъ напр. одна изъ нихъ.

В чистім полі да намет стоїть,
Щедрий вечор, добрий вечор,
Добрим людям да на здоровья!
Під тим наметом пан N сидить;
Держіть коня да за поводья,
Держить хорта да на ретязі,
Держить сокола да наручeньках.
Пустив коня в чисте поле,
Пустив хорта в темні ліси,
Пустив сокола по під небеса;
І кінь біжить, пару коней мчить,
І хорт біжить; заенька мчить,
І сокіл летить і утінку мчить,
Тож панну N да на кушанья
Добрим людям да на здоровья.

Щедрова́ти—пѣть подъ окнами поздравительную пѣсню съ Новымъ Годомъ.

Щедрувальник—пѣвецъ *щедрівок.*

Ще́лепи—челюсти.

Розявляє свої щелепи, щоб у роті поковиряти. П. Ратай.

Щемелина—растеніе Pulmonaria officinalis L.

Щентити—уничтожать совершенно.

Щеня́, щеня́тко, щеню́к—щенокъ.

Ще́пина — балка, связывающая снизу стропила.

Щеплува́тий—тощій, худощавый.

Щеплува́тость—худощавость.

Щѐрб, щѐрба, щѐрбина—1) пища Запорожцевъ изъ квашенной жидковаренной муки житной съ рыбою. 2) Вызубрина.

Щербак—тупой вызубренный ножъ.

Щербатий—вызубренный.

Щербець=чебрецъ. См. *Ч.*

Ще-сѐрце — *на тще серце*—значитъ на тощакъ.

Щерт--сгребаніе мѣры, гребло.

Міра орлiонна муки в щерт без верха Марковичъ.

Щиголь—щигленокъ.

Щи́колоток--изгибъ у пальца.

Щили́на—щель, скважина.

Щи́льне—нар. безскважно.

Щи́павка—1) клещатый жукъ, насѣкомое Staphilinus. 2) Взяточникъ, плутъ.

Щи́павка водяна—насѣкомое Ditisius.

Щипець—растеніе Festuca ovina L; иначе по-Украински—*тонконіг.*

Щи́пка—*щипки дати*—значитъ пощипать.

Щир, щурій, щурець, щур, щири́ця—растеніе Amaranthus retroflexus L.

Щирей, щириця—раст. Amaranthus Blitum L.

Щи́рий — чистый, искренній, прямой, истинный, подлинный, настоящій, ревностный, роскошный.

Щирозлотий—настоящій золотой.

Щи́ро—нар. искренно.

Щиросе́рдно—нар. чистосердечно.

Щи́рость—искренность.

Щиростний—справедливый, неподдѣльный.

Щиростность—щирость. См. выше.

Щиростне — нар. вѣрно, справедливо, искренно.

Щити́тися-тьця — защищаться, ограждаться.

Щитячися привілеѓіями обрами собі Гетьмана. Величко.

Щівник, дика гречка, щавій, щевій—растеніе Rumex acetosa.

Щільний — плотно прилегающій, безскважный.

Щильно—щильне. См. выше.

Щільность—безскважность.

Щіточки—Dipsacus sylvestris.

Щічки—щечки.

Що̀?—южнорусскій плеоназмъ а? что? сколько.

Коли що, або що: то нехай мені Бо'знащо, а не тілько що.

Щов ёго служок, що волів, що грошей, той не перелічиш всёго.

Щоб—союзъ чтобы. *Щоб і дух твій не пах.*

Щовечір, щовечора—нар. каждый вечеръ.

Щоде́нний—ежедневный.

Що-день, що-дня́—нар. ежедневно.

Щодробри́вость—(акт. сл.) щедрость.

Що-ночі, щонічно, щоночно—нар. каждую ночь.

Що-ранку—нар. каждое утро.

Що-року, щорочне—нар. ежегодно.

Щорочній—ежегодній.

Щось—что-то.

Щочасний—всегдашній.

Щуд—1) чудо. 2) уродъ. *Аки щуд який чорний в обозі хождаху.* Величко.

Щу́лити—прижимать, опускать что. *Цуцик щулить вухи.*

Щупа́к—щука.

Рібовчик ї̈де, віз риби везе:
Батькові щупак, матері щупак,
А дітинятам по щупачинятам. Пѣс.

Щу́плий—нѣжный, тонкій, худощавый, невзрачный, малый, слабоватый.

Щур—птичка Merops apicter.

Щурик—Amar (fulva).

Ще—еще.

Э.

Э—э, оно еще имѣетъ другую форму е, которая въ противоположность первой формѣ э ставится всегда въ концѣ словъ, напр. *сине, чорне* и т. д; въ началѣ же словъ всегда употреблялась первая форма э.

Эвасія — (акт. сл. evasia оправданіе, объясненіе дѣла.

Эвект, эвекта—евект. См. *Е.*

Эвікція—(акт. сл.) обезпеченіе (долга, платежа) какимъ-либо не движимымъ имуществомъ.

Эвінкова́ти—(акт. сл.) обезпечить долгъ имѣніемъ; поручиться.

Эге!—межд. да, да! какъ бы не такъ то-то! такъ-ли?

Эге! ухопив шилом патоки. Посл.

Эгека́ти—агакать.

Эксактор—(акт. сл.) сборщикъ податей.

Экску́за— (акт. сл. excusatio) извиненіе.

При такій экскузі; иж тое сталося ненарочне, Величко.
Экскузовáтися-тьця—извиняться.
Элекційний -избирательный.
Элекція—(акт. сл. electio) избраніе.
Эмбарь—амбарь, сарай.
Эмбарний—анбарный.
Эн—вотъ, вотъ гдѣ.
Эн-геть—далеко.
Энварь—(Галицк. сл.) январь.
Энварьский—январскій.
Эрихонська рожа—растеніе Anastalica hierochuntica L.; иначе по-Украински—*ручка Божої матері.*
Эррáта — (акт. сл.) ошибка, промахъ, пропускъ.
Эстрогон—растеніе Artemisia Dracunculus L.; иначе по-Украински — *туригун.*
Эть—вѣдь. *Эть тут пробув ти не годок.*
Эч!—ишь, смотри!
Эч-як!—ишь какъ!
Эч-який—ишь какой!

Ю.

Ю—предлогъ у, въ.
Ювеліра—ювелиръ.
Юга—тепло, теплый вѣтеръ, зной, жаръ.
Югівець—южанинъ, Малороссъ, Червонорусъ.
Югівський — малороссійско-червонорусскій, южнорусскій.
Югнýти—шмыгнуть, нырнуть, выскочить.
Юговий—1) южный. 2) Знойный, жаркій, жгучій.
Юго-руський — южнорусскій. *Словниця Української (або югової руської) мови праця Ф. Піскунова.*
Юда—негодяй, предатель, Іуда.
Южак, юговець—югівець. См. выше.
Южевий, южовий—юговий. См. выше.
Юзефка—растеніе Hyssopus officinalis L.; иначе по-Украински—*гиссоп, ізул.*
Юлá—1) вертлявая женщина. 2) Родъ игры въ деньги, посредствомъ особаго волчка.
Юлити—вертѣться, метаться, лазить.
Юлиця -улица, уличное сборище; уменьш. *улонька.*
Юлиця охотниця, та до сліз доводниця. Посл.
Юлкий—вертлявый
Юлка—волчокъ.
Юмір—юморъ.
Юмірний, юмористичній — юмористическій.
Юн—налимъ.
Юнак—(новосербск. сл.) молодецъ, парень, козакъ.
Юнарь—рыбакъ-налимникъ.
Юнáцький—молодецкій.
Юнацьство — молодечество, козацкая ухватка, хвастовство, самохвальство.
Юначка—молодая дѣвица.
Юначний, юначий—юношескій.
Юначесьство—юношество.
Юпка, юпчúна—фуфайка, кофта; кофточка.
Юрбá; юрбиця—толпа, стая.
Юрдá—збоины изъ конопляного сѣмени.
Юригельт, юргельт—годовое жалованье, пенсія, отъ Нѣмецкаго Jahrgeld и Польскаго Jurgield
Маючи в дворах своїх сторожу сердюцькую, которим плачували роковий юригельт. Лѣт. Самов. 78.
Юрúста—законникъ, прововѣдъ, адвокатъ.
Юристичний—юридическій.
Юристевне—нар. юридически.
Юрúти—дуться, сердиться, шалить.

Дідона дуже заюрила,
Горщок з вареною розбила.
І. Котляревськпй.

Юркò, Юрась—Георгій, Егорка.

Юрливий—вертлявый.

Юрлити=**юрити**. См. выше.

Юрма—толпа, ватага, отрядъ, дружина. сборище.

Юрмитися-тьця—толпиться.

Юрность—похоть, разсвирѣпѣніе, своеволіе, иначе по-Украински—*пещота, роспуста, вшетечность, сваволя, превгінтоване.* Берында.

Юрта=**юрба**. См. выше.

Юртоватися=**юрмитися**. См. выше.

Юхà, юшкà—уха, супъ, жижи.

Юхатий — ушатый, имѣющій большіе уши.

Юхи, ухи вухи—уши.

Юхта—юфта.

Юхтòвий—юфтовый.

Юшити — (глаг. средн.) выступать въ большомъ количествѣ, появляться (о крови, о жидкостяхъ.)

Юшитися-тьця—литься.

Юща—гуща.

Я.

Ябко, яблуко—яблоко.

Яблуня—яблоня Pyrus malus.

Яблучко від яблоньки не далеко відкотиться.

Явдòха, Явдòшка — Евдокія, Авдотья.
От Явдохи (1 Марта) *починаєтьця оранка на ярину.* Гатцук.

Явзà—самолюбіе.

Явзатися-тьця—любить только себя.

Явзач—эгоистъ, самолюбецъ.

Явір, явор, явoренько — дерево Acer Pseudoplatanus L.
Стоїть явір над водою,
В воду похилився. Пѣс.

Явтух—Евтихій. *Явтух рябка все знай по жижках чеше.* Артемовський.

Яга—вѣдьма.

Ягидки—растеніе Daphne Mezereum L.; иначе по-Украински—*вовче лико.*

Ягідник—растеніе Fragaria Vesca L.

Яглиця—растеніе Aegopodium podagraria L.; иначе по-Украински—*снітка.*

Ягин—родъ кушанья.

Ягниця—овечка.

Ягнусик—крупное монисто съ дукатами.

Ягнятко, ягняточко—ягненокъ, ягненочекъ.

Ягода=**суниця**. См. *С.*

Язик—переводчикъ, драгоманъ; плѣнникъ.

Язикатий—говорливый.

Язиковати — переводить, шпіоничать, сплётничать; болтать чепуху.

Язички—растеніе Veronica longiffolia L.

Язичник — растеніе Ophioglossum vulgatum L. *„Язичник погане зілле, коли воно в господі, то буде мім людьми лайка.“* Народ. погов.

Як—какъ. *Як дерево зотнуть, каждий тріски збірае* Погов. *Як есть то шелесть; як нема, то сквересть.* Погов.

Як-кольвек—(приказ. сл.) какъ бы то ни было, но то вѣрно. *Як-кольвек теди есть, то уже певно....* Величко.

Як-мога, яко-мога—нар. сколько можно, сколько силы.
Яко-мога старався ёго з тої тісноти увольнити. Величко.

Який—какой. *Який дідько печений такий і верений.—Який Сава така ему й слава.* Погов.

Який-кольвек—какой нибудь.

Якийсь-я—какой то.
Яків, Якусь—Яковъ, Яша.
Якові?—каково?
Яктан—вогнутая турецкая сабля.
Ялина, ялинка—1) шестъ, багоръ. 2) Елка, ель, Pinus Abies L.
Ялібно, єлобно—нар. нпстойно.
Ялмужна—(акт. сл.) милостыня, подаяніе.
Ялова бузина—раст. Sambucus Ebulus L.
Яловець—можевельникъ Iuniperus communis L.
Яловиця—яловая корова, т. е. неимѣвшая еще приплода.
Яловичина—говядина. *Наварили борщу з яловичиною.*
Яловник—(Галицк. сл.) 1) корови и телята. 2) Thalictrum angustifolium Iacq.; иначе по-Украински — *медуниця.*
Ялозити—пачкать.
Яломок—скуфія, круглая шапка валенная изъ коровьей шерсти.
Яма—могила.
Ямлити, наямлити—купить, накупить. *Наямлив товар.* Макаровський.
Ян, Янчик—(Галицк.) Иванъ, Ванюша.
Яндрола—большая глиняная миска.
Янигарка—родъ ружья.
Яр, ярок, ярочок—оврагъ, овражокъ.
Ярема, Яремко—Іеремія. *На пророка Яреми (1-го мая) починаетця сівба ярини пооранках, які підняті з осени на зяб.* Гатцук.
Ярепуд=**ерепуд.** См. *Е.*
Ярепудовий—(въ шутку) безпокойный.
Ярига, яриза,ярижник—1) чиновникъ, взяточникъ, стяжатель, лихоимецъ. 2) Сыщикъ.
Ярий—весенній, лѣтній.
Віночок із ярої рути. Народ. пѣс.
Ярий базник—растаніе Syringa vulgaris.
Ярина, ярина—1) Яровой хлѣбъ. 2) Разная огородная зелень. *Саранча усю ярину зъїла.* Маркович.
Ярка—1) однолѣтняя овца. 2) Яровой хлѣбъ. яровая пшеница.
Ярковатий—дольный.
Завалом ярковате поле зеленіе молодими хлібами. Куліш.
Ярмалка, ярмарок—ярмарка.
Ярмарковати—производить торговлю на ярмаркахъ.
Ярмарковий—все что куплено на ярмаркѣ, Гостинецъ, подарокъ купленный на ярмаркѣ.
Ярмиз—безпорядокъ, непріятность.
Юнона повернула, щоб зараз учинить ярмиз. Котляревський.
Ярмо, ярем—иго.
Ярмолой—ирмологій нотнаго пѣнія.
Яровати—яриться.
Яросливий—яростный, злобный, бѣшенный.
Ярчук — собака съ волчьимъ зубомъ, *таку мае натуру, що й од чорта устереже і відьму задавить; хоч яку мару чуттем почуе:* А. Стороженко.
Ярь—весна.
Ярь наш отець і мати; хто не поле, небуде збірати. Погов.
Ясень—дерево Fraxinus excelsior; иначе по-Украински—*фрасен.*
Ясенець—растеніе Dentaria bulbifera L. по Симеренку, а по мнѣнію проф. Роговича назв. *ясенець* относится къ раст. Dictamnus Fraxinella L.
Ясир—плѣнъ, въ собирательномъ смыслѣ; извѣстное число плѣнниковъ!
Хан у Крим повернув, набравши ясиру Лѣт. Самов.
Аби добитими лупами,¦ збобичами і ясирами, не отягчатися. Величко.
Яска, ясочка—звѣзда, звѣздочка.
Очі, як ясочки заграли. Квітка.

Яскиня—(акт. сл.) пещера, вертепъ. *Спящу ми в моїй темній яскині в дебрї.* Величко.

Яскра́вий—сверкающій, блестящій.

Ясли—десны; ясли.

Ясний—свѣтлый.

Ясно́—1) ясная погода. 2) Нар. свѣтло. видно. 3) Свѣтъ, освѣщеніе.

Ясновельможний — высокопревосходительный.

Ясновельможность — Высокопревосходительство; президентскій или гетманскій титулъ ибо гетмановъ титуловали: *Ваша Ясновельможность.*

Ясность—свѣтлость.

Ясова́ти, ясува́ти—салютовать, воздавать честь; объявлять, публиковать, открывать тайну.

Ясокір, осокір—осина; иначе по-Украински—*осика, осичина.*

Ясса — 1) салютъ, залпъ, почесть. 2) Огласка, опубликованіе; *яссу воздавати*—салютовать.

„*Ой Хме́лю*“, *каже, Хмелику!*
Вчинав еси ясу
І по між панами великую трусу. Пѣс.

Ястер, гайстер—раст. Aster chinensis L.

Ясь, Ясько=**Яцько.** См. ниже.

Ятер—верша.

Ятка, яточка—палатка; лабазъ.

Ятритися—съ предл. *за, роз*, гл. недост. 1) Гноиться, пухнуть. 2) Сердиться, злобиться.

Ятрівка—своячница, невѣстка, жена деверная, т. е. мужнина брата.

Ятряний—сильный, страшный. *Ятряний пожився огонь.* І. Верхратський

Яцинт—гіацинтъ, растеніе и цвѣтокъ Hyacinthus.

Яць, Яцько—Яковъ, Яша.

Яча́ти, я́чяти—кричать по лебединому.

Чи то гуси кричять,
Чи лебеді ячать,
Чи ушками гудуть,
Чи може козаки
Дніпром ідуть. Народ. дума.

Ячити—тихо дѣйствовать, отходить. *Ви помаленьку ячите.*

Ячмінь—ячмень Hordeum vulgare L.; иначе по-Украински—*ордз, ячмень голий*, H. Vulgaris L.; var. nudum.

ОПЕЧАТКИ.

НАПЕЧАТАНО:	СЛѢДУЕТЪ БЫТЬ:
А.	
Страница — строка — столбецъ	
3 — 23 — 1	
Та своїй ниві.	*Та на своїй ниві.*
5 — 4 — 1	
Приминіе.	Примиреніе.
Активане—	**Актикованне—**
Акторат—(акт. сл. Actoratus, actoratus).	**Акторат**—(акт. сл. actorat, actoratus).
Ангельскій=Аgеляньський.	**Аngельский=аngеляньський.**
Б.	
9 — 30 — 1	
mygdalus.	Amygdalus.
Банни—	**Банний—**
Безсумлінея—	**Безсумлінья—**
В.	
Верск—	**Вереск—**
Війся—	**Війя—**
Всипля́ти—	**Всипля́ти—**
G.	
Gра́ти, gратованнея-е—	**Gра̀ти, gратованне-я—**
Г.	
Габелковий—сафьянный (?)	**Габелковий**—каблуковый, на высокихъ коркахъ.
47 — 26 — 1	
Спльеръ.	Спльфъ.
" — 18 — 2	
Да Нін риби їсти,	*На Дін риби їсти,*
49 — 35 — 1	
Притоны рыбаловъ,	Притоны рыболововъ,
Гвер—(Гуцульск. сл.) киверъ.	**Гвер**—(Гуцульск. сл.) ружье.

50 — 41 и 42 — 2.	
Вонной республики	Военной республики
Военний министръ.	Военный министръ.
4 — 27 — 2	
птатя.	Плата.
Гостівник—растеніе Geranium sanguium L.	**Гостівник**—растеніе Geranium sanguineum L.

Д.

Деревій—раст. Achellea millifolmum L.	**Деревій**—растеніе Achillea millifolium L.
Діворта—(акт. сл. givortium).	**Діворта**—(акт. сл. divortium).

Е.

Едностні краї, едності землі—	**Едностні краї, едностні землі**—
Езуїтский—	**Езуїтський**—

Ж.

Жлнір—	**Жолнір**—
Жрстокий—	**Жорстокий**—

З.

Зостум—	**Застум**—
Збіг—бѣглецъ, дезертпртиръ.	**Збіг**—бѣглецъ, дезертиръ.
Збувати—съ рукъ сбить.	**Збувати**—съ рукъ сбыть.
Здабўтий—	**Здобўтий**—
Зімний—холодний.	**Зімний**—холодный.

К.

Контина—келія (?)	**Контина**—келія, образной уголъ.
Курпка—	**Куріпка**—

Л.

Лкгкодух—	**Легкодух**—
Кйшки—	**Лйшки**—

М.

Марс—	**Марс**—
Миколайці—раст. Neotta N. dus avis L.	**Миколайці**—раст. Neottia nidus avis L
Манoксúла—	**Монoксúла**—
Мурмýр—	**Мурмýт**—

Н.

Навиршки -	**Наввиршки**—
Павязка—вознаграждиніе.	**Павязка**—вознагражденіе.
Нáдити—приманивать,	**Нáдити**—приманывать,
евнокій—	**Невнокій**—
Мѣжелі=**ніж**.	**Нéжелі**=**ніж**.
Страница—151 строка—28 столбецъ 2.	
Невежливо.	Невѣжливо.
„ — 35 — „	
Прилоготельно	Прилагательное
Несошкульний—	**Несошкульний**—
Наздовина—	**Низдовина**—

О.

Овіршописати — описать что въ стихахъ.	**Овіршописати** — описать что въ стихахъ.
Одкасник—растеніе Asperugo gallioides M. B.	**Одкасник** — раст. Asperugo gallioideis M. B.
Одхильний—уклоняющійся, одстающій.	**Одхильний**—уклоняющійся. отстающій.
Окóрм — провіантъ. *Почали незаконні окорми і намитки вимигати.* Куліш.	**Окóрм** — провіантъ. *Почали незаконні окорми і напитки вимагати.* Куліш.
Орляк—растеніе папоротникъ ptris, aquilina L.	**Орляк**-растеніе папоротникъ Pteris aquilina L.
рлáнка—	**Орлáнка**--
Оосить,	**Осить**,
Отец—	**Оцет**—

П.

Паламарівна—поломарская дочь.	**Паламарівна**—пономарская дочь.
Памáнський—	**Панáнський**—
181 — 21 — 2	
Перевела з буръяну,	*Перевесла з буръяну,*
Перегóдам—	**Перегóдом**—

Нерополаханий—	**Нереполоханий—**
Піднарóбочій—	**Піднарòбочий—**
190 — 33 — 1	
Plenipotentio generaiis	Plenipotentio generalis
Пòбризки—бризги.	**Пóбризки**—брызги.
Повиновáцтв—	**Повиновàцтво—**
Пострагáти—	**Пострачàти—**
Послàсти—	**Поклáсти—**
Покрáщати—	**Покрáщати—**
Потлумити—	**Потлумити—**

Р.

Реэстрованне—	**Реестрованне—**
Ри́га—	**Ри́са—**
Розшáрнати—	**Розшàрнати—**

С.

244 — 37 — 1	
Spermaleti	Spermaceti
244 — 11 — 2	
Город заило.	*Город запалило.*
трáта—	**Стрàта—**
трáтити—	**Стрáтити—**
Сумованне, сумòта—	**Сумованне, сумóта—**
Счепурля́ти—	**Счепурля́ти—**

Т.

Табачка — растеніе Ranunculus scelerutus.	**Табачка**—растеніе Ranunculus sceleratus.
Тарифа—(акт. сл. toryffa).	**Тарифа**—(акт. сл. taryffa).
262 — 10 — 1	
Зикне тих	*Зникне тих*

У.

Уклонитися-тьця—	**Уклонитися-тьця—**
Учòркати—	**Учóдропати—**

Х.

Хи́тати—	**Хи́тати—**
Хлю́лпатися—	**Хлю́патися—**

Ц.

Цесарь—	**Цесарь—**

Ч.

Чака—шинель.	**Чака**—каска.
Чечуга—	**Чечуга—**

Я.

Яниґарка—	**Яни́чарка—**

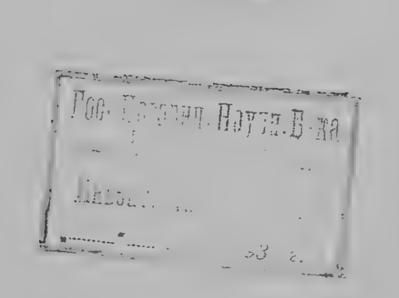

Наглядная азбука. (разрѣзная) съ картинами для обученія по новѣйшему способу. Кіевъ 1875 г. Ц. 35 к.
Опоковъ З. Князь А. М. Курбскій 1872 г. Ц. 50 к.
Прописи. по изданію Министерства Народнаго Просвѣщенія 1876 г. Ц. 12 к.
Правила. и программы для поступающихъ въ военную службу вольноопредѣляющимися. 1874 г. Ц. 20 к
Персидскій И. Правила исполнительнаго производства по судебнымъ уставамъ 20 ноября 1864 г.—для судебныхъ приставовъ. Ц. 1 р. 25 к.
Пантюховъ И. Химическія свѣденія. 1873 г. Ц. 40 к.
Правда И. Козакъ и Ганнуся. На малороссійскомъ языкѣ Ц. 60 к.
Практическое руководство для хозяекъ. 1873 г. Ц. 1 р.
Пискуновъ и Лопатто. Чайка Украинскій альбомъ писень, думъ, казок, баёк віршей і то-що Въ 4-ю долю листа большаго формата съ рисункомъ Высочайше утвержденнаго памятника Богдану Хмѣльницкому въ Кіевѣ. Цѣна 50 к.
Раевскій П. Эпизоды изъ жизни малоруссовъ, въ 28-ми сценахъ. 1872 г. Ц. 60 к.
— Сцены и разсказы изъ малорусскаго народнаго быта изд. 4-е значительно добавленное. Кіевъ 1882 г. Ц. 1 р.
Ромеръ. Романъ безъ интриги. Ц. 60 к.
Руцинскій. Голосъ зъ украіни. (Послѣ 1861 г., освобожденія крестьянъ). 1872 г. Ц. 60 к.
Романовичъ-Славатинскій. проф. Универ. Св. Владиміра. Пособіе для изученія русскаго права по методу историко-догматическому. 2 вып. 1872 года. Ц. 2 р.
— Государственная дѣятельность графа М. М. Сперанскаго. 1873 г. Ц. 50 к.
Сборникъ. матеріаловъ для исторической Топографіи Кіева и его окрестностей. Кіевъ 1871 г. Ц. 1 р. 50 к.
Судебное дѣло. Маріи Кравецъ. Ц. 30 к.
Сильманъ. Руководство къ изученію французскаго языка для всѣхъ учебныхъ заведеній въ 3-хъ част. Ч. 1-я 1 р., ч. 2-я 1 р. 75 к., ч. 3-я 75 к., всѣ три части вмѣстѣ 3 р.
— Элементарный курсъ французскаго языка для 1-го и 2-го классовъ Ц. 60 к.
Verba veritatis, czyli słowo podolanina. Ц. 1 р.
Сборникъ. постановленій, относящихся до введенія мировыхъ судебныхъ учрежденій въ 9 западныхъ губерніяхъ. Изд. 2-е 1872 г. Ц. 60 к.
Саксъ А. М. Коса на камень. Повѣсть. 1872 г. Ц. 65 к.
Терновскій. Опытъ систематическаго дектанта изд. 2-е дополненное Кіевъ 1881 г. Ц 1 р.
Троцкій-Сенютовичъ. Начальное обученіе грамотѣ. Спб. 1874 г. Ц. 40 к.
— Гимнастическія приготовительныя упражненія: на бол. ф. александрійской бумаги съ текстомъ. Изд. 2-е 1873 г Ц. 25 к.
Тетради. для Чистописанія (наводныя). утвержденныя Педаг. сов. 3 выпуск. Ц кажд. выпуску 6 коп.
Томасовскій А. Судъ и евреи. Картинки съ натуры. Сцены и разсказы изъ еврейскаго быта Кіевъ 1876 г. Ц. 1 руб.
Успенскій Справочная книжка по русскому правописанію. Кіевъ 1875 г. Ц. 10 к.
Цемшъ. Физика земнаго шара Ц. 50 к.
— Зоологія. Ц. 80 к.
Чернышевъ. Путеводитель по Кіеву Изд. 2-е дополненное, Кіевъ 1875 г. Ц. 25 к.
Чтеніе. изъ четырехъ Евангелистовъ на славянскомъ языкѣ. 1881 г. Ц. 25 к.
Чайковскій М. (Садыкъ-Паша) Съ устьевъ Дуная Повѣсть. Переводъ съ польскаго. Кіевъ. 1873 г. Ц. 65 к.
Шморгуновъ краткія свѣдѣнія о священныхъ книгахъ ц. 50 к.

При требованіи не менѣе 5 званій пересылка книгъ на счетъ магазиновъ. Гг. Иногородные, благоволятъ обращаться какъ за сими, такъ и вообще за всѣми книгами, кѣмъ-бы то нибыло объявленными, на имя книгопродавца Е. Я. Федорова. въ Кіевѣ.